Nan Hapit Apu Dios Bible

(The New Testament)

Nan Hapit Apu Dios Bible

(The New Testament)

The New Testament in Amganad Ifugao of the Philippines
[ifa]

Translation: © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Web version: 2016,
Wycliffe Bible Translators, Inc., Orlando,
FL 35862-8200 USA

http://www.Wycliffe.org

http://www.ScriptureEarth.or

© 2016, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http: creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/)
In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
● You must give **Attribution** to the work.
● You do not sell this work for a **profit**.
● You do not make any **derivative works** that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Table of Contents

Matthew . . . . . .Mat 5
Mark . . . . . .Mar 78
Luke . . . . . .Luk 122
John . . . . . .Jhn 197
Nan Na'na'at . . . . . .Apo 249
Roma. . . . . .Rom 315
1 Kulintu . . . . . .1 Kul 348
2 Kulintu . . . . . .2 Kul 381
Galasya. . . . . .Gal 400
Epesus . . . . . .Epe 412
Pilipay . . . . . .Pil 423
Kolosi . . . . . .Kol 431
1 Tesalonika . . . . . .1 Tes 439
2 Tesalonika . . . . . .2 Tes 446
1 Timothy . . . . . .1 Tim 450
2 Timothy . . . . . .2 Tim 459
Titus . . . . . .Tit. 466
Philemon. . . . . .Phi 470
Hebrew. . . . . .Heb 472
James . . . . . .Jam 496
1 Peter . . . . . .1 Pet 505
2 Peter . . . . . .2 Pet 514
1 John . . . . . .1 Jhn 520
2 John . . . . . .2 Jhn 528
3 John . . . . . .3 Jhn 529
Juda . . . . . .Juda. 531
Nipa'innila . . . . . .Nip 534
Read the New Testament 566

Nan Inat Jesu Kristu An Iphodan Ta'u An Intudo'

Matthew

Hay Tonton Di A'ammod Jesu Kristu

1 [1] Hi Jesu Kristu an apapun David an holag Abraham ya hiyah tuwey
tonton di a'ammodna.
[2] Hi Abraham ya nuntanud ta hi Isaac. Ot muntanud hi Isaac ta hi
Jacob. Ya nuntanud hi Jacob ta hi Judah ya nadan i'ibanan linala'i. [3] Ot
muntanud da Judah i Tamar ta da Peres i Serah. Ya nuntanud hi Peres
ta hi Hesron. Ot muntanud hi Hesron ta hi Ram. [4] Ya nuntanud hi Ram
ta hi Aminadab. Ot muntanud hi Aminadab ta hi Nason. Ya nuntanud
hi Nason ta hi Salmon. [5] Ot muntanud da Salmon i Rahab ta hi Boas. Ya
nuntanud da Boas i Ruth ta hi Obed. Ot muntanud hi Obed ta hi Jesse.
[6] Ya nuntanud hi Jesse ta nan patul an hi David.
Ot muntanud hi David ta hi Solomon an hay hi inana ya din ahawan
ni' Uriah. [7] Ya nuntanud hi Solomon ta hi Rehoboam. Ot muntanud hi
Rehoboam ta hi Abijah. Ya nuntanud hi Abijah ta hi Asa. [8] Ot muntanud
hi Asa ta hi Jehosapat. Ya nuntanud hi Jehosapat ta hi Jehoram. Ot
muntanud hi Jehoram ta hi Ussiah. [9] Ya nuntanud hi Ussiah ta hi Jotam.
Ot muntanud hi Jotam ta hi Ahas. Ya nuntanud hi Ahas ta hi Hesekiah.
[10] Ot muntanud hi Hesekiah ta hi Manasseh. Ya nuntanud hi Manasseh ta
hi Amon an hi aman Josiah. [11] Ot muntanud hi Josiah ta hi Jekoniah ya
nadan i'ibanan linala'i.
Ya hidin atagun da Jekoniah di nangabakan nadan i Babilon hinadan
Judyu ot iyeda didah bobleda hi ad Babilon. [12] Ta hidin awahdidah ad
Babilon ya nuntanud hi Jekoniah ta hi Sealtiel. Ot muntanud hi Sealtiel
ta hi Serubbabel. [13] Ya nuntanud hi Serubbabel ta hi Abiud. Ot muntanud
hi Abiud ta hi Eliakim an hi aman Asor. [14] Ya nuntanud hi Asor ta hi
Sadok an hi aman Akim. Ot muntanud hi Akim ta hi Eliud [15] an hi aman

Eleaser. Ya nuntanud hi Eleaser ta hi Mattan an hi aman Jacob. 16 Ot
muntanud hi Jacob ta hi Joseph an ahawan Mary an hi inan Jesus an
ma'alih Kristu.[a] 17 Ta hay bilang di tinanud an mihipun i Abraham ta
inggana i David ya himpulut tuluy (13) tinanud.[b] Ya mihipun i David ta
ingganah din nangiyayan nadan i Babilon hinadan i Judah hi bobleda ya
himpulut tulu (13) boy tinanud. Ya atbohdin himpulut tuluy (13) tinanud
an mihipun hi awadandah ad Babilon ta ingganah niyayyaman[c] Kristu.

Hay A'at Di Niyayyaman Jesus
(Luke 2:1-7)

18 Hiyah tuwey na'at ot ahi miyayyam hi Jesus. Hi Mary ya nahahapit
di eda pun'ahawaan i Joseph. Mu aggeda ni' nalo' i Joseph ya numbutyug[d]
hi Mary te nan imbutyugna ya nan Espiritun Apu Dios di nunlumu. 19 Ya
hi Joseph an mangiyahawaot i Mary ya maphod di pangatna an tagu. Mu
aggena innilay na'at ta numbutyug hi Mary ta hiya nan hay ninomnomna
ya adina mo iyahawa. Mu aggena damdama pinhod an bainon hi Mary hi
numbutyugana ta hiya nan hay ninomnomna ya namaag ya onda nunhapit ta
ipogpogda an ma"id ha dakol hi manginnila. 20 Mu hidin munnomnomnom hi
Joseph hi atona ya na'uyung. Ya numpa'inop han anghel Apu Dios an alyonan
hiyay, He"a Joseph an apapun David, hanat adi'a bumain an mangiyahawa i
Mary te hinaen imbutyugna ya nan Espiritun Apu Dios di nunlumu. 21 Ot hay
iyayyamna ya han lala'i ta ngadanam hi Jesus te hiyay mangdat hi itaguwan
nadan tatagun nun'abahulan hi'onda mangulug i hiya. 22 Ta ma'at danae ta
mipa'annung din impitudo' Apu Dios hinan ohah nadan propeta an alyonay,

23 Nomnomnomonyu an ahi mawadaan han babai an ta'on hi ma"id ha
inilo'nah lala'i.
Ya hay iyayyamna ya han lala'i ta ngadananda hi Immanuel[e] an hay
pinhod nan Immanuel an ipa'innila ya wadah Apu Dios i dita'u.
24 Ta on inggibo' mon Joseph ot nomnomnomona nan inalin nan
anghel Apu Dios ot hiyay unudona ta inyahawanah Mary.
25 Mu aggena ni' inilo' hi Mary ta ingganaot miyayyam nan golang. Ot
ngadanan Joseph ta hi Jesus.

Hay E Nundayawan Nadan Nanginnilan Mangimatun Hi A'at Di Bittuwon I Jesus

2 1 Hi Jesus ya niyayyam hi ad Bethlehem hidih ad Judea hidin numpatulan
Herod. Indani ya wadaday immalih ad Jerusalem an linala'in nanginnilan

---

[a] **1:16** Hay ibalinan nan hapit di Greek an Kristu ya Patul an Pinto' Apu Dios. [b] **1:17** Nan himpulut tuluy tinanud ya alyon di udum di himpulut opat te pi'bilangda nan namangulun a'ammodda. [c] **1:17** Hay pangalin di udum hinan niyayyam ya nitungo. [d] **1:18** Hay pangalin di udum hinan numbutyug ya nunhabi. [e] **1:23** Isaiah 7:14

mangimatun hi a'at di bittuwon an nalpudah nangappit hi tuluwan di algo 2 an
alyonday, Daanay awadan nan niyayyam an golang an hiya nan mumpatul
hinadan Judyu? Te hay awadanmih nangappit hi tuluwan di algo ya tinigomi
nan bittuwon an pangimatunan hi niyayyamana ta hiya nan immali ami ta emi
dayawon. 3 Mu hidin dingngol nan patul an hi Herod nan inalin dadiyen linala'i
ya nunhiglan minomnoman. Ya ta'on on nadan dakol an tataguh ad Jerusalem
ya minomnomanda. 4 Ot ipa'ayag Herod an namin nadan ap'apun di padi ya
an namin nadan muntudtuduh nadan uldinmin Judyu ot mahmahanan didan
alyonay, Daanay nibagah iyayyaman nan Kristu?

5 Ya alyonday, Hi ad Bethlehem hi ad Judea te hiyah diyey impitudo'
Apu Dios hinan propetah din nadne an alyonay, 6 Hi ad Bethlehem hidih
ad Judea ya ta'on on agge nundongol an boble mu hidiy ahi alpuwan nan
ap'apu an mumpapto' i da'yun tatagu' an tinanud Israel.[f]

7 Ta hidin dingngol Herod hidiye ot ayagana dadiyen linala'in nanginnilan
mangimatun hi a'at di bittuwon mu aggena impa'innilah nadan tatagu. Ot
mahmahanan dida nan algo an numpatigan diyen bittuwon. 8 Ta hidin imbagada
ot honagona didah ad Bethlehem an alyonay, Ume ayu ta eyu ihamad an hama'on
nan golang ta inakhupanyu'e ya impa'innilayun ha"on ta wan e' pibo dayawon.

9 Ot makakda ya wada bo nan bittuwon an tinigoda ni' hidih nangappit
hi tuluwan di algo. Ta hiya boy tintinnudda ta lo'tat ya nipto' hinan
awadan di golang ot umohnong. 10 Ya hidin tinigoda nan nipto'an nan
bittuwon ya ma"am'amlongda 11 ot hunggopda i diyen bale. Ya tinigoda
nan golang ya hi inanan hi Mary ot mundu"unda ta dayawondah diyen
golang. Ot idatda nan inodnanda an balitu' ya insenso ya mira.

12 Ya hay numbangngadandah bobleda ya nat'on di nangi'wanda te
nipa'inop i dida an adida ibangngad hi awadan Herod.

Hay Nangibtikan Joseph Hinan Hinina Hi Ad Egypt

13 Hidin imme dadiyen mangili ya numpa'inop bo han anghel i Joseph
ot alyonay, Bumangon'a ya inawitmu nan hinina ta bumtik ayuh ad
Egypt ya niha"ad ayu ni' hidi ta ingganah on'u alyon hi umaan ayuhdi.
Te umman e ipahpahamma' Herod nan golang te pinhodnan ipapate.
14 Ot maba"unut moh Joseph i diyen nahdom ot awitona nan hinina ot
umedah ad Egypt. 15 Ta hidiy nihaha"adanda ta ingganah nateh Herod.
Ta nipa'annung bo din impitudo' Apu Dios hinan propetah din nadne an
alyonay, Imbaga' hinan Imbabale' ta taynanah ad Egypt.[g]

Hay Nangipapatayan Herod Hinadan U"unga

16 Hidin na'innilaan Herod an imbahhon dadiyen linala'in nanginnilan
mangimatun hi a'at di bittuwon nan inalinan dida ya bimmungot ot

---

[f] **2:6** Mikah 5:5 [g] **2:15** Hosea 11:1

iyuldina an an namin nadan goggolang an linala'ihdi hi ad Bethlehem
ya nadan nun'ihaggon an boble ya ipapatena dida an mihipun hinan
pi'yayyam ta ingganah nan nuntawon hi duwa ta miyunnudan hinan
inalin dadiyen nanginnilan mangimatun hi a'at di bittuwon. 17 Ta
hiyah nae boy nipa'annungan din impitudo' Apu Dios i din propeta an
hi Jeremiah an alyonay, 18 Hinan boble hi ad Ramah ya madngol di
ahikokoga. Te nun'a'ate nadan imbabalen nadan tinanud Rachel ta hiya
nan kumogakogada an adida ahan mihapitan.[h]

Hay Numbangngadan Da Joseph Hi Nalpuwandah Ad Egypt

19 Hidin nateh Herod ya numpa'inop bo han anghel i Joseph hi ad
Egypt ot alyonan hiyay, 20 Bumangon'a ya inawitmu nan hinina ta
mumbangngad ayuh ad Israel ot ma''idda mo nadan naminhod an
mangipapateh nan unga. 21 Ot bumangon moh Joseph ot ikakna nan
hinina ta mumbangngaddah ad Israel.

22 Mu hidin dingngol Joseph an hi Arkelaus di patul hi ad Judea an
nihukkat i amanan hi Herod ya timmakut an e miha''ad hidi. Ya indani ya
nipa'inop damdaman hiya an adida umehdi. Ta hiya nan inipluyda moh
ad Galilee 23 ot eda miha''ad hidih ad Nasaret ta hidiy immongngalan
Jesus. Ta hiyah naey nipa'annungan din inalin nadan propetah din nadne
an alyonday, Hiya ya i Nasaret.

Hay Intudtudun John An Mumbonyag
(Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

3 1 Hidin awadan da Jesus hi ad Nasaret ya wadah John an
mumbonyag hinan agge naboblayan hi ad Judea an tumanudtuduh
hapit Apu Dios hinadan tatagu an umanneh awadana. 2 On inalinan
diday, Mahapul an muntutuyu ayu ya indinongyun mangat hinadan adi
maphod an ato'atonyu te immali mo nan intuda' Apu Dios an mun'ap'apu.[i]

3 Hituwen hi John ya hiya din inalin nan propeta an hi Isaiah an
alyonay, Wada han ahi e mangitku'itkuk an muntudtudu hinadan tatagun
umanneh awadana hinan agge naboblayan an analyonay, Idadaan ta'u ha
ma'andong hi awon nan Ap'apu ta midadaan hi umaliyana.[j]

4 Hay lubung John ya nan na'abol an dutdut di kemel ya han lalat
di imbalikisna. Ya ammuna nadan dudun ya danum di iyukan di
itanudna. 5 Mu dakolday umanneh awadana an malpuh ad Jerusalem
ya hinadan udum an bobleh ad Judea ya hinadan boblen nun'ihaggon

---

[h] **2:18** Jeremiah 31:15 [i] **3:2** Hinan hapit di Greek hinan immali mo nan intuda' Apu Dios an mun'ap'apu ya mabalin bo an hay ibalinana ya agagga moy pun'ap'apuwan Apu Dios. [j] **3:3** Hay pinhodnan alyon ya ta ipaphodday pangatda ta midadaandah nan umaliyan Kristu.

hinan wangwang an nungngadan hi Jordan. 6 Ta nun'ibagaday
puntutuyuwandah bahulda ot bonyagan John didah nan wangwang.
7 Mu hidin tinigon John an dakolday Paliseu ya Saduse an niddum an
mumpabonyag ya nun'ihingalna didan alyonay, Da'yun ay u'ulog, wan
alyonyu on mabonyagan ayu'e ya mabalin an ma'aan di bungot Apu Dios
i da'yu. 8 Mu adi. Te mahapul an hanadan maphod an pangat di atonyu
ta atigan di puntutuyuwanyu. 9 Ta adi ayu ma'dinnol an gapu ta tinanud
da'yun Abraham ya adi da'yu dusaon. Te ibaga' i da'yu an mabalin an
pumbalinon Apu Dios tudan batu hi holag Abraham. 10 Da'yu ya umat
ayuh nan kayiw an adi maphod di ibungana ta hiya nan ay ayu nidadaan
an malngoh ta mapu'ulan.
11 Ya inalin bon John di, Hay pamonyag'u ya on liting ya ammuna ta
hidiyey atigana an muntutuyu ayuh nadan numbahulanyu. Mu wada han
umalin na'abbaktu mu ha"on te ta'on on nan e' pangdonan hi hapatutna
ya na'adda"ula' ahan an e mangat. Ya hay pamonyagnan da'yu ya nan
Espiritun Apu Dios ya apuy. 12 Ya hitun umaliyana ya hiwwayonay
tatagu an ay muntoop ta namahmah'e nadan nabgahan ya inyalangna ya
pinu'ulana nadan dugih i han apuy an adi madmaddop.

Hay Nabonyagan Jesus
(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)

13 Agge nadne ya wadah Jesus an nalpuh ad Galilee ot umeh awadan
John hidih nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta e mumpabonyag
i hiya. 14 Mu inalin John i hiyay, Tanganu on namaag bo ya he"ay
mumpabonyag i ha"on an unhaot he"ay mamonyag i ha"on?
15 Ya alyon Jesus di, O mu maphod on he"ay mamonyag i ha"on ta ma'at
an namin nan pohdon Apu Dios.
Ot bonyagan mon John. 16 On hiyah nabonyagan hi Jesus ot duma"al
hinan pingngit di wangwang. Ya anakkaya an niluwat hi ad abunyan ya
tinigona nan Espiritun Apu Dios an ay palluma an nungkohop ot mumpattuk
i hiya. 17 Ya alinah on wada han madngol an hapit an nalpuh ad abunyan an
alyonay, Hiyah nae nan imbabale' an pa'appohpohdo' ya pun'am'amlonga'.

Hay Namatnapatnaan Nan Diyablu I Jesus
(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)

4 1 Agge nadne ya impangulun nan Espiritun Apu Dios hi Jesus hinan
agge naboblayan ta hidiy namatnaan nan diyablu i hiya ta hay
ena tuwali pumbahulan. 2 Ta napat (40) di algoh aggena nanganan ta
na'a'aggangan.
3 Ya imme nan diyablu ot alyonan hiyay, Hi'on immannung an he"a
nan Imbabalen Apu Dios ya tanganu onmu adi alyon i datuwen batu ta
mumbalindah tinapay ta anom?

4 Mu alyonay, Hay nitudo' hinan hapit Apu Dios ya alyonay, Bokon hay
makan ya abuh di managuh tagu te ha ahan di ma'ahhapul ta'u ya nan
hapit Apu Dios.[k]
5 Ya inyen bon nan diyablu hi Jesus hi ad Jerusalem an boblen
niyappit i Apu Dios ot iyenah nan na'taggen atop nan Templo. 6 Ot
alyonan hiyay, Immannung'e an he''a nan Imbabalen Apu Dios ya
agam ta dumokpah'a ot impitudo' bon Apu Dios an alyonay honagona
nadan anghelna ta hapapaon da'a ta ta'on on ha hukim ya adi
mahugatan hi batu.
7 Mu alyon Jesus i hiyay, O mu hinan hapit bon Apu Dios ya alyonay,
Adiyu attaon an patnaon di abalinana.[l]
8 Ya inyen bon nan diyablu hinan na'taggen billid ot ipamangmangnan
namin nadan pun'ap'apuwan hitun luta ya nadan mun'a'omnawan. 9 Ot
alyonan Jesus di, An namin datuwe ya idat'un he''a ta he''ay mun'ap'apu
hi'on'a mundu''un ta dayawona'.
10 Mu alyon Jesus i hiyay, Umaan'ahtu Satanas. Te hay impitudo' bon
Apu Dios ya alyonay,
Hi Apu Dios ya abuh di dayawonyu ya unudonyu.
11 Ot taynan mon nan diyabluh Jesus ot umali nadan anghel an
mangipapto' i hiya.

Hay Nangihipunan Jesus An Nuntudtudu
(Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)

12 Indani ya dingngol Jesus an nibalud hi John ot mumbangngad
hi ad Galilee. 13 Ot umeh bobledah ad Nasaret. Mu bokon hidiy
niha''adana te hi ad Kapernaum hinan way pingngit di lobong an
nungngadan hi Galilee. Hidiyen boble ya nidat hinadan tinanud
Sebulun ya tinanud Naptali hidin nadne. 14 Ta nan niha''adanahdiy
nipa'annungan din inalin nan propeta an hi Isaiah an alyonay,
15 Nadan boblen nadan tinanud Sebulun ya tinanud Naptali an
nun'ap'apuwan nadan bokon Judyu an nihaggon hinan lobong an
nungngadan hi Galilee an numbattanan nan baybay an nungngadan
hi Mediterranean ya nan wangwang an nungngadan hi Jordan 16 ya
nadan tataguhdi ya paddungnay wadadah nan munhihillong. Mu hitun
pangngolandah nan tudtudun Apu Dios ya paddungnay napatalan di
nomnomda.
17 Te i diyen nangihipunan Jesus an nuntuddun dida di nangalyana hi,
Mahapul an muntutuyu ayu ya indinongyun mangat hi adi maphod te
agagga moy pun'ap'apuwan Apu Dios.

---

[k] **4:4** Deuteronomy 8:3 [l] **4:7** Deuteronomy 6:13

Hay Nangayagan Jesus Hinadan Muntabukul
(Mark 1:16-20; Luke 5:1-11)

18 Wada han pundaldallanan Jesus hinan pingngit nan lobong an
nungngadan hi Galilee ya tinigona han hinagi an muntabtabbukulda[m] te
hidiyey tamuda. Hay ngadan di oha ya hi Simon an hay ohah ngadana
ya Peter ya nan oha ya hi Andrew. 19 Ot ayagana didan alyonay, Ma'ayu
ta unudona' ta tudduwan da'yuh atonyun mangayag hi tatagu ta
umunuddan ha"on.
20 Ya na'ibagondan inha"ad di tabukulda ot miyunuddan hiya. 21 Ta
onda immeh nan pangngelna ya minangmang bon Jesus da na' Sebedi an
da James i John an wahdidan hina'ammah nan bangka an pun'iphodday
tabukulda ot ayagana bo dida. 22 Ot pi'bagonda damdaman tinaynan hi
amadah nan bangka ot mi'yeda i Jesus.

Hay Nuntudtuduwan Jesus Hinadan Bobleh Ad Galilee
(Luke 6:17-19)

23 Hininap Jesus nadan bobleh ad Galilee an e nuntudtuduh nadan
a'am'amungan di Judyu ta impa'innilana nan a'at di pun'ap'apuwan Apu
Dios. Ya nun'ipaphodna nadan tatagun mumpundogoh. 24 Ta nundongol
hi Jesus hidi ya ta'on on hinadan abobbobleh ad Syria ta dakol di
nun'iyedan hiyan tatagun nat'onat'on di dogohda an nahi'pan di udum ya
mun'oldah di udum. Ya nadan udum ya naparalaysda. Ot pun'ipaphodna
dida. 25 Ya dakkodakkolday tatagun nitnunitnud i hiya an i Galilee
ya i Jerusalem ya nadan udum an bobleh ad Judea ya nadan tataguh
dommang nan wangwang an nungngadan hi Jordan an ad Dekapolis ya
nadan udum an boblehdi.

Hay Nuntudtuduwan Jesus Hinan Way Nabillid
(Luke 6:20-23)

5 1 Tinigon Jesus an dakol nadan tatagun nitnud i hiya ot umeh nan
nabillid ot e umbun hidi. Ya eda nihaggon i hiya nadan itudtuduwana.

Hay Immannung An Umipa'amlong
(Luke 6:20-23)

2 Ot itudtuduwana didan alyonay,
3 Nadan tatagun inniladan mahapulday boddang Apu Dios hinan eda
pangatan hinan pohdona ya diday mipa'amlong te diday middum hinan
pun'ap'apuwana.

---

[m] **4:18** Nan muntabukul ya umat hinan munhidu' mu hay usalonda ya abillog ta dakol di mangdon an adi umat hinan hidu'.

4 Ya mipa'amlong bo nadan tatagun umukayungan te pa'amlongon Apu
Dios dida.
5 Ya mipa'amlong bo nadan mumpada''ul te midat i dida nan imbagan
Apu Dios an idatna.
6 Ya mipa'amlong bo nadan paddungnay na'agangan ya na''uwoh an
mangat hinan pohdon Apu Dios te ma'at nan pinhodda.
7 Ya mipa'amlong bo nadan hummo' hi ibbadan tagu te hom'on
damdaman Apu Dios dida.
8 Ya atbohdin mipa'amlong nadan mangiyohhah nomnomdan Apu Dios
ta nan pohdona ya ammunay pohdondan aton te diday manigo i hiyah
udum hi algo.
9 Ya mipa'amlong bo nadan mangipanuh hinadan munhihiwwawan te
diday mibilang hi imbabalen Apu Dios.
10 Ya mipa'amlong bo nadan mipadildilah an gapuh nan pangatandah
nan pohdon Apu Dios te diday middum hinan pun'ap'apuwana.
11 Ot mipa'amlong ayu an ta'on on da'yu panadngolan ya paligaton
hinadan tatagu an gapuh pangun'unudanyun ha''on. Ta dakol di adida
ibagah adi maphod i da'yu an ta'on on agge immannung.
12 Mu ta'on on athidi ya hanat mun'am'amlong ayu an ta'on on dakol di
punligatanyuh tun luta ot ongal di gunggunayu hi ad abunyan. Athidiy
ma'at i da'yu te ta'on on handidan propetah din nadne ya na'ahiwawanda
damdama.

Hay I'aligan Di Ahin Ya Dilag
(Mark 9:50; Luke 14:34-35)

13 Ya innayun bon Jesus an nuntuddun alyonay, Da'yun mangulug hinan
itudtudu' ya umat ayuh nan ahin an mangipaphod hi tamtam di makan ya
pangahin hinadan agge nalutu an umat hi dotag ta adi mabulu'. Ot maphod
on athidiy a'atyu ta da'yuy gapunah ipaphodan di pangat di tatagu. Te onha
ma'aan di tamtam nan ahin ot adi mabalin hi mibangngad. Ta ma''id mo ha
iyusalana ta mitopal ta punhinggogoppa'an di tatagu.
14 Ya atbohdin nipaddung ayuh nan dilag an dilaganay munhihillong
ta paddungnay patalanyuy nomnom di tataguh tun luta ta way atondan
manginnilan ha''on. Ta mipaddung ayu boh nan boblen wah nan uhhun
di billid an ma'attigo. 15 Ta umat hinan hilaw an tinolganyu'e ya adiyu
e ipa''e mu onyuot ipattuk ta patalana nan bale. 16 Ya atbohdin da'yu an
mahapul an adiyu ipa'pa''e nan eyu napatalan ta tigon nadan tatagu nan
maphod an pangatyu ta wan hi Apu Dios di dayawonda.

Hay Intuddun Jesus Hi A'at Nan Uldin

17 Ya alyon bon Jesus di, Wan hay punnomnomyu ya alyonyu on
immaliya' ta ma''ido' nan Nitudo' an Tugun ya nadan intanuddun nadan

propeta. Mu adi athidi te hay gapunah immaliya' ya ta ipa'annung'un
namin datuwe. 18 Te ibaga' i da'yu an nan Nitudo' an Tugun ya adi
mabalin an mahukkatan an ta'on on ha oha te ingganah mipa'annung
an namin. Te gahin on mama"id hi ad lagud ya tun luta ya ahi mama"id
nan uldin ta'un Judyu. 19 Ot hay mahapul ya unudonyun namin nadan
tugun Apu Dios te nan mangibahhoh nan ta'on on ha mabgawan i diyen
tugun ya intuddunah diyen nibahhawanah nadan udum ta iyunnuddan
hiya ya hiyay mipada"ul hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. Mu nan
tagun mangunud hi an namin nan tugun Apu Dios ya intudduna boh
udum ta iyunnuddan hiya ya hiyay mipabaktuh nan pun'ap'apuwan
Apu Dios. 20 Ta hiya nan ibaga' i da'yu an mahapul an nipto' di
pangun'unudyuh nan pohdon Apu Dios ya ahi mabalin an middum ayuh
nan pun'ap'apuwana. Ta adiyu iyunnudan hinan pangat nadan Paliseu
ya nadan muntudtuduh nadan uldin ta'un Judyu.

Hay Intuddun Jesus Hi A'at di Bungot

21 Innayun bon Jesus an alyon di, Hay nitugun hinadan a'ammod
ta'uh din nadne ya alyonday, Adi ta'u pumate te nan pumate ya
mahumalya ta mipapate damdama. 22 Mu ibaga' i da'yu an adi ammuna
nan pumate hi madusa te ta'on on nan tagun bumungot hi ibbana.
Ya atbohdin madusa ta miyeh impilnu nan tagun mamihupihul hi
ibbanan tagu ya nan mangibagah ma"id ha in'innilada. 23 Ya onha hinan
pangi'ayanyu hinan idawatyun Apu Dios hidih nan pangidawatan hi
mi'nong ya nipadih an nipanomnom i da'yu an waday numbahulanyuh
nadan ibbayu 24 ya maphod on ayu ni' umeh nan tagun numbahulanyu
ta munhapit ayuh maphod ya ahi ayu mohpe mumbangngad ta
idawatyu nan i'nongyu. 25 Ya wada'ey nangidalom i da'yu ya gahin di
agagga ya da'yuy e mi'hapit i hiya ta adi miluh an miyeh nan huwis. Te
niluh'e mon niyeh nan huwis ya mipibalud nan waday bahulna. 26 Ya
umannung an mihaha"ad ayuh baludan ta ingganah ikaluyun namin
nadan bahulyu.

Hay E Pangidinongan Hinan Pumbahulan

27 Alyon bon Jesus di, Hay oha boh intugundah din nadne ya
alyonday, Adi ayu umiluktap. 28 Mu ibaga' i da'yu an ta'on on ammuna
nan nunhiglan omnon di ohan lala'i i ha tinigonah babai ta pohdonan
ilo' ya numbahul te ayna damdama inilo'. 29 Ta hiya nan onha hanan
matay gumalat hi pumbahulan ya udu'dulnay ukiton ya intopal te
udu'dulnay mapilok di ohan mata mu hanan mitopal an namin di adol
hi impilnu. 30 Ya atbohdi an wa'et nan winawwan an ta'ley gumalat hi
pumbahulan ya udu'dulnay putulon ta ta'on on mapukulan mu ta adi
mitopal an namin di adol hi impilnu.

Hay A'at Di Bolhe
(Matthew 19:3-12; Mark 10:2-12; Luke 16:18)

31 Ya innayun bon Jesus an alyon di, Hay nitugun boh din nadne ya
onha waha lala'ih naminhod an mangibolheh[n] ahawana ya hay mahapul
hi atona ya ena alan ha itud'an di eda pumbolhayan ya indatnah nan
babai ta mangipa'innilan numbolheda. 32 Mu ibaga' i da'yu an mumbahul
nan lala'i an namaag ya imbolhena nan ahawana an ta'on hi agge
inluktap diyen ahawana ya hidiyen nangibolhayana di gumalat hi
pumbahulan nan babain ahawana hi'on mumbintan te hidiyen babai ya
mibilang hi nunluktap ya atbohdih nan lala'in pumbintanana.

Mahapul An Ipa'annung Nan Ibaga

33 Ya inalin bon Jesus di, Hay intugun bon di a'ammod ta'uh din nadne
ya alyonday, Adiyu ibahhon aton nan insapatayun Apu Dios. 34 Mu hay
alyo' i da'yu ya wada'ey pinhodyun aton ya adi mahapul an isapatayun
Apu Dios. Ya adiyu bo isapatah ad abunyan te hidiy pun'ap'apuwan Apu
Dios. 35 Ya adiyu bo isapatah tun luta te ta'on on hitu ya wadah Apu Dios.
Ya ta'on on hi ad Jerusalem ya adi mabalin te hiya an na'abbaktun Patul
ya hidiy boblena. 36 Ya ta'on on alyonyuy hay adolyuy pangisapataanyu
ya adi mabalin te ta'on onha ohah nadan ubanyu ya adiyu abalinan an
mangipangitit. 37 Ot hay maphod ya adiyu isapata ta namaag ya alyonyuy,
O ato'. Mu adiyu'e aton ya alyonyuy, Adi' aton. Ta adiyu pamaag hi o o, ya
dee mannot an adiyu aton te nan layah ya tamun di diyablu.

Hay Tugun Jesus Hi Maphod An Aton
(Luke 6:29-30)

38 Ya innayun bon Jesus an alyon di, Hay oha bon nitugun hidin nadne
ya onha nan ohan tagu ya piniloknay matan nan ibbana ot mahapul an
miballoh ta mapilok boy matan diyen tagu. Ya atbohdih nan nanuntuk hi
ohan tagu ta waday na'aan hi bobana ya mahapul an miballoh ta waday
ma'aan hi boban damdaman diyen himmuntuk. 39 Mu hay alyo' i da'yu
ya adiyu iballoh nan adi maphod an inat nan ibbayun da'yu an umat i
ha waha manipak hi tamelyu ya iyabulutyu ta ta'on hi pi'tipakna boy
bahhelna. 40 Ya wada'e boy mangidalom i da'yu ta alyonday pi'yaladay
lubungyu ta mibayad hi moltayu ya indatyu. Ya ta'on on nan gottap nan
lubungyu ya inyabulutyu hi'onda pi'yala. 41 Ya onha waha tindaluh piliton
da'yun mangdon hi makutuna hi ohay kilumitlu ot ta'on hi'onyu inayun
an idatong hinan umayana. 42 Ya wada'ey mun'odo i da'yu ya idattanyu.
Ya atbohdih nan bumanoh an pabanohanyu ta adiyu pihulon dida.

---

[n] **5:31** Hay pangalin di udum hinan bolhe ya hiyan.

Hay Pamhodan Hinadan Tatagun Agge Naminhod I Dita
(Luke 6:27-28,32-36)

43 Inalin bon Jesus di, Hay nitugun boh din nadne ya alyonday,
Pohpohdonyu nadan naminhod i da'yu. Ya ahiwawanyu nadan
humihiwon da'yu. 44 Mu hay ibaga' i da'yuh ad uwani ya hanat ta'on on
nadan ma'ahihhiwon da'yu ya ipatigoyuy pamhodyun dida. Ya hanada'en
mamalpaligat i da'yu ya idasalanyuot ta wan hom'on Apu Dios dida. 45 Te
atonyu'ehdi ya hidiyey atigana an imbabale da'yun Ama ta'un hi Apu
Dios. Te limmuna nan algo ta pun'algawan an namin di tatagu an ta'on
on nadan ma"id ha pamhodda i hiya. Ya atbohdi an ipa'alinay udan ta
usalon an namin di tatagu an ta'on on nadan adi maphod di pangatda.
46 Te onha ammuna nadan namhod i da'yuy pohpohdonyu ot ma"id ha
idat Apu Dios hi gunggunayu. Te nganney numpahhiwanyu hinadan
alyonyuy nabahulan an hanadan naminhod i diday pohpohdonda ya
abuh. 47 Ya atbohdi hi'on ammuna nadan i'ibayu hi apngaonyu te nganne
damdamay numpahhiwanyu hinadan agge nanginnilan Apu Dios an
athidiy pangatda. 48 Ta hiya nan mahapul an nipto' di pangatyu ta umat
hi pangat Ama ta'u an hi Apu Dios.

Hay E Pangatan Hi Maphod

6 1 Alyon bon Jesus di, Tigonyu ta bokon hay e pamemanan di tatagun
da'yuy pangatanyuh maphod. Te atonyu'ehdi ya ma"id ha idat
Ama ta'un hi Apu Dios hi gunggunayu. 2 Ta wada'ey ihmo'yu hinadan
munhapul hi boddang ya maphod on adiyu ipa'in'innilah tatagu. Ta adiyu
iyunnudan hinadan mumpunlayah an wada'ey idatda ya gahin onda
umeh nan dakol di manigo an umat hinadan a'am'amungan ta'un Judyu
ya hinadan kalata ya ahida mohpe idat ta way aton di tatagun mangali
i dida hi, Hiya peman. Ibaga' i da'yu an nan mangathidi ya inalana mo
tuwaliy gunggunana. 3 Ta hiya nan wada'ey ihmo'yuh nadan munhapul
hi boddang ya maphod hi'on adiyu ipa'in'innila an ta'on on da'yun
nahaghagon. 4 Ta wan ammunah Ama ta'un hi Apu Dios an manginnila ta
hiyay mangdat hi gunggunayu.

Hay A'at Di Pundasalan
(Luke 11:2-4)

5 Ya atbohdi hinan pundasalanyu an adiyu paton hinadan tatagu an
e pipatpatigo te gahin on eda tuma'dog hinan adaklan di tagu an umat
hinadan a'am'amungan ta'un Judyu ya hinadan kalata ya ahida mundasal
ta wan tigon di tatagu dida. Mu ibaga' i da'yu an nan tagun mangathidi
ya inalana mo tuwaliy gunggunana. 6 Ot hay maphod hi atonyu hi'on
ayu mundasal ya ume ayuh nan ma"id ha al'ali ta ta'on on ayu ma'ohha

ya nundasal ayu i Ama ta'un hi Apu Dios an adi matigo. Te hiyay
manmannigo hi an namin nan at'atonyu ot hiyay ukod an mangdat hi
gunggunayu. 7Ya wa'et mundasal ayu ya adiyu ipaddung hinadan tatagun
agge nanginnilan Apu Dios an adukkayonda ya panidwonday dasalda te
hay innilada ya atonda'ehdi ya donglon Apu Dios di dasalda. 8Mu adiyu
atonhidi te innilan tuwalin Apu Dios nadan mahapulyu. 9Ta athituy
atonyun mundasal an alyonyuy,

Ama an wah ad abunyan, hanat he''ay dayawon an namin di tatagu.
10 Ya hanat he''ay mun'ap'apu i da'mi ta nan pohdom di ma'at hitun luta
an umat hi ad abunyan.
11 Ya hanat abigabigat on idatmuy itanudmi.
12 Ya hanat pakawanon da'mi hinadan numbahulanmi te teen
pakawanonmi damdama nadan numbahul i da'mi.
13 Ya adim bahan iyabulut di nunhiglan apatnaanmi ta wan adi da'mi
baliyan hinan diyablu.

14Ya inalin bon Jesus di, Mahapul an pakawanonyu nadan numbahul i
da'yu. Ta wan hi Ama ta'un hi Apu Dios ya pakawanon da'yu. 15Te onha
adiyu pakawanon nadan ibbayun numbahul i da'yu ot athidi bon adi
da'yu pakawanon i Apu Dios.

Hay A'at Di Mun'ulat

16Ya ha boy ohah intuddun Jesus ya alyonay, Wa'et mun'ulat ayu
ya hanat adi ayu umukayungan. Ta adiyu paton hinadan tatagu an e
pipatpatigo an wa'et mun'ulatda ya ginugungalda ta hay panigon nadan
tatagu ya ay immannung di pundayawda i Apu Dios. Mu ibaga' i da'yu an
inalada mo tuwaliy gunggunada. 17Ot hiya nan hay maphod hi atonyu
hi'on mun'ulat ayu ya munhugud ayu ya nun'apu ayu. 18Ta adi innilaon di
tatagu an mun'ulat ayu ta ammunah Ama ta'un adi matigoy manginnila
ta hiyay mangdat hi gunggunayu.

Hay Immannung An Kinadangyan
(Luke 11:34-36; 12:33-34)

19Alyon bon Jesus di, Adi ayu mahiw an mangamung hi
ikadangyanyuh tun luta. Te danaen wahtun luta ya malu'lu'da damdama
ya lumatiday udum ya ma'akoday udum. 20Ot hay maphod hi ahiwanyu
ya nan eyu pangatan hinadan umipa'amlong i Apu Dios. Te hidiyen
pangatanyuhdi ya ayyu am'ammungon di ikadangyanyuh ad abunyan an
adi malu'lu' ya adi lumati ya adi ma'ako. 21Te nan ibilangyuh nabalol ya
dadiyey nun'onan hi nomnomyu.

22Ya hay pangipaddunga' hi niyatan di nomnom ya nan mata an
panigo. Te maphod'en ma''id ha bahbahna ya maphod boy panigona.
23Mu napilok'e nan mata ya ma''id ha tigona. Ta athidi an maphod'e nan

punnomnom ya maphod boy pangat. Mu ningamut'en adi maphod di punnomnom ya immannung an adi maphod di pangat.

Hi Apu Dios Di Nahamad Hi Pundinolan
(Luke 12:22-31; 16:13)

24 Ya innayun bon Jesus an alyon di, Adi mabalin an pundihhanonyun
munhilbih duwan ap'apu. Te mahapul an iyohhayuy punhilbiyanyu ta hiya
nan iwalongyuy oha i dida. Ot athidi an ong'ongngal'ey punnomnomyuh
nan mikadangyan hitun luta ya ma"id ha atonyun mangunud i Apu
Dios. 25 Ot hanat adi ayu minonomnoman hinadan mahapulyu hi
pi'taguwanyuh tun luta an umat hi itanudyu onu ilubungyu. Te hay
tagu ya bokon hanan itanudna onu ilubungna di ma'ahhapul hinan
nitaguwana. 26 Nomnomnomonyu an nadan hamuti ya ma"id ha ugganda
e pun'ohokan onu punggapasan hi iyalangdah anonda. Mu hi Ama ta'ud
abunyan ya indadaanay anonda. Ot namammama i da'yu an nabalbalol
ayu i hiya mu nadan hamuti. 27 Ya adi damdama mabalin an gapuh nan
numanomnomanyu ya palodpodonyuy atayanyu i ha hin'algo ni'mo.
28 Tanganu on ayu minomnoman hi ilubungyu te undan adiyu tigon
nadan holo' an humabungda an ta'on on adida muntamu onu mun'abol
hi lubungda ya mapmaphodda. 29 Ta ta'on on din patul an hi Solomon an
kakaddangyanan an tagu ta mapmaphod nan lubungna ya agge damdama
nipaddung di amaphod nan lubungna hi amaphod dadiyen habhabung.
30 Ot athidi'ey pangipapto' Apu Dios hinan holo' an humabung an wadah ad
uwani mu ma"id ha mapto' ya mapu'ulan hi bigat ot undan adi namamay
pangipapto'nan da'yu. Ya tanganu on athina an ma"id ha dinolyun Apu
Dios. 31 Hay maphod ya adi ayu minomnoman hi eyu pangalan hi anonyu
ya ilubungyu ya nadan udum an mahapulyu. 32 Te hanadan tataguh tun
luta an agge kimmulug i Apu Dios ya danaey omnawanda. Mu da'yu'e
ya hanat adi ayu athidi te hi Ama ta'uh ad abunyan ya innilana nadan
mahapul ta'u ot hiyay ukod. 33 Mu ha ahan di nomnomnomonyu ya nan
atonyun middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios ya nan pangatanyuh nan
pohdona. Ot hiyay ukod hi an namin an mahapulyu. 34 Ya umat hinan ligat
an hanat adi ayu minomnoman hinan agge ni' nadatngan an punligatanyu
ta adi middum hinan nomnomnomonyu an ma'ma'at hi ad uwanin algo.

Hay Adi Pamihulan Hi Ibba
(Luke 6:37-38,41-42)

7 1 Alyon bon Jesus di, Adi namaaggon pinihulyuy ibbayun tagu te
athidi boy ma'at i da'yu an pihulon da'yu i Apu Dios. 2 Te nan atonyuh
ibbayu ya hiya boy ma'at i da'yu. 3 Ot alyona boy, Tanganu ihya onyu
pa'tiggon nan kittang an butah matan di ibbayu yaden wahnay ong'ongngal
an butah matayu? 4 Ot undan mabalin ta alyonyuh nan ibbayu di, Ma'at

aano' nan nibutah matam yaden waday ong'ongngal an butah matayu.
5 Layah mahan hinae! Hay maphod ya aanonyu ni' nan butah matayu ta
way atonyun mangaan hinan kittakittang an nibutah matan nan ibbayu.
6 Ya inalin bon Jesus di, Nan hapit Apu Dios an eyu ipa'innila ya
na'ballol an umat hi balitu'. Ta hiya nan adiyu ipapilit an itudduh nadan
mumpungngohen tatagu. Te dida ya ayda mabungot an kahu ot alinah
kalaton da'yu. Ya umatda boh nan babuy ot ma"id ha mapto' ya pun'igatin
da'yu.

Hay A'at Di Pumbagaan I Apu Dios
(Luke 11:9-13)

7 Intuddun bon Jesus an alyonay, Ibagayu nan mahapulyu i Apu
Dios ot idatna an umat hinan e umana'anap an lo'tat ya hama'ona nan
mahapulna ya nan kumulkukulkug an lo'tat ya mibughulan. 8 Te nan
mumbaga ya hiyay midattan. Ya nan mun'anap ya hiyay manama' hinan
ana'anapona. Ya nan mungkulkug ya mibughulan. 9 Te ta'on hi da'yun
a'ammod ya adi mabalin hi mumbaga'e nan imbabaleyuh tinapay ya ha
batuy idatyu. 10 Ya atbohdin adi mabalin hi ekan'e nan ibagada ya ha ulog
di idatyu. 11 Ot tigonyu an ta'on on adi maphod di a'atyu mu innilayun
mangdat hi maphod hinan imbabaleyu. Ot namama mo ahan i Ama ta'un
hi Apu Dios an hanadan mun'aphod di idatna hinadan mumbagan hiya.
12 Ya innayun bon Jesus an alyon di, Hanat hanadan maphod an
pohdonyun aton di tatagun da'yu di atonyu damdaman dida. Te
hinaen tugun ya inam'amnan namin nadan Nitudo' an Tugun ya nadan
intudtudun nadan propeta.

Nan Nakuhhipit Ya Nan Abillog An Pangi'wan
(Luke 13:24)

13 Inalin bon Jesus di, Mahapul an i'wayuh nan nakuhhipit an awon te
hidiy pangi'wan an umeh nan awadan di pi'taguwan hi munnananong.
Te nan abillog an nalakan awon di pangi'wan di dakol an tatagu mu hay
pangipluyana ya nan punligatan hi munnananong. 14 Te nan pangi'wan
nimpe an umeh nan awadan di pi'taguwan hi munnananong ya
nakuhhipit ya naligat ta hiya nan oh'ohhaday mangi'wahdi.

Nan Kayiw Ya Nan Bungana
(Luke 6:43-44)

15 Ya inalin bon Jesus di, Tigonyuot te indani ot wadaday umalin
muntudtuduh nibahho an alyonday nan hapit Apu Dios di itudtududa
mu onnot on nat'on. Manu te ayda kalnero te ma'ma'ulley tigoda mu hay
immannung ya umatdah nan mabungot an kahuh nan inalahan ta on da'yu
dadagon. 16 Hay pangimatunanyun nibahho nan itudtududa ya nan adi

maphod an ato'atonda. Te undan mabalin an nan lablabong ya ibunganay
mangga. 17 Ya atbohdih nan bungbunga"an an adi mabalin hi duway ibungana
ta makan di oha ya adi makan di oha. 18 Te makan'ey bungana ya hiyah
diyen makan an namin nan ibungana. Ya atbohdin adi'e makan di bungana
ya adi maluman ta mumbalin hi makan. 19 Ot hanan mangga an ma"id'e ha
ibunganah maphod ya malngoh ta mitungu. 20 Ot athinay a'at nan inali' an hay
pangimatunanyun nibahhoy itudtududa ya nan adi maphod an at'attonda.

Hay Idduman Hinan Pun'ap'apuwan Apu Dios
(Luke 13:25-27)

21 Alyon bon Jesus di, Adi an namin di mangalih ha"on di Ap'apudah
un'unudonda ya middumdah nan pun'ap'apuwan Apu Dios. Te ammuna
nadan mangat hinadan pohdon Amah ad abunyan di middum hinan
pun'ap'apuwana. 22 Mu hitun punhumalyaan Apu Dios ya dakolday
mangalih, Apu Dios ot tee bon inun'unud da'a. Ot undan bokon he"ay
nalpuwan nan intanuddumi ya nan abalinanmin nunla'ah nan nun'ih'op
hi tatagu ya nadan dakol an inatmin milagro?
23 Mu hay ibaga' i dida ya alyo' di, Da'yun adi maphod di ina'inatna ya
umaan ayuhtuh tun awada' te ma"id ha niyatanyun ha"on.

Hay Nipaddungan Nadan Nangiyammah Bale
(Luke 6:47-49)

24 Ya innayun bon Jesus an alyon di, Nan tagun mangngol i danaen hapit'u
ya inun'unudna ya nipaddung hinan nanomnoman an tagu an nangiyamma hi
balenah nan way nahamad an batu. 25 Ya indani ya inlotna han udan ta lo'tat ya
hininabna nan awadan diyen bale ya inihbodna bo han puwo'. Mu hidiyen bale ya
agge natukkad te nihamad nan batu an nipabunana. 26 Mu nan tagu an mangngol
i danaen imbaga' mu adina unudon ya nipaddung hinan tagu an ma"id ha innilana
te ena inyamma nan balenah nan pulantag. 27 Ta hidin inlotna nan udan ta
hininabnah diyen bale ya inihbodna bo han puwo' ta natukkad ot mun'apapa"ih.
28 Ya hidin inggibbuh Jesus nan inali'alina ya masda'awda nadan dakol
an tatagun na'amung hinan a'at di nanudduna 29 te maphod di panudduna
mu hay panuddun nadan muntudtuduh nadan uldinmin Judyu.

Hay Nangipaphodan Jesus I Han Na'gullidan
(Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)

8 1 Hidin dimmayyuh Jesus an nalpuh nan nabillid an ena
nuntudtuduwan ya dakolday nitnud i hiya. 2 Indani ya imme han
na'gullidan ot mundu"un hi hinangngabna ot alyonay, Apu Jesus, daan
mo bahan ta pohdom'e ya impaphoda' hitun dogoh'u.
3 Ot iha'mon Jesus di ta'lena i diyen na'gullidan ot alyonay, O pohdo'.
Pumhod'a.

Ta ona inathidi ya na'ibagan pinumhod di adol diyen na'gullidan. 4 Ot
padanan Jesus i hiya an alyonay, Adim ibagbagah tuwen inat'un he"a. Mu
mahapul an ume'a ta em ipatigoh nan padi an pinumhod'a. Ya inyem ha
i'nong[o] diyen padi i Apu Dios ta panginnilaan nadan tatagu an nan padi
ya abulutonan na'aan nan dogohmu.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinan Mundogoh An Himbut Di Tindalu
(Luke 7:1-10)

5 Hidin imme da Jesus hi ad Kapernaum ya imme han opisyal di
tindalun di i Roma an e mumpahmo' i hiya 6 an alyonay, Apu Jesus, nan
himbut'u ya wahdih balemin nunnaud an nalot han dogohna ta namaag
ya ona adi abalinan an bumangon.
7 Ya inalin Jesus i hiyay, Ot umeta mo ta e' ipaphod.
8 Mu hidiyen opisyal di tindalu ya alyonay, Apu Jesus, ta'omboh on
adi'a mi'yalih balemi te ma"id ha bilang'u i da'yu an Judyu[p] mu namaag
ya himmapit'a ot innila' an pumhod nan himbut'u. 9 Te ipa"at'uh adol'u
an unudo' nan ibagan nan opisyal. Ya atbohdih nadan tindalu' an
unudonda bo nan alyo' te wa'et alyo' hi oha hi ume'ahdi ya ume. Ya wa'e
bo ta alyo' hinan oha hi ma'ahtu ya umali. Ya alyo"e boh nan himbut'uy
atom hituwe ya atona. Ot namama mon he"a an nan hapitmuy ma'unud.
10 Ta masda'aw hi Jesus i diyen dingngolna ot alyonah nadan
tatagun mitmitnud i hiya di, Immannung an nahamad di pangulug
tuwen lala'i. Mu tanganu on ma"id i dita'un Judyu ha inakhupa' hi
athituy anahamad di pangulugna? 11 Ot alyo' i da'yu an dakolday
bokon Judyu an malpuh abobboble an middum an mi'yam'amlong ya
mi"an hinadan a'ammod ta'un da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob
hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. 12 Mu da'yun ibba' an Judyu ya unhaot
da'yuy middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios mu bokon te da'yuy
mi'yeh nan munhihillong an awadan di ahikokoga ya ahingangaliyot.
13 Ya inalin Jesus mohpe i diyen opisyal di tindaluy, Umanamut'a ot
nan pangulugmu an pumhod nan himbutmu ya ma'at.
Ya hidin nangalyan Jesus i diye ya immannung an pinumhod nan
mundogoh an himbut diyen opisyal di tindalu.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinadan Mumpundogoh
(Mark 1:29-34; Luke 4:38-41)

14 Hidin imme da Jesus hi balen da Peter ya tinigona an hi inan
ahawan Peter ya malmallo' te mumpudut. 15 Ot dapaon Jesus di ta'lena ya
pinumhod ot bumangon ot e munha"ang ot idadaanay anon Jesus.

---

[o] **8:4** Lebitikus 14:1-7 [p] **8:8** Hinan pangiye"en di Judyu ya adi mabalin an hunggop nan Judyu hi balen di bokon Judyu.

16 Ya hidin mun'ahdom ya nun'iyedah awadan Jesus nadan dakol an
nun'ahi'pan ya mumpundogoh. Ta hay hapitnay nunla'ahnah nadan
nun'ih'op. Ya atbohdin nun'ipaphodna nadan mumpundogoh. 17 Ta hinaey
nipa'annungan din impitudo' Apu Dios hinan propeta an hi Isaiah an
alyonay, Hiyay munholtap hinan ligat an unhaot dita'uy lebbengna an
manoltap.

Hay Aton Nan Mangun'unud I Jesus
(Luke 9:57-62)

18 Han hin'algo ya dakkodakkolda boy himmalunghung i Jesus ot
alyonah nadan itudtuduwanay, Umagwat ta'uh dommangna. 19 Mu hidin
makakda ya imme i hiya han muntudtuduh nadan uldin di Judyu ot
alyonay, Apu Jesus, an namin di umayam ya mi'yaliya'.
20 Ya inalin Jesus i hiyay, O mu naligat di mi'unud i ha"on te ibaga' i
he"a an manuh nan amunin te waday ihiggu'ana ya atbohdih nan hamuti
an waday pumbuyaana. Mu ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya ma"id
ni'mo ha e' pangippingan hi ulu'.
21 Ya himmapit boy ohah nadan itudtuduwan Jesus ya alyonay, Apu
Jesus, umeya' ni' hi balemi ta ingganah milubu' hi ama ya ahiya' miyunud
i he"a.
22 Mu inalin Jesus i hiyay, Maphod hi ona' unudon hi ad uwani te
hanadan adi kumulug i ha"on ya ayda nanatte ot ukodda an mangilubu'
hinan ibbadan nate.

Hay Nangipadinongan Jesus Hinan Puwo'
(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)

23 Ot mumbangka da Jesus ya nadan itudtuduwana 24 ta hidin
mangmangngeda ya alinah on inihbodna han puwo' ta maludulludun
nan dalluyun on nihuyat hinan bangka ta ay malnong. Mu hi Jesus ya
na'allo'an 25 ta e pumbangon mon nadan itudtuduwanan alyonday, Apu
Jesus, boddangan da'mi te tee man an malnong ta'u.
26 Ya inalin Jesus i diday, Tanganu on ayu tumakut? Undan ma"id
ha dinolyun ha"on? Ya innayunan timma'dog ot alyonay, Duminong'an
puwo'. Ya nadadinongda ta ma"id mohpe ha al'ali. 27 Ya masda'awda nadan
itudtuduwanan alyonday, Nganne nin hituwen tagu an ta'on on ha puwo'
ya dalluyun on unudonday ibagana?

Hay Nunla'ahan Bon Jesus Hinan Nih'op
(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

28 Hidin dimmatong da Jesus hi ad Gadara an dommang di ad
Galilee ya nidamuda han duwan linala'in nun'ahi'pan an nalpudah
nan nihaha"adandan punlubu'an. Ya atatakut di ato'atonda ta hiya nan

tumakutda nadan tatagun mangi'wahdi. 29 Ta onda nundadammu ya
alinah on nangintutukukdan alyonday, He"a an Imbabalen Apu Dios,
undan nganney atom i da'mi? On immali'a ta iyeda da'mih nan ma"id ha
pogpognan punligatan an ta'on on agge ni' nadatngan di a'atana? 30 Ya
hinan pangngelna ya wahdiday dakol an babuy an mangmangngan. 31 Ta
mumpahmo dadiyen nahi'pan an alyonday, Pa'aanon da'mi'e ya daan mo
bahan ta iyabulutmu ta ta'on on ami e mih'op hinadan babuy.

32 Ya inalin Jesus i diday, Ekayu! Ta nala'ahda mo ot eda mun'ih'op
hinadan dakol an babuy. Ta pamaag ya ahiyayappahan hanadan babuy
hinan lobong ta nun'a'altingda.

33 Ya nada'en mangipapto' i dadiyen babuy ya pamaaggot bumtikdah
nan boble ot eda pun'ibaga nan na'at. 34 Ta imme nadan dakol an tatagu
i diyen boble ot eda damuwon hi Jesus. Ta onda inakhupan ot alyonday,
Umaan'a bahan hitun numboblayanmi.

Hay Nangipaphodan Jesus I Han Naparalays
(Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)

9 1 Ot e munlugan da Jesus hinan bangka ot mumbangngaddah boblen
da Jesus. 2 Indani ya inyalin han linala'ih awadan Jesus han in'ayuddan
naparalays. Ya innilanan nahamad di pangulugdan hiya ot alyonah nan
mundogoh di, Adi'a minomnoman ot pinakawan'uy bahulmun iba.

3 Ya wadaday muntudtuduh uldinmin Judyu an alyondah nomnomday,
Tee han tagu an tanganuna ihya ipaddung di niyatana i Apu Dios?

4 Mu hi Jesus ya innilanay punnomnomda ot alyonay, Tanganu on adi
ahan maphod di punnomnomyu? 5 Nganney nalaklakah patiyonyu? On
nan alyon hi napakawan di bahulmu onu nan alyon hi tuma'dog'a ya
imme'a?[q] 6 Ibaga' i da'yu an ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya abalina'
an ipaphod di tagun naparalays ta panginnilaanyun abalina' bon
mamakawan hi bahul di tatagu.

Ot alyona i diyen tagu di, Tuma'dog'a ya inalam nan nangi'ayudandan
he"a ya immanamut'a.

7 Ta timma'dog ot umanamut. 8 Hidin tinigon nadan tataguh diyen na'at
ya masda'awda ot dayawondah Apu Dios an nangdat hi abalinan di tagu.

Hay Nangayagan Jesus I Matthew
(Mark 2:13-17; Luke 5:27-32)

9 Hidin mala"uh da Jesus ya tinigoda han tagun hay ngadana ya hi
Matthew an um'umbun hinan upihhinan pumbayadan hi buwis ot alyon

---

[q] **9:5** Manu'e hi nalaklaka nan alyon hi napakawan di bahulmu ya hay hapit othadi ya adi mabalin hi matigo mu nan alyon hi tuma'dog'a ya imme'a ya ma'attigo hi'on immannung an nipaphod nan tagu.

Jesus i hiyay, Ma'a ta miyunud'an ha''on. Ya natanna'dog hi Matthew ot mi'ye i Jesus.

10 I han hin'algo ya inayagan Matthew da Jesus hinadan itudtuduwana ta eda mangan hi balena. Ya dakol nadan mun'amung hi buwis ya nadan udum an alyonday nun'abahulan an immalin ni''an i dida. 11 Ya hidin tinigon nadan Paliseu an mi''an da Jesus hinadan nun'abahulan ya alyondah nadan itudtuduwanay, Tanganu mahan on mi'mi''an nan muntudtudun da'yuh nadan mun'amung hi buwis ya nadan udum an nun'abahulan?

12 Mu hidin dingngol Jesus hidiyen inalida ot alyonay, Nan tagun ma''id ha dogohna ya adina mahapul di doktor. Mu nan waday dogohna ya hiyay munhapul hi doktor. 13 Ya atbohdin bokon nadan mangalih ma''id ha bahulday immaliya' te hay immaliya' ya gapuh nadan nun'abahulan. Ot nomnomnomonyu din impitudo' Apu Dios an alyonay,

Hay nahamhamad mu nan i'nongyu ya nan pammo'anyuh nadan ibbayu.[r]

Hay A'at Di Pun'ulatan
(Mark 2:18-22; Luke 5:33-39)

14 Wadaday itudtuduwan John an mumbonyag an immeh awadan Jesus ot alyondan hiyay, Tanganu on danaen itudtuduwam ya adida unudon nan pangiye''e ta'u te adida uggan mun'ulat an adida umat i da'mi ya nadan Paliseu?

15 Ya inalin Jesus i diday, Innila ta'u an wada'ey kasal ya adida mun'ulat nadan tatagun na'amung. Ot athidih ad uwani an gapu ta wadaa' ni' hitu ya adi mahapul an mun'ulatda. Mu indani ta ma''ida' mon tigonda ot mun'ulatdah punnomnomandan ha''on.

16 Ot inayun Jesus an alyon di, Undan wa'et napa''ih nan limmame an lubungyu ya ilkobyu nan pa''ala? Adiyu te atonyu'ehdi ya ayyu te kumittang nan nilkob ya minamana nan napa''ih. 17 Ya atbohdih nan pinahapah an bayah an adiyu iha''ad hinan nadunut an lalat an pangiha''adan hi bayah. Te onha atonyuhdi ot bughiyonah diyen nittuwana ot mitopal. Te hanan pinahapah an bayah ya mahapul an miha''ad hinan pa''apya an lalat ta adi mapa''ih ya adi mitopal.

Hay Nanapaan Han Babaih Lubung Jesus
(Mark 5:21-43; Luke 8:40-56)

18 Agge impadappuh Jesus an munhapit ya wada han ap'apun di Judyu an immeh awadan Jesus ot mundu''un hi hinangngabna ot alyonay, Umeta bahan ta em iha'moy ta'lem hinan pa'attenan babain imbabale' ta tumagu. 19 Ot mi'ye moh Jesus ya nitnudda bo nadan itudtuduwana.

---

[r] **9:13** Hosea 6:6

20 Hidin mangmangngeda ya wada han mun'i'itnud an babain
himpulut duway (12) tawon di agge dimminongan di malpuh adolna.
Ya e ni'indoggan i Jesus ot dapaonay gayadan di lubungna 21 te hay
nomnomna ya alyonay, Ta'on on namaag ya dinapa' di lubungna ot
pumhoda'.
22 Ta nunligguh hi Jesus ya tinigona ot alyonay, Adi'a minomnoman an
iba te gapuh nan pangulugmu ya pinumhod'a.
Ya ona inalih diye ya na'ibagan pinumhod hidiyen babai. 23 Ya hidin
dimmatong da Jesus hinan balen diyen ap'apun di Judyu ot inayunan
hunggop ya dayyadahdiy dakol an tatagun ahingungulngul ya wadada
boy muntungngali[s] ta ma"id ha pa'inonglan. 24 Ya alyon Jesus i diday,
Lumah'un ayu te hituwen unga ya on nalo' ya abuh an agge nate.
Ya ondaot ngihngihilan 25 mu impalah'una damdama dida. Ot
umeh nan awadan diyen unga ot podnonay ta'lena ya bimmangon.
26 Ta hidiyen inat Jesus ya nundingngol hinadan boblehdi hi ad
Kapernaum.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinan Duwan Napilok

27 Hidin tinaynandah diyen boble ya wada bo han duwan linala'in
napilok an mun'i'itnuddan hiya. Ya muntukukdan alyonday, He"an
Apapun David, daan mo bahan ta hom'on da'mi.
28 Mu innayun Jesus an hinunggop i han bale. Ya nitnudda damdama
dadiyen duwan napilok. Ot alyona mon diday, On patiyonyun abalina' an
mangat hinan alyonyu?
Ya alyonday, O patiyonmi.
29 Ta dinapan mon Jesus di matada ot alyonay, Gapu ta kulugonyu ya
ma'at.
30 Ta ona inathidi ya tumigoy matada. Ot hamadon Jesus an ibaga
ta wan adida e al'alyon hinadan tatagu. 31 Mu onda imme ot edaot
uhu'uhuhon nan inat Jesus ta nundingngol i diyen boble.

Hay Nangipahapitan Jesus I Han Adi Humapit

32 Hidin makak da Jesus ya inoy an inyalin nadan tataguh awadana
han nahi'pan an lala'in adi humapit. 33 Ya hidin lina'ah Jesus nan
dimunyun nih'op ya alina mohpeh on himmapit. Ta nadan dakol an
tatagun nanigo ya masda'awdan alyonday, Ma"id ha tintinnigo ta'un
Judyu i ha athina.
34 Mu nadan Paliseu ya ma'ngohhedan alyonday, Umman nin nan
ap'apun nadan didimunyuy nangdat hi abalinanan munla'ah hi nih'op.

---

[s] **9:23** Hay ugalin di Judyu hinan waday nate an ta'on on nan na'awwotwot ya mahapul an wada ha duwan muntungngali.

Hay Nammo'an Jesus Hinadan Tatagu
(Luke 10:2)

35 Dakol di bobleh immayan Jesus on e nuntudtuduh nadan
a'am'amungan di Judyu ta impa'innilana nan a'at di pun'ap'apuwan Apu
Dios. Ya dakol di nun'ipaphodnah nadan mumpundogoh.
36 Te hidin tinigona nadan dakkodakkol an tatagu ya nunhiglay
homo'nan dida te namaag ya ayda ninganuy an kalnero an ma''id ha
mangipapto' i dida. 37 Ta inalinah nadan itudtuduwanay, Tigonyu'e an
dakkodakkolday tatagu an nidadaan an mundongol hinan hapit Apu
Dios an umatdah nan wit an na'attong mu ningamut an oh'ohhaday e
munggapas. 38 Ot hiya nan maphod di ibagayuh nan mumpagapas ta
honagona ha ibbayun e munggapas.

Nadan Apostoles Jesus
(Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)

10 1 Wada han nangayagan Jesus hinadan himpulut duwan (12)
itudtuduwana ot idatnay abalinanda an munla'ah hinadan
nun'ih'op ya mangipaphod hi nat'onat'on an dogoh di tatagu. 2 Hay
ngadan datuwe an himpulut duwa an (12) pinilinan Apostolesna ya hay
namangulu ya hi Simon an hay ohah ngadana ya hi Peter ya hi ibbana an
hi Andrew ya da na' Sebedi an da James i John. 3 Ya da Philip i Bartolome
ya hi Thomas ya hi Matthew an mun'amung ni' hi buwis ya nan ohan hi
James an hi na' Alpeus ya hi Tadeus. 4 Ya hi Simon an ohan Selote ya hi
Judas Iskariot an hiya nan mangipatiliw i Jesus.

Hay Nannagan Jesus Hinadan Himpulut Duwan Apostolesna
(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6; 10:1-12)

5 Hinnag Jesus dadiyen Apostolesna an alyonay, Adiyu ipluy hinan
boblen di bokon Judyu an ta'on on hi ad Samaria. 6 Mu hay umayanyu ya
nadan ibba ta'un tinanud Israel an dida nadan ay natala' an kalnero. 7 Ta
eyu ipa'innilan dida an immali mo nan hinnag Apu Dios an mun'ap'apu.
8 Ya nun'ipaphodyu nadan mumpundogoh ya nadan nun'agulidan. Ya
taguwonyu nadan nate ya lina'ahyu nadan nih'op hinadan nahi'pan.
Mu adiyu ipabayad nan boddangyu te nan abalinanyu ya aggeyu
binayadan. 9 Ya ta'on on adi ayu mangdon hi pihhu. 10 Ya adi bo mahapul
an mumbabahket ayu onu mangdon ayuh punhukatanyu. Ya adi gahin
on waha mi'adwah hapatutyu onu hu''udyu. Te hanadan datnganyu ya
ukoddah nadan mahapulyu te nan muntamu ya midat di mahapulna.
11 Ya kumpulnan boblen umayanyu ya tigonyu ta hay balen nan tagun
mangapnga i da'yu di dumutu'anyu ta ingganah taynanyuh diyen boble.
12 Ya dimmatong ayu'e i ha bale ya apngaonyu didan alyonyuy, Hanat

malinggop ayun hina'amma. 13 Ya alina'eh ma"apngadan hina'amma ya
umannung nan ibagayun dida ta iyal'alanan luminggopda. Mu alina'eh
adi da'yu apngaon ya adi mo bo umannung hidiyen imbagayun dida. 14 Ya
atbohdi hi'on datnganyu ha boble an adi da'yu apngaon onu adida pohdon
nan itudtuduyu ya numpu'pu'yu nadan hupu' hi hukiyu ya nuntataynanyu
dida.[t] 15 Mu ibaga' i da'yu an hitun pundusaan Apu Dios hi tatagu ya
umannung an iyal'alanay pamalpaligatna i dadiyen bimmoble mu nan
inatna i handidan i Sodom ya i Gomorah.

Hay E Pumpalpaligatan Nadan Baal Jesus
(Mark 13:9-13; Luke 12:11-12; 21:12-17)

16 Innayun bon Jesus an alyon di, Nomnomnomonyu an honagon da'yu
an ta'on on ay ayu kalneron ma"ayup ta ume ayuh nadan tatagun adi
maphod di nomnomdan ayda kahuh nan inalahan. Ta hiya nan mahapul
an nanomnoman ayu ta adi da'yu ilaylayahhan i dida. Ya atbohdin
mahapul an nanongnan ma'ule ayu an ta'on on athidiy a'atda. 17 Ya hanat
halipodpodonyu nimpe te lo'tat ya wadaday mangipatiliw i da'yu ta iye
da'yuh nadan punhumalyaan di Judyu ya e da'yu nunhoplat hinadan
a'am'amungan ta'un Judyu. 18 Ya ahi da'yu bo inyeh awadan di patul ya
gobelnador ta humalyaon da'yu an gapun ha"on. Mu ta'on on ma'at di
athidi i da'yu mu ta mipa'innila i dida ya ta'on on hinadan bokon Judyu
nadan intanuddu' i da'yu. 19 Ya wa'et wahdi ayuh nan punhumalyaan
ya adi ayu minomnoman hi pambalyuh nan ibagada te hi Apu Dios di
mangipanomnom i da'yuh ibagayu. 20 Te nan Espiritun Ama ta'un hi Apu
Dios di mawadan da'yu ta hiyay mangipanomnom nimpe hi ibagayu.

21 Ya ha boy ohah ma'at i da'yun kimmulug i ha"on ya hanadan i'ibayuy
mangipatiliw ya mangipapate i da'yu. Ya atbohdiy aton nadan a'ammod
hinadan imbabaledan kimmulug i ha"on. Ya ta'on on hanadan imbabaleyu
ya ngohayon da'yu ya diday mangipapaten da'yu.

22 Ta ahiwawan da'yuh tatagu an gapuh kimmuluganyun ha"on.
Mu nan tagun manginaynayun an mundinol i ha"on an ta'on on
nunhiglay punligatana ya hiyay mi'tagun Apu Dios hi munnananong.
23 Ya onha ume ayu i ha boble ya on da'yu palpaligaton an gapuh
pangitudtuduwanyuh nan hapit'u ya udu'dulnay umaan ayuhdi ta ume
ayuh udum an boble. Mu ibaga' i da'yu an adiyu damdama datngan an
namin nadan awadan di ibba ta'un Judyu ya mumbangngada' an Nitulang
Hitun Tatagu.

24 Ya innayun Jesus an tinugun dida an alyonay, Da'yun itudtuduwa'
ya agge ayu nabakbaktu mu ha"on an muntudtudu i da'yu. An umat

---

[t] **10:14** Hidin timpun Jesus ya nan tagun ipatigona an pumpu'pu'nay hupu' hi hukina ya pohdonan ipa'innila an numbahul dadiyen tatagun agge nangapnga i dida.

hinan himbut an agge nabakbaktu mu nan ud himbut i hiya. 25 Ot adiyu
namnamaon an udu'dul di aton di tataguh nan mitudtuduwan mu nan
manudtudun hiya onu nan himbut ya udu'dul di atonda i hiya mu nan ud
himbut i hiya. Hay nomnomnomonyu ya nan atonda i ha"on ya atbohdiy
atonda i da'yu. Te ha"on ya pihulona' an alyonday ha"on hi Satanas an
ap'apun di diyablu ot namama mo ahan di pamihulda i da'yun niddum i
ha"on.
26 Mu ta'on hi athidi ya adi ayu tumakut te an namin nan agge ni'
na'innilaan hi ad uwani ya mipa'innilah udum hi algo 27 an umat hinan
inali'ali' i da'yu hi ad uwani an ammuna ayun nanginnila. Mu udum hi
algo ya da'yuy e mangipa'innilah nadan tatagu. 28 Ya adi ayu tumakut
hinadan pumate te adida abalinan an patayon di linnawayu. Mu haot di
taktanyu ya hi Apu Dios te abalinanan mangipiyeh linnawah impilnu.
29 Nomnomnomonyun nan buding ya mabalin an ohay hepeng di bayad
di duwa mu adi damdama linglingon Ama ta'u dida. Te ta'on hi ohan
dida ya adi mabalin hi namaag ya nagah ya nate te gahin on iyabulut
Apu Dios. 30 Ot namama mo i da'yun innilanay a'atyu an ta'on on nan
ibu'yu ya innilanay uyapna. 31 Ot hiya nan maphod on adi ayu nimpe
minomnoman hi ma'at i da'yu te innilayun ongal di punnomnom Apu
Dios i da'yu mu hay punnomnomnah nadan buding.

Hay E Apalpaligatan Nadan Umunud I Jesus
(Luke 12:8-9,51-53; 14:26-27; Mark 8:38)

32 Inalin bon Jesus di, Nan adi mangibain an mangibagah ibbanan
taguh nan kimmuluganan ha"on ya atbohdiy ato' i hiya te ibaga' i Aman
hi Apu Dios an hidiyen tagu ya immannung an niddum i ha"on. 33 Mu nan
mangibagah ibbanan tagu an ngohayona' ya ibaga' i Aman hi Apu Dios an
hituwen tagu ya ma"id ha niyatanan ha"on.
34 Ya alyon bon Jesus di, Wan alyonyu on immaliya' ta luminggopda
mohpe nadan tataguh tun luta. Mu adi athidi te onnot gapun ha"on ya
dakol di adi mun'u'unnudan di punnomnomda. 35 Te nan e' immaliyan
di gumalat hi pumbubuhhulan di hina'amma ya hin'a'aydu. 36 Mu
nan kimmulug ya iyal'alanay pamihul nadan pamilyana i hiya. 37 Ta
hiya nan nan tagun ong'ongngal di naminhodnah nadan a'ammodna
ya nadan imbabalena mu hay naminhodna i ha"on ya adi mibilang
hinadan mangun'unud i ha"on. 38 Te nan tagun mangun'unud i ha"on
ya mahapul an itpolnay punligatana an ta'on on mipapate ya ha"on
damdamay un'unudona. Te adina e aton hidi ya adi mibilang hinadan
mangun'unud i ha"on. 39 Ya nan tagun hay nitaguwanah tun luta ya
ammunay nomnomnomona ya mihi"an i Apu Dios hi inggana. Mu nan
tagun mangunud i ha"on an ta'on on mapalpaligat onu mipapate ya hiyay
mi'tagu i Apu Dios hi munnananong.

Hay E Agunggunaan
(Mark 9:41)

40 Innayun bon Jesus an alyon i diday, Nadan mangapnga i da'yu
hinan umayanyuh baleda ya ha"on di inapngada. Ya atbohdih nadan
mangapnga i ha"on an hi Apu Dios an nannag i ha"on di inapngada. 41 Te
nan mangayag hinan propeta te innilanan hiya ya propeta ya midattan
hinan gungguna an umat hi gunggunan diyen propeta. Ya atbohdih
nan mangayag hinan tagun mangun'unud i Apu Dios te innilanan
hiya ya maphod ya midattan hi gungguna an umat hinan midat i
diyen mangun'unud i Apu Dios. 42 Ya ibaga' bon da'yu an nan tagun
miyunnudan di nomnomnah nan atona an ta'on onha mabgawan an
iboddangnah nadan nun'awotwot an umun'unud i Apu Dios an umat hi
pangidawawaanah liting ya immannung an midattan hi gungguna.

Hay Nannagan John An Mumbonyag Hinadan Itudtuduwana I Jesus
(Luke 7:18-35)

11 1 Hidin ginibbuh Jesus an tinugun nadan himpulut duwan
(12) itudtuduwana ot munhihi"anda. Ta immeh Jesus hinan
nun'ihaggon an boblehdi an e muntudtudu. 2 Mu hi John an mumbonyag
ya wahnan baludan. Ta ona dingngol nadan dakol an ina'inat Kristu ot
honagona nadan itudtuduwana ta waday eda mahmahan i Jesus. 3 Ta
immedah awadan Jesus ot alyonday, Hinnag da'min John an mumbonyag
ta mahmahanmi hi'on he"a nan hadhaddonmin umali onu waday ohah
umali.

4 Ya inalin Jesus di, Mumbangngad ayu i John ta eyu ipa'innila tun
ma'ma'at an dongdonglonyu ya tigtiggonyu 5 an ten tumigo mohpey matan
di nun'apilok ya dumallanday nun'apilay ya nipaphodday nun'agulidan ya
midngol mohpey ingan nadan nun'apukit ya ta'on onha nate on timmagu
ya atbohdin waday nipa'innila an mangipadinol hinadan nun'awotwot. 6 Ot
nan tagun mundinol i ha"on an adi munduwaduwa ya hiyay mipa'amlong.

7 Hidin nakak nadan hinnag John ot ipa'innilan Jesus di a'at John
hinadan tatagun alyonay, Hidin immayanyuh awadan John hinan agge
naboblayan ya nganney a'atna? On hiya nan tagun umat hinan bilau an
mumpinulluy hi'on mundibdib? 8 Onu hiya nan tagu an nunlubung hi
nangina? Bokon te nan nunlubung hi na'angngina ya diday e miha"ad
hinan palasyu. 9 Mu hay innila' hi eyu tinigo ya han propeta. Ya hituwen
propeta ya ma"id ha nipaddungana. 10 Te hi John din impitudo' Apu Dios
hidin nadnen alyonay, Honago' ha mamangulun e mangipa'innila hi aton
nadan tatagun mundadaan hi umayam.

11 Ya ibaga' i da'yu an hitun luta ya ma"id ha ohah tagun nabaktuy
sa'adna mu hi John an mumbonyag. Mu hinan pun'ap'apuwan Apu Dios

ya ta'on on nan na'adda''ul di sa'adnahdi ya nabakbaktu damdamay
sa'adna mu nan sa'ad John hitun luta. 12 Ta hiya nan nihipun hidin
nuntudtuduwan John ta ingganah ad uwani ya nadan tatagun niddum
hinan pun'ap'apuwan Apu Dios ya nunhiglay pamalpaligat nadan
mun'abungot an tatagu i dida te pohdondan ma''id ha e middum i dida.
13 Yaden hay a'at nan pun'ap'apuwan Apu Dios di e inali'alin nadan
propeta ta ingganahdin nuntudtuduwan John. Ya ta'on boh on nadan
Nitudo' an Tugun ya nan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios di ipa'innilana.
14 Ya atbohdih nan alyondah pumbangngadan Elijah an onha innilayu
ot patiyonyun hi John di nipa'annungana. 15 Ot da'yun waday ingana ya
hanat donglonyu tun ibaga'.

16 Ya inalin bon Jesus di, Da'yu'en tataguh ad uwani ya umat ayuh
nadan u''unga an ma''id ha mapto' hi pohdonda te mun'ay'ayyamda ya
nadan udum ya alyondah nadan ibbaday, 17 Nambob ami ta wan manayo
ayu mu adi ayu manayo. Ya alyonmi boh mungngulngul ta'u mu adiyu
bo pohdon. 18 Ta umat ayu nimpe i datuwen u''unga te hi John an
mumbonyag ya adiyu pohdon te alyonyuy nahi'pan te adi uminum hi
bayah ya nat'on di itanudna. 19 Ya hay pangaliyu bon ha''on an Nitulang
Hitun Tatagu ya alyonyuy, Nee mahan han tagun nahupuh makan ya
bayah ta mabutobutong ya midmiddum hinadan ahilalayah an umat
hinadan mun'amung hi buwis ya hinadan udum an nun'abahulan. Mu
ibaga' i da'yu an hanadan ina'inatmi i John di mangipatigoh la'ing Apu
Dios te nipaphod nadan tatagun nangabulut hinadan impituddun Apu
Dios i da'mi.

Nadan Agge Kimmulug I Jesus
(Luke 10:13-15)

20 Dakol di bobleh nangipatigan Jesus hinan ongal an abalinana
mu hiyah diye damdaman agge indinong nadan tatagu nadan adi
maphod an ato'atonda. 21 Ta hiya nan alyon Jesus di, Mahmo' nadan i
Korasin ya i Betsayda te ta'on on dakol di ina'inat'un milagro hinadan
bobleda ya adida kumulug i ha''on. Onha hi ad Tyre ya hi ad Sidon di
nangata' i dadiyen milagro ot waot otahan an nun'ilubungday langgut
ya nundadapulda ta pangipatigodah puntutuyuwandah nadan bahulda.
22 Ot alyo' tee i da'yu an hitun pundusaan Apu Dios hi tataguh tun luta
ya umannung an ong'ongngal di pundusanan da'yu mu nadan i Tyre ya
i Sidon. 23 Ya atbohdin da'yun i Kapernaum te ta'on on alyonyuy da'yu
ahan di nabakbaktuh ad uwani mu miye ayu damdamah nan awadan
di punholtapan. Te onha ad Sodom di nangata' hinadan milagro ot wan
nuntutuyudah bahulda ya indinongdan mangat i dadiye ta wan aggeot
naghob di bobleda. 24 Ot alyo' bo tee an hitun punhumalyaan Apu Dios ya
ong'ongngal di dusayu mu nadan i Sodom.

Hay E Luminggopan Nan Mangunud I Jesus
(Luke 10:21-22)

25 On indappuh Jesus hidiyen inalina ot mundasal an alyonay,
Ama an Ap'apuh ad abunyan ya hitun luta, munhanaa' ta bokon
nadan mangalih diday nun'anomnoman ya numpun'adal di
nangipa'innilaam hinadan tudtudum ta hay nangipa'innilaam ya
hanadan mumpada"ul.
26 Ot maphod ta athinay inatmu.
Te hinae tuwaliy ninomnommuh ma'at.
27 Ya innayuna bon inalih nadan tataguy, Hi Apu Dios ya inyukodnan
namin i ha"on ta ha"on di ukod. Ya ma"id ha udum hi nanginnilah a'at'u te
ammunah Ama. Ya atbohdin ma"id ha nanginnilah a'at Ama te ha"on ya
abuh an Imbabalena ya nadan tatagun piliyo' an pangipa'innilaan hi a'atna.
28 Ya alyona bon diday, Da'yun maligatan ya minomnoman ya hanat
umali ayun ha"on ta palinggopon da'yu. 29 Ta paddungnay ibanggolyu
nan panakul'uh tongodyu ta innilaonyuy a'at'u ot ha"on ya ma'uleya' ya
ongal di homo"u ot palinggopo' di nomnomyu. 30 Te nan paddungnay
panakul'u ya mayapoh ya adi da'yu paligaton i ha"on.

Nan A'at Di Habadun Tungo
(Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

12 1 Indani ya ini'wan da Jesus i han puntanoman i han Habadun
tungo. Ya nan itudtuduwana ya nungkultungda dohah nadan
nitanom[u] on in'innutimda te na'aganganda. 2 Ya wadaday Paliseu an
nanigo ta inalidan Jesus di, Tanganu mahan on aton nadan itudtuduwam
ha athina yaden paniyo te Habadun tungo?
3 Mu inalin Jesus i diday, Undan aggeyu innila nan inat David hidin nadne
hidin nun'a'agangandah nadan nun'ibbana 4 an namaaggot hunggop hinan
tabernakel ot alana nadan tinapay an nidawat i Apu Dios ot anondah nadan
nun'ibbana an ta'on on paniyoh anon di bokon padi? Mu dita'u ya ma"id
ha alyon ta'u hi paniyoh diyen inatda. 5 Ya undan aggeyu bo innila nadan
Nitudo' an Tugun an alyonay, Adida mumbahul nadan padi an muntamu
hinan Templo hinan Habadun tungo. 6 Mu ibaga' i da'yu an ad uwani ya
wada han nabakbaktuy abalinana mu nan uldin an ma'unud hinan Templo.
7 Hay nitudo' hinan hapit Apu Dios ya alyonay, Nan pammo'anyuh nan
ibbayuy pun'amlonga' an bokon nan i'nongyun ha"on. Ya onha innilayu
nan ituddun diyen nitudo' ot adi namaaggon inaliyuh numbahul nan tagun
ma"id ha inatnah adi maphod. 8 Ot ipa'innila' tee an ha"on an Nitulang Hitun
Tatagu di ukod an mangibagah nan paniyoh nan Habadun tungo.

---

[u] **12:1** Hidiyen nitanom ya hidiye nan wit.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinan Natakluy Di Ta'lena
(Mark 3:1-6; Luke 6:6-11)

9 Ot madappuh da Jesus hinan a'am'amungan di Judyu. 10 Ya wahdi
han lala'in natakluy di ohan ta'lena. Ya nadan tatagun wahdi ya
inalidan Jesus di, Undan bokon paniyoh pangipaphodan hi mundogoh
hinan Habadun tungo? Manu'eh ibagadah diye ya ta waha ipabahuldan
hiya. 11 Ya inalin Jesus i diday, Onha nipaddih i ha Habadun tungo ya
alinah wadan da'yu ha nabituy kalnerona ya undan adiyu e guyudon?
12 Ot namama moh nan tagun nabalbalol mu nan kalnero. Ot hiya nan
mahapul an maboddangan di ohan tagu an ta'on on Habadun tungo.
13 Ot alyona i diyen lala'i di, Uyyadom di ta'lem. Ta inuyadna ya ni'bagan
pinumhod ta umat hinan ohan ta'lena. 14 Mu hidin tinigon nadan Paliseu
hidiyen na'at ot lumah'unda ot hahapitonday atondan mamaten Jesus.

Hay A'at Nan Pinto' Apu Dios An Baalna

15 Hi Jesus ya innilana nan nunhahapitan nadan Paliseu ta hiya nan
nakak i diyen boble. Ya dakolday tatagun nitnud i hiya ot pun'ipaphodna
nadan waday dogohna. 16 Ot ibagana bon dida ta adida e al'alyon nan
inatna. 17 Ta datuwen ina'inatna di nipa'annungan din inalin nan propeta
an hi Isaiah an alyonay,

18 Nomnomnomonyu tun baal'u an pinto"u an hiyay mangipa'amlong i
ha"on.
Ya ipiddum'u nan Espiritu' i hiya ta hiyay mangipa'innilah nan nipto'
an pangat di tataguh abobboble.
19 Hiya ya adi mi'hannu ya adina itkuk di panapitna an adi umat
hinadan udum an eda itku'itkuk hinan kalata nan ibagada.
20 Ya adina mamaon nadan tatagu an mi'alig hinan apuputung an bilau.
Ya ta'on on nadan mi'alig hinan mun'oddo'oddop an dilag ya adina
mamaon an odpon.
Mu unaot boddangan dida ta nan nipto' di ma'at i dida.
21 Ta an namin nadan bobleh tun luta ya wadaday tatagu an mundinol
i hiya.[v]

Nan Abalinan Jesus Ya Hay A'at Nan Espiritun Apu Dios
(Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)

22 Inyeda i Jesus han lala'i an pinilok ya inumil nan nih'op i hiya. Ot
la'ahon Jesus hidiyen nih'op i hiya ta tumigo mohpey matana ya atbohdin
humapit. 23 Ta an namin nadan tatagu ya masda'awdan alyonday, Ma"id
ha mapto' ya hiyah tuwe nan Apapun David an pinto' Apu Dios hi

---

[v] **12:21** Isaiah 42:1-4

mumpatul i dita'u. 24 Ta hidin dingngol nadan Paliseu hidiyen inalida ya
alyonday, Manu'e hi lina'ah Jesus nan nih'op ya hi Satanas an ap'apun
nadan dimunyu di nangdat hi abalinana.
25 Mu hi Jesus ya innilana nan punnomnomda ta inalinan diday, Undan
mabalin ta mumbubuhhulan nadan himpamoble onu nadan hina'amma? Adi
te onha atondahdi ot umannung an madadagdan namin. 26 Ot athidi boy ma'at
i da Satanas ya nadan ibbanan dimunyu hi'on magogodwada. 27 Alyonyuy hi
Satanas di nangdat hi abalina' an munla'ah hi nih'op mu nan ibbayun munla'ah
hi nih'op ya adida alyon di hi Satanas di nangdat hi abalinanda te hi Apu Dios.
Ot diday mangipa'innilan nan inaliyu ya nibahho. 28 Ot at'ehna an na'innilan
nan Espiritun Apu Dios di nangdat hi abalina' an munla'ah hi nih'op ya hiyay
panginnilaanyun immali mo nan pun'ap'apuwan Apu Dios hitun luta.
29 Ya innayun bon Jesus an impa'innila an hiya ya ma'abbikah mu hi Satanas
an alyonay, Hi Satanas ya umat hinan mabikah an lala'in mun'adug hi balena.
Mu ha"on an ma'abbikah mu hiya ya nalakah pamoboda' i hiya ta way ato'
an manggop hi balena ya nun'ala' nadan gina'una. 30 Ot ipa'innila' teen nan
adi umunud i ha"on ya hiya nan mi'buhul i ha"on. Ya nan adi bumoddang an
mangipa'innilah a'at'u ya hiyay mangiyadawwih nadan tatagu i ha"on. 31 Ot
alyo' i da'yu an an namin di bahul an ta'on on nan pamihulan hi ibban tagu ya
mabalin an mapakawan. Mu nan tagun pihulona nan Espiritun Apu Dios ya
adi mapakawan. 32 Ya atbohdin ha"on an Nitulang Hitun Tatagu an wada'ey
mamihul i ha"on ya mabalin an pakawanon Apu Dios. Mu nan tagun pihulona
nan Espiritun Apu Dios ya adi mapakawan hi inggana.

Hay A'at Di Kayiw Ya Nan Bungana
(Matthew 7:16-20; Luke 6:43-45)

33 Alyon bon Jesus di, Nan bungbunga"an an maphod di bungana ya alyon
ta'uy maphod hidiyen kayiw. Mu adi'e maphod di bungana ya na'innilan waday
dadagna te nan bunganay mangipa'innilah on maphod an bungbunga"an onu
adi. 34 Ot athidin da'yu an manu'eh athinay inaliyu ya ningamut hinan a'atyu
an on tuwali adi maphod te nan wah nomnomyu ya adi ahan maphod. Ta hiya
nan adi bo maphod di hapitonyu. 35 Te nan maphod di nomnomnan tagu ya
maphod boy hapitona. Mu nan adi maphod di nomnomna ya adi bo maphod
di hapitona. 36 Ya ibaga' i da'yu an hitun punhumalyaan Apu Dios ya madusa
nadan tatagu hinadan nalgom an hinannapitda. 37 Te nan hapitonyu ya hiyay
pangiyunnudan Apu Dios hi pundusanan da'yu.

Hay Numbagaan Nadan Paliseu I Jesus Hi Panginnilaanda Hi Abalinana
(Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)

38 Nadan udum an muntudtuduh nadan uldinmin Judyu ya nadan
udum an Paliseu an dehdi ya alyondan Jesus di, Apu Jesus, pohdonmin
tigon ha panginnilaanmi an he"a ya ongal di abalinam.

39 Ya alyon Jesus di, Nunhigla ayu mahan nayyan tinanud hi ad uwani an
ma"id ahan ha pangulugyu. Pohdonyun tigon ha pangimatunanyu mu ma"id
te ammuna din na'at hinan propetan hi Jonah. 40 Te hi Jonah ya inaminul
han pating hinan baybay ta nihaha"ad hi putun nan pating hi tuluy algo. Ya
atbohdiy ma'at i ha"on an Nitulang Hitun Tatagu an milubu'a' hi tuluy algo.
41 Mu ibaga' i da'yu an hitun punhumalyaan Apu Dios hi an namin di tagu ya
dadiyen i Ninibeh di mangiyuhuh nan numbahulanyu ta dusaon da'yun Apu
Dios. Te handidan i Ninibeh ya dingngolda nan tugun Apu Dios an impa'innilan
Jonah ya inunudda ta nuntutuyudah bahulda. Mu da'yu ya ta'on ahan on wahtu
nan na'abbaktu mu hi Jonah ya adiyu damdama unudon. 42 Ya ta'on on din
babain patul hi ad Seba ya hiya boy tuma'dog hitun punhumalyaan Apu Dios hi
an namin an tatagu ta iyuhuhnay numbahulanyu ta dusaon da'yu. Te ta'on on
na'iddawwiy numboblayana ya imme damdamah nan na'annomnoman an patul
an hi Solomon ta e nundongol hinan impa'innilana. Mu da'yu ya ta'on ahan on
wahtu nan na'abbaktu mu hi Solomon ya adiyu damdama unudon.

Hay Pumbangngadan Nan Dimunyuh Nan Nih'opana
(Luke 11:24-26)

43 Innayun Jesus an alyon i diday, Nan dimunyu ya nala'ah'eh nan nih'opana
ya e dimmanallanan hinan agge naboblayan an e manama' hi iha"adana.
Mu ma"id'e ha mabalin hi iha"adanahdi ya 44 ipatnana bon mumbangngad
hinan nala'ahana. Mu ume'e ta tinigonan pinumhod di adol diyen tagun
ay hanan nabao ya nahagadan an bale 45 ya ume bo ta ena i'uyug di pituh
nadan dimunyun adi ahan maphod di a'atda mu hiya ta mih'opdan namin ta
iyal'alana mahan di abahbahan nan nih'opanda. Ya atbohdiy ma'at hinadan
adi maphod an tataguh ad uwani an iyal'alanan adi maphod di ato'atonda.

Hay Nitulang I Jesus
(Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)

46 Hidin munhahapit da Jesus hinadan tatagu ya dimmatong da inana
ya nadan i'ibanan linala'i ot umohnongdah nan dola an pohdondan
mi'hapit i hiya. 47 Ya waday e nangibaga i Jesus an alyonay, Wada mahna
da inam ya nadan i'ibam hi dola an pohdondan mi'hapit i he"a.
48 Ya inalin Jesus di, Ma"id ha napilih hi ina' ya i'iba'.
49 Ot tudduwona nadan itudtuduwana ot alyonay, Ta'on on datuwe ya
ibilang'uh hi ina' ya i'iba'. 50 Te nadan tatagun mangun'unud hinadan
pohdon Ama an hi Apu Dios ya diday ibilang'uh i'iba' ya ammod'u.

Hay Ni'aligan Di Ohok
(Mark 4:1-2; Luke 8:4-10)

13 1 Ya i diye bon algo ya limmah'un da Jesus ot eda um'umbun
hinan way pingngit nan lobong an nungngadan hi Galilee. 2 Ya

dakkodakkolday tatagun e himmalunghung i hiya ta hiya nan immeh
nan bangka an wahdih nan lobong ot e umbun hidi. Ta nadan tatagu
ya timma'dogdah nan pingngit nan lobong. 3 Ya dakol di intudtuduna
an in'alignan alyonay, Wada han e nunhabuwag hi ohok 4 ta hidin
nun'ihabuwagna ya wadaday nipto' hinan awon ot ume nadan hamuti
ot pun'a'anda. 5 Ya hanada'en udum ya nipto'dah nan mabatu an kittang
di lutana ta manu te agagga ot humangoda. 6 Mu hidin pinumtang
ya nun'a'alyohda ot mun'a'ateda te namaganan nan kittang an lutan
himmangawanda. 7 Ya hanada'en udum ya nipto'dah nan matalo'to'. Ta
himmangoda mu inilung nan gulun dida. 8 Mu nadan udum ya nipto'dah
nan malumong an luta. Ta himmangoda ot umo''ongalda ot bumungadan
namin an dakol di bungan di udum ya indakdakol di udum ya manghan
di bungan nadan udum. 9 Ta on indappuh Jesus ot alyonay, Da'yun
waday ingana ya maphod onyu na'addonglon hinaen intuddu'.

10 Indani ya immali nadan itudtuduwan Jesus hi awadana ot alyonday,
Tanganunmu i'alig di panuddum hinadan tatagu?

11 Ya alyon Jesus di, Athidiy inat'u ta wan da'yun mangun'unud ya
abuh di manginnilah nan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios an agge
ni' nipa'innila hi atagutagu. 12 Te nan mangunud hinan tudtudu' ya
ma'udman di innilaona. Mu nan tagun adi mangunud hinan tudtudu'
ya ta'on on nan kittang an innilana ya mama''id i hiya. 13 Ta hiya nan
in'alig'uy nanuddu' te ta'on onda tigotigon nadan ato'ato' ya ta'on onda
danongdonglon nadan itudtudu' ya hiya damdama an adida ma'awatan.
14 Ta diday nipa'annungan din impitudo' Apu Dios i Isaiah an alyonay,

Manu te donglodonglonyu nadan itudtudu' mu ningamut an adiyu
ma'awatan.
Ya tigotigonyu bo nadan ato'ato' mu aggeyu innilay pohdo' an
ipa'innila.
15 Te da'yun tatagu ya paddungnay kimmulhiy nomnomyu ya ay ayu
nun'apupukit ya nun'apipilok ta aggeyu innilay ma'ma'at.
Te onha adi ayu athina ot waninnot an imatunanyu nadan ma'ma'at
hi ad uwani ya ma'awatanyu nan mitudtudun da'yu ta wan
mabalin an mundinol ayun ha''on ta ipaphod'u nan nitaguwanyu.[w]

16 Ya innayun Jesus an alyon hinadan itudtuduwanay, Udu'dulnan
da'yu te pa'immatun ayuh nadan tinannigoyu ya pa'addonglonyu nadan
mitanuddu ta hiya nan ma'awatanyu. 17 Te ibaga' i da'yu an dakol nadan
propetah din nadne ya nadan udum an tatagun Apu Dios an pohdonda
ahan an tigon nadan tigotigonyuh ad uwani mu aggeda tinigo ya atbohdi
an pinhoddan donglon datuwen danongdonglonyuh ad uwani mu aggeda
peman dingngol.

---

[w] **13:15** Isaiah 6:9,10

Hay Nangibagaan Jesus Hi Ibalinan Nan Ni'alig An Ohok
(Mark 4:13-20; Luke 8:11-15)

18 Ot ibagan Jesus di ibalinan nan ni'alig an ohok an alyonay, Igongahanyu
ta innilaonyuy ibalinan nan nihabuwag an ohok. 19 Nan ohok ya hiyay
nipaddungan nan hapit Apu Dios. Ya nan awon an nipto'an nadan udum
an ohok ya nadan tatagun nangngol hinan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios
mu adida ma'awatan. Ya nan hamutin e nangan i diyen ohok ya hidiye nan
diyablu an huma'ul ta linglingonda nan hapit Apu Dios an dingngolda. 20 Ya
nan mabatun nipto'an nadan udum an ohok ya nadan tatagun dingngolday
hapit Apu Dios ya mun'am'amlongda ni' an nangunud. 21 Mu paddungnay
agge limmamut hi nomnomda te gapuh nadan dakol an hapit di tatagun dida
onu gapuh ligatda ya indinongdan mangunud hinan hapit Apu Dios. 22 Ya
nan matalo'to' an nipto'an nadan udum an ohok ya dadiye nadan tatagu an
nangngol hi hapit Apu Dios mu hay kinadangyan hitun lutay gagamgamanda.
Ya atbohdin wada'ey punligatanda ya minonomnomanda ta ma"id ha
naminhoddan mangunud hinan hapit Apu Dios. Ta ma"id ha niyatan diyen
hapit Apu Dios an dingngolda hi nitaguwanda. 23 Ya nan malumong an lutan
nipto'an nadan udum an ohok ya nadan tatagun nangngol hinan hapit Apu
Dios ya na'awatanda. Ot ihamaddan unudon ta hiya nan dakol di maphod an
inat di udum ya indakdakolnah udum ya manghan hi udum.

Hay Ni'aligan Nan Holo'

24 Wada boy intuddun Jesus i didan alyonay, Hay a'at di pun'ap'apuwan Apu
Dios ya umat hinan tagun e nuntanom hi wit. 25 Mu wada han binuhulnan
umakih ta hidin nahdom an nalo'dan namin di tagu ya imme ot ena bo ihok
di bungan di holo' ot taynana. 26 Ta hidin himmango nadan wit ya ni'hangoda
bo nadan holo' mu den mihlamda ni' ta inggana ot bumunga nadan wit. 27 Ta
tinigon nadan puntamuwon diyen ud habal ot eda ibagan hiya an alyonday,
Tanganu on maphod din intanom ta'u ya ad uwani ya dakol di holo' an ni'hango?
28 Ya alyonay, Nan mi'buhul i ha"on ya hiyay e nangihok hinan holo'.
Ya inaliday, Pohdom'e ya emi ginabutan.
29 Mu inalin diyen ud habal di, Udu'dul on adiyu e gabutan te alina ya
ni'gabutyu nadan wit. 30 Ta'on attog on umatdahdi ta mi'yong'ongngaldah
nadan wit ta nangamung hitun ahigapas. Ta nadatngan'ey ahigapas ya
ahi' ibagah nadan munggapas ta pamanguluwondan ba'guton nadan holo'
ya eda pinu'ulan. Ya ahida mohpe ginapas nadan wit ta iyedah nan alang.

Hay Nipaddungan Nan Kittakittang An Ay Ohok
(Mark 4:30-32; Luke 13:18-19)

31 Hay oha boh intuddun Jesus ya alyonay, Hay a'at di pun'ap'apuwan
Apu Dios ya umat hinan kakitkittangan an ohok an ma'alih mustard an

e intanom han lala'i. 32 Ta ta'on on hidiyey kakittangan an mitanom mu
hidin himmango ot mahikon ya ong'ongngal mu nadan udum ta mabalin
an pumbuyaan di hamuti nadan hapangna.

Hay Nipaddungan Nan Yist
(Luke 13:20-21)

33 Ya wada boy ohan in'alig Jesus an alyonay, Hay a'at bon di
pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat hinan yist an inalan han babai ot
pi'palutnah nan tuluy halub an alina ta impa'ongngalna nan tinapay.
34 An namin danaen inali'alin Jesus ya waday ni'aligana. 35 Ta danaey
nipa'annungan din impitudo' Apu Dios hi ohah nadan propetah[x] din
nadne an inalinay,

I'alig'un namin di panuddu' i dida.
Ta hanadan agge ni' na'innila an mihipun hi nalmuwan tun luta ta
ingganah ad uwani ya ipa'innila' mohpen dida.[y]

Hay Nangibagaan Jesus Hi Ibalinan Nan Holo'

36 Tinaynan Jesus nadan tatagu ot ibangngadna hinan balen
nalpuwana. Ya nitnudda bo nadan itudtuduwana ot alyondan hiyay,
Nganne nan ibalinan nan holo' an inalim?
37 Ya inalin Jesus di, Nan alyo' an tagun nangihok hi wit ya ha''on
an Nitulang Hitun Tatagu. 38 Ya nan puntanoman ya hidiye nan lutan
awadan di tatagu. Ya nada'en wit ya dadiye nadan tatagu an niddum
hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. Ya nada'en holo' ya dida nadan tatagu
an niyappit i Satanas. 39 Ya na'en mi'buhul i ha''on an nangihok hi holo'
ya hi Satanas. Ya nan ahigapas ya hidiye nan apogpogan tun luta. Ya
nadan munggapas ya dadiye nadan anghel. 40 Ya nan eda pama'gutan ya
pamu'ulan hinan holo' ya hidiye nan ni'aligan nan ma'at hitun apogpogan
tun luta. 41 Te ha''on an Nitulang Hitun Tatagu ya honago' nadan anghel ta
diday e mun'amung hinadan nun'abahulan an tatagu ya nadan gimmapuh
numbahulan di udum 42 ta ipiyeda didah awadan nan malanglanggiyab
an apuy ta hidiy kumogakogaanda ya ngumalingaliyotanda. 43 Mu nadan
tatagun Apu Dios ya malumanda ta ay humiliy a'atdahdih nan awadan
nan pun'ap'apuwan Apu Dios an hi Ama ta'u. Ot da'yun waday ingana ya
maphod onyu na'addonglon hinaen intuddu'.

Hay Nipaddungan Nan Balitu'

44 Ya innayun bon Jesus an alyon di, Hay pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat
hinan balitu' an nika''ut i han habal. Ya indani ya inakhupan han lala'i ta

---

[x] **13:35** Hay alyon di udum ya hi Isaiah nan propeta an nangali ituwe.
[y] **13:35** Psalm 78:2

nunhiglay amlongna ot pa'attabbunana ot ahi umanamut ot ena igattang an namin nadan wadan hiya ta pangattangna i diyen luta an awadan nan balitu'.

Hay Ni'aligan Nan Pangoh

45 Alyon bon Jesus di, Nan pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat boh nan
tagun e tumigotigoh maphod hi pangoh gattangona. 46 Ya inakhupana
han ma''aphod an pango ot umanamut hi baleda ot ena igattang an
namin nadan wadan hiya ta pangattangna i diyen pango.

Hay Ni'aligan Nan Tabukul

47 Alyon bon Jesus di, Nan pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat boh nan
tabukul an eda inwayat hinan baybay. Ta dakkodakkol di 48 nat'onat'on
an natabukul. Ot ida''aldah nan pingngitna ot piliyonda ta na'en mihda on
hiniwweda ya na'en adi on intopalda.
49 Athinay ma'at hitun apogpogan tun luta an nadan anghel ya
ihiwwedan namin nadan tatagu an adi maphod di pangatda 50 ta
ipiyeda didah nan awadan nan malanglanggiyab an apuy ta hidiy
kumogakogaanda ya ngumalingaliyotanda.

Hay A'at Di Nitudduh Din Nadne Ya Nan Balun Intuddun Jesus

51 Alyon bon Jesus hinan itudtuduwanay, On ma'awatanyu mohpe
datuwen inali'ali'?
Ya alyonday, O ma'awatanmi.
52 Ta alyon mon Jesus di, Wadaday udum hinadan muntudtuduh nadan
uldin ta'un Judyu an mangulug i ha''on te inniladay a'at di pun'ap'apuwan
Apu Dios. Ta umatdah nan tagun innilanay pangiyatanah nadan nabayag
an inamu'amungnan gina'u ya nadan balbalu.

Hay Agge Nangunudan Nadan Tatagu I Jesus Hinan Numboblayana
(Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)

53 Hidin indappuh Jesus nadan imbagabagana ot taynanah diyen boble. 54 Ot
umeh nan boblen immongngalana. Ot umeh nan a'am'amungan di Judyu ot
muntudtuduhdi. Ya masda'aw nadan na'amung hinan panudduna. Ta alyonday,
Idana nin di e nangadalan naen tagu hinan dakol an innilana. Ya nganne nin
di nalpuwan nan abalinana an mangat hi milagro. 55 Undan bokon hinae nan
imbabalen nan kalpentero. Ya undan bokon hinae nan imbabalen Mary an
i'ibana da James ya hi Joseph ya hi Simon ya hi Judas. 56 Ya undan bokona i'iba
nadan wahtun binabai. Idana nin mahan di ena nangadalan i ha athina. 57 Ta
nganne mahan hanan e pangunudan i hiya te undan agge innilay niyatana.
Mu inalin Jesus i diday, An namin nadan propetah din nadne ya
ta'on on idanay umayanda on lispituwon nadan tatagu dida. Mu hina'en
numboblayanda ya ta'on on nadan tulangda ya adida lispituwon dida.

58 Ya gapuh nan adida kumulugan ya ma''id mo bo ha dakol hi milagro
hi impatigon Jesus i diyen numboblayana.

Hay Natayan John An Mumbonyag
(Mark 6:14-29; Luke 9:7-9)

14 1 Nundongol hi Jesus ta hi Herod an patul hi ad Galilee 2 ya
alyonah nadan ap'apu di, Alyonyuy hi Jesus mu bokon te hi
John an mumbonyag an nate ot tumagu ta hiya nan ongal di abalinanan
mangat hi milagro.

3 Manu'eh athidiy inalin Herod ya hiyay nangipibalud i John ot
ipapatena an gapu ta inahawana hi Herodias an ahawan ibbanan hi
Philip 4 yaden imbagabagan John an paniyo an pulhon di ahawan di hi
ibba. 5 Ta gapu i diye ya pinhod Herod an ipapateh John mu den tumakut
hinadan Judyu an mangalih hi John ya propeta. 6 Mu hidin nadatngan
nan algo an punnomnomandah niyayyaman Herod ya nanayo nan babai
an imbabalen Herodias hi hinangngab nadan na'amung. Ya nunhiglay
amlong Herod. 7 Ot ibaganah nan nanayon unga an ta'on on nganney
pohdona ya idatna.

8 Ot umeh diyen unga i inana ot alyonay, Nganney ibaga' hi idatna?
Ya alyon inanay, Ibagam ta nan ulun John an mumbonyag di ipaputulna
ya impiha''adnah nan duyu ya indatnan he''a. Ta hidiye moy imbagan
nan unga. 9 Mu hi Herod ya muntutuyuh nan imbagana mu ma''id mo ha
abalinana te niluh an dingngol nadan tatagu nan hinapitna. Ot honagonay
e mangat hinan imbagan diyen unga. 10 Ta immeh nan baludan ot
putulonay ulun John 11 ot iha''adnah nan duyu ot iyenah nan unga ot e idat
nan unga i inana an hi Herodias. 12 Ta hidin dingngol nadan intudtuduwan
John ot eda alan nan adolna ot eda ilubu' ot ahida e ibagan Jesus.

Hay Namanganan Jesus Hinadan Dakol An Tatagu
(Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-15)

13 Hidin dingngol Jesus hidiyen na'at i John ot makakda i diyen
boble an nunluganda i han bangka ot umedah nan agge naboblayan
ta eda mun'ohhahdi. Mu nadan dakol an tataguh nadan abobboblehdi
ya dingngolda nan umayan da Jesus ot mamanguluda an dinallanda.
14 Ya hidin dimmatong da Jesus ya wahdiday dakkodakkol an
tatagu an namangulun dimmatong. Ya nunhiglay homo'nan dida ot
pun'ipaphodna nadan mumpundogoh. 15 Ya hidin mun'ahdom ya imme
nadan itudtuduwanah awadana ot alyonday, Tigom'en mun'ahdom mo ot
udu'dulnay ituda'mu tudan tatagu ta umedah nadan nun'ihaggon an boble
ta eda gumattang hi anonda te ma''id ha boblehtu.

16 Ya inalin Jesus di, Ta'on on adida ume ta ukod ayun mangdat hi
anonda.

17 Ya alyondan hiyay, O mu undan umdah tun limlimman tinapay ya
han duwduwwan ekan?
18 Ya alyon Jesus di, Iyaliyuhtu. 19 Ot ipabuna nadan tataguh nadan
naholo'an ot alana nan lima an tinapay ya nan duwan ekan ot itangadnah
ad abunyan ta munhana i Apu Dios ot ahina upi'upingon ot idatnah nadan
itudtuduwana ta eda pun'ipiyappong hinadan tatagu 20 ta mangandan namin.
Ya hidin nabhugda ot amungonda nadan nabati ya napnuy himpulut
duway (12) bahket.
21 Ya ha'ey bilang di nangan ya umeh limay libuy (5,000) linala'i an
agge ni'bilang nadan binabai ya u''unga.

Hay Dimmallanan Jesus Hi Uhhun Nan Liting
(Mark 6:45-56; John 6:16-21)

22 Ot ibagan Jesus ta mamangulu nadan itudtuduwanan umeh nan
dommangna an munlugandah nan bangka ot ahina pa'anamuton
nadan tatagu. 23 Ta onda imme nadan tatagu ot umeh Jesus hinan
bulludna an e nun'ohhan nundasal ta ingganah din mun'ahdom.
24 Yaden nungginawwah nan lobong nan bangkan nunluganan nadan
itudtuduwana ya mumpinulluy nan dalluyun te midamu nan dibdib i
dida. 25 Ta hidin timmalanu ya ni'akhup hi Jesus i dida an indallanah
nan uhhun di liting. 26 Ta hidin tinigon nadan itudtuduwana an waday
mundaldallanan hinan uhhun di liting ya nangintattakutda ot tumkukda
te alyondaot on banig. 27 Mu alyon Jesus di, Adi ayu tumakut te ha''on.
28 Ya nahanapit hi Peter an alyonay, Apu Jesus, he''a'eh nae ya
ayagana' ta wan idallan'uh uhhun di liting ta umaliya' hinah nan
awadam.
29 Ya inalin Jesus di, O ma'a.
Ot mumbuyun hi Peter hinan bangka ot idallanah nan tu'yap nan liting
an umeh awadan Jesus.
30 Mu hidin intigonah nan dalluyun an pun'ipalin nan dibdib
ya timmakut. Ya mun'alnong ta muntukuk an alyonay, Apu Jesus,
boddangana'.
31 Ya na'ibagon Jesus an inidon hi ta'lena ot guyudona ot alyonan hiyay,
Tanganu mahan on'a athina an hi kittang on kimmapuy di pangulugmu.
32 Ya hidin nunlugandah nan bangka ya nadadinong nan dibdib.
33 Ta nadan ibbadah nan bangka ya dinayawdah Jesus an alyonday,
Patiyonmin immannung an he''a nan Imbabalen Apu Dios.
34 Ot inayun da Jesus an umeh ad Genesaret. 35 Ya nadan tataguhdi
ya immatunandah Jesus ot eda pun'ipa'ayag nadan mumpundogoh
hinadan nun'ihaggon an boble ta wan iyedah awadan Jesus. 36 Ta inyeda
on numpahmo'da ta wan ipaphodna dida hinadan dogohda. Ta ta'on on
ammunay panapaandah gayadan di lubungna on pinumhodda.

Hay Tugun Nadan A'ammod Di Judyu
(Mark 7:1-23)

15 1 Indani ya wadaday Paliseu ya nadan muntudtuduh nadan uldin
di Judyu an nalpudah ad Jerusalem an immalidah awadan Jesus
2 ot alyondan hiyay, Tanganu on nadan itudtuduwam ya adida unudon
nadan intugun nadan a'ammod ta'uh din nadne an aton an mun'ulah ta'le
on ahita mangan?
3 Ya alyon Jesus di, Tanganu on nadan intugun handidan a'ammod
di gahin on ma'unud an bokon nan tugun Apu Dios? 4 Ta umat hinan
imbagan Apu Dios an mahapul an ipapto'yu nadan a'ammodyu[z] ya nan
tagu an idutanay hi amana onu hi inana ya mahapul an mipapate.[a] 5 Ot
ten ta'on on nadan ma'ahhapul nadan a'ammodyu ya ukuhanyu mahan
an idat. Te nat'on di itudtuduyu an alyonyuy mabalin an adiyu idattan
nadan a'ammodyu mu ta ibagayun dida an manu'eh ma"id ha idatyun
dida ya niluh an indawatyun Apu Dios nan alyonyuh midat i dida. 6 Ta
nan athinan pangatyu di atigana an adiyu un'unudon nadan tugun Apu
Dios te nan intugun di a'ammod di unudonyu. 7 Nunhigla mahan hinaen
layahyu. Ta da'yuy nipa'annungan din inalin Isaiah an alyonay,

8 Hi Apu Dios ya alyonay, Datuwen tatagu ya manu te alyonday
un'unudona' mu nat'on di wah nomnomda.
9 Ta hiya nan ma"id ha hilbin nan pundayawda i ha"on te nan malpuh
nomnomda di itudtududah nadan tatagu.
On inaliday ha"on di ud tugun mu layahda.

10 Ya inayagan bon Jesus nadan tatagu ot alyonan diday, Hanat
igongahanyu tun alyo' ta ma'awatanyu. 11 Te bokon hanan anon di
pumbahulan te hay pumbahulan ya nan adi maphod an hapiton.
12 Ta imme nadan itudtuduwana i hiya ot alyonday, On innilam an
hinaen inalim ya impaboholmu nadan Paliseu.
13 Ya in'alig Jesus di nambalna an alyonay, An namin di nitanom an
bokon hi Ama an hi Apu Dios di nangitanom ya maba'gutda. 14 Adiyu
dongdonglon danaen Paliseu te umman umatdah nan napilok an
mangipanguluh nadan ibbadan napilok. Ta lo'tat ya nagahdah nan opang.
15 Ya inalin Peter di, Daan mot ipa'innilam i da'mi nan pohdom an
ibaga hinan pumbahulan an gapuh hapiton.
16 Ya inalin Jesus di, Te ne on ta'on on da'yu ya ma"id ha ma'awatanyu.
17 Undan aggeyu innila an nan anon ya inukmun'e ta immeh putu ya
innayunan bimmudduh. 18 Mu nan hapiton an nalpuh nomnom ya hiyay
pumbahulan. 19 Te hay nomnom di alpuwan nan adi maphod an aton an
umat hi pumate ya mangilo' hi bokon ahawa ya mangako ya munlayah

---

[z] **15:4** Hay Nakakan 20:12; Deuteronomy 5:16 [a] **15:4** Hay Nakakan 21:17; Lebitikus 20:9

ya nan e attaon an tumtumbu'on di ibba ta pama"ih i dida. 20 Datuwe
nadan pumbahulan an bokon hanan pangunudan hinan nibagan aton an
mun'ulah ta'le on ahita mangan.

Hay Numpahmo'an Han Babai I Jesus
(Mark 7:24-30)

21 Nakak da Jesus i diyen boble ot ipluydah ad Tyre ya hi ad Sidon.
22 Ya wada han babain bokon Judyu te i Kanaan an ni'akhup i dida ot
pun'itkuknan alyonay, Apu an Apapun David, hom'ona' bahan te dehdi
nan imbabale' an paligligaton nan nih'op hiya.
23 Mu dindinnongan hi Jesus ta hiya nan alyon nadan itudtuduwanay,
Daan mot atom hinaen ibagabagan nan babai ta way atonan ume te teen
tumling an miyunu'unud i dita'u?
24 Ya inalin Jesus di, Hay nahnaga' ya abuh ya nadan tinanud Israel an
dida nadan ay natala' an kalnero.
25 Mu hidiyen babai ya hiya damdaman adi mangmanghop ta e nundu"un
hi hinangngab Jesus ot alyonay, O mu hom'ona' bahan Apu Jesus.
26 Ya in'alig Jesus an alyonay, O mu adi maphod on'u alan nan anon
nadan u"unga ta ipa'an'uh nadan kahu.
27 Ya inalin nan babai di, Apu Jesus, manu te immannung hinaen inalim,
mu nadan kahu ya anonda nan magah hinan panganan nadan ud kahu.
28 Ot alyon mon Jesus i hiyay, Maphod ta athinay pangulugmu. Ot nan
pohdom ya ma'at.
Ta hidin inalin Jesus hidiye ya pinumhod nan imbabalena.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinadan Mumpundogoh

29 Tinaynan bon da Jesus hidiyen boble ot i'wadah nan pingngit di lobong
an nungngadan hi Galilee ot inayundan ume i han billid. Ta onda dimmatong
hidi ot umbun hi Jesus. 30 Ya tuweday dakkodakkol an tatagun pun'iyedah
awadanay mumpundogoh ya nun'apilay ya ta'on boh on nadan nun'apilok ya
nun'alollol.[b] Ot pun'ipaphodna didan namin. 31 Ya masda'aw nadan tatagu
hi nanigandah pinumhodan nadan mumpundogoh te nadan nun'alollol ya
humapitda ya nadan nun'apilay ya dumallanda ya atbohdih nadan nun'apilok
an tumigoy matada. Ot dayawondah Apu Dios an unudon di tinanud Israel.

Hay Namanganan Jesus Hinadan Opat Di Libun Linala'i
(Mark 8:1-10)

32 Inayagan Jesus nadan itudtuduwana ot alyona i dida di, Napuh mo
nan balun tun tatagu te tuluy algodahtu. Ot ipa'anamut ta'u'e dida an
adida mangan ya undan adida malngat hinan awon.

---

[b] **15:30** Nan nalollol ya adi humapit.

33 Ya inalin nadan itudtuduwanay, O mu idanay e ta'u pangalan hitun
agge naboblayan hi ipa'an i datuwen dakkodakkol an tatagu?
34 Ya inalin Jesus di, On wahna ha aggeyuh makan?
Ya alyonday, Umman ammuna tee han pitun tinapay ya han oh'ohhan
ekan an wahtu.
35 Ot ipabun Jesus nadan tatagu 36 ot alana nan tinapay ya nan ekan
ot munhana i Apu Dios ot upi'upingona ot idatnah nadan itudtuduwana
ot pun'i'piyappongdah nadan tatagu. 37 Ta'onda napong ot mangandan
namin ta nun'abhugda. Ot e amungon nadan itudtuduwana nadan nabati
ya napnuy pitun bahket.[c] 38 Ya hay bilang nadan linala'in nangan ya opat
di libu (4,000) an agge ni'bilang nadan ni''an an binabai ya nadan u''unga.
39 Ot ahi mohpe alyon Jesus hinadan tatagu ta mumpanga'anamutda.
Ta onda imme ot e munlugan da Jesus hinan bangka ta umeda i han
bobleh ad Magadan.

Hay Pangalyan Nadan Tataguh Ipatigon Jesus Di Abalinana
(Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)

16 1 Wadaday Paliseu ya Saduse an immeh awadan Jesus te
pinhoddan hipolon ta alyonday, Ipatigom ha panginnilaanmi an
hi Apu Dios di nannag i he''a.
2 Mu onnot on alyon Jesus di, Da'yu ya innilayu an wa'et mapatal hi ad
lagud hinan mun'ahdom ya alyonyuy ma''ugoh nan ibiggatana. 3 Ya wa'e
bo ta mumbubugut hi ad lagud hinan mawi''it ya innilayu bon umudan.
Tanganu on datuwe'e ya innilayun mangimatun mu nada'en ma'ma'at hi
ad uwani ya aggeyu innilay pohdonan ibaga? 4 Ngalngalam mahan ha
niyatanyun tataguh ad uwani an ma''id ahan ha pangulugyun Apu Dios.
Te hay pohdonyun tigon ya ha ato' hi milagro mu ma''id ha ipatigo' te
ammuna nan na'at i din propeta an hi Jonah.
Ta on inalin Jesus hidiye ot taynanda nadan tatagu.

Nan Nibahhon Tudtudun Di Paliseu Ya Saduse
(Mark 8:14-21)

5 Hidin immagwat da Jesus hi dommangna ya na'innilaandan ma''id ha
inodnandah balundah tinapay. 6 Ya alyon Jesus i diday, Halipodpodonyu
nan yist nadan Paliseu ya yist nadan Saduse.
7 Mu adida ma'awatan hidiyen inalina ta munhimbabaggadan alyonday,
On nin nan nunlinglingan ta'uh nan tinapay di pangalyanah athidi.
8 Mu innilan Jesus nan punhahapitanda ta alyonay, Tanganu boh on nan
nunlinglinganyuh nan tinapay di al'alyonyu? Ngalngalam mahan on ingganah

---

[c] **15:37** Nan bahket ya umat hinan nangiha''adanda i Saul ot buyunondah nan binattun
alad hi ad Damaskus.

ad uwani ya kittang di pangulugyu 9 an aggeyu innila nan abalina'. Undan lininglingyuot bo din namangana' hidin limay libun (5,000) linala'ih nan liman tinapay ya nadan atnay bahket an nabati. 10 Ya undan lininglingyu bo din inat'uh nadan pitun tinapay an inan din opat di libun (4,000) tatagu ya nadan atnay bahket an binatida. 11 Tanganu on bokon datuwey nomnomnomonyu ta ma'awatanyun bokon nan lininglingyun tinapay di inali' te nan panalipodpodanyuh nadan yist di Paliseu ya Saduse. 12 Ona inathidi ya na'awatanda mohpe an hay pohdon Jesus an ibaga hinan halipodpodonda ya bokon nan yist di tinapay te nadan tudtudun nadan Paliseu ya Saduse.

Hay Inalin Peter Hi Niyatan Jesus
(Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)

13 Hidin tuwen dumatongdah ad Sesaria Pilipay ya mahmahan Jesus hinadan itudtuduwana an alyonay, Ha''on an Nitulang Hitun Tatagu ya nganne tuwaliy alyon nadan tataguh niyata'?

14 Ya inaliday, Hay alyon di udum ya he''ah John an mumbonyag. Ya alyon di udum di he''ah Elijah. Ya hay udum ya alyondah he''ah Jeremiah onu bokon'e anu ya he''ay ohah nadan propeta an timmagu.

15 Ya alyon Jesus di, O ya nganne damdamay alyonyu hi niyata'?

16 Ya hi Simon Peter di nambal an alyonay, He''a nan Kristu an imbabalen nan wadawada an Dios.

17 Ya inalin Jesus i hiya di, Manu neen he''a Simon an hi na' John te immannung an hinaen inalim ya bokon hay taguy nangipa'innilan he''a te hi Aman hi Apu Dios. 18 Ya hay ibalinan nan ngadanmun Peter ya batu. Ya hinaen inalim an a'at'u ya hiyay pangipu'unnan di tatagu an kumulug i ha''on ta mun'oh'ohhada. Ta ma''id ha mabalin hi mangabak i dida te ta'on on hay ate ya adina abalinan an ma''idon dida. 19 Ot idat'un he''a nan aladdun[d] di pun'ap'apuwan Apu Dios ta nan adim iyabulut an ma'at hitun luta ya adi iyabulut Apu Dios an wah ad abunyan. Ya nan iyabulutmun ma'at hitun luta ya iyabulut Apu Dios an wah ad abunyan.

20 Ta on inalin Jesus hidiye ot padananah nadan itudtuduwana ta adida e analyon hinadan tatagu an hiya nan Kristu.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Ena Atayan Ya Amahuwan
(Mark 8:31–9:1; Luke 9:22-27)

21 Ta nihipun i diye ya impa'innilan Jesus hinadan itudtuduwana an dakol di holtapona an alyonay, Mahapul an umeya' hi ad Jerusalem ta nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ya nadan ap'apun di padi ya nadan muntudtuduh nadan uldin ta'un Judyu ya adhuwana' i dida ta ingganah ona' ipapate. Mu hinan mi'atluh algo ya mahuwana' i Apu Dios.

---

[d] **16:19** Nan aladdu ya hiya nan abalinan an e mangipa'innilah nan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios.

22 Mu inayagan Peter ot bumata"anda ot pahiwonan alyonay, Apu Jesus
undan mabalin mahan ta iyabulut Apu Dios an ma'at ha athina i he"a.
23 Ya intigon Jesus i Peter ot alyonay, Umaan'ahtu, Satanas. Undan
he"ay mangipagol hinan mahapul an ato'. Hinaen ninomnommu ya bokon
hi Apu Dios di nalpuwana te nalpuh nomnom di tagu.
24 Ot ahi alyon Jesus hinadan itudtuduwanay, Pohdo' an ipa'innila i da'yu
an nan tagun mangun'unud i ha"on ya bokon hay adolnay pamanguluwonan
nomnomnomon ta ta'on on madhuy hapit i hiya onu mipapate ya hiya
damdama an ha"on di un'unudona. 25 Te nan tagu an hay nitaguwanah tun lutay
nomnomnomona ya abuh ya mihiwwen Apu Dios hi inggana. Mu nan tagun
ta'on on mapalpaligat onu mipapate an gapuh nan ena pangunudan i ha"on ya
hiyay mi'tagu i Apu Dios hi munnananong. 26 Te ta'on on alinah amungon nan
tagun namin di kinadangyan an wahtun luta ya nganne damdamay hilbina hi'on
mihi"an i Apu Dios? Te hidiyen amungona ya adi mabalin hi pamayadnah nan
pi'taguwana i Apu Dios. 27 Te ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya mumbangngada'
ta mipatigoy anabaktumi i Ama. Ya mi'yalida bo nadan anghel'u. Ta humalyao'
an namin di tatagu ya indat'uy gunggunan di hinohha an miyunnudan hinan
ina'inatna. 28 Ya ibaga' bo i da'yu an wadaday udum i da'yuhtu an adida ni' mate
ya tigonday pun'ap'apuwa' an Nitulang Hitun Tatagu.

Hay Ni'hapitan Jesus I Da Moses I Elijah
(Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

17 1 Nala"uh han onom di algo ot uyugon Jesus hi Peter ya da James
an hinagi i John ot umedah nan atagen billid ta eda nunhiwwehdi.
2 Ya nalumman di tigon Jesus ta humiliy angahna an ay algo. Ya atbohdi
nan lubungnan numbalin hi pulaw ta humili. 3 Ya alinah on wada da
Moses i Elijah an mi'haphappitandan Jesus. 4 Ya pamaaggot alyon Peter
i Jesus di, Apu Jesus, maphod ta wa ta'uhtu. Pohdom'e ya inyamma' ha
tuluy allung ta hinohha ayu i da Moses ya hi Elijah. 5 Mu agge impadappuh
Peter nan inalina ya nawadaot han humilin bugut an nihu'mut i dida.
Ya wada han munhapit an alyonay, Hiyah tuwe nan Imbabale' an
pa'appohpohdo' ya pun'am'amlonga' ot hanat igongahanyuy ibagana.
6 Hidin dingngol nadan in'uyugnan itudtuduwanah diye ya nunlu'bubdah
nan luta te nunhiglay takutda. 7 Mu hi Jesus ya immeh awadanda ot
dapaona dida ot alyonay, Adi ayu tumakut ya timma'dog ayuot. 8 Ya hidin
intangadda ot muntiggotiggoda ya ammunah Jesus an wahdi.
9 Ta hidin mundaydayyudan umanamut ot padanan Jesus hinadan tulu
an alyonay, Adiyu ibagbagah nadan tataguh diyen tinigoyu an na'at ta
ingganah tun ataya' ya amahuwa' an Nitulang Hitun Tatagu.
10 Ya alyon nadan itudtuduwana i hiyay, Tanganu on alyon nadan
muntudtuduh uldin ta'un Judyu di gahin on hi Elijah di mamanguluh
umali ya ahi umali nan Kristu?

11 Ya alyon Jesus di, O te immannung an hi Elijah di
mamangulu an umali ta idadaana nadan tatagu. 12 Mu ibaga' i
da'yu an immali mo tuwalih Elijah mu nadan tatagu ya aggeda
immatunan. Ta hiya nan inatdan namin nan pohdonda an
pamalpaligat i hiya. Ta atbohdiy atondan ha''on an Nitulang
Hitun Tatagu.
13 Ta na'awatan mohpen nadan itudtuduwana an hidiyen alyon Jesus ya
hi John an mumbonyag.

Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op I Han Unga
(Mark 9:14-29; Luke 9:37-43)

14 Hidin dimmatongdah awadan nadan dakol an tatagu ya wada han
lala'i an imme ot mundu''un hi hinangngab Jesus ot alyonay, 15 Apu Jesus,
hom'om bahan nan imbabale' an mun'oldah. Te nunhiglay punligligatana
an umipatakut te agaggaon natukkad hinan way apuy ya bokon'e bo ya
hinan way liting. 16 Inye' hinadan itudtuduwam mu adida abalinan an
ipaphod.
17 Ya alyon Jesus di, Nunhigla ayu mahan an tataguh ad uwani. Nadney
nanganu'anuha' i da'yu hi nihaha''ada' hitun awadanyu mu anuud ta ahi
ayu kumulug i ha''on. Ot alyonah nan taguy, Iyalim hitu nan imbabalem.
18 Ta ona inyeh diyen ungah awadan Jesus ot la'ahon Jesus nan nih'op i
hiya ta na'ibagan pinumhod.
19 Indani ya e nun'ohhah Jesus ya imme nadan itudtuduwanah
awadana ot alyonda i hiyay, Tanganu on da'mi'e ya adi ami pa'alla'ah
hinan nih'op?
20 Ya alyon Jesus di, Manu'e ya agge nahamad di pangulugyu. Te onha
waha pangulugyu i Apu Dios an ta'on on umat i ha kittakittang an ohok
an mustard ot ma''id ha adiyu abalinan an aton. Ta ta'on on ammuna
ha pangalyanyuh madlig nan billid ya madlig. 21 Mu nan umat i naen
nih'op ya gahin di ihamadyu an idasalan an i'ulatanyu ya ahi mabalin an
mala'ah.

Hay Pidwan Di Nangipa'innilaan Jesus Hi Ena Atayan
(Mark 9:30-32; Luke 9:43-45)

22 Hidin na'amung da Jesus hinadan itudtuduwana hi ad Galilee
ya inalin Jesus i diday, Ha''on an Nitulang Hitun Tatagu ya agagga
ya ipatiliwa' 23 ta patayona' mu hinan mi'atluh algo ya tumaguwa'
damdama.
Ya hidin dingngol nadan itudtuduwana nan inalina ya nunhiglay
inomnomanda.

Hay Pumbayadan Hi Buwis

24 Ya hidi bon immayan da Jesus hi ad Kapernaum ya wadaday
mun'amung hi buwis hinan Templo[e] an immeh awadan Peter. Ya
alyondan hiyay, On idat naen muntudtudu i da'yu nan buwis an
mabayadan hinan Templo?
25 Ya alyon Peter di, O, mumbayad.
Ta on hinunggop hi Peter hi bale ya hi Jesus di namangulun himmapit
ot alyonan Simon di, Hitun luta ya nganney innilam hi mumbayad hi
buwis hinan patul di ohan boble? On nadan tataguh nan numboblayanda
onu nadan tataguh udum hi boble an sinakupda?
26 Ya alyon Peter di, Ot nadan tatagun sinakupda.
Ya alyon Jesus di, At'ehna ot adi mo mahapul an mumbayadta te
hinaen Templo ya hi Ama di ud bagi. 27 Mu hay atonta ta adida mahkitan
nadan tatagu ya udu'dulnay ume'ah nan lobong ya binyunmu nan
bunwit ta nan mamangulun ekan an makna ya wahdi nan pihhun
ingkamelna. Ya inalam ta iyem hinan pumbayadan hi buwis ot ammunan
pumbayadtan duwa.

Hay Na'abbaktun Taguh Nan Pun'ap'apuwan Apu Dios
(Matthew 5:29-30; Mark 9:33-37,42-48; Luke 9:46-48; 17:1-2)

18 1 Indani ya mahmahan nadan itudtuduwan Jesus i hiya an
alyonday, Nganne nin di na'abbaktun taguh nan pun'ap'apuwan
Apu Dios?
2 Ot ayagan Jesus han unga ot pata'dogonah hinangngabda 3 ot alyonay,
Ibaga' i da'yu an gahin di mabaliwan di a'atyu ta umat ayu ituwen
unga an adina nomnomnomon di ena ipabaktuwan ya ahi mabalin an
middum ayuh nan pun'ap'apuwan Apu Dios. 4 Te hay na'abbaktuh nan
pun'ap'apuwana ya nan mumpada''ul an umat ituwen unga. 5 Ya nan
tagun waday pamhodnah nadan nada''ul an umat ituwen unga an gapuh
pangun'unudnan ha''on ya hiyay waday pamhodnan ha''on. 6 Mu nan
tagun hiyay gumalat hi pumbahulan nadan pa'akullugna ya udu'dulnaot
eh'ay ita'od ha madamot i ha batuh bagangna ya bingkahdah nan baybay.
7 Nadan tataguh tun luta ya nunnaud an mahmo'da te dakol di gumalat
hi eda pumbahulan. Mu athidi tuwaliy ma'ma'at hitun luta an dakol di
gumalat hi e pumbahulan. Mu nan tagun hiyay gumalat hi pumbahulan
di ibbana ya nunhiglay ma'at i hiya. 8 Ta hiya nan wa'et hanan ohan huki
onu ta'le di gumalat hi pumbahulan ya udu'dulnay putulon ya intopal te

---

[e] **17:24** Nan buwis an mabayadan hinan Templo ya hidiye nan tinawon an bayadan di minamakilog an linala'in Judyu hinan Templo an hay balolna ya nipaddung hinan mabo'lah nan duway algo. Mu nadan padi ya adida mumbayad.

udu'dulnay mapukulan di huki onu ta'le mu ta waday pi'taguwan i Apu Dios mu hanan mitopal an namin di adol hinan adi madmaddop an apuy. 9 Ya atbohdi an onha hanan matay gumalat hi pumbahulan ya udu'dulnay ukiton ya intopal. Te udu'dulnay napilok di ohan mata mu hanan wadan duway mata mu mitopal an namin di adol hi impilnu an awadan di apuy.

Nan Natala' An Kalnero
(Luke 15:3-7)

10 Innayun bon Jesus an alyon di, Nomnomnomonyu ta adiyu pihulon nadan nada"ul an umat ituwen unga. Te nadan anghelda an manmannigo i dida ya nanongnan wadadah awadan Ama.
11 Ot inayuna bon alyon di, Ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya immaliya' ta e' anapon nadan paddungnay natala' 12 an umat i ha lala'i an waday hinggahut (100) hi kalnerona ya natala' di oha. Ot taynana nan nahiyam ta hiyam (99) hinan pastu ta ena hama'on hidiyen natala'. 13 Ta wa'et hinama'na ya nunhiglay pun'amlongana hi nanama'ana i diyen oha an ta'on hi wadada nan nahiyam ta hiyam (99) an agge natala'. 14 Ot athinay aton Ama ta'un hi Apu Dios an hiya ya adina pohdon an waday matala' an ta'on on nan na'adda"ul an tagu.

Hay Aton Hinan Numbahul An Ibban Kimmulug

15 Ya alyon bon Jesus di, Alina'e hi waha ibbayun kimmulug hi nangat hi adi maphod hi oha i da'yu ya mahapul an hidiyen tagun na'atana ya umen diyen numbahul ta ena ipa'innila nan nibahhawana. Mu maphod di duwada ya ahina ibaga. Ta donglon'en diyen numbahul ta abulutona nan numbahulana ya maphod ta mumbangngad tuwali nan pun'oh'ohhaanyu. 16 Mu adina'e donglon ya mabalin mohpen ayagam ha pun'ibbam hi oha onu duwah nadan nangulug ta bumoddangdan manugun i hiya ta diday muntistiguh nan punhahapitanyu. 17 Ya on'e hiyah diyen adina damdama donglon nan panugunyun hiya ya ipa'innilayuh nadan ma'amu'amung an mumpangulug ta bumoddangdan humapit i hiya. Mu on'e damdama hiyah diyen adina donglon dida ya adiyu mo ibilang hi kimmulug. 18 Te ibaga' i da'yu an nan ipagolyuh tun luta ya ipagol Apu Dios. Ya nan iyabulutyu ya iyabulutna. 19 Ya ibaga' bon da'yu an nan ibagayu i Aman hi Apu Dios an ta'on on ayu duwa mu ta mun'unnudan di punnomnomyun mangibaga ya umannung an ma'at. 20 Te ha"on ya wadaa' an midmiddum hinan ta'on on duwa onu tulu an ma'amung an gapuh pangulugdan ha"on.

Hay Ma'at Hinan Tagun Ma"id Ha Homo'na

21 Ot alyon Peter i Jesus di, Apu Jesus, on mumpi'atnay mabalin hi pamakawana' hinan adi maphod an ato'aton nadan ibba' i ha"on? On mumpipitu?

22 Ya alyon Jesus di, Adi mumpipitu ya ammuna te ta'on on alinah mumpipituy
napitu hi pangatanah adi maphod i he"a ya mahapul an pakawanom. 23 Te
nan pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat i ha patul an pinhodnan hingilon an
namin nan impagawatnah nadan baalna. 24 Ta hidin munhingil hinadan
impagawatna ya indatongda nan baalna an linibuy gawatnan hiya. 25 Mu ma"id
ha pangawatna. Ta hay imbagan mon nan patul ya mihbutdan hina'amma ya
indatdan namin nadan wadan dida ta ahi mabalin an mabayadan nan gawatda.
26 Mu hidiyen baalna ya nundu"un hi hinangngab nan patul ot mumpahmo' an
alyonay, Daan mo bahan ta haddom hi kittang ot lo'tat ya bayada' an namin?
27 Ya ongal di homo' diyen patul i hiya ta inalinay, Ta'omman mo
attog hi adim bayadan ta pamaag ya immanamut'a. 28 Ta on limmah'un
ot mangmangnge ya inakhupanay ohah nadan ibbanan baal an
impagawatana i han kittang an pihhu. Ya na'ibagonan inihkol hi bagang
diyen impagawatana ot alyonay, Iyalim din ginawatmu.
29 Mu ma"id ha pamayadna ta hiya nan nundu"un ot mumpahmo' an
alyonay, Daan mo bahan ta ihodmu ot lo'tat ya bayada'?
30 Mu adi abuluton diyen oha an onaot impibalud ta ingganah bayadana. 31 Ta
hidin tinigon nadan udum an ibbadan baal hidiyen inatna ya ongal di aggeda
naminhodan. Ot umedah nan patul ot ibagadan hiya nan na'at. 32 Ta impa'ayag
mon nan patul hidiyen baalna ot alyonan hiyay, Nunhigla mahan nan inatmu.
Ot ten ongal di gawatmun ha"on mu gapu ta numpahpahmo"a ya pamaaggot
linglingo'. 33 Unhaot athidi damdamay inatmu i diyen ibbam an baal. 34 Ta gapuh
bohol diyen patul ya impibaludnah diyen baal ta paligatonda damdama ta
ingganah bayadanan namin nan gawatna.
35 Ya inalin bon Jesus di, Hidiyen inat nan patul hinan baalna an adi
hummo' ya hiyay aton bon Aman hi Apu Dios i da'yu hi'onyu adi pakawanon
nadan ibbayun nangat hi adi maphod i da'yu. Mu gahin damdamah on
immannung an pakawanonyu ta adiyu uggan nomnomnomon.

Hay Nibaga Hi A'at Di Pun'ahawaan

(Matthew 5:31-32; Mark 10:1-12; Luke 16:18)

19 1 Hidin impadappuh Jesus nadan inali'alina ot taynandah ad
Galilee ot ipluydah ad Judea an ini'wadah nan dommang nan
wangwang an nungngadan hi Jordan. 2 Ya dakolday tatagun nitnud i dida
ta an namin nadan waday dogohna on nun'ipaphod Jesus.
3 Ya wadaday Paliseu an imme ta eda himbagbagon i Jesus nadan a'at
di uldin ta'un Judyu ta odamonday ibahhawan di pambalna an alyonday,
On mabalin an mumbolhe nan himbale hi'on waday gapuna?
4 Ya alyon Jesus i diday, Undan aggeyu binaha nan impitudo' Apu Dios
hidin nadne an hidin hopapna ya limmunay tagu an lala'i ya babai[f] 5 ta

---

[f] **19:4** Hidin Hopapna 1:27

alyonay, Nan lala'i ya taynana nan a'ammodna ta e middum i ahawana ta
ayda na'ohhan adol.[g] 6 Ta bokonda mo duwa te na'ohhada. Ta hiya nan adi
mabalin hi waha tagu hi punhi"anona nan nun'addumon Apu Dios.
7 Ya inalin bon nadan Paliseu i hiyay, Mu tanganu on inyabulut Moses
an mabalin an ibolhen nan lala'i nan ahawana mu mahapul an waha
itud'an di eda pumbolhayan.
8 Ya alyon Jesus di, Hidin hopapna ya adi athina. Mu manu'eh inyabulut
Moses ya gapu ta ngohayonyu nadan nituddun da'yu. 9 Ta hiya nan ibaga'
i da'yu an nan lala'in mangibolheh nan ahawana ya ahhin numbintan an
ta'on on agge inluktap nan ahawana ya mibilang hidiyen lala'i hi nunluktap.
10 Ya inalin nadan itudtuduwanan hiyay, At'ehnay a'at di mangahawa
ya udu'dulnah onta adi mangahawa.
11 Ya inalin Jesus i diday, Immannung an wadaday udum an abalinandan
adi mangahawa an gapuh boddang Apu Dios. Mu adi an namin di tagu ya
nidattanda i diyen abalinan. 12 Hay adi pangahawaan di udum an linala'i ya
dakol di gapuna. Te nadan udum ya ningamut hinan a'atda an niyayyamda
tuwali ya ayda yunok[h] ta adi mabalin hi mangahawada. Ya nada'en udum ya
inattadan numpakapun. Ya nada'en udum ya adida pohdon an mangahawa
te pinhoddan ma"id ha humandih nan eda punhilbiyan i Apu Dios. Ot nan
tagun abulutona tudan imbaga' ya maphod hi'ona unudon.

Hay Nunwagahan Jesus Hinadan U"unga
(Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)

13 Indani ya pun'iyen nadan tataguy u"unga hi awadan Jesus ot ibagada
ta iha'monay ta'lena i dida ya indasalana dida. Mu pun'ihingal nadan
itudtuduwana dida ta wan adida iye nadan u"unga hi awadan Jesus. 14 Mu
inalin Jesus di, Adiyu ipagol di pangiyaliyandah nadan u"unga i ha"on
te hay middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios ya gahin di umat hi a'at
datuwen u"ungay a'atda.
15 Ot pun'iha'monay ta'lenan dida on winagahana dida ot ahi mohpe
makak da Jesus.

Hay Immayan Han Kadangyan Hi Awadan Jesus
(Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)

16 Hidin mangmangnge da Jesus ya alinah on wada han lala'in ni'akhup
i dida ot alyonan Jesus di, Apu Jesus, nganney maphod hi ato' ta wan
mi'taguwa' hi munnananong?
17 Ya alyon Jesus di, Tanganu onmu mahmahan i ha"on hi'on nganney
maphod hi atom an on oha ya abuh han maphod di pangatna. Mu

---

[g] **19:5** Hidin Hopapna 2:24 [h] **19:12** Nan yunok ya hidiye nan lala'in nakapun ta iyohhanan munhilbih nan patul.

pohdom'en mi'taguh munnananong i Apu Dios ya mahapul an unudom an namin nadan tuguna.

18 Ya alyon diyen lala'i di, Nganne i dadiyen tuguna di mahapul hi unudo'?

Ya alyon Jesus di, Hay nibaga ya alyonay, Adi ayu pumate ya adi ayu munluktap ya adi ayu mangako ya muntistigu ayu'e ya hanat adiyu ibagay agge immannung an inat di ibbayu. **19** Ya mumpada"ul ayuh nan hi amayu ya hi inayu[i] ya hanat umat hi pamhodyuh adolyuy pamhodyuh ibbayu.

20 Ya alyon diyen lala'i di, An namin danaen inalim ya inun'unud'u mo tuwali ot nganney nungkulanga'?

21 Ot alyon mon Jesus di, Pohdom'en ma"id ha pungkulangam ya mahapul an em igattang an namin nadan nabalol an wadan he"a ya impiyappongmuh nadan nun'awotwot ot waday kinadangyanmuh ad abunyan. Ta inatmu'ehdi ya ahi'a immali ta miyunud'an ha"on. **22** Mu hidin dingngol diyen mangilog an lala'ih diye ya nginumhop te kakaddangyanan an tagu. Ot taynana mo dida.

23 Ya inalin Jesus hinadan itudtuduwanay, Umman naligat tuwaliy e idduman nan kadangyan hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. **24** Nalakah e pangi'wan nan kemel hinan abut nan tantan mu nan e idduman nan kadangyan hinan pun'ap'apuwan Apu Dios.

25 Ya hidin dingngol nadan itudtuduwanah diyen inalina ya nano"oldan alyonday, Ta nganne nin mahan mo ha mi'tagu i Apu Dios?

26 Ya intigon Jesus i dida ot alyonay, Hay tagu ya adina abalinan an iddum di adolnah nan pun'ap'apuwan Apu Dios. Mu hi Apu Dios ya ma"id ha adina abalinan.

27 Ya alyon Peter di, Ot nganne moy ma'at i da'mi an teen tinaynanmiy numpunhituwanmi te pinhodmin mitnud i he"a? Ya nganney gunggunami?

28 Ya inalin Jesus di, Ibaga' i da'yu an hay pidwanah ipaphodan di an namin ya ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya umbuna' hinan tronon nan na'abbaktun patul. Ya mipong ayuh himpulut duwan (12) trono ta mun'ap'apu ayu hinadan himpulut duwan (12) tinanud Israel. **29** Ot nan tagun taynanay nunhituwana ya i'ibana ya a'ammodna ya i'imbabalena ya lutana ta ha"on di un'unudona ya dakol di idat Apu Dios hi mihukkat hinan tinaynana. Ya hay oha ahan ya mawadan hiyay itaguwanah munnananong. **30** Mu dakol nadan pemanan di tataguh ad uwani an mipada"ul hi pidwana. Ya dakol bo nadan nada"ul an tataguh ad uwani mu mipabaktudah pidwana.

Hay A'at Di Homo' Apu Dios

20 **1** Alyon bon Jesus di, Nan pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat hinan tagun damunay gardena ta on hiyah nawi"it ot bumuwah

---

[i] **19:19** Hay Nakakan 20:12; Deuteronomy 5:16

ta e manigoh puntamuwona. 2 Ta hidin waday tinigona ot hahapitonday
bo'laondah hin'algo ot ahina honagon didan e muntamuh nan gardena.
3 Ot hidin nunggawa ot umeh diyen mumpatamuh nan pummalkaduwan
ya tinigonay linala'in um'umbun an ma"id ha at'attonda. 4 Ot alyonan
diday, Waday ipatamu' hinan garden'u ot pohdonyu'e ya imme ayu ta
ukoda' an mangdat hi bo'laonyu. 5 Ot umeda. Ta tuwen tongan di algo
ya e bo nanama' nan mumpatamuh udum. Ya hidin himbatangan ya
atbohdiy inatna an waday intuda'nah e muntamu. 6 Ya hidin tuwen
ahi'anamutan ot ume boh nan pummalkaduwan ya wahdida damdama
boy linala'in um'umbun ot alyonan diday, Tanganu on namaag ya
inyal'algoyun inum'umbun ya abuh?

7 Ya alyonday, O te ma"id ha mumpabo'la i da'mi.

Ot honagona mo bo dida ot eda mi'tamuh nan gardena. 8 Ta hidin
mun'ahdom an umanamutda mo nadan e nuntamu ya alyon nan ud
garden hinan nangiyukodanah nan matamuwan di, Ayagam nadan
e nuntamu ta idatmu nadan bino'lada. Ihipunmuh nan nangudidin
nuntamu ta ingganah nan namangulu. 9 Ta onda immeh awadana ot
ihipunan idat di bino'lan nadan nangudidi an hay nidat i dida ya nan
bo'laon di ohan tagu hinan ohay algo. 10 Ta hidin nadatnganda nadan
namangulun e nuntamu ya namnamaonda an ong'ongngal di bino'lada.
Mu onnot on numpapaddung di bino'lada. 11 Ta hidin inalan nadan
namangulun nuntamu nan bino'lada ya ahingangayudunguddah nan
numpatamu 12 an alyonday, Tanganu on namaag nadan na'udin immalin
nuntamu an hiyah impatnada ya impaddungmuy bino'lada i da'min
nanaptangan an nangiyal'algon nuntamu?

13 Ya alyon nan numpatamu di, Donglonyu'en i'iba, agge da'yu
attog hina'ul. Te nan indat'un bino'layu ya hiyah naey hinahapit ta'u.
14 Ot ammunana ya immanamut ayuot. Te ha"on di ud nomnom an
mumpapaddung di idat'uh bo'laonyu. 15 Ya undan adi mabalin an ukoda'
hi ato' hinan pihhu'? Tanganu on ayu humihiwo hi e' nammo'an hinadan
na'udin nuntamu.

16 Ya innayun Jesus an alyon di, Athinay ma'at hi udum hi algo an
nadan na'udi ya diday mamangulu ya nadan namangulu ya diday mi'udi.

Hay Pitlunah Nangipa'innilaan Jesus Hi Atayana
(Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)

17 Hidin mangmangnge da Jesus hi ad Jerusalem ot ibaganah nadan
himpulut duwan (12) itudtuduwana ta eda munhiwwe. Ot alyonan diday,
18 Nomnomnomonyu din imbaga' i da'yu an ume ta'uh ad Jerusalem ot
ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya ipatiliwa' hidi ta humalyaona' hinadan
nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldin ta'un Judyu ta ibagadan
mipapateya'. 19 Mu iyeya' ni' i dida hinadan bokon Judyu ta ilaylayahhana'

on nunhoplata' ya ahiya' mohpe e ipipata' hinan krus ta hidiy ataya'. Mu hinan mi'atluh algo ya mamahuwana'.

Hay Nahamad Hi E Ipabaktuwan
(Mark 10:35-45)

20 Wada nan ahawan Sebedi an immedah nadan duwan imbabalenah awadan Jesus ot mundu"un hi hinangngabna te waday pohdonan ibaga i hiya. 21 Ya inalin Jesus i hiyay, Nganney ibagam?

Ya alyonay, Pohdo' an datuwen duwan imbabale' di abulutom hi mi'ibun i he"a hinan pun'ap'apuwam. Ta umbun di oha hi winawwanmu ya nan ohah iniggidmu.

22 Mu alyon Jesus di, Aggeyu mahan nee innilay ibagbagayu. Undan ihya pa"itpol ayuh nan umat hinan holtapo'?

Ya alyonday, Tanganuh on adi.

23 Ya alyon bon Jesus di, Immannung an mumpaligat ayun umat i ha"on mu bokon damdama ha"on di mamto' hi umbun hi way winawwan'u ya iniggid'u te pippinto' tuwalin Ama.

24 Hidin dingngol nadan himpulun (10) itudtuduwan Jesus nan imbagan nan hi inan dadiyen duwan hinagi ya himmihiwodan dida. 25 Mu inalin Jesus i didan namin di, Nan a'at di pun'ap'apuwan di tataguh tun luta ya amod onda ba'baalon nadan tatagu te pohdondan diday ma'unud. 26 Mu hanat adiyu iyunnud hinan pangatda an amod on diday mumbaktu. Te nan naminhod an mun'ap'apu ya mahapul an mumbalin hi baal di ibbanan tatagu. 27 Ot nan naminhod an mapemanan ya mahapul nimpe an mumpada"ul ta mumbalin hi baal di ibbanan tagu 28 an umat i ha"on an Nitulang Hitun Tatagu te aggeya' immalih tun luta ta ipapto'a' hi tatagu mu immaliya' ta ha"on di bumoddang i dida an umat hinan e' atayan an gapuh bahulda.

Hay Nangipaphodan Jesus Hi Matan Nadan Duwan Napilok
(Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)

29 Hidin mala"uh da Jesus hi ad Jeriko ya dakkodakkolday tatagun nitnud i dida. 30 Ya alinah on wadada han duwan napilok an um'umbundah nan da'ging nan awon. Ta onda dingngol an hi Jesus nan mala"uh ot tukukandan alyonday, He"an Apapun David, hom'on da'mi bahan. 31 Mu inhingal nadan tatagu dida ta duminongda mu ondaot inyal'alan muntukuk an alyonday, Apu Jesus an Apapun David, hom'on da'mi bahan.

32 Ta immohnong hi Jesus ot ayagana dida ot alyonay, Nganney pohdonyuh ato' i da'yu?

33 Ya alyonday, Apu Jesus, pohdonmin tumigoy matami. 34 Ya himmo' Jesus dida ot dapaonay matada. Ya ni'bagan tumigo mohpey matada ot inayundan miyunud i hiya.

Hay Immayan Jesus Hi Ad Jerusalem
(Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

21 1 Hidin mun'idatong da Jesus hi ad Jerusalem ta wadadah ad
Betpage an nihaggon hinan nabillid an nungngadan hi Olibo ot
honagonay duwah nadan itudtuduwana 2 ot alyonay, Ume ayuh nan boble
ot wahdi han nitayun an dongki ya nan kilawna. Ya inubadyu nan talida
ya inyaliyuhtu. 3 Ya wa'et waha mangiyadi ya alyonyuy mahapul nan
Ap'apu ta'u mu agagga anu ya ipabangngadna.
4 Na'at hidiye ta ipa'annungan din impitudo' Apu Dios hinan propetan
alyonay,
5 Ibagayuh nadan tataguh ad Jerusalem ta nomnomnomonda an tuwe
mo nan patulda an impada"ulnay adolna ta nuntakke i han kilaw
an dongki.[j]
6 Ta imme dadiyen itudtuduwana ya immannung an wada nan
dongki ya nan kilawna ot guyudonda ot iyedah awadan Jesus. 7 Ot
ap'apanday bonog dadiyen dongki hinan lubungda ot mitakkeh Jesus
hinan oha 8 ot umedah ad Jerusalem. Ya hanada'en dakol an ni'uyug i
dida ya nun'iyap'apday lubungdah nan awon Jesus. Ya nada'en udum ya
nadan tubun di kayiw di eda nun'ala on nun'iyap'apdah nan awona ta
pangipatigodah pundayawdan hiya. 9 Ya an namin nadan tatagun nitnud i
Jesus ya ta'on on nadan namangulu ya pun'itkukdan alyonday,
Madayaw'a an Apapun David!
Madayaw'a an hinnag Apu Dios.
Madayaw nan na'abbaktun Dios.
10 Ta hidin dimmatong mo da Jesus hi ad Jerusalem ya an namin nadan
tataguhdi ya masda'awda ta way ohaon pummahmahandan alyonday,
Nganneh naen tagu?
11 Ya inalin nadan tatagun nitnud i Jesus di, Hiyah tuwe nan hi Jesus
an propeta an i Nasaret hidih ad Galilee.

Hay Immayan Jesus Hinan Templo
(Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

12 Ta hidin wahdidah ad Jerusalem ot hunggop hi Jesus hinan Templo
ot pun'ipalah'una nadan mumpunggattang ya nadan gumattang hidi. Ot
pun'itikalbuna nadan lamehaan nadan munhukkat hi pihhun di i Roma hi
pihhun di Judyu ya nadan umbunan nadan munggattang hi palluma. 13 Ot
alyonah nadan tatagu di, Hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hanan bale' ya
hidiy pundasalanyu i ha"on. Mu tanganu onyu numbalinon hi punggattangan
ta pangakawanyuh pihhun nadan tatagun umalin mundayaw i Apu Dios.

---

[j] **21:5** Sekariah 9:9

14 Ya hidin awadan Jesus hinan Templo ya wadaday immeh awadana
an nun'apilok ya nun'apilay on nun'ipaphodna dida. 15 Mu hidin tinigon
nadan ap'apun di padi ya nadan muntudtuduh nadan uldinmin Judyu
dadiyen nakaskasda'aw an at'aton Jesus ya bimmungotda. Ya atbohdih din
dingngoldan pun'itkuk nadan u"ungay anabaktun Jesus hidih nan Templo.
16 Ta alyondan Jesus di, On dingngolmu nan nun'itkuk nadan u"unga?
Ya alyon Jesus i diday, O dingngol'u. Mu tanganu onyu mahmahan te
undan aggeyu binaha nan nitudo' an alyonay,
Hi Apu Dios ya intudduwana nadan u"unga ya ta'on on nadan
goggolang ta mapmaphod di pundayawdan hiya.
17 Ot taynan mon Jesus dida ot umedah ad Betani ot mun'iyandahdi.

Hay Na'at Hinan Kayiw An Fig An Ma"id Ha Bungana
(Mark 11:12-14,20-24)

18 Hidin nawi"it an mumbangngad da Jesus hi ad Jerusalem ya
na'agangan hi Jesus. 19 Ta ona tinigo han bungbunga"an an fig[k] hidih nan
way awon ot umen e manigoh bungana mu ma"id an manuy tubuna. Ya
inalin Jesus i diyen bungbungnga"an di, Mihipun hi ad uwani ya adi'a
bumungah inggana. Ya na'ibagan nalyoh nadan tubuna.
20 Ya nadan itudtuduwanan nanigo i diyen na'at ya masda'awda ot
alyondan Jesus di, Tanganu on namaag ya na'ibagan nalyoh di tubuna?
21 Ot alyon Jesus di, Ibaga' i da'yu an ta'on on da'yu ya mabalin bon
atonyuy umat hinan inat'u ituwen fig mu gahin di waday pangulugyu
an ma"id ha punduwaduwaanyu hi e pangipa'annungan Apu Dios hinan
ibagayun hiya. Ya ibagayu'e boh nan billid ta madlig hinan baybay ya
madlig. 22 Te an namin di idasalyu i Apu Dios ya ipa'annungna hi'on
kulugonyun atona.

Hay Nummahmahan Nadan Judyu Hi Sa'ad Jesus
(Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)

23 Wada han immayan da Jesus hinan way Templo ot muntudtuduhdi.
Ya immedahdi nadan nabaktun padi ya nadan mangipangpanguluh
nadan tatagu ot alyonday, Undan nganney sa'admu ya nganney nannag i
he"a ta pamaag ihya ya athinay atom?
24 Ya alyon Jesus di, Wada ni' han ibaga' i da'yu ta tobalonyu'e ya ahi'
pibo tobalon nan imbagayu. 25 On nganne tuwaliy innilayuh nalpuwan
nan abalinan John an mumbonyag? On hi Apu Dios onu hay tagu?
Ot munhahapitda ni' an alyonday, Alyon ta'u'ey hi Apu Dios ya
umannung bon alyonay, O ya tanganunyu agge kinulug hi John? 26 Mu
alyon ta'u'e boy hay taguy nalpuwan nan abalinan John an mumbonyag

---

[k] **21:19** Nan bungbungnga"an an fig ya bumunga ni' ya ahi tumubu.

ya bumungot nadan tatagu ya alinah waday atondan dita'u te innilada an hi John ya propeta. 27 Ta namaag mo ot alyonda i Jesus di, Aggemi innila.

Ot alyon Jesus di, At'ehna ya adi' mo damdama ibagay nangdat hi abalina'.

Hay Ni'aligan Nadan Hinagi

28 Inalin Jesus di, Donglonyuh tuwen ituddu' ta nomnomnomonyuy niyatana. Wada han tagun duwaday linala'ih imbabalena. Ya han hin'algo ya alyonah nan panguluwan di, Ekat e'a muntamuh nan garden ta'u.

29 Ya alyon diyen panguluwan di, Adiya' man.

Mu indani ya nimmanomnom ot umen e nuntamuh nan gardenda. 30 Ot umeh amadah nan udidiyan ya athidi boy imbaganan hiya. Ya alyonay, O umeya' ama.

Mu unnot on agge imme. 31 On impadappuh Jesus hidiye ot alyona bon diday, Nganne i danaen hinagi di nangunud hinan imbagan amada?

Ya inaliday, Nan panguluwan.

Ot alyon Jesus di, Ot athidih ad uwani te nadan adi maphod an tatagun umat hinadan binabain ipabayadday adolda ya nadan mumpun'amung hi buwis ya diday umat hinan panguluwan. Te hidin dingngolda nan tudtudu ya immunudda ta dida moy middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. Mu da'yun ap'apun nanginnilah nadan tugun Apu Dios ya mipaddung ayuh nan udidiyan te nan adiyu pangatan hinan pohdon Apu Dios. 32 Hi John an mumbonyag ya immali ta intudduna nan pohdon Apu Dios mu aggeyu kinulug. Mu nan alyonyuh adi maphod an tatagun umat hinadan binabain ipabayadday adolda ya nadan mumpun'amung hi buwis ya dida otahan di kimmulug. Ot tinigoyu an nabaliwan di pangatda. Mu da'yu'e ya adiyu kulugon nan hapit Apu Dios ta hiya nan adi ayu muntutuyuh nan bahulyu.

Hay Ni'aligan Nadan Mun'adug Hi Nitanom
(Mark 12:1-12; Luke 20:9-18; 1 Peter 2:6-8)

33 Alyon bon Jesus di, Donglonyu boh tuwen ituddu'. Wada han tagun nuntanom hi dakol an greyp. Ta ona intanom ot aladonay nunlini"odan ot apyonahdiy pungkopalan.[l] Ot iphodna bohdi han pungguwalyaan ot ipaguwalyanah nadan udum an muntamuhdi ot mumbaat. 34 Ta hidin innilanan mabulas nadan greyp ot honagona nadan baalna ta eda alan nan bingayna. 35 Mu hidin imme nadan baalna ya impudongda dida ot punhoplatda nan oha ya pinateda nan oha ya nuntopada nan oha. 36 Mu adi manghop nan nangitanom ot honagona boy udum an indakdakolda

---

[l] **21:33** Nan pungkopalan ya hidiye nan pangiha"adandah nadan nalum an greyp ya inggatigatinda ya inalada nan danumna ta iphoddah bayah.

mu din namangulun hinnagna. Mu athidi damdamay inat dadiyen
muntamuhdi. 37 Ta lo'tat mo mahan ya nan imbabalenan lala'iy hinnagna
te hay ninomnomna ya alyonay, Imbabale' mahan hituwe ot alina man
aya ya bainanda. 38 Mu hidin imme ya tinigon dadiyen muntamuhdi ot
punhahapitandan alyonday, Hiyahnae nan mamoltan ituwen natanoman.
Patayon ta'uwot ta wan dita'uy mangibagi ituwen mipaboltan i hiya.
39 Ot punlupdukda ot ibkahdah bahhel diyen lutan natanoman ot hidiy
pamatayandan hiya.
40 Ot alyon Jesus di, Hitun pumbangngadan nan ud luta i diyen
natanoman ya nganney innilayuh atona i dadiyen nuntamuwonahdi?
41 Ya inaliday, Ma"id ha bahhonan pumpatena dadiyen
nuntamuwonahdi an adi maphod di pangatda ya impipapto'nah diyen
lutanah udum an mabalin an mangdat hi bingayna.
42 Ya alyon bon Jesus hinadan tataguy, Ma"id ha bahhonan
ma'awatanyu din impitudo' Apu Dios an alyonay,

> Hanan batu an agge pinhod nadan mangapyah balen usalon ya
> onnot on hidiye otahan nan nahamad hi pangipabunan hi bale.
> Hi Apu Dios di nangat ituwe ya umipa'amlong i dita'uh tuwen
> inatna.[m]

43 Ya alyon bon Jesus di, Nan intuddu' an nuntanom ya nan mun'apyah
bale ya nan Judyu di nipaddungana. Te hidin hopapna ya diday
ninomnom Apu Dios hi middum hinan pun'ap'apuwana. Mu gapuh
nan adida pangunudan hinan tuguna ya inhukkatna nadan udum
an tatagun mangunud i hiya ta diday ibilangnah tataguna. 44 Te nan
tagun mungngohen ha"on ya ay ha"on nan ongal an batun agahana ta
mahugatan. Ya hi'on minaynayun an adi kumulug i ha"on ya paddungnay
miton nan ongal an batu i hiya hi pidwana.
45 Ya nadan nabaktun padi ya nadan Paliseu an nangngol i diye
ya inniladan diday ni'aligana. 46 Ta pohdondan ipatiliw hi Jesus mu
tumakutdah nadan tatagu te ibilangdah Jesus hi ohan propeta.

Hay Ni'aligan Nan Mungkasal
(Luke 14:15-24)

22 1 Inalin bon Jesus di, 2 Nan pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat i ha
patul an munlahin hi imbabalena. An hiyay mangidadaan hinan
pungkasalanda. 3 Ta hidin nidadaan an namin ot honagona nadan baalnan
alyonay, Ume ayuh nadan tatagun nangipa'innilaa' tuwali ya inawityu
dida ta umalidan mi'hamul. Mu an namin nadan na'ayagan ya ma"id
ha imme. 4 Ta hidiyen patul ya hinnagna bo damdamay udum hinadan
baalna an alyonan diday, Ume ayu i dadiyen impa'ayag'u ya alyonyuy

---

[m] **21:42** Psalm 118:23

umman nidadaan mon namin te pinaltida nadan bulug ya nadan mataban
baka ot umali ayun mi'hamul. 5 Mu ta'on hi athidiy inalin nadan baalna
ya hiya damdaman ayda agge dingngol te nat'on di eda inat. Nan oha ya
immen e nuntamuh nan puntanomana ya nan oha ya ena impapto' nan
igattangna. 6 Ya nadan udum ya ondaot nun'ipudong nadan baal nan patul
on nunhoplatda ot ahida pumpate dida. 7 Ta hidin dingngol nan patul nan
inatda ya nunhiglan bimmungot ta hinnagnay tindalu ot eda pumpaten
namin nadan namateh nadan baalna ot pu'ulanday bobleda. 8 Indani
ya inayagana boy udum hinadan baalna ot alyonan diday, Nidadaan di
pungkasalan tun imbabale' mu nadan impa'ayag'u ya aggeda immali ta
hiya nan muntutuyuwa' hi nangipa'ayaga' i dida. 9 Ot ekayuot hinadan
kalata an adaklan di tatagu ta kumpulnan dida on inayaganyu. 10 Ot ume
nadan baalna ta an namin nadan tatagun inakhupanda on inayaganda
an ta'on on nadan adi maphod di nomnomda. Ta hidin na'amungdah nan
pungkasalan ya dakkodakkolda. 11 Mu hidin tinigon nan patul nadan
immalin mi'hamul ya wada han lala'in agge nunlubung hi lubung di e
mi'hamul hi awadan di mungkasal.[n] 12 Ta immeh awadana ot alyonay,
Nganney inatmun iba an immalihtu an nat'on nan inlubungmu?

Ya ma''id ha pambal diyen lala'i. 13 Ya inalin nan patul hinadan
baalnay, Pawwidonyu ya binobodyuy ta'lena ya hay hukina ya eyu
bingkah nan munhihillong an awadan di ahikokoga ya ahingangaliyot.

14 Ya innayun Jesus an alyon di, Immannung an dakolday na'ayagan mu
oh'ohhaday mapilih middum.

Hay Namatnaanda I Jesus
(Mark 12:13-17; Luke 20:19-26)

15 Nadan Paliseu ya na'amungda ta hahapitonday atondan manipol
i Jesus ta alinah hi waday mibahhoh pambalna ta waha ipabahuldan
hiya. 16 Ot honagonda nadan udum an itudtuduwanda ya nadan udum
an tatagun Herod ta immedah awadan Jesus ot alyonday, Apu Jesus,
innilamin nipto' an namin di hapitom. Ya adi'a mihapitan hinadan
ibagan di tatagu te numpapaddung di panigom hi tatagu. Ya hanadan
pohdon Apu Dios di itudtudum hi aton di tatagu. 17 Mu hay pohdonmin
mahmahan i he''a ya hi'on mahapul an mumbayad ta'uh buwis hinan
patul hi ad Roma onu adi?

18 Mu innilan Jesus an onda himbagbagon ot alyonan diday, Tanganu
ona' e patnaon i da'yun mumpunlayah? 19 Iyaliyu'ehtu nan pihhu an
pumbayadyuh buwis ta tigo'.

Ot idatda. 20 Ya alyonay, Nganney ud angah ya ud ngadan hinan wa
ituwen pihhu?

---

[n] **22:11** Nipa'innila 19:7,8

21 Ya alyonday, Hiyah nae nan patul hi ad Roma.
Ya alyon Jesus di, Idatyu nadan buwisyu i Ceasar te hidiyey midat
eh'a i hiya te hiyay patul. Ya atbohdin idatyu i Apu Dios nan lebbengnan
midat i hiya. 22 Ya hidin dingngolda nan nambalna ya masda'awda ot
taynanda mo.

Hay A'at Di Amahuwan
(Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)

23 Hidiyen algo ya immeda boh awadan Jesus nadan Saduse an dida
nan mangalih ma"id ha amahuwan di nate. 24 Ot alyonday, Apu Jesus,
hay nitudo' hinan tugun Moses ya alyonay wa'et waha lala'ih nangahawa
ya indani ya nate an ma"id ha imbabaleda ya mahapul an nan hi
ibban nan nate di mangi'ahawa i diyen babai ta nahlagda'e ya waha
pun'imbabalen nan babai i diyen namangulun ahawanan nate. 25 Ot hay
pohdonmin mahmahan ya onha waha pituh linala'in hina'aggi ya nalahin
nan panguluwan mu ma"id ha imbabalena ot mate. Ta nan mi'adwa mo
boy nihukkat hi inahawan diyen babai. 26 Ya alina boh on nate yaden
atbohdin ma"id ha imbabaleda. Ta nihukkat mo bo nan ni'atlu mu
atbohdi. Ta athi'athidi ta lo'tat ya inamina dadiyen pitun hina'aggi 27 ot
ahi mate nan babai. 28 Ot immannung'en waday amahuwan di nate ya
nganne mo i dadiyen pitu di nanongnah ahawana?
29 Ya alyon Jesus di, Ni'ibbahho mahan hinaen punnomnomyu te aggeyu
tuwali innilay niyatan nan impitudo' Apu Dios ya nan ongal an abalinana.
30 Hanadan tatagun mamahuwan ya adida mo mangahawa te umatdah
nadan anghel hi ad abunyan an adida mangahawa. 31 Ya hay panginnilaan an
mamahuwanday numpun'ate ya nan binahayu an impitudo' Apu Dios an alyonay,
32 Ha"on nan Dios an dayawon Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob.
Ta hiyah tuwey panginnilaan ta'u an handidan a'ammod ta'un da
Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob ya mataguda te nadan mundayaw i Apu
Dios ya nadan matagu an bokon nadan nate.
33 Ya hidin dingngol nadan tatagu nan inalina ya masda'awdah nan
panudduna.

Hay Nahamad An Tugun
(Mark 12:28-34; Luke 10:27)

34 Hidin dingngol nadan Paliseu an ma"id ha pambal nadan Saduse i Jesus
hinan inalinan dida ot mun'u'uyyugda mo bo ot umedah awadan Jesus. 35 Ta nan
ohan didan na'nginnilah nadan uldin ta'un Judyu di nangipatnan manipol i Jesus
an alyonay, 36 Apu Jesus, nganney na'anhan hinadan Nitudo' an Tugun?
37 Ya alyon Jesus di, Mahapul an nahamad di pamhod ta'u i Apu Dios ta hiyay
pangiyohhaan ta'uh nomnom ta'u ya nitaguwan ta'u. 38 Hinaey na'anhan an
tugun hi unudon. 39 Ya hay mi'adwa ya nan pamhodan hi ibba an umat hinan

pamhod hi adol.[o] 40 Danaen duwan tugun ya inam'amdan namin nadan Nitudo' an Tugun ya nadan tudtudun nadan propeta.

Nan Patul An Pinto' Apu Dios
(Mark 12:35-37; Luke 20:41-44)

41 Wada bo han na'amungan nadan Paliseu hi awadan Jesus ta inalinan diday,
42 Nganney punnomnomyuh a'at nan Kristu? Ya nganney ud holag i hiya?
Ya alyonday, Hiya nan holag din patul an hi David.
43 Ot alyon bon Jesus di, O immannung hinaen inaliyu mu tanganu
on hi David ya alyonah Ap'apu hidiyen Kristu? Te hay impitudo' nan
Espiritun Apu Dios i hiya ya alyonay,
44 Hi Apu Dios ya inalinah nan Ap'apu[p] di, Umbun'ahtuh way
winawwan'u ta abako' nadan mi'buhul i he''a.[q]
45 Ot alyon bon Jesus di, Hay alyon David ya Ap'apunah diyen Kristu an
bokona holag ya abuh.
46 Ta ona inat hidi ya ma''id ha ohah humapit. Ta nihipun i diye ya
ma''id mo ha e nangipidpidwan e namagbagan Jesus.

Hay Nibahhawan Nadan Paliseu Ya Nadan Muntudtuduh Uldin Di Judyu
(Mark 12:38-39; Luke 11:43-46; 20:45-46)

23 1 Inalin bon Jesus hinadan dakol an tatagu ya nadan
itudtuduwanay, 2 Nadan mumpuntudduh uldin ta'un Judyu ya
nadan Paliseu ya hay tamuda ya onda muntudtuduh nadan tugun Moses.
3 Ot maphod hi'onyu unudon an namin nan ituddudan atonyu mu ta
adiyu iyunnudan hinan at'atonda te nan at'atonda ya adi miyunnudan
hinan itudduda. 4 Ya dakkodakkol boy inyuldinda ta maligatan nadan
tatagu an mangunud mu dida ya adida unudon. 5 Ya an namin di
at'atonda ya pohdondan pipatpatigo ya ammuna ta way aton nadan
tatagun mangipabaktun dida. Te ma''apto' ahan hinan inipngotda ya
nadan imboboddah ta'leda an nittuwan nadan nitudo' an hapit Apu Dios
ya nan baluybuy di lubungda an adukkedukke.[r]
6 Ya pohdonda bon diday umbun hinan mun'aphod an umbunan
hinan a'am'amungan ta'un Judyu ya nadan kumpulnan a'am'amungan di
tatagu te pohdondan mibilangdah ap'apu. 7 On eda dimmanaldallanan
hinan pummalkaduwan ta way aton di tatagun mangapnga i dida. 8 Mu

---

[o] **22:39** Lebitikus 19:18 [p] **22:44** Hituwen Ap'apu an imbagan David ya hi Jesu Kristu.
[q] **22:44** Psalm 110:1 [r] **23:5** Nadan linala'in Judyu ya munlubungdah waday baluybuyna an hay kololda ya asul ta pangipatigodan dida ya hi Apu Dios ya ammunay un'unudonda ta miyunnudan hinan tugun Apu Dios an wadah nan Bilang 15:37-41 ya hinan Deuteronomy 22:12.

da'yu'e ya hanat adiyu aton hidi te numpapaddung ayun namin te oha ya ammuna nan na'abbaktu an Ap'apuyu. 9 Ya nomnomnomonyu ta ma''id bo ha ngadananyuh nabaktuh hi amayuh tun luta te oha ya ammuna nan hi Ama ta'un hi Apu Dios. 10 Ya atbohdin adiyu iyabulut an mangadanan ayuh Ap'apu te oha nan Kristu an Ap'apu. 11 Ya hay nabaktuh panigon Apu Dios ya nan mangipada''ul hi adolna ta mabalin an baalon nadan ibbanan tatagu. 12 Te an namin di mangipabaktuh adolda ya diday mipada''ul. Ya nadan mangipada''ul hi adolda ya diday mipabaktu.

Hay Inalin Jesus Hi Ma'at Hinadan Paliseu Ya Nadan Muntudtuduh Uldin Di Judyu

(Mark 12:40; Luke 11:39-51; 13:34-35; 20:47)

13 Ya inalin bon Jesus di, Da'yun mumpunlayah an Paliseu ya da'yun muntudtuduh uldin ta'un Judyu ya mahmo' ayu te nunhiglay ma'at i da'yuh udum hi algo. Te nan itudduyuh nadan tatagu ya bokon ha''on di nalpuwana. Ta hiya nan da'yuy manandin dida hi eda idduman hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. Ya ta'on on da'yu ya adi mabalin an middum ayu te gapu i naen pangatyu. 14 Ot pidwo' an ibaga an da'yun muntudtuduh uldin ta'un Judyu ya da'yun Paliseu ya mahmo' ayu te nunhiglay pundusan Apu Dios i da'yu. Te undan maphod nadan ato'atonyu an umat hi eyu panga''u'a''ulan hinadan nabalu ta way atonyun mangalah nadan wadan dida. Ya ahiyu mohpe e adukkadukkayon di dasalyu ta wan alyon di tatagu on maphod ayu ya dee mannot an layahyu. 15 Ta hiya nan immannung an mahmo' ayun mumpunlayah an Paliseu ya ta'on on da'yun muntudtuduh uldin ta'un Judyu. Te ta'on onyu e hinapon di abobboble an e muntudtudu mu onyuot e mamaon an idadaan dida hi umayanda hinan punholholtapan hi impilnu. 16 Ta hiya nan nunhiglay ma'at i da'yu. Te da'yu nan ma'alih mangipanguluh awon di tatagu mu onnot on da'yu nan ay napilok. Te agge nipto' nan itudduyu an alyonyuy, Nan isapatah nan Templo ya mabalin an ibahho mu nan isapatah nan balitu' hinan Templo ya mahapul an ipa'annung te adi'e ya bahul. 17 Undan agge ayu napilok i ha athina. Nunhigla mahan di layahyu te nan Templo ya na'innilan na'ballol mu nan balitu' an niha''ad hidi.

18 Ya alyonyu boy adi mahapul an ipa'annung ta'u nan insapata ta'uh nan punggobhan hi mi'nong te gahin on wada nan mi'nong hidi. Ya adi ta'u e bo ipa'annung hidiye ya mumbahul ta'u. 19 Ot undan mahan agge immannung an napilok ayu i ha athina. Te undan aggeyu innila an hay niyappit i Apu Dios ya nan punggobhan hi mi'nong. 20 Ta nan tagun nunsapatah nan punggobhan hi mi'nong ya na'innilan niddum an namin nadan wahnan punggobhan hi mi'nong. 21 Ya atbohdih nan tagun munsapatah nan Templo an niddum hi Apu Dios hi nunsapataana. 22 Ya ta'on on nan tagun munsapatah ad abunyan an niddum hi Apu

Dios hi nunsapataana te hi ad abunyan di awadanan mun'ap'apu. 23 Ot
immannung an dusaon da'yu an mumpunlayah an Paliseu ya ta'on on
da'yun muntudtuduh uldin ta'un Judyu.
Manu man eh'a te alyonyuy an namin nan mahapulanyu an ta'on on
nadan nitanom an ma'alih mint ya dil ya kumin an middum hi makan ya
nanongnan idatyu nadan mi'a'mi'apulu. Mu aggeyu inat nadan pohdon
Apu Dios an umat hi pangatan hi nipto' hi ibba ya nan pammo'an i dida
ya nan panginaynayunan an pangatan hi maphod an unhaot datuwe
nadan mahapul an atonyu mu ta atonyu bo nadan udum an pohdon
Apu Dios hi atonyu. 24 Mu ma"id te umat ayu nimpeh nan napilok an
mangipangpanguluh nan awon di udum an tatagu. Te ihamadyu eh'an
unudon nadan udum an tugun mu nan ma'ahhapul ahan an ma'unud ya
hidiyey adiyu aton ot hinaey ongal an numbahulanyu.
25 Ya innayun bon Jesus an alyon di, Da'yun mumpunlayah an Paliseu
ya da'yun mumpuntudtuduh uldin ta'un Judyu ya mahmo' ayu te
nunhiglay ma'at i da'yu te umat ayuh nan basu onu duyun na'ulahan ta
maphod di tigona mu alulugnin di niha"ad hi dallomna. Athidiy a'atyu
an gapuh nadan adi maphod an ato'atonyu an umat hinan agumanyuy
ibbayu ta pulhonyun namin di wadan dida. 26 Unhaot da'yun Paliseu an
ay nun'apipilok ya pamanguluwonyun ipaphod nadan pangatyu te hidiyey
maphod hi aton an mangun'unud i Apu Dios.
27 Hay oha bon nipaddunganyun Paliseu ya da'yun muntudtuduh
nadan uldin ta'un Judyu ya nan lubu' an napintolan hi pulaw ta matigon
mapmaphod mu dee mannot an hay dallomna ya napnuh ba'ag ya nan
nun'apiten lamoh di nate. 28 Te athinay niyatanyu an ipatpatigoyuh
nadan tatagun nipto' di pangatyu mu dee mannot an hay nomnomyu ya
ngohayonyu nan tugun Apu Dios.
29 Ot da'yu nimpen mumpunlayah an Paliseu ya da'yun mumpuntudtuduh
uldin ta'un Judyu ya mahmo' ayu te dusaon da'yun Apu Dios an ta'on hi
ipaphopaphodyuy lubu' nadan propeta ya nadan udum an tatagun nipto' di
nangatda an pinatepaten di a'ammodyu. 30 Ya alyonyu eh'ay onha da'yuy
wadahdin nadne ot aggeyu pinate dida. 31 Ta hinaey panginnilaan an
abulutonyun da'yuy tinanudan nadan namatepateh nadan propeta. 32 Ot
agayuot udot ta inaynayunyun mangat hinadan adi maphod an inhipun
handidan a'ammodyu. 33 Te ay ayu damdama hakuku. Ta ma"id ha bahhonan
ume ayuh impilnu. 34 Te ta'on hi wadaday honago' i da'yuh nadan propeta onu
nun'anomnoman an tatagu ya mumpuntuddu ya innila' an ipipata'yuy udum
i didah nan krus ta hidiy atayanda. Ya nunhoplatyuy udum i dida hinadan
a'am'amunganyu ya inunu'unudyuy udum i dida hinadan boblen umayanda on
pinalpaligatyu dida. 35 Ta hiya nan waday ma'at i da'yuh ad uwani an pangiballoh
Apu Dios hinan eyu namatapatayan hinadan nipto' di pangatda an nihipun i
Abel ta inggana i na' Berekiah an hi Sekariah an pinaten nadan a'ammodyuh

nan Templo hidih nan way punggobhan hi mi'nong. 36 Ot alyo' i da'yu tee an
immannung an ma'at an namin datuwen da'yuh ad uwani.
37 Ya innayun bon Jesus an alyon i didan i Jerusalem di, Nunhigla ahan tayyan
mahkit di nomnom'uh nan ato'atonyu an umat hinan eyu namatapatayan hinadan
propeta ya nadan udum an nuntudtuduwon Apu Dios an nunhintotopaanyu dida.
Ya numpi'atna ahan di nangipatnaa' an mangamung i da'yun namin ta ipapto'
da'yu an umat hi pangipapto' di manu' hinadan impahna mu ningamut an aggeyu
pinhod. 38 Ta hiya nan iwalong mon Apu Dios tun numboblayanyu. 39 Ot ibaga'
tee i da'yu an tuwen adiya' mo tigon i da'yu ta ingganah tun pumbangngada' hi
pidwana an pangalyanyu hi, Madayaw hituwen hinnag Apu Dios hi mumpatul.[s]

Hay Nangibagaan Jesus Hi Apa"ihan Nan Templo
(Mark 13:1-2; Luke 21:5-6)

24 1 Hidin alyon ta taynan da Jesus hidiyen Templo ya imme nadan
itudtuduwana ot pun'ituddudan hiya nan amaphod nan Templo.
2 Ya inalin Jesus i diday, O ma"aphod ot ipahdayun tigon hi ad uwani te
ipa'innila' tee i da'yu an udum hi algo ya mapa"ih an amin ta ma"id ha
ta'on hi ohah nadan batun ni'usal hi adi mapukal.

Hay Punligatan Di Tatagu
(Mark 13:3-13; Luke 21:7-19)

3 Indani ya imme da Jesus hinan nabillid an nungngadan hi Olibo. Ya
imme nadan itudtuduwanah awadana ta ab'abbuhda ot mahmahandan
alyonday, On anuud di apa"ihan nan Templo? Ya nganney pangimatunan
hi apogpogan tun luta ya hay em pumbangngadan?
4 Ya alyon Jesus di, Halipodpodonyu ta adi ayu mabaliyan. 5 Te
lo'tat ya dakolday umalin mangalih dida nan Kristu mu layahda te
pinhoddan baliyan di dakol an tatagu. 6 Ot ta'on on wadaday donglonyuh
munggugubat hitudan nun'ihaggon onu hinadan nun'idawwin boble
ya adi ayu tumakut te mahapul an ma'at dadiye mu bokon ni' hidiyey
apogpogan tun luta. 7 Te munggugubatday udum an boble. Ya waday
alyog ya bitil hi dakol an boble. 8 Ta datuwen ma'ma'at di hipun di
punligatan di tatagu an umat hi dogoh di golang hi'on tuwen miyayyam.
9 Ya hitun adatngan datuwen ma'ma'at ya mabalud ayu ta mapalpaligat
ayu ya atbohdin mipapate ayu. Ya ahiwawan da'yuh atagutagu an gapuh
pangun'unudanyun ha"on. 10 Ta datuwey lummuh pangidinongan di dakol
hinan pangulugdan ha"on. Ya munhimpapa"ihda ya munhihiwwawanda. 11 Ya
dakolday mangalih diday propeta an ta'on on agge immannung ta baliyanday
dakol an tatagu. 12 Ya dakolday kimmulug an mama"id di pamhoddah ibbadan
tagu an gapu ta dimmakolday tatagun mangat hi adi maphod. 13 Mu nan tagun

---

[s] **23:39** Psalm 118:25

manginaynayun an mangidinol i ha"on ya hiyay mi'taguh munnananong. 14 Ya
hay maphod hi ma'at ya mipadngol hi abobboble nan a'at di pun'ap'apuwan
Apu Dios ta donglon di atagu'tagu ya ahi mohpe mapogpog tun luta.

Hay Pangimatunan Hi Pumbangngadan Kristu
(Mark 13:14-23; Luke 21:20-24)

15 Alyon bon Jesus di, Hay oha bo ya wada han nunhiglan umipabungot i Apu
Dios an eda iha"ad hinan Templo ta mibilang moh nalugit nan Templo. Te hiyah
naey imbagan din propeta an hi Daniel. Ot da'yun mamaha ituwen imbagana
ya mahapul an nomnomnomonyuy iyatana.[t] 16 Ta hitun a'atana ya hanada'en i
Judea ya bumtikdah nadan billid. 17 Ya wa'et mipaddih an um'umbun ayuh nan
dola ya pamaag ya binumtik ayu an ma"id ha nomnomonyun hunggop an e
mangalah nadan gina'uyu. 18 Ya ta'on on hanadan himmiput hinan puntanoman
ya wa'et tigondah diye ya pamaag damdama ya innayundan bumtik hinadan
billid. 19 Ta i diyen timpu ya mahmo' nadan binabain numpumbutyug ya
nadan nun'agoggolangan. 20 Ot hanat idasadasalyu ta wan adi mipaddih hinan
lowang onu nan Habadun tungo hidiyen ahiyu bumtikan. 21 Te hituwen ligat
ya nunhigla ahan an ma"id ha nipadpaddungana hinadan nunligatan di taguh
tun luta an nihipun hidin nalmuwan tun luta. Te maminghan di a'atan diyen
nunhiglan punligatan. 22 Ot onha adi paho'dodon Apu Dios hidiyen punligatan
ot ma"id ha ohah taguh mabati. Mu gapuh nan ongal an homo'nah nadan
pinto'nan tataguna ya paho'dodonah diyen nunhiglan punligatan.
23 Ya ahi wadaday mangali i da'yu hi wahtun boble ta'u nan Kristu onu
dehdihdi nan Kristu mu hanat adiyu aya patiyon. 24 Te dakolday umalin
mangalih dida nan Kristu onu propeta. Ya abalinandan mangat hi milagro ya
nadan nakaskasda'aw ta way atondan mamalbalih tatagu an ta'on on nadan
pinto' Apu Dios hi tataguna. 25 Ot hanat nomnomnomonyu datuwen pinadana'
i da'yu. 26 Ta ta'on hi waday mangalin da'yu hi, Umman dehdih Kristu hidih
nan agge naboblayan ya adi ayu umehdi. Onu alyonda'e boy, Tigonyun tehtun
boble mu agge ni' numpa'innila ya adiyu aya kulugon. 27 Te ha"on an Nitulang
Hitun Tatagu ya hitun e' pumbangngadan ya punhintiggan di atagutagu te
umat hinan kilat an bumonyag an mihipun hi nangappit hi tuluwan di algo ta
ingganah nan alimuhana. 28 Ya wada boy in'alig Jesus an imbagana i dida an
alyonay, Hinan awadan di nate an ma"agub ya hiyay tumapang hinadan gayang
an mangan hi nate.

Hay Ma'at Ya Ahi Mumbangngad Nan Nitulang Hitun Tatagu
(Mark 13:24-37; Luke 21:25-33; 17:26-30,34-36)

29 Alyon bon Jesus di, Hitun agibbuhan diyen punligatan ya
humilong nan algo ya nan bulan. Ya mun'a'agah nadan bittuwon ya

---

[t] **24:15** Daniel 9:27; 11:31; 12:11

umalinhawangdan namin nadan wah ad lagud ta ma"id ha poto'na.[u] 30 Ya
wa'et ma'at datuwe ya matigo mohpeh ad lagud nan pangimatunanyuh
nan umaliya' an Nitulang Hitun Tatagu. Ta an namin di tataguh
abobbobleh tun luta ya nunhiglay takutda. Te tigona' i dida an midduma'
hinan bugut ta ipatigo' nan ongal an abalina' ya anabaktu'. 31 Ya waday
mipagangoh an tangguyub ya ahi' honagon nadan anghel'u ta eda
hayupon nadan pinto"un tatagu' hi abobbobleh tun luta ta umalidah
awada'.

32 Ot alyon bon Jesus di, Nan a'at nan kayiw an fig ya waday ituddunan
da'yu te tigonyu'e ta manguyho' ya innilayun tuwen tumiyalgo. 33 Ta
atbohdin tigonyu'en ma'at nadan imbagabaga' ya hidiyey panginnilaanyu
an agagga moy umaliya'. 34 Ya pohdo' bon ipa'innila i da'yun tinanud
hi ad uwani an wadaday udum i da'yu an adida ni' mate ta ingganah
akhupanday a'atan datuwen namin. 35 Mabalin an mapogpog hi ad lagud
ya tun luta mu hanan hapit'u ya munnananong ta ingganah mipa'annung.

36 Ya alyon bon Jesus di, Mu ma"id ha nanginnila hi'on anuud di
ahi' bo umaliyan te ammunah Aman nanginnila. Ta'on on ha"on an
imbabalena ya hanadan anghel hi ad abunyan ya aggemi innila. 37 Mu
hitun pumbangngada' an Nitulang Hitun Tatagu ya umat hidin na'at
hidin atagun Noah 38 an hidin agge ni' nalbong tun luta ya pinalpaliwan
nadan tatagun namaaggon nangnangnganda on immanin'innumda.
Ya nahnahhiwday linala'i ya binabaih nan eda alahinan ta ingganah
nadatngan nan algon hunggopan da Noah hinan papol. 39 Ta aggeda
nundadaan nadan tatagu ta hiya nan nun'a'altingdan namin.

Ot athina damdama boy ma'at hitun pumbangngada' an Nitulang
Hitun Tatagu 40 an ta'on on alinah duwada nan linala'in muntamuh
nan puntanoman ya pamaag ya nama"id nan oha. 41 Ya atbohdih nadan
binabain mun'ahhud an mumbayu an pamaag ya nama"id nan oha. 42 Ot
hiya nan mahapul an nanongnan halipatanyu te aggeyu innila nan algo
ya olas hi pumbangngada'. 43 Ya pa'annomnomonyun onha innilan nan
ud baley umaliyan nan mangako ot umannung an adi malmallo' ta adida
hogpon di balena. 44 Ta hiya nan mahapul an nanongnan nundadaan
ayu te ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya namaag ya nahanawwanga' hi
kumpulnan olas.

Nan Na'na'unnud Ya Nan Adi Dumngol An Tagala
(Luke 12:41-48)

45 Ya intudtudun bon Jesus an alyonay, Nan na'na'unnud ya nanomnoman
an tagala ya hiyay pot'on nan ap'apunah mangipapto' hinadan ibbanan
tagala. 46 Ya onha hidiyen tagala ya inaynayunan tumamutamu ta

---

[u] **24:29** Isaiah 13:10; 34:4

mumbangngad hidiyen ap'apuna ya akhupanan at'attona nan tamun niyukod i hiya ot mipa'amlong. 47 Ibaga' i da'yu an ma"id ha bahhonan hiyay pumpapto'onah nadan kinadangyana. 48 Mu onha hidiyen tagala ya alyonay, Alina man nin ya mabayag di pumbangngadan nan ap'apumi. Ta hanadan pinpinhodnay in'innatna ta nunhiglay nangatnah nadan ibbanan tagala. 49 Ta pamaaggon nangnangngan on e ni'yin'innum. 50 Ya palpaliwana ya numbangngad hidiyen ap'apuna ya inakhupanah diyen at'atona. 51 Ot ma"id ha bahhonan dusaona ta ena iddum hinadan agge kimmulug an ahilalayah an wahdih awadan di ahikokoga ya ahingangaliyot.

Nadan Himpulun Binabai

25 1 Alyon bon Jesus di, Hay a'at di e idduman hinan pun'ap'apuwan Apu Dios hitun pumbangngada' ya mi'alig hinan himpulun (10) binabain agge nalahin an immaladah dilag ta pundilagdan e mannod hinan lala'in mungkasal. 2 Nan liman dadiyen binabai ya nanomnomanda mu nan lima ya aggeda 3 te ma"id ha ninomnomdah udmanda nan patitulyun nittuh nan pundilagda. 4 Mu nadan liman nanomnoman ya wada tuwaliy inodnandah pangdumdah nan patitulyuda. 5 Ta hidin hahaddondah diyen lala'in mungkasal on ma'ma"id ya lo'tat mo ya muntumtumogda ot inayundan malo'. 6 Ta hidin tongan di labi ya wada han muntukuk an alyonay, Tuwe nan lala'i an mungkasal ot bumangon ayu ta eyu damuwon. 7 Ya naba"unut dadiyen himpulun (10) binabai an way ohaon pun'iphodnay dilagna.

8 Mu nadan lima ya napuhandah patitulyu ta hiya nan alyondah nadan ibbaday, Idattan da'mi bahan hinan patitulyuyu te teen tuwen madop tun dilagmi. 9 Ya alyon nadan ibbaday, Adi mabalin te aay an ammunah ittumih tun pundilagmi ot udu'dulnay e ayu gumattang. 10 Ot ume dadiyen agge nanomnoman ta eda gumattang hi patitulyu. Mu hidin immeda ya dimmatong mo nan lala'in mungkasal. Ta ammuna mo dadiyen liman binabain nundadaan hi ni'yeh nan balen pungkasalan. Ta onda hinunggop an namin ot ikalobda nan panto. 11 Indani ya dimmatong nadan liman agge nanomnoman ot kumolakolabdan alyonday, Ibughulan da'mi bahan.

12 Mu timbal nan lala'in mungkasal ya alyonay, Adi da'yu ibughulan te agge da'yu in'innila.

13 Ta on indappuh Jesus hidiyen inuhuhna ot inayunan alyon di, Athinay a'at di tataguh umaliya' hi pidwana ta hiya nan mahapul an nanongnan mundadaan ayu te aggeyu innilay algo onu olas hi pumbangngada'.

Nadan Tagala An Niyukodan Di Pihhu
(Luke 19:11-27)

14 Imbagan bon Jesus di ohan ni'alig an alyonay, Hitun pumbangngada' ya umat i han lala'i an hidin ninomnomnan mumbaat ya impa'ayagna

nadan baalna ot iyukodna ni' i dida nan kinadangyana. 15 Ta hay midat
hi hinohhan dida ya nan miyunnudan hinan abalinanda an ipapto'. Ta
nan ohan baal ya indatnay limay libun (5,000) pihhu. Ya nan mi'adwa ya
duway libu (2,000) ya na'en mi'atlun baal ya ammuna han hinlibun (1,000)
indatna te hidiye han abalinanan ipapto'. Ta inatnahdi ot mumbaat.
16 Ta nan baal an nidattan hi limay libun (5,000) pihhu ya hinumlun e
nungkumilhu. Ta lo'tat ya nunhimpuluy libuh (10,000) diyen limay libun
(5,000) nidat i hiya. 17 Ya atbohdih nan mi'adwan baal an nidattan hi duway
libun (2,000) pihhu. Te nan duway libun (2,000) nidat i hiya ya numbalin
hi opat di libu (4,000). 18 Mu nan mi'atlun baal an nidattan hi hinlibun
(1,000) pihhu ya namaag bo pibo ot ena ika"ut ta nipa"e nan nidat i hiya.
19 Ta hidin nala"uy atnay tawon ya numbangngad nan ap'apun dadiyen
baal ot ayagana dida ta innilaonay inatdah nan pihhuna. 20 Ta on imme
nan baal an nidattan di limay libun (5,000) pihhu ot alyona i diyen
ap'apu di, Apu, nan indatmun limay libu (5,000) i ha"on ya e' ingkumilhu
ta nadduman hi limay libu (5,000) ta teen numbalin hi himpuluy libun
(10,000) namin.
21 Ya alyon nan ap'apunan hiyay, Nipto' hinaen inatmuh nan kittang
an pihhun niyukod i he"a. Ot ad uwani ya madinola' an mangdum hinan
inyukod'un he"a ta dumakdakkol. Ya atbohdin middum'an mi'yam'amlong
i ha"on hinan awada'.
22 Ya imme bo nan baal an nidatan di duway libun (2,000) pihhu ot
alyonay, Apu, nan indatmun duway libun (2,000) ha"on ya numbalin hi
opat di libu (4,000).
23 Ya alyon nan ap'apudan hiyay, Maphod hinaen inatmuh nan kittang
an pihhun inyukod'un he"a. Ot ad uwani ya madinola' an mangdum ta
dumakdakkol. Ya atbohdin middum'an mi'yam'amlong i ha"on hinan
awada'. 24 Mu hidin imme nan baal an nidatan di hinlibun (1,000) pihhu
ot alyonay, Apu, agge' e ingkumilhu tun pihhun indatmun ha"on te
innila' an he"a ya ma'abbungot'an tagu. Te ta'on on nan aggem intanom
on ni'yalam di bungada. 25 Ya gapu ta tumakuta' hi ena a'umahan ya
namaaggot e' ika"ut. Ot tee tun pihhum an nunnanong.
26 Ya inalin nan ap'apudan hiyay, Nat'on mahan di punnomnommu ya
ma'ahigga'an baal. On tuwali innilam an ta'on on nadan agge' intanom on
pi'yala' di bungana 27 ya tanganu onmu agge e imbangko ta wan ad uwanin
numbangngada' ya wa man ni'mo ha niddum i ha kittang? 28 Ta alyon mon
nan ap'apudah nan udum an baal di, Alanyuot nan pihhun hiya ya indatyuh
nan nangdata' hinan limay libu (5,000) ot pumbalinonah himpuluy libu
(10,000). 29 Te nan tagun usalona nan niyukod i hiya ya ma'ud'udman. Mu
nan tagun adina usalon nan kittang an niyukod i hiya ya lo'tat ya mama"id
i hiya. 30 Ta hiya nan hinaen adi maphod di pangatnan baal ya alanyuot ya
bingkahyuh nan munhihillong an awadan di ahikokoga ya ahingangaliyot.

Hay Punhumalyaan Jesus Hinadan Tataguh Tun Pumbangngadana

31 Inalin Jesus di, Ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya hitun pumbangngada'
an pi'yaliyan an namin nadan anghel'uh ad abunyan ya mipatigoy anabaktu' te
ha"on moy mumpatul. 32 Ya an namin di taguh tun luta ya ma'amungda ta wan
godwao' dida an umat hi aton nan mumpastol an piliyonan namin nadan kalnero
ya hiniwwena nadan gulding. 33 Ta nadan tatagun Apu Dios ya mipaddungdah
kalnero an diday amungo' hi way winawwan'u ya nadan agge niddum hinan
tatagun Apu Dios ya mipaddungdah nadan gulding an ipe' didah iniggid'u. 34 Ya
ha"on an Patul ya alyo' hinadan tataguh way winawwan'uy, Da'yun impaphod
Ama ya da'yuy middum hinan pun'ap'apuwana an indadaana tuwali an nihipun
hi nunlumuwanah tun luta. 35 Te hidin na'agangana' ya pinangana' i da'yu. Ya
hidin na'uwoha' ya impa'inumana' i da'yu. Ya hidin himmawwanga' hi bobleyu
ya inayagana' hi baleyu. 36 Ya hidin ma"id ha lubung'u ya linubungana'. Ya hidin
nundogoha' ya impapto'a' i da'yu. Ya hidin nibaluda' ya immali ayun nanigon ha"on.
37 Ya dadiyen tatagun Apu Dios ya alyonday, Apu Jesus, anuud di na'agangam
hi namangananmin he"a? Ya hay na'uwoham hi nangipa'inumanmin he"a? 38 Ya
anuud di himmawwangam hi boblemi ot ayagan da'a? Ya anuud di ama"id ha
lubungmu ot lubungan da'a i da'mi? 39 Ya undan anuud boy nundogoham ot ipapto'
da'a ya ha nibaludam ot umali amin nanigon he"a?
40 Ya ha"on an Patul ya alyo' di, Atonyu'e danaeh nadan tatagu' an ta'on
onda na'adda"ul ya paddungnay ha"on di nangatanyu.
41 Ya ahi' mohpe bo alyon hinadan tataguh way iniggid'uy, Da'yun dusaon
Apu Dios ya umaan ayuhtu. Ta ume ayuh nan awadan nan apuy an adi
madmaddop an nidadaan tuwalih umayan Satanas ya nadan ibbanan
didimunyu. 42 Te hidin na'agangana' ya aggeya' pinangan i da'yu ya hidin
na'uwoha' ya aggeya' impa'inuman i da'yu. 43 Ya hidin himmawwanga' hi
bobleyu ya aggeya' inayagan hi baleyu. Ya hidin ma"id ha lubung'u ya
aggeya' indattan hi ilubung'u. Ya hidin nundogoha' ya aggeya' impapto'. Ya
hidin nibaluda' ya ma"id ha immalin da'yun nanigo i ha"on.
44 Ya timbaldan alyonday, Apu Jesus, anuud di na'agangam onu
na'uwoham onu himmawwangam hi boblemi onu nundogoham onu ha
nibaludam ya agge da'a impapto' i da'mi?
45 Ya alyo' di, Immannung hinaen inali' i da'yu te nan aggeyu
namoddangan hinadan ma'ahhapulnay boddangyu ya ha"on di nangatanyu.
46 Ya innayun Jesus an alyon di, Ta dida moy madusah munnananong.
Ya nadan tatagun Apu Dios ya diday mi'taguh munnananong.

Hay Atondan Muntiliw I Jesus
(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

26 1 Hidin inggibbuh Jesus an namin dadiyen intanudduna ot
alyonah nadan itudtuduwanay, 2 Duwa moy algoh mala"u ya

madatngan nan punnomnomnoman ta'uh nihwangan handidan a'ammod ta'uh ate hi ad Egypt. Ya i diyey puntiliwandan ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ta ipata'a' hinan krus.

3 Hidin inalin Jesus hidiye ya nitungpu bon hidiyey na'amungan nadan nabaktun padi ya nadan mangipangpanguluh nadan tatagu hinan niha"adan nan nabaktun padi an hi Kayapas 4 ta hahapitonday atondan e muntiliw i Jesus ta wan adi innilaon nadan tatagu ya impapateda. 5 Ta hay hinahapitda ya alyonday, Adi ta'u ipaddih hinan mangilin an algo di puntiliwan ta'u i hiya te alinah innilaon nadan tatagu ya bumungotda ya mi'patteda.

Hay Nangihiitan Nan Babaih Lana Hi Ulun Jesus
(Mark 14:3-9; John 12:1-8)

6 Da Jesus ya immedah ad Betani hi balen nan na'gullidan ni' an hi Simon. 7 Ya wada han babain immeh awadan Jesus an inodnana han ma'akillat an butilya an nittuwan nan na'angnginan lana an mapmaphod di hunghungna. On imme ot ihiitnah ulun Jesus hidin mangmangnganda. 8 Mu hidin tinigon nadan itudtuduwan Jesus nan inat diyen babai ya himmihiwodan alyonday, Ayayyuka! 9 Onha mannot ha migattang hinae ot mabalin an ongal an pihhu ta mihmo' hinadan nun'awotwot.

10 Mu innilan Jesus nan gapunah nangalyandan diye ta inalinan diday, Tanganu onyu aton hinay pangaliyun hiya? Undan aggeyu innila an maphod hituwen inatna? 11 Hanada'en nun'awotwot an pangdatanyuh iboddangyu ya nanongnan wadawada i da'yu. Mu ha"on ya adi athidi te hituwen e' id'idduman i da'yu ya adi minaynayun. 12 Ya manu'eh inhiitnah tuwen lana an maphod di hunghungna ya ta idadaanay adol'uh e' ilubu'an. 13 Ya ibaga' i da'yu an hinan e itudtuduwan nan iphodanyu an inat'u hi atagutaguh abobboble ya mi'bong'al hituwen inat tuwen babai ta panginomnomnomanyu i hiya.

Hay Nunhahapitan Da Judas Hi Atondan Maniliw I Jesus
(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)

14 Hi Judas Iskariot an ohah nadan Apostoles ya immeh awadan nadan nabaktun padi 15 ot alyonay, Nganney idatyun ha"on hi'on boddangan da'yu ta way atonyun maniliw i Jesus?

Ta hay hinahapitda ya tulumpuluy (30) pihhun silber ot idatdan hiya. 16 Ta nihipun mo i diye ya bobota'onay ena pangipatiliwan i Jesus.

Hay E Nangidadaanan Nadan Itudtuduwan Jesus Hi Pangananda
(Mark 14:12-16; Luke 22:7-13)

17 Hidin nadatngan nan namangulun algon nan ngilin di pangananmin Judyu hinan tinapay an agge nadduman hi yist ot ume nadan itudtuduwan Jesus hi awadana ot alyonday, On idanay emi

pangidadaanan hinan e ta'u anon an punnomnomnoman ta'uh nihwangan handidan a'ammod ta'uh ate hi ad Egypt?

18 Ya inalinan diday, Ume ayuh nan boble ot damuwonyu han lala'i ta alyonyun hiyay, Pohdon nan Ap'apu ta'un hay baleyuy pangananmi an itudtuduwana hitun madatngan nan ngilin te adi madne ya waday ma'at i hiya.

19 Ta imme nadan itudtuduwan Jesus an inunudda nan inalina ot inayundan idadaan nan makan.

Hay Nangibagaan Jesus Hinan Mangipatiliw I Hiya
(Mark 14:17-21; Luke 22:21-23; John 13:21-26)

20 Ta onda dimmatong da Jesus i diyen mun'ahdom ot mi'yubun hinadan Apostolesna ot manganda. 21 Mu hidin mangmangnganda ya alyon Jesus di, Ibaga' i da'yu an hay ahi mangipatiliw i ha"on ya oha i da'yu. 22 Ya way ohah nadan itudtuduwana on minomnoman ta pummahmahandan hiya an alyonday, Apu Jesus, on ha"on di mangipatiliw i he"a?

23 Ya alyon Jesus di, Nan ohan da'yun mi'tamol i ha"on hi ad uwani hinan tinapaynah nan malukung ya hiyay mangipatiliw i ha"on. 24 Ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya nibaga mo tuwalin patayona'. Mu mahmo' nan mangipatiliw i ha"on ta udu'dulnaot eh'ay agge niyayyam.

25 Ya himmapit hi Judas an hiya nan mangipatiliw i Jesus ya alyonay, Apu Jesus on ha"on nan alyom?

Ya alyon Jesus di, Maphod ta he"a ot ibagam.

Hay Nanganan Da Jesus Hinan Tinapay Ya Nanginumandah Nan Bayah
(Mark 14:22-26; Luke 22:14-20; 1 Kulintu 11:23-25)

26 I diyen mangmangnganda ya inalan Jesus nan tinapay ot munhana i Apu Dios ot upi'upingona ot ipiyappongnah nadan itudtuduwana ot alyonay, Anonyuh naen tinapay te hiyah naey adol'u.

27 Ot alana bo nan basu an nattuwan hi bayah ot mundasal. Ot alyonay, Uminum ayun namin 28 te hiyah tuwey dala' an mangipa'innila an wada han balun imbagan Apu Dios hi atonah nadan tatagu. Mu ahi ma'at datuwe ya mahapul an mipapateya' ta way aton di bahul nadan dakol an tatagun mapakawan. 29 Ya ibaga' i da'yu an ad uwani mo ya ammunay pi'yinuma' i da'yu ta ingganah on madatngan nan pi'iddumanyuh nan pun'ap'apuwan Ama ya ahiya' mohpe mi'yinum bon da'yuh nan nat'on an bayah.

30 Ta on nabhugda ot mungkantadah pundayawdan Apu Dios ot ahida umeh nan nabillid an nungngadan hi Olibo.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Pangiha"utan Peter I Hiya
(Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

31 Inalin bon Jesus hinadan itudtuduwanay, Ad uwanin mahdom ya mahihi"an ta'u ta taynana' te hay impitudo' Apu Dios hidin nadne ya alyonay,

Ipapate' nan mumpastol ta hanada'en kalnerona ya mahihi"anda. 32 Ot alyon
bon Jesus di, Ta athidin ipapateya' mu hitun amahuwa' ya mamanguluwa' an
umeh ad Galilee ta ahi ayu mitnud hidi.
33 Ya alyon Peter di, Ta'on hi alinah taynan da'ah tudan ibba' mu ha"on'e
ya adi mabalin hi taynan da'a.
34 Ya alyon Jesus di, Ibaga' i he"a an adi tumalanuh ad uwanin mahdom
ya mumpitlun iha"uta' i he"a an alyom hi aggeya' innila.
35 Ya alyon bon Peter di, Adi mahan mabalin hi iha"ut da'a an ta'on
on mi'yateya' i he"a. Ya an namin nadan itudtuduwan Jesus ya athidi
damdamay inalida.

Hay E Nundasalan Jesus Hi Ad Getsemani
(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)

36 Ot inayun da Jesus hinadan itudtuduwana an umeh ad Getsemani. Ta onda
dimmatong hidi ot alyonan diday, Umbun ayu ni' hitu ta eya' mundasal hidi dee.
37 Ya in'uyugnah Peter ya nan hinagin da na' Sebedi. Ta onda immehdi
ya nunnaud an umukayungan hi Jesus te nan ma'at i hiya. 38 Ot alyonan
diday, Nunhigla tayyan mahkit di punnomnom'u an aya' mate. Ot hanat
umohnong ayu bahan ta mi'tukal ayun ha"on.
39 Ot e mibata"an hi Jesus ot mundu"un an inda"omnay angahnah nan luta
ot mundasal an alyonay, Ama, hi'on mabalin ya adim bahan iyabulut hituwen
nunhiglan e' holtapon. Mu bokon nan pohdo' di ma'at ta nan pohdom.
40 Indani ot ibangngadnah nan awadan nan tulun itudtuduwana
ya tinigonan nalo'da ot alyonan Peter di, Undan ahan adi mabalin hi
mi'tukal ayun ha"on i ha ohay olas ni'mo? 41 Mahapul an itpolyun adi
malo' ta mundasal ayu ta wan adi ayu mabaliyan. Innila' an pinhodyun
mi'tukal mu ningamut neen hay inlo'yuy miploh.
42 Ot ipidwan Jesus an bimmata"an an e nundasal an alyonay, Ama,
hi'on adi mabalin an aanom hituwen nunhiglan e' holtapon ta gahin on
ma'at ya nangamung'a attog hinan pohdom.
43 Ot ibangngadna boh awadan nadan tulun itudtuduwana ya hiyah diyen
nalo'da te adida ahan pa"itpol hi inlo'da. 44 Ot taynana mo dida ot e mundasal
an pitluna moh diye an hiya bo damdamah diyey indasalna. 45 Ot ahina
mohpe bo ibangngad hi awadan nadan tulun itudtuduwana ot alyonan diday,
Ngalngalam ha inlo'yu yaden nadatngan moy puntiliwan nadan nun'abahulan
an tatagu i ha"on an Nitulang Hitun Tatagu. 46 Bumangon ayu te tuweda tayya
an impangulun nan nangitudduh tun awada'. Ma'ayu ta eta'u damuwon dida.

Hay Nuntiliwandan Jesus
(Mark 14:43-52; Luke 22:47-55; John 18:3-14,19-24)

47 Aggena impadappuh nan pun'ibagana ya himmawwangngot hi Judas
an ohah nadan Apostoles an in'uyugnay dakol an tatagu an numpangdon

hi ispada ya pang'ul te diday hinnag nadan nabaktun padi ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu. 48 Ya imbagan tuwalin Judas hinadan in'uyugnan alyonay, Tigonyu ta nan tagun e' awalon ya hiyay tiliwonyu.

49 Ot hiyay inat Judas an immeh potto' Jesus ot alyonan hiyay, Immali ami, Apu Jesus.

Ot inayunan awalon. 50 Mu alyon Jesus di, Ibba', agam ta pa'ibagonyun aton nan nun'iyaliyuhtu. Ya nadhuda nadan nun'ibban Judas ot tiliwondah Jesus. 51 Mu hinuknut di ohah nadan nun'ibban Jesus di ispadana ot palangonay ingan nan ohan himbut nan nabaktun padi. 52 Mu inalin Jesus i hiyay, Ihikot mu nan ispadam te innilam an nan pumate ya mipapate damdama. 53 Ya innilam an onha pinhod'u ot mabalin an namaag ya imbaga' i Ama ta pa'ibagonan honagon nadan linibun anghelna ta boddangana'. 54 Mu onha ato'hidi ot nganne mo boy aton din impitudo' Ama an mipa'annung? 55 Ya himmapit hi Jesus hinadan tatagu ot alyonay, Una'dan na'abahhulan ta gahin hi mun'i'ispada ayu ya numpangdon ayuh pang'ul an umalin muntiliw i ha"on? Tanganu on ad uwani ta ahiya' tiliwon an aggeya' tiniliw hidin timmanudduwa' hinan Templo an abigabigat on waa' hidi? 56 Mu ta'on ta ma'at datuwen namin i ha"on ta mipa'annung din impitudo' Apu Dios hinadan propetana.

Ta ona imbagah diye ot bumtikdan namin nadan itudtuduwana ta tinaynandah Jesus.

Hay Nunhumalyaan Nadan Ap'apun Di Judyu I Jesus
(Mark 14:53-65; Luke 22:63-65; John 18:13-14)

57 Ta onda tiniliw hi Jesus ot iyedah balen nan nabaktun padin hi Kayapas te hidiy na'amungan nadan muntudtuduh uldinmin Judyu ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu. 58 Mu hi Peter ya niyunu'unud hinan nangiyayanda i Jesus mu nibata"an ta ingganaot midatong hinan lita"angan nan balen nan nabaktun padi ot e mi'ibun hinadan guwalya ta tigonay atonda i Jesus.

59 Ya nadan nabaktun padi ya an namin nadan ap'apun di Judyu ya inhamaddan nummahmah hinadan tatagu hi mabalin an ipabahuldan Jesus an ta'on on agge immannung mu ta waha pangigadulandan mangipapaten hiya. 60 Mu ma"id ha ta'on hi oha hi pangigadulandan pamatayan i hiya an ta'on on dakolday tatagun immalin dakol di ipabahuldan hiyah agge immannung. Mu lo'tat ya wadaday duwan immali 61 an alyonday, Hay inalin tuwen tagu ya abalinana anun pa"ihon nan Templo. Ya mala"uh anuy tuluy algo ya iphodna.

62 Ya natanna'dog nan nabaktun padi ot alyonan Jesus di, Tanganunmu adi tobalon nadan ibagadan he"a? On immannung dadiyen imbagada? 63 Mu namaag Jesus di dindinong. Ta alyon mon nan nabaktun padi i hiyay, Isapatam hinan wadawadan Dios ta ibagam hi'on immannung an he"a nan Kristu an Imbabalen Apu Dios.

64 Ot alyon mohpen Jesus di, Nipto' hinaen inalim te immannung an
ha"on nan Kristu. Ot ibaga' i da'yu an ha"on an Nitulang Hitun Tatagu
ya adi madne ya tigonyu an ha"on di ongal di abalinana te umbuna' hi
way winawwan Apu Dios. Ya ahiya' bo tigon hitun pumbangngada' an
midduma' hinadan bugut.
65 Ta on dingngol nan nabaktun padih diye ya punhethetnay lubungna
an gapuh bungotna te hay nangalyan Jesus di hiya nan Kristu. Ot
alyonah nadan tatagu di, Teen nunhindodongolan ta'u nan inalina ot
undan nganne boy ohah hapulon ta'u an hiya nee ot ibaganay bahulna?
Ya dingngol ta'u mahan nan layah an imbagana te alyonay hiya nan
imbabalen Apu Dios. 66 Ot nganney pohdonyuh ma'at?
Ya inalin nadan tatagu di, Immannung neen numbahul ot ipapateyuot.
67 Ot puntukpaanday angahna ya nunhuntukda on nuntipak di udum
68 on inaliday, Immannung'en he"a nan Kristu ya ngadanom ya tuwali
nan nanuntuk i he"a.

Hay Nangiha"utan Peter I Jesus
(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18,25-27)

69 I diye ya um'umbun hi Peter hinan way lita"angan. Ya imme han
ohah nadan binabain tagalahdi ot alyonan hiyay, Ot ten he"ay ohah
nadan mitmitnud i Jesus an i Galilee.
70 Mu inha"ut Peter yaden dakol nadan tatagun dehdi ta dingngoldah
nangalyanay, Towan agge' man innilah naen tagun al'alyom. 71 Ot inayun
Peter an ume hinan way hawwangon hidih nan lita"angan ya wahdi boy
oha an babain tagala. Ta ona tinigoh Peter ot alyonah nadan tatagun
wahdi di, Ot ten hituwey ohah nadan ibban Jesus an i Nasaret.
72 Mu inha"ut bon Peter an alyonay, Ay agge' man innilah naen tagu.
73 Mu indani ya immedah awadana nadan wahdin munta'ta'dog an tatagu
ot alyonday, Immannung peman an he"ay ohah nadan nun'ibba'ibban
Jesus te hay hapitmu.
74 Muden iha"utna bon alyonay, Isapata' an ta'on ona' dusaon i Apu Dios
hi'ona' munlayah te agge' attog innilah naen tagu. Ta on hiyah indappuhna
ya timmalanu han kawitan. 75 Ya ninomnom Peter din inalin Jesus i hiyan
alyonay, Adi tumalanu ya mumpitluy pangiha"utam i ha"on. Ta nakak
hidih Peter an nunhiglay luwana hi hakit di nomnomnah nan inatna.

Hay Nangiyayandan Jesus I Pilatu
(Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

27 1 Hidin nabiggat an mun'awiwi"it ya na'amung bo nadan
nabaktun padi ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ta
hahapitonday atondan mangipapate i Jesus. 2 Ta pinawwiddah Jesus ot
iyedah nan gobelnador an hi Pilatu ta humalyaona.

Hay Natayan Judas
(Nan Na'na'at 1:18-19)

3 Hi Judas an hiya nan nangipatiliw i Jesus ya hidin na'innilaanan
mahumalyah Jesus ta mipapate ya ma'tuttuyuh nan inatna. Ot ena
ibangngad nan tulumpulun (30) silber an pihhu hinadan ap'apun di padi
ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu 4 an alyonay, Numbahula'
tayya te impatiliw'u han tagun ma''id peman ha bahulna.
Ya inaliday, Ot he''a man tuwali.
5 Ot ibkahna nan pihhuh nan dotal di Templo ot e'ot mumbitkol.
6 Ya nadan nabaktun padi ya inaladah diyen pihhu ot alyonday, Adi
mabalin hi middum hituwen pihhu hinan pihhun na'amung hinan Templo
te hituwe ya inyaten di ohan tagu.
7 Ta hinahapitda mon hay pangiyatanda i diyen pihhu ya punggatangda
i han lutan nan mun'apyah banga ta hidiy pangilubu'andah nadan naten
nalpuh udum hi boble. 8 Ta hay nungngadanda i diyen luta ta ingganah
ad uwani ya Lutan Nadalaan. 9 Ta hidiyen na'at di nipa'annungan din
impitudo' Apu Dios hidin propeta an hi Jeremiah an alyonay, Inaladay
tulumpuluy (30) pihhun silber an hidiyey hinahapit nadan Judyu hi
mibayad hi pamatayandan hiya. 10 Ot hidiyey pangattangda i han lutan
han mun'apyah banga. Hiyah naey impa'innilan Apu Dios i ha''on hi
ma'at.

Hay Nanumalyaan Pilatu I Jesus
(Mark 15:2-15; Luke 23:3-5,13-25; John 18:33–19:16)

11 Hi Jesus ya timma'dog hi hinangngab nan gobelnador an hi Pilatu ot
alyon nan gobelnador i hiya di, Aa, on he''a nan Patul di Judyu?
Ya alyon Jesus di, Immannung hinaen inalim.
12 Mu nada'en ipabahul nadan nabaktun padi ya nadan
mangipangpanguluh nadan Judyu i hiya ya aggena timbal. 13 Ta alyon
mon Pilatu di, Undan aggem dingngol nan ipabahuldan he''a? 14 Mu
ma''id ha oha hinadan ipabahuldan hiya hi timbalna ta masda'aw nan
gobelnador.
15 Hay uggan aton nan gobelnador hi atawotawon ya nadatngan'e nan
punnomnomnomanmin Judyu hi nihwangan handidan a'ammodmih
ateh ad Egypt on ilubusnay ohah nadan nibalud an miyunnudan hinan
pohdon nadan tatagu. 16 Ya wada han hi Barabas an nibalud te nunhiglay
ngohenan tagu. 17 Ta hidin na'amung nadan tatagu ot alyon Pilatu i
diday, Nganney pohdonyuh ilubus'u? Hi Barabas onu hi Jesus an ma'alih
Kristu? 18 Manu'eh inat hidin Pilatu ya innilanan hay nangipatiliwandan
Jesus ya gapuh amohda. 19 Ya ha boy oha ya hidin wahdih Pilatu hinan
punhumalyaana ya e impibagan ahawanan alyonay, Adi'a mi'mi'yat hinan

aton nadan tatagu i naen tagun ma''id ha bahulna. Te ad uwani tayya ya minomnomana' hinan ininop'un a'at naen tagu.

20 Mu nadan nabaktun padi ya nadan mangapangpanguluh nadan Judyu ya inhaphapitanda nadan tatagu ta ibagadan Pilatu ta hi Barabas di ilubusna ya hi Jesus di mipapate. 21 Mu imbagan bon damdaman nan gobelnador i didan alyonay, Nganney pohdonyuh ilubus'u i datuwen duwa?

Ya alyonday, Hi Barabas.

22 Ya inalin bon Pilatu di, At'ehna ya nganne moy pinhodyuh ato' i Jesus an ma'alih Kristu?

Ya initkukdan alyonday, Ipipata'muh nan krus!

23 Mu alyon bon Pilatu di, Undan wa eh'a ha inatnah adi maphod?

Ya inyal'aladaot an ahitutukuk an alyonday, Ipipata'muh nan krus!

24 Ta hi Pilatu ya innilanan ma''id mo ha atonan mangipadinong hinadan tatagu te ondaot mamammaman muntukuk. Ot mumpa'ala moh liting ot ulahanay ta'lenah hinangngab nadan tatagu ot alyonay, Ulaha' teey ta'le' ta ipatigo an aggeya' ni'innonomnom ituwen pamatayanyun hiya. Ot ukod ayu attog hi atonyu.

25 Ya an namin nadan tatagun dehdi ya nundidihhanondan inaliy, O ta'omman ya da'mi ya nadan tanudanmiy dusaon Apu Dios hi e atayan naen tagu.

26 Ot ilubus mon Pilatu hi Barabas ta hi Jesus di impahuplitna. Ta onda hinanuplit ot ahina iyukod hinadan tindalu ta diday e mangipata' hinan krus.

Hay Nunlanaylayahhan Nadan Tindalu I Jesus
(Mark 15:16-20; John 19:2-3)

27 Ya nitnud nadan tindalun nan gobelnador i Jesus hinan way lita''angan nan balen nan gobelnador ot ma'amungdahdin namin hinadan ibbadan tindalu. 28 Ot aanonda nan lubungna ot punlubungonda i han mumbolah[v] an ay lubung di patul. 29 Ot tuligonggongonda han inapiddan pagat ot ipipongotdan hiya. Ot ipapohpohda han naptung an hidiye nan paddungna nan odnan di patul hi winawwana. On nundu''undah hinangngabna on inlaylayahhanda an alyonday, Madayaw peman tun patul di Judyu. 30 Ta atondahdi on innayundan nuntokpaan. Ya inalada bo nan naptung an impadondan hiya on nun'ihuplitdah uluna. 31 Ta onda ina'inathidi ot ahida aanon hidiyen impilubungdan hiya ot ihukkatda nan lubungna tuwali. Ot iyedah nan eda pangipata'an i hiya hinan krus.

Hay Nipata'an Jesus Hinan Krus
(Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

32 Hidin wadadah nan awon ya dinamudah Simon an i Sayrin ot ipapilitdan ipapohon i hiya nan krus an ipata'an Jesus. 33 Ta lo'tat ya dimmatongdah ad

---

[v] **27:28** Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

Golgota an hay ibalinan nan hapit an Golgota ya Ba'ag Di Ulu.[w] 34 Ot iyeda
i Jesus han bayah an nadduman hi mumpait ot alyonday inumona mu ona
tinamtaman ya aggena pinhod ot adina mo inumon. 35 Ta impata'dah Jesus
hinan krus ot ibunutday mangalah nan lubungna.[x] 36 Ot um'umbundahdi
ta iyadugda. 37 Ya hinan baktun di uluna ya impata'dahdi nan tabla an
nangitudo'andah nan impabahuldan hiya. Ta hay nitudo' hidi ya, Hiyah
tuweh Jesus an Patul di Judyu. 38 Ya wadada han duwan tatagun bimmahul
an impipata'da an numbinahhelonda i Jesus. 39 Ya hanada'en mala"uh hinan
nipata'an da Jesus ya munwigwigiwigda on dinildilahda 40 an alyonday,
Daan bohna nan alyom hi pa"ihom nan Templo ya mala"uh di tuluy algo ya
iniphodmu. Agam mohpe ta ihwangmuy adolmu ta umaan'a i naen krus hi'on
immannung an he"a nan Imbabalen Apu Dios. 41 Ya ta'on on nadan nabaktun
padi ya nadan muntudtuduh uldinmin Judyu ya nadan mangipangpanguluh
nadan Judyu ya ilanaylayahhanda an alyonday, 42 Tanganu nin mohpeh ona
adi taguwon di adolna yaden nada'en udum ya tinaguna? Onha nin mala'ah
hi ad uwani hinan nipata'ana ot mabalin an patiyon ta'un hiya nan patul di
Israel. 43 Ya alyona boy hi Apu Dios di pundinolana te hiya anu nan Imbabalen
Apu Dios. Ot tigon ta'undih on boddangan Apu Dios hiyah ad uwani. 44 Ya
ta'on on nadan numbahul an ni'pata' i hiya on ni'yatdan mundildilah i Jesus.

Hay Natayan Jesus

(Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

45 Hidin tongan di algo ya himmilong an namin tun luta hi tuluy olas.
46 Ta hidin alas tres ya tinumkuk hi Jesus an alyonay, Eloy, Eloy, lama
sabachthani?

Hay ibalinan nan inalina ya, Apu Dios, tanganuna' ingnganuy i he"a?
47 Ya hanada'en tatagun tumtumma'dog hinan bata"ana ya dingngolda
nan inalina ta alyonday, Umman nin hi Elijah nan pun'ayagana. 48 Ot
umey oha i dida ot mangala i han ay kapoh ot itamolnah nan limmanun
bayah ot ituddiwna i han bilau ot ena ipatiptip i Jesus. 49 Mu nadan udum
ya alyonday, Indanin di anu ta tigon ta'u hi'on umali nan inayaganan hi
Elijah an mamoddang i hiya.

50 Ya impidwan Jesus an tinumkuk ot inayunan ma'unguh. 51 Ya i diyen
natayan Jesus ya hana'en abillog an nikultinah nan Templo ya nidihhan
an nahethet ta nunduwa an nihipun hi uhhuna ot dumayyu. Ya atbohdin
immalyog ta nun'atotommang nadan doplah. 52 Ya dakol di lubu' an
nun'abubukatan ta nun'amahuwanday dakol an tatagun Apu Dios. 53 Ya
mumpangalah'undah nadan lubu'da ta hidin namahuwan moh Jesus ot
umedah ad Jerusalem ta dakolday tatagun nanigon dida.

---

[w] **27:33** Ma"id ha mapto' ya hidiyey pungngadanda i diyen boble te hay tigona ya ay naba'ag an ulu. [x] **27:35** Psalm 22:18

54 Ya hanada'en opisyal di tindalu ya nadan nun'ibbanan tindalu an
nangiyadug i Jesus ya tinigodan namin nadan na'na'at an umat hinan
immalyogana. Ta nangintatakutdan alyonday, Immannung an hiyah tuwe
nan Imbabalen Apu Dios. 55 Ya dakolda boy binabain wahnan bata"ana an
dida nadan nitnunitnud an binanoddangandah Jesus hi nalpuwanah ad
Galilee. 56 Hay udum i dida ya hi Mary Magdalene ya hi Mary an hi inan
da James i Joses ya hi inan da James i John an da na' Sebedi.

Hay Nilubu'an Jesus
(Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

57 Hidin mun'ahdom ya wada han lala'in i Arimatea an hi Joseph. Hiya
ya kadangyan mu kimmulug i Jesus. 58 Ta imme i Pilatu ot ibagana hi'on
mabalin an ena alan nan adol Jesus. Ya inyabulut Pilatu 59 ot ena mo
la'ahon hinan nipata'ana ot libbutanah balu an linen. 60 Ot ena ilubu'
hinan impa'apyanan lubu'an hidih nan way doplah ot tungabona i han
ongal an batu ot ahi umanamut.
61 Ya hi Mary Magdalene ya nan oha bon hi Mary ya wahdidan
um'umbun hinan potto' nan lubu'an.

Hay Nangiyadugandah Nan Lubu'an Jesus

62 Hidin nabiggat an Habadu ya na'amung nadan nabaktun padi ya
nadan Paliseu hi awadan Pilatu 63 ot alyonda i hiyay, Apu Gobelnador,
ninomnommi ta'wa din inalin nan munlayah an hi Jesus hidin aggena
natayan an alyonay mate'e anu ya mala"uh di tuluy algo ya tumagu. 64 Ot
hiya nan pohdonmin ipiyadugmu nan lubu'ana hi tuluy algo te alinah e
akawon nadan itudtuduwana nan adolna ya ahida bo alyon hi timmagu. Ot
atonda'ehdi ya iyal'allana mahan di pangulugdan hiya mu hidin ataguna.
65 Ot alyon Pilatu i diday, Awitonyu dohah tudan tindalu ya imme ayu ta
ihamadyun guwalyaan. 66 Ta onda imme ot litaonda nan tungab nan lubu'an
ta nihamad an adi mabalin hi mapa"ih. Ot ipaguwalyadah nadan tindalu.

Hay Namahuwan Jesus
(Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

28 1 Hidin nala"uh nan Habadun tungo[y] an hiyah mun'awiwi"it i diyen
namangulun algo i diyen duminggu ya immeh Mary Magdalene
ya nan oha bon hi Mary hinan way nilubu'an Jesus ta eda tigon. 2 Ya
alinah on nangin'a'alyog i han nunhiglan umipatakut te nan anghel Apu

---

[y] **28:1** Nan Habadun tungo ya hidiye nan mi'apituh algo an mihipun hinan mun'ahdom hinan Alimana ta ingganah nan mun'ahdom bo i diyen Habadu mu nadan kimmulug hi ad uwani ya nan Duminggu di hiyay tungawonda an gapu ta hidiye nan algo an namahuwan Kristu.

Dios an nalpuh ad abunyan ya ena dinlig nan ongal an batun nitungab
hinan lubu' ot umbunana. 3 Ya hay tigon diyen anghel ya nunhiglan humili
an ay kilat te nunlubung i han ma'pullaw. 4 Ta nangintattakut nadan
mungguwalya ta munggagayonggongda ot mun'atutukkadda ta ayda nate.
5 Mu alyon nan anghel hinadan binabai di, Adi ayu tumakut te innila' an
hi Jesus an nipata' ni' hinan krus di pohdonyun tigon. 6 Mu ma"id mohtu te
namahuwan te hidiyey inalina tuwali. Ot ma'ayu ta tigonyu nan nipalo'ana.
7 Ya inawigingyun e mangipa'innilah nadan intudtuduwana an hi Jesus ya
namahuwan ot mamangulun umeh ad Galilee ta hidiy panigandan hiya. Ot
nangamung ayu ot teen imbaga' i da'yu.
8 Ta timmakut dadiyen binabai mu nunhigla damdamay amlongda ta
muntinnagtagdan e mangipa'innilah nadan intudtuduwan Jesus. 9 Mu
hidin mangeda ya dinamudaot hi Jesus ot alyonan diday, Ya ne on da'yu.
Ya na'ibagadan e nundu"un ot idondah hukina ot dayawonda. 10 Ya
alyon Jesus di, Adi ayu masda'aw ya ekayuot ta eyu ibagah nadan i'iba'
an itudtuduwa' ta umedah ad Galilee ta hidiy panigandan ha"on.

Hay Nunlayahan Nadan Nungguwalyah Nan Nilubu'an Jesus

11 Hidin mangmangnge nadan binabai ya imme bo nadan udum
an guwalyah nan bobleh ad Jerusalem ot eda ipa'innilah nadan
nabaktun padi nan na'at. 12 Ta na'amung nadan nabaktun padi ya
nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ot hahapitonday atonda. Ya
hay nunhahapitanda ya bayadanda nadan tindaluh ongal hi pihhu ta
munlayahda. 13 Ta inayaganda nadan nungguwalyah nan lubu'an ot
alyonday, Hay ibagayuh nadan tatagu ya alyonyuy, Nalo' ami ot umali
nadan itudtuduwan Jesus ot ibtikda nan adolna. 14 Ya wa'et donglon nan
gobelnador ta waday ibaganan naen na'at ya ukod amin mi'hapit i hiya.
Ot adi ayu minomnoman i nae. 15 Ta inalan nadan tindalun nungguwalya
hidiyen pihhu ot unudonda nan imbagan nadan ap'apuh atonda. Ta hiya
nan ingganah ad uwani ya hidiyey patiyon nadan Judyu.

Hay E Pangipainilaan Hinan Hapit Apu Dios
(Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; Nan Na'na'at 1:6-8)

16 Nadan himpulut ohan (11) intudtuduwan Jesus ya immedah nan
nabillid hi ad Galilee te hidiy inalin Jesus hi pundadammuwanda. 17 Ta
hidin tinigodah Jesus ot dayawonda an ta'on on munduwaduwaday udum.
18 Mu nihaggon hi Jesus i dida ot alyonay, Ha"on di niyukodan di an namin
an ma'ma'at hitun luta ya ad abunyan. 19 Ot ume ayuh abobbobleh tun
luta ta eyu itudtuduwan an namin nadan tatagu ta way atondan umunud
i ha"on ya binonyaganyu dida hi ngadan Ama ya ha"on an Imbabalena ya
nan Espiritu. 20 Ya itudduyun didan namin nan intugun'un da'yuh atonyu
ta hiyay atonda damdama. Ot wadawadaa' i da'yu hi inggana.

Nan Inat Jesu Kristu An Iphodan Ta'u An Intudo'

Mark

Hay Intuddun John An Mumbonyag
(Matthew 3:1-12; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

1 **1** Hituwen itudo"u ya nan iphodan di tatagu an inat Jesu Kristu an imbabalen Apu Dios.

2 Hay namangulun na'at ya niyunnudan hinan impitudo' Apu Dios i handin propeta an hi Isaiah an alyonay, Honago' han mamangulun e mangipa'innila hi aton nadan tatagun mundadaan hi umayam.

3 Ta hay puntudtuduwanah nadan tatagu an umanneh awadana hinan agge naboblayan ya itku'itkukna an alyonay, Idadaan ta'u ha ma'andong hi awon nan Ap'apu ta'u ta midadaan hi umaliyana.[a]

4 Ta hay nipa'annungan tuwe ya hi John an mumbonyag an immeh nan agge naboblayan ta intudtuduwana nadan tatagu hi atondan muntutuyuh bahulda ta idinongda nadan adi maphod an ato'atonda ta wan pakawanon Apu Dios dida on numpabonyagdan hiya. **5** Ta intudtuduwana nadan tatagu an nalpuh ad Jerusalem ya hinadan udum an boblehdi hi ad Judea. Ta nun'ibagaday puntutuyuwandah bahulda ot pumbonyagan John didah nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

6 Hay lubung John ya nan na'abol an dutdut di kemel ya han lalat di imbalikisna. Ya ammuna nadan dudun ya danum di iyukan hi intanudna.[b]

7 Ta muntudtudu'e on alyonay, Wada han ahi umalin na'abbaktu mu ha"on te ta'on on ha e' pangubadan hi tayun di hapatutna ya na'adda"ula' an mangat. **8** Te hay pamonyag'u i da'yu ya liting ya abuh mu hay pamonyagnan da'yu ya nan Espiritun Apu Dios.

---

[a] **1:3** Hay pinhodnan alyon ya ta ipaphodday pangatda ta midadaandah nan umaliyan Jesu Kristu. [b] **1:6** Nan lubung di propeta ya nan na'abol an dutdut di kemel ya lalat an balikis ya atbohdin hay itanudda ya dudun ya danum di iyukan. Sekariah 13:4

Hay Nabonyagan Jesus Ya Hay Namatnapatnaan Nan Diyablu I Hiya
(Matthew 3:13–4:11; Luke 3:21-22; 4:1-13)

9 Agge nadne ya nipa'annung nadan inali'alin John te hi Jesus an
nalpuh ad Nasaret hidih ad Galilee ya imme ot mumpabonyag i John
hidih nan wangwang an nungngadan hi Jordan.
10 Ta on hiyah nabonyagan ot duma"al hinan pingngit di wangwang
ya tinigonan niluwat hi ad abunyan ya wada nan Espiritun Apu Dios
an ay pallumay tigona an mangali ot mungkohop i hiya. 11 Ya wada han
madngol an hapit an nalpuh ad abunyan an alyonay, He"a nan Imbabale'
an pa'appohpohdo' ya umipa'amlong'a i ha"on.
12 Ya i diye ya impangulun nan Espiritun Apu Dios hi Jesus hinan
agge naboblayan. 13 Ta napat (40) di algo hi niha"adanahdi ya
hidiy e namatnaan Satanas i hiya ta hay ena tuwali pumbahulan.
Ya dayyadahdiy atatakut an animal mu wadada nadan anghel an
nangipapto' i hiya.

Hay Nangihipunan Jesus An Nuntudtudu
(Matthew 4:12-17; Luke 4:14-15)

14 Hidin nibalud hi John ot umeh Jesus hi ad Galilee ta ena itudtudu
nan inat Apu Dios an iphodan ta'un alyonay, 15 Ad uwanin agagga moy
pun'ap'apuwan Apu Dios ya mahapul an muntutuyu ayuh nadan adi
maphod an ina'inatyu ya indinongyun mangat i dadiye ya abulutonyu tun
maphod an ituddu' an inat Jesu Kristu an iphodan ta'u.

Hay Nangayagan Jesus Hinadan Muntabukul
(Matthew 4:18-22; Luke 5:1-11)

16 Hidin mundaldallanan hi Jesus hinan pingngit nan lobong an
nungngadan hi Galilee ya tinigona nan hinagi an da Simon i Andrew
an muntabtabbukulda te hidiyey tamuda 17 ot ayagana didan alyonay,
Ma'ayu ta unudona' ta tudduwan da'yuh atonyun mangayag hi tatagu
ta umunuddan ha"on. 18 Ya na'ibagondan inha"ad di tabukulda ot
miyunuddan hiya.
19 Ta onda immeh nan pangngelna ya minangmang bon Jesus da na'
Sebedi an da James i John an wadadah nan bangka an pun'iphodday
tabukulda 20 ot ayagana dida. Ta tinaynanda damdamah amada ya nadan
impabo'laanda ot mi'yeda i Jesus 21 hi ad Kapernaum.

Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op
(Luke 4:31-37)

Ya hidin Habadun tungo ot e muntudtuduh Jesus hinan
a'am'amungan di Judyu. 22 Ya masda'aw nadan tataguh

panudduna te maphod di panudduna mu hay panuddun nadan muntudtuduh nadan uldinmin Judyu.

23 Ya wahdi han ni'yamung i dida an nahi'pan ta tinumkuk 24 an
alyonay, Jesus an i Nasaret, on nganney nun'iyalim hitu? Undan
immali'a an manadag i da'mi? Innila da'a te he''a nan nahamad
di niyatana an hinnag Apu Dios. 25 Mu inhingal Jesus an alyonay,
Duminong'a ya immaan'a ituwen tagu.

26 Ta hidiyen nih'op ya impagayonggongna nan tagun nih'opana
ot inayunan tumkuk ot ahi mala'ah. 27 Ya nada'en na'amung hidi
ya mumbabaggaandan alyonday, Nganne nin di a'at naen balu an
tudtudu? Matigon ongal di abalinana te ta'on on hanadan nih'op
ya unudonday ibagana. 28 Ta hiya nan nundongol di a'at Jesus
hinadan bobleh ad Galilee.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinadan Mumpundogoh
(Matthew 8:14-17; Luke 4:38-41)

29 Hidin nakak da Jesus hinan a'am'amungan di Judyu ot
umedan da James ya hi John hi balen da Simon i Andrew. 30 Ya
wahdi hi inan nan ahawan Simon an malmallo' te mumpudut.
Ta impa'innilada i Jesus 31 ot umeh nan nalo'ana ot podnona ta
bumangon ya na'ibagan pinumhod. Ot e munha''ang ot idadaanay
anon da Jesus. 32 Ya hidin nalimuh nan algo ya nun'iyedah
awadan Jesus di dakol an mumpundogoh ya nun'ahi'pan. 33 Ta
na'amung nadan tatagu i diyen boble hinan way lita''angan
34 ot pun'ipaphod Jesus nadan mumpundogoh an nat'onat'on di
dogohda ya nunla'ahna nadan nun'ih'op. Mu aggena impahapit
dadiyen nih'op te aggena pinhod an diday mangipa'innila an hiya
nan Kristu.

Hay E Nuntudtuduwan Jesus Hi Ad Galilee
(Luke 4:42-44)

35 Agge nabigat ot bumangon hi Jesus ot umeh nan ma''id ha
tagu ot e mundasal. 36 Mu hidin hiyah nabigat ot e punhama' da
Simon hi Jesus. 37 Ta onda inakhupan ot alyonday, Ume ta'u te
umman hama'on da'ah nadan tatagu.

38 Mu alyonan diday, O mu mahapul an ume ta'uh nadan
udum an boblehtu te mahapul an itudtuduwa' damdama dida te
hituwey nun'iyali'. 39 Ta hininap Jesus nadan bobleh ad Galilee
an e nuntudtuduh nadan a'am'amungan di Judyu on nunla'ahna
nadan dimunyu an nun'ih'op hinadan tatagu.

Hay Nangipaphodan Jesus I han Na'gullidan
(Matthew 8:1-4; Luke 5:12-16)

40 Indani ya wada han tagun na'gullidan[c] an imme ot mundu"un hi
hinangngab Jesus ot alyonay, Apu Jesus, daan mo bahan ta pohdom'e ya
impaphoda' hitun dogoh'u.
41 Ya himmo' Jesus ot iha'monay ta'lena i hiya ot alyonay, O pohdo'.
Pumhod'a. 42 Ta ona inathidi ya na'ibagan pinumhod di adol diyen
na'gullidan. 43 Ot padanan Jesus i hiya an alyonay, 44 Adim ibagbagah
tuwen inat'un he"a. Mu mahapul an ume'a ta em ipatigoh nan padi an
pinumhod'a. Ya inunudmu nan nibagah nan tugun Moses ta idatmu ha
i'nong diyen padi i Apu Dios ta panginnilaan nadan tatagu an nan padi
ya abulutonan na'aan nan dogohmu. 45 Mu ta'on hi athidiy imbagan Jesus
i hiya ya imme ot ena pun'ipa'innilah diyen inat Jesus i hiya. Ta ma"id ha
ohah bobleh umayan Jesus hi adi humalunghung di tatagun hiya. Ta hiya
nan immeh nan ma"id ha boble mu nitnudda damdamahdi nadan tatagu.

Hay Nangipaphodan Jesus I Han Naparalays
(Matthew 9:1-8; Luke 5:17-26)

2 1 Nala"uh han atnay algo ot mumbangngad da Jesus hi bobledah
ad Kapernaum. Ta on dingngol bon nadan tataguhdi 2 ot umedah
awadana. Ta lo'tat ya adi umdah nan lita"angan hi umbunan nadan
tatagun mundongol hinan hapit Apu Dios an itudtudun Jesus.
3 Indani ya indatong han opat an tatagu han naparalays an in'ayudda.
4 Mu ma"id ha atondan mangiyeh awadan Jesus te dakolday tagu. Ta
inyeda moh atop ot gutbawonda nan atop an nipto'an Jesus ot buyunondah
diyen ni'ayud. 5 Ya innilan Jesus an nahamad di pangulugdan hiya ot
alyonah nan mundogoh di, Pinakawan'uy bahulmun iba. 6 Ya wadaday
muntudtuduh uldinmin Judyu an ni'yamung 7 ta alyondah nomnomday,
Te han tagu an tanganuna ihya ipaddung di niyatana i Apu Dios. Ot ten
ammunah Apu Dios an mamakawan hi bahul di tagu. 8 Mu innilan Jesus
hidiyen punnomnomda ta hiya nan inalinan diday, Tanganu mahan on
athinay punnomnomyu? 9 Nganney nalaklakah patiyonyu? On nan alyon
hi napakawan di bahulmu onu nan alyon hi tuma'dog'a ya inalam nan
nangi'ayudandan he"a ya imme'a? 10 Ibaga' i da'yu an ha"on an Nitulang
Hitun Tatagu ya abalina' an ipaphod di tagun naparalays ta panginnilaanyu
an abalina' bon mamakawan hi bahul di tatagu. Ot alyona i diyen tagu di,
11 Tuma'dog'a ya inalam nan nangi'ayudandan he"a ya immanamut'a.
12 Ya timma'dog ot alana nan nangi'ayudandan hiya ot umanamut.
Ta nadan tatagun nanigo i diyen na'at ya masda'awda ot dayawondah

---

[c] **1:40** Nan na'gullidan ya hidiye nan alyon di udum an Biblia hi leprosy.

Apu Dios an alyonday, Ad uwani mahan ya abuh han nanigan ta'u i han athinan na'at.

Hay Nangayagan Jesus I Libay
(Matthew 9:9-13; Luke 5:27-32)

13 Han hin'algo ya imme boh Jesus hinan pingngit di lobong ya niyunud
nadan tatagun hiya ta hidin na'amungdah awadana ot itudtuduwana
dida.
14 Ya hidin mundaldallanan da Jesus ya tinigonah nan way upihhinan
di pumbayadan hi buwis hi na' Alpeus an hi Libay an mun'amung hi
buwis. Ot alyon Jesus i hiyay, Ma'at mi'unud'an ha"on.
Ya natanna'dog ot mi'ye i Jesus.
15 Han hin'algo ya inayagan Libay da Jesus ta eda mangan hi
baleda. Ya dakol nadan tatagun alyon nadan Judyu hi nun'abahulan
an mun'amung hi buwis di udum an nitnud i Jesus ot mi"andan dida.
16 Ya hidin tinigon nadan Paliseu an muntudtuduh uldinmin Judyu
an mi"an hi Jesus i dadiyen alyonday nun'abahulan ya alyondah
nadan itudtuduwanay, Tanganu mahan on mi'mi"an hi Jesus hinadan
nun'abahulan?
17 Mu hidin dingngol Jesus hidiyen inalida ot alyonay, Nan tagun
ma"id ha dogohna ya adina mahapul di doktor. Mu nan waday
dogohna ya hiyay munhapul hi doktor. Ya atbohdin bokon nadan
mangalih ma"id ha bahulday immaliya' te hay immaliya' ya gapuh
nadan nun'abahulan.

Hay A'at Di Pun'ulatan
(Matthew 9:14-17; Luke 5:33-39)

18 Wada han nun'ulatan nadan itudtuduwan John ya nadan Paliseu. Ya
immeday udum hi awadan Jesus ot alyondan hiyay, Tanganu on hanadan
itudtuduwan John ya nadan Paliseu ya mun'ulatdah ad uwani mu
hanada'en itudtuduwam ya adida mun'ulat?
19 Ya inalin Jesus i diday, Innila ta'u an wada'ey kasal ya adida mun'ulat
nadan tatagun na'amung. Ot athidih ad uwani an gapu ta wadaa' ni' hitu
ya adi mahapul an mun'ulatda. 20 Mu indani ta ma"ida' mon tigonda ot
mun'ulatdah punnomnomandan ha"on.
21 Ya innayun Jesus an alyon di, Undan wa'et napa"ih nan limmame
an lubungyu ya ilkobyu nan pa"ala? Adiyu te atonyu'ehdi ya ayyu
te kumittang nan nilkob ya minamana nan napa"ih. 22 Ya atbohdih
nan pinahapah an bayah an adiyu iha"ad hinan nadunut an lalat an
pangiha"adan hi bayah. Te atonyu'ehdi ya bughiyonah diyen nittuwana
ot mitopal. Te hanan pinahapah an bayah ya mahapul an miha"ad hinan
pa"apya an up'up an pangiha"adan hi bayah.

Hay A'at Nan Habadun Tungo
(Matthew 12:1-8; Luke 6:1-5)

23 Wada han Habadun tungo an ini'wan da Jesus i han puntanoman ot
pungkultung nadan itudtuduwana dohah nadan nitanom. 24 Ya wadaday
Paliseu an nanigo ot alyonda i Jesus di, Tigom'e, tanganu mahan on aton
nadan itudtuduwam ha athina yaden paniyo te Habadun tungo?
25 Mu inalin Jesus i diday, Undan aggeyu innila din inat David hidin
nadne hidin apadin Abiatar an hidin nun'a'agangan nadan nun'ibbana
26 ot pamaaggot hunggop hinan tabernakel ot alana nadan tinapay an
nidawat i Apu Dios ot anondah nadan nun'ibbana an ta'on on paniyoh
anon di bokon padi. 27 Mu ma"id ha alyon ta'uh paniyoh diyen inatda. Ot
athidi te nan Habadu ya numbalinon Apu Dios hi tungo ta iphodan di
tagu. 28 Ya ha"on an Nitulang Hitun Tatagu di ukod an mangibagah nan
paniyo ya nan bokon an umat hinan a'at di Habadun tungo.

Hay Nangipaphodan Jesus I Han Natakluy Di Ta'lena
(Matthew 12:9-14; Luke 6:6-11)

3 1 Indani ya imme boh Jesus hinan a'am'amungan di Judyu ya wahdi
han lala'in natakluy di ohan ta'lena. 2 Ta nadan udum an tatagun
wahdi ya hahalipatanda hi'on paphodon bon Jesus hidiyen mundogoh
i diyen Habadun tungo ta waha ipabahuldan hiya. 3 Ot ayagan Jesus
hidiyen natakluy di ta'lena ot alyonay, Tuma'dog'ah hinangngab datuwen
tatagu. 4 Ot alyon Jesus di, Wada han mahmaha' i da'yu. Undan nganney
nibagah nan uldin ta'un Judyu hi aton hinan Habadun tungo? On aton
nan maphod onu nan adi maphod? Ya on wa'e ha munligat ya boddangan
ta tumagu onu maphod on patayon?
Mu pamaag nadan tataguh dindinong. 5 Ot itigonah nadan tatagu
yaden bimmungot an gapu ta athidin adi maphod di a'atda. Ot alyona i
diyen natakluy di ta'lena di, Uyyadom di ta'lem.
Ta inuyyadna ya ni'bagan pinumhod. 6 Mu hidin tinigon nadan Paliseu
hidiyen na'at ot lumah'unda ta eda hahapiton hinadan tatagun Herod di
atonda an mamate i Jesus.

Hay Na'amungan Di Tataguh Nan Pingngit Di Lobong

7 Ot makak da Jesus hinadan itudtuduwana i diyen boble ot
umedah nan way pingngit nan lobong an nungngadan hi Galilee. Ya
dakkodakkolday tatagun nun'itnud i dida an i Galilee 8 ya nadan nalpuh
ad Jerusalem ya nadan udum an bobleh ad Judea ya hi ad Idumia ya
hinan duwan boblen ad Tyre ya ad Sidon ya nadan nalpuh nan dommang
nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ta immedan namin hi awadan
Jesus te dingngolda nadan maphod an ina'inatna. 9 Ta lo'tat ya alyonah

nadan itudtuduwanay, Eyu idadaan nan bangka ta hidiy e' umohnongan
te ma"id tee ha ato' te munhuhukwittan tudan tatagu.
10 Te nun'ipaphodna nadan mumpundogoh ta hiya nan
mumpupullohdan e manapan hiya. 11 Ya wadada'e nadan nun'ahi'pan
ta tinigodah Jesus on nundu"undah hinangngabna on muntukukdan
alyonday, Innilamin he"a nan Imbabalen Apu Dios. 12 Mu impadinong
Jesus dida te adina pohdon an diday mangipa'innilah a'atna.

Hay Namto'an Jesus Hinadan Apostolesna
(Matthew 10:1-4; Luke 6:12-16)

13 I han hin'algo ya immeh Jesus hinan nabillid ot ipa'ayagna nadan
pohdonan ayagan. Ta onda imme 14 ot pot'onay himpulut duwa (12) ta
diday pun'ib'ibbana ot ngadanana didah Apostoles. Ta udum hi algo
ya diday honagonah e muntudtudu 15 ya idattana didah abalinanda an
munla'ah hi nun'ih'op. 16 Hay ngadan dadiyen himpulut duwa (12) ya
hi Simon an nginadanan Jesus hi Peter 17 ya da na' Sebedi an da James
i John an dida nan nginadanan Jesus hi Bonerges an hay ibalinana ya
ay kidul di niyatanda 18 ya hi Andrew ya da Philip i Bartolome ya hi
Matthew ya hi Thomas ya hi Tadeus ya hi James an hi na' Alpeus ya hi
Simon an ohan Selote 19 ya hi Judas Iskariot an hiya nan mangipatiliw i
Jesus.

Hay Adi Pamihulan Hinan Espiritun Apu Dios
(Matthew 12:22-32; Luke 11:14-23; 12:10)

20 Hidin numbangngad da Jesus hinan boble ya na'amungda boy dakol
an tatagu ta ta'on on ha e panganan da Jesus on ma"id ha atonda. 21 Ya
hidin dingngol nadan a'ammod Jesus ot umedan e mangawit i hiya te
alyon nadan udum di mabongbongang.
22 Ya wadadahdi nadan muntudtuduh nadan uldinmin Judyu an
pa"alpudah ad Jerusalem an alyonday, Umman nee nih'op i hiya nan
ap'apun nadan dimunyu ta hiya nan abalinanan munla'ah hi nih'op.
23 Mu innilan Jesus hidiyen layahda ta hiya nan inalinah nadan tatagun
na'amung di, Onha hi Satanas di nangdat hi abalina' an munla'ah hi
nih'op ot undan mabalin ta hi Satanas ya mi'buhul hinadan ibbana?
Ot alyon bon Jesus di, 24 Onha mumbubuhhulan nadan himpamoble
ot umannung an lo'tat ya madadagdan namin. 25 Ya atbohdih nadan
hina'amma an onha dida dida on numpapatteda ot lo'tat ya madadagdan
namin. 26 Ot athidi i da Satanas an onha mundudu"uganda ot lo'tat ya
mapogpog di pun'ap'apuwana. 27 Hi Satanas ya umat hinan mabikah
an lala'in mun'adug hi balena ta adi ma'akoy gina'una. Mu ha"on an
ma'abbikah mu hiya ya nalakah pamoboda' i hiya ta way ato' an manggop
hi balena ya nun'ala' nadan gina'una.

28 Ya alyona boy, Ibaga' i da'yu an an namin di bahul an umat hinan
pamihulan hi ibban tagu ya mabalin an mapakawan. 29 Mu hanan
mangalih hi Satanas di nangat hinan inat nan Espiritun Apu Dios ya
adi pakawanon Apu Dios hi inggana. 30 Manu'eh athidiy imbagan Jesus
ya hay nangalyan nadan tataguh hi Satanas di nangdat hi abalinana an
bokon nan Espiritun Apu Dios.

Hay Nitulang I Jesus
(Matthew 12:46-50; Luke 8:19-21)

31 Hidin muntudtuduh Jesus hinadan tatagu ya dimmatong da inana ya
nadan i'ibanan linala'i an mangayag i hiya ot umohnongdah nan dola. 32 Ta
nadan tatagun wahdi an mangmangngol hinan itudtudunay e nangibagan
hiya an alyonday, Wahna man da inam hinadan i'ibam hi dola te
pinhoddan mi'hapit i he"a. 33 Ya alyon Jesus di, Ma"id ha napilih hi ina' ya
i'iba'. 34 Ot itigonan didan namin an na'amung ot alyonay, An namin ayu ya
ibilang da'yuh hi ina' ya i'iba'. 35 Te nadan tatagun mangun'unud hinadan
pohdon Apu Dios ya diday ibilang'uh i'iba' ya ammod'u.

Nan Ni'aligan Di Ohok
(Matthew 13:1-9; Luke 8:4-8)

4 1 I diyen algo ya imme da Jesus hinan way pingngit di lobong an
nungngadan hi Galilee ot muntudtudu bohdi. Ya dakkodakkol
nadan tatagun himmalunghung i hiya ta hiya nan immeh nan bangka an
wahdih nan lobong ot e umbun hidi. Ta nadan tatagu ya timma'dogdah
nan pingngit nan lobong. 2 Ot itudduwana dida an in'alignay nanudduna
an alyonay, 3 Donglonyu han ibaga', Wada han e nunhabuwag hi ohok.
4 Ya hidin pun'ihabuwagna ya wadaday nipto' hinan awon ot ume nadan
hamuti ot pun'a'anda. 5 Ya hanada'en udum ya nipto'dah nan mabatu an
kittang di lutana ta manu te agagga ot humangoda 6 mu hidin pinumtang
ya nun'a'alyohda ot mun'a'ateda te namaganan nan kittang an lutan
himmangawanda. 7 Ya hanada'en udum ya nipto'dah nan matalo'to'. Ta
himmangoda mu inilung nan gulun dida ta ma"id ha imbungada. 8 Mu
hanada'en udum ya nipto'dah nan malumong an luta ta himmangoda
ot umo"ongalda ot bumungadan namin an dakol di bungan di udum
ya indakdakol di udum ya manghan di bungan nadan udum. 9 Ta on
indappuh Jesus ot alyonay, Da'yun waday ingana ya maphod onyu
na'addonglon hinaen intuddu'.

Hay Ibalinan Nan Ni'alig An Ohok
(Matthew 13:10-23; Luke 8:9-15)

10 Hidin nabukal nadan tatagu ta ammuna nadan Apostoles ya nadan
udum an nangulug i Jesus ot mahmahanday ibalinan nan inuhuhna.

11 Ya alyon Jesus di, Udu'dul i da'yu te nipa'innila i da'yuy a'at nan agge
ni' na'innilaan an pun'ap'apuwan Apu Dios. Mu hanada'en adi mamati
ya mi'alig nadan mituddun dida. 12 Te ta'on onda tigotigon nadan ato'ato'
ya donglodonglonda nadan ibagabaga' ya adida ahan ma'awatan. Te
onha ma'awatanda ot wan muntutuyudah nadan numbahulanda ta wan
pakawanon Apu Dios dida.[d]
13 Mu ta'on'eh on da'yu ya adiyu ma'awatan nan ni'aligan nan ohok ot
nganney atonyun manginnilah nadan udum an ituddu'.
14 Hay ni'aligan nan e nunhabuwag hi ohok ya hiya nan e
mangipa'in'innilah nan hapit Apu Dios. 15 Ya hanan awon an nipto'an
nadan udum an ohok ya nadan tatagun nangngol hinan hapit Apu Dios mu
immeh Satanas ot ha'ulona dida ta lininglingda nadan hapit Apu Dios an
dingngolda. 16 Ya hanada'en mabatu an nipto'an nadan udum an ohok ya
dadiye nadan nangngol hinan hapit Apu Dios an manu te mun'am'amlongda
ni' an mangunud 17 mu paddungnay agge limmamut di pangulugda te gapuh
nadan dakol an hapit di tatagun dida onu gapuh ligatda ya indinongdan
mangunud hinan hapit Apu Dios. 18 Ya hay ni'aligan'en nan matalo'to' an
nipto'an nadan udum an ohok ya nadan udum an tatagu an nangngol hinan
hapit Apu Dios 19 mu hanadan kinadangyan ya nadan udum an ma'omnawan
hitun lutay gagamgamanda. Ya wada'ey punligatanda ya minomnomanda.
Ta datuwen namin di miploh hi punnomnomda ta ma''id ha niyatan nadan
hapit Apu Dios an dingngolda hi nitaguwanda. 20 Ya hana'en malumong
an nipto'an nadan udum an ohok ya nadan nangngol hinan hapit Apu Dios
ot unudonda. Ta hiya nan dakol nadan maphod an ato'aton di udum ya
indakdakolnah udum ya manghan hinadan udum.

Hay A'at Di Dilag
(Luke 8:16-18)

21 Alyon bon Jesus di, Undan da'yu'e ya tolganyu nan hilaw ya
hina''ubanyu onu eyu ipahiluk hinan kama? Otten di'et natolgan ya eyu
ipattuk. 22 Ta athidih nan tudtudu' an lo'tat ya mipa'innila ta hanadan
paddungnay nipa''eh ad uwani ya ma'innilaan. 23 Ot da'yun waday ingana
ya maphod onyu na'addonglon hinaen inali'. 24 Te onha ihamadyun donglon
ya inunudyu ot ma'ud'udman di innilaonyu. 25 Te nan mangunud hinadan
nituddun hiya ya ma'udman di innilaona. Mu nan tagun adi mangunud
hinadan nituddun hiya ya ta'on on nan kittang an innilana ya linglingona.

Hay Nipaddungan Nan Umongngalan Nan Nihok

26 Alyon bon Jesus di, Hanan pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat i ha
taguh e nun'ohok. 27 Ta hidin inggibbuhna ot mahiw hinadan udum

---

[d] **4:12** Isaiah 6:9-10

an atona ta pinalpaliwana ya himmango nadan inihokna. Mu aggena innila hi'on nganney inat nadan inihoknan himmango 28 te ukod nan luta an mangipahango ya mangipa'ongngal ya mangipabunga. 29 Ta wa'et natongda ya ahi ume nan tagun e mun'apit hinadan bungan nadan intanomna.

Hay Nipaddungan Nan Kittakittang An Ohok
(Matthew 13:31-32; Luke 13:18-19)

30 Alyon bon Jesus di, Hay oha boh ipaddungan nan pun'ap'apuwan Apu Dios 31 ya nan kakitkittangan an ohok an ma'alih mustard. 32 Mu ta'on on kittakittang mu di'et nitanom ta nahikon ya ong'ongngal mu nadan udum an nitanom ta mabalin an pumbuyaan di hamuti nadan hapangna.

33 Ta athi'athidiy inat Jesus an in'ali'alignay nanudduna ta wan mabalin an ma'awatan nadan tatagu nadan itudtuduna i dida. 34 Ta an namin nadan intudduna ya in'aligna mu abuhda'eh nadan itudtuduwana on imbaganay ibalinan nan in'aligna.

Hay Nangipadinongan Jesus Hinan Puwo'
(Matthew 8:23-27; Luke 8:22-25)

35 Hidin mun'ahdom i diyen algo ya alyon Jesus hinadan itudtuduwanay, Umagwat ta'uhdih dommangna. 36 Ot mumbangkada i diyen inumbunan Jesus ot taynanda nadan tatagun na'amung hidi. Mu wadada damdamay udum an bangka an niyunud i dida. 37 Ta hidin mangmangngeda ya inihbodna han puwo' ta maludulludun nan dalluyun on nihuyat hinan bangka ta ay malnong nan bangka. 38 Mu hi Jesus ya numpungan an na'alo'an hinan awidan di bangka. Ot e bangonon nadan itudtuduwana ot alyonday, Apu Jesus, boddangan da'mi te tee man an malnong ta'u?

39 Ta bimmangon ot alyonay, Duminong'an puwo'.

Ya nadadinong nan puwo' ya nan dalluyun ta ma''id ha al'ali. 40 Ot alyonah nadan itudtuduwanay, Tanganun ayu mahan ma'attakut? Undan ma''id ha pangulugyu?

41 Ya masda'aw nadan itudtuduwanan munhahapitdan alyonday, Nganne nin hituwen tagu an ta'on on ha puwo' ya dalluyun on unudonday ibagana?

Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op
(Matthew 8:28-34; Luke 8:26-39)

5 1 Ta dimmatong da Jesus hi ad Gadara an dommang di ad Galilee.
2 Ta hiyah munlah'un hi Jesus hinan bangka ya tuwe han nahi'pan an nalpuh nan lubu'an 3 te hidiy ena punli'li''odanan. Ya an namin di pamoboddan hiya on po'tangona. 4 Ta ta'on hi bangkilinganday ta'lena

ya hukina on po'tangona. Ta athi'athidi an bobodonda on pino'tangna ta
lo'tat mo ya ingnganuy nadan tatagun mamobod i hiya. 5 Ta abigabigat an
ta'on on hinan mahdom on e humanawwangan hidih nan way lubu'an ya
hinadan nabillid an tumukutukuk on ingganandutnay adolnah nadan batu.
6 Ya hidin minangmangnah Jesus ot tagtagona ta imme ot mundu"un hi
hinangngabna 7 ot itkuknan alyonay, Jesus an imbabalen nan na'abbaktun
Dios, undan nganney atom i ha"on? Isapatam bahan i Apu Dios an adiya'
paligaton i he"a.
8 Manu'eh inalinah diye ya hay nangalyan Jesus i hiyay, Mala'ah'a i
naen lala'i. 9 Ot alyon bon Jesus i diyen nih'op di, Ibagam di ngadanmu.
Ya alyonay, Hay ngadan'u ya hi Dakol te dakol ami.
10 Ya alyondan Jesus di, Adi da'mi bahan pa'aanon ituwen boble.
11 Ya nipaddih an wadaday babuy an mangmangngan hinan way
nabillid 12 ot alyon nadan nih'op di, Pa'aanon da'mi'e ya daan mo bahan ta
iyabulutmu ta ta'on on e ami mih'op hinadan babuy.
13 Ta on inyabulut Jesus ot mala'ahdah nan nih'opanda ot eda mun'ih'op
hinadan babuy ta ahiyayappahan nadan duway libun (2,000) babuy
ot umedah nan lobong ta nun'a'altingda. 14 Ta hanada'en mangipapto'
i dadiyen babuy ya pamaaggot bumtikda ta an namin nadan boblen
nangipluyanda on inuhuhdah diyen na'at. 15 Ya hanada'en tatagun
nangngol ya pinhoddan e tigon hi'on immannung ta hiya nan immedah
awadan da Jesus. Ya immannung peman an wahdin um'umbun hidiyen
lala'in nahi'pan ni' an nunlubung mohpe te pinumhod di nomnomna. Ya
timmakutda. 16 Ya hanada'en nanigo i diyen na'at ya inuhuhdah nadan
tatagu nan na'at i diyen tagu ya nadan babuy. 17 Ta alyon mon nadan
tatagu i Jesus di, Umaan'a bahan hitun numboblayanmi.
18 Ta hidin umeda mo da Jesus hinan bangka ya imbagan diyen lala'in
nahi'pan ni' an pinhodnan mi'ye i dida. 19 Mu adi pi'yayon Jesus an
alyonay, Maphod di umanamut'a ta em uhuhon hidiy a'at di nammo'an
Apu Dios i he"a. 20 Ot unudon diyen lala'i. Ta on imme ot ena mo
ibagabagah nadan tataguh abobboblehdih ad Dekapolis hidiyen inat
Jesus i hiya. Ta hanada'en nangngol i diyen ibagabagana ya masda'awda.

Hay Nanapaan Han Babaih Lubung Jesus
(Matthew 9:18-26; Luke 8:40-56)

21 Numbangka bo da Jesus ot mumbangngaddah dommang nan lobong
ya dakkodakkolda bo nadan tatagun e himmalunghung i hiya. 22 Ya
wada han mangipangpanguluh nan a'am'amungan di Judyu an hi Darius
an imme ot mundu"un hi hinangngab Jesus 23 ot alyonay, Umeta bahan
ta em iha'moy ta'lem hinan imbabale' an tuwen mate ta wan tumagu.
24 Ot mi'yeh Jesus ya mun'i'itnuddan dida nadan tatagu an amod onda e
humalunghung i hiya.

25 Ya wada han babain himpulut duway (12) tawon di agge
dimminongan di dalan malpuh adolna. 26 Ta ma''id ha aggena e
numpa'agahan ta inumahnan namin di pihhuna ya agge damdama
na'agahan an onnot on namama. 27 Mu innilan diyen babai nadan ina'inat
Jesus ta hiya nan nitnud ot dapaonay lubung Jesus te hay ninomnomna
ya alyonay, 28 Ta'on on namaag ya dinapa' di lubungna ot pumhoda'.
29 Ya hidin dinapana ya na'ibagan nati'od nan dalan malpuh adolna
ya inamtanan pinumhod hidiyen dogohna. 30 Ya ta'on on hi Jesus ya
inamtana an nan abalinanay bimmoddang i diyen babai ta inligguhnah
nadan tatagu ot alyonay, Nganney nanapah lubung'u?
31 Ya alyon nadan itudtuduwanay, Nganney pot'on hi nanapah
lubungmu i ha athitu an dakkodakkol tudan tatagu.
32 Mu muntiggotiggo ya tinigonah diyen babai. 33 Ya
munggagayonggong hidiyen babaih takutna ot e mundu''un hi
hinangngab Jesus ot iba''agna an hiyay nanapah lubungna.
34 Ya alyon Jesus i hiyay, Gapuh nan pangulugmun iba ya na'aan nan
dogohmu. Umanamut'a ot malinggop'a mo aya te pinumhod'a.

Hay Nanaguwan Jesus I Han Pa'attena

35 Aggena impadappuh hidiyen ibagana ya wadaday immalin nalpuh
balen Darius ot alyondan Darius di, Adim awiton nan muntudtudu te
niluh damdaman nate nan imbabalem.
36 Mu hidin dingngol Jesus hidiyen inalida ot pamaaggot alyonan Darius
di, Adi'a minomnoman hinan imbagadan he''a, pamaag ya nundinol'an ha''on.
37 Ot adi pi'yayon Jesus nadan tatagu ta ammuna da Peter ya nan
hinagin da James i John di ni'uyug i dida.
38 Ta onda dimmatong hinan balen diyen mangipangpanguluh
nan a'am'amungan di Judyu ya wahdiday ahingungulngul ta ma''id
ha pa'inonglan. 39 Mu hinunggop hi Jesus ot alyonay, Tanganun ayu
ahikokoga? Umman agge nate nan unga te on nalo' ya abuh. 40 Ya
ngihngihilandah Jesus mu impalah'una dida ta ammuna da inana ya
hi amana ya nan tulun nitnud i hiya an immeh nan awadan nan unga
41 ot odnan Jesus di ta'lena ot ihapitnah hapitdan alyonay, Talita kumi
an hay ibalinana ya he''an unga, bumangon'a. 42 Ya nabannangon nan
unga an himpulut duway (12) tawona ot dumallan. Ta on tinigon nadan
a'ammodna ya masda'awda. 43 Mu pinadanan Jesus i dida an adida e
ibagabagah diyen na'at. Ot alyona boy, Panganonyu mohpe tun unga.

Hay Agge Nangunudan Nadan Tatagu I Jesus Hinan Numboblayana
(Matthew 13:53-58; Luke 4:16-30)

6 1 Tinaynan da Jesus hidiyen boble ta numbangngaddan namin
hinan itudtuduwanah ad Nasaret an niha''adanah a'ungana.

2 Ta i diyen Habadun tungo ya immeh nan a'am'amungan di Judyu
ot muntudtuduhdi. Ya masda'aw nadan dakol an na'amung hinan
nanudduna an alyonday, Dana mahan di e nangngolan naen taguh nadan
dakol an innilana ya dana nin di nalpuwan nan ongal an abalinana ta
abalinanan mangat hi milagro? 3 Ya undan bokon hinae nan kalpentero
an imbabalen Mary an i'ibana da James i Joseph ya da Judas i Simon ya
nadan binabain wahtu? Ot nganne hanan e pangunudan i hiya te undan
agge innilay niyatana?

4 Mu inalin Jesus i diday, An namin nadan propetah din nadne ya
ta'on on idanay umayanda ya lispituwon di tatagu dida. Mu hinada'en
numboblayanda ya ta'on on didan hina'amma ya adida lispituwon dida.
5 Ta hiya nan ma''id ha dakol hi inat Jesus hi milagro i diyen boblena an
ammunada han oh'ohhan tatagun mundogoh an inha'monay ta'lenan dida
ot pumhodda. 6 Ya masda'aw hi Jesus hi adida pangulugan i hiya. Ot eda
mo muntudtuduh nadan nun'ihaggon hinan numboblayana.

Hay Nannagan Jesus Hinadan Apostolesna
(Matthew 10:5-15; Luke 9:1-6)

7 Wada han nangayagan Jesus hinadan Apostoles ot idatnay abalinanda
an munla'ah hi nun'ih'op te pinhodnan ituda' dida ta hinduhindudwadan
e muntudtuduh udum hi boble 8 an alyonan diday, Ekayu muntudtudu
mu adi mahapul an mangdon ayu hi akbutyu onu anonyu onu pihhuyu
ta ammuna ha hu''udyuh odnanyu. 9 Munhahapatut ayu mu adiyu
oddahon di lubungyu. 10 Ta imme ayu'e hinan ohan boble ya i ha ohan
baley umohnonganyu ta ingganah taynanyuh diyen boble. 11 Mu alina'eh
datnganyu ha boble ya ma''id ha apngadan da'yu an adida pohdon an
mitudduwan ya taynanyu dida. Ya ta'on on nan hupu' hi hukiyu on
numpu'pu'yu ta panginnilaandan adiyu ipapilit an middum i dida.
12 Ta on inalin Jesus hidiye ot mahihi''anda an e muntudtudu ta wan
muntutuyu nadan tataguh bahulda ta way atondan mi'tagu i Apu Dios.
13 Ta nunla'ahday nih'op hinadan tatagu ya nun'ilamuhday lanah nadan
mumpundogoh ta nun'a'aan di dogohda.

Hay Natayan John An Mumbonyag
(Matthew 14:1-12; Luke 9:7-9)

14 Nundongol hi Jesus ta hiya nan ta'on on nan patul an hi Herod ya
dingngolna nadan ato'aton Jesus. Mu nadan udum an tatagu ya alyonday,
Manu'eh ongal di abalinana ya hiyah John an mumbonyag an timmagu.

15 Ya hanada'en udum ya alyonday, Umman nin hi Elijah an propetan
Apu Dios hinaen numpatigoh ad uwani.

Ya nada'en udum ya alyonday, Umman nin hiyay ohah nadan propetah
din nadne an timmagu.

16 Mu hi Herod ya alyonay, Umman hiyah nae nee nan hi John an hiya
din impaputul'uy uluna.
17 Manu'eh athidiy inalin Herod ya hiyay nangipibalud i John te pinloh
Herod hi Herodias an ahawan ibbanan hi Philip. 18 Yaden ilutik John an
adi maphod hidiyen inatna. 19 Ya ta'on on hi Herodias ya aggena pinhod
hidiyen inalin John ta hiya nan pinhodnan gahin on mipapate mu agge
inyabulut Herod 20 te itakutna nan amaphod John te innilana an hi John
ya tagun Apu Dios. Ya pinhod Herod an mundongol hinadan itudtudun
John an ta'on on hinuddum on datuwey mangdat hi inomnomana.
21 Mu hi Herodias ya ninomnomna han atona i John ta hidin nadatngan
hidiyen algo an punnomnomandah niyayyaman Herod ya nahayup nadan
ap'apun di gubilnu ya nadan opisyal di tindalu ya nadan kakadangyan
an i Galilee ot munhahamulda. 22 Ot panayawona nan imbabalena ya
umipa'amlong i Herod ya nadan tatagun na'amung nan panpannayona.
Ta hiya nan inalin Herod i diyen imbabalenay, Maphod nan panayom.
Pinhod'un ibagam hi'on nganney pohdom hi idat'un he"a 23 an ta'on on
hay godwan tun pun'ap'apuwa' ya idat'u.
24 Ta imme nan unga i inana ot alyonay, Nganney ibaga' hi idat aman
ha"on?
Ya alyon inanay, Nan ulun John an mumbonyag.
25 Ta na'ibagan nibangngad nan unga ot alyonah nan patul di, Hay
pinhod'uh idatmun ha"on ya hay ulun John an mumbonyag an miha"ad i
ha duyu.
26 Ya nunhiglay tutuyun Herod mu ma"id ha abalinana te niluh an
dingngol nadan tatagu nan hinapitna. 27 Ot honagona mo nan guwalya ot
ena aton nan pohdon diyen imbabalen Herodias. Ta imme nan guwalyah
nan baludan ot putulonay ulun John 28 ot iha"adnah nan duyu ot iyenah
nan unga ot e idat nan unga i inana an hi Herodias.
29 Hidin dingngol nadan intudtuduwan John hidiyen na'at i hiya ot eda
alan nan adolna ot eda ilubu'.

Hay Namanganan Jesus Hinadan Dakol An Tatagu
(Matthew 14:13-21; Luke 9:10-17; John 6:1-15)

30 Indani ya numbangngad nadan e nuntudtudu an A'apostoles Jesus
ot uhuhondan hiya nadan ina'inatda. 31 Ya hiyah diye damdaman
mapinpinalogday tatagun e manama' i Jesus ta ma"id ha atondah
nadan Apostolesna an mun'ible onu mangan. Ta alyon mon Jesus i
diday, Ume ta'u ni' i ha ma"id ha tagu ta way aton ta'un mun'ible.
32 Ta eda nunlugan hinan bangka ot umedah nan agge naboblayan ta
abuhdahdi. 33 Mu na'innilaan damdaman nadan tatagu nan immayanda
te dakolday nanigoh nakakanda ot awigingondan idallan ta diday
namangulun dimmatong hinan umayan da Jesus. 34 Ta on dimma"al da

Jesus ya wahdiday dakkodakkol an tatagun namangulun dimmatong.
Ya nunhiglay homo'nan dida te ayda ninganuy an kalneron ma''id ha
mangipapto' i dida. Ot inayuna mon itudtuduwan dida.
35 Ta hidin mun'ahdom ya imme nadan itudtuduwanah awadana
ot alyonday, 36 Udu'dulnay ituda'mu tudan tatagu ta umedah nadan
nun'ihaggon an boble ta eda gumattang hi anonda te ma''id ha
boblehtu.
37 Ya inalin Jesus di, Da'yuy ukod an mangdat hi anonda.
Ya inaliday, O mu mahapul di ongal hi pihhuh migattang ot daanay
emi pangalan?
38 Ya alyonay, On atna ha tinapay hi wahna?
Ta eda puntigo ya alyonday, Ammuna man tee han liman tinapay ya
han duwan ekan an wahtu.
39 Ot ibagana i dida ta eda pabunon nadan tatagu ta
ma'ubu''ubungdah nadan nahlo'an. 40 Ta hinnanabongle (50) ya
hinggagahut (100) di na'anubu''ubung. 41 Ot alan Jesus nan liman
tinapay ya nan duwan ekan ot itangadnah ad abunyan ot munhana
i Apu Dios ot ahina upi'upingon ot idatnah nadan itudtuduwana ta
eda pun'ipiyappong hinadan tatagu 42 ot mangandan namin. Ya hidin
nabhugda 43 ot eda amungon nadan aggeda ya napnuy himpulut duway
(12) bahket. 44 Ya ha'ey bilang di nangan ya limay libuy (5,000) linala'i
an aggeda ni'bilang nadan binabai ya u''unga.

Hay Nundallanan Jesus Hinan Uhhun Di Liting
(Matthew 14:22-33; John 6:16-21)

45 Ot ibagan Jesus ta mamangulu nadan itudtuduwanan umeh nan
dommangna an ad Betsayda. Ta onda nunlugan hinan bangka ot
ahina pa'anamuton nadan tatagu. 46 Ta onda imme nadan tatagu ot
umeh Jesus hinan bulludna an e mundasal. 47 Ta hidin mun'ahdom ya
wadada nadan itudtuduwan Jesus hinan gawwan nan lobong yaden
hiya'e ya ohahdih nan bulludna. 48 Ya minangmang Jesus an maligatan
nadan itudtuduwana te pabangngadon nan mabikah an dibdib nan
bangka.
Ta damunah timmalanu ya ni'akhup hi Jesus hinadan itudtuduwana an
indallanah nan uhhun di liting ta enaot la''uhan dida. 49 Ya hidin tinigon
nadan itudtuduwana an waday mundaldallanan hinan uhhun di liting ya
nangintattakutda ot tumkukda 50 te alyondaot on banig. Mu alyon Jesus
di, Adi ayu tumakut te ha''on. 51 Ot inayunan munlugan hinan bangka
ya nadadinong nan mabikah an dibdib. Ta nunhiglan masda'aw nadan
itudtuduwana i diyen na'at 52 te paddungnay makulhiy nomnomda ta
aggeda innila nan a'at Jesus an umat hi namangananah nadan dakol an
tatagu.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinadan Mumpundogoh Hi Ad Genesaret
(Matthew 14:34-36)

53 Hidin dimmatong da Jesus hi ad Genesaret 54 ya immatunan nadan
tataguh Jesus. 55 Ot eda pun'ibagah nadan tataguh abobboblehdi an
alyonday, Wada'ey mundogoh ya inyeyuh awadan Jesus.
56 Ta an namin di umayan Jesus on inyunuddan hiya nadan
mumpundogoh ta iyedah nadan pummalkaduwan on numpahmo'dan hiya
ta dapaonda ni'moy gayadan di lubungna. Ya an namin nadan nanapah
lubungna ya pinumhodda.

Hay Nangiyunnudan Nadan Judyu Hi Pangat Handidan A'ammodda
(Matthew 15:1-9)

7 1 Han hin'algo ya wadada nadan nalpuh ad Jerusalem an Paliseu ya
nadan muntudtuduh uldinmin Judyu an immeh awadan Jesus. 2 Ya
tinigoda an nadan udum an itudtuduwan Jesus ya adida un'unudon nan
intugun handidan a'ammodda an ihipundah nan hikuda ta ingganah nan
gamatdan ulahan on ahida mangan.
3 Yaden dida'e an Paliseu ya an namin di Judyu ya un'unudonda nan
intuddun handidan a'ammodmi 4 ya nan atondan mun'ulah hi basu ya
banga ya pannuman ya nadan makan an gattangon hinan malkadu.
5 Ta alyondan Jesus di, Tanganu on nada'en itudtuduwam ya adida
unudon nadan intugun handidan a'ammod ta'uh din nadne an ulahan di
ta'le on ahita mangan?
6 Ya alyon Jesus di, Umman on ayu mumpunlayah. Immannung an
da'yuy nipto'an nan imbagan Apu Dios an impibagana i Isaiah an alyonay,
Datuwen tatagu ya manu te alyonday un'unudona' mu nat'on di wah
nomnomda. 7 Ta ma''id ha hilbin di pundayawda i ha''on te on hanadan
malpuh nomnomday ituddudah nadan tatagu on inaliday ha''on di ud
tugun.[e]
8 Ya ta'on on da'yuh ad uwani ya at'ayuhdi te alyonyuy hi Apu Dios
di un'unudonyu mu onnot on layahyu te hanadan itugun di tataguy
un'unudonyu. 9 Ta inwalongyu nadan tugun Apu Dios ta hanadan
nadadawoh i da'yuy itudtuduyu 10 an umat hinan inalin Apu Dios i
handin ammod ta'un hi Moses an alyonay, Mahapul an ipapto'yu nadan
a'ammodyu. Nan tagun idutanay hi amana onu hi inana ya mahapul
an mipapate.[f] 11 Mu da'yu'e ya ta'on on hanadan ma'ahhapul nadan
a'ammodyu on ukuhanyun idat. Ta hiya nan nat'on mo boy itudtuduyu an
alyonyuy 12 mabalin an adiyu idattan nadan a'ammodyu mu ta ibagayun
dida an manu'eh ma''id ha idatyun dida ya niluh an indawatyun Apu

---

[e] **7:7** Isaiah 29:13 [f] **7:10** Hay Nakakan 21:17

Dios. 13 Ot danaen pangatyuy atiganan adiyu unudon nadan tugun Apu
Dios te nadan nadadawoh i da'yuy itudtuduyu. Ta hanadan adi maphod di
inhukkatyuh nadan pohdon Apu Dios hi atonyu.

Hay Alpuwan Di Pumbahulan
(Matthew 15:10-20)

14 Inayagan bon Jesus nadan tatagu ot alyonan diday, Hanat
igongahanyu ta wan ma'awatanyuh tuwen alyo'. 15 Bokon hanan anon di
gumalat hi pumbahulan te umman hanadan malpuh nomnom. 16 Ot da'yun
waday ingana ya maphodot onyu na'addonglon hinaen inali' i da'yu.
17 Hidin nagibbuh dadiyen inalin Jesus ot taynana nadan tatagun
na'amung ot hunggop hinan bale. Mu nitnudda nadan itudtuduwana ot
alyondan hiyay, Adimi ma'awatan nan inalim an pumbahulan.
18 Ya alyon Jesus di, Te nee on ta'on on da'yu ya adiyu ma'awatan.
Undan aggeyu innila an bokon nan anon di gumalat hi pumbahulan?
19 Te hanada'en anon ya adi umeh nomnom mu hay umayana ya hay
putu ta ahi bumudduh. Ta gapuh nangalyana i diye ya na'innilan ma''id
mo ha mapaniyoh makan. 20 Ya innayunan alyon di, Hay alpuwan di
pumbahulan ya nan nomnom 21 te hidiy almuwan nan punnomnom an
e mangako ya pumate 22 ya umiluktap ya e mi'babai ya e mi'lala'i ya
munlayah ya umakih ya pumihul ya munlattuwag ya e muntangango
ya an namin nadan adi maphod an pangat. 23 Ta an namin datuwen
pumbahulan ya malpuh nomnom.

Hay Numpahmo'an Han Babai I Jesus
(Matthew 15:21-28)

24 Tinaynan da Jesus hidiyen boble ot umedah nan ohan bobleh ad Tyre
ot eda mun'iyan i han bale ta adi innilaon nadan tataguy awadanda. Mu
hiya damdamah diyen na'innilaan nadan tataguh diyen eda niha''adan.
25 Ta wada han babai an nahi'pan nan babain imbabalena an dingngolnay
awahdin Jesus ot ma'ibagan ume i diyen bale ot e mundu''un an
inda''omnay angahnah nan dotal hi hinangngab Jesus ot mumpahmo' i
hiya.
26 Hidiyen babai ya bokon Judyu te Greek an i Poenisia an nihaggon hi
ad Syria. 27 Mu in'alig Jesus nan nambalna an alyonay, Gahin di mabhug
nadan u''unga te adi maphod hi'onda agge nabhug ya inala nan anonda ta
e ipa'an hi kahu.
28 Ya inalin diyen babai di, Immannung hinaen inalim Apu Jesus, mu
atbohdi an ta'on on nan kahu an nihaggon hinan tagun mangmangngan
ya anona nan ogahon nan tagu.
29 Ya alyon Jesus di, Gapu i naen pumpada''ulam ya nala'ah nan nih'op
hinan imbabalem ot mabalin an umanamut'a.

30 Ta immanamut hidiyen babai ya wahdin nalo' nan imbabalena an
na'aan nan nih'op i hiya.

Hay Nangipaphodan Jesus Hi Ingan Nan Napukit

31 Hidin nakak da Jesus hi ad Tyre ya ini'wadah ad Sidon ya hi ad Dekapolis ta
numbangngaddah nan way lobong an nungngadan hi Galilee. 32 Ya deedahdiy
tatagun nangi'uyug i han napukit ya nalollol an adi humapit ot mumpahmo'dan
Jesus ta iha'monay ta'lena i hiya ta pumhod. 33 Ot bumata"an da Jesus i diyen
napukit ot ilukit Jesus di gamatnah nan ingana ot ipu'nahna boy tukpanah dilan
diyen napukit 34 ot ahi itangad Jesus hi ad abunyan. Ya himmodaal ot ihapitnah
hapitdan alyonay, Ephphatha an hay ibalinana ya pumhod'a.
35 Ya na'ibagan dumngol mohpey ingan diyen napukit ya maphod
mohpey panapitna. 36 Ot ibagan bon Jesus hinadan tatagu ta adida e
ibagabagah diyen inatna mu ondaot inyal'alan e inuhu'uhuh hidiyen
inatna. 37 Ta hanada'en nangngol ya alyonday, Ongal mahan di abalinan
naen tagu te abalinanan ipaphod di napukit ya pahapitonay nalollol.

Hay Namanganan Jesus Hinan Opat Di Libun Tatagu
(Matthew 15:32-39)

8 1 Wada bo han na'amungan di dakol an tataguh awadan Jesus ta
napuhandah makan. Ot ayagan mon Jesus nadan itudtuduwana 2 ot
alyonan diday, Napuh moy balun tudan tatagu te tuluy algodahtu. 3 Ot
pamaag'e ya impa'anamut ta'u dida an adida mangan ya undan adida
malngat hinan awon an namamah nadan idawwiy umanamutanda?
4 Ya alyon nadan itudtuduwanay, O mu ma"id ha boblehtu ot idanay e
ta'u pangalan hi ipa'an ta'un dida?
5 Ya alyon Jesus di, On waday aggeyuh makan?
Ya alyonday, Ammuna tee han pitun tinapay an wahtu.
6 Ot ipabun Jesus nadan tatagu ot alana nan tinapay ot mundasal ta munhana
i diyen makan ot ahina upi'upingon on nun'idatnah nadan itudtuduwana ta eda
pun'ipiyappong hinadan tatagu. 7 Ya wada bo han oh'ohhan ekan ta inalana
ot munhana bo i Apu Dios. Ot ahina bo pun'idat hinadan itudtuduwana ot
pun'ipiyappongdah nadan tatagu. 8 Ta nangandan namin an nun'a'abhugda ot
amungonda nadan binatida ya napnuy pituy bahket. 9 Ya hay tatagun nangan i
diye ya opat di libu (4,000).
10 Ot ibagan mohpen Jesus hinadan tatagu ta mumpanga'anamutda. Ot
munlugan da Jesus hinan bangka ot umedah ad Dalmanuta.

Hay Nummahmahan Nadan Paliseu Hi Nalpuwan Jesus
(Matthew 12:38-39; 16:1-2; Luke 11:29-32)

11 Wadaday Paliseu an immeh awadan Jesus te pinhoddan hipolon ta
alyonday, Ipatigom ha panginnilaanmi an hi Apu Dios di nannag i he"a.

12 Mu himmodaal hi Jesus ot alyonay, Tanganu on da'yun tinanud hi ad
uwani ya gahin on waha tigonyuh milagroh ato' ta pamatiyanyu an ha"on
nan hinnag Apu Dios? Ibaga' tee an ma"id ha ta'on hi oha hi ipatigo'.
13 On inalin Jesus hidiye ot taynanda nadan tatagu ot umedah nan
bangka ot umagwatdah dommangna.

Hay Adi Pangidduman Hinadan Tudtudun Jesus Hi Udum An Tudtudu
(Matthew 16:5-12)

14 Hanadan itudtuduwan Jesus ya lininglingda nadan tinapay an
balunda ta ammuna han ohan tinapay an inodnanda. 15 Ya alyon Jesus i
diday, Halipodpodonyu nan yist nadan Paliseu ya nan yist Herod. 16 Mu
adida ma'awatan hidiyen inalina ta munhimbabaggadan alyonday, On nin
nan nunlinglingan ta'uh nan tinapay di pangalyanah athidi?
17 Mu innilan Jesus nan punhahapitanda ta alyonay, Tanganu boh on nan
nunlinglinganyuh nan tinapay di al'alyonyu? Undan ingganah ad uwani ya
adiyu patiyon an ongal di abalina'? Ngalngalam mahan ha a'atyu. 18 Undan
ma"id ha ingayu ta adiyu donglon? Ya ma"id ha matayu ta adiyu tigon? Ya undan
lininglingyuot bo 19 din namangana' hi limay libun (5,000) linala'ih nan liman
tinapay? Ya atna'e boy bahket di napnuh nadan inaggeda?
Ya inaliday, Himpulut duwan bahket.
20 Ya undan lininglingyu bo din inat'uh nadan pitun tinapay an inan didan opat
di libun (4,000) tatagu? O ya atna'e boy napnuh bahket hi inamungyuh inaggeda?
Ya alyonda boy, Pituy bahket.
21 Ya alyon Jesus di, At'ehna ya te nee onyu adi patiyon an ongal di
abalina' an mangipapto' i da'yu?

Hay Timmigawan Di Matan Han Napilok

22 Nakakda bo da Jesus ot umedah ad Betsayda. Ya wada han napilok an inyen
nadan tatagu ot mumpahmo'da i Jesus ta iha'monay ta'lena i hiya ta pumhod.
23 Ot podnon Jesus hidiyen napilok ot bumata"andan duwa ot hapudanay matana
ot ahina iha'moy ta'lena i hiya ot alyonay, On tigom mohpe?
24 Ot diyaton diyen taguy matana ya alyonay, Mabalin an tigo' nadan
tatagu mu adi ma'attigo.
25 Ot ipidwan Jesus an dapaon di matana ot diyaton diyen taguy
matana ya pimmatal mohpey panigona. 26 Ot alyon mon Jesus di,
Umanamut'a mu adim i'wah nan boblen nangi'wanyun immalihtu.

Hay Inalin Peter Hi A'at Jesus
(Matthew 16:13-20; Luke 9:18-21)

27 Indani ya nakak da Jesus ta umedah nadan bobleh ad Sesaria Pilipay
an humanahhahapitda ot alyon Jesus di, Nganne tuwaliy alyon nadan
tataguh niyata'?

28 Ya inaliday, Hay alyon di udum ya he"ah John an mumbonyag an
namahuwan. Ya alyon di udum di he"ah Elijah. Ya hanada'en udum ya
alyonday he"ay ohah nadan udum an propeta an timmagu.
29 Ya alyon Jesus di, Ya nganne damdamay alyonyuh niyata'?
Ya hi Peter di nambal an alyonay, Hay innila' ya he"a nan Kristu an
hinnag Apu Dios.
30 Ya alyon Jesus di, Hanat adiyu e ibagbagah naeh nadan tatagu.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Eda Pamatayan I Hiya
(Matthew 16:21-28; Luke 9:22-27)

31 Ot ihipun Jesus an mangipa'innilan dida hinan e pamalpaligatan
di tatagun hiya an alyonay, Ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya dakol
di holtapo' te nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh nadan uldin
ta'un Judyu ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ya adhuwana'.
Ta ipapateya' mu hinan mi'atluh algo ya tumaguwa'. 32 Dinadno'nah diyen
imbaga ta hiya nan inayagan Peter ot bumata"anda ot pahiwona an gapu
i diyen inalina. 33 Mu nunligguh hi Jesus ta intigona hinadan udum
an itudtuduwana ot alyonan Peter di, Umaan'ahtu Satanas, te hinaen
ninomnommu ya bokon hi Apu Dios di nalpuwana te nalpuh nomnom di
tagu.
34 Ya inayagan Jesus nadan tatagu ya nadan itudtuduwana ot alyonay,
Pohdo' an ipa'innila i da'yu an nan tagun mangun'unud i ha"on ya bokon
hay adolnay pamanguluwonan nomnomnomon ta ta'on on madhuy
hapit i hiya onu mipapate ya hiya damdaman ha"on di un'unudona. 35 Te
nan tagun hay itaguwanah tun luta ya ammunay nomnomnomona ya
mihi"an i Apu Dios hi inggana. Mu nan tagun ta'on on mapalpaligat onu
mipapate an gapuh pangulugnan ha"on ya nan ena pangipa'innilaan
hinan iphodanyu an inat'u ya hiyay mi'tagu i Apu Dios hi munnananong.
36 Te ta'on on alinah amungon nan tagun namin di kinadangyan an
wahtun luta ya nganne damdamay hilbina hi'on mihi"an i Apu Dios.
37 Te hidiyen amungona ya adi mabalin hi pamayadnah nan pi'taguwan
i Apu Dios. 38 Ad uwanin adi ahan maphod di ma'ma'at ya dakolday
tatagun nangiwalong an mangunud i ha"on. Mu ibaga' i da'yu an mahapul
an adiyu ibain nadan tugun'un inunudyu. Te nan mangibain i ha"on
an Nitulang Hitun Tatagu ya ibain'u boh tun pumbangngada' hitun
pangipabaktuwan Ama i ha"on hitun pi'yaliyan nadan anghelna.

Hay Nalumanan Di Tigon Jesus
(Matthew 17:1-13; Luke 9:28-36)

9 1 Alyon bon Jesus hinadan na'amung di, Ibaga' i da'yu an wadaday
udum i da'yuhtu an adida ni' mate ta ingganah tigonda nan
pun'ap'apuwan Apu Dios ya nan ongal an abalinana.

2 Nala"uh han onom di algoh nangalyanan diye ot uyugona da Peter i
James ya hi John ot umedah nan atagen billid an eda nunhiwwehdi. Ya
nalumman di tigon Jesus 3 an nangimpupulaw nan lubungna ta humilin
umat hinan algo mu ma"id hitun luta ha umipapulaw hi lubung ta athidiy
tigona. 4 Ya alinah on wada da Moses i Elijah an mi'haphappitandan
Jesus. 5 Ya pamaaggot alyon Peter i Jesus di, Apu Jesus, maphod ta wa
ta'uhtu. Ot iyammami mo ha tuluy allung ta hinohha ayu i da Moses
ya hi Elijah. 6 Mu ma"id ha poto' di ibagana te nangintattakutda. 7 Ya
wada han bugut an nihu'mut i dida. Ya wada han munhapit i diyen
bugut an alyonay, Hiyah tuwe nan Imbabale' an pa'appohpohdo' ot hanat
igongahanyuy ibagana. 8 Ta muntiggotiggo dadiyen tulun in'uyug Jesus
ya ma"id da Moses i Elijah an ammunah Jesus an wahdi.

9 Ta hidin mundaydayyudan umanamut ot padanan Jesus hinadan tulu
an alyonay, Adiyu ibagbagah nadan tataguh diyen tinigoyun na'at ta
ingganah tun ataya' ya amahuwa' an Nitulang Hitun Tatagu.

10 Ta aggeda mo e imbagbaga. Mu aggeda na'awatan nan alyonah
atayana ya tumaguwana.

11 Ot alyonda i Jesus di, Tanganu on alyon nadan muntudtuduh uldin ta'un
Judyu di gahin on hi Elijah di mamanguluh umali ya ahi umali nan Kristu?

12 Ya alyon Jesus di, O te immannung an hi Elijah di mamangulun
umali ta idadaana nadan tataguh umaliyan nan Ap'apuda. Ya wada
boy impitudo' Apu Dios an alyonay, Nan Nitulang Hitun Tatagu ya
munholholtap ya adi abuluton di tatagu. 13 Ya ibaga' i da'yu an immali
mo tuwalih Elijah ot aton nadan tatagun namin nadan pohdondan
pamalpaligat i hiya ta hidiyey nipa'annungan nan impitudo' Apu Dios.

Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op Hinan Unga

(Matthew 17:14-21; Luke 9:37-43a)

14 Hidin tuwen dumatong da Jesus hi awadan nadan udum an
itudtuduwana ya tinigodan dayyadahdiy tatagu. Ya deeda bohdi nadan
muntudtuduh uldinmin Judyu an mi'yahhiyandah nadan itudtuduwan
Jesus. 15 Ta hidin minangmang nadan tatagu da Jesus ya masda'awda
te aggeda innilan umehdih Jesus ot eda damuwon 16 ot alyondan hiyay,
Maphod ta immali ayu.

Ya alyon Jesus di, Tanganun ayu mun'a'ahhiyan?

17 Ya alyon nan oha di, O te inyali' nan imbabale' an nahi'pan ya adi
humapit 18 an wa'et imbikahna ya namaaggon natukkad on pun'itibnay
bobana ya mun'u'upag di to'ona on innayunan immodhol. Ot ibaga'
hinadan itudtuduwam ta la'ahonda nan nih'op mu adida pa'alla'ah.

19 Ya alyon Jesus di, Nunhigla ayu mahan an tataguh ad uwani. Nadney
nanganu'anusa' i da'yu hi nihaha"ada' hitun awadanyu mu anuud ta ahi
ayu kumulug i ha"on. Ot alyonah nan taguy, Iyalim hitu nan imbabalem.

20 Ta inyeda. Mu tinigon nan nih'op hi Jesus ta hiya nan na'ibagan
bimmikah i diyen unga. Ta natukkad ot mumpulpulligan an mun'u'upag
di to'ona. 21 Ot alyon Jesus i aman diyen nahi'pan di, Anuud di nihipunan
tuwe?
Ya alyon amanay, Umman nihipun hi amanmannogna 22 an agaggaon
imbikahna ta ay mate te pamaaggon immeh nan apuy onu nan way
nalitingan. Ot abalinam'e bahan an la'ahon nan nih'op ituwe ya hom'on
da'mi.
23 Ya alyon Jesus di, Tanganun'a munduwaduwah nan abalina'?
Ma''id ha naligat an ma'at hi'on nan tagu ya kulugonan abalina'. 24 Ya
nahannapit hidiyen hi aman nan unga ya alyonay, O innila' an abalinam
ot boddangana' bahan ta wan mihamad di pangulug'un he''a.
25 Ya tuwen tuweday dakol an tatagu i diyen awadan da Jesus ot
pa'ibagonan alyon hinan nih'op di, He''a an espiritun di pukit ya lollol,
umaan'a ituwen unga ya adim ipidpidwan ibangngad i hiya.
26 Ot ipatkuk nan nih'op nan nahi'pan an lala'i ot ipangaliyotna ya
munggagayonggong ot ahi mala'ah. Ya niwagillang nan unga ta nada'en
udum ya alyondah on nate. 27 Mu inidon Jesus hi ta'lena ot bangonona
ya timma'dog. 28 Ta hidin imme da Jesus i han bale ta ab'abbuhdahdi ot
mahmahan nadan itudtuduwana i hiya an alyonda di, Tanganu on da'mi'e
ya adi ami pa'alla'ah hinan nih'op?
29 Ya alyon Jesus di, Nan athidi an nih'op ya gahin di ihamadyun
idasadasalan ya ahi mabalin an mala'ah.

Hay Pidwan Di Nangipa'innilaan Jesus Hi Ena Atayan
(Matthew 17:22-23; Luke 9:43-45)

30 Indani ya nakak da Jesus ot i'wadah ad Galilee. Mu adi pohdon
Jesus an innilaon nan tataguy nangi'wandahdi 31 te pohdonan ipidwan
ipa'innilah nadan itudtuduwana nan ena atayan. Ot alyonan diday, Ha''on
an Nitulang Hitun Tatagu ya agagga ya ipatiliwa' ta patayona' mu hinan
mi'atluh algo ya tumaguwa' damdama. 32 Ya hiyah diyen adida ma'awatan
mu mun'og'ogondan mummahmah hi'on nganney pohdonan ibaga.

Hay Nabaktun Tagu
(Matthew 18:1-5; Luke 9:46-48)

33 Ta onda dimmatong da Jesus hi ad Kapernaum ot mundapuhdan
hunggop hinan bale ot alyonah nadan itudtuduwanay, Nganne ta'wa
nan nunhahapitanyuh nan awon? 34 Mu namaaggot dindinongda te
ninomnomda din immana'ahhiyandah nan inwada an way ohaon hay
adolnay ipabaktuna. 35 Ot e mo umbun hi Jesus ot ayagana nadan
Apostoles ot alyonay, Nan tagun pohdonan mapemanan ya gahin di
mumpada''ul ta mabalin an baalon nadan ibbana. 36 Ot awitona han unga

ot apupuwona ot alyonay, 37 Nan tagun waday pamhodnah nadan nada''ul
an umat ituwen unga an gapuh pangun'unudnan ha''on ya hiyay waday
pamhodnan ha''on ya nan nannag i ha''on.

Hay Tagun Niddum I Jesus
(Matthew 18:6-9; Luke 9:49-50; 17:1-2)

38 Ya alyon John i hiyay, Apu Jesus, tinigomi han lala'in nunla'ah hi
nih'op an hay ngadanmuy nginadana ta ay he''ay nunla'ah mu inhingalmi
an inalimiy idinongna te agge niddum i dita'u.
39 Mu inalin Jesus di, Adiyu tuwali atonhidi te nan tagun ngadanonay
ngadan'u ta way atonan mangat hi milagro ya adiya' pihulon. 40 Ya
atbohdi an nan tagun adi humihiwo i dita'u ya ibba ta'u. 41 Ya ibaga'
bon immannung an nan tagun miyunnudan di punnomnomnah nadan
atona an ta'on on liting ya ammuna ha i'ayagnan da'yu an gapuh
nanginnilaanan baal da'yun ha''on ya umannung an midattan hi
gungguna.
42 Mu nan tagun hiyay gumalat hi pumbahulan nadan pa'kullugna ya
udu'dulnaot eh'ay ita'od ha madamot hi batuh bagangna ya bingkahda
hinan baybay. 43 Ya atbohdi an wa'et hanan ohan ta'ley gumalat hi
pumbahulan ya udu'dulnay putulon ta ta'on on mapukulan di ohan ta'le
mu ta waday pi'taguwan i Apu Dios mu hanan mitopal an namin di
adol hi impilnu an awadan nan adi madmaddop an apuy. 44 Te hidi'e ya
mun'abigihan di adolda mu adida matmatte. Ya atbohdin umaligaddanda
te nunhiglan na'appudut hidi. 45 Ya alina'e boh on hanan hukiy gumalat hi
pumbahulan ya udu'dulnay mapukulan di huki mu ta waday pi'taguwan
i Apu Dios mu hanan wadan duway huki mu mitopal an namin di
adol hi impilnu 46 ta mabigihan ya umaligaddan ayuhdi te adi nimpe
madmaddop nan apuy hidi. 47 Ya atbohdi an onha hanan matay gumalat
hi pumbahulan ya udu'dulnay ukiton ta ma'aan te udu'dulnay mapilok
di ohan mata mu ta middumtah nan pun'ap'apuwan Apu Dios mu hanan
wadan duway mata mu mitopal an namin di adol hi impilnu 48 an awadan
nimpen nan apuy an adi madmaddop ya mun'abigihan di adolyuhdi.
49 Ot alyon bon Jesus di, Ma''id ha taguh adi munligat. 50 Mu nan
ligat ya umat hinan ahin an ipaphodnay tamtam di anon. Mu ma'aan'ey
tamtam nan ahin ya adi mabalin hi mibangngad. Ta hiya nan maphod on
hanan a'at di ahin ya mawada i da'yu ta munhimboboddang ayu ta wan
luminggop ayu.

Hay A'at Di Bolhe
(Matthew 5:31-32; 19:1-12; Luke 16:18)

10 1 Nakak da Jesus hi ad Kapernaum ot umedah ad Judea ot
inayundan agwaton nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ya

na'amungda boy dakol an tinatagu ot itudtuduwana dida te hiyah diyey impa'inghana.

2 Ya wadaday Paliseu an imme ta eda himbagbagon i Jesus di a'at nan uldin ta'un Judyu ta wan odamonday ibahhawan di pambal Jesus an alyonday, On mabalin an mumbolhe nadan himbale onu adi?

3 Ya alyon Jesus di, Undan nganney alyon nan uldin ta'un Judyu?

4 Ya inaliday, Hinan tugun Moses ya mabalin an mumbolhe nan himbale mu ta itudo' nan lala'i nan eda pumbolhayan ya indatnah nan babai.

5 Mu alyon Jesus di, Manu'eh inyabulut Moses hidiyen pumbolhayan di himbabbale ya gapu ta ngohayonyu nadan nituddun da'yu. 6 Mu hidin hopapna ya limmun Apu Dios di tagu ta lala'i ya babai. 7 Ta hanan lala'i ya taynana nan a'ammodna ta e middum hinan ahawana ta ayda na'ohhan adol. 8 Ta bokonda mo duwa te na'ohhada. 9 Ta hiya nan adi mabalin hi punhi"anon nan nun'addumon Apu Dios.

10 Hidin hinunggop da Jesus hinan balen immiyananda ya minahmahan bon nan itudtuduwana nan a'at di pumbolhayan di himbabbale. 11 Ya inalin Jesus di, Nan lala'i an mangibolheh ahawana ta ahhin mumbintan ya mibilang hi nunluktap. 12 Ya atbohdih nan babai an onha ibolhena nan ahawana ya numbintan ot mibilang damdamah nunluktap.

Hay Nunwagahan Jesus Hinadan U"unga
(Matthew 19:13-15; Luke 18:15-17)

13 Ya wadaday tatagun pun'iyedah awadan Jesus nadan u"unga ta wan iha'monay ta'lena i dida ta wan mawagahanda. Mu pun'ihingal nadan itudtuduwana dida ta wan adida iye nadan u"ungah awadan Jesus.

14 Mu hidin dingngol Jesus nan nangihingalan nadan itudtuduwanah nadan tatagu ya bumohol an alyonay, Adiyu ipagol di pangiyaliyandah nadan u"unga i ha"on te hay middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios ya gahin di umat hi a'at datuwen u"ungay a'atda. 15 Ot ibaga' i da'yu an nan tagun adi mumpada"ul ta adi umat i datuwen u"unga ya adi mabalin an middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. 16 Ta ohhaon inapupunah nadan u"unga on inha'monay ta'lenah uluda on winagahana dida.

Hay Immayan Han Kadangyan I Jesus
(Matthew 19:16-30; Luke 18:18-30)

17 Hidin hiyah nakak da Jesus ya wada han tagun nipdug i dida ot mundu"un hi hinangngab Jesus ot alyonay, Maphod'a Apu Jesus. Nganne piboy ato' ta wan mabalin an mi'taguwa' hi munnananong?

18 Ya alyon Jesus di, Tanganunmu alyon hi maphoda' an ammunah Apu Dios hi maphod? 19 Ot mahapul an unudom nadan innilam tuwali

an tugun Apu Dios an umat hinan alyonay, Adi ayu pumate ya adi ayu munluktap ya adi ayu mangako ya muntistigu ayu'e ya bokon nan agge immannung an inat di ibbayuy ibagayu ya ulayanyu nadan a'ammodyu.
20 Ya alyon diyen taguy, Apu Jesus, nihipun hi a'unga' ya inun'unud'un namin danaen inalim.
21 Ya intigon Jesus i hiya ya waday homo'nan hiya ot alyonay, O mu wada han ohan mahapul hi atom. Em igattang an namin nadan nabalol an wadan he"a ya impiyappongmuh nadan nun'awotwot ot waday kinadangyanmuh ad abunyan. Ta inatmu'ehdi ya ahi'a immali ta miyunud'an ha"on.
22 Ya nginumhop hidiyen tagu hi nangngolana i diye ot pamaaggot ume te kakaddangyanan an tagu.
23 Ta intigon Jesus hinadan itudtuduwana ot alyonay, Umman naligat tuwaliy e idduman nan kadangyan hinan pun'ap'apuwan Apu Dios.
24 Ta masda'aw nadan itudtuduwana i diyen inalina ot ipidwana mo bon alyonay, Da'yun i'iba, umman na'alligat di e idduman hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. **25** Te nalakah pangi'wan nan kemel hinan abut nan tantan mu nan e idduman nan kadangyan hinan pun'ap'apuwan Apu Dios.
26 Ya masda'awda ta munhimbabaggadan alyonday, Ta nganne nin mahan mo ha mi'tagu i Apu Dios?
27 Ya intigon Jesus i dida ot alyonay, Hay tagu ya adina abalinan an mangipiddum hi adolnah nan pun'ap'apuwan Apu Dios mu hi Apu Dios ya abalinana te ma"id ha adina abalinan.
28 Ya alyon Peter di, Ot nganne moy ma'at i da'mi an teen tinaynanmiy numpunhituwanmi te pinhodmin mitnud i he"a?
29 Ya alyon Jesus di, Immannung an nan tagu an taynanay nunhituwana ya i'ibana ya a'ammodna ya imbabalena ya lutana ta ha"on di un'unudona an ena ipa'pa'innila nan inat'un iphodanyun tatagu **30** ya dakol di midat i hiya ituwen pi'taguwanah tun luta an umat hi balena ya i'ibana ya a'ammodna ya i'imbabalena ya lutana. Mu wadada boy mamalpaligat i hiya mu ta'on on athidi ot mi'tagun Apu Dios hi munnananong. **31** Te dakol nadan pemanan di tataguh ad uwani an mipada"ul hi pidwana. Ya dakol nadan nada"ul hi ad uwani mu mipabaktudah pidwana.

Hay Pitlunah Nangipa'innilaan Jesus Hi Atayana
(Matthew 20:17-19; Luke 18:31-34)

32 Hidin wadadah nan awon an umeh ad Jerusalem an impangulun Jesus ya kimmobaal nadan itudtuduwana ya ta'on on nadan tatagun mitmitnud i dida ya tumakutda. Ot e mibata"an da Jesus hinadan Apostoles ot ibagana bon dida nan ma'at i hiyah ad Jerusalem **33** an

alyonay, Teen ume ta'uh ad Jerusalem ot ha''on an Nitulang Hitun Tatagu ya ipatiliwa' hinadan tataguhdi ta eya' ipahumalyah nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldin ta'un Judyu te pohdondan ipapateya'. Ya iyeya' bon dida hinadan bokon Judyu 34 ta ilaylayahhana' i dida ya tukpaana' ya nunhoplata' ya ahiya' pinate. Mu hinan mi'atluh algo ya mamahuwana'.

Hay Maphod Hi Aton Nadan Mangunud I Jesus
(Matthew 20:20-28)

35 Ya alyon da na' Sebedi an da James i John di, Apu Jesus, wada han ibagamin pohdonmin atom.

36 Ya alyon Jesus di, On nganneh diye?

37 Ya alyonday, Pohdonmi an hitun ipabaktuwam ya daan mot awiton da'mi ta umbun di ohan da'mih way winawwanmu ya hay ohah way iniggidmu.

38 Mu alyon Jesus di, Aggeyu mahan nee innilay ibagbagayu. Undan ihya pa''itpol ayuh nan umat hinan holtapo'?

39 Ya alyonday, Nganuh on adi.

Ya alyon bon Jesus di, Immannung an mumpaligat ayun umat i ha''on 40 mu bokon damdama ha''on di mamto' hi umbun hi way winawwan'u ya hi iniggid'u te pippinto' tuwalin Ama.

41 Hidin dingngol nadan himpulun (10) itudtuduwan Jesus nan inat dadiyen duwa ya himmihiwodan dida. 42 Mu inalin Jesus i didan namin di, Nan a'at di ap'apun di tataguh tun luta ya amod onda ba'baalon nadan ibbada te pinhoddan diday ma'unud. 43 Mu hanat adiyu iyunnud hinan pangatda an amod on diday mumbaktu. Te nan naminhod an mun'ap'apu ya mahapul an mumbalin hi baal di ibbana an tagu. 44 Ot nan naminhod an mapemanan ya mahapul an mumpada''ul ta mumbalin nimpe hi baal di ibbanan tagu. 45 Ta umat i ha''on an Nitulang Hitun Tatagu te aggeya' immalih tun luta ta ipapto'a' hi tatagu mu immaliya' ta ha''on di bumoddang i dida an umat hinan e' atayan an gapu ta itapung'uy bahulda.

Hay Nangipaphodan Jesus Hi Matan Han Napilok
(Matthew 20:29-34; Luke 18:35-43)

46 Hidin mala'uh da Jesus hi ad Jeriko an didah nadan nitnud i dida ya wahdih nan da'ging nan awon han napilok an um'umbun an umanod'oddo. Hay ngadana ya hi Bartimeus an imbabalen Timeus. 47 Ta ona dingngol an hi Jesus nan mala''uh ot tumkuk an alyonay, He''an Apapun David, hom'ona' bahan.

48 Mu inhingal nadan tatagun alyonday, Dindinnongan'a pibo.

Mu onaot iyal'alan muntukuk an alyonay, He''a an Apapun David, hom'ona' bahan.

49 Ta immohnong hi Jesus ot alyonay, Iyaliyuhtuh naen napilok.
Ot eda awiton ot alyonday, Pumhod'a aya. Ot agam ta eta'u te deen
ayagan da'an Jesus.
50 Ya inwagidna nan ulohna ot matanna'dog ot umeh awadan Jesus.
51 Ya alyon Jesus di, Nganney pohdom hi ato' i he"a?
Ya alyonay, Apu Jesus, pohdo' an tumigoy mata'.
52 Ya alyon Jesus di, Eka mo aya ot tumigoy matam an gapuh
pangulugmu.
Ya na'ibagan tumigo mohpey matana ot miyunud i dida.

Hay Immayan Jesus Hi Ad Jerusalem
(Matthew 21:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-16)

11 1 Hidin mun'idatong da Jesus hi ad Jerusalem ta wadadah ad Betpage
an nihaggon hi ad Betani hidih nan way nabillid an nungngadan hi
Olibo ot honagon Jesus di duwah nadan itudtuduwana 2 an alyonay, Ume
ayuh nan boble ot wahdih nan hawwangon han nitayun an kilaw an dongki
an ma"id ni' ha nitnittakken hiya ya inubadyu nan talina ya inyaliyuhtu.
3 Ya wa'et waha mangalih tanganunyu alan hinae? Ya alyonyuy mahapul
nan Ap'apu ta'u mu agagga anu ya ipabangngadna. 4 Ta imme nan duwa ya
immannung an wahdi han kilaw an dongki an niga'od hinan way panton
han balehdih nan way kalata. Ot ubadonday talina. 5 Mu hidin tinigon nadan
tatagu ya alyonday, Tanganunyu ubadon di talin naen dongki?
6 Ya alyonday, O te mahapul nan Ap'apu ta'u mu agagga anu ya
ibangngadna.
Ya alyonday, Ot ukod ayu mo. 7 Ot iyedah awadan Jesus ot
ap'apanday bonog diyen kilaw an dongkih lubung ot mitakkeh Jesus
8 ot inayundan umeh ad Jerusalem. Ya hanada'e an dakol an ni'uyug i
dida ya nun'iyap'apday lubungdah nan awon Jesus. Ya nada'en udum ya
nadan tubun di kayiw di eda nun'ala on nun'iyap'apdah nan awona ta
pangipatigodah pundayawdan hiya. 9 Ya nada'en nitnud i Jesus ya ta'on
on nadan namangulu ya pun'itkukdan alyonday, Madayaw hi Apu Dios!
Madayaw'a an hinnag Apu Dios. 10 Ya hanat hitun madatngan di ahim
pun'ap'apuwan ya mipabaktu'a ta umat hi nun'ap'apuwan handin ammod
ta'un hi David. Madayaw nan na'abbaktun Dios.
11 Ta hidin dimmatong da Jesus hi ad Jerusalem ot umehdih nan
Templo ot e muntiggotiggoh nadan wahdi ot ahi lumah'un te nahdom mo.
Ot mi'yeh nadan Apostoles hi ad Betani.

Hay Nanomyawan Jesus I Han Kayiw
(Matthew 21:18-19)

12 I diyen nabiggat ot makak da Jesus hi ad Betani ot mumbangngaddah
ad Jerusalem. Ya hidin wadadah nan awon ya na'agangan hi Jesus. 13 Ya

minangmangna han kayiw an fig an nangintuttubu ot umen e manigoh bungan diyen kayiw. Mu hidin dimmatong ya tinigonan ma"id ha bungana an manmanuy tubuna te bokon hidiyey timpun di bumungaana. 14 Mu inalin Jesus i diyen kayiw di, Mihipun hi ad uwani ya adi'a bumungah inggana.

Ya dingngol nadan itudtuduwanah diyen inalina.

Hay Immayan Jesus Hinan Templo
(Matthew 21:12-17; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

15 Hidin dimmatong da Jesus hi ad Jerusalem ot umeh Jesus hinan way Templo ot pun'ipa'aana nadan mumpunggattang ya nadan gumattang hidi. Ot pun'itikalbuna nadan lamehaan nadan munhukkat hi pihhun di i Roma hi pihhun di Judyu ya nadan umbunan nadan munggattang hi palluma. 16 Ya inyadina boy mangi'wahdih nan lita"angan nan Templo an waday inodnandah igattangda. 17 Ot alyonah nadan tatagu di, Hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hanan bale' ya pundasalan di atagutagun ha"on. Mu tanganu onyu numbalinon hi punggattangan ta pangakawanyuh pihhun nadan umalin mundayaw i Apu Dios?

18 Ta hidin na'innilaan nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldin ta'un Judyuh diyen inat Jesus ya nunhahapitdan alyonday, Nganne nin ha aton ta'un mamaten hiya? Manu'eh athidiy atonda ya waday takutda te inniladan dakolday tatagun masda'aw hinan amaphod di panudduna.

19 Ta on mun'ahdom mo ot taynan da Jesus hi ad Jerusalem.

Hay Intuddun Din Nanomyawan Jesus Hinan Kayiw
(Matthew 21:20-22)

20 Ta hidiyen nabiggat an mumbangngad da Jesus hi ad Jerusalem ot i'wada bohdi hinan awadan nan kayiw an fig. Ya tinigodan ni'bagan nalyoh. 21 Ya nanginomnoman Peter din inalin Jesus ot alyonay, Apu Jesus, tigom'en nalyoh nan kayiw an tinomyom.

22 Ya alyon Jesus di, Ibaga' i da'yu an di'et waday pangulugyu i Apu Dios 23 an adi ayu munduwaduwa ya mabalin an ibagayuh nan billid hi midalhin hinan baybay ya ma'at. 24 Te ibaga' i da'yu an nadan ibagayu i Apu Dios hinan pundasalanyu an ma"id ha punduwaduwaanyu ya umannung an ma'at. 25 Mu wa'et mundasal ayu ya mahapul an pakawanonyu nadan numbahulan di ibbayun da'yu ta way aton Ama ta'uh ad abunyan an mamakawan damdamah bahulyu. 26 Te adiyu'e ya adi da'yu damdama pakawanon i Ama ta'uh ad abunyan.

Hay Nummahmahan Nadan Judyu Hi Sa'ad Jesus
(Matthew 21:23-27; Luke 20:1-8)

27 Hidin dimmatong da Jesus hi ad Jerusalem ot e mundaldallanan hinan way Templo. Ya imme nadan nabaktun padi ya nadan

muntudtuduh uldin ta'un Judyu ya nadan mangipangpanguluh nadan
tatagu 28 ot alyondan Jesus di, Undan nganney sa'admu ya nganney
nannag i he''a ta pamaag ihya ya athinay atom?
29 Ya alyon Jesus di, Wada ni' han ibaga' i da'yu ta timbalyu'e ya
ahi' damdama tobalon nan imbagayu. 30 On nganne tuwaliy innilayuh
nalpuwan nan abalinan John an mumbonyag? On hi Apu Dios onu hay
tagu?
31 Ot munhahapitda ni' an alyonday, Alyon ta'u'ey hi Apu Dios ya
umannung bon alyonay, O ya tanganunyu agge kinulug hi John? 32 Ya
alyon ta'u'e boh hay taguy nalpuwan nan abalinan John an mumbonyag
ya umannung an bumungot nadan tinatagu. Ya alinah waday atondan
dita'u te innilada an hi John ya propeta. 33 Ta namaag mo ot alyonda i
Jesus di, Aggemi innila.
Ot alyon Jesus di, At'ehna ya adi' mo damdama ibagay nangdat hi
abalina'.

Hanan Mun'adug Hi Nitanom

(Matthew 21:33-46; Luke 20:9-18)

12 1 Ot inayun Jesus an muntudtuduh nadan tatagu an in'alignan
alyonay, Wada han tagun nuntanom hi dakol an greyp ot aladonay
nunlini''odan. Ot iphodnahdi han pungkopalan hi greyp. Ot iphodna bohdi
han atagen pungguwalyaan ot ipaguwalyanah nadan udum an muntamuhdi
ot mumbaat. 2 Ta hidin innilanan mabulas nadan greyp ot honagonay ohah
nadan baalna ta ena alan di bingayna. 3 Mu hidin immeh diyen hinnagna
ya impudongda ot punhoplatda ot ahida pumbangngadon an ma''id ha
inalana. 4 Ot honagona boy ohah nadan baalna mu atbohdin numba'bainda
ya nuntopaday uluna ta nagunga'an. 5 Ot ituda'na boy oha mu inyal'alana te
pinateda. Ta athi'athidiy inatdah nadan dakol an hinnagna an nunhoplatda
ya numpateday udum. 6 Ta lo'tat mo ot honagona nan pa'appohpohdonan
oh'ohhan imbabalenan lala'i te hay punnomnomna ya alyonay, Hituwen
imbabale' di ituda''u ot alina mahan nin aya ya bainanda.
7 Mu hidin imme ta tinigon dadiyen muntamuhdi ot punhahapitandan
alyonday, Hiyahnae nan mamoltan ituwen natanoman. Patayon ta'uwot
ta wan dita'uy mangibagi ituwen mipaboltan i hiya. 8 Ta impudongda ot
patayonda ot ibkahdah bahhel nan alad diyen natanoman.
9 Ot alyon Jesus di, Ot nganney innilayuh aton diyen ud lutah nan
natanoman hinadan nuntamuwonahdi? Ma''id ha bahhonan pumpatena
dida ya impipapto'nah udum hidiyen lutana.
10 Ya alyon bon Jesus hinadan tataguy, Ma''id ha bahhonan
ma'awatanyuh din impitudo' Apu Dios an alyonay,

> Hanan batu an agge pinhod nadan mumpangapyah balen usalon
> ya onnot on hidiye otahan nan nahamad an pangipabunan hi bale.

11 Hi Apu Dios di nangat ituwe ya umipa'amlong i dita'uh tuwen
inatna.[g]
12 Hanadan ap'apun di Judyu ya inniladan diday nangi'aligan Jesus i
diye ta hiya nan namaman pinhoddan tiliwon. Mu tumakutda te dakol
nadan naminhod i Jesus ta pamaag mo ot taynanda.

Hay Namatnaan Nadan Paliseu I Jesus
(Matthew 22:15-22; Luke 20:19-26)

13 Imme nadan ap'apun di Judyu ot honagonda dohah nadan Paliseu
ya nadan tatagun Herod ta wan eda ipatnan baliyan hi Jesus. 14 Ta
onda dimmatong ot alyonday, Apu Jesus, innilamin nipto' an namin di
hapitom. Ya adi'a mihapitan hinadan ibagan di tatagu te numpapaddung
di panigom hi tatagu. Ya hanadan pohdon Apu Dios di itudtudum hi aton
di tatagu. Mu hay pohdonmin mahmahan i he"a ya hi'on mahapul an
mumbayad ta'uh buwis hinan patul hi ad Roma onu adi?
15 Mu innilan Jesus an onda himbagbagon ot alyonan diday, Tanganuna'
patnaon i da'yu? Iyaliyuyahtu ha pihhu ta tigo'. 16 Ot iyeda han pihhu ot
alyonay, Nganney ud angah ya ud ngadan hinan wahtu ituwen pihhu?
Ya alyonday, Hiyahnae nan patul hi ad Roma.
17 Ya alyon Jesus di, Idatyu nadan buwisyu i Caesar te hidiyey midat
eh'a i hiya te hiyay patul. Ya atbohdin idatyu i Apu Dios nan lebbengnan
midat i hiya. Ya masda'awda i diyen nambalna.

Hay Nummahmahan Nadan Saduse Hinan Amahuwan Di Nate
(Matthew 22:23-33; Luke 20:27-40)

18 Wadada boy immen Saduse an dida nan mangalih adi mamahuwan
di nate. Ot alyondan Jesus di, 19 Apu Jesus, hay nitudo' hinan tugun
Moses ya alyonay wa'et waha lala'ih nangahawa mu indani ya nate
an ma"id ha imbabaleda ya mahapul an nan hi ibban nan nate di
mangi'ahawa i diyen babai ta nahlagda'e ya waha pun'imbabalen nan
babai i diyen namangulun ahawanan nate. 20 Mu onha waha pituh
linala'ih hina'aggi ya nalahin nan panguluwan ya alinah naten ma"id ha
imbabaledan diyen ahawana 21 ya nihukkat nan mi'adwan hi ibbana mu
indani ya nate bon ma"id damdama ha imbabaleda ya nihukkat bo nan
mi'atlu mu atbohdi damdaman nate 22 ta athi'athidi ta lo'tat ya inamina
dadiyen pitun hina'aggi ot ahi mohpe mate. 23 Ot immannung'en waday
amahuwan di nate ya nganne mo i dadiyen pitu di nanongnah ahawana?
24 Ya alyon Jesus di, Ni'ibbahho mahan hinaen punnomnomyu te
aggeyu tuwali innilay niyatan nan impitudo' Apu Dios ya nan ongal an
abalinana. 25 Hanadan tatagun mamahuwan ya adida mo mangahawa te

---

[g] **12:11** Psalm 118:22,23

umatdah nadan anghel hi ad abunyan an adida mangahawa. 26 Ya hay
panginnilaan an mamahuwanday numpun'ate ya nan nitudo' hinan tugun
Moses hidin ni'happitan hi Apu Dios i hiyahdih nan way mundalang an
kaykayyiw. Ta imbagan Apu Dios i hiya an hiya nan Dios an dayawon
Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob. 27 Ta hituwey panginnilaan ta'u an
mataguda nadan a'ammod ta'un da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob te
hanadan mataguy mundayaw i Apu Dios an bokon hanadan nate. Ta hiya
nan ni'ibbahho nadan itudtuduyu an alyonyuy adi mamahuwan di nate.

Hay Nahamad Hi Uldin
(Matthew 22:34-40; Luke 10:27-28)

28 Wahdi han ohan muntudtuduh uldin ta'un Judyu an nangngol
hinadan maphod an nambal Jesus ta alyona i Jesus di, Nganne nin
hinadan tugun di na'anhan hi unudon?
29 Ya inalin Jesus di, Hay nahamad an tugun ya alyonay, Da'yun
tinanud Israel ya igongahanyu nan alyon Apu Dios an hiya ya abuh
di Dios. 30 Ot mahapul an nahamad di pamhod ta'un hiya ta hiyay
pangiyohhaan ta'uh nomnom ta'u ya nitaguwan ta'u ya bikah ta'u. 31 Ya
nan mi'adwan tugun ya hay pamhodan hi ibba an umat hi pamhod hi
adol. Ot danae nadan tugun an na'anhan hi unudon.
32 Ya alyon diyen taguy, Maphod hinaen inalim Apu Jesus te
immannung an ohah Apu Dios an ma"id ha udum hi Dios. 33 Ta maphod
on nahamad di pamhod ta'un hiya ta hiyay pangiyohhaan ta'uh nomnom
ta'u ya nitaguwan ta'u. Ya atbohdin maphod on waday pamhod ta'uh
nadan ibba ta'u an umat hi pamhod ta'uh adol ta'u. Te datuwey na'anhan
i Apu Dios mu hanadan i'nong ta'un hiya.
34 Ya alyon Jesus di, Maphod hinaen inalim ta tuwen ma'awatam di a'at
nan pun'ap'apuwan Apu Dios.
Ta gapu i dadiyen nambal Jesus ya ma"id mo ha e nangipidpidwan e
namagbagan Jesus.

Hay A'at Nan Pinto' Apu Dios Hi Patul
(Matthew 22:41-46; Luke 20:41-44)

35 Wada han hin'algon muntudtuduh Jesus hinan Templo ot alyonay,
Hay alyon nadan muntudtuduh uldin ta'un Judyu ya hanan Kristu ya
holag din patul an hi David. 36 Mu tanganu on hi David ya alyonay hi
Ap'apunah diyen Kristu? Athidiy alyona te hay impitudo' nan Espiritun
Apu Dios i hiya ya alyonay, Hi Apu Dios ya inalinah nan Ap'apu di,
Umbun'ahtuh way winawwan'u an umbunan di nabaktun mun'ap'apu ta
abako' nadan mi'buhul i he"a.[h]

---

[h] **12:36** Psalm 110:1

37 Ot alyon bon Jesus di, Hay alyon David ya Ap'apunah diyen Kristu an
bokona holag ya abuh.

Hay A'at Nadan Muntudtuduh Uldinmin Judyu
(Matthew 23:6-7,14; Luke 20:45-47)

Hanadan tatagu ya pohpohdonda nadan itudtudun Jesus. 38 Ta hay
intugunan dida ya alyonay, Halipodpodonyu ta adi da'yu baliyan
hinadan muntudtuduh uldin ta'un Judyu. Te dida'e ya munlubungdah
munggayyadan on eda dimmanaldallanan an ta'on on hinadan
pummalkaduwan ta wan apngaon di tatagu dida. 39 Ya pohdonda bon
diday umbun hinadan mun'aphod an umbunan hinadan a'am'amungan
ta'un Judyu onu hinadan kumpulnan a'am'amungan di tatagu. 40 Ya wa'et
mundasalda ya adukkadukkayonda ta hay panigon di tatagun dida ya ay
immannung nan punnomnomda mu dee mannot an pamalbalidah nadan
nabalu ta way atondan mangalah nadan wadan dida. Ta gapu i danaen
at'atonda ya ahi nunhiglay ma'at i didah pidwana.

Hay Ong'ongngal Di Imbangngadnan Pihhu I Apu Dios
(Luke 21:1-4)

41 Hidin um'umbun hi Jesus hinan way potto' di pangi'amungandah
pihhuh nan Templo ya tinigona nadan tatagun e nangiha"ad hi pihhu.
Ya dakol hinadan kakadangyan di ong'ongngal di inha"adda. 42 Ya wada
han nawotwot an nabalu an imme pibo ot iha"adna han duwan hiping.
43 Ta inayagan Jesus nadan itudtuduwana ot alyonan diday, Pohdo' an
ipa'innila i da'yu an hay ong'ongngal di indatna ya hinaen nawotwot an
nabalu. 44 Te nan inha"ad nadan kakadangyan an impabangngadda i Apu
Dios ya nan hawwal di pihhuda. Mu hidiye'en nabalu ya ammuna ahan
hidiyen pihhuna mu aggena inukuhan ot idatna i Apu Dios.

Hay Nangibagaan Jesus Hinan Apa"ihan Nan Templo
(Matthew 24:1-2; Luke 21:5-6)

13 1 Hidin taynan da Jesus nan Templo ya alyon nan ohah nadan
itudtuduwanay, Apu Jesus, tigom'en ma"aphod hantun Templo ya
ta'on on hanadan batun inusalda.
2 Ya inalin Jesus di, O ma"aphod ot hanat ipahdayun tigon hi ad uwani
te udum hi algo ya mapa"ih ta ma"id ha ta'on hi ohah nadan batun ni'usal
hi adi mapukal.

Hanadan Punligatan Di Tatagu
(Matthew 10:17-22; 24:3-14; Luke 21:7-19)

3 Indani ya imme da Jesus hinan nabillid an nungngadan hi Olibo an
ni'indommangan hinan Templo. Ya imme da Peter ya hi James ya hi

John ya hi Andrew hi awadan Jesus ta ab'abbuhdahdi ot mahmahanday
ibalinan nan inalin Jesus 4 an alyonday, On anuud di apa"ihan nan
Templo? Ya nganney pangimatunan hi'on tuwen madatngan di a'atana?
5 Ya alyon Jesus di, Halipodpodonyu ta adi ayu mabaliyan 6 te
lo'tat ya dakolday umalin mangalih dida nan Kristu mu layahda te
pinhoddan baliyan di dakol an tatagu. 7 Ot ta'on on wadaday donglonyuh
munggugubat hitudan nun'ihaggon onu hinadan nun'idawwin boble
ya adi ayu tumakut te mahapul an ma'at dadiye mu bokon ni' hidiyey
apogpogan tun luta. 8 Te munggugubatday udum an boble. Ya waday
alyog ya bitil hi dakol an boble. Ta datuwen ma'ma'at di hipun di
punligatan di tatagu an umat hi dogoh di golang hi'on tuwen miyayyam.
9 Ya hanat halipodpodonyu nimpe te lo'tat ya wadaday ahi
mangipatiliw i da'yu ta iye da'yuh nadan punhumalyaan di Judyu ya
e da'yu nunhoplat hinadan a'am'amungan ta'un Judyu. Ya ahi da'yu bo
inyeh awadan di patul ya gobelnador ta humalyaon da'yu an gapun
ha"on. Mu ta'on on ma'at di athidi i da'yu mu ta mipa'innila i dida nadan
intanuddu' i da'yu 10 ta wan mihinap hi abobboble nan inat'u an iphodan
di tatagu ya ahi madatngan di apogpogan tun luta. 11 Mu wa'et natiliw
ayu ta iye da'yuh nan punhumalyaan ya adi ayu minomnoman hi'on
nganney pambalyuh nadan ibagada te ukod nan Espiritun Apu Dios an
mangipanomnom i da'yuh ibagayu. 12 Ya ha boy ohah ma'at i da'yun
kimmulug i ha"on ya hanadan i'ibbayuy mangipatiliw ya mangipapate
i da'yu. Ya atbohdiy aton nadan a'ammod hinadan imbabaledan
kimmulug i ha"on. Ya ta'on on hanadan imbabaleyu ya ngohayon da'yu
ya diday mangipapaten da'yu. 13 Ya ahiwawan da'yuh tatagu an gapuh
kimmuluganyun ha"on. Mu nan tagun manginaynayun an mundinol i
ha"on an ta'on on nunhiglay punligatana ya hiyay mi'tagun Apu Dios hi
munnananong.

Hay E Ipaghopan Di Umipabohol Hinan Templo
(Matthew 24:15-28; Luke 21:20-24)

14 Alyon bon Jesus di, Hay oha bo ya wada han nunhiglan umipabungot
i Apu Dios an eda iha"ad hinan Templo ta mibilang moh nalugit nan
Templo. Ot da'yun namaha ituwe ya mahapul an nomnomnomonyuy
iyatana. Ta hitun a'atana ya hanada'en i Judea ya bumtikdah nadan
billid. 15 Ya wa'et mipaddih an um'umbun ayuh nan dola ya pamaag ya
innayunyun bumtik an ma"id ha nomnomonyun hunggop an e mangalah
nadan gina'uyu. 16 Ya ta'on on hanadan himmiput hinan puntanoman
ya wa'et tigondah diye ya pamaag damdama ya inayundan bumtik
hinadan billid. 17 Ta i diyen timpu ya mahmo' nadan numpumbutyug ya
nadan binabain waday goggolangda. 18 Ot hanat idasadasalyu ta wan
adi mipaddih hinan lowang hidiyen ahiyu bumtikan. 19 Te hitun a'atan

datuwe ya nunhiglay punligatan di tatagu an ma"id ha nipadpaddungana
hinadan nunligatan di taguh tun luta an nihipun hidin nalmuwan tun
luta. Te maminghan di a'atan diyen nunhiglan punligatan. 20 Ot onha
adi paho'dodon Apu Dios hidiyen punligatan ot ma"id ha ohah taguh
mabati. Mu gapuh nan ongal an homo'nah nadan pinto'nan tataguna ya
paho'dodonah diyen nunhiglan punligatan. 21 Ya ahi wadaday mangali i
da'yu hi wahtun boble ta'u nan Kristu onu dehdihdi nan Kristu mu hanat
adiyu aya patiyon. 22 Te dakolday umalin mangalih dida nan Kristu onu
propeta. Ya abalinandan mangat hi milagro ya nadan nakaskasda'aw ta
way atondan mamalbalih tatagu an ta'on on nadan pinto' Apu Dios hi
tataguna. 23 Ot hanat nomnomnomonyu datuwen inali' te teen padana' an
ibagan namin i da'yu ta ahi madatngan di a'atana.

Hay Ma'at Ya Ahi Mumbangngad Nan Nitulang Hitun Tatagu
(Matthew 24:29-35; Luke 21:25-33)

24 Alyon bon Jesus di, Na'at'e dadiyen punligatan ya humilong nan algo
ya nan bulan. 25 Ya mun'a'agah nadan bittuwon ya umalinhawangdan
namin nadan wah ad lagud ta ma"id ha poto'na. 26 Ta na'at'en namin
dadiye ya ahiya' tigon an Nitulang Hitun Tatagu an umalih tun luta an
midduma' hinan bugut. Ya i diye ya ma'attigo nan ongal an abalina' ya
anabaktu'. 27 Ya honago' nadan anghel'u ta eda hayupon an namin nadan
pinto"un tatagu' hi abobbobleh tun luta ta umalidah awada'.
28 Ot alyon bon Jesus di, Nan a'at nan kayiw an fig ya waday ituddunan
da'yu te tigonyu'e ta manguyho' ya innilayun tuwen tumiyalgo. 29 Ot
atbohdin tigonyu'en ma'at nadan imbagabaga' ya hidiyey panginnilaanyu
an agagga moy umaliya'. 30 Ya pohdo' bon ipa'innila i da'yu an tinanud
hi ad uwani an wadaday udum i da'yu an adida ni' mate ta inggana hi
akhupanday a'atan datuwen namin. 31 Mabalin an mapogpog hi ad lagud
ya tun luta mu hanan hapit'u ya munnananong ta ingganah mipa'annung.

Hay A'at Di Pumbangngadan Jesus
(Matthew 24:36-44)

32 Alyon Jesus di, Ma"id ha nanginnila hi'on anuud di ahi' bo umaliyan
te ammunah Aman nanginnila. Ta'on on ha"on an imbabalena ya
hanadan anghel hi ad abunyan ya aggemi innila. 33 Ta hiya nan mahapul
an halipodpodonyu ta nanongnan mundadaan ayu te aggeyu innila
nimpe di ahi' umaliyan. 34 Te umata' hinan mumbaat an iyukodnan
namin hinan baalna nadan matamuwan hi balena ya pinadananah nan
mungguwalya ta ihamadnan mungguwalya ta adina palpaliwan an
malmallo'. 35 Ot hiyah tuwe nan alyo' i da'yu an mahapul an umat ayu
i diyen mungguwalya ta mundadaan ayuh umaliya' te ma"id ha mapto'
ya alinah mipotto' hinan mun'ahdom onu hinan tongan di labi onu

hinan muntalanu onu hinan mun'awi"it. 36 Te adiyu'e atonhidi ya alinah
palpaliwanyu ya nahanawwanga' an malmallo' ayu. 37 Ya bokon da'yu ya
ammunay pangalya' ituwe te hi an namin di tatagu ta wan mundadaan
ayun namin hi umaliya'.

Hay Nunhahapitandah Atondan Muntiliw I Jesus
(Matthew 26:1-5; Luke 22:1-2; John 11:45-54)

14 1 Hidin duway algo ya madatngan nan ngilin di panganan nadan
Judyu hinan tinapay an agge nadduman hi yist an hidiyey
punnomnomnoman ta'uh nihwangan handidan a'ammod ta'uh ateh ad
Egypt ya hinahapit nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh nan
uldin ta'un Judyu di atondan e muntiliw i Jesus ta adi innilaon nadan
tatagu ya pinateda. 2 Ta hay hinahapitda ya alyonday, Adi ta'u ipaddih
hinadan mangilin an algo di puntiliwan ta'u i hiya te alinah innilaon
nadan tatagu ya bumungotda ya mi'patteda.

Hay Nangihiitan Nan Babai Hinan Lana An Nard Hi Ulun Jesus
(Matthew 26:6-13; John 12:1-11)

3 Hidin wada da Jesus hi ad Betani hi balen nan na'gullidan ni' an
hi Simon an mangmangnganda ya hinunggop han babai an inodnana
han ma'killat an butilya an nattuwan hi na'angnginan lana an nard an
mapmaphod di hunghungna. Ot bukatana ot ihiitnah ulun Jesus. 4 Ya
himmihiwo nadan udum an wahdi te alyonday, Ayayyukah diyen lana
an pamaag ihya ya inatnahdi. 5 Onha igattang hidiye ot ongal di bayadna
ot waot ha midat hinadan nun'awotwot. Te hay balolna ya mabo'lah nan
hintawon.

Ot pun'ihingalda.

6 Mu alyon Jesus i diday, Tanganunyu aton hinay pangaliyun hiya?
Undan aggeyu innila an maphod hituwen inatna? 7 Hanada'en nun'awotwot
an pangdatanyuh iboddangyu ya nanongnan wadawadada i da'yu ot
mabalin an kumpulnay algoh bumoddanganyun dida. Mu ha"on'e ya adi
minaynayun di id'idduma' i da'yu. 8 Ya manu'eh inhiitnah tuwe ya hituwe
han abalinanan aton ta idadaanay adol'uh e' ilubu'an. 9 Ot ibaga' i da'yu
an hinan e itudtuduwan nan inat'u an iphodanyun tatagu hi abobboble ya
mi'bong'al hituwen inat tuwen babai ta panginomnomnoman i hiya.

Hay Nunhahapitan Da Judas Hi Atondan Muntiliw I Jesus
(Matthew 26:14-16; Luke 22:3-6)

10 Hi Judas Iskariot an ohah nadan Apostoles ya immeh awadan nadan
nabaktun padi ot hahapitonday atondan e muntiliw i Jesus. 11 Ya immamlong
dadiyen nabaktun padi an alyonday, Ta'omman ya indattan da'ah pihhu.

Ta nihipun i diye ya bobota'on Judas di ena pangipatiliwan i Jesus.

Hay E Nangidadaanan Nadan Duwan Itudtuduwan Jesus Hi Pangananda
(Matthew 26:17-19; Luke 22:7-13)

12 Hidin nadatngan nan mamangulun algon nan ngilin di pangananmin
Judyu hinan tinapay an agge nadduman hi yist i diyen pangi'nonganmih
nan imbabalen di kalnero an punnomnomnomanmih nihwangan
handidan a'ammodmih ateh ad Egypt ya alyon nadan itudtuduwan Jesus
i hiyay, On idanay emi pangidadaanan hinan anon ta'uh ad uwanin
ngilin? 13 Ot ituda' Jesus di duwa i didan alyonay, Ume ayu ot dumatong
ayuh nan boble ya wada han lala'in damuwonyu an pinahona han
buwod ya nitnud ayun hiyah nan balen hunggopana. 14 Ya alyonyuh
nan ud bale di, Hinnag da'mih nan muntudtudu ta ituddum anu nan
kuwartun di mangiliyu ta hidiy emi panganan hi ad uwanin ngilin. 15 Ot
ipangulu da'yuh nan ongal an kuwartuh nan mi'adwan gladu ta hidiy eyu
pangidadaanan ot wahdin namin nadan mahapul ta'u.
16 Ta imme dadiyen duwan intuda' Jesus ya immannung nan inalinan
dida ot idadaanda nadan makan i diyen ngilin.

Hay Nangibagaan Jesus Hinan Mangipatiliw I Hiya
(Matthew 26:20-25; Luke 22:21-23; John 13:21-26)

17 I diyen mun'ahdom ya dimmatong da Jesus hinadan Apostoles i diyen
bale ot manganda. 18 Mu hidin mangmangnganda ya alyon Jesus di,
Ibaga' i da'yu an hay ahi mangipatiliw i ha"on ya oha i da'yu. 19 Ya way
ohah nadan itudtuduwana on minomnoman ta way ohaon alyonay, On
ha"on di mangipatiliw i he"a?
20 Ot alyona boy, I da'yun Apostoles ya hanan mi'tamol i ha"on hi
ad uwani hinan tinapaynah nan malukung ya hiyay mangipatiliw i
ha"on. 21 Ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya nibaga tuwalin patayona'.
Mu mahmo' nan tagun mangipatiliw i ha"on. Udu'dulnaot eh'ay agge
niyayyam.

Hay Nanganandah Nan Tinapay Ya Hay Nanginumandah Nan Bayah An Indawat Jesus
(Matthew 26:26-30; Luke 22:14-20; 1 Kulintu 11:23-26)

22 Ta i diyen mangmangnganda ya inalan Jesus nan tinapay
ot munhana i Apu Dios ot upi'upingona ot ipiyappongnah nadan
itudtuduwana ot alyonay, Anonyuh naen tinapay te hiyah naey adol'u.
23 Ot alana bo nan basu an nattuwan hi bayah ot mundasal ot idatnah
nadan itudtuduwana ta nabinbinoltandan imminum an namin.
24 Ot alyonay, Hinaen ininumyu ya hiyah naey dala' an panginnilaan an
wada han balun imbagan Apu Dios hi atona i da'yun tatagu. 25 Ya ibaga'
i da'yu an ad uwani mo ya ammunay pi'yinuma' i da'yu ta ingganah on

madatngan nan pi'iddumanyuh nan pun'ap'apuwan Ama ya ahiya' mohpe mi'yinum bon da'yuh nan nat'on an bayah.

26 Ta on nabhugda ot ikantaday pundayawdan Apu Dios ot ahida umeh nan nabillid an nungngadan hi Olibo.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Pangiha"utan Peter I Hiya
(Matthew 26:31-35; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

27 Alyon Jesus i diday, Ad uwanin mahdom ya mahihi"an ta'u ta taynana' te hay impitudo' Apu Dios hidin nadne ya alyonay, Ipapate' nan mumpastol ta hanada'en kalnerona ya mahihi"anda.[i]

28 Ot alyon bon Jesus di, Ta athidin ipapateya' mu hitun amahuwa' ya mamanguluwa' an umeh ad Galilee ta ahi ayu mitnud hidi.

29 Ya alyon Peter di, Ta'on hi alinah taynan da'ah tudan ibba' mu adi mabalin hi taynan da'an ha"on.

30 Ya alyon bon Jesus di, Ibaga' i he"a an adi pumidwan tumalanuh ad uwanin mahdom ya mumpitlun iha"uta' i he"a an alyom hi aggeya' innila.

31 Mu alyon Peter di, Adi mahan mabalin hi iha"ut da'a te ta'on on mi'yateya' i he"a.

Ya an namin nadan itudtuduwan Jesus ya athidi damdamay inalida.
32 Ot makak da Jesus ta umedah ad Getsemani.

Hay Nundasalan Jesus
(Matthew 26:36-46; Luke 22:39-46)

Hidin dimmatongdah ad Getsemani ya alyon Jesus hinadan itudtuduwanay, Umbun ayu ni' hitu ta eya' mundasal. **33** Ot i'uyugna da Peter i James ya hi John ta bimmata"anda. Ya nihipun i diyey numanomnomana an gapuh nan ma'at i hiya. **34** Ot alyonan diday, Nunhigla tayyan mahkit di punnomnom'u an aya' mate. Ot hanat umohnong ayu bahan ta mi'tukal ayun ha"on. **35** Ot e mibata"an hi Jesus ot e mundu"un an inda"omnay angahnah nan luta ot mundasal ta mabalin'e ya adi ma'at hidiyen nunhiglan ena holtapon. **36** Ta alyona di, Ama, ma"id ha adim abalinan. Ot daan mo bahan ta adim iyabulut hituwen e' holtapon? Mu bokon hanan pohdo' di ma'at te nan pohdom.

37 Indani ot ibangngadnah nan awadan nadan tulun itudtuduwana ya tinigonan nalo'da ot alyonan Peter di, Simon, bumangon'a. Undan ahan adi mabalin hi mi'tukal ayun ha"on i ha ohay olas ni'mo. **38** Mahapul an itpolyun adi malo' ta mundasal ayu ta wan adi ayu mabaliyan. Innila' an pinhodyun mi'tukal mu ningamut neen hay inlo'yuy miploh.

39 Ot mumbangngad boh Jesus ot hana bon indasalnah hopapnay indasalna. **40** Ot ibangngadna boh awadan nadan tulun itudtuduwana ya

---

[i] **14:27** Sekariah 13:7

hiyah diyen nalo'da te adida ahan pa''itpol hi inlo'da. Ta binangona dida ot dindinnonganda te aggeda innilay ibagada.

41 Ot ume bo Jesus an e mundasal. Ta hidi bon nibangngad ya nalo'da
bo ot alyonay, Ngalngalam ha inlo'yu. Bumangon ayu te nadatngan moy
puntiliwan nadan nun'abahulan an tatagu i ha''on an Nitulang Hitun
Tatagu 42 te tuweda tayyan impangulun nan nangitudduh tun awada'. Ot
ma'ayu ta eta'u damuwon dida.

Hay Nuntiliwanda I Jesus
(Matthew 26:47-56; Luke 22:47-53; John 18:1-14)

43 Aggena impadappuh nan pun'ibagana ya himmawwangngot hi
Judas an ohah nadan Apostoles an in'uyugnay dakol an tatagu an
numpangdon hi ispada ya pang'ul te diday hinnag nadan nabaktun padi
ya nadan muntudtuduh uldinmin Judyu ya nadan mangipangpanguluh
nadan Judyu an muntiliw i Jesus. 44 Ya imbagan tuwalin Judas hinadan
in'uyugnan alyonay, Tigonyu ta nan tagun e' awalon ya hiyay tiliwonyu
ya inhamadyun ginuwalyaan.

45 Ya innayun Judas an immeh awadan Jesus ot alyonan hiyay, Immali
ami Apu Jesus.

Ot inayunan awalon hi Jesus. 46 Ot madhuda nadan nun'ibban Judas ot
tiliwondah Jesus. 47 Mu hanan ohah nadan ibban Jesus ya hinuknutnay
ispadana ot palangonay ingan nan ohan himbut nan nabaktun padi
ta na'aan. 48 Ya alyon Jesus hinadan nuntiliw i hiya di, Una'dan
na'abahhulan ta gahin hi mun'i'ispada ayu ya numpangdon ayuh pang'ul
an umalin muntiliw i ha''on? 49 Tanganu on ad uwani ta ahiya' tiliwon an
aggeya' tiniliw hidin timmanudduwa' hinan Templo an abigabigat on waa'
hidi? Mu ta'on ta ma'at hituwe ta mipa'annung nan hapit Apu Dios.

50 Ta gapu i diyen na'at ya binumtik nadan itudtuduwana. 51 Ta onda
inikak hi Jesus ya himmawwang han lala'in aggena hinangut di lubungna
ta pamaag ya ammunay ulohnah inhophopnah adolna ot mitmitnud
hinadan mangiye i Jesus. Ta edaot eh'a pi'tiliw 52 mu agge natiliw te nan
uloh di nalapanu' ta innayunan binumtik.

Hay Nummahmahandah Bahul Jesus
(Matthew 26:57-68; Luke 22:63-65; John 18:13-14,19-24)

53 Hidin inyedah Jesus hi balen nan nabaktun padi ya dedahdi nadan
nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldinmin Judyu ya nadan
mangipangpanguluh nadan Judyu.

54 Mu hi Peter ya niyunu'unud hinan nangiyayanda i Jesus mu
nibata''an ta ingganaot midatong hinan lita''angan nan balen nan
nabaktun padi ot mi'yan'anniduh nadan guwalya. 55 Ya nadan
nabaktun padi ya an namin nadan ap'apun di Judyu ya inhamaddan

nummahmah hinadan tatagu hi mabalin an ipabahuldan Jesus ta waha
pangigadulandan mangipapaten hiya. 56 Ta dakolday nangipatnan
mangibaga hi ipabahuldan hiya mu adi mun'u'unnudan nadan
ibagada te on tuwali layahda. 57 Ta lo'tat ya alyon nadan ma'layyah di,
58 Dingngolmin inalinay pa"ihona anu nan iniphod di tatagun Templo
ta maluh di tuluy algo ya iphodna mu bokon hay taguy mangiphod.
59 Mu ta'on on dida ya adi mun'u'unnudan di ibagada. 60 Ya natanna'dog
nan nabaktun padi ot alyonan Jesus di, Tanganunmu adi tobalon nadan
ibagadan he"a? On immannung dadiyen imbagada? 61 Mu namaag
Jesus di dindinong. Ta alyon bon nan nabaktun padi di, Ibagam hi'on
immannung an he"a nan Kristu an Imbabalen Apu Dios?

62 Ya alyon Jesus di, O immannung hinaen inalim te ha"on an Nitulang
Hitun Tatagu ya adi madne ya tigonyu an ha"on di ongal di abalinana
te umbuna' hi way winawwan Apu Dios. Ya ahiya' bo tigon hitun
pumbangngada' an midduma' hinan bugut.

63 Ta on dingngol nan nabaktun padih diye ya punhethetnay lubungna
an gapuh bungotna te hay nangalyan Jesus di hiya nan Kristu. Ot
alyonah nadan tatagu di, Teen nunhindodongolan ta'u nan inalina. Ot
undan nganne boy ohah hapulon ta'u an hiya nee ot ibaganay bahulna.
64 Ya dingngol ta'u mahan nan layah an imbagana te alyonay hiya nan
Imbabalen Apu Dios. Ot nganney pohdonyuh ma'at?

Ya inalin nadan tatagu di, Immannung neen numbahul ot
ipapateyuot. 65 Ot puntukpaan nadan udum hi Jesus. Ot upuponday
matana on nunhinhuhuntukanda on inaliday, Agam ya tuwali ta
ngadanom nadan nanuntuk i he"a. Ot ipaboltanda hinadan guwalya ot
punhinhuhuntukanda.

Hay Nangiha"utan Peter Hinan Niddumanan Jesus

(Matthew 26:69-75; Luke 22:54-62; John 18:15-18,25-27)

66 Hi Peter ya nanongnan wahdin mi'yan'anniduh nan way lita"angan
ya immehdi nan ohan babain tagalan nan nabaktun padi 67 ya
immatunanah Peter ot alyonay, Ot ten he"ay ohah nadan ibban Jesus an i
Nasaret.

68 Ya inalin Peter di, Towan, te agge' innilah naen tagun al'alyom. Ot
inayun Peter an umeh nan way hawwangon hidih nan lita"angan.

69 Mu tinigon bon diyen tagalah Peter ot alyonah nadan tatagu di,
Hiyah tuwe ayay ohah nadan nun'ibba'ibban Jesus.

70 Mu inha"ut bon Peter. Ya alyon nadan udum di, Adim iha"ut te
immannung an he"ay ohah nadan ibban Jesus te mimatunan damdama
an i Galilee'a.

71 Mu alyon bon Peter di, Isapata' an ta'on ona' dusaon i Apu Dios
hi'ona' munlayah te agge' attog innilah naen tagun ibagbagayu. 72 Ya

hiyah indappuhnah diyen imbagana ya pimmidwan timmalanu. Ya ninomnomna din inalin Jesus an alyonay, Pumidwan tumalanu ya mumpitluy pangibagam hi aggeya' in'innila. Ya nunhiglay luwanah hakit di nomnomna i diyen inatna.

Hay Nunhumalyaan Pilatu I Jesus
(Matthew 27:1-2,11-14; Luke 23:1-5; John 18:28-38)

15 1 On hiyah mun'awiwi"it i diyen nabiggat ya na'amung nadan
nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldinmin Judyu ya nadan
mangipangpanguluh nadan Judyu ta hahapitonda an mangipapate i
Jesus. Ta pinawwidda ot iyeda i Pilatu. 2 Ya inalin Pilatu i hiyay, Aa, on
he"a nan Patul di Judyu?

Ya alyon Jesus di, Immannung hinaen inalim.

3 Ya dakol di impabahul nadan nabaktun padi i Jesus. 4 Ta alyon mo
bon Pilatu di, Tanganunmu adi tobalon nadan ipabahuldan he"a?

5 Mu namaag Jesus di dindinong ta masda'aw hi Pilatu.

Hay Na'innilaan Di Atayan Jesus
(Matthew 27:15-26; Luke 23:13-25; John 18:39–19:16)

6 Hay impa'inghan nan gobelnador an aton hi atawotawon ya
nadatngan'e nan punnomnomnomanmin Judyu hi nihwangan handidan
a'ammodmih ateh ad Egypt on impilubusnay ohah nadan nibalud an
miyunnudan hi pohdon nadan tatagun ilubus. 7 Ya wada han hi Barabas
an nibalud te pimmate ya hiyay ohah nadan mi'buhul hinan gubilnuda.
8 Ta hidin na'amung nadan tatagu ot ibagadan Pilatu ta ipilubusnay ohah
nadan nibalud. 9 Ot alyon Pilatu di, On pohdonyu ta ilubus'u nan ma'alih
patulyu an Judyu?

10 Manu'eh inalin Pilatuh diye ya innilanan gapuh amoh di nangipatiliwan
nadan nabaktun padi i Jesus. 11 Mu inhaphapitan nadan nabaktun padi nadan
tatagu ta ibagada an bokon hi Jesus di milubus ta hi Barabas. 12 Ot alyon
Pilatu di, At'ehna ya nganne moy ato' i Jesus an ma'alih Patulyu an Judyu?

13 Ya pun'itkukdan alyonday, Ipipata'muh nan krus.

14 Mu alyon bon Pilatu di, Undan wa eh'a ha inatnah adi maphod?

Mu inyal'aladaot an ahitutukuk an alyonday, Ipipata'muh nan krus.

15 Ot inyunnud mon Pilatu hinan pohdon nadan tatagun ma'at ta
impilubusnah Barabas. Ot hi Jesus di ipahoplatna ot ahina iyukod
hinadan tindalu ta diday e mangipata' hinan krus.

Hay Nunlaylayahhan Nadan Tindalu I Jesus
(Matthew 27:27-31; John 19:1-7)

16 Ya nitnud nadan tindalun nan gobelnador i Jesus hinan way
lita"angan nan balen nan gobelnador ot ma'amungdahdin namin hinadan

ibbadan tindalu. 17 Ot aanonda nan lubung Jesus ot punlubungonda i han
mumbolah[j] an ay lubung di patul ot tuligonggongonda han inapiddan
pagat ot ipipongotdan hiya. 18 On linayalayahanda an alyonday, Madayaw
peman tun patul di Judyu. 19 On hinuplitday uluna on nuntukpaan di
udum on nundu"un di udum hi hinangngabna.
20 Ta onda ina'inathidi ot ahida aanon hidiyen impilubungdan hiya ot
ihukkatda nan lubungna tuwali. Ot iyedah nan eda pangipata'an i hiya
hinan krus.

Hay Nipata'an Jesus Hinan Krus
(Matthew 27:32-44; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

21 Hidin wadadah nan awon ya himmawwang hi Simon an i Sayrin
an hiyah umanamut. Hiya nan hi aman da Alexander ya hi Rupus.
Ot ipapilitdan ipapahon i hiya nan krus an ipata'an Jesus. 22 Ta onda
dimmatong hi ad Golgota an hay ibalinana ya Ba'ag Di Ulu. 23 Ot iyeda
i Jesus han bayah an nadduman hi mumpait ot alyonday inumona mu
adina pohdon.
24 Ta impata'dah Jesus hinan krus ot ibunutday mangalah nan
lubungna. 25 Ya i diyen nangipata'andan hiya ya na'aggawa. 26 Ya wada
han intudo'da i han tabla an hidiye nan ipabahuldan hiya an alyonahdiy,
Hiyah tuwe nan Patul di Judyu.
Ot ipata'dah nan krus hidih nan way baktun di uluna. 27 Ya wadada
han duwan bimmahul an impipata'da an numbinahhelonda i Jesus. 28 Ta
nipa'annung din impitudo' Apu Dios an alyonay, Hiya ya ibilangdah
na'abahhulan.
29 Ya hanada'en mala"uh hinan nipata'an da Jesus ya munwigwigiwigda
on dinildilahda an alyonday, Daan bohna nan alyom hi pa"ihom nan
Templo ya mala"uh di tuluy algo ya iniphodmu. 30 Agam mohpe ta
ihwangmuy adolmu ta umaan'a i naen krus.
31 Ya ta'on on nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldinmin
Judyu ya ilanaylayahhanda an alyonday, Tanganu nin mohpeh ona adi
taguwon di adolna yaden nada'en udum ya tinaguna? 32 Onha nin mala'ah
hi ad uwani hinan nipata'ana ot mabalin an patiyon ta'un hiya nan Kristu
an patul ta'un Judyu.
Ya ta'on on hanadan ibbanan nipata' ya na'na'yatdan manildilah i hiya.

Hay Natayan Jesus
(Matthew 27:45-56; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

33 Hidin tongan di algo ya himmilong an namin tun luta hi tuluy
olas. 34 Ta hidin alas tres ya tinumkuk hi Jesus an alyonay, Eloy, Eloy,

---

j **15:17** Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

lama sabachthani. Hay ibalinan nan inalina ya, Apu Dios, tanganuna' ingnganuy i he''a?
35 Ta hanada'en tatagun tumtumma'dog hinan bata''ana ya dingngolda
nan inalina ta alyonday, Umman nin hi Elijah nan pun'ayagana.
36 Ot umey oha i dida ot e mangala i han ay kapoh ot itamolnah
nan limmanun bayah ot ituddiwna i han bilau ot ena ipatiptip i Jesus
ot alyonay, Tigon ta'un di anu on umali nan inayaganan hi Elijah an
mamoddang i hiya.
37 Indani ya tinumkuk ot inayunan ma'unguh. 38 Ya i diyen natayan
Jesus ya hana'en abillog an nikultinah nan Templo ya nidihhan an
nahethet ta nunduwa an nihipun hi uhhuna ot dumayyu. 39 Ya hana'en
opisyal di tindalu an wahdih nan way akuyung nan nipata'an Jesus ya
tinigonay a'at di natayana. Ta hiya nan alyonay, Immannung an hiyah
tuwe nan Imbabalen Apu Dios.
40 Ya wadada nadan binabain wahnan bata''ana an nanigo i diyen
na'at an hi Mary Magdalene ya hi Salome ya hi Mary an hi inan da
Joses ya nan ung'unga mu hiya an hi James. 41 Datuwe nadan binabain
bimmanoddang i Jesus ya nitnunitnud i hiyah nalpuwanah ad Galilee. Ya
wadaday udum an binabain nalpuh ad Jerusalem.

Hay Nilubu'an Jesus
(Matthew 27:57-61; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

42 Hidin mun'ahdom i diyen algon pundadaananmin Judyu hinadan
usalonmi i diyen mabiggat an Habadun tungo 43 ya wada han hi Joseph
an i Arimatea an ohan ap'apumin Judyu an pohpohdonmi an hiyay
ohan manmannod hinan pun'ap'apuwan Apu Dios an intulidna ot umeh
balen Pilatu ot ena ibaga ta iyabulutna ta ena ilubu' nan adol Jesus. 44 Ya
nano''ol hi Pilatu te aggena innila an na'ibagan nateh Jesus ot pa'ayagna
nan opisyal di tindalu ot mahmahana hi'on immannung an nateh Jesus.
45 Ya alyon diyen opisyal di, O immannung peman an nate. Ot alyon
mon Pilatu i Joseph di, Ta'omman ya ekat em ilubu'. 46 Ot ma'anneh
Joseph ot e gumattang i han balu an linen ot ena la'ahon nan adol Jesus
ot libbutana i diyen linen ot ena ilubu' hinan naka''utan hinan doplah ot
tungabona i han ongal an batu. 47 Yaden dedahdi da Mary Magdalene ya
hi inan Joses an hi Mary ta tinigoda nan nilubu'an Jesus.

Hay Timmaguwan Jesus
(Matthew 28:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

16 1 Hidin nala''uh nan Habadun tungo ot e gumattang da Mary
Magdalene ya hi Mary an hi inan da James i Salome hi lana ta
edaot punlanah hinan nilubu' an adol Jesus. 2 Ta on hiyah mun'awiwi''it
i diyen namangulun algon diyen duminggu ot makakdan umeh nan way

nilubu'an Jesus. 3 Ta humanaphappitandan mangmangnge an alyonday,
Nganne nin anuy eta pangipa'aanan hinan tungab nan lubu'? 4 Mu hidin
dimmatongda ya tinigoda an na'aan nan ongal an batu an nitungab
hinan lubu'an. 5 Ta namaag mo ot hunggopda ya nangitiganda han lala'in
um'umbun hi nangappit hi winawwanda an nunlubung i han ma'apullaw
an munggayyadan. Ya nangintattakutda 6 mu alyon diyen lala'i di,
Adi ayu tumakut te innila' an nan nipata' an hi Jesus an i Nasaret di
pinhodyun tigon mu ma"id mohtu te namahuwan ot tigonyu tee tun
nipalo'ana. 7 Ume ayuot eh'a ta eyu ibaga i Peter ya hinadan udum an
intudtuduwana ta mitnuddah ad Galilee te hiyah diye tuwaliy inalina.
8 Ta onda limmah'un hinan lubu'an ya nunhiglan
munggagayonggongdah takutda ta muntinnagtagdan mange. Ya gapuh
takutda ya ma"id ha himmapitandah nadan dinamuda.

Hay Numpatigan Jesus I Mary Magdalene
(Luke 24:13-35)

9 Hidin namahuwan hi Jesus i diyen nawi"it di Duminggu ya hay
namangulun numpatigana ya hi Mary Magdalene an hiya din nahi'pan
ni' hi pituy didimunyu mu lina'ah Jesus. 10 Ot e ibagan Mary hinadan
umukayungan an itudtuduwan Jesus hidiyen tinigona 11 mu adida
patiyon.

Hay Numpatigan Jesus Hinan Duwan Intudtuduwana
(Luke 24:13-35; Nan Na'na'at 28:1-6)

12 Indani ya wadada nan duwan intudtuduwan Jesus an idaldallandan
umeh nan pangayanda ya numpatigoh Jesus i dida mu nalumman di
tigona. 13 Ta onda immatunan ot ibangngaddah awadan nadan ibbada ot
uhuhondah diyen na'at mu adida damdama patiyon.

Hay Numpatigan Jesus Hinadan Apostolesna
(Matthew 28:16-20; Luke 24:36-49; John 20:26-29; Nan Na'na'at 1:6-8)

14 Indani ya numpatigo mahan moh Jesus hinadan himpulut ohan (11)
Apostoles i han pangananda ot ihingalna didah aggeda namatiyan hinan
imbagan nadan ibbada an hiya ya namahuwan. 15 Ot ahina alyon di,
Ume ayuh abobboble ta eyu ipa'innilah atagutagu nan inat'u an iphodan
di tatagu. 16 Ta hanada'en mangun'unud i ha"on ya mumpabonyagda ta
diday mi'tagu i Apu Dios hi munnananong. Mu nan adi mangun'unud
i ha"on ya diday nangalyan Apu Dios hi minaynayun di bahulda ta
hiya nan mipiyedah nan awadan di munnananong an punligatan. 17 Ya
hay pangimatunan hinan immannung an mangun'unud i ha"on ya nan
abalinandan munla'ah hi nih'op an gapuh pangidinlandah nan abalina'.
Ya atbohdin ta'on on nadan aggeda innilan hapit di udum ya mabalin

an ihapitda. 18 Ya ta'on on nan ulog an kumalat ya umayupdan dida. Ya
ta'on on alinah aggeda inatta ya imminumdah kodot ya adida mate. Ya
mabalin an iha'moday ta'ledah nadan mundogoh ya mipaphodda.

Hay Numbangngadan Jesus Hi Ad Abunyan

(Luke 24:50-53; Nan Na'na'at 1:9-11)

19 Hidin nagibbuh an ni'hapit hi Jesus hinadan itudtuduwana ot
mipatuluh ad abunyan ot e umbun hi way winawwan Apu Dios ta
middum i hiyan mun'ap'apu. 20 Ya hanada'en itudtuduwana ya immedah
abobboble ot eda muntudtuduh hapit Apu Dios. Ya hi Jesus di namoddang
i dida ta hiya nan waday abalinandan mangat hi milagro ta dadiyey
pamatiyan nadan tatagu an immannung nan itudduda.

Nan Inat Jesu Kristu An Iphodan Ta'u An Intudo'

Luke

Hay Nangipa'innilaan Luke I Teofilo Hinan Na'na'at

1 1 He"an iba Teofilo, innila' an dakolday nangitudo' tuwalih nadan
na'na'at hitun awadan ta'u. 2 Hay intudo'da ya nadan dingngoldah
nadan e nuntanudtudu an nannannigoh nadan na'na'at an nihipun hidin
hopapna. 3 Ya hidin inhamad'un inada'adal datuwe an inhipun'uh din
hopapna ya ninomnom'un ipanuh ta itudo"u ta idat'un he"a 4 ta wan
ma'innilaam an immannung nadan nitanudtudun da'yu.

Hay Nangibagaan Nan Anghel An Miyayyam Hi John

5 Hidin numpatulan Herod hi ad Judea ya wada han padin di Judyu an
hi Sekariah an tinanud din padin hi Abijah. Hi ahawanan hi Elisabeth ya
tinanud Aaron an oha damdaman padin di Judyu. 6 Maphod di pangatdan
himbale ya pa'a"un'unudonda nadan tugun Apu Dios. 7 Mu ma"id ha
imbabaleda te adi mun'imbabaleh Elisabeth ta lo'tat ya na'ininna ya
na'amamma hi Sekariah.
8 Han hin'algo ya hanadan padin nidduman Sekariah di e mundasal
hinan Templo. 9 Ya hay pangiye"eda ya ibunutday e mangidawat hinan
maghob an insenso i Apu Dios. Ya hi Sekariah di nabunut. 10 Ot ena
gobhon hidiyen insenso yaden mundasal nadan tinataguh bahhelna. 11 Ya
numpatigo i Sekariah han anghel Apu Dios an timma'dog hi nangappit
hi winawwan nan punggobhan hi insenso. 12 Ta hidin tinigon Sekariah
hidiyen anghel ya nangintattakut ta aggena innilay atona. 13 Mu alyon
nan anghel i hiyay, Adi'a tumakut, Sekariah. Te immaliya' ta ibaga' i
he"a an ipa'annung Apu Dios nan dasalmu. Ta mawadaan hi ahawam
ta mun'imbabale i han lala'i ta ngadananyu hi John. 14 Ta i diyen
iyayyamana ya nunhiglay amlongyu ya dakolday mi'yam'amlong i da'yu.

15 Hiya ya ipabaktun Apu Dios te mihipun hi awadanah putun inana ya
middum nan Espiritun Apu Dios i hiya. Ya mihipun boh iyayyamana ya
adina tamtaman di kumpulnan bumutong. 16 Ya gapuh nadan itudtuduna
ya dakolday Judyu an mumbangngad i Apu Dios. 17 Te hiyay ituda'
Apu Dios hi mangidadaan hinadan tatagu ta wan abulutonda nan ahi
ituda' Apu Dios. Te mawada nimpen hiya nan Espiritun Apu Dios ya
nan abalinana an wada ni' i din hi Elijah. Ya ipanuhnay hina'amma
ta munhahayyupda. Ya tugunona nadan mumpungngohe ta hanadan
maphod an pangat di atonda ta wan midadaandah umaliyan nan Ap'apu.
18 Mu alyon Sekariah hinan anghel di, Undan ihya nin ma'at ha athina
an ten amammaa' mo ya atbohdin ininnah ahawa'?
19 Ya alyon nan anghel di, Ha"on hi Gabriel an ohan baal Apu Dios ya
hinnaga' ta ipa'innila' hituwen maphod an ahi ma'at i da'yu. 20 Mu gapu
ta adim patiyon hinaen inali' ya mihipun hi ad uwani ya adi'a humapit ta
ingganah mipa'annung nan imbagan Apu Dios.
21 Hanada'en tatagun manmannod i Sekariah ya masda'awda te nadnehdih
nan Templo. 22 Mu hidin limmah'un ya inniladan waday impatigon Apu Dios
i hiya te hidiyen adina humapitan an ona itpong di atonan mi'hapit i dida.
23 Ta nagibbuh hidiyen tamuna ot inayunan umanamut. 24 Ya agge nadne ya
immannung an nawadaan hi ahawanan hi Elisabeth ot tumuttungoh limay
bulan. Ta alyonay, 25 Mun'am'amlonga' ta ad uwani ya himmo'a' i Apu Dios ta
wan midinong di e pamihupihulan di tatagu i ha"on.

Hay Nangibagaan Nan Anghel Hi Iyayyaman Jesus

26 Hidin mi'anom hi bulan nan imbutyug[a] Elisabeth ya hinnag bon Apu
Dios nan anghel an hi Gabriel hinan bobleh ad Nasaret hidih ad Galilee
27 ta e mi'hapit hinan mangilog an hi Mary an nitbi i Joseph an nalpuh
nan holag handin patul an hi David. 28 Ta hidin numpatigo nan anghel
ot alyonay, Mary, immaliya' ta ipa'innila' an he"ay pinto' Apu Dios hi
pangatanah maphod. Ot hi Apu Dios ya wadawadan mangipapto' i he"a.
29 Ya numanomnom hi Mary i diyen inalin nan anghel ta alyonah
nomnomna di, Nganne nin di pinhodnan ibaga?
30 Mu alyon nan anghel i hiyay, Adi'a numanomnom te immannung
an ongal di punnomnom Apu Dios i he"a 31 ta adi madne ya mawadaan'a
ta iyayyammu han lala'i ta ngadananyuh Jesus. 32 Hiya ya ongal di
abalinana ta mangadanan hi Imbabalen nan na'abbaktun Dios. Ya hiyay
pumbalinon Apu Dios hi patul ta umat i din hi apunan hi David 33 ta
hiyay mun'ap'apuh nadan Judyu hi inggana.
34 Ya alyon Mary di, O mu nganney ato' an mawadaan an aggeya' ni'
nalahin?

---

[a] **1:26** Hay pangalin di udum hinan imbutyug ya inhabi.

35 Ya alyon nan anghel di, Nan Espiritun nan na'abbaktun Dios
di mawadan he"a ta gapuh nan abalinana ya mawadaan'a. Ta nan
iyayyammu ya ma"id ha bahulna an hiya nan ma'alih Imbabalen Apu
Dios. 36 Ya ta'on on nan ibam an hi Elisabeth an alyonday adi mabalin hi
mun'imbabale te ininna mo mu ad uwani ya mi'anom hi bulan nan lala'in
imbutyugna. 37 Ta datuwey atigana an ma"id ha adi abalinan Apu Dios an
aton.

38 Ot alyon Mary di, At'ehna ya abuluto' nan pohdon Apu Dios an ma'at
ot hanat ma'at i ha"on nan imbagam.

Hidin inalinah diye ot ume nan anghel.

Hay E Nanigan Mary I Elisabeth

39 Indani ya ninomnom Mary an umehdih nan nun'abillid an bobleh ad
Judea 40 an awadan da Sekariah.

Ta hidin dimmatong hi Mary ot alyonan Elisabeth di, Immaliya' ta
tigon da'yu.

41 Ya hidin dingngol Elisabeth di hapit Mary ya immiku nan golang hi
putuna. Ya bimmika nan Espiritun Apu Dios i hiya ta 42 inlotnan alyonay,
Hi an namin di abinbinabai ya he"ay pinto' Apu Dios hi pangatanah
maphod ya atbohdi nan golang an iyayyammu. 43 Mun'am'amlonga' hi
immaliyam mu nganneya' ihya ta he"a an hi inan nan Ap'apu ya umali'an
manigon ha"on. 44 Hidin dingngol'uy hapitmu ya immiku tun golang hi
putu' hi amlongna. 45 Ot mipa'amlong'a te pinatim an ipa'annung Apu
Dios nan inalinan ma'at i he"a.

Hay Nundayawan Mary I Apu Dios

46 Ya inalin Mary di, Dayawo' hi Apu Dios
47 ya mun'am'amlonga' te hiyay mangdat hi pi'taguwa' hi munnananong
48 te minonomnoma' i hiya an ta'on on na'adda"ula' an baalna. Ta
mihipun hi ad uwani ya ibagan nadan tatagu hi udu'dula'
49 te hi Apu Dios an ongal di abalinana ya maphod di inatnan ha"on te
hiya ya maphod tuwaliy a'atna.
50 Te nihipun hidin hopapna ya ongal di homo'na hinadan
mangun'unud i hiya.
51 Ya gapuh nan ongal an abalinana ya pina"ihnay punnomnom nadan
mumbaktun tatagu ta maguluy nomnomda.
52 Ya atbohdin nun'ipa'aana nadan mumbaktun ap'apuh nadan sa'adda
ot ihukkatna nadan nun'ada"ul.
53 Ya indatnay mahapul nadan nun'awotwot.
Mu hanada'en kakadangyan ya nun'ituda'na dida an ma"id ha
indatnan dida.
54 Mu dita'u'en Judyu an baalna ya boddangan dita'u

55 te mipapanomnom i hiya din imbagana i handin a'ammod ta'un hi
Abraham an hom'on dita'un holagna hi inggana.
56 Hay niha"adan Mary hi balen da Elisabeth ya umeh tuluy bulan ot
ahi mumbangngad hi baleda.

Hay Niyayyaman John An Mumbonyag

57 Hidin nadatngan di pun'ayyaman Elisabeth ya immannung an lala'i
nan inyayyamna. 58 Ta hidin dingngol nadan hinaggonda ya nadan
tulangdah diyen ongal an inat Apu Dios an gapuh homo'nan hiya ya
ni'yam'amlongdan hiya.
59 Ot hidin mi'awaluh algon diyen golang ya na'amung nadan tatagu ta
tigonday akugitan diyen golang. Ot alyonday, Hi Sekariah di ipingadan
ta'un hiya ta bunatonay ngadan amana.
60 Mu alyon Elisabeth di, Bokon ta hi John di ngadana.
61 Ya alyonday, Tanganu? Undan waha nungngadan hi John i da'yun
himpamu'un?
62 Ot itpongdan ibaga i amana hi'on nganney pinhodnan mingadan i diyen
golang. 63 Ya initpong Sekariah i dida ta idatda ha pangitudo'ana ot itudo'na
an hi John di ngadana. Ya masda'aw nadan tatagu. 64 Ya na'ibagan himmapit
mohpeh Sekariah ot munhana i Apu Dios. 65 Ta masda'aw nadan hinaggonda.
Ta hidiyen na'at di hanaphapiton nadan tatagu an nunhitu i diyen nun'abillid
an bobleh ad Judea. 66 Ya an namin nadan nangngol i diyen na'at ya alyondah
nomnomday, Nganne nin di pumbalinan diyen golang hi'on kumilog?
Manu'eh athidiy ibagada ya matigoda an wadah Apu Dios an
bumoddang i hiya.

Hay Imbagan Sekariah Hi Pundayawna I Apu Dios

67 Indani ya bimmikah nan Espiritun Apu Dios i Sekariah ot alyonay,
68 Madayaw hi Apu Dios an dayawon ta'un Judyu te agge dita'u
inwalong te intuda'na nan ahi manapung hi bahul ta'u.
69 Hidiyen impa'alina ya ongal di abalinana an mangihwang i dita'u an
nalpuh nan holag din baalna an hi David.
70 Ta hinaey nipa'annungan din impibaganah nadan propeta
71 an alyonay ihwang dita'un hiyah nadan binuhul ta'u ya hinadan
humihiwon dita'u.
72 Ya ipa'annungna din imbagana i handidan a'ammod ta'u ta hom'on
dita'u.
73 Te hay imbagana i handin ammod ta'un hi Abraham
74 ya alyonay ibaliw dita'uh nadan binuhul ta'u ta ma"id ha itakut ta'un
munhilbin hiya
75 ya ta wan hanadan miyunnudan hinan pangatnay pangat ta'u
ituwen pi'taguwan ta'uh tun luta.

76 Ya he"a'en imbabale' ya he"a nan propetan nan na'abbaktun Dios te
he"ay e mangidadaan hinadan tataguh umaliyan nan Ap'apu ta'u.
77 Ta em ipa'innilan dida nan aton Apu Dios an mamakawan hi
bahulda ta way atondan mi'tagun hiya
78 an gapuh nan ongal an homo'nan dita'u.
Ya hitun umaliyan diyen ituda' Apu Dios ya umat hinan humilin algo
79 an patalana nan paddungnay munhihillong an nitaguwan ta'u an
gapuh bahul ta wan adi ta'u mihi"an i Apu Dios.
Ya itudduwan dita'u hinadan nipto' an pangat ta wan luminggop di
nitaguwan ta'u.

Hidin Kimmilog Hi John

80 Hidin kimmilog hidiyen imbabalen Sekariah ya ni'yong'ongngal
di pangulugnan Apu Dios. Ya e nihaha"ad hinan agge naboblayan ta
inggana ot madatngan di ena puntudduwan hinadan ibbanan Judyu.

Hay Niyayyaman Jesus
(Matthew 1:18-25)

2 1 Indani ya inyuldin nan patul an hi Agustus hinadan boblen
sinakup di Roma an mahapul an eda mumpalistan namin nadan
tataguh nan boblen nalpuwan di a'ammodda. 2 Hay gobelnador hi ad
Syria i diyen hopap di pumpalistaan di tatagu ya hi Kirinius. 3 Ta way
oha mo on e numpalistah nan boblen nalpuwan di a'ammodna. 4 Ta hi
Joseph an i Nasaret hidid Galilee ya ni'yeh ad Bethlehem hidih ad Judea
ta e mumpalistahdi te hidiy niyayyaman apunan hi David. 5 Ya hi Mary
an nitbiyana ya ni'ye damdaman e mumpalista yaden na'aggayuh.
6 Ta hidin wadadah ad Bethlehem ya nadatngan di pun'ayyamana.
7 Ta inyayyamna nan panguluwan an imbabalenan lala'i ot ulohana ot
ipalo'nah nan balunglung an na'ap'apan hi dagami. Hidiy nangipalo'ana te
ma"id ha eda umohnongan hinadan uggan umohnongan nadan mangili.

Hay Nanginnilaan Nadan Mumpumpastol Hi Niyayyaman Jesus

8 Hidih nadan pumpastolan hi ad Bethlehem ya dedahdi nadan
mumpumpastol an mangipapto' hinadan kalneroh nan mahdom. 9 Ya i diyen
nahdom ya alinah on numpatigo nan anghel Apu Dios i dida. Ta hanan
binang Apu Dios ya hinitalana nan awadanda ta nangintattakutda. 10 Mu
inalin nan anghel i diday, Adi ayu tumakut. Te wada han maphod an ibaga' i
da'yu an mangipa'amlong hi atagutagu. 11 Ad uwanin nahdom ya niyayyam
hitun boblen David nan Kristu an Ap'apu an mangihwang hi tatagu. 12 Hay
pangimatunanyun hiya ya dehdin na'ulohan ot mipalo' i han balunglung.
13 Ta ona inalih diye ya alinah on wadaday dakkodakkol an anghel an
nalpuh ad abunyan an ikankantaday pundayawda i Apu Dios an alyonday,

14 Madaydayaw hi Apu Dios an na'abbaktuh ad abunyan. Ya
mipalinggop nadan tatagu an mangat hinadan umipa'amlong i hiya.
15 Ta hidin numbangngad nadan anghel hi ad abunyan ot munhahapit
nadan mumpumpastol an alyonday, Ume ta'u moh ad Bethlehem ta eta'u
tigon hidiyen imbagan Apu Dios.
16 Ot ma'anneda ya inakhupanda da Mary i Joseph. Ya tinigoda nan
golang an nipalo' hinan balunglung 17 ot uhuhonda nan inalin nan
anghel i dida an a'at nan golang. 18 Ya an namin nadan nangngol i diyen
inuhu'uhuh dadiyen mumpumpastol ya masda'awda. 19 Mu hi Mary ya
ma''id ha dakol hi inalina te ona nomnomnomon dadiyen na'na'at.
20 Indani ot mumpumbangngad nadan mumpumpastol hinadan
pumpastolanda an nunhiglay pundayawda i Apu Dios an gapuh
nangipa'innilaan nan anghel i dida i diyen na'at ya hay naniganda an
immannung hidiyen nipa'innilan dida.
21 Hidin mi'awaluh algon nan golang ot ipakugitda ot ngadananda ta hi
Jesus te hiyah diyey inalin din anghel i Mary ot ahi mawadaan.

Hay Nangiyayandan Jesus Hinan Templo

22 Hidin nadatngan di e pangatan da Mary i Joseph hinan nibagah
nan Nitudo' an Tugun Moses ta ahi mibilang hi malinis di ohan babain
pa''ayyamna ya ninomnomdan idihhan an iyeh Jesus hi ad Jerusalem
ta eda idawat i Apu Dios. 23 Te hay nitudo' i diyen tugun Apu Dios ya
alyonay an namin di panguluwan an linala'i ya mahapul an midawat i
Apu Dios. 24 Ya gapu ta pa''ayyam nimpen Mary ya mahapul an i'nongnay
duwan balug onu palluma an miyunnudan i diyen tugun Apu Dios.
25 Ya wada han lala'in i Jerusalem an hi Simeon an maphod di
pangatna te nan tugun Apu Dios di un'unudona ya hiyay ohan mamannod
hi umaliyan nan mun'ap'apu i didan Judyu. Ya wadan hiya nan Espiritun
Apu Dios 26 ta hiyay nangipa'innila an hiya ya adi mate ta ingganah
tigona nan Kristu an ahi mun'ap'apu.
27 Indani ya impangulun nan Espiritun Apu Dios hi Simeon hidih nan
Templo yaden dedahdi da Mary i Joseph an inyedahdih Jesus ta atonda
nan nibagah nan Nitudo' an Tugun. 28 Ya immeh Simeon ot apupuwonah
Jesus ot dayawonah Apu Dios an alyonay, 29 Mun'am'amlonga' an baalmu
Apu Dios te nipa'annung din inalim i ha''on ot mabalin mohpen ta'on ona'
mate. 30 Ot teen tinigo' tun intuda'mun Mangihwang hi tatagu 31 an hiyah
tuwe din ninomnommu tuwalin mipa'innilah atagutagu. 32 Hiya ya umat
hinan patal an patalanay nomnom di tatagu an ta'on on hanadan bokon
Judyu ta wan hiyay un'unudonda. Ya hiya boy mangipabaktu i da'min
tatagum an Judyu.
33 I diyen inalin Simeon ya masda'aw nadan a'ammod diyen golang.
34 Ot alyon Simeon i Mary di, Hi Apu Dios di mangipa'amlong i da'yu. Ya

hituwen golang an pinto' Apu Dios di gumalat hi adusaan di udum an
Judyu hi'onda adi umunud i hiya. Mu hiya boy gumalat hi ihwangan di
udum hi'onda umunud i hiya. Ya ma'innilan hiya nan hinnag Apu Dios
te hiyay mangipa'innilah a'at Apu Dios. Mu dakolday mamihul i hiya
35 ta a'innilaan di nomnom di tatagu. Ta hiya nan ahi nunhiglay hakit di
nomnommu ta ay waha mitpig hi puhum an gapuh nan ma'at i hiya.
36 Ya wahdi boh nan Templo han ininnan propeta an hi Ana an hi na'
Panwel an tinanud Asel. Hiya ya pituy tawon di nun'addumandah nan
ahawana ot ahi mabalu. 37 Ya nawalut opat (84) moy tawona.[b] Ya abigabigat
ya ahodohodom on wahnan Templo an mundayaw i Apu Dios ya nunhiglan
i'ulatanay pundasalana i hiya. 38 Ta hidin tinigona da Joseph ot umeh
awadanda ot munhana i Apu Dios. Ot pun'ibaganay a'at diyen unga hinadan
tatagun mamannod hi umaliyan nan Mangihwang i dida an i Jerusalem.
39 Hidin inat da Joseph nadan nibagah nan tugun Apu Dios hi atonda ot
mumbangngaddah bobledah ad Nasaret hi ad Galilee.
40 Ta lo'tat ya mun'a'ong'ongngal hidiyen unga. Ya mabikah ya
na'annomnoman te hi Apu Dios di mangipappapto' i hiya.

Hay Nangakhupandan Jesus Hinan Templo

41 Atawotawon on ume nadan a'ammod Jesus hi ad Jerusalem
te hidiyey imminghah atonda an eda mi'yamung hinan
punnomnomnomandah nihwangan handidan a'amoddah ateh ad Egypt.
42 Ta hidin himpulut duway (12) tawon Jesus ya ni'ye i da amana i inana
hi ad Jerusalem i diyen ngilin di punnomnomnomandah nihwangan
handidan a'ammoddah ateh ad Egypt.
43 Ta hidin nagibbuh hidiyen ngilin ot makakdan umanamut. Mu
aggeda innila an nataynan hi Jesus hidih ad Jerusalem 44 te hay wah
nomnomda ya ni'bulog hinadan ibbada. Ta hin'algoy nundallanananda
ot ahida imutalngan an ma"id hi Jesus. Ot eda pun'ibagah nadan i'ibada
ya nadan udum an nun'ibbada 45 mu ma"id. Ot ibangngadda mo boh ad
Jerusalem ot eda punhama' hidi.
46 Ta mi'atluh algo ot ahida mohpe akhupan an wahdin mi'ib'ibbun
hinadan muntudtuduh nan Templo an dongdonglona nadan itudtududa
on dakol di minahmahanan dida. 47 Ya an namin nadan wahdin
mundongdongngol ya masda'awdah nan al'alyon Jesus te dakol di
innilana. 48 Ya ta'on on da amana i inana ya masda'awdah nanigandah
awahdina. Ta immeh inanah awadana ot alyonay, Tanganu mahan on
waha athinah inatmu? Nunhiglay inomnomanmin amam hi ama"idmu ta
hiya nan e da'a hinamahama'.

---

[b] **2:37** Hay alyon di udum ya nihipun hi nabaluwana ya agge numbintan ta nawaluy tawon di nabaluwana.

49 Mu alyonay, Tanganuna' tuwali e hinamahama' i da'yu? Undan
aggeyu innilan mahapul an mihtuwa' hitun balen Ama? 50 Mu aggeda
na'awatan di pinhodnan ibaga. 51 Ot mi'bangngad mo da Jesus hi ad
Nasaret an ninaynayun di ana'na'unnudnah nadan a'ammodna. Ya
minonomnom i inana dadiyen ina'inat Jesus.
52 Ta hidin mun'a'ong'ongngal hi Jesus ya mun'a'udman boy innilana
ya hay e pun'amlongan Apu Dios i hiya. Ya atbohdin pinpinhod nadan
tatagu.

Hay Intuddun John An Mumbonyag
(Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8)

3 1 Hidin mi'apulut limah (15) tawon hi numpatulan Tiberius hi ad
Roma ya hi Ponsio Pilatu di gobelnador hi ad Judea. Ya hi Herod
an hi ibban Philip damdamay ap'apu hinadan bobleh ad Iturea ya hi
ad Trakonitis. Ya hi Lisanias di ap'apu hi ad Abilene. 2 Ya hanada'en
nun'abaktun padin di Judyu i diyen tawon ya da Anas i Kayapas. 3 Ya
i diyen timpu ya immeh John an imbabalen Sekariah hinadan boblen
nihaggon hinan wangwang an nungngadan hi Jordan an e timmanudduh
nadan tatagun alyonay, Mahapul an muntutuyu ayuh nadan adi
maphod an ina'inatyu ya indinongyun mangat i dadiye ya numpabonyag
ayu ot pakawanon da'yun Apu Dios. 4 Ta hidiyey nipa'annungan din
impitudo' Apu Dios i Isaiah[c] an alyonay, Wada han ahi e mangitku'itkuk
an muntudtudu hinadan tatagu an umanneh nan awadana an agge
naboblayan an analyonay, Idadaan ta'u ha ma'andong hi awon nan
Ap'apu ta midadaan hi umaliyana.[d] 5 Ta paddungnay tababon ta'u
nadan nun'ah'ung ya nundotalon ta'u nadan billid ya nadan nabillid.
Ya puntaldongon ta'u nadan nun'akillun awon ya nuntabab ta'u nadan
nun'aba"ungan 6 ta wan tigon di atagutagu ta innilaonda nan aton Apu
Dios an mangihwang hi tagu.
7 Ta dakolday tatagun e mumpabonyag i John mu inalinan diday,
Da'yun ay u'ulog, wan alyonyu on mabonyagan ayu'e ya ma'aan di bungot
Apu Dios i da'yu. 8 Mahapul an idinongyun mangat hi adi maphod ta
atiganan nuntutuyu ayuh nadan numbahulanyu. Ta adi ayu ma'dinnol an
gapu ta tinanud da'yun Abraham ya adi da'yu dusaon. Te ibaga' i da'yu
an mabalin an pumbalinon Apu Dios hantudan batu hi holag Abraham.
9 Te hi Apu Dios ya nundadaan an mundusah nadan tatagun adi maphod
di pangatda ta umatdah nan kayiw an ma"id'e ha maphod hi ibungana ya
malngoh ta mitungu.
10 Ot mahmahan nadan tatagun alyonday, Ot nganne moy atonmi?

---

[c] **3:4** Isaiah 40:3-5 [d] **3:4** Nan midadaan hi umaliyan nan Ap'apu ya hay pinhodnan alyon
ya ipaphodday pangatda.

11 Ya alyonay, Wada'en da'yu ha duway lubungna ya idatyuy ohah
nadan ma"id ha lubungna. Ya da'yun waday anona ya hanat pi"anonyu
nadan ma"id ha anona.
12 Ya nada'en mumpun'amung hi buwis an ni'yen e mumpabonyag i hiya
ya alyonday, Apu manudtudu, nganne mo piboy atonmi?
13 Ya alyonay, Tigonyu ta adiyu hulukan nan buwis an nibagan eyu
hingilon.
14 Ya inalin bon nadan titindaluy, Ya nganne piboy atonmi?
Ya alyonan diday, Adiyu unguhan nan bo'laonyu ya adiyu tattakuton
nadan tatagu ta way atonyun mangalah pihhuda.
15 Ta hidin dingngol nadan tatagu nadan imbagabagan John ya
namamay punnomnomdah nan umaliyan nan hahaddonda an Kristu. Te
hay punnomnomda ya ma"id ha mapto' hi'on hi John nan hahaddonda
an Kristu. 16 Mu inalin John i diday, Bokon ha"on nan hahaddonyu an
umalin Kristu mu adi madne ya umali. Ya na'abbaktu mu ha"on ta ta'on
on ha e' pangubadan hi tayun di hapatutna ya na'adda"ula' an mangat.
Ya hay pamonyag'u ya liting ya abuh mu hay pamonyagnan da'yu ya nan
Espiritun Apu Dios ya apuy. 17 Ta hitun umaliyana ya hiwwayonay tatagu
an ay muntoop ta namahmah e nadan nabgahan ya dadiyey ena inyalang
ya ena pinu'ulan nadan dugih i han apuy an adi madmaddop.
18 Ya nat'onat'on di inat John an nangitudduh nadan tataguh nan
maphod an ahi ma'at i dida. 19 Ya agge timmakut an namahiw i Herod an
patul i diyen boble an gapuh nadan adi maphod an pangatna an umat hi
nangiyahawaana i Herodias an ahawan ibbana. 20 Mu hidin inatnahdi ya
namamay hihiwon Herod i hiya ot ipibaludna.

Hay Nabonyagan Jesus
(Matthew 3:13-17; Mark 1:9-11)

21 Han hin'algo hidin agge ni' nibalud hi John ya dakolday immeh
awadan John an e mumpabonyag ya imme damdamah Jesus an e
mumpabonyag i hiya. Ta hidin nabonyagan ot mundasal ya niluwat hi ad
abunyan. 22 Ya nungkohop i hiya nan Espiritun Apu Dios an ay pallumay
tigona. Ya wada han madngol an hapit an nalpuh ad abunyan an alyonay,
He"a nan Imbabale' an pa'appohpohdo' ya umipa'amlong'a i ha"on.

Nan Ud Holag I Jesu Kristu
(Matthew 1:1-17)

23-38 Hidin tulumpuluy (30) tawon Jesus ya inhipuna an muntudtudu.
Ya datuwey tonton di nalpuwan di a'ammodna an pamaag hi Apu Dios ta
limmunah Adam. Ot muntanud hi Adam ta hi Set. Ot muntanud hi Set
ta hi Enos an hi aman Kenan. Ot muntanud hi Kenan ta hi Mahalalel an
hi aman Jared. Ot muntanud hi Jared ta hi Enok an hi aman Matuselah.

Ya nuntanud hi Metuselah ta hi Lamek an hi aman Noah. Ot muntanud hi Noah ta hi Sem an hi aman Arpaksad. Ot muntanud hi Arpaksad ta hi Kenan an hi aman Sela. Ya nuntanud hi Sela ta hi Eber an hi aman Peleg. Ot muntanud hi Peleg ta hi Reu an hi aman Serug. Ya nuntanud hi Serug ta hi Nahor. Ot muntanud hi Nahor ta hi Terah an hi aman Abraham. Ot muntanud hi Abraham ta hi Isaac an hi aman Jacob. Ot muntanud hi Jacob ta hi Judah an hi aman Peres. Ot muntanud hi Peres ta hi Hesron an hi aman Ram. Ot muntanud hi Ram ta hi Aminadab an hi aman Nason. Ot muntanud hi Nason ta hi Salmon an hi aman Boas. Ot muntanud hi Boas ta hi Obed an hi aman Jesse. Ot muntanud hi Jesse ta hi David ot muntanud hi David ta hi Nathan. Ot muntanud hi Nathan ta hi Matata ot muntanud hi Matata ta hi Menna. Ot muntanud hi Menna ta hi Melea ot muntanud Melea ta hi Eliakim. Ot muntanud hi Eliakim ta hi Jonam an hi aman Joseph. Ot muntanud hi Joseph ta hi Judah an hi aman Simeon. Ot muntanud hi Simeon ta hi Libay an hi aman Mattat. Ot muntanud hi Mattat ta hi Jorim an hi aman Elieser. Ot muntanud hi Elieser ta hi Joshua an hi aman Er. Ot muntanud hi Er ta hi Elmadam an hi aman Kosam. Ot muntanud hi Kosam ta hi Addi an hi aman Melki. Ot muntanud hi Melki ta hi Neri an hi aman Sealtiel. Ot muntanud hi Sealtiel ta hi Serubabbel an hi aman Resa. Ot muntanud hi Resa ta hi Joanan an hi aman Joda. Ot muntanud hi Joda ta hi Josek an hi aman Semein. Ot muntanud hi Semein ta hi Matatias an hi aman Maat. Ot muntanud hi Maat ta hi Naggay an hi aman Esli. Ot muntanud hi Esli ta hi Nahum an hi aman Amos. Ot muntanud hi Amos ta hi Matatias an hi aman Joseph. Ot muntanud hi Joseph ta hi Jannay an hi aman Melki. Ot muntanud hi Melki ta hi Libay an hi aman Matat an hi aman Heli an ammod Joseph an hay innilan di tatagu ya hiyay nangimbabale i Jesus.

Hay Namatnapatnaan Nan Diyablu I Jesus
(Matthew 4:1-11; Mark 1:12-13)

4 1 Hidin bimmikah nan Espiritun Apu Dios i Jesus ya tinaynana
nan numpabonyaganan wangwang an nungngadan hi Jordan te
impangulun nan Espirituh nan agge naboblayan. 2 Ta napat (40) di algoh
nihaha"adanahdi ta hidiy namatnaan nan diyablun hiya ta hay ena tuwali
pumbahulan. Ya agge nangnangngan ta na'a'aggangan. 3 Ot alyon nan
diyablun hiya di, Hi'on immannung an he"a nan Imbabalen Apu Dios ya
tanganunmu adi ibaga ituwen batu ta mumbalin hi tinapay ta anom?
4 Mu alyon Jesus di, Hay nitudo' hinan hapit Apu Dios ya alyonay, Adi
umdah nan makan hi managuh tagu.
5 Ot iyen bon nan diyabluh Jesus hinan billid ta i han na'omtang ya
impamangmangnan namin i hiya nadan pun'ap'apuwan hitun luta. 6 Ot
alyona i Jesus di, An namin datuwen mun'aphod an pun'ap'apuwan ya

nadan mun'a'omnawan ya niyukod i ha"on ta ukoda' an mangdat hinan pohdo' an pangdatan ot mabalin an idat'un he"a. 7Ot hi'on mundu"un'a ta dayawona' ya mabalin an idat'un he"an namin datuwe.

8Mu alyon Jesus di, Hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hi Apu Dios ya abuh di dayawonyu ya unudonyu.

9Ot iyen bon nan diyablu hi Jesus hi ad Jerusalem i han na'taggen bubung nan Templo ot alyonan hiyay, Hi'on immannung an he"a nan Imbabalen Apu Dios ya agam ta dumokpah'a 10ot impitudo' Apu Dios an alyonay honagona nadan anghelna ta ipapto' da'a 11ya impitudo'na bon hapapaon da'ah nadan anghelna ta ta'on on hay hukim ya adi mahugatan hi batu.

12Mu alyon Jesus di, Hay nitudo' boh nan hapit Apu Dios ya alyonay, Adiyu attaon an patnaon di abalinan Apu Dios.

13Ta impahdan Satanas an namatnapatnan Jesus mu agge nabaliyan hi Jesus i dadiyen nunha'ulna ot taynana mo ta nangamung boy ahina punnomnoman an munha'ul i hiya.

Hay Nangihipunan Jesus An Nuntudtudu
(Matthew 4:12-17; Mark 1:14-15)

14Hidin numbangngad hi Jesus hi ad Galilee ya dakol di ina'inatna te ongal di abalinana an gapuh nan Espiritun Apu Dios an wadan hiya. Ya nundongol dadiyen ina'inatna hi abobboble. 15Ya ta'on on nan panuddunah nadan a'am'amungan di Judyu ya pinpinhod nadan tatagu.

Hay Agge Nangunudan Nadan Tatagu I Jesus Hinan Numboblayana
(Matthew 13:53-58; Mark 6:1-6)

16Indani ya immeh Jesus hinan boblen kimmilogana an ad Nasaret. Ta i diyen Habadun tungo ya immeh nan a'am'amungan di Judyu te hidiyey impa'inghanan aton ot tuma'dog ta bahaona nan hapit Apu Dios 17ot idatdan hiya nan nalu'ut an natud'an ya hinama'nahdi nadan imbagabagan din propetan hi Isaiah an alyonay, 18Hanan Espiritun Apu Dios ya wadan ha"on te ha"on di pinto'na an e mangipa'innilah nadan nun'awotwot hinan maphod an ma'at i dida. Ta milubus nadan paddungnay nabalud hi bahul. Ya atbohdin mipaphodday napilok ya mawayawayaanda nadan mapalpaligat. 19Te ad uwaniy pangipatigan Apu Dios hi homo'nah tatagu.[e]

20Ta hidin binahana ot ludunona ot ibangngadnah nan muntamuhdi. Ya inumbun ot inayunan muntuddu. Ya an namin nadan wahdi ya itittigoda i hiya. 21Ot alyon Jesus di, Ad uwanin algo ya nipa'annung hinaen imbagan Apu Dios an hiya neeh binaha'.

---

[e] **4:19** Isaiah 61:1-2

22 Ya an namin nadan tatagu ya maphod di ibagada i Jesus. Mu
masda'awdah nadan mapmaphod an imbagana ta alyonday, Undan bokon
hiyah nae nan imbabalen Joseph?
23 Mu alyon Jesus di, Ma"id ha mapto' ya alyonyuy, Doktor, impaphodmuy
dogoh di udum ot agam pibo ta ipaphodmuy adolmu. Te alyonyuy mahapul an
ato' damdamah tun numboblayan ta'u nadan dingngodingngolyun ina'inat'uh
ad Kapernaum. 24 Mu ibaga' i da'yu an ma"id ha propeta hi malispituh nan
numboblayana. 25 Ta umat hidin atagun Elijah an wada han aggena immudanan
hi tuluy tawon ta han godwa ta nawada han nunhiglan bitil hi abobboble. Mu
ta'on on dakolday maligatan hinadan nun'abalu i diyen boble 26 ya bokon diday
binoddangana te intuda' Apu Dios ta ena boddangan han nabalu an i Sarepat hi
ad Sidon an bokon Judyu. 27 Ya atbohdih din atagun nan propeta an hi Elisa an
ta'on on dakolday Judyu an na'gullidan mu ma"id i dida ha na'aan di gulidna te
ammuna nan bokon Judyu an hi Naaman an i Syria han na'aan di gulidna.
28 Ya hidin dingngol nadan tatagun wahdi dadiyen imbagabagan Jesus
ya bimmungotda. 29 Ta natanna'dogda ot punlupdukda ot inayundan iyeh
nan bulludnah nan baktun di bobleda ta hidiy edaot pangituldunan i
hiya. 30 Mu aggeda inilmu ya ini'wanaot hi gawwan nadan tatagu ot ume.
31 Ot inayunan ume boh ad Kapernaum hi ad Galilee ot muntudtuduh nan
a'am'amungan di Judyuhdi.

Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op
(Mark 1:21-28)

Ya hidin Habadun tungo ot umeh Jesus an e muntudtuduh nan a'am'amungan
di Judyu hi ad Kapernaum. 32 Ya masda'awda te ongal di abalinanan
muntudtudu. 33 Ya wahdi han ni'yamung i dida an nahi'pan ta initkuknan
alyonay, 34 Jesus an i Nasaret, nganney nun'iyalim hitu? Undan immali'an
manadag i da'mi? Innila da'a te he"a nan niyappit i Apu Dios.
35 Mu inhingal Jesus an alyonay, Duminong'a ya immaan'a inaen tagu.
Ya hidin inalin Jesus hidiye ya tinukkad nan nih'op hidiyen tagu
yaden deedahdin namin nadan tatagu. Ot inayunan umaan i diyen
tagu mu agge nahugatan hidiyen nih'opana. 36 Ta nada'en na'amung ya
munhimbabaggadan alyonday, Ongal nayyay abalinan di hapitna te ta'on
on ha dimunyun nih'op on unudonday ibagana te mala'ahda.
37 Ta datuwen inat Jesus ya nundongol hi abobboblehdi.

Hay Numpangipaphodan Jesus Hinadan Mumpundogoh
(Matthew 8:14-17; Mark 1:29-34)

38 Hidin nagibbuh an nuntudtuduh Jesus hidih nan a'am'amungan di
Judyu ot umeh balen da Simon Peter. Ya hi inan nan ahawan Simon ya
mundogoh an na'appudut di adolna ta impa'inniladan Jesus. 39 Ot umeh
Jesus hinan way nalo'ana ot alyonay, He"an pudut ya umaan'a.

Ya na'ibagan pinumhod ot e munha"ang ot idadaanay anon da Jesus. 40 Ya hidin munlimmuhan nan algo ya dakolday mumpundogoh an pun'iyedah awadan Jesus. Ot pun'iha'mon Jesus di ta'lenan dida ya pinumhodda. 41 Ya ta'on on nadan nun'ahi'pan on nunla'ahna nadan nun'ih'op i dida ta muntukuk dadiyen dimunyu an alyonday, He"a nan imbabalen Apu Dios.

Mu nun'ihingal Jesus dida te aggena pinhod an diday mangipa'innila an hiya nan Kristu.

Hay E Nuntudtuduwan Jesus Hi Ad Judea
(Mark 1:35-39)

42 Hidin mun'awiwi"it ya nakak hi Jesus ot umeh nan ma"id ha tagu. Mu e hinamahama' damdaman nadan tatagu ta lo'tat ya inakhupanda ot ipapilitda ta adina ni' taynan dida. 43 Mu alyon Jesus di, Taynan da'yu te mahapul an e' damdama itudtuduh nadan tataguh udum hi boble nan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios te hiyah tuwey nannagan Ama i ha"on.

44 Ta immeh ad Judea ot e muntudtuduhdih nadan a'am'amungan di Judyu.

Hay Nangayagan Jesus Hinadan Namangulun Intudtuduwana
(Matthew 4:18-22; Mark 1:16-20)

5 1 Han hin'algo ya immeh Jesus hinan pingngit di lobong an nungngadan hi Genesaret ya dakolday tatagun na'amung hidi an himmalunghung i hiya te pohdondan donglon nadan ituddunan tugun Apu Dios. 2 Ya tinigon Jesus han duwan bangka an wahnan pingngitna mu ma"id ha nilugan hinadan e muntabukul te eda inwahwah nadan tabukulda. 3 Ot umeh nan ohan bangkan Simon Peter ot kaliyanah Simon ta ena idlig hi kittang. Ta hidiy inumbunan Jesus ot muntudtudu boh nadan tatagu.

4 Hidin nagibbuh an nuntudtudu ot alyona i Simon di, Iyeyuh gawgawwana ya linnongyu nadan tabukulyu ot waday tabukulonyu.

5 Mu alyonday, Apu Jesus, inlablabimin nuntabukul ya ma"id ha tinabukulmi mu he"a'ey mangali ya atonmi.

6 Ot lonngonda mo bo nadan tabukulda ya immannung an dakol di natabukul ta nun'a'apnu nadan tabukulda ta ayda mapa"ih. 7 Ot wa'giyanda nadan ibbadah nan ohan bangka ta boddanganda dida. Ta pinnuda dadiyen duwan bangkah nadan ekan an natabukul ta ayda malnong hi damotna. 8 Ta hidin tinigon Simon Peter hidiyen dinakol di tinabukulda ya na'innilaana nan a'at Jesus ot mundu"un hi hinangngabna ot alyonay, Hanat taynana' Apu Jesus te umman bumaina' i he"a te na'abahhulana' an tagu.

9 Ya ta'on on nadan nun'ibban Simon ya masda'awda i diyen dinakol di tinabukulda. 10 Ya masda'aw bo da na' Sebedi an da James i John an dida nadan nun'ibba'ibban Simon an muntabtabbukul.

Ya alyon Jesus i Simon di, Adi'a bumain ta ha''on di un'unudom ta itudduwan da'ah atom an mun'ayag hi tatagu ta middumdan ha''on.
11 Ta onda impada'al nadan bangkada ot iwalongdah diyen tamuda ta miyunuddan hiya.

Hay Nangipaphodan Jesus I han Na'gullidan
(Matthew 8:1-4; Mark 1:40-45)

12 Wada bo han ohan algo an wadah Jesus i han ohan boble ya inoy an wahdi han na'gullidan.[f] Ta ona tinigoh Jesus ot mundu''un hi hinangngabna ot mumpahpahmo' an alyonay, Apu Jesus, daan mo bahan ta pohdom'e ya impaphoda' hitun dogoh'u.
13 Ot iha'mon Jesus di ta'lena i diyen na'gullidan ot alyonay, O pohdo'. Pumhod'a.
Ta ona inathidi ya na'ibagan pinumhod di adol diyen na'gullidan. 14 Ot padanan Jesus i hiya an alyonay, Adim ibagbagah tuwen inat'un he''a. Mu mahapul an ume'a ta em ipatigoh nan padi an pinumhod'a. Ya inunudmu nan nibagah nan tugun Moses ta idatmu ha i'nong diyen padi i Apu Dios ta panginnilaan nadan tatagu an nan padi ya abulutonan na'aan nan dogohmu.
15 Mu nundingngol damdamah diyen inat Jesus. Ta hiya nan dakkodakkolday tatagun nahayup an mundongol hinan itudtuduna. Ya hanada'en udum ya eda pa'aan di dogohda i hiya. 16 Mu wa'e damdama on e nunhiwweh Jesus ta way atonan mundasal.

Hay Nangipaphodan Jesus I han Naparalays
(Matthew 9:1-8; Mark 2:1-12)

17 I han oha bon algo an muntudtuduh Jesus ya wadadahdi nadan Paliseu ya nadan mumpuntudtuduh uldindan Judyu an nalpudah nadan abobbobleh ad Galilee ya hi ad Judea ya ta'on on hi ad Jerusalem. Ya hanan ongal an abalinan Apu Dios ya wadan Jesus ta abalinanan ipaphod nadan mumpundogoh. 18 Indani ya wadada han linala'in nangi'ayud i han naparalays. Ot ipatnadan ighop ta iyedah awadan Jesus 19 mu ma''id ha atondan mangighop te dakkodakkolday tatagu. Ta inyeda moh nan atop ot gutbawonda nan atop ot buyunondah diyen ni'ayud hi potto' Jesus.
20 Ya innilan Jesus an nahamad di pangulugdan hiya ta hiya nan alyonay, Pinakawan'uy bahulmun iba.
21 Mu nada'en wahdin Paliseu ya nadan muntudtuduh uldin du Judyu ya alyondah nomnomday, Tanganun tee han tagun ipaddungna ihyay niyatana i Apu Dios? Ot ten ammunah Apu Dios an mamakawan hi bahul di tagu?

---

[f] **5:12** Hidiyen gulid ya mabalin an miyaldan di udum an tagu ya ta'on on hinan bale. Ya nan tagun na'gullidan ya mahapul an e mun'ohha te mibilang hi nalugit.

22 Mu innilan Jesus di wah nomnomda ta alyonay, Tanganu mahan on
athinay punnomnomyu? 23 Nganney nalaklakah patiyonyu? On nan alyon
hi napakawan di bahulmu onu nan alyon hi tuma'dog'a ya inalam nan
nangi'ayudandan he"a ya imme'a? 24 Ibaga' i da'yu an ha"on an Nitulang
Hitun Tatagu ya abalina' an ipaphod di naparalays ta panginnilaanyu an
abalina' an mamakawan hi bahul di tatagu. Ot alyona i diyen tagu di,
Tuma'dog'a ya inalam nan nangi'ayudandan he"a ya immanamut'a.
25 Ya an namin nadan na'amung ya tinigoda an natannadog ot alana
nan nangi'ayudandan hiya ot umanamut. Ta mange on mundayaw i Apu
Dios. 26 Ta masda'aw nadan nanigo i diyen na'at ta alyonday, Nunhigla
mahan hinaen tinigo ta'uh ad uwanin algo.
Ta ta'on on dida ya dinayawdah Apu Dios.

Hay Nangayagan Jesus I Libay
(Matthew 9:9-13; Mark 2:13-17)

27 Nagibbuh diye ot lumah'un hi Jesus ya tinigonah Libay an um'umbun
hinan upihhinan pumbayadan hi buwis ot alyon Jesus i hiyay, Ma'at
miyunud'an ha"on. 28 Ya natanna'dog ot taynana nan tamuna ot mi'ye i
Jesus.
29 Han hin'algo ya inayagan Libay da Jesus hi baleda ot ipaltiyana dida.
Ya ta'on on nadan dakol an mun'amung hi buwis ya nadan udum an tatagu
ya eda ni"an i dida. 30 Ya hidin tinigon nadan Paliseu ya nadan ibbadan
muntudtuduh uldin di Judyu ya pinahiwda nadan itudtuduwan Jesus an
alyonday, Ta nganu on ayu mahan e mi'mi"an ya mi'yin'innum hinadan
nun'abahulan an umat hinadan mun'amung hi buwis ya nadan udum?
31 Mu hi Jesus di nambal i didan alyonay, Nan tagun ma"id ha
dogohna ya adina mahapul di doktor. Mu nan waday dogohna ya hiyay
munhapul hi doktor. 32 Ya atbohdin bokon nadan mangalih ma"id ha
bahulday immaliya' te immaliya' an gapuh nadan nun'abahulan ta way
atondan muntutuyuh bahulda ta wan mahukkatan nadan adi maphod an
pangatda hi maphod.

Hay A'at Di Pun'ulatan
(Matthew 9:14-17; Mark 2:18-22)

33 Ya minahmahandan Jesus an alyonday, Tanganu on danaen
itudtuduwam ya adida unudon nadan pangiye"e ta'u te adida uggan
mun'ulat hinan pundasalanda yaden nada'en itudtuduwan John ya
unudonda ya atbohdi nadan itudtuduwan nadan Paliseu?
34 Ya inalin Jesus i diday, Innila ta'u an wada'ey kasal ya adida mun'ulat
nadan tatagun na'amung. Ot athidih ad uwani an gapu ta wadaa' ni'
ya adi mahapul an mun'ulatda. 35 Mu indani ta ma"ida' mon tigonda ot
mun'ulatdah punnomnomandan ha"on.

36 Ya innayun Jesus an inuhuh han ni'alig an alyonay, Hanan balu
an lubung ya adiyu begheton ha kittang ta ilkobyuh nan limmamen
lubung. Te atonyu'ehdi ya mabahbah nan balu an lubung ya adi
damdama mi'ingngoh hidiyen ilkobyuh nan limmame. 37 Ya atbohdih
nan pinahapah an bayah an adiyu iha"ad hinan nadunut an lalat an
pangiha"adan hi bayah. Te atonyu'ehdi ya bughiyonah diyen nittuwana ot
mitopal. 38 Te nan pinahapah ya on tuwali mittuh nan pa"apyan lalat an
ittuwan di bayah.
39 Ya in'aligna boy nanuddunah a'at di tagun adina pohdon an
mahukkatan di pangatna an alyonay, Nan tagun impa'inghanan uminum
hi napgot an bayah ya adina pohdon nan agge napgot te alyonay hanan
napgot di maphod hi inumon.

Hay A'at Di Habadun Tungo
(Matthew 12:1-8; Mark 2:23-28)

6 1 Wada han Habadun tungo an ini'wan da Jesus i han puntanoman.
Ot pungkultung nadan itudtuduwana dohah nadan wit ot utimonda.
2 Ya wadaday Paliseu an nanigo ot alyondan Jesus di, Tanganunyu mahan
on aton ha athina yaden paniyo te Habadun tungo?
3 Mu alyon Jesus i diday, Undan aggeyu innila din inat David hidin
nadne hidin nun'a'agangan nadan nun'ibbana 4 an pamaaggot hunggop
hinan tabernakel ot alana nadan tinapay an nidawat i Apu Dios ot
anondah nadan nun'ibbana an ta'on on paniyoh anon di bokon padi? Mu
ma"id ha alyonyu hi paniyoh diyen inatda.
5 Ot alyon Jesus di, Ha"on an Nitulang Hitun Tatagu di ukod an
mangibagah nan paniyoh nan Habadun tungo.

Hay Nangipaphodan Jesus I Han Natakluy Di Ta'lena
(Matthew 12:9-14; Mark 3:1-6)

6 Wada bo han immayan Jesus hinan a'am'amungan di Judyu i han
Habadun tungo ot muntudtuduhdi. Ya wahdi han lala'in natakluy
di winawwan an ta'lena. 7 Ya hanada'en wahdin Paliseu ya nadan
muntudtuduh uldin di Judyu ya hahalipatanda hi'on paphodon Jesus
hidiyen natakluy di ta'lena i diyen Habadun tungo ta waha ipabahuldan
hiya. 8 Mu innilan Jesus hidiyen ninomnomda ta hiya nan alyonah nan
natakluy di ta'lena di, Tuma'dog'ah hinangngab datuwen tatagu. 9 Ot
alyon Jesus di, Wada han mahmaha' i da'yu. Undan nganney nibagah nan
uldin ta'un Judyu hi aton hinan Habadun tungo? On aton nan maphod
onu nan adi maphod. Ya on wa'e ha munligat ya maphod on boddangan
ta tumagu onu maphod on patayon?
10 Ot itigonah nadan tatagu ot ahina alyon hinan natakluy di ta'lena di,
Uyyadom di ta'lem.

Ta inuyyadna ya na'ibagan pinumhod nan ta'lena. 11 Ya
nangimbubbungot nadan Paliseu ya nadan muntudtuduh uldin di Judyu
ot ihamaddan hahapiton hi'on nganney atonda i Jesus.

Hay Namto'an Jesus Hinan Himpulut Duwan Apostolesna
(Matthew 10:1-4; Mark 3:13-19)

12 Wada han immayan Jesus i han nabillid ot ilablabinan dumasadasal
hidi. 13 Ta hidin nabiggat ot ipa'ayagna nadan itudtuduwana. Ta
na'amungda ot pot'onay himpulut duwa (12) i dida ot ngadanana didah
Apostoles. 14 Hay ngadan nadan pinto'na ya hi Simon an nginadanan
Jesus hi Peter ya hi ibbanan hi Andrew ya da James i John ya hi Philip
ya hi Bartolome 15 ya hi Matthew ya hi Thomas ya hi James an hi na'
Alpeus ya hi Simon an ohan Selote 16 ya hi Judas an hi na' James ya hi
Judas Iskariot an hiya nan mangipatiliw i Jesus.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinadan Mumpundogoh
(Matthew 4:23-25)

17 Hidin nagibbuh an pinto' Jesus nadan Apostolesna ot dumayyuda
ta immeda i han nundotal ot umohnongdahdi. Ya dayyada bohdi nadan
dakol an uggana itudtuduwan an nat'onat'on di nalpuwanda an nalpudah
ad Jerusalem di udum ya hinadan udum an bobleh ad Judea ya hinan
duwan boblen nihaggon hinan baybay an hi ad Tyre ya hi ad Sidon te
pinhoddan mundongol hinan itudtudun Jesus. 18 Ya ta'on boh on hanadan
nun'ahi'pan on dedahdi ta nunla'ahna nadan nun'ih'op i dida. 19 Ya way
ohaon pinhoddan e dapaon hi Jesus te matigoda an waday abalinana te
na'aan di dogohda.

Hay Immannung An Umipa'amlong
(Matthew 5:1-12)

20 Indani ya intigon Jesus hinadan itudtuduwana ot alyonay, Nan tagun
mahapulnay boddang Apu Dios hi ena pangatan hinan pohdona ya hiyay
mipa'amlong te hiyay middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios.

21 Ya mipa'amlong ayun ma'agangan hi ad uwani te ahi ayu mabhug.

Ya mipa'amlong ayu bon lumuwaluwah ad uwani an gapuh
punnomnomyuh nadan adi maphod an ma'ma'at hitun luta te udum hi
algo ya da'yuy ngumihil.

22 Ya mipa'amlong ayu an ta'on on da'yu ahiwawan hinadan
tatagu ya adi da'yu ibilang i dida. Ya amod on da'yu padngolan an
gapuh pangunudanyun ha"on an Nitulang Hitun Tatagu. 23 Ot hanat
mumpaypaytu' ayuh amlongyu hi'on athidiy aton nadan tatagu i da'yu te
waday ongal an gunggunayun nidadaan hi ad abunyan. Ta'on tuwalih on
handidan a'ammodda ya athidiy inatda i handidan propetah din nadne.

24 Mu da'yun mangidinol hi kinadangyanyu ya mahmo' ayu te ad uwani
ya ammunay pun'amlonganyu.
25 Ya da'yun ma''ama''abhug hi ad uwani ya mahmo' ayu te da'yuy ahi
ma'agangan te mapogpog di pun'amlonganyu.
Ya mahmo' ayu bon hay pun'am'amlonganyuh ad uwaniy
nomnomnomonyu te udum hi algo ya da'yuy muntutuyu ya
lumuwaluwa.
26 Ya mahmo' ayun pemanan di tataguh ad uwani te hay immannung
ya umat ayuh didan mumpunlayah an propeta an pinemanan handidan
a'ammodyuh din nadne.

Hay E Pamhodan Hi Binuhul
(Matthew 5:39-40,42-48; 7:12a)

27 Ot inayun Jesus an muntuddu i dida an alyonay, Hay ibaga' i
da'yun naminhod an mundongol hinan itudtudu' ya hanat ipatigoyuy
pamhodyuh nadan binuhulyu ya atonyuy maphod hinadan ma'hihhiwon
da'yu. 28 Ya ta'on on hanadan mamalpaligat i da'yu ya idasalanyuot ta
wan hom'on Apu Dios dida. 29 Ya wada'ey nanipak hi tamelyu ya adiyu
iballoh mu onyuot iyabulut ta ta'on on pi'tipaknay bahhel di tamelyu.
Ya wada'ey mamloh hinan oddah di lubungyu ya ihulugyu ta ta'on on
pi'yalada nan niyoddahana. 30 Ya wada'ey mun'odo i da'yu ya maphod
on idattanyuh nan wada i da'yu. Ya alina'eh waday mangalah nadan
gina'uyu ya hanat adi ayu mahkitan hi'on adida ipabangngad.
31 Ot alyon bon Jesus di, Tigonyu ta hanan pohdonyun aton di tatagun
da'yu ya hiya damdamay atonyun dida.
32 Te onha ammuna nadan namhod i da'yuh pohpohdonyu ot ma''id
ha idat Apu Dios hi gunggunayu. Te ta'on on hanadan alyonyuh
nun'abahulan ya pohpohdonda damdama nadan naminhod i dida.
33 Ya atbohdin onha ammuna nadan maphod di pangatdan da'yuy
pangatanyuh maphod ya ma''id ha idat Apu Dios hi gunggunayu te ta'on
on hanadan alyonyuy nun'abahulan ya athidiy atonda. 34 Ya ma''id bo ha
gunggunayu hi'on ammuna nadan innilayun abalinandan manukkat hi
buludonday pabuludanyu te ta'on on hanadan alyonyuy nun'abahulan ya
athidiy atonda.
35 Mu hay ibaga' i da'yu ya hanat ipatigoyuy pamhodyuh nadan
mi'buhul i da'yu. Ya hay maphod di atonyun dida ya pabuludanyu
dida an adiyu namnamaon an hukkatanda. Ot atonyu'ehdi ya ongal di
gunggunayu. Ya nan pangatanyuhdiy atigana an imbabale da'yuh nan
na'abbaktun Dios. Te hi Apu Dios ya ta'on on hanadan adi maphod di
pangatda ya nadan adi munhana i hiya ya boddangana. 36 Ot hanat ta'on
on da'yu ya innilayun hummo' te hi Ama ta'un hi Apu Dios ya ongal di
homo'na.

Adi Namaaggon Pinabahul Di Ibba
(Matthew 7:1-5)

37 Alyon bon Jesus di, Adi namaaggon pinihulyuy ibbayun tagu ta adi
da'yu damdama pihulon i dida. Ya adi namaaggon alyonyuh numbahul
di ohan tagu te atonyu'ehdi ya athidi damdamay aton Apu Dios i da'yu.
Ya hanat pakawanonyuy numbahulan nadan ibbayu i da'yu ta wan
pakawanon da'yu damdama i Apu Dios. 38 Ya idattanyu nadan ibbayu
ta idattan da'yu damdama i Apu Dios. Mu hay aton otahan Apu Dios
an mangdat i da'yu ya paddungnay hodhodona ta dakkodakkol ta
paddungnay humuya' nan idatna. Ot hanan pangatyuh nadan ibbayu ya
hiya damdamay ma'at i da'yu.
39 Ya in'alig bon Jesus di nangalinan alyonay, Adi mabalin an
nan napilok ya ipanguluna nan ibbanan napilok te onha atonahdi
ya magahdan duwa. 40 Ot alyona boy, Hanan mun'ad'adal ya agge
nabakbaktu mu nan muntuddun hiya. Mu di'et inggibuhnan immada'adal
ya lo'tat ya mipaddung hinan muntudtudun hiya.
41 Ya alyona boy, Hay tagu ya nalakah paniganah nan kittang an butah
matan nan ibbana mu adina nomnomnomon an ong'ongngal nan butah
matana. 42 Ot undan mabalin ta alyonyuh nan ibbayuy, Ibba', ma'a ta aano'
nan nibutah matam yaden waday ong'ongngal an butah matam? Layah
mahan hinae. Hay maphod ya aanom ni' nan ongal an nibutah matam ta
way atom an mangaan hinan kittakittang an nibutah matan nan ibbam.[g]

Han Kayiw Ya Nan Bungana
(Matthew 7:16-20; 12:33-35)

43 Alyon bon Jesus di, Nan bungbunga"an ya adi mabalin hi duway
ibungana ta makan di oha ya adi makan di oha. Te makan'ey bungana ya
hiyah diyen makan an namin nadan ibungana. Ya atbohdin adi e makan
di bungana ya adi maluman ta mumbalin hi makan. 44 Te nan bunganay
mangipa'innila hi'on maphod nan bungbunga"an onu adi. Ya innila ta'un
hanan mangga ya adi bumunga hi lablabong. 45 Ta athidi boh nan tagun
maphod di wah nomnomna an maphod boy hapitona mu nan adi maphod
di wah nomnomna ya adi bo maphod di hapitona.

(Matthew 7:24-27)

46 Alyon bon Jesus di, Tanganu onyu alyon hi ha"on di ap'apuyu yaden
adiyu unudon nadan ibaga' hi atonyu? 47 Ibaga' i da'yu an hanan umalin
mundongol hinadan tudtudu' ya inun'unudna 48 ya nipaddung hinan tagun

---

[g] **6:42** Hay pinhod tuwen ibaga ya idinongmu ni' nadan pumbahbahulam ta ahim itudduwan di udum ta idinongda damdaman mumbahbahul.

nangihamad an nangipabun hinan tu"ud di balenah nan batu. Ta hidin immudan ot dumakol nan liting ta hininabnah diyen bale ya agge nadlig te nahamad nan batun nipabunana. 49 Mu nan tagun mangngol hinan tudtudu' mu adina unudon ya mipaddung hinan tagun nangapyah balena mu aggena inhamad nan nangipabunanah nan tu"ud. Ta hidin immudan ot dumakol nan liting ta hininabnah diyen bale ya natukkad ot mun'apa'pa"ih.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinan Himbut Nan Opisyal
(Matthew 8:5-13)

7 1 Hidin nagibbuh an intudtuduwan Jesus nadan tatagu ot mumbangngad hi ad Kapernaum. 2 Ya wahdi han i Roma an opisyal di tindalu an hanan pohpohdonan himbutna ya mundogoh ta tuwen mate. 3 Ta ona dingngol an wahdih Jesus ot honagonay udum hinadan mangipangpanguluh nadan Judyu ta eda ayagan ta wan paphodonah diyen himbutna. 4 Ta immeda ot mumpahmo'dan Jesus an alyonday, Daan mo bahan ta boddangam hidiyen opisyal di tindalu te umman maphod eh'ay pangatna 5 te ongal di naminhodnan dita'un Judyu ya hiyay nangipiphod hinan a'am'amunganmihdi.

6 Ot mi'yeh Jesus i dida. Ta hidin mun'idatong da Jesus ya hinnag diyen opisyal di udum hinadan ibbana ta eda alyon i Jesus di, Apu Jesus, hinnag da'mih nan nangipa'ayag i he"a ta ibagami an ta'on anu hi adi'a dumatong hi balena te bumain te ni'nong anu hi'on Judyu an umat i da'yu. 7 Hidiyey gapuna an agge immalin manamu i he"a mu innilana an ta'on on ammunay hapitmu ot ma'aan di dogoh nan himbutna. 8 Te ipa'atnah adolna an unudonay ibagan nan opisyalna. Ya atbohdi an unudon nadan tindalunay ibagana te wa'et alyonah nan ohan tindalunay ume'ahdi ya ume. Ya wa'e bo ta alyonah nan ohay ma'ahtu ya umali. Ya wa'et alyona boh nan himbutnay atom hituwe ya atona. Ot namama mon he"a an nan hapitmuy ma'unud. 9 Ot iligguh Jesus hinadan dakkodakkol an tatagun nitnud i hiya ot alyonay, Immannung an nahamad di pangulug diyen tagu. Ma"id ha inakhupa' hi ohah Judyu hi athidiy anahamad di pangulugna.

10 Ta hidin numbangngad nadan e nanamu i Jesus ya tinigodan pinumhod peman nan mundogoh an himbut diyen opisyal di tindalu.

Hay Nanaguwan Jesus Hinan Imbabalen Han Nabalun Babai

11 Indani ya imme da Jesus hinadan itudtuduwanah nan boble hi ad Nain ya atbohdin dakolday ni'yen dida. 12 Ya hidin mun'idatongdah nan geyt diyen boble ya dinamuday dakol an e mangilubu' hinan nate an lala'in imbabalen han babain nabalu. 13 Mu hidin tinigon Jesus hi inan diyen nate ya himmo'na ot alyonan hiyay, Adi'a kumga.

14 Ot umeh awadan nadan nangiyattang i diyen nate ot idonah nan lungun ot umohnongda. Ot alyonan diyen nate di, Bumangon'a.

15 Ya na'ibagan bimmangon hidiyen nate ot mi'hapit i dida. Ot alyon
Jesus i inanay, Awitom tun imbabalem ta umanamut ayu.
16 Ta an namin nadan wahdi ya masda'awda ot dayawondah Apu Dios
an alyonday, Maphod ta immali han ongal di abalinanan propeta ta'u. Ot
maphod ta agge dita'u inwalong i Apu Dios.
17 Hidiyen inat Jesus ya niwakat hi abobbobleh ad Judea ya hinadan
nunlini"odan diyen boble.

Hay Nannagan John An Mumbonyag Hinadan Itudtuduwanah Awadan Jesus
(Matthew 11:2-19)

18 Hidin inuhuh nadan itudtuduwan John i hiya nadan ina'inat Jesus ya
inayaganay duwa i dida 19 ot honagona dida hi awadan Jesus te pohdonan
eda mahmahan i hiya hi'on immannung an hiya nan hinnag Apu Dios
onu waday ohah mahmahhod. 20 Ta immedah awadan Jesus ot alyonday
hiyay, Hinnag da'min John an mumbonyag ta mahmahanmi hi'on he"a
anu nan hahaddonmin umali onu waday oha?
21 Ya i diye ya nipadih an pun'ipaphod Jesus nadan mumpundogoh an
umat hinadan napilok. Ya nunla'ahna nadan nun'ih'op hinadan tatagu.
22 Ot alyon Jesus hinadan intuda' John di, Mumbangngad ayu i John
ta eyu ipa'innilan hiya nadan dingngolyu ya tinigoyu an teen tumigoy
matan nadan nun'apilok ya dumallanday nun'apilay ya nipaphodday
nun'agulidan ya midngol mohpey ingan nadan nun'apukit ya ta'on on
ha nate on timmagu ya atbohdin waday nipa'innila an mangipadinol
hinadan nun'awotwot. 23 Ot hanan tagun adi munduwaduwa an mundinol
i ha"on ya mipa'amlong.
24 Ta imme nadan hinnag John ot ipa'innilan Jesus di a'at John
hinadan tatagun alyonay, Hidin immayanyuh nan agge naboblayan ya
nganney tinigoyuhdi? On han tagun umat hinan bilau an mumpinulluy
hi'on mundibdib 25 onu han tagun nunlubung hi nangina? Bokon man
te nan nunlubung hi nangina ya diday e miha"ad hinan palasyu. 26 Mu
hay innila' hi tinigoyuhdi ya han propeta. Ya hituwen propeta ya ma"id
ha nipaddungana. 27 Te hi John din nibagah nan impitudo' Apu Dios
an alyonay, Honago' han mamangulun e mangipa'innila hi aton nadan
tatagun mundadaan hi umayam.
28 Ot ibaga' i da'yu an hitun luta ya ma"id ha ohah tagun nabaktuy
sa'adna mu hi John an mumbonyag. Mu hinan pun'ap'apuwan Apu Dios
ya ta'on on nan na'adda"ul di sa'adnahdi ya nabakbaktu damdamay
sa'adna mu nan sa'ad John hitun luta.
29 Ot alyon bon Jesus di, Dakolday tatagu an ta'on on nan alyonyuh
na'abahhulan an umat hinadan mun'amung hi buwis mu hidin
dingngolda nadan hapit Apu Dios an intudtudun John ya inabulutda ta

hiya nan numpabonyagda i hiya. 30 Ta ammuna nadan Paliseu ya nadan
muntudtuduh uldin di Judyu an agge numpabonyag i John te diday adi
mangat hinan pohdon Apu Dios hi atonda.
31 Ya inalin bon Jesus di, Da'yu'en tataguh ad uwani ya umat ayuh
nadan u"unga 32 an ma"id ha mapto' hi pohdonda te mun'ay'ayyamdah
nadan pummalkaduwan on alyondah nadan ibbaday, Tanganu on
nambob ami ya agge ayu nanayo? Ya atbohdin nungngulngul ami ya agge
ayu kinumga.
33 Ya hidin immalih John an mumbonyag ya adiyu pohdon te adi
uminum hi bayah ya nat'on di anona ya alyonyuy nahi'pan. 34 Ya
hay pangaliyu bon ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya alyonyuy, Nee
mahan han tagun ma'akkalom ya nahupuh bayah ta mabutobutong ya
midmiddum hinadan ahilalayah an umat hinadan mun'amung hi buwis
ya hinadan udum an nun'abahulan. 35 Mu ibaga' i da'yu an hanadan
ina'inatmi i John di mangipatigoh la'ing Apu Dios te nipaphod nadan
tatagun nangabulut hinadan impituddun Apu Dios i da"mi.

Hay Inat Han Paliseu Hi Immayan Jesus Hi Balena

36 Han hin'algo ya inayagan han Paliseu an hi Simon hi Jesus ta mi"an
hi baleda. Ot umeh Jesus. 37 Ta hidin mangmangnganda ya imme han
babain mi'ilala'i i diyen boble te dingngolnan wahdih Jesus an mi"an i
diyen balen nan Paliseu. Ot umehdin inodnana han ma'killat an butilya
an nattuwan i han na'angnginan lana an mapmaphod di hunghungna.
38 Ot e mundu"un hi way hukin Jesus ya mun'a'agah di luwana ta nahnong
di hukin Jesus ot pumpu'nahanah nan ibu'na on inungngunay hukin
Jesus. Ot ahina hiitan nadan hukin Jesus i diyen na'angnginan lana.
39 Hidin tinigon nan Paliseu an nangayag i Jesus nan inat diyen babai
ya alyonah nomnomnay, Hi'on immannung an propetah tuwen tagu ot
innilanaot di a'at tuwen babain nanapa i hiya. 40 Mu hi Jesus ya innilanah
diyen punnomnomna ta inalinan hiyay, Simon, wa han ibaga' i he"a.
Ya alyon Simon i hiyay, Nganneh diye Apu Jesus?
41 Ya alyon Jesus di, Wada han tagun numpagawat hi pihhunah
duwan tagu. Hay ginawat nan oha ya limay gahut (500) ya nan oha ya
nabongle (50). 42 Mu hidin nadatngan di pumbayadanda ya ma"id ha
pihhuda mu maphod ta himmo' nan numpagawat ta aggena hiningil nan
impagawatna. Ot hay mahmaha' i he"a ya nganne tuwali i dadiyen duway
alyom hi ong'ongngal di pamhodnah nan numpagawat i dida?
43 Ya alyon Simon di, Ot hanan tagun ong'ongngal di ginawatna.
Ya alyon Jesus di, Immannung hinaen imbagam. 44 Ot iligguhnah nan babai
ot alyonan Simon di, Tigom di inat tuwen babai. Hidin immaliya' hitun balem
ya ta'on on ha liting hi pun'ulaha' ya ma"id ha indadaanmu ta pangipatigom hi
pangipabaktum i ha"on. Mu hituwen babai ya inulahanay huki' hi luwana ot

pamu'nahnay ibu'na. 45 Ya hidin hinunggopa' hi balem ya aggeya' inawal mu
hituwen babai ya tinigom an inungngunay huki' ta ingganah ad uwani. 46 Ya
ma"id ha lanan di olibo hi inhiitmuh ulu' mu hiya ya linamuhnay huki' hi lana.
47 Pinhod'un innilaom an manu'eh ongal di naminhod tuwen babai i ha"on
ya pinakawan'u nadan dakol an bahulna. Mu nan tagun alyonay kittang di
bahulna ya kittang di pamhodnan ha"on. 48 Ya alyonah nan babai di, Adim mo
nomnomnomon nadan bahulmu ot pinakawan'u. 49 Ya hanada'en tatagun wahdi
ya munhahapitdan alyonday, Nganne udot hituwen tagun alyonay pakawanonay
bahul di tagu?

50 Ot alyon Jesus i diyen babai di, Nan pangulugmu i Apu Dios di gapunah
numpakawana' hi bahulmu. Agam ta ume'a ot malinggop'a mo aya.

Hay Ni'uyugan Nadan Binabai I Jesus

8 1 Agge nadne ya imme boh Jesus hi abobboblehdi an ena impa'innila nan
a'at nan pun'ap'apuwan Apu Dios. Ya ni'ye i hiya nadan Apostoles 2 ya
nadan udum an binabain inaana nadan nat'onat'on an liwahonda an umat i Mary
Magdalena an hiya din nunla'ahanah pituy dimunyu 3 ya hi Joana an ahawan
Kusa an nangipapto' hi balen Herod ya hi Susana ya nadan udum. Datuwen
binabaiy bimmoddang an nangdat ya nangiyeh nadan mahapul da Jesus.

Hay Ni'aligan Nan Ohok
(Matthew 13:1-9; Mark 4:1-9)

4 Hidin na'amung nadan dakol an tatagun nalpuh nadan nat'onat'on an
boble ot itudtuduwana dida an in'alignay nanudduna an alyonay, 5 Wada han e
nunhabuwag hi ohok. Ya hidin pun'ihabuwagna ya wadaday nipto' hinan awon
ta nun'igagatinda ot ume nadan hamuti ot pun'a'anda. 6 Ya hanadan udum ya
nipto'dah nan mabatu an kittang di lutana ta manu te himmangoda mu nateda
te namaganan nan luta. 7 Ya hanada'en udum ya nipto'dah nan matalo'to'. Ta
himmangoda mu inilung nan gulun dida. 8 Mu hanada'en udum ya nipto'dah
nan malumong an luta. Ta himmangoda ot umo"ongalda ya nangimbubungadan
namin. Ot olton Jesus an mangali hi, Da'yun waday ingana ya maphod onyu
na'addonglon hinaen intuddu'.

Hay Nangibagaan Jesus Hi Ibalinan Nan Ni'alig An Ohok
(Matthew 13:18-23; Mark 4:10-20)

9 Mu alyon nadan itudtuduwan Jesus di, Nganne ibalinan naen
intuddum?

10 Ya inalin Jesus di, O ibaga' di ibalinana i da'yun mangun'unud ta wan
innilaonyuy a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios. Te manu'eh athidin i'ali'alig'uy
pannudu' ya ta adi mipa'innilah nadan udum. Ta ta'on onda tigotigon nan
ato'ato' ya donglodonglonda nan alyo' ya adida ma'awatan. 11 Ot hiyah
tuwey ibalinan nan imbaga' an ni'alig an nan ohok ya nan tugun Apu

Dios. 12 Ya nan awon an nipto'an nadan udum an ohok ya nadan tatagun
nangngol hi tugun Apu Dios. Ya nadan hamutin e nangan i dadiyen ohok ya
nan diyablu te hiyay gumalat ta linglingon nadan tatagu nadan tugun Apu
Dios an dingngolda ta adida unudon ta hiya nan adida mi'tagu i Apu Dios.
13 Ya hanada'en mabatu an nipto'an nadan udum an ohok ya dadiye nadan
tatagun nangngol hinan hapit Apu Dios an manu te mun'am'amlongda ni'
an mangunud mu paddungnay agge limmamut di pangulugda te gapuh
nadan dakol an punligatanda ya indinongdan mangunud hinan hapit
Apu Dios. 14 Ya hana'en matalo'to' an nipto'an nadan udum an ohok ya
nadan tatagun nangngol hinan hapit Apu Dios mu gapuh ligat ya nan
punnomnomdah nadan mikadangyan ya nadan udum an ma'omnawan
hitun luta ya mahukwit nan naminhoddan mangunud hinan hapit Apu Dios
ta ma"id ha matigoh e immongngalan di pangulugda. 15 Ya nan malumong
an lutan nipto'an nadan udum an ohok ya nadan tatagun nangngol hinan
tugun Apu Dios ot unudonda ta hidiyey ihamhamaddan unudon an ta'on on
waday ligatda. Ta diday nipaddungan nan nitanom an bumungabunga.

Hay A'at Di Dilag
(Mark 4:21-25)

16 Ya alyon bon Jesus di, Undan waha taguh tolgana nan dilag ya
hina"ubana onu ena ipahiluk hinan kama? Otten di'et tinolgana ya ena
impattuk ta pumatal ta panigan di hunggop. 17 Athidiy aton Apu Dios
an mangipa'innilan namin hinadan aggeyu ni' na'awatan ta lo'tat ya
innilaonyu. 18 Ta hiya nan maphod onyu ihamad an igongahan te nan
mangunud hinadan tudtudu' ya ma'udman di innilaona. Mu nan tagun
adi mangunud hinadan tudtudu' ya ta'on on nan kittang an innilana ya
linglingona.

Hay Nitulang I Jesus
(Matthew 12:46-50; Mark 3:31-35)

19 Hidin muntudtuduh Jesus ya dimmatong da inana hinadan i'ibanan
linala'i te pinhoddan mi'hapit i hiya mu ma"id ha atondan umeh awadana
te dakolday tatagun wahdi. 20 Ya waday e nangibaga i Jesus an alyonay,
Wahna man da inam hinadan i'ibam hi dola te pinhoddan mi'hapit i he"a.
21 Ya alyon Jesus di, O mu bokon dida ya ammunay i'iba' ya hi ina'
te nan tagun mangngol ya mangunud hinan hapit Apu Dios ya diday
ibilang'uh i'iba' ya a'ammod'u.

Hay Nangipadinongan Jesus Hinan Puwo'
(Matthew 8:23-27; Mark 4:35-41)

22 Wada bo han hin'algon eda nunlugan da Jesus hinadan
itudtuduwanah nan bangka te inalin Jesus di umedah dommangna. 23 Ta

hidin mangmangngeda ya nalo' hi Jesus. Ya inihbodna han puwo' ta
maludulludun nadan dalluyun on nihuyat hinan bangka ta ay malnong
nan bangka. Ya timmakutda nadan itudtuduwana 24 ot eda pumbangon hi
Jesus an alyonday, Apu Jesus, boddangan da'mi te tee man an malnong
ta'u. Ya bimmangon ot alyonay, Duminong'an puwo'. Ya nadadinong
nan puwo' ta ma''id mohpe ha al'ali. 25 Ot alyonan diday, Tanganun ayu
ma'attakut? Undan ma''id ha pangulugyu? Mu masda'awda i diyen na'at
ta humanahapitdan alyonday, Nganne nin hituwen tagu an ta'on on ha
puwo' ya dalluyun on unudonday ibagana.

Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op
(Matthew 8:28-34; Mark 5:1-20)

26 Lo'tat ya dimmatongdah ad Gadara an dommang di ad Galilee. 27 Ta
hiyah munlah'un hi Jesus hinan bangka ya tuwe han midamun hiya an
tagun nalpuh nan boble an nahi'pan ta nadney aggena nunlubungan. Ya
hinan way lubu'an di ihaha''adana an adi umanamut. 28 Ta hidin tinigon
diyen nahi'pan hi Jesus ya muntukuk ot e mundu''un hi hinangngabna ot
alyonay, Jesus an Imbabalen nan nabaktun Dios, undan nganney atom i
ha''on? Adiya' bahan dadagon. 29 Manu'eh inalinah diye ya hay nangalyan
Jesus i hiyay, Mala'ah'a i naen lala'i.

Te agaggaon pinaligat diyen nih'op i hiya ta ta'on onda bangkilingan di
ta'lena ya hukina ya inyadugda on numpo'tangna damdama on impabtik
nan nih'op hinan ma''id ha boble. 30 Ya alyon bon Jesus i diyen nih'op di,
Ibagam di ngadanmu.

Ya alyonay, Ha''on hi Dakol.

Manu'eh athidiy inalina ya dakolda nadan nih'op i hiya. 31 Mu
numpahpahmo'da i Jesus te adida pohdon an mipiyeh nan boblen
punholtapan hi munnananong. 32 Ya nipadih an wadaday babuy an
mangmangngan hinan way nabillid ot alyon nadan nih'op i Jesus di,
Daan mo bahan ta iyabulutmu ta ta'on on dadiyen babuy di emi ih'opan.

Ot iyabulut Jesus 33 ot mala'ahda i diyen tagu ot eda mun'ih'op
hinadan babuy ta ahiyayappahan nadan babuy ta immedah nan way
lobong ot mun'a'altingda. 34 Ya hidin tinigon nadan mumpumpapto'
i dadiyen babuy hidiyen na'at ya pamaaggot bumtikda ta an namin
nadan boblen nangipluyanda on inuhuhdah diyen na'at. 35 Ta hanada'en
tatagun nangngol ya pinhoddan e tigon hi'on immannung ta hiya nan
immedah awadan da Jesus. Ya immannung peman an wahdin inumbun
hi hinangngab Jesus hidiyen lala'in nahi'pan ni' an nunlubung mohpe te
pinumhod di nomnomna. Ya timmakutda. 36 Ya hanada'en nanigo i diyen
na'at ya inuhuhdah nadan tatagun pa''alina nan nala'ahan nadan nih'op
hinan tagu. 37 Ya an namin nadan tataguh nadan bobleh ad Gadara ya
nunhahapitda ot ituda'dah Jesus te ma'attakutdan hiya.

Ta eda mo munlugan da Jesus hinan bangka ta taynandah diyen boble.
38 Mu nan tagun nahi'pan ni' ya imbagana i Jesus an pinhodnan mi'ye i
hiya. Mu inalin Jesus i hiyay, Maphod on umanamut'a 39 ta em ibagahdi
nan a'at di nammo'an Apu Dios i he"a.
Ot unudon diyen lala'i ot ume ot ena uhu'uhuhon hidih nan
numboblayana nan inat Jesus i hiya.

Hay Nanapaan Han Babaih Lubung Jesus
(Matthew 9:18-26; Mark 5:21-43)

40 Hidin numbangngad da Jesus hinan dommang nan lobong an
nalpuwanda tuwali ya mun'am'amlong nadan tatagun nanannod i
hiyahdi. 41 Indani ya wada han hi Darius an ap'apuh nan a'am'amungan
di Judyu an imme ot mundu"un hi hinangngab Jesus ot mumpahmo'
ta mi'yeh Jesus hi baleda 42 te tuwen mate nan binuktung an babain
imbabalena an umeh himpulut duway (12) tawona.
Mu hidin mangmangnge da Jesus ya himmalunghung nadan tatagun
hiya. 43 Ya nan oha i dadiyen tinatagu ya han babain himpulut duway
(12) tawon di agge dimminongan di dalan malpuh adolna te ma"id ha
ohah doktor hi nanginnilah agahna. 44 Ta on ni'indoggan i Jesus ot
idapanah nan gayadan di lubungna ya na'ibagan nati'od nan malpuh
adolna. 45 Ta alyon Jesus di, Nganney nanapah lubung'u?
Mu ma"id ha nangibaga ta hi Peter di nambal an alyonay, Apu Jesus,
undan waha mapto' hinan dakolday tatagun himmalunghung i he"a?
46 Mu inalin Jesus di, O mu innila' an waday nanapah lubung'u te inilmu'
an nan abalina' ya impaphodna nan nanapan ha"on. 47 Ya gapu ta innilan
diyen babai an innilan damdaman Jesus ya munggagayonggong hi takutna an
immeh awadan Jesus ot mundu"un hi hinangngabna ot uhuhonay gapunah
nanapaanan hiya ya nan na'ibagan pinumhodana. Ta an namin nadan tatagu
ya dingngoldah diyen imbagana. 48 Ot alyon Jesus i hiyay, Gapuh pangulugmun
iba ya na'aan nan dogohmu. Umanamut'a ot malinggop'a mo aya.

Hay Nanaguwan Jesus Hinan Pa'attena

49 Agge impadappuh Jesus hidiyen inalina ya immali han lala'in nalpuh
balen Darius ot alyonan Darius di, Adim awiton nan muntudtudu te niluh
damdaman nate nan imbabalem. 50 Mu dingngol Jesus hidiyen inalina ot
alyona i Darius di, Adi'a minomnoman i naen imbaganan he"a, pamaag
ya nundinol'an ha"on ot pumhod aya nan imbabalem.
51 Ta hidin dimmatong da Jesus hi way balen da Darius ya agge
impaghop Jesus nadan tatagu an ammunah Peter ya hi John ya hi James
ya da Darius an himbale. 52 Ya wahdiday ahingungulngul mu inalin Jesus
i diday, Duminong ayu ot agge nateh tuwen unga te on nalo' ya abuh.
53 Ya ondaot ngihngihilan te inniladan nateh diyen unga. 54 Mu hidin

hinunggop da Jesus ot odnanay ta'len diyen unga ot alyonay, He"an unga
bumangon'a. 55 Ya timmaguh diyen unga ot mabannangon ot alyon Jesus
di, Panganonyu mohpe. 56 Ya masda'aw da amana i inana mu pinadanan
Jesus i dida an adida e ibagabagah diyen na'at.

Hay Nannagan Jesus Hinadan Apostoles
(Matthew 10:5-15; Mark 6:7-13)

9 1 Wada han nangayagan Jesus hinadan Apostoles ot idatnay
abalinanda an munla'ah hinadan didimunyu ya mangipaphod
hinadan mundogoh 2 ot alyonan diday, Honagon da'yu ta eyu itudtuduy
a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios ya nun'ipaphodyu nadan mundogoh. 3 Mu
hay umayanyu ya adi ayu mangdon hi hu"udyu onu akbutyu onu anonyu
onu pihhuyu ya adiyu oddahon di lubungyu. 4 Ya imme ayu'e hinan
ohan boble ya i ha ohan bale di umohnonganyu ta ingganah taynanyuh
diyen boble. 5 Mu alina'eh datnganyu ha boble ya adi da'yu apngaon
ya taynanyu dida. Ya ta'on on nan hupu' hi hukiyu on numpu'pu'yu ta
panginnilaandan adiyu ipapilit an middum i dida. 6 Ta on indappuh Jesus
an nuntugun i dida ot mahihi"andan immeh abobboble an e nuntudtudu
hinan iphodan di tatagu an inat Jesu Kristu. Ya nun'ipaphodda nadan
mumpundogoh.

Hay Agge Nanginnilaan Herod Hi A'at Jesus
(Matthew 14:1-12; Mark 6:14-29)

7 Hidin dingngol Herod an ap'apuh ad Galilee nadan dakol an ato'aton
Jesus ya numanomnom te ma"id ha mapto' hi ibagan nadan tatagu an
hay udum ya alyonday hiyah John an timmagu. 8 Mu nadan udum ya
alyonday hi Elijah an propetah din nadne an numpatigo. Ya nada'en
udum ya alyonday hiyay oha hinadan propetah din nadne an timmagu.
9 Mu hay nomnom Herod ya alyonay, Hi John e ya impaputul'uy uluna ot
innila' an bokon hiya mu nganne nin udot hidiyen tagun dakol di donglo'
hi at'atona? Ta hiya nan pinhodna ahan an tigon hi Jesus.

Hay Namanganan Jesus Hi Dakol An Tatagu
(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; John 6:1-14)

10 Indani ya numbangngad nadan Apostoles Jesus an e nuntudtudu ot
uhuhonda nadan ina'inatda. Ot uyugon Jesus dida ot umedah nan ohan
boble an ad Betsayda ta eda munhiwwehdi. 11 Mu nadan dakol an tatagu
ya dingngolday umayan da Jesus ot mangunuddan dida. Ya ongal di
homo' Jesus i dida ot inayuna mon muntudtuduh a'at di pun'ap'apuwan
Apu Dios. Ya nun'ipaphodna nadan mumpundogoh.

12 Hidin tuwen mahdom ya imme nadan Apostoles hi awadana
ot alyonday, Udu'dulnay honagom tudan tatagu ta umedah nadan

nun'ihaggon an boble ta eda manigoh anonda ya ha pun'iyananda te ma"id ha boblehtu.

13 Ya alyon Jesus i diday, Da'yuy ukod an mangdat hi anonda.

Ya alyonday, Undan umdah tun limlimman tinapay ya han duwduwwan ekan? Mu pohdom'e ya imme ami ta e ami gumattang hi ipa'an ta'u i datuwen tatagu.

14 Hay bilang nadan linala'in wahdi ya umeh limay libu (5,000) an aggeda ni'bilang nadan binabai ya u"unga. Ot alyon Jesus hinadan itudtuduwana di, Ibagayuh nadan tatagu ta ma'ubu"ubung di nabongley (50) tataguh nan ohay na'ubung.

15 Ta hidiyey inatda 16 ot ahi alan Jesus nan liman tinapay ya nan duwan ekan ot itangadnah ad abunyan ot munhana i Apu Dios ot ahina upi'upingon ot idatnah nadan itudtuduwana ta eda pun'ipiyappong hinadan tatagu. 17 Ta nangandan namin ya nun'abhugda ot eda amungon nadan inaggeda ya napnuy himpulut duwan (12) bahket.

Hay Inalin Peter Hi A'at Jesus
(Matthew 16:13-20; Mark 8:27-30)

18 Ya wada han naminghan an ab'abbuh da Jesus hinadan itudtuduwana. Ta on hiyah nagibbuh an nundasal hi Jesus ot mahmahanah nadan itudtuduwanan alyonay, Nganney innilayuh alyon di tataguh niyata'?

19 Ya alyonday, Hay alyon di udum ya he"ah John an mumbonyag an namahuwan. Ya alyon di udum di he"ah Elijah. Ya hanada'en udum ya alyonday he"ay ohah nadan propetah din nadne an timmagu.

20 Ya alyon Jesus di, O ya nganne damdamay alyonyuh niyata'?

Ya hi Peter di nambal an alyonay, Hay innila' ya he"a nan Kristu an hinnag Apu Dios.

21 Ya alyon Jesus di, Hanat adiyu e ibagbagah naeh nadan tatagu.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi A'at Di Atayana
(Matthew 16:21-28; Mark 8:31–9:1)

22 Alyon bon Jesus di, Ta'on hi athinay a'at'un Nitulang Hitun Tatagu ya dakol di holtapo' te nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh nadan uldin di Judyu ya nadan mangipangpanguluh nadan tatagu ya adhuwana' i dida. Ta ipapateya' mu hinan mi'atluh algo ya mahuwana' i Apu Dios. 23 Ta hiya nan pohdo' bon ipa'innila i da'yun namin an nan tagun mangun'unud i ha"on ya bokon hay adolnay pamanguluwonan nomnomnomon ta ta'on on madhuy hapit i hiya onu mipapate ya hiya damdaman ha"on di un'unudona. 24 Te nan tagun hay nitaguwanah tun lutay nomnomnomona ya ammuna ya mihi"an i Apu Dios hi inggana. Mu nan tagun ta'on on mapalpaligat onu mipapate an gapuh pangulugnan ha"on ya hiyay mi'tagu i Apu Dios

hi munnananong. 25 Te ta'on on alinah amungon nan tagun namin di
kinadangyan an wahtun luta ya nganne damdamay hilbina hi'on mihi"an
i Apu Dios. 26 Ot ibaga' i da'yu an mahapul an adiyu ibain nadan tugun'un
inunudyu. Te nan mangibain i ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya ibain'u
boh tun pumbangngada' hitun pangipabaktuwan Ama i ha"on hitun
pi'yaliyan nadan anghelna. 27 Ya ibaga' i da'yu an wadaday udum i da'yuhtu
an adida ni' mate ta ingganah tigonda nan pun'ap'apuwan Apu Dios.

Hay Nalumanan Di Tigon Jesus
(Matthew 17:1-8; Mark 9:2-8)

28 Umeh waluy algoy nala"uh nihipun hi nangalyan Jesus i diye ya
in'uyugnah Peter ya da John i James ot umedah nan nabillid ot eda
mundasal hidi. 29 Ya hidin mundasdassal hi Jesus ya nalumman di
angahna ya numbalin hi pulaw di lubungna ta humili an ay kilat. 30 Ya
alinah on wada da Moses i Elijah an mi'haphappitandan Jesus. 31 Ya
matigo an nabaktuy a'atda ya punhahapitanday ipa'annungan nan atayan
Jesus hi ad Jerusalem. 32 Mu da Peter hinadan ibbana ya na'a"uyungda.
Ta onda inggibo' ya tinigodan humiliy tigon Jesus ya tinigoda bo dadiyen
duwan lala'in ni'ita'dog i hiya. 33 Ya hidin tuwen makakda nan duwan
linala'in taynandah Jesus ya namaaggot humapit hi Peter ot alyonan
Jesus di, Apu Jesus, maphod ta wa ta'uhtu ot iyammami mo ha tuluy
allung ta hinohha ayu i da Moses ya hi Elijah. Mu ma"id ha poto' di
ibagana. 34 Mu agge impadappuh Peter hidiyen inalina ya nawadaot han
bugut ta nihu'mut i didan namin ta timmakut da Peter. 35 Ya wada han
hapit an nalpuh nan bugut an alyonay, Hiyah tuwe nan Imbabale' an
pinto"uh mumpatul ot hanat igongahanyuy ibagana. 36 Ya hidin ma"id
moh diyen munhapit ya tinigodan ohah Jesus an wahdi. Mu aggeda ni'
impa'innilah diyen tinigodah nadan tatagu.

Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op Hinan Unga
(Matthew 17:14-18; Mark 9:14-27)

37 Hidin nabiggat ot dumayyu da Jesus ya dakolday tatagun e nanamun
dida. 38 Ya alinah on muntukuk han lala'i an alyonan Jesus di, Apu Jesus,
ma'a ni' bahan ta ipaphodmu tun binuktung an imbabale' 39 te aggaon
nahi'pan. Ta pamaaggon mumpukih ya munggagalewgew on mun'u'upag
di to'ona on pun'igandutnay adolna. Ya madne on ahi umaan hidiyen
nih'op i hiya.

40 Ya alyon bon diyen lala'i di, Numpahmo'a' hitudan itudtuduwam an
alyo' di ta la'ahonda nan nih'op mu adida abalinan.

41 Ya alyon Jesus di, Nunhigla ayu mahan an tataguh ad uwani.
Nadney nanganu'anusa' i da'yu hi nihaha"ada' hitun awadanyu mu anuud
ta ahi ayu kumulug i ha"on. Ot alyonah nan taguy, Iyalim hitu nan

imbabalem. 42 Mu hidin pun'iyena ya tinukkaddot nan nih'op hidiyen
unga ta munggagalewgew. Mu nun'ihingal Jesus nan nih'op ot la'ahona
ta pinumhod nan unga ot ipa'awit mohpen Jesus i amana. 43 Ya an namin
nadan nanigo i diye ya masda'awdah nan ongal an abalinan Apu Dios.

Hay Pidwan di Nangipa'innilaan Jesus Hi Ena Atayan
(Matthew 17:22-23; Mark 9:30-32)

Hidin way ohah nadan tatagu on masda'aw hinan ina'inat Jesus ya
inalinah nadan itudtuduwanay, 44 Adiyu linglingon tun ibaga' an ha"on
an Nitulang Hitun Tatagu ya ipatiliwa' hinadan ahi mamaten ha"on. 45 Mu
aggeda na'awatan te ay ni'alig i dida. Mu mun'og'ogondan mummahmah
hi'on nganney pohdonan ibaga.

Hay Nabaktun Tagu
(Matthew 18:1-5; Mark 9:33-37)

46 Wada han munhuhungngil nadan itudtuduwan Jesus hi'on nganne i
diday nabakbaktu. 47 Mu innilan Jesus nan ninomnomda ta inayagana han
ung'ungngah awadana 48 ot alyonan diday, Nan tagun waday pamhodnah
nadan nada"ul an umat ituwen unga an gapuh nan pangun'unudnan ha"on
ya hidiyey atigana an waday pamhodnan ha"on ya nan nannag i ha"on. Te
hay alyo' hi nabakbaktu i da'yu ya nan mamoddang hi ibbanan tagu.

Nan Tagun Niddum I Jesus
(Mark 9:38-40)

49 Hidin indappuh Jesus hidiyen inalina ya alyon John i hiyay, Apu
Jesus, tinigomi han lala'in nunla'ah hi nih'op an hay ngadanmuy
nginadana ta ay he"ay nunla'ah mu inhingalmi an inalimiy idinongna te
agge niddum i dita'u.
50 Mu inalin Jesus di, Adiyu tuwali atonhidi te nan tagun adi humihiwo
i dita'u ya ibba ta'u.

Hay Agge Naminhodan Nadan I Samaria Hi Umayan Jesus Hidi

51 Hidin tuwen madatngan nan e atayan Jesus ya hay ena tumaguwan
ya ipatuluwan hi ad abunyan ya ninomnomnan umeh ad Jerusalem.
52 Ot pamanguluwonay udum hinan ohan bobleh ad Samaria ta eda tigon
ha pun'iyanandahdi. 53 Mu hidin immeda ot mabanangngadda te agge
pinhod nadan tataguhdi an umiyan da Jesus hidi te inniladan ipluydah
ad Jerusalem. 54 Ya hidin dingngol nadan itudtuduwanan da James i
John hidiye ya alyonday, Apu Jesus, on pohdom ta ibagamin Apu Dios ta
ipa'alinay apuy ta wan maghobda?
55 Mu nunligguh ot ihingalna dida. 56 Ot ipluyda mo i han nat'on an
boble.

Hay Aton Nan Mangunud I Jesus
(Matthew 8:19-22)

57 Hidin mangmangngeda ya inalin han lala'in hiyay, Apu Jesus, an
namin di umayam ya mi'yaliya'.
58 Ya inalin Jesus i hiyay, O mu naligat di mi'unud i ha"on te ibaga' i
he"a an manuh nan amunin te waday ihiggu'ana ya atbohdih nan hamuti
an waday pumbuyaana. Mu ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya ma"id
ni'mo ha e' pangipingan hi ulu'.
59 Ot alyon Jesus i han ohan tagu di, Ma'at mi'unud'an ha"on.
Mu alyon diyen tagu di, O, mu indani ni' Apu Jesus ta ingganah milubu'
hi ama ya ahiya' miyunud i he"a.
60 Ya alyon Jesus i hiyay, Hanadan adi kumulug i ha"on ya ayda nanatte
ot ukodda an mangilubu' hinan ibbadan nate. Mu he"a'e ya eka ta em
itudtudu nan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios.
61 Ya inalin bon nan oha di, Unudon da'a, Apu Jesus, mu umanamuta'
ni' ta e' ipa'innilah nadan pamilya' an miyunuda' i he"a.
62 Ya alyon Jesus i hiyay, Nan tagun nangihipun an muntamuh nan
ipatamun Apu Dios ya adi mabalin hi kumpulnay nomnomnomona te
mibahho nan tamuna. Te at'ehdiy atona ya adi mabalin hi e mi'tamuh
nan pun'ap'apuwan Apu Dios.

Hay Nannagan Jesus Hinadan Napitut Duwan Tatagu

10 1 Lo'tat ya pinto' Jesus di napitut duwan (72) tatagu. Ot honagona
dida an hindudwada ta mamanguludan umeh nadan boblen
ninomnomnan umayan. 2 Ot alyonan diday, Tigonyu'e an dakkodakkolday
tatagun nidadaan an mundongol hinan hapit Apu Dios an umatdah
nadan wit an na'attong mu ningamut an oh'ohhaday e munggapas. Ot
hiya nan maphod on ibagayuh nan mumpagapas ta honagona ha ibbayun
e munggapas. 3 Ot honagon da'yu tee an ta'on on ay ayu imbabalen
di kalneron ma"ayup ta ume ayuh nadan tatagun adi maphod di
punnomnomda an ayda kahuh nan inalahan. 4 Ya ume ayu'e ya maphod
on adi ayu mangdon hi pihhu onu akbut onu ha punhukkatanyuh
hapatutyu. Ya hanat adi ayu mahiw an mi'haphappitan hinan awon. 5 Ya
hay mamanguluh ibagayuh nan ud baleh nan dumutu'anyu ya alyonyuy,
Hanat malinggop ayuh tun nunhituwanyu. 6 Ya wadada'ey mangabulut i
diyen imbagayu ya umannung i didah diyen imbagayu. Mu adida'e abuluton
ya adi ma'at i dida nan imbagayu. 7 Ya mi'hitu ayuh nan mamangulun
balen dumutu'anyu ta adi ayu mun'innabat ta hidiy pi"ananyu ya ukoddan
mangdat hinadan udum an mahapulyu te nan muntamu ya midat di
mahapulna. 8 Athidiy atonyu hinadan umayanyuh abobboble an wa'et
ma"apngadan da'yu ya an namin di idadaandan makan ya mi"an ayu. 9 Ya

ipaphodyu nadan mumpundogoh i dadiyen boble. Ya impa'innilayun dida
an agagga moy pun'ap'apuwan Apu Dios ta way atondan middum i diyen
pun'ap'apuwan. 10 Mu wa'e ha datnganyuh boble an ma"id ha apngadan
da'yu ya alyonyun didan himpamoble di, 11 Pu'pu'onmi teey hupu' tun
bobleyu an nipuyut hi hukimi ta panginnilaanyun adimi ipapilit an middum
i da'yu. Mu ipa'innilami i da'yu an tuwen madatngan di pun'ap'apuwan
Apu Dios. 12 Ya alyon bon Jesus i dadiyen honagonay, Ibaga' i da'yu an
hitun pundusaan Apu Dios hi tataguh tun luta ya umannung an iyal'alanay
pundusana i dadiyen bimmoble mu hay nundusana i handidan i Sodom.

Nadan Tatagun Agge Nangulug I Jesus
(Matthew 11:20-24)

13 Alyon bon Jesus di, Mahmo' nadan i Korasin ya i Betsayda te
ta'on on dakol di ina'inat'un milagro hi bobleda ya adida damdama
kumulug i ha"on. Onha hi ad Tyre ya hi ad Sidon di nangata' i dadiyen
milagro ot waot otahan an nun'ilubungday langgut ya nundadapulda
ta pangipatigodah puntutuyuwandah nadan bahulda. 14 Ta hiya nan
hitun pundusaan Apu Dios hi tataguh tun luta ya diday nunhiglay
punholholtapana mu hay nunholtapan handidan i Tyre ya i Sidon. 15 Ya
atbohdi nadan i Kapernaum an ta'on on diday mapemanan hi ad uwani
mu udum hi algo ya miyedah nan punholholtapan hi inggana.
16 Ya alyon bon Jesus di, Ume ayu ya nomnomnomonyu an nan tagun
mangunud hinan itudtuduyu ya diday mangunud i ha"on. Mu nan tagun
agge naminhod hinan itudtuduyu ya ha"on di aggeda pinhod ya atbohdin
aggeda pinhod nan nannag i ha"on.

Hay Numbangngadan Nadan Napitut Duwa An Nahnag

17 Hidin numbangngad dadiyen napitut duwan (72) hinnag Jesus ya
mun'am'amlongdan alyonday, Apu Jesus, maphod ta ta'on on nadan
dimunyu on unudonday ibagami hidin nginadanmiy ngadanmu.
18 Ya alyon Jesus di, O innila' te tinigo' hi Satanas an ay kilat an nalpuh
ad lagud ot magah te na'abak. 19 Ya manu'eh ma"id ha adi maphod hi
na'at i da'yu ya indat'uy abalinanyun mangabak hinan mi'buhul i da'yu
an hi Satanas. Ta ta'on onyu igatin di ulog onu gayyaman ya ma"id ha
ma'at i da'yu. 20 Mu hanat bokon hanan pangunudan nadan dimunyu i
da'yuy pun'amlonganyu ta hay pun'am'amlonganyu ya hay nitudo'an di
ngadanyu hi ad abunyan.

Hay Nipa'amlongan Jesus
(Matthew 11:25-27; 13:16-17)

21 On indappuh Jesus hidiyen inalina ot mundasal te impa'amlong
nan Espiritun Apu Dios ta alyonay, Ama an Ap'apuh ad abunyan ya

hitun luta, munhanaa' ta bokon nadan mangalih diday nun'anomnoman
ya numpun'adal di nangipa'innilaam hinadan tudtudum ta hay
nangipa'innilaam ya hanadan mumpada"ul. Ot maphod ta athinay
inatmu. Te hinae tuwaliy ninomnommuh ma'at.
22 Ya innayuna bon inalih nadan tatagu di, Inyukod Apu Dios an namin
i ha"on ta ha"on di ukod. Ya ma"id ha udum hi nanginnilah a'at'u te
ammunah Ama. Ya atbohdin ma"id ha nanginnilah a'at Ama te ha"on ya
abuh an Imbabalena ya nadan tatagun piliyo' an pangipa'innilaan hi a'atna.
23 Ta ona inalih diye ot iligguhnah nadan itudtuduwana ta dida
ya ammunay pangibagaana te adina pinhod an ipadngol hinadan
udum an tatagu ot alyonay, Udu'dul ayu te tigotigonyu tudan ato'ato'
ya donglodonglonyu nadan ibagabaga'. 24 Te ibaga' i da'yu an dakol
di propeta ya papatul hidin nadne an naminhod an manigoh tudan
tigotigonyuh ad uwani ya atbohdin pinhoddan donglon datuwen
donglodonglonyuh ad uwani mu ma"id ha tinigoda ya dingngolda.

Nan Maphod An Inat Han I Samaria

(Matthew 22:34-38; Mark 12:28-30; Roma 13:8-14; Deuteronomy 6:5)

25 I han hin'algo ya wada han na'nginnilah nadan uldin di Judyu an
imme ot ipatnanan hipolon hi Jesus an alyonay, Apu Jesus, nganney ato'
ta mabalin an mi'taguwa' hi munnananong?
26 Ya alyon Jesus i hiyay, Nganney inadalmuh alyon nan Nitudo' an
Tugun?
27 Ya alyonay, Hay innila' hi nitudo' ya mahapul an nahamad di pamhod
ta'un Apu Dios ta hiyay pangiyohhaan ta'uh nomnom ta'u ya bikah ta'u ya
an namin di nitaguwan ta'u. Ya mahapul bon umat hinan pamhod ta'uh
adol ta'uy pamhod ta'uh ibba ta'u.
28 Ya alyon Jesus di, Nipto' danaen inalim ot hanat danaey atom ot
waday itaguwam hi munnananong.
29 Mu gapu ta pinhodnan hay panigodan hiya ya maphod ta hiya
nan alyonay, O mu nganne dadiyen ibba ta'u an alyon nan tugun hi
pangipatigan hi pamhod.
30 Mu agge dinadno' Jesus di nambalna te inalinay, Wada han tagun
ibba ta'un Judyu an nalpuh ad Jerusalem an ipluynah ad Jeriko. Mu
hidin wah nan awon ya dinamuna nadan humod'ap ta nadhuwanda ot
pun'aanday lubungna ot punhoplatda ta mun'at'ate ot ahida taynan.
31 Indani ya wada han padi an nangi'wa i diyen awon mu hidin
tinigonah diyen nahugatan ya inliglignay nangi'wana. 32 Ya atbohdiy
inat nan ohan holag Libay an hidi bon tinigonah diyen nahugatan ya
inliglignay nangi'wana.
33 Indani ya wada han i Samaria an nangi'wahdi. Ya hidin tinigonah
diyen nahugatan ya himmo'na. 34 Ot agahana nadan hugatnah lana ya

bayah ot ihamadnan libbutan ot ikabayunah nan kabayuna ot iyena i han mabayadan an pun'iyanan ot ipapto'na. 35 Hidiyen nabiggat ot idatnay pihhuh nan ud baleh nan nun'iyananda ot alyonay, Ipapto'mu ta wa'et kulang hituwe ya ahi' bayadan hi pumbangngada'.

36 On indappuh Jesus ot alyona i diyen lala'i di, Nganne tuwali i dadiyen tulu di nahamad an hi ibban diyen tagun nahugatan?

37 Ya alyon diyen lala'i di, Nan nammo' i hiya.

Ot alyon Jesus di, Maphod on athidiy pangatmu.

Hay Nummangiliyan Da Mary I Marta I Da Jesus

38 Hidin mangmangnge da Jesus ya nipto'da i han boble ot umohnongda. Ya wada han babain hi Marta an nangayag i dida ot mi'yeda moh baleda. 39 Ya wada han hi ibbanan hi Mary an hidin muntudtuduh Jesus hi baleda ya e ni'ibun i hiya te pohdonan dongdonglon nan itudtuduna. 40 Mu hi Marta ya agge ni'idngol te dakol di tamuna ta lo'tat ya minomnoman ot ena ibaga i Jesus an alyonay, Apu Jesus, undan ma''id ha homo'mu i ha''on? Daan mo ta ibagam i Mary ta umali ta boddangana' te aay an tinaynana' i hiya ta oh'ohhaa' an tumamutamu.

41 Ya alyon Jesus di, Marta, tanganu on danaen dakol an tamum di ahiwam ya inomnomam? 42 Hi Mary ya maphod nan pinilinan aton. Ot adim ipagol te hituwen adalona ya adi mabalin hi mihi''an i hiya.

Hay A'at Di Dasal
(Matthew 6:9-13; 7:7-11)

11 1 Han hin'algo ya nundasal boh Jesus ta on nagibbuh ya inalin nan ohan itudtuduwanay, Apu Jesus, ituddum di atonmin mundasal ta umat i John an intudtuduwana nadan mi'mi''uyug i hiya.

2 Ot alyon Jesus di, Wa'et mundasal ayu ya alyonyu di, Ama, hanat he''ay dayawon an namin di tatagu. Ya hanat he''ay mun'ap'apuh tun luta. 3 Ya hanat abigabigat on idatmuy itanudmi. 4 Ya hanat pakawanon da'mi hinadan numbahulanmi te teen pakawanonmi damdama nadan numbahul i da'mi. Ya adim bahan iyabulut di nunhiglan apatnaanmi.

5 Ya alyon bon Jesus di, Onha wada i da'yu ha umeh balen di hi ibbanah nan lumabi ta mungkolab an alyonay, Idattana' bahan an iba hi makan 6 te wahdi han mangili' an pa''alina ya ten ma''id ha idadaan'uh anona. 7 Ya alyon diyen hi ibbana di, Adi'a umipatukal te ten nalo' amin hina'amma ya humigaa' teen bumangon an mangdat hinan ibagam.

8 Mu adi mangmanghop an mangibagabaga hidiye hinan mahapulna ta lo'tat mo ot bumangon ot idatna. Ibaga' i da'yu an manu'eh indatna ya adi gapuh nunhinagiyanda mu gapu ta adi mangmanghop an mangibagabaga.

9 Ot alyon bon Jesus di, Ibagayu nan mahapulyu i Apu Dios ot idatna
an umat hinan umana'anap an lo'tat ya hama'ona nan mahapulna ya nan
kumulkukulkug an lo'tat ya mibughulan. 10 Te nan mumbaga ya hiyay
midattan. Ya nan mun'anap ya hiyay manama' hinan ana'anapona. Ya
nan mungkulkug ya mibughulan. 11 Ya ta'on on da'yun a'ammod ya adi
mabalin hi mumbaga'e nan imbabaleyuh ekan ya ha ulog di idatyu. 12 Ya
mumbaga'eh itlug ya undan ha gayyaman di idatyu? 13 Ot tigonyu an
ta'on on adi maphod di a'atyu mu innilayun mangdat hi maphod hinan
imbabaleyu. Ot namama mo i Ama ta'uh ad abunyan an idatna nan
Espirituna hinadan mumbaga i hiya.

Hay A'at Jesus Ya Hi Satanas
(Matthew 12:22-30; Mark 3:20-27)

14 Han hin'algo ya lina'ah Jesus han dimunyun nih'op i han lala'i ta
adi humapit. Ta masda'aw nadan tatagu te mabalin mohpen humapit.
15 Mu nadan udum an nanigo ya alyonday, Umman hi Satanas di nangdat
hi abalinana ta hiya nan abalinanan munla'ah hi nih'op. 16 Ya nada'e
damdaman udum ya alyonday, Ipatigom ha panginnilaanmi an hi Apu
Dios di nannag i he"a. 17 Mu innilan Jesus di wah nomnomda ta hiya nan
alyonay, Onha mumbubuhhulan nadan himpamoble ot umannung an
lo'tat ya madadagdan namin. Ya atbohdih nadan hina'amma an onha dida
dida on numpapatteda ot lo'tat ya madadagdan namin. 18 Ya alyonyuh hi
Satanas di nangdat hi abalina' an munla'ah hi nih'op mu undan mabalin
ta mi'buhul hi Satanas hinadan ibbanan didimunyu? Adi, te onha
atonahdi ot lo'tat ya mapogpog di pun'ap'apuwana. 19 Alyonyuy hi Satanas
di nangdat hi abalina' an munla'ah hi nih'op mu nadan ibbayun munla'ah
hi nih'op ya adida alyon di hi Satanas di nangdat hi abalinanda te hi Apu
Dios. Ot diday mangibaga an nan imbagayu ya nibahho. 20 Te umman hi
Apu Dios di nangdat hi abalina' an munla'ah hi nih'op ta panginnilaanyu
an wada mo nan pun'ap'apuwan Apu Dios hitun luta.
21 Ya alyon bon Jesus di, Hi Satanas ya umat hinan mabikah an lala'in
numpapahul ya nunhihikot an mun'adug hi balena ta adi ma'akoy gina'una.
22 Mu nalakah pangabaka' i hiya te pulho' nan pahulna ya hikotna an
alyona eh'ay pumbaliwna ya nun'ipiyappong'u nadan gina'unah nadan ibba'.
23 Ot alyon bon Jesus di, Ipa'innila' teen nan adi umunud i ha"on ya
hiya nan mi'buhul i ha"on. Ya nan adi bumoddang an mangipa'innilah
a'at'u ya hiyay mangiyadawwih nadan tatagu i ha"on.

Hay Pumbangngadan Nan Dimunyuh Nan Nih'opana
(Matthew 12:43-45)

24 Ya alyon bon Jesus di, Nan dimunyu ya nala'ah'e hinan nih'opana ya
e dimmanallanan hinan agge naboblayan an e manama' hi iha"adana. Mu

ma''id'e ha mabalin hi iha''adanahdi ya 25 ipatnana bon mumbangngad
hinan nala'ahana ni'. Ot ume'e ta tinigonan pinumhod di adol diyen
tagu an umat i ha bale an nabao ya nahagadan 26 ya ume ta ena i'uyug
di pituh nadan dimunyun adi ahan maphod di pangatda mu hiya ta eda
mih'op i diyen tagu ta iyal'alanay abahbahana.

Nan Nahamad Hi Pun'amlongan

27 On inalin Jesus hidiye ya pun'olot han babain himmapit an alyonay,
Mipa'amlong nan nangiyayyam ya numpa'inum i he''a.
28 Mu alyon Jesus di, O mu inyal'alanay pun'amlongan nan mangngol
ya mangunud hinan hapit Apu Dios.

Hay Nummahmahan Nadan Tataguh Hi Nalpuwan Jesus
(Matthew 12:38-42; Mark 8:11-12)

29 Hidin mun'a'udman nadan dakol an tatagun na'amung ya inalin Jesus
di, Da'yun tinanud hi ad uwani ya adi ahan maphod di a'atyu. Pohdonyun
tigon di ato' hi milagro ta pamatiyanyu an ha''on nan hinnag Apu Dios mu
ma''id ha ipatigo' ta ammuna din na'at i handin hi Jonah. 30 Te handin na'at
i Jonah di nangipa'innila i handidan i Ninibeh an hiya ya hinnag Apu Dios.
Ot athidi bon ha''on an Nitulang Hitun Tatagu an waday ma'at i ha''on ta
pamatiyanyun tinanud hi ad uwani an ha''on nan hinnag Apu Dios.
31 Ya ta'on on handin babain patul an i Seba ya hiya boy tuma'dog
hitun punhumalyaan Apu Dios hi atagutaguh tun luta ta iyuhuhnay
numbahulanyu ta madusa ayu. Te ta'on on ni'iddawwiy numboblayana
ya imme damdamah nan na'annomnoman ya nala'ing an patul an hi
Solomon ta e nundongol hinan impa'innilana. Mu da'yu'e ya ta'on ahan
on wahtu nan na'abbaktu mu hi Solomon ya adiyu unudon. 32 Mu ibaga'
i da'yu an hitun punhumalyaan Apu Dios hi atagutagu ya iyuhuh nadan
i Ninibeh an numbahul ayun tinanud hi ad uwani ta madusa ayu. Te
dida ya hidin dingngolda nan hapit Apu Dios an impa'innilan Jonah ya
inunudda ta nuntutuyudah bahulda. Mu da'yu'e ya ta'on ahan on wahtu
nan na'abbaktu mu hi Jonah ya adiyu unudon.

Hay Iyatan Nan Mata Hinan Hilaw
(Matthew 5:15; 6:22-23)

33 Alyon bon Jesus di, Undan waha taguh tinolgana'e nan dilag ya
ena impa''e onu ha''ubana? Otten di'et tinolgana ya ena impattuk ta
pumatal ta panigan di hunggop. 34 Ot nan ay hilaw di adol ya nan mata.
Te maphod'en ma''id ha bahbah nan mata ya maphod boy panigona. Mu
napilok'e nan mata ya munhihillong di panigona. Ta athidih nan nomnom
an maphod'e ya miyunnudan bon maphod di pangat. Mu ningamut'en
adi maphod di punnomnom ya immannung an adi bo maphod di

pangat. 35 Ot hanat nomnomnomonyuy a'atyu hi'on immannung an nan
nomnomyu ya ay hilaw 36 ta wan maphod di pangatyu an ay napatalan ta
ma"id ha agge nahilawan.

Hay A'at Nadan Muntudtuduh Nan Tugun Moses Ya Nadan Paliseu
(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

37 Hidin impadappuh Jesus nan inali'alina ya inayagan han Paliseu
ta e mi"an hi baleda. Ot mi'yeh Jesus ot e mi"an i dida. 38 Mu hi Jesus
ya aggena inunud nan uldin di Judyu an ulahanday ta'leda ya ahida
mangan ta hiya nan masda'aw hidiyen Paliseu. 39 Ot alyon Jesus i hiyay,
Da'yun Paliseu ya umat ayuh nan basu onu duyu an manu nan muntigo
te na'ulahan mu alulugnin nan niha"ad hi dallomna te adi ahan maphod
di pangatyu an umat hi pungkulukanyuh nadan ibbayu. 40 Mumpunlayah
ayu te hi Apu Dios an nunlumun da'yu ya adi ammuna nan matigoh tigona
te ta'on on nan adi matigo. 41 Ta mahapul an tigonyu ta ipaphodyu ni' di
punnomnomyu ta innilaonyun hummo' hi ibbayu te mipaphod'e nan adi
matigon punnomnomyu ya maphod damdama nadan mipatigon atonyu.
42 Ya innayun bon Jesus an alyon di, Mahmo' ayun Paliseu te
nunhiglan atatakut di ahi ma'at i da'yu. Manu te alyonyuy an namin
nan mahapulanyu an ta'on on nadan nitanom an ma'alih mint ya ruwi
ya nadan udum an middum hi makan ya nanongnan ipabangngadyu
nadan mi'ami'apulu. Mu hay nibahhawanyu ya adiyu aton di maphod
hi ibbayun tagu ya ma"id ha pamhodyun Apu Dios. Nipto' nan eyu
pangipabangngadan i Apu Dios hinan mi'apuluh nan mahapulanyu mu ta
adiyu iwalong nadan udum an pohdonah atonyu.
43 Ya hay oha bon impa'inghayu ya gahin on da'yuy e umbun hinan
mun'aphod an umbunan hinan a'am'amungan di Judyu ya pohdonyu
bo an da'yu ahan di apngaon nadan tataguh on ayu mawanat hinan
pummalkaduwan. Ta hiya datuwey gapuna an ahi atatakut nan pundusan
Apu Dios i da'yu.
44 Immannung an mahmo' ayu te atatakut nimpe nan ahi ma'at i da'yu.
Manu'e ya maphod di ipatigoyu mu hay immannung ya adi maphod di
a'atyu. Ta umat ayuh nadan lubu'an an nika"ut hinan luta ta ma"id ha
panginnilaan hi'on lubu'an. Ta hiya nan punhinggogoppa'an di mala"uh
yaden hidiyey ohan paniyo i dita'un Judyu.
45 Ya inalin han ohan nanginnilah nan tugun Moses di, Apu Jesus,
hinaen panpannapitmu ya niddum amin nibabain.
46 Ot alyon Jesus di, O immannung an mahmo' ayu bon nanginnilah nan
tugun Moses te dakol nadan naligat an ipapilityun ipa'at hinadan tatagu
mu onnot on adiyu unudon. 47 Ot gapun danaen at'atonyu ya atatakut di
ahi pundusan Apu Dios i da'yu te nipaddung ayu i handidan a'ammodyu an
namatepate i handidan propeta. Ta neen iphodanyu didah lubu'andah ad

uwani. 48 Hay i'aligan nan eyu pangiphodan hi lubu'an handidan propeta
an pinatepaten handidan a'ammodyu ya da'yuy namaten dida. 49 Ta hiya
nan hi Apu Dios ya impa'innilana tuwali nan ma'at an alyonay, Honago'
nadan propeta ya nadan mangipa'innilah a'at'u i dida mu patayonday udum
ya palpaligatonday udum. 50 Ta hiya nan da'yun tinanud hi ad uwaniy
pangiballohan Apu Dios hinan namatayandah nadan propetah din hopapna ta
ingganah ad uwani. 51 Dadiyen pinatepaten handidan a'ammodyu ya nihipun
i Abel ta inggana i Sekariah an hiya din pinatedah nan way numbattanan nan
punggobhan hi mi'nong ya nan Templo. Ot ibaga' tee an hi Apu Dios ya pi'dusa
da'yun tinanud hi ad uwani an gapuh natayan dadiye. 52 Ya da'yun nanginnilah
tugun Moses ya mahmo' te madusa ayu an gapuh adiyu pangipa'innilaan
hinan nipto' an ibalinan diyen tugun Apu Dios. Te ta'on on da'yu ya adiyu
unudon ta hiya nan da'yuy manandih nadan e idduman nadan tatagu i ha"on.
53 Ta on nakak hi Jesus i diyen balen nan Paliseu ya nitnud nadan
ma'hihhiwon hiya an dida nadan muntudtuduh uldin di Judyu ya nadan
udum an Paliseu ta dakol di minahmahandan hiya 54 ta alina hi waha
ibahhawan di hapitona ta waha ipabahuldan hiya.

Hay Panalipodpodandah Nan Layah Di Paliseu
(Matthew 10:26-27)

12 1 Hidin mun'a'amungday linibun tatagu ta mun'igagatin di hukin
di udum ot padanan Jesus hinadan itudtuduwanan alyonay,
Halipodpodonyu ta adi ayu umat hinadan Paliseu an adida unudon nadan
itudtududa. 2 Te udum hi algo ya ma'innilaan di a'atda te an namin nadan agge
na'innilaan hi ad uwani ya mipa'innilah udum hi algo. 3 Ya atbohdi nadan
ibagayuh nan mahdom hinan ab'abbuh ayu an hinan ibiggatana ya na'innilaan
di dakol ya ta'on on nan ikutkutyamyuh ibbayu an lo'tat ya ma'innilaan.

Hay Takutan Ta'u
(Matthew 10:28-31)

4 Alyon bon Jesus hinadan itudtuduwanay, Ibaga' i da'yu an hanat adi
ayu tumakut hinadan mamateh adol te ammunah diyen abalinandan
aton. 5 Ta hiya nan mahapul an hi Apu Dios di takutanyu te bokon
nan adol ya abuh di abalinanan patayon te abalinana bon mangipiye i
da'yuh impilnu. Ta hiya nan ipidwa' bon ibaga i da'yu an hanat malmuy
takutyun adi mangunud i Apu Dios.
6 Nomnomnomonyu an nan liman buding ya mabalin an duway hiping
di bayadda mu ipappapto' damdaman Apu Dios dida. 7 Ot namama mo
i da'yu an innilanay a'atyu ya ta'on on hay bilang di ibu'yu ya innilana.
Ta hiya nan maphod on adi ayu nimpe minomnoman hinadan ma'at i
da'yu te innilayun ong'ongngal di punnomnom Apu Dios i da'yu mu nan
punnomnomnah nadan buding.

Hay Adi Pangibainan Hi E Nidduman I Jesus
(Matthew 10:19-20,32-33; 12:31-32; Mark 3:28-29; 8:38)

8 Alyon bon Jesus di, Ibaga' i da'yu an nan adi bumain an mangibagah
ibbanan taguh nan kimmuluganan ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya
adi' damdama ibain an mangibagah nadan anghel Apu Dios an hiya
ya immannung an niddum i ha"on. 9 Mu hanan mangibain i ha"on an
iha"utnay kimmuluganan ha"on ya atbohdin ibaga' hinadan anghel
Apu Dios an ma"id ha niyatanan ha"on. 10 Ya alyona boy, Hanan tagun
mamihul i ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya mabalin an mapakawan.
Mu hi'on waha mangalih hi Satanas di nangat hinan inat nan Espiritun
Apu Dios ya adi mabalin an pakawanon Apu Dios hi inggana.
11 Ya alina'e hi gapuh eyu pangitudtuduwan hi a'at'uy ahumalyaanyu
ta iye da'yuh nan a'am'amungan di Judyu onu hinan punhumalyaan di
gubilnu ya adi ayu minomnoman hi pambalyuh nan ibagada 12 te ukod
nan Espiritun Apu Dios an mangipanomnom i da'yuh nan ibagayu.

Nan Kadangyan An Nibahhoy Nomnomna

13 Hidin muntudtuduh Jesus ya himmapit di ohah nadan linala'in
ni'yamung an alyonay, Apu Jesus, daan mo ta he"ay mangibagah nan iba'
ta idatna nan boltano' hinadan bagin amami.
14 Mu alyon Jesus i hiyay, Hinae'e ya ukod ayu te aggeya' immalihtu
ta ha"on di mangipanuh hinan athina. 15 Ot alyon Jesus hinadan
na'amung di, Halipodpodonyu ta bokon hanadan ma'omnawan hitun
lutay nonomnomonyu te umman bokon hay dinakol di kinadangyan di
alpuwan di maphod an itaguwan.
16 Ya wada bo han in'alig Jesus an alyonay, Wada han kadangyan an
tagu an abillog di puntanomana ya pinumhodday intanomnan wit ya
barley.
17 Ta alyonah nomnomnay, Nganne nin di ato' te adida tayya umdah
tudan alang hi pangiha"ada' hitudan inapit'u? 18 Ya nanginomnomanan
alyonay, Aay, ipapa"ih'un namin tudan alang'u ta mumpa'iphoda i ha
inyong'ongngalna mu datuwe ta hidiy pangiha"ada' hitudan inapit'u
ya tudan odon'u. 19 Dakol bo aya datuwen kinadangyan'u ot innila' an
botlonay atnay tawon ta mabalin bo ayan idinong'un muntamu ta ona'
mangmangngan on immanin'innuma' on immanam'amlonga'.
20 Mu alyon Apu Dios i hiyay, Ni'ibbahhoh naen ninomnommu te aggem
innila an ad uwanin mahdom di atayam ot bokon he"ay mangikadangyan
i danaen inamu'amungmu.
21 On indappuh Jesus ot alyonay, Athinay ma'at hinan tagun ammuna
nadan wahtun lutay nomnomnomona an ma"id ha nomnomonah nan
iyatana i Apu Dios.

Hay Adi Inomnoman Hinan Mahapul Hi Itaguwan
(Matthew 6:19-21,25-34)

22 Alyon bon Jesus hinadan itudtuduwanay, Adi ayu minonomnoman
hinadan mahapulyu hi pi'taguwanyuh tun luta an umat hinadan itanudyu
onu ilubungyu. 23 Te hay tagu ya bokon hanan itanud onu ilubung di
ma'ahhapul hi itaguwan. 24 Nomnomonyu an nan gayang ya ma"id ha
ugganda e pun'ohokan onu punggapasan hi iyalangdah anonda. Mu hi
Apu Dios ya indadaanay anonda. Ot namammama mo ahan i da'yu an
nabalbalol ayu i hiya mu nadan hamuti. 25 Ya adi damdama mabalin
an gapuh numanomnomanyu ya palodpodonyuy atayanyu i ha hin'algo
ni'mo. 26 Ot athidi'e ya tanganunyu attaon an numanomnom hi dakol?
27 Ya undan adiyu tigon nadan holo' an humabungda an ta'on on adida
muntamu onu mun'abol ya mapmaphodda. Ta ta'on on handin patul an
hi Solomon an kakaddangyanan an tagu ta mapmaphod nan lubungna
ya agge damdama nipaddung di amaphod nan lubungna hi amaphod
dadiyen habhabung. 28 Ot athidi'ey pangipapto' Apu Dios hinadan holo'
an humabung an wahnan natanoman hi ad uwani mu ma"id ha mapto'
ya mapu'ulan hi bigat ot undan adi namamay pangipapto'nan da'yu?
Ya tanganu on athinan ma"id ha dinolyun Apu Dios. 29 Hay maphod ya
adi ayu minonomnoman hi anonyu ya inumonyu ya hinadan udum an
mahapulyu. 30 Te hanadan tataguh tun luta an agge kimmulug i Apu
Dios ya danaey omnawanda. Mu da'yu'e ya hanat adi ayu athidi te hi
Apu Dios ya innilana nadan mahapul ta'u ot hiyay ukod. 31 Haot eh'ay
nonomnomonyu ya hay atonyun middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios.
Ot hiyay ukod hinadan mahapulyu.

32 Ot alyon bon Jesus hinadan itudtuduwanay, Da'yun i'iba, ta'on on
oh'ohha ayun immunud i ha"on ya hanat madinol ayu te mun'am'amlong
hi Ama ta'un hi Apu Dios hi nangiddumanan da'yuh nan pun'ap'apuwana.
33 Ot maphod on eyu pun'igattang nadan odonyu ta iboddangyuh
nadan nun'awotwot. Te atonyu'ehdi ya ayyu iniphod ha pitakayuh adi
mapmappa"ih an pangi'amunganyuh nadan ikadangyanyuh ad abunyan.
Te hidiyey nahamad an pitaka te adi mabalin an matala' nan miha"ad
hidi te hidi ya ma"id ha mangako ya ma"id ha lu'lu' ya nadan udum an
puma"ih. 34 Ot hanat dadiyey nabalol i da'yu ta dadiyey pun'onanonyuh
nomnomyu.

Hay Tumukalan Nadan Baal
(Matthew 24:43-44)

35 Ya alyon bon Jesus i diday, Mahapul an nanongnan mundadaan
ayun manmannod hi pumbangngadan nan Ap'apuyu. Ta ta'on on lumabi
ya hanat nanongnan paddungnay mundaldallang nadan dilagyu. 36 Ta

umat ayuh nadan tagala an tumukaldan mamannod hinan ap'apudan
e ni'hamul. Ta wan hiyah kumolab ya ni'bagondan ibughulan. 37 Te
nadan tagalan akhupan nan ap'apuda an agge nalo' ta nundadaandan
mangibughul ya diday mipa'amlong. Te idadaan diyen ap'apuy makan
ta panganona dida. 38 Ot ipidwa' bon alyon i da'yu an dadiyen tagalan
tumukal an mamannod hi umaliyan nan ap'apuda ya diday mipa'amlong.
39 Ya umat hinan tagun wahnan nunhituwana an onha innilanay
umaliyan nan mangakoh nan balena ot adi malmallo' ta adugana nan
balena. 40 Ot hanat nanongnan mundadaan ayu te ha"on an Nitulang
Hitun Tatagu ya namaag ya nahanawwanga'.

Nan Na'na'unnud An Tagala Ya Nan Adi Dumngol An Tagala
(Matthew 24:45-51)

41 Hiyah indappuh Jesus hidiyen inuhuhna ya alyon Peter di, Apu
Jesus, on da'mi ya abuh di pangalyam i naen imbagam onu da'min
namin?
42 Ya alyon Jesus di, Nan na'na'unnud ya nanomnoman an tagala ya
hiyay pot'on nan ap'apunah mangipapto' hinadan ibbanan tagala. 43 Ya
onha hidiyen tagala ya inaynayunan tumamutamu ta mumbangngad
hidiyen ap'apuna ya akhupanan at'attona nan tamun niyukod i hiya
ot hiyay mipa'amlong. 44 Ibaga' i da'yu an ma"id ha bahhonan hiyay
pumpapto'onah nadan kinadangyana.
45 Mu onha hidiyen tagala ya alyonay, Alina man nin ya mabayag di
pumbangngadan nan ap'apumi. Ta hanadan pinpinhodnay in'innatna
ta nunhiglay nangatnah nadan ibbanan tagala. Ta pamaaggon
nangnangngan on numbutobbutong. 46 Ya palpaliwana ya numbangngad
hidiyen ap'apuna ya inakhupanah diyen at'attona. Ot ma"id ha bahhonan
dusaona ta ena iddum hinadan agge kimmulug.
47 Ya nan tagala an innilana nan pohdon nan ap'apunah atona mu
attaonan adi aton ya nunhigla boy ahuplitana. 48 Mu nan tagala an
aggena innila nan pohdon nan ap'apuna ta hiya nan nibahhoy inatna
ya manghan di ahuplitana. Te nan tagun nitudduwan ya mahapul an
unudona nan nituddun hiya. Ya onha dakol di nituddun hiya ot atbohdin
dakol di unudona te adina'e ya mumbahul.

Hay Gapunah Immaliyan Jesus
(Matthew 10:34-36)

49 Alyon bon Jesus di, Innila' an nan immaliya' hitun lutay gumalat hi
pundudu'angan di tatagu ta hiya nan pohdo' an agagga ya magibbuh an
ma'at nan nun'iyali'. 50 Mu gahin di munholholtapa' ya impapateya'. Ta
hiya tayya nan nunhiglay inomnoma'. 51 Ya wan alyonyu on immaliya'
ta luminggopda mohpey tataguh tun luta. Mu adi athidi te gapun ha"on

ya adida mun'u'unnudan te wadaday umunud i ha"on ya wadaday adi.
52 Ta mihipun hi ad uwani ya wadaday hina'amman munhi'hi"an ta onha
limadah nan bale ot mihi"an nadan tuluh nan duwa. 53 Ya hinan udum ya
nan hi amaday mihi"an hinadan linala'in imbabalena. Ya athidi boh nan
hi inada an mihi"an hinadan binabain imbabalena ya hinan inapudan
babai. Ya atbohdi nadan imbabaleda an mihi"anda hinadan a'ammodda.

Hay Adida Panginnilaan Hi A'at Nan Ma'ma'at
(Matthew 5:25-26; 16:2-3)

54 Alyon bon Jesus hinadan tatagu di, Da'yu'e ya wa'et tinangadyu an
himmilong hi ad lagud ya alyonyuy, Tuwey udan ya indani ya immudan.
55 Ya wa'e bo ta ma'pattal ya alyonyuy, Umugoh ad uwani. Ya indani
tatawwa ya ma"ugo. 56 Nunhigla mahan an munlayah ayu te tanganu on
danae'e ya innilayun mangimatun mu nada'en ma'ma'at hi ad uwani ya
adi ayu pa'immatun? 57 Tanganu on ayu adi pa'annomnom hi nipto' hi
atonyu? 58 Ya wa'e bo ha nangidalom i da'yu ya eyu ipatnan mi'hapit i
diyen nangidalom i da'yu. Te adiyu'e atonhidi ya umannung an iye da'yuh
nan huwis ot nan huwis di mangipibalud i da'yu. 59 Ta nomnomnomonyu
an gahin onyu ikaluh nan baludan nan bahulyu ya ahi ayu mibulus.

Hay E Ta'u Panukkatan Hi Punnomnom Ta'u

13 1 I diyen puntudtuduwan Jesus ya waday immalih
mangipa'innilan hiyah nan na'at hinadan udum an i Galilee an
impapaten Pilatu ot iddumnay daladah nadan i'nongda i Apu Dios. 2 Ot
alyon Jesus i diday, Wan alyonyu on manu'eh athidiy na'at i dida ya
dakdakkol di bahulda mu nadan udum an i Galilee. 3 Mu bokon athidi te
an namin di tagun adi muntutuyuh bahulda ya athidi damdamay ma'at i
dida an mateda ya mihi"anda i Apu Dios hi inggana.
4 Ya umat boh natayan handidan himpulut walun (18) natonan hidin
natukkad nan natagen bale hi ad Siloam hidih ad Jerusalem an wan
alyonyu on dakdakkol di numbahulanda mu nadan udum an ibbadan i
Jerusalem ta hiya nan athidiy na'at i dida. 5 Mu bokon athidi te ta'on on
da'yu ya adiyu'e idinong nadan pumbahbahulanyu ya mihi"an ayu i Apu
Dios hi pidwana.

Hay A'at Han Bungbunga"an

6 Wada bo han in'alig Jesus an alyonay, Wada han lala'in nuntanom i
han bungbunga"an an fig. Ta wa'et timpun di bumungaana on ena tinigo
mu ma"id ha imbungana. 7 Ta lo'tat ya inalinah nan puntamuwonay,
Mi'atlu moh ad uwanih tawon hi nango'oddama' hi e bumungaan tuwen
fig ya hiya damdaman adi bumunga. Longhommot eh'a ta adi mun'onan
ituwen luta. 8 Mu inalin nan puntamuwonay, Mabalin'e apu, ya indani ta

ipatna' ni' an abonowan ya tinogada'. 9 Ta on'e damdama adi bumunga ya
ahim ipalngoh.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinan Nahi'pan I Han Habadun Tungo

10 I han Habadun tungo an e nuntudtuduh Jesus hinan
a'am'amungan di Judyu 11 ya wahdi han babain nahi'pan ta pinaligat
diyen nih'op i hiya hi himpulut waluy (18) tawon ta lo'tat ot
mabakug ta adi ma'ukyad di bonogna. 12 Ta hidin tinigon Jesus ot
ayagana ot alyonan hiyay, Ma'aan ayah naen liwahom an iba. 13 Ot
iha'monay ta'lena i hiya ya na'ibagan na'ukyad nan bakugna ot
dayawonah Apu Dios.
14 Mu nan mangipangpangulu i diyen a'am'amungan di Judyu ya
bimmungot te impaphod Jesus hidiyen waday liwahona i diyen Habadun
tungo ta inalinah nadan tatagu di, Onom di algoy puntamuwan ta'uh nan
hinduminggwan ya tanganun ayu agge immalin numpa'agah ta gahin
hi'on ad uwani an Habadun tungo?
15 Mu alyon Jesus di, Munlayah ayu mahan nee te ta'on on
Habadun tungo ya eyu ubadon di talin nan nita'od an baka onu
dongkiyu hinan allungda ta eyu pa'inuman. 16 Hi'on atonyuhdi ya
undan adi mabalin hi ipaphod hituwen babain holag Abraham hinan
liwahona hi ad uwanin Habadun tungo? Ya teen umeh himpulut
waluy (18) tawon di namalpaligatan Satanas i hiya. 17 Hidin
inatnahdi ya nabainandan namin nadan humihiwon hiya. Mu nada'en
udum an tatagu ya mun'am'amlongdah nadan maphod an ina'inatna.

Hay Nipaddungan Nan Kittakittang An Buwan Di Kayiw
(Matthew 13:31-32; Mark 4:30-32)

18 Alyon bon Jesus di, Hay ohah ipaddungan nan pun'ap'apuwan Apu
Dios 19 ya nan kittakittang an ohok an ma'alih mustard an e intanom han
taguh nan gardena. Ta hidin himmango ot mahikon ya numbuyaan di
hamuti nadan hapangna.

Hay Nipaddungan Nan Yist
(Matthew 13:33)

20 Alyon bon Jesus di, Hay oha bon ipaddungan nan pun'ap'apuwan Apu
Dios 21 ya nan yist an inalan nan babai ot pi'palutnah nan tuluy halub an
alina ta impa'ongngalna nan tinapay.

Hay E Middum Hinan Pun'ap'apuwan Apu Dios
(Matthew 7:13-14,21-23)

22 Hidin ume da Jesus hi ad Jerusalem ya innayunan timmanudtuduh
nadan boblen inwada. 23 Ya wada han mummahmah i hiyan alyonay,

Apu Jesus, undan ammunada ha oh'ohha hi mi'taguh munnananong hi awadan Apu Dios?

Ot alyon Jesus di, 24 Mahapul an atonyuy abalinanyu ta hunggop ayu i diyen nakuhhipit an panto te ibaga' i da'yu an dumatong di timpu an dakolda mohpey naminhod an hunggop i diyen panto mu adi mo mabalin. 25 Te umat hinan bale an niluh'e mon ingkalob nan ud bale ya ta'on moh on ume nan tagun e kumolakolab on inanalinay, Apu, ibughulan da'mi bahan.

Mu adida mibughulan te tobalon nan ud bale ot alyonay, Ay adi da'yu man ibughulan te agge da'yu in'innila.

26 Ta ta'on mo boh on alyonyuy, O mu innila da'mi te hidin nuntudtuduwam hi boblemi ya wa'e on ni"an ami ya ni'yinum amin he"a.

27 Mu ahina bo alyon di, Agge da'yu nimpe in'innila. Da'yu'en adi maphod di ina'inatna ya umaan ayuot eh'ah tun awada' te ma"id ha niyatanyu i ha"on.

28 Ta hinan umayanyu ya ahi ayu kumogakoga ya ngumalingaliyot hidi. Ya namama hi'onyu mangmangon hinan pun'ap'apuwan Apu Dios da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob ya an namin nadan propetan Apu Dios ya adi mabalin hi e ayu middum i dida. 29 Ya ta'on on hanadan tatagun nalpuh abobbobleh tun luta an ta'on on bokon Judyu ya dayyadahdi an mi'mi"andahdih nan pun'ap'apuwan Apu Dios. 30 Ot ibaga' i da'yuh ad uwani ta adi ayu masda'aw hi panginnilaanyu an hanadan mapihul ya diday mapemanan hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. Ya hanadan mapemanan hi ad uwani ya diday mipada"ul hinan pun'ap'apuwan Apu Dios.

Hay Nangipa'aanan Nadan Paliseu I Jesus Hi Bobleda
(Matthew 23:37-39)

31 Indani ya wadaday Paliseu an imme ot alyondan Jesus di, Udu'dul on'a umaan hitu te umman pohdon Herod an ipapate da'a.

32 Ya alyon Jesus di, Ekayut eyu ibaga i diyen ma'ngihhapit an hi Herod ta nomnomnomonan adi' idinong hituwen tamu' an e' punla'ahan hi nih'op ya e' pangipaphodan hinadan mumpundogoh ta wan agagga ya magibbuh. 33 Ya mahapul damdaman inayun'un umeh ad Jerusalem hi ad uwani ta wan agagga ya dimmatonga' i diyen boblen namatapatayandah nadan propeta te hidiy pamatayanda damdaman ha"on. 34 Ya alyona boy, Nunhigla ahan tayyan mahkit di nomnom'uh nadan ato'aton nadan i Jerusalem an umat hinan eda namatapatayan hinadan propeta ya handidan udum an nuntudtuduwon Apu Dios an nunhintotopaanda dida. Ya numpi'atnay nangipatnaa' an mangamung i didan namin ta ipapto"u dida an umat hi pangipapto' di manu' hinadan impahna mu ningamut an adida pohdon. 35 Ta hiya nan iwalong mon Apu Dios nan numboblayanda. Ot ibaga' tee i da'yu an tuwen adiya' mo tigon i da'yu ta ingganah tun

pumbangngada' hi pidwana an pangalyanyu hi, Madayaw hituwen
hinnag Apu Dios hi mumpatul.

Hay Nangipaphodan Jesus I Han Lala'i

14 1 I han oha bon Habadun tungo ya e ni''an hi Jesus hi balen
nan ohan ap'apun di Paliseu. Ya hanada'en tatagun wahdi
ya hiyay hahalipatanda 2 te wahdih hinangngabna han lala'in
linum'a' di hukina ya ta'lena. 3 Ot alyon Jesus hinadan muntudtuduh
uldin di Judyu ya nadan Paliseu di, On paniyoh pangipaphodan
hinadan mundogoh hinan Habadun tungo onu adi? 4 Mu namaaggot
dindinnonganda. Ot iha'monay ta'lena i diyen lala'in waday dogohna
ya pinumhod ot pa'anamutona.
5 Ot alyonay, Onha nipaddih an Habadun tungo ya wadada i da'yu ha
nabituy imbabalena onu bakana ya undan adiyu e ipadutu'? 6 Mu pamaag
nadan tataguh dindinong.

Hay Nangitudduwan Jesus An Adi Maphod Di Munlattuwag

7 Hidin tinigon Jesus nadan ibbanan na'ayagan an mi''an an eda
umbun hinan maphod an ubunan di ma'alih nun'abaktun tagu ya
alyonan diday, 8 Maphod on wa'et inayagan da'yu i ha kasal ya
hanat adi pamaaggon e ayu inumbun hinan umbunan nadan ma'alih
nun'abaktun tagu. Te alinah waday inayaganda hi nabakbaktu mu
da'yu. 9 Ya undan adi ayu otahan bumain an e mi'aldan hinan adi
maphod an umbunan hi'on umali nan nangayag i da'yu ya alyonay,
Umman hituwey umbun i naen ubunan. 10 Ot hiya nan wa'et waday
nangayag i da'yu ya udu'dulnay e ayu umbun hinan adi maphod
an umbunan. Ta alina'eh he''ay ohan nabaktun tagu ya ukod nan
nangayag i he''a an umalin mangali hi, Ibba', ume'a i diyen maphod
an umbunan. At'ehdiy atonyu ya ta'on on nadan tatagun ni'yubunyu
ya ibilang da'yu an nabaktu. 11 Te nadan mangipabaktuh adolda
ya diday mipada''ul ya nadan mangipada''ul hi adolda ya diday
mipabaktu.
12 Ya inalin bon Jesus hinan nangayag i hiyay, Wa'et mumpahamul
ayu ya tigonyu ta bokon hanadan namnamaonyun ahi mangayag
damdaman da'yuy ayaganyu an umat hinadan gagayyumyu onu
i'ibayu onu tulangyu onu nadan kakadangyan. Te at'ehdiy atonyu ya
inalayu mo tuwaliy gunggunayuh ad uwani. 13 Ot hay maphod ya
pi'yayagyu nadan adida abalinan an mangipabangngad hinan atonyun
dida an umat hinadan nun'awotwot ya nadan mahmo' an waday
liwahonda. 14 Atonyu'ehdi ya mipa'amlong ayu te hi Apu Dios di
mangdat hi nahamad an gunggunayuh pidwana hitun amahuwan an
namin nadan nipto' di pangatda.

Hay Ninomnom Nan Mumpahamul
(Matthew 22:1-10)

15 Hidin dingngol nan ohan ni'yubun i Jesus hidiyen inalina ya
alyonan Jesus di, Mipa'amlong nan tagun mabalin an e mi"an hinan
pun'ap'apuwan Apu Dios.
16 Ya alyon Jesus di, Immannung hinaen inalim mu ta'on on
dakolday na'ayagan ya adida mi"an an namin. Te umat i han lala'i an
ninomnomnan mumpahamul te pinhodnan ayagan di dakol an mi'hamul.
17 Ta hidin nidadaan an namin ot honagona nan baalnan alyonay, Ume'ah
nadan tatagun nangipa'innilaa' tuwali ta umalidan mi'hamul. 18 Mu hidin
immeh diyen baalna an e mun'ayag ya an namin nadan nangibagaana ya
waday udum hi atonda. Ta alyon nan oha di, Ibagam hinan ap'apum an
ta'omboh on adiya' attog umali te wada han ginattang'u an puntanoman
ot mahapul an e' tigon di a'atna. 19 Ya hana'en oha ya alyonay, Ibagam
hinan ap'apum an pinhod'un mi'yali mu ten mahapul an e' ni' ipatnan
pun'aladuwon nadan himpulun (10) bakan ginattang'u. 20 Ya inalin bon
nan ohay, Ma"id ha ato' an umali te umman hiya tee hi nalahina'. 21 Ot
mumbangngad hidiyen baal ot ibaganah nan ap'apuna dadiyen imbagada.
Ya bimmungot hi agge immayan nadan impa'ayagna ot alyonah mo boh
nan baalnay, Ma'anne'aot mo ta wa'e ha inakhupam hinadan nun'awotwot
ya nadan nun'apilok ya nadan nun'apilay ya diday inawitmu. 22 Ta imme
nan baalna. Mu hidin immalida dadiyen tatagu ya tinigon nan baal an
dakkodakkol damdama nadan nidadaan ot ena ipa'innilah nan ap'apu.
23 Ya alyon nan ap'apu i hiyay, Ekah nadan nun'idawdawwin boble ta em
pun'ayagan nadan tataguhdi ta dida moy mi"an hinadan nidadaan. 24 Ta
ta'on on ma"id ha ohah nadan namangulun na'ayagan ha umalin mi"an i
datuwen impidadaan'un makan.

Hay Pangihamadan Ta'un Mangunud
(Matthew 10:37-38)

25 Hidin inaynayun da Jesus an mangmangnge hi ad Jerusalem ya
dakolday tatagun nitnud i hiya. Ta nunligguh mo ot alyonan diday,
26 Donglonyu boh tuwen ipa'innila' i da'yu. Nan tagun mangalih ha"on di
un'unudona ya mahapul an ha"on di pa'appohpohdona mu nadan udum an
umat hinan hi amana ya hi inana ya nadan i'ibana ya nan ahawana ya nadan
imbabalena ya ta'on on hay adolna. 27 Te nan tagun mangun'unud i ha"on ya
mahapul an itpolnay punligatana an ta'on on mipapate ya ha"on damdamay
un'unudona. Te adina'e atonhidi ya adi mibilang hinadan mangun'unud i
ha"on. 28 Te nan umunud i ha"on ya nipaddung hinan mangapyah bale an hay
mamanguluh atona ya nomnomnomona ni' hi'on atnan namin di mahapulna
ya ahi magibbuh. 29 Te adina'e atonhidi ya alinah mahamang ya ammuna an

adi magibbuh ta an naminda moy manigo on 30 alyonday, Manu man eh'a
nee te inhipunan mangapyah balena mu adi nee pa'iggibbuh. 31 Ya nipaddung
boh nan patul an e mi'gubat hinan oha bon patul an hay mamanguluh atona
ya ihamadnan nomnomnomon hi'on abalinan nan himpuluy libun (10,000)
tindaluna an abakon nadan baintiy libun (20,000) tindalun nan pi'gubatanda.
32 Ta ono'nongona'e an ma'abakda ya namaag mo ya intuda'na ha e manamu
i dadiyen pi'gubatda ta ena ipa'innilan adida munggugubat. 33 Ot maphod on
atbohdiy atonyu an pa'annomnomonyu te gahin di ayyu taynan an namin
nadan wadan da'yu an pohpohdonyu ya ahi mabalin an umunud ayun ha"on.

Hay Umatan Di Ahin
(Matthew 5:13; Mark 9:50)

34 Nan tagun mangalih ha"on di un'unudona mu adina iyukod an namin
di itaguwanan ha"on ya umat hinan ahin an manu te maphod mu ma'aan
e nan tamtamna 35 ya adi mabalin hi mibangngad an ta'on on alyon di
ta iddum ni'moh nan pito' ta mi'abono mu adi damdama mabalin. Ta
on mo mitopal ya abuh. Ot da'yun waday ingana ya maphodot onyu
na'addonglon danaen inali'ali'.

Nan Natala' An Kalnero
(Matthew 18:12-14)

15 1 Wada han immayan nadan mun'amung hi buwis ya nadan udum
an alyon di Judyu hi nun'abahulan hi awadan Jesus te pinhoddan
donglon nadan itudtuduna. 2 Ta gapu i diye ya mungngodongodo nadan
Paliseu ya nadan muntudtuduh uldin di Judyu an alyonday, Tee mahan han
tagu an pohpohdonan e midmiddum ya e mi'mi"an hinadan nun'abahulan.
3 Ta hiya nan inuhuh bon Jesus nan aton han mumpastol an alyonay, 4 Onha
wada i da'yu ha hinggahut (100) di kalnerona ya natala' di oha ya undan
adiyu taynan nadan nahiyam ta hiyam (99) hinan pumpastolan ta eyu
hama'on nan natala'? 5 Ma"id ha bahhonan hinama'yu'e ya mun'am'amlong
ayu ya pinahonyu 6 ta iyanamutyu ya eyu inuhu'uhuh hinadan gagayyumyu
ya hinadan hinaggonyuy pun'amlonganyu an alyonyuy, Anakkaya maphod ta
hinama"u nan natala' an kalnero. 7 Athinah nan tagu an paddungnay natala'
an gapuh bahulna mu hi'on muntutuyu ya indinongnan mangat hinadan
pumbahulan ya hiya nan paddungnay nahama'. Ot ibaga' i da'yun nunhiglay
pun'amlongan Apu Dios ya nadan anghelnahdi hi ad abunyan i diyen
nahukkatan di a'atna an ta'on on dedahdi nadan nahiyam ta hiyam (99) an
maphod tuwaliy a'atda.

Nan Natala' An Gumo' An Pihhu

8 Alyon bon Jesus di, Atbohdi hi'on waha babai hi waday himpuluh
(10) silber hi pihhuna mu indani ya tinala'nay ohahdih nan balena. Ma"id

ha bahhonan tolgana nan dilag ya init'itnan namin nadan wahnan bale
ta ingganah ona hama'on. 9 Ta hinama'na'e ya ena mohpe inuhu'uhuh
hinadan hinaggonay pun'amlonganan alyonay, Maphod ta hinama"u nan
pihhun tinala"u. 10 Ot athidiy amlong nadan anghel Apu Dios hi'on waha
tagun muntutuyuh nadan numbahulana ya indinongnan mangat i dadiye.

Hay Na'at Hinan Lala'in Inumahnay Pihhuna

11 Alyon bon Jesus di, Wada han kadangyan an waday duwan
imbabalenan linala'i. 12 Ya i han hin'algo ya ni'hapit nan udidiyan i
amanan alyonay, Ama, pohdo' an alan hi ad uwani nan boltano'. Ot
iyabulut amana ta ginodwana nan kinadangyana ot idatnay godwana i
hiya.

13 Mu agge nadne ya inumahnan namin nan pihhuna te numbaat i han
idawwidawwin boble ot kumpulnay pangiyatanah nan pihhuna. 14 Mu
hidin inumahnan namin ya nawada han bitil ya ma"id mo ha pihhunah
pangattangnah nadan mahapulna ya anona. 15 Ot e humamahama' i ha
ena puntamuwan ta lo'tat ya dinatngana han balen han kadangyan ot
e mumpahmo' i hiya ta wan mi'tamuhdi. Ya inabulut diyen kadangyan
ot hiyay ena pumpangpangannon hinadan babuyna. 16 Ya nunhiglay
inagangna mu ma"id ha e mangdat hi anona ta lo'tat ya nalmuy
naminhodnan mi"an hinadan babuy. 17 Mu hidin nomnomnomona nadan
ina'inatna ya nanginomnomanay baleda ta alyonay, Hidih balen ama
ya dakolday puntamuwona ya mahawwalan di anonda. Mu teeya' hitun
iyate' di inagang'u. 18 Udu'dulnaot eh'ay mumbangngada' hi balemi ta
e' ibaga i ama an ongal di e' puntutuyuwan hinadan numbahula' i hiya
ya namama i Apu Dios. 19 Ya ibaga' ta ta'on attog ona' adi ibilang hi
imbabalena mu ta wan alana' hi puntamuwona.

20 Ta nakak mo ot ipluynah baleda. Ta hidin tuwen dumatong ya
minangmang amana an ahohomo' ot ena pundamu ot inayunan awalon
te nangin'a'amlong hi numbangngadana. 21 Ya inalin nan imbabalenan
hiyay, Ama, ongal di tutuyu' hinan numbahula' i he"a ya namama i Apu
Dios ot ta'on attog ona' adi ibilang hi imbabalem.

22 Mu inayagannot amana nadan baalna ot alyonan diday, Pi'bagonyun
iyali nan maphod an lubung ya impilubungyun hiya ya numbalitu'onyu
ya nunhapatutonyu. 23 Ya eyu inala nan nipataban baka ya pinaltiyu
ta ihda ta'un namin ta mun'am'amlong ta'u. 24 Te tun imbabale' ya
paddungnay nate mu ten paddungnay timmagu an umat hinan natala' ni'
mu ten nahama'.

Ot mun'am'amlongdan munhahamul. 25 Mu nan panguluwan ya ma"id
hidi te immeh nan puntanoman. Ta manatong hi baleda ya dingngolnay
munggangha ya minangmangnay manayo. 26 Ta on dimmatong ot
ayaganay ohah nadan baalda ot mahmahanay gapun diyen at'atonda.

27 Ya inalinay, Manu'e ya numbangngad hi ibbam ta hiya nan impapaltin
amayu nan mataban baka ta pun'am'amlongan ta'u te malinggop an
numbangngad nan ibam. 28 Mu ona dingngol hidiye ya binum'on.
Ot umeh amana ot ena ihaphapitan. 29 Mu alyonay, Atnay tawon di
namoddaboddanga' i he"a an ma"id ha agge' inat hinadan imbagam mu
aggeya' impaltiyan i ha gulding ni'mo ta wan inayaga' nadan gagayyum'u
ta ni'yam'amlongdan ha"on. 30 Mu ad uwani nayya an immanamut
nan imbabalem an ena inwalewalehwe nan pihhum hinadan binabain
mumpabayad hi adolda ya impaltiyam i ha mataban baka.
31 Ya alyon amanay, Imbabale, he"a'e ya wadawada'an ha"on ot
an namin nadan kinadangyan'u ya bagim. 32 Mu maphod on ta'u
mun'am'amlong te hituwen hi ibbam ya paddungnay nate ot ahi tumagu
ya paddungnay natala' ot ahi mohpe tee mahama'.

Han Kadangyan An Lala'i Ya Han Nala'ing An Puntamuwona

16 1 Alyon bon Jesus hinadan itudtuduwanay, Hanat igongahanyu bo
han uhuho' i da'yu. Wada han kadangyan an lala'i an wada han
puntamuwona an nangiyukodanan namin hi kinadangyana. Mu indani
ya wada han immeh awadan diyen kadangyan ot alyonay, On innilam an
um'ummahon nan puntamuwom di udum hinan pihhum?
2 Ta inayagana nan puntamuwona ot alyonay, Tanganu on nee
han dingngol'un at'attom? Iyalim hitun namin nadan lista'an nadan
inyukod'un he"a te bokon mo he"ay pangiyukoda' hinadan kinadangyan'u.
3 Ta hidi mon na'innilaanan ma'aan hinan tamuna ya ninomnomnan
alyonay, Nganne nin moy ato' hi ona' aanon ituwen puntamuwa' ya ten
adi' mo abalinan an e munggaud ya bumaina' an e mun'od'oddo? 4 Ta
alyonah nomnomnay, Aay athituy ato ta wa'et ma'aana' ituwen tamu' ya
ayagana' hinadan tataguh nunhituwanda ta mi'hituwa' i dida.
5 Ta hay inatna ya ohha on inayaganah nadan immutang hinan
puntamuwana ta hidin immali nan namangulu ot alyonay, Atna'e ta'way
ginawatmuh nan puntamuwa'?
6 Ya alyonay, Hinggahut (100) di latan manteka.
Ya alyonan hiyay, Tee tun lisibun nan ginawatmu ta pa'ibagom an
hukkatan hi nabongley (50) lata nan nitudo'.
7 Ya hidi bon immali nan oha ot alyonay, Atna'e ta'way ginawatmu?
Ya inalinay, Ot tee pibon hinlibuy (1,000) sakun boga.
Ya alyonan hiyay, Tee tun lisibuna ta hukkatam nan nitudo' hi waluy
gahut (800).
8 Ta hidin na'innilaan nan ap'apunah diyen at'attona ot alyonan hiyay,
Nunhigla peman nayyan nahalatom di ataguna.
Ta on indappuh Jesus ot alyonay, Immannung an athinay a'at di
tataguh tun luta an adi mangulug i Apu Dios te na'la'ingdan munnomnom

hi atonda hinadan ibbadan agge kimmulug hi'on waday pinhoddan
aton mu ma"id ha athidi hi punnomnom nadan kimmulug i Apu Dios.
9 Ot hay pohdo' an alyon i da'yu ya maphod di ihmo'yuot nadan wadan
da'yuh nadan nun'awotwot ta ta'on on mapuh mu ta wan miyabulut di
iddumanyuh nan awadan di itaguwan hi munnananong. 10 Te nan tagun
innilanan mangipapto' hinan ta'on on kittang an niyukod i hiya ya
mabalin an pundinolan hinan ongal an miyukod i hiya. Mu nan tagun
kulukona nan kittang an niyukod i hiya ya namaman adi mabalin an
pundinolan hinan ongal.
11 Ya alyon bon Jesus i diday, Onha aggeyu innilan mangipapto'
hinadan kinadangyan hitun lutan niyukod i da'yu ta umat ayu i naen
muntamu ot namaman aggeyu innilay atonyuh nadan nahamad an
kinadangyan hi ad abunyan. 12 Ya atbohdin ma"id ha madinol an
mangiyukod i da'yuh kinadangyanda hi'on athinan kulukonyuy ibbayun
tagu.
13 Ya alyon bon Jesus di, Nan himbut ya adi mabalin hi duway
punhilbiyana. Te mahapul an iyohhanay punhilbiyana ta hiya
nan iwalongnay oha i dida. Ot athidin da'yu an ong'ongngal'ey
punnomnomyuh nadan mikadangyan hitun luta ya ma"id ha atonyun
mangunud i Apu Dios.

Nadan Udum An Tudtudun Jesus
(Matthew 5:31-32; 11:12-13; Mark 10:11-12)

14 Hanadan Paliseu an hay pihhu ahan di gagamgamanda ya onda
dingngol dadiyen inali'alin Jesus ya nunhiglay pangalidan hiya. 15 Mu
alyon Jesus i diday, Umman aggahyu te ipatigoyuh nadan tatagun
maphod ayu mu innilan Apu Dios di punnomnomyu. Ot ta'on on
pemanan da'yuh nadan tatagu mu hi Apu Dios ya nunhiglay bungotnan
da'yu.
16 Ot alyon Jesus di, Ipa'innila' bon da'yu an hanan Nitudo' an Tugun
ya nadan intanudtudun handidan propeta di na'unu'unud ta ingganah
din nuntudtuduwan John an mumbonyag. Mu maphod ta ad uwani
ya mitudtudu mon namin nadan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios ta
hiyay gapunah pangan'anusan di udum te pinhoddan e middum i diyen
pun'ap'apuwana. 17 Mabalin an ma'umah hi ad lagud ya tun luta mu nan
hapit Apu Dios ya adi mabalin hi mama"id an ta'on on ha kittang an
hapit.
18 Ya hay ohah nibagahdi ya nan lala'in mangibolheh[h] ahawana ta
ahhin mumbintan ya mibilang hi nunluktap. Ya atbohdin mibilang hi
nunluktap nan lala'in mangi'ahawah nan babain nibolhe.

---

[h] **16:18** Hay pangalin di udum hinan bolhe ya hiyan.

Nan Na'at Hinan Kadangyan Ya Hi Lasarus

19 Ot alyon bon Jesus di, Wada han kadangyan an tagu an wadan
namin di mahapuldah baleda. 20 Ya wada bo han nawotwot an hi Lasarus
an na'gullidan an namin di adolna an e mibakbakilang hinan way
geyt diyen kadangyan 21 te hay wah nomnomna ya wada'ey itopaldah
nadan makan an inaggeda ya ena pinidit ta anona. Ya wa'e bo udot on
imme nadan kahu ta eda himuhimutan nadan gulidna. 22 Mu lo'tat ya
nateh diyen nawotwot ot awiton nadan anghel di linnawanah awadan
Abraham an hi apu ta'uh din nadne. Indani ya nate damdamah diyen
kadangyan ot eda ilubu'. 23 Mu immey linnawanah awadan di punligatan
ta nunhiglay punholholtapanahdi. Ya intangadna ya tinigonah Abraham
mu ni'iddawwi ya hi Lasarus an nihaggon i hiya. 24 Ot itkuknan alyonay,
Apu Abraham, hom'ona' bahan ta honagom hi Lasarus ta hanongonay
gamatna ya intodtodnah dila' te nunhigla tayyan namaganan hi pangat
tun apuy.
25 Mu inalin Abraham di, He"a'en imbabale, ya nomnomnomom an
hidin atagum ya mapmaphod di na'na'at hi nitaguwam mu hi Lasarus e
attog ya nunhiglay nunligatana. Mu ad uwani ya hiyay mun'am'amlong
hitu ta he"a piboy munholholtap. 26 Adi mabalin hinaen inalim te damuna
nan numbattanan ta'u ta adi mabalin hi umalihtu nadan malpuhna ya
atbohdin adi mabalin hi umali amihna.
27 Ya alyon diyen kadangyan di, Apu, ot at'ehna ya honagom bahan hi
Lasarus hi balen da ama 28 ta ena ipa'innilah nadan liman i'iba' ta wan
adida umalih tun awada' an punholholtapan.
29 Mu alyon Abraham di, Adi mahapul te wada tuwalin dida nadan
tugun Moses ya nadan intudtudun handidan propeta ot hidiyey maphod
hi donglonda ya inunudda.
30 Ya inalina boy, Apu Abraham, o mu ningamut an adida unudon
dadiye. Mu onha aya waha nate ya timmagu ta hiyay e mangipa'innilan
dida ot ma"id ha bahhonan muntutuyudah nadan numbahulanda ya
idinongdan mangat i dadiye.
31 Ya alyon Abraham i hiyay, Innila' an adi athidi te ningamut'en adida
unudon nadan tugun Moses ya nadan intudtudun handidan propeta ot
namama mahan an adida donglon nan alyon nan tagun nate ot ahi tumagu.

Hay Ma'at Hinan Tagun Bumalibali
(Matthew 18:6-7,21-22; Mark 9:42)

17 1 Alyon bon Jesus hinadan itudtuduwanay, Immannung an hay
tagu ya wa'e on mabaliyan. Mu mahmo' nan tagun e bumalibalih
ibbanan tagu te hiyay dusaon Apu Dios hi pidwana. 2 Ot udu'dulnaot
eh'ay ita'od ha madamot i ha batuh bagangna ya bingkahda hinan baybay

ta bokon hiyay gumalat hi pumbahulan nadan pa'kullugna. 3 Ta hiya nan
hanat halipodpodonyuy pangatyu.
Ya alina'eh waday numbahul hinadan ibbayu ya ihingalyu ta
muntutuyu'e ya indinongnan mangat hi athidi ya pinakawanyu. 4 Ta ta'on
on mumpipitun mumbahul i da'yu hinan hin'algo muden agagga bo on
immalin mangibagah aggena naminhodan i diyen inatnan nibahho ya
mahapul an pakawanonyu.

Hay A'at Di Pangulug

5 Alyon nadan Apostoles i Jesus di, Ot at'ehna ya daan mo bahan ta
pa'ong'ongngalom di pangulugmi ta wan adi ami nalakan mabaliyan.
6 Ya alyon Jesus di, Umman bokon hay inongal di pangulug di
ma'ahhapul. Te onha waha pangulugyuh umat ni'mo hinan kitta'kittang
an ohok an mustard ya mabalin an ibagayuh nan kayiw hi mabuwag ta e
mitanom hinan baybay ot ma'at.

Hay A'at Di Tamun Di Baal

7 Alyon Jesus di, Hay impa'inghan nan tagun waday puntamuwonah
nan puntanomana onu pumpastolonah nadan kalnerona ya tinigona'en
immanamut ya ma"id ha alyonah ma'at mangan'a 8 te onnot bo
alyonay, Munhukat'a ta idadaanmu ha ano' ya ahi'a mangan. 9 Ya
ta'on boh on na'na'unnud hidiyen puntamuwona ya adi mahapul hi
alyon diyen puntamuwanay munhanaana' i he"a te on tuwali hidiyey
tamuna. 10 Ot mahapul an athidin da'yu an bokon hay apemananyuy
nomnomnomonyuh eyu pangun'unudan hinan pohdon Apu Dios ta hay
maphod ya alyonyuy, Hituwe eh'ay tamumi te on ami tuwali baal.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinan Himpulun Na'gullidan

11 Hidin ume da Jesus hi ad Jerusalem ya ini'wadah nan numbattanan
di ad Samaria ya hi ad Galilee. 12 Ta hidin adadatongda i han boble ya
wadaday himpulun (10) na'gullidan an nanamun hiya mu nibata"anda.
13 Ya initkukdan alyonday, Apu Jesus, hom'on da'mi bahan.
14 Ta intigon Jesus i dida ot alyonay, Tanganuh on adi. Ekayu ta eyu
ipatigoy adolyuh nadan padi.
Ta hidin mangmangngeda ya na'aan nadan gulidda. 15 Ta nan
oha i dadiye ya hidin tinigona an pinumhod di adolna ya na'ibagan
numbangngad. Ta mangmangnge on pun'itkuknay pundayawnan Apu
Dios. 16 Ta on dimmatong ot mundu"un hi hinangngab Jesus ot munhana i
hiya an alyonay, Maphod ta impaphoda'.
Hidiyen tagu ya bokon Judyu te i Samaria yaden adi munhayyup
nadan Judyu hinadan i Samaria. 17 Ya alyon Jesus di, Otten himpulu (10)
ayun impaphod'u ya tanganun daanda mo nadan hiyam? 18 Undan ahan

ma"id ha ta'on on oha i didah mumbangngad hi munhana i Apu Dios ta
he"a ya abuh an nalpuh udum hi boble? 19 Ot alyonan hiyay, Tuma'dog'a
ta ume'a ot gapuh pangulugmu ya pinumhod'a.

Hay A'at Nan Pumbangngadan Nan Nitulang Hitun Tatagu
(Matthew 24:23-28,37-41)

20 Wadaday Paliseu an immen e mummahmah i Jesus hi'on anuud an
madatngan nan pun'ap'apuwan Apu Dios. Ya alyon Jesus i diday, Nan
pun'ap'apuwan Apu Dios ya ma"id ha panginnilaan hi adatngana 21 te
ningamut an hay taguy awadana. Ta hiya nan adi mabalin hi alyon di
wahtun tinigomi onu wadahdi.
22 Ya alyonah nadan itudtuduwanay, Indani'e ot aptuwanyu man di
pumbangngada' an Nitulang Hitun Tatagu ta alyonyuh ta'on ni'moh on
ha hin'algo ya wadaa' i da'yu mu adi mabalin. 23 Ya wadaday ahi mangali
hi, Wahdi man anuhdi onu alyonday wahtu mo mu hanat adiyu patiyon
dadiye. 24 Te hana'en e' pumbangngadan an Nitulang Hitun Tatagu ya
ma"apto' te umata' hinan kilat an pi'bagonan patalan hi ad lagud. 25 Mu ad
uwani'e ni' ya ahiwawana' ya paligatona' te adiya' pinhod hitudan tatagu.
26 Mu hitun pumbangngada' an Nitulang Hitun Tatagu ya umat
hinan na'at hidin atagun Noah 27 an mahmahhiw nadan tinatagun
himmanamuhhamul ya immanin'innum. Ya mahiw nadan binabai
ya linala'ih eda alahinan. Ta hidin nadatngan nan nagtud an algon
hunggopan da Noah hinan papol ot hunggopda. Ya nalbong tun luta ot
mun'a'aten namin nadan tatagu.
28 Ya atbohdiy na'at hinadan tatagu hidin atagun Lot an pinalpaliwanda
bon himmanamuhhamul ya immanin'innum. Ya eda gimmanatgattang on
timmanantannomda on nanganapyadah bale. 29 Mu hidin tinaynan Lot
hi ad Sodom ya nun'a'agah di mundalang an asidu an nalpuh ad lagud
ta numbalindah dapul an namin nadan tataguhdi. 30 Ot athidi boy ma'at
hitun pumbangngada' an Nitulang Hitun Tatagu.
31 Ot padana' i da'yu ta madatngan'eh diyen algo ya wa'et mipaddih an
um'umbun ayuh nan dola ya ma"id ha alyon hi hunggop ayu ni' ta e ayu
mangalah gina'uyu. Ya ta'on on hanadan himmiput ya ma"id ha alyon
hi umanamutda ni'. 32 Ta maphod on adi ayu umat hinan ahawan Lot an
aggena inunud nan inalin Apu Dios i dida te nunligguh ot mumbalin hi
ay tu"ud an ahin. 33 Te nan tagun hay itaguwanah tun luta ya ammunay
nomnomnomona ya mihi"an i Apu Dios hi inggana. Mu nan mangunud
i ha"on an ta'on on mapalpaligat onu mipapate ya hiyay mi'tagu i Apu
Dios hi munnananong. 34 Ya ibaga' bon da'yu an hi'on hinan mahdom
di umaliya' ta alinah wada ha duwan nundallag an nalo' ya pamaag ya
awito' di oha ya mabatiy oha. 35 Ya atbohdih nadan binabain mun'ahhud
an mumbayu an awito' di oha ya mabatiy oha. 36 Ya atbohdih nan duwan

linala'in wah nan puntanoman an pamaag bo ya na'alay oha ya nabatiy oha. 37Ta ona inuhuh hidiye ya alyon nadan itudtuduwanay, Apu Jesus, o ta daanay a'atana?

Ya impa"el Jesus di nambalnan alyonay, Hanan nate an ma"agub ya hiyay tumapang hinadan gayang an mangan hi nate.

Han Nabalu Ya Han Huwis

18 1Wada boy intuddun Jesus hi aton ta adita umengle an mundasal ya ta wan adi kumapuy di pangulug 2an alyonay, Wada han boble an wahdi han huwis an ma"id ha takutna i Apu Dios ya ma"id ha pangibilangnah tatagu. 3Ya wahdi damdama han nabalu i diyen boble an umanneh awadana on inalinay, Boddangana' bahan ta hanan nipto' di ma'at hinan mihahapit an kasu'. 4Hidin hopapna ya agge hinangut nan huwis hidiyen kasu mu lo'tat ya alyonah nomnomnay, Ta'on teeh on ma"id ha takut'un Apu Dios ya ma"id ha pangibilang'uh tudan ibba' an tatagu 5mu udu'dulnay boddanga' hidiyen babai te on tee umipahigan agaggaon immali.

6Ot alyon Jesus hinadan itudtuduwanay, Hanat nomnomnomonyuh diyen inat diyen adi maphod di pangatnan huwis. 7Hi'on athidiy inatna ya namama mo i Apu Dios an boddangana nadan pinto'nan tataguna an mumpamumpahmo' i hiyah abigabigat. Te hi Apu Dios ya adi umat i diyen huwis an gapu ta agagga on imbagan diyen babai ta hiya mo nan lo'tat ot boddangana 8te hi Apu Dios ya immannung an nundadaan an mamoddang hinadan tataguna. Mu ibaga' i da'yu an hitun pumbangngada' an Nitulang Hitun Tatagu ya dakolday akhupa' an nanginganuy i ha"on.

Han Duwan Linala'in E Nundasal Hinan Templo

9Hi Jesus ya innilanan wadaday ni'yamung an tatagun mangalih maphod tuwaliy pangatda ya nunhiglay pamihuldah nadan udum ta diday nangipaddungan Jesus hinan alyonay, 10Wadada han duwan linala'i an immeh nan Templo an e mundasal. Nan oha ya Paliseu ya nan oha ya mun'amung hi buwis an ma'alih nabahulan. 11Ta hidin hinunggopda ya e nun'ohhan timma'dog nan Paliseu ot mundasal an alyonay, Apu Dios, munhanaa' ta adiya' umat hinadan udum an tatagu an adi maphod di pangatda te iluktapday ahawada ya kumulukulukda ya adiya' umat ituwen mun'amung hi buwis. 12Ya innilam an ha"on'e ya mumpidwaa' an mun'ulat hinan ohay dumingguh nan umaliya' an pundasalan ya atbohdin idat'un he"ay mi'apuluh nadan bino'la' ya nadan inapit'u ya ta'on on nadan animal'u. 13Mu hana'en mun'amung hi buwis an timma'dog hinan bata"ana ya inyungyungna ot pungkugakugnay palagpagna te nunhiglay puntutuyuwana an alyonay, Apu Dios, hom'ona' bahan te innila' an ongal di numbahula'.

14 Ot alyon Jesus di, Immannung an hinaen numpada"ul an taguy
napakawan di bahulna an adi umat i diyen mun'amung hi buwis.
Te hanan tagun mangilattuwag hi adolna ya mipada"ul. Mu nan
mangipada"ul hi adolna ya hiyay mipabaktu.

Hay Nunwagahan Jesus Hinadan U"unga
(Matthew 19:13-15; Mark 10:13-16)

15 Wadaday tinatagun pun'iyeday imbabaledah awadan Jesus ta
iha'monay ta'lena i dida ta mawagahanda. Mu hidin tinigon nadan
itudtuduwana ot ihingalda dida. 16 Mu inayagan Jesus dadiyen u"unga ot
alyonah nadan itudtuduwanay, Adiyu ipagol di pangiyaliyandah nadan
u"unga i ha"on te hay middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios ya gahin di
umat hi a'at datuwen u"ungay a'atda. 17 Te ibaga' i da'yu an nan tagun adi
mumpada"ul ta adi umat i datuwen u"unga ya adi mabalin an e middum
hinan pun'ap'apuwan Apu Dios.

Hay Immayan Han Kadangyan I Jesus
(Matthew 19:16-30; Mark 10:17-31)

18 Hidin mangmangnge da Jesus ya wada han ap'apun di Judyu an
immeh awadana ot alyonay, Maphod'a Apu Jesus. Nganne piboy ato' ta
wan mabalin an mi'taguwa' hi munnananong?
19 Ya alyon Jesus di, Tanganunmu alyon hi maphoda' an ammunah
Apu Dios hi maphod? 20 Ot mahapul an unudom nadan innilam tuwali
an tugun Apu Dios an umat hinan alyonay, Adiyu iluktap di ahawayu ya
adi ayu pumate ya adi ayu mangako ya muntistigu ayu'e ya hanat adiyu
ibagay agge immannung an inat di ibbayu ya hanat ulayanyu nadan
a'ammodyu.
21 Ya alyon diyen taguy, Nihipun hi a'unga' ya inunu'unud'un namin
danaen inalim.
22 Ya alyon Jesus i hiyay, O mu wada han ohan mahapul hi atom. Em
igattang an namin nadan nabalol an wadan he"a ya impiyappongmuh
nadan nun'awotwot ot waday kinadangyanmuh ad abunyan. Ta
inatmu'ehdi ya ahi'a immali ta miyunud'an ha"on. 23 Mu hidin dingngolnah
diye ya nginumhop te kakaddangyanan an tagu. 24 Ya hidin tinigon Jesus
an nginumhop ya alyonah nadan itudtuduwanay, Umman naligat tuwaliy
e idduman nan kadangyan hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. 25 Te ibaga' i
da'yu an nalakah pangi'wan nan kemel hinan abut nan tantan mu nan e
idduman nan kadangyan hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. 26 Ta hanada'en
nangngol ya alyonday, Ta nganne nin mahan mo ha mi'tagu i Apu Dios?
27 Ot alyon Jesus di, Hanadan tatagu ya ma"id ha abalinanda an e
mangipiddum hi adoldah nan pun'ap'apuwan Apu Dios mu hi Apu Dios ya
ma"id ha adina abalinan an aton.

28 Ya alyon Peter di, Ot nganne moy ma'at i da'mi an teen tinaynanmiy
numpunhituwanmi te pinhodmin mitnud i he"a?
29 Ya alyon Jesus di, Ibaga' i da'yu an hanadan manaynan hi
nunhituwanda ya ahawada ya i'ibada ya a'ammodda ya i'imbabaleda an
gapuh eda pangipa'innilaan hinan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios 30 ya
dakkodakkol di midat i didah ad uwanin ataguda ya mi'tagudan Apu Dios
hi munnananong.

Hay Pitlun Di Nangipa'innilaan Jesus Hi Atayana
(Matthew 20:17-19; Mark 10:32-34)

31 Inayagan Jesus nadan Apostoles ot eda munhiwwe ot alyonan diday,
Teen ume ta'uh ad Jerusalem ot mipa'annung nan intudo' handidan
propeta an ma'at i ha"on an Nitulang Hitun Tatagu 32 te tiliwona' ya ahiya'
inyukod hinadan bokon Judyu ta ilaylayahhana' ya nuntukpaana' 33 ya
nunhoplata' ya ahiya' pinate. Mu hinan mi'atluh algo ya mamahuwana'.
34 Mu nadan itudtuduwana ya aggeda ahan na'awatan hidiyen imbagana
an ta'on on dinadno' Jesus di nangalina.

Hay Nangipaphodan Jesus Hi Matan Han Napilok
(Matthew 20:29-34; Mark 10:46-52)

35 Hidin adadatong da Jesus hi ad Jeriko ya wada han lala'in napilok
an um'umbun hinan da'ging di awon an umanod'oddo. 36 Ta hidin
dingngolnan dakolday tinatagun mala"uh ot alyonay, On nganne danaen
mala"uh?
37 Ya inalidan hiyay, Da Jesus an i Nasaret.
38 Ya tinumkuk an alyonay, He"an Apapun David, hom'ona' bahan. 39 Ya
inhingal nadan tatagun namangulu an alyonday, Dindinong'a pibo. Mu
onaot iyal'alan muntukuk an alyonay, He"an Apapun David, hom'ona'
bahan. 40 Ta hidin nipotto' hi Jesus hi awadana ot alyonay, Podnonyu ta
iyaliyuhtu. Ta onda inyeh awadana ot alyonay, 41 Nganney pohdom hi ato'
i he"a?
Ya alyonay, Apu Jesus, pohdo' an tumigoy mata'.
42 Ya alyon Jesus i hiyay, Gapuh nan pangulugmu ya tumigo mo ayay
matam.
43 Ya na'ibagan tumigo mohpey matana ot inayunan miyunud i da Jesus
an daydayawonah Apu Dios. Ya ta'on on hanadan nanigo i diyen na'at ya
dinayawdah Apu Dios.

Hay Naminhodan Sakeus An Manigo I Jesus

19 1 Hidin mala"uh da Jesus hi ad Jeriko 2 ya wada han kadangyan
an tagu an hi Sakeus an hiyay ap'apun di mun'amung hi buwis.
3 Ya pohdonan tigon hi Jesus mu ma"id ha atona te dakkodakkolday

tatagu yaden akhop an tagu 4 ta hiya nan namangulu ot e kumayat hinan
kayiw an sikamor ta way atonan manigo i Jesus te i'wanahdi. 5 Ta hidin
nipotto' hi Jesus hidi ya intangadna ot alyonan hiyay, Sakeus, lumah'un'a
ta mi'yeya' hi baleyuh ad uwani. 6 Ot munlah'un hi Sakeus an nunhiglay
amlongna hi pi'yayan Jesus hi baleda.

7 Ta hidin tinigon nadan tatagu ya alyonday, Tanganu mahan on mi'yeh
Jesus hi balen di athidin nabahulan?

8 Mu hi Sakeus ya timma'dog ot alyona i Jesus di, Apu Jesus, pohdo' an
idat di godwan tun kinadangyan'u hinadan nun'awowotwot. Ya hi'on atna
nan kinuluk'u ya pumpipato' hidiyen ibangngad.

9 Ya inalin Jesus i hiyay, He''an holag Abraham ya maphod ta ad
uwanin algo ya an namin ayun nunhitu ituwen nunhituwam ya mi'tagu
ayu i Apu Dios. 10 Te ha''on an Nitulang Hitun Tatagu ya immaliya' ta
ha''on di mamangngad hinadan nihiwwe i Apu Dios te e' hama'on nadan
paddungnay natala'.

Han Muntamu An Niyukodan Di Pihhu
(Matthew 25:14-30)

11 Hidin indappuh Jesus nan inalina i Sakeus ot inayuna bon muntudtuduh
nadan tatagu te dee mon nihaggondah ad Jerusalem. Ya innilana an hay
punnomnomda ya dumatongda'eh ad Jerusalem ya mihipun mo nan
pun'ap'apuwan Apu Dios. Ot i'aligna 12 an alyonay, Wada han kadangyan an
tagu an numbaat i han idawwin boble ta hidiy pungkoronaandan hiya ya ahi
mumbangngad ta mumpatul. 13 Mu hidin agagga mo ya makak ot ayaganay
himpuluh (10) nadan baalna ot ipiyappongnan dida nadan pihhuna ot
alyonay, Ikumilhuyu ta wan ma'udman ta ahi nangamung hi pumbangngada'.
14 Mu hanadan ibbanan bimmoble ya ahiwawanda ta hinnagday e
mangipa'innila i hiya an adida pohdon an hiyay mumpatul i dida. 15 Mu ta'on
on athidiy alyonda ya ningamut an hiya damdamay napto' hi mumpatul.

Ta hidin numbangngad ot ipa'ayagna nadan baalna an
nangipiyapponganah nadan pihhuna te pinhodnan innilaon di
nangiyatanda. 16 Ta hidin imme nan oha ot alyonay, Apu patul, hanan
pihhun indatmun ha''on ya wahtu tee an numpipulun dimmakol.

17 Ya inalinan hiyay, Ongal di amlong'u i naen inatmu. Maphod'a an baal.
Ot gapu i naen maphod an nangipapto'muh nan kittang an inyukod'un he''a
ya ipabakbaktu' moy sa'admu ta he''ay mun'ap'apuh nan himpulun (10) boble.

18 Ya immali bo nan oha ot alyonay, Apu patul, hanan pihhun indatmun
ha''on ya wahtu tee an numpiliman dimmakol.

19 Ya inalinan hiyay, Maphod hinaen inatmu ta hiya nan iyukod'un he''a
nan liman boble ta he''ay mun'ap'apuhdi.

20 Ya imme pibo nan ohan baal ot alyonay, Apu patul, wahtu tee tun
pihhum an linibbuta' ot e' ipa''e. 21 Te tumakuta' hi a'umahana te innila' an

he"a ya ma'abbungot'an tagu ya ta'on on adi'a ma'ungal ya waday midat i he"a.

22 Ya alyon diyen ap'apu di, Adi mahan nee maphod di a'atmun baal ya
he"a mahan nee ot ibagam di bahulmu. On tuwali innilam an mabungota'
an tagu an ta'on on adiya' ma'ungal ya waday midat i ha"on 23 ya tanganu
onmu agge e imbangko ta wan ad uwanin numbangngada' ya wa man
ni'mo ha kittang hi pulsintuna? 24 Ot alyonah nadan wahdiy, Alanyuot nan
pihhun hiya ya indatyuh nan numpipuluy pulsintun nan niyukod i hiya.

25 Mu alyonday, Apu patul, ngalngalam bo yaden ongal mo nan pihhun
indatmun hiya.

26 Mu alyon diyen ud pihhuy, Ta'omman te nan tagun maphod di
pangiyatanah nan nidat i hiya ya hiya boy midattan ta wan ma'udman
nan wadan hiya. Mu nan tagun nibahhoy pangiyatanah nan kittang an
wadan hiya ya lo'tat ya ta'on on nan kittang an wadan hiya ya mama"id.
27 Ya hanada'en ma'hihhiwon ha"on an agge naminhod hi pumpatula' i
dida ya iyaliyu didan namin hitu ta tigo' di pamatayanyun dida.

Hay Immayan Jesus Hi Ad Jerusalem
(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; John 12:12-19)

28 Hidin inalin Jesus hidiye ot ipanguluna ta innaynayundan immeh ad
Jerusalem. 29 Ya hidin tuwen dumatongdah ad Betpage an nihaggon hi
ad Betani hidih nan way nabillid an nungngadan hi Olibo ot honagonay
duwah nadan itudtuduwana 30 an alyonay, Ume ayuh nan boble ot
wahdih nan hawwangon han nitayun an kilaw an dongki an ma"id ni'
ha nitnittakken hiya ya inubadyu nan talina ya inyaliyuhtu. 31 Ya wa'et
waha mangalih nganunyu ubadon di talina ya alyonyuy, O te mahapul
nan Ap'apu ta'u. 32 Ta imme nadan duwa ya immannung an wahdi nan
inalinan dida. 33 Mu hidin ubadonda nan talin diyen kilaw ya inalin nan
ud dongki di, Tanganunyu ubadon nan talin nae?

34 Ya alyonday, O te mahapul nan Ap'apu ta'u.

35 Ta onda inyeh awadan Jesus ot ap'apanday bonog diyen kilaw hi
lubung ot mitakkeh Jesus. 36 Ya hidin tinigon nadan tatagun nakakda ot eda
pun'ap'apan hi lubung nan awon Jesus ta pangipatigodah pundayawdan hiya.

37 Ta hidin tuwen dumatongdah ad Jerusalem an mundayyudah nan
nabillid an nungngadan hi Olibo ya nangin'a'amlong nadan tatagun nitnud i
Jesus ot pun'itkukday pun'amlonganda i Apu Dios an gapuh nadan dakol an
tinannigodan ina'inatna. 38 Ya itku'itkukdan alyonday, Madayaw nan patul an
hinnag Apu Dios. Hiyay gumalat hi punhahayyupan di tatagu i Apu Dios. Ot
madayaw nan na'abbaktun Dios. 39 Ta hanada'en wahdin Paliseu an niddum i
dida ya alyonday, Apu Jesus, ihingalmu tudan itudtuduwam ta duminongda.

40 Mu alyon Jesus di, O mu duminongda'e ya immannung an mihukkat
nadan batu ta diday mangitkuk hi pundayawdan Apu Dios.

Hay Limmuwaan Jesus Hi Homo'nah Nadan I Jerusalem

41 Ya hidin minangmang Jesus hi ad Jerusalem ya munluluwah
punnomnomnah nadan tatagun nunhituhdi. 42 Ta alyonay, Onha hi ad
uwani tee ya innilayu nan mangdat hi pumhodan di nitaguwanyu ot
waot an pumhod ayu. Mu ma"id te ningamut an adiyu imatunan. 43 Ot
mahmo' ayu te wadaday ahi umalin mangubat i da'yu ta li"ubonda nan
bobleyuh kayiw onu pito' ta ma"id ha atonyun bumtik. 44 Ya umannung
an ma'abak ayu te pumpate da'yu an ta'on on hanadan imbabaleyu ya
pundadagda nadan binattun babaleyu. Ot athituy ma'at i da'yu te adiyu
imatunan hi Apu Dios an mangihwang i da'yu.

Hay Immayan Jesus Hinan Templo
(Matthew 21:12-17; Mark 11:15-19; John 2:13-22)

45 Hidin dimmatongdah ad Jerusalem ot madappuh hi Jesus hinan
Templo ot pun'ipalah'una nadan mumpunggattang hidi 46 an alyonay,
Hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hanan bale' ya hidiy pundasalanyun
ha"on. Mu tanganu onyu numbalinon hi pangakawanyuh pihhun nadan
tatagun umalin mundayaw i Apu Dios?
47 Ta nihipun i diye ya abigabigat on e nuntudtuduh Jesus hinan Templo. Ta
hanada'en nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldin di Judyu ya ta'on on
hanadan mangipangpanguluh nadan tatagu ya numanomnomdah atondan
mamaten hiya. 48 Mu ma"id ha atonda te hanadan tatagu ya nunhiglay
naminhoddan mundongol hinan itudtuduna.

Hay Nummahmahan Nadan Judyu Hi Sa'ad Jesus
(Matthew 21:23-27; Mark 11:27-33)

20 1 Hidin muntudtuduh Jesus hinan way Templo an
ipa'pa'innilanah nadan tatagun na'amung nan ahi aton Apu Dios
an iphodanda ya imme nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh
uldin di Judyu an didah nadan mangipangpanguluh nadan tatagu 2 ot
alyondan Jesus di, Ibagam ya aay i da'mi hi'on nganney sa'admu ya
nganney nannag i he"a ta pamaag ihya ya athinay atom.
3 Ya alyon Jesus di, Wada ni' han ibaga' i da'yu. 4 On nganne tuwaliy
innilayuh nalpuwan nan abalinan John an mumbonyag? On hi Apu Dios
onu hay tagu?
5 Ot munhahapitda ni' an alyonday, Alyon ta'u'ey hi Apu Dios ya
umannung bon alyonay, O ya tanganunyu agge kinulug hi John? 6 Mu
alyon ta'u'e boh hay taguy nalpuwan nan abalinan John an mumbonyag
ya umannung an bumungot nadan tatagu ya nuntopa dita'u ta mate ta'u
te patiyonda an hi John ya propeta.
7 Ta namaag mo ot alyonda i Jesus di, Aggemi innila.

8 Ot alyon Jesus di, At'ehna ya adi' mo damdama ibagay nangdat hi
abalina'.

Nan Mun'adug Hi Nitanom
(Matthew 21:33-46; Mark 12:1-12)

9 Ot innayun Jesus an muntudtuduh nadan tatagu an in'alignan
alyonay, Wada han tagun nuntanom hi dakol an greyp ot ipipapto'nah
nadan udum an tatagu te mumbaat ya innilanan madmadney
ibangngadana. 10 Ta hidin innilanan mabulas nadan greyp ot honagonay
ohah nadan baalna ta ena alan di bingayna. Mu hidin immeh diyen
hinnagna ya impudongda ot punhoplatda ot ahida pumbangngadon an
ma"id ha inalana. 11 Ot honagona mo boy oha mu atbohdin numba'bainda
ot punhoplatda ot ahida pumbangngadon an ma"id bo ha inalana.
12 Mu adi damdama mangmanghop ot honagona nan mi'atlun baalna
ya namama mahan di inatda te hinugatanda ot ahida pun'ituda'. 13 Ta
lo'tat ya inalin nan nangitanom di, Nganne nin moy ato'? Hantun
pa'appohpohdo' an imbabale' di honago' ot alina mahan nin aya ya
bainanda. 14 Mu onnot on hidin tinigon dadiyen muntamuhdi ot
punhahapitandan alyonday, Hiyahnae nan mamoltan ituwen natanoman.
Patayon ta'uwot ta wan dita'uy mangibagi ituwen mipaboltan i hiya.
15 Ot punlupdukda ot ibkahdah bahhel diyen lutan natanoman ot
hidiy pamatayandan hiya. Ot alyon Jesus di, Ot nganney innilayuh aton
diyen ud lutah nan natanoman hinadan nuntamuwonahdi? 16 Ma"id ha
bahhonan pumpatena dida ya impipapto'nah udum hidiyen lutana.
Mu hidin dingngol nadan tataguh diye ya alyonday, Manghan mandi.
17 Mu intigonan dida ot alyonay, Onha adi ma'at ya tanganu on nitudo'
hinan hapit Apu Dios an alyonay, Hanan batu an agge pinhod nadan
mumpangapyah balen usalon ya onnot on hidiye otahan nan nahamad an
pangipabunan hi bale.
18 Ta hiya nan hanadan mungngohe i diyen ma'alih batu ya ay hidiyey
ihalapdunganda ta lummuh ahugatanda. Ya hi'on minaynayun an adida
kumulug i hiya ya paddungnay miton hidiyen ongal an batu i didah
pidwana.

Hay Namatnaan Nadan Paliseu I Jesus
(Matthew 22:15-22; Mark 12:13-17)

19 Ta hidin dingngol nadan muntudtuduh nan uldin di Judyu ya nadan
nabaktun padi nan inuhuhna ya namaman pinhoddan tiliwon te inniladan
diday nangi'aligana i diye mu tumakutdah nadan tatagu. 20 Ta namaag mo
onda numanomnom hi atondan muntiliw i hiya. Ta inhapitanday udum
hinadan tatagu ta eda dongdonglon di way ibahhawan di hapiton Jesus ta
waha pangigadulandan e mangipahumalyan hiyah nan gobelnador.

21 Ta onda imme ot alyondan hiyay, Apu Jesus, innilamin nipto' an namin
di hapitom ya numpapaddung di panigom hi tatagu. Ya hanadan pohdon Apu
Dios di itudtudum hi aton di tatagu. 22 Mu hay pohdonmin mahmahan i he"a
ya hi'on mahapul an mumbayad ta'uh buwis hinan patul hi ad Roma onu adi?
23 Mu innilan Jesus an onda himbagbagon ot alyonan diday,
24 Iyaliyuyahtu ha pihhu ta tigo'. Ta onda indat ya alyonay, Nganney ud
angah ya ud ngadan hinan wahtu ituwen pihhu?
Ya alyonday, Hiyahnae nan patul hi ad Roma.
25 Ya alyon Jesus di, Idatyu nadan buwisyu i Caesar te hidiyey midat
eh'a i hiya te hiyay patul. Ya atbohdin idatyu i Apu Dios nan lebbengnan
midat i hiya.
26 Ya masda'awda i diyen nambalna ta adida pa'hippol i hiya ta pamaag
mo ot dindinnonganda.

Hay Nummahmahan Nadan Saduse Hi Amahuwan Di Nate

(Matthew 22:23-32; Mark 12:18-27)

27 Wadada boy udum hinadan Saduse an dida nan mangalih ma"id
ha amahuwan di nate an immeh awadan Jesus 28 ot alyondan hiya di,
Apu Jesus, hay nitudo' hinan tugun Moses ya alyonay wa'et waha lala'ih
nangahawa mu indani ya nate an ma"id ha imbabaleda ot mahapul an
nan hi ibban nan natey mangi'ahawa i diyen babai. Ta nahlagda'e ya
waha pun'imbabalen nan babai i diyen namangulun ahawanan nate.
29 Ot hay pohdonmin mahmahan ya onha waha pituh linala'in hina'aggi
ya nalahin nan panguluwan mu ma"id ha imbabalena ot mate. Ta nan
mi'adwa mo boy nihukkat hi inahawan diyen babai 30 ya atbohdin ma"id
ha imbabaleda ot mate. 31 Ta nihukkat bo nan ni'atlu ya atbohdi an nate
an ma"id ha imbabaleda. Ta athi'athidi ta lo'tat ya inamina dadiyen
pitun hina'aggi 32 ot ahi mateh diyen babai. 33 Ot immannung'en waday
amahuwan di nate ya nganne mo i dadiyen pitu di nanongnah ahawana?
34 Ot alyon Jesus i diday, Hitun luta ya mabalin an mangahaway tatagu
35 mu nadan mamahuwan an midattan hi pi'taguwan i Apu Dios ya adida
mo mangahawa 36 te umatdah nadan anghel an adida matmatte. Te diday
imbabalen Apu Dios an minahuwana.
37 Ya alyon bon Jesus di, Ta'on on handin ammod ta'un hi Moses ya
innilanan mamahuwan di nate te hay nunhapitanda i Apu Dios hinan
way mundalang an kaykayyiw an alyonay hiya nan Dios an dayawon
da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob. 38 Ta hituwey panginnilaan ta'u
an matagu nadan a'ammod ta'u an da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob
te hanadan mataguy mundayaw i Apu Dios an bokon hanadan nate. Te
hanadan nateh tun luta ya mataguy panigon Apu Dios i dida.
39 Ya inalin nadan udum an muntudtuduh uldin di Judyu di, Apu Jesus,
maphod hinaen intuddum.

40 Ta nihipun i diye ya ma"id mo ha nangipidpidwan e namagbagan
Jesus.

Hay A'at Nan Pinto' Apu Dios Hi Patul
(Matthew 22:41-46; Mark 12:35-37)

41 Hi Jesus di nangipanomnom hinadan tatagu an alyonay, Hay
nituddutuddu ya malpuh nan holag David nan Kristu. Mu tanganu on hi
David ya alyonah Ap'apunah Kristu? 42 Te hay alyon David hinan liblun
Psalm ya alyonay, Hi Apu Dios ya inalinah nan Ap'apu di, Umbun'ahtuh
way winawwan'u an umbunan di nabaktun mun'ap'apu 43 ta abako' nadan
mi'buhul i he"a.[i]
44 Ot alyon bon Jesus di, Hay alyon David ya Ap'apunah diyen Kristu an
bokona holag ya abuh.

Hay Nibahhawan Nadan Muntudtuduh Uldin Di Judyu
(Matthew 23:5-7,14; Mark 12:38-40)

45 Hidin mundongdongngol nadan tataguh nan itudtudun Jesus
ya alyonah nadan itudtuduwanay, 46 Tigonyu ta adi da'yu baliyan
hinadan muntudtuduh uldin di Judyu. Te dida'e ya munlubungdah
munggayyadan on eda dimmanaldallanan an ta'on on hinadan
pummalkaduwan ta wan apngaon di tatagu dida. Ya pohdonda
bon diday umbun hinadan mun'aphod an umbunan hinadan
a'am'amungan di Judyu onu kumpulnan a'am'amungan di tatagu.
47 Ya wa'et mundasalda ya adukkadukkayonda ta hay panigon nadan
tatagun dida ya ay immannung nan punnomnomda mu onnot
on aggahda te onda pamalbalih nadan nabalu ta way atondan
mungkuluk i dida. Ot gapu i dadiyen ato'atonda ya nunhiglay ahi
ma'at i didah pidwana.

Hay Imbagan Jesus Hi Ong'ongngal Di Indatnah Pihhu
(Mark 12:41-44)

21 1 Hidin munhapihhapit hi Jesus hinadan itudtuduwana ya
tinigona nadan kakadangyan an pun'iha"adday iboddangdan
pihhuh nan pangi'amungandahdih nan Templo. 2 Ya wada han nawotwot
an nabalu an imme pibo ot iha"adna han duwan hiping 3 ot alyon Jesus
hinadan itudtuduwanay, Pohdo' an ipa'innilan da'yu an hay ong'ongngal
di indatna ya hinaen nawotwot an nabalu. 4 Te hanadan inha"ad nadan
kakadangyan an impabangngadda i Apu Dios ya nan hawwal di pihhuda.
Mu hidiye'en nabalu ya ammuna ahan hidiyen pihhuna mu aggena
inukuhan ot idatna i Apu Dios.

---

[i] **20:43** Psalm 110:1

Hay Apa"ihan Nan Templo
(Matthew 10:17-18; 24:1-14; Mark 13:1-13)

5 Wadaday udum hinadan itudtuduwan Jesus an punhahapitanday
aphod nan Templo te mapmaphod nadan batun inusalda ya na'alkusan
hinadan nun'abalol an nidawat i Apu Dios.
Ta hidin dingngol Jesus hidiyen al'alyonda ya alyonan diday, 6 Maphod
di tigonah ad uwani mu udum hi algo ya mun'apapa"ihdan namin ta
ma"id ha ta'on hi ohah nadan batun ni'usal hi adi mapukal.
7 Ya alyonday, Apu Jesus, on anuud di apa"ihan nan Templo? Ya
nganney pangimatunanmi hi'on tuwen madatngan di a'atana?
8 Ya alyon Jesus di, Halipodpodonyu ta adi ayu mabaliyan. Te lo'tat
ya dakolday umalin mangalih dida nan Kristu. Ya ibagada bon agaggay
apogpogan tun luta mu adiyu patiyon nan ibagada te layahda. 9 Ya
ta'on on donglonyu an munggugubatdah udum hi boble ya adi ayu
tumakut te mahapul an ma'at dadiye mu bokon hidiyey apogpogan
tun luta. 10 Te munggugubatda nimpey dakol an boble. 11 Ya wadaday
nunhiglan alyog ya waday bitil ya nunhiglan dogoh di tatagu hi dakol
an boble. Ya wadada boy mipatigoh ad lagud an nunhiglan umipatakut
ya nakaskasda'aw an ma'ma'at ta dadiyey pangimatunanyu an agaggay
apogpogan tun luta.
12 Mu hay mamanguluh ma'at ya matiliw ayu ta paligaton da'yu. Ya
hinumalya da'yu hinadan a'am'amungan di Judyu ya impibalud da'yu
ya inyeday udum i da'yu ta ipahumalyadah nadan patul ya nadan
gobelnador. Ma'at datuwen da'yu an gapuh kimmuluganyun ha"on 13 ta
way atonyun mangipa'innilah a'at'u i dadiyen munhumalya i da'yu.
14 Ya ta'on on athidiy ma'at mu ten padana' i da'yuh ad uwani ta adi ayu
numanomnom hi pambalyuh nan ibagada 15 te wa'et humalyaon da'yu
ya ha"on di mangdat hi la'ingyu ya ha"on di mangipanomnom i da'yuh
pambalyuh nan ibagada ta wan ma"id ha abalinandan manipol i da'yu.
16 Ya waday udum i da'yu an nadan a'ammodyu ya i'ibayu ya nadan
gagayyumyuy mangipatiliw i da'yu. Ya mipapatey udum i da'yu.
17 Ta ahiwawan da'yuh atagutagu an gapuh pangun'unudanyun ha"on.
18 Mu ta'on on athidi ya adi da'yu iwalong i Apu Dios te ipapto' da'yun
hiya. 19 Te nan tagun manginaynayun hi pangulugnan ha"on ya hiyay
mi'taguh munnananong.

Hay Adadagan Di Ad Jerusalem
(Matthew 24:15-21; Mark 13:14-19)

20 Alyon Jesus di, Wa'et tigonyun lini"ub di titindaluh ad Jerusalem
ya hidiyey panginnilaanyun agagga mo ya madadag. 21 Ta hitun a'atana
ya hanada'en i Judea ya bumtikdah nadan billid an namamah nadan i

Jerusalem. Ot hanada'en bimmata''an hi ad Jerusalem ya maphod on
adida ibangngad. 22 Te madadag hi ad Jerusalem ta hidiyey dusan nadan
mumpungngohen tataguhdi ta mipa'annung an namin nadan nibagah
nan hapit Apu Dios. 23 Te gapuh bungot Apu Dios ya nunhiglay ahi
punholholtapan di tatagu. Ta hiya nan mahmo' nadan numpumbutyug ya
nadan nun'agoggolangan. 24 Ya hay iyaten di dakol ya nan matadom. Ya
nada'en adi mi'yate ya diday alanda ta eda ihbut hi abobboble. Ta nadan
bokon Judyu di munhituh ad Jerusalem ta ingganah on pogpogon Apu
Dios nan iha''adandahdi.

Hay Ma'at Ya Ahi Mumbangngad Nan Nitulang Hitun Tatagu
(Matthew 24:29-31; Mark 13:24-27)

25 Alyon bon Jesus di, Tuwe'en madatngan di apogpogan tun luta
ya wadaday ma'at hinan algo ya bulan ya nadan bittuwon. Ya ta'on
boh on nadan baybay ya umipatakut di ungakda ya nunhigla nadan
maludulludun an dalluyun. Ta gapuh takut di tataguh abobboble ya
ma''id ha pot'ondah atonda. 26 Ta maplat di udum hi takutda an gapuh
punnomnomdah nadan udum an ma'at hitun luta. Te ahida tigon an
umalinhawang nadan wadah ad lagud. 27 Ta na'at'e datuwe ya ahiya'
mohpe tigon an Nitulang Hitun Tatagu an midduma' hinan bugut ta
mipatigo nan ongal an abalina' ya anabaktu'.
28 Ta tigonyu'en ma'ma'at tudan imbaga' ya hanat madinol ayu te tuwen
madatngan di apogpogan di punligatanyu.

Hay Panginnilaan Hi Pumbangngadan Jesus
(Matthew 24:32-35; Mark 13:28-31)

29 In'alig bon Jesus di ohan panginnilaan hi pumbangngadanan
alyonay, Tigonyu nadan kayiw 30 an di'et manguyho'da ya alyonyuy
tuwen tumiyalgo. 31 Ot atbohdin tigonyu'en ma'at nadan imbagabaga' ya
hidiyey panginnilaanyu an tuwe mon madatngan nan pun'ap'apuwan Apu
Dios. 32 Ya pohdo' bon ipa'innila i da'yun tinanud hi ad uwani an wadaday
udum i da'yu an adida ni' mate ta ingganah akhupanday a'atan an namin
datuwe. 33 Mabalin an mapogpog hi ad lagud ya tun luta mu hanan
hapit'u ya munnananong ta ingganah mipa'annung.

Hay Pundadaanan Ta'uh Tun Punhumalyaan Apu Dios

34 Alyon bon Jesus di, Mahapul an tigonyu ta adi ayu mahiw an
numanomnom hi itaguwanyuh tun luta ta adi ayu e bumanutobbutong ya
adiyu aton nadan udum an pun'amlongan di tataguh tun luta. Te adiyu
e halipatan ya alinah on ay ayu kimmaynit 35 ya nadatngan hidiyen
algon pundusaan Apu Dios hi atagutaguh tun luta. 36 Ot hay maphod ya
nanongnan midadaan ayu ya agaggaon mundasal ayu ta way aton Apu

Dios an mangdat hinan abalinanyun mangitpol hi an namin di ligat ta wan madinol ayun ahi tuma'dog hi hinangngab'u an Nitulang Hitun Tatagu.

37 Ta abigabigat on e nuntudtuduh Jesus hinan Templo mu wa'et nahdom on immeh nan nabillid an nungngadan hi Olibo ta e mun'iyan hidi. 38 Ya hinan amawimawi"it on imme nadan tinataguh nan Templo ta eda mundongol hinan itudtudun Jesus.

Hay Atondan Muntiliw I Jesus
(Matthew 26:1-5,14-16; Mark 14:1-2; John 11:45-53)

22 1 Hidin agagga mo ya madatngan nan panganan nadan Judyu hinan tinapay an agge nadduman hi yist an hidiyey punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt 2 ya hanada'en nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldin di Judyu ya numanomnomdah atondan mamate i Jesus mu ta ma"id ha manginnila te tumakutdah nadan tatagu.

3 Indani ya nih'op hi Satanas i Judas Iskariot an ohah nadan Apostoles 4 ta immeh awadan nadan nabaktun padi ya nadan ap'apun di guwalyah nan Templo ot hahapitonday atondan e muntiliw i Jesus. 5 Ya immamlongdan alyonday, Ta'omman ya idattan da'ah pihhu. 6 Ta nihipun i diye ya bobota'on Judas ha ab'abbuh da Jesus ta i diyey ena pangipatiliwan i hiya.

Hay E Nundadaanan Nadan Duwan Itudtuduwan Jesus Hi Pangananda
(Matthew 26:17-20; Mark 14:12-16)

7 Ta hidin nadatngan hidiyen ngilin di panganan di Judyu hinan tinapay an agge nadduman hi yist i diyen pangi'nongandah nan imbabalen di kalnero an punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt 8 ot honagon Jesus da Peter i John an alyonay, Eyu idadaan nan anon ta'u.

9 Ya alyonday, Daanay pohdom hi emi pangidadaanan?

10 Ya alyon Jesus di, Ume ayu ot dumatong ayuh nan boble ya wada han lala'in damuwonyu an pinahona han buwod. Ya nitnud ayun hiyah nan balen hunggopana. 11 Ya alyonyuh nan ud bale di, Hinnag da'mih nan muntudtudu ta ituddum anu nan kuwartun di mangiliyu ta hidiy emi panganan hi ad uwanin ngilin. 12 Ot ipangulu da'yuh nan ongal an kuwartuh nan mi'adwan gladu ta hidiy eyu pangidadaanan ot wahdin namin nadan mahapul ta'u. 13 Ta immeda ya immannung nan inalinan dida ot idadaanda nadan makan i diyen ngilin.

Hay Nanganan Da Jesus Hinan Tinapay Ya Nanginumandah Nan Bayah
(Matthew 26:26-29; Mark 14:22-25; 1 Kulintu 11:23-25)

14 I diyen mun'ahdom ot mangan da Jesus hinadan Apostolesna 15 ot alyonan diday, Nabayag an pinhod'un mi"an i da'yuh ituwen ngilin di

punnomnomnoman ta'uh nihwangan handidan a'ammod ta'uh ateh ad Egypt ta ahiya' mapaligat. 16 Te ad uwani ya abuh han pi"ana' i da'yu ituwen mangilin an algo ta ingganah tun ipa'annungan nan nahamad an pi"anan ta'uh nan pun'ap'puwan Apu Dios. 17 Ot alan Jesus nan basun nattuwan hi bayah ot mundasal ot idatnah nadan itudtuduwa ot alyonay, Alanyuh tuwen basu ta uminum ayun namin. 18 Ya ibaga' i da'yu an ad uwani mo ya ammunay pi'yinuma' i da'yu ta ingganah on madatngan nan pun'ap'apuwan Apu Dios hi tatagu. 19 Ot alana bo nan tinapay ot munhana i Apu Dios ot upi'upingona ot ipiyappongnah nadan Apostoles ot alyonay, Alanyuh naen tinapay te hiyah naey adol'u an manandih eyu ihi"anan i Apu Dios. Ya hanat ugganyu aton hituwe ta panginomnomanyu i ha"on. 20 Ya hidin nabhugda ya inalan Jesus nan basun nattuwan hi bayah ot alyonay, Hituwen inumonyu ya dala' an nipa'annungan nan balun imbagan Apu Dios hi atona i da'yun tinatagu an iphodanyu.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Mangipatiliw I Hiya
(Matthew 26:20-25; Mark 14:17-21; John 13:21-30)

21 Alyon bon Jesus di, Nunhigla ahan te oha i da'yun wahtuh ad uwani di mangipatiliw i ha"on. 22 Manu te ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya nibaga tuwalin mipapateya' mu mahmo' nan tagun mangipatiliw i ha"on.

23 Ta ona inalih diye ya munhimbabaggadan alyonday, Nganne nin i dita'uy mangathidi?

Hay Imbagan Jesus Hi Nabakbaktuy Sa'adna
(Matthew 20:25-28; Mark 10:42-45)

24 Indani ya mun'a'ahhiyan nadan apostoles Jesus te way oha on alyonay hiyay nabakbaktu i didan namin. 25 Ot alyon Jesus i diday, Nan a'at di ap'apun di tataguh tun luta ya amod onda ba'baalon di ibbadan tagu ya ammunadi on alyonday ma'abboddangda. 26 Mu hanat adi ayu athidi ta hanada'en pangpangulluwan ya ipaddungday adoldah nadan udidiyan. Ya atbohdih nan ap'apu an hanat mumpada"ul ta umat hinan baal. 27 Te undan nganney innilayuh nabakbaktuy sa'adna? On hanan inumbun an idadaanan hi anona onu nan mangidadaan? Manu te immannung an hay idadaanan hi anona ya nan nabakbaktuy sa'adna mu bokon athidin ha"on te ha"on di munhilbin da'yu an ta'on on ha"on di Ap'apuyu. 28 Ot maphod te aggeya' tinaynan i da'yu an ta'on on hinadan nunholholtapa' 29 ta hiya nan ibaga' i da'yu an da'yuy ahi' idattan hi kalebbengan an mun'ap'apu an umat hinan inat Ama an indattana' hi kalebbenga' an mun'ap'apu.

30 Ta da'yuy ahi mi"an ya mi'yinum i ha"on hitun pun'ap'apuwa'. Ya da'yu boy ahi mun'ap'apu hinadan himpulut duwan (12) tinanud Israel.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Pangiha"utan Peter I Hiya
(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; John 13:36-38)

31 Alyon Jesus i Peter di, Donglom Simon Peter tun ibaga'. Imbagan
Satanas i Apu Dios an patnaon da'yu ta wan iwalongyuy pangulugyun
ha"on. 32 Mu he"a ahan Peter di idasadasala' ta wan adim iwalong di
pangulugmun ha"on. Ya di'et kimmapuy di pangulugmu ya indani ya
nuntutuyu'a ta ibangngadmun mangun'unud i ha"on ya hanat boddangam
nadan ibbam ta mihamad damdamay pangulugda.
33 Ya alyon Peter di, Apu Jesus, ta'on on nganney ma'at ya miyunuda' i
he"a an ta'on onta mabalud onu mipapate.
34 Ya alyon Jesus di, Peter, ibaga' i he"a an adi tumalanuh ad uwanin
mahdom ya mumpitlun alyom hi aggeya' innila.

Hay Nangibagaan Jesus Ta Mun'i'ispada Nadan Apostolesna

35 Alyon bon Jesus di, Hidin nangituda'a' i da'yu an ma"id ha inodnanyuh
pihhu ya akbut ya hapatut ya on waday nakulanganyuh nadan mahapulyu?
Ya alyonday, Ma"id.
36 Ot alyon Jesus di, Mu ad uwani ya maphod on wada'ey pihhuyu
ya akbutyu ya odnanyu. Ya da'yu'en ma"id ha ispadana ya maphod on
igattangyu dohah nadan lubungyu ta pangattangyu. 37 Te ad uwaniy
ipa'annungan nan nitudo' hinan hapit Apu Dios an alyonay, Nadan tatagu
ya ibilanga' hi bimmahul te an namin nadan nitudo' an ma'at i ha"on ya
ma'at.[j]
38 Ya alyondan hiyay, Apu Jesus, wahtuy duwan ispadami.
Ya alyon Jesus di, Mabalin an ammunah nae.

Hay Nundasalan Jesus Hinan Nabillid An Nungngadan Hi Olibo
(Matthew 26:36-46; Mark 14:32-42)

39 Limmah'un hi Jesus ot inayunan ipluy hinan nabillid an nungngadan
hi Olibo an hidiy uggana umayan. Ya nitnud nadan itudtuduwana. 40 Ta
onda dimmatong ya alyonan diday, Mahapul an mundasal ayu ta wan
adi ayu mabaliyan. 41 Ot e mibata"an hi Jesus ot mundu"un ta mundasal
an alyonay, 42 Ama, hi'on mabalin ya adim bahan iyabulut hituwen
nunhiglan e' holtapon. Mu bokon nan pohdo' di ma'at ta nan pohdom.
43 Ya numpatigo han anghel an nalpuh ad abunyan ta hiyay nangipabikah
i hiya. 44 Mu nunhiglay inomnoman Jesus ot dumasadasal ta ha'ey
lingotna ya ay dala an muntodtod hinan luta.
45 Ta hidin nagibbuh an nundasal ot umeh awadan nadan
itudtuduwana ya tinigonan nalo'da te nableda ya minomnomandah

---

[j] **22:37** Isaiah 53:12

nan ma'at. 46 Ta alyonan diday, Tanganun ayu nalo'? Bumangon ayu ta
mundasal ayu nimpe ta wan adi ayu mabaliyan.

Hay Nuntiliwandan Jesus
(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; John 18:2-11)

47 Agge impadappuh Jesus nan ibagana ya himmawwangday dakol an
tatagu an impangulun Judas an ohah nadan Apostoles. Ta onda nidatong
ot inayun Judas an umeh nan potto' Jesus ta awalona. 48 Mu alyon Jesus
i hiyay, Judas, undan inawala' ta panginnilaandan ha"on nan Nitulang
Hitun Tatagu ta wan tiliwona'? 49 Ya hidin tinigon nadan Apostolesna nan
ma'ma'at ya alyonday, Apu Jesus, on pumpalangmi didah tudan ispada?
50 Ya na'ibagonnot nan ohan didan pinalang nan winawwan an ingan
nan ohan himbut nan nabaktun padi ta na'aan. 51 Mu inalin Jesus di,
Ammuna.

Ot idapanay ta'lenah ingan diyen napalang ya na'ibagan napoyanan.
52 Ya inalin Jesus hinadan nabaktun padi ya nadan ap'apun di guwalyah
nan Templo ya nadan mangipangpanguluh nadan tatagu an e muntiliw i
hiya di, Ona'dan na'abahhulan ta gahin hi mun'i'ispada ayu ya numpangdon
ayuh pang'ul an umalin muntiliw i ha"on? 53 Tanganu on ad uwani ta ahiya'
tiliwon an aggeya' tiniliw hidin timmanudduwa' hinan Templo? Mu ta'on te
ad uwaniy nadatngan di pangatanyuh nan pohdon Satanas.

Hay Nangiha"utan Peter Hi Niddumanan Jesus
(Matthew 26:57-58,69-75; Mark 14:53-54,66-72; John 18:15-18,25-27)

54 Ta hidin tiniliwdah Jesus ot iyedah balen nan nabaktun padi.
Ya niyunu'unud hi Peter mu nibata"an. 55 Ot hidin tinigon Peter an
nun'apuydah nan lita"angan an nali'li'woh nadan tatagun inumbun ot e
mi'ibun i dida. 56 Ya immatunan han tagalan babaih Peter te nabinangan
ot alyonay, Ot ten hituwey ohah nadan nun'ibba'ibban Jesus.

57 Mu inha"ut Peter an alyonay, Agge' man attog innilah diyen tagu.

58 Indani ya immatunan bon han ohan lala'ih Peter ot alyonay, Otten
he"a mahan di ohah nadan nitnunitnud i hiya.

Mu alyon bon Peter di, Ay bokon man attog.

59 Mu nala"uh bo han hintumod ya inalin bon di ohay, Immannung
peman an hituwen tagu ya i Galilee an ibban Jesus.

60 Mu inha"utna bon alyonay, Ay agge' man attog innilah naen al'alyom
an ibba.

Ya aggena impadappuh hidiyen ibagana ya timmalanu nan kawitan.
61 Ya inliggun Jesus ot itigona i Peter. Ya ninomnom Peter din inalin
Jesus i hiya an alyonay, Adi tumalanuh ad uwanin hilong ya mumpitluy
pangibagam hi aggeya' in'innila. 62 Ot makak hidih Peter an nunhiglay
luwana hi hakit di nomnomna i diyen inatna.

Hay Nunlayalayahandan Jesus
(Matthew 26:67-68; Mark 14:65)

63 Hanada'en mungguwalya i Jesus ya nunhiglay namihuldan hiya ya
hinanuplitda 64 ot upuponday matana on inaliday, Agam ya tuwali ta
ngadanom nadan nanuntuk i he"a. 65 Ya nunhiglay nangnangallidan hiya.

Hay Nanumalyaan Nadan Ap'apun Di Judyu I Jesus
(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; John 18:19-24)

66 On hiyah mun'awiwi"it i diyen nabiggat ya na'amung nadan
mangipangpanguluh nadan Judyu ya nadan nabaktun padi ya nadan
muntudtuduh uldin di Judyu ot iyedah Jesus hi awadanda ta humalyaonda.
Ot alyondan hiyay, 67 Immannung'en he"a nan Kristu ya imbagam.

Mu alyon Jesus di, Ta'on damdamay ibaga' ya innila' an adiyu patiyon.
68 Ya atbohdi an ta'on on waday mahmaha' i da'yu ya adiyu tobalon. 69 Mu
mihipun hi ad uwani ya ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya mipabaktuwa'
ta umbuna' hi way winawwan nan ongal di abalinanan Dios.

70 Ya nundidihhandan nangali hi, On he"a mo nan Imbabalen Apu Dios?

Ot alyon Jesus i diday, O immannung an ha"on.

71 Ya alyondaot di, An namin ta'u ya dingngol ta'u mahan hinaen
inalina ot adi gahin on waha udum hi muntistigu.

Hay Nanumalyaan Pilatu I Jesus
(Matthew 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; John 18:28-38)

23 1 Ya natanna'dog nadan munhumalya ot iyedah Jesus hi awadan
Pilatu. 2 Ot alyondan hiyay, Hituwen tagu ya itudtudunah
nadan tatagu ta ngohayonda nadan uldin di gubilnu ta'u ta adida anu
mumbayad hi buwis hinan patul hi ad Roma. Ya alyona boy hiya nan
Kristu an pinto' Apu Dios an mumpatul. 3 Ot alyon Pilatu i hiyay, Aa, on
he"a nan Patul di Judyu?

Ya alyon Jesus di, Immannung hinaen inalim.

4 Ot alyon Pilatu hinadan nabaktun padi ya hinadan tatagu di, Ma"id
ha matigo' hi bahul tuwen tagu.

5 Mu ipapilitdan alyonday, Umman hanadan itudtudunay gumalat hi
pun'a'awwitan nadan tatagu an nihipun hi ad Galilee ta ingganahtun ad
Judea.

Hay Nanumalyaan Herod I Jesus

6 Hidin dingngol Pilatuh diye ot alyonay, On hituwen tagu ya i Galilee?
7 Ta hidin na'innilaana an i Galilee hi Jesus an sakup di pun'ap'apuwan
Herod ot ipiyenah Jesus i Herod te nipaddih an wahdih Herod hi ad
Jerusalem. 8 Ta hidin tinigon Herod hi Jesus ya immamlong te nadneh

naminhodanan manigon hiya te pinhodnan tigon di udum hinan dakol an dingngolnan ina'inatnan milagro. 9 Ta dakol di minahmahanan hiya mu agge timbal Jesus.

10 Ta nada'en nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldin di Judyu an timma'dog hidi ya pun'itkukda nadan ipabahuldan hiya. 11 Ya ta'on on da Herod hinadan tindaluna ya nunhiglay nangnangallidan hiya. Ya impilubungdan hiya han lubung di patul ot ahida ibangngad i Pilatu. 12 Ta nihipun i diye ya nunggayyumda mohpe da Herod i Pilatu yaden numbuhhulanda ni'.

Hay Nahumalyaan Jesus Hi Pamatayandan Hiya
(Matthew 27:15-26; Mark 15:6-15; John 18:38–19:16)

13 Impa'ayag Pilatu nadan nabaktun padi ya nadan udum an ap'apun di Judyu ya nadan tatagu 14 ot alyonan diday, Inaliyuh intudtudun tuwen tagu ta adiyu unudon nadan uldin di gubilnu ta'u. Mu wada ta'un namin hi nunhumalyaa' i hiya ot dingngolyu an ma"id ha inatna hinadan ipabahulyun hiya. 15 Ya ta'on on hi Herod ya ma"id ha inakhupanah bahulna ta hiya nan impibangngadna i dita'u. Te na'innilan ma"id eh'a ha bahulna hi gumalat hi ena atayan. 16 Ta hiya nan ilubus'u hi'on magibbuh an ipahuplit'u. 17 Manu'eh inatnahdi ya atawotawon hinan ngilin di punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt on ilubusnay ohah nadan nibalud. 18 Mu nundidihhanon nadan tatagun initkuk an alyonday, Hituwen taguy ipapatem ta hi Barabas di ilubusmu. 19 Hi Barabas ya nibalud te hiyay ohah nadan mi'buhul hinan gubilnu ya pimmate. 20 Ta impatnan Pilatu an ihapitan dida te pohdonan ilubus hi Jesus. 21 Mu ondaot iyal'alan muntukuk an alyonday, Ipipata'muh krus. 22 Ta hay pitlunah himmapitanan dida ya alyonay, Tanganu mahan on ayu athina an ta'on on alyo' hi ma"id ha inakhupa' hi bahulna hi gumalat hi ena atayan? An unhaot on'u ipahuplit ya abuh ya inlubus'u.

23 Mu inyal'aladaot an muntukuk an alyonday, Ipipata'mu ot hinan krus.

Ta lo'tat mo ot abuluton Pilatu 24 ta inunudna nan pohdonda 25 ta inlubusna nan nibalud an pimmate an gapuh pungngohayanah gubilnuda. Ot iyabulutna mon mipapateh Jesus te hidiyey ipapilit nadan tatagun ma'at.

Hay Nipata'an Jesus Hinan Krus
(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; John 19:17-27)

26 Hidin pun'iyedah Jesus hinan ena ipata'an hi krus ya dinamuda han hi Simon an i Sayrin an hiyah umanamut ot ipapilitdan ipapahon i hiya nan krus an ipata'an Jesus. Ta pinahona mo ot mitnud i Jesus. 27 Ya dakol nadan tatagun nitnud i dida. Ya nada'en binabai ya adida mangmanghop

an kumga an gapuh homo'dan hiya. 28 Mu nunligguh hi Jesus ot alyona
i diday, Da'yun binabain i Jerusalem, bokon ha"on di kogaanyu ta hay
adolyu ya nadan imbabaleyuy kogaanyu. 29 Te udum hi algo ya ahiyu
alyon di, Udu'duldaot eh'a nadan binabain ma"id ha imbabaledah
pa'inumanda. 30 Ya alyonyu boy, Tanganu on adi magde nadan billid ta
matabbunan ta'uot attog. 31 Ot on ha"on ni'mo an ma"id ha bahulna ot
athituy atondan ha"on ot namama mahan i da'yu.

32 Ya wadada boy duwan linala'in balud an initnudda i Jesus ta
eda pi'pate. 33 Ta onda dimmatong hinan nungngadan hi Ba'ag Di Ulu
ot ipata'dah Jesus hinan krus. Ot ipata'da damdama dadiyen duwan
bimmahul an numbinahhelonda i Jesus. 34 Ya himmapit hi Jesus ya
alyonay, Ama, hanat pakawanom datuwen tatagu te aggeda innilay
at'attonda.

Ot ibunut nadan tindaluy mangalah nan lubungna. 35 Ya
hanada'en tatagun wahdi ya tigtiggonda nadan ap'apun di Judyu an
ilanaylayahhandah Jesus an alyonday, Tinagunay udum ot alina man ya
taguwonay adolna hi'on immannung an hiya nan Kristu an pinto' Apu
Dios an mumpatul. 36 Ya ta'on on nadan tindalu ya athidiy inatdan hiya
ot ahida e idawawan hiya han limmanun bayah 37 ot alyonday, Hi'on
immannung an he"a nan patul di Judyu ya agam ta taguwom di adolmu.
38 Ya wada han intudo'da i han tabla an hidiye nan ipabahuldan hiya an
alyonahdiy, Hiyah tuwe nan patul di Judyu. Ot ipata'dah nan krus hinan
way baktun di uluna.

39 Ya ta'on on nan ohan bimmahul an impata'da damdamah krus
ya impadngolanah Jesus an alyonay, Undan bokon he"a nan Kristu?
Tanganunmu adi taguwon di adolmu ya ni'intatagu da'mi?

40 Mu nun'ihingal nan adwanan bimmahul an alyonay, Undan ma"id
ha takutmu i Apu Dios ta athinay pangalim i hiya an ta'on on innilam an
mate'a. 41 Manu'eh madusata ya bimmahulta mu hituwen tagu ya ma"id
ha inatnah adi maphod. 42 Ot alyona i Jesus di, Apu Jesus, hanat adiya'
bahan linglingon hitun pumbangngadam an mun'ap'apuh tun luta.

43 Ot alyon Jesus i hiyay, Ibaga' i he"a an mihipun hi ad uwani ya
mi'hitu'a i ha"on hinan awadan di linggop.

Hay Natayan Jesus

(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; John 19:28-30)

44 Hidin tongan di algo ya himmilong an namin tun luta hi tuluy
olas. 45 Ya hana'en abillog an nikultinahdih nan Templo ya pamaaggot
mahethet ta nunduwa. 46 Ya hidiyey tinumkukan Jesus an alyonay, Ama,
he"ay pangiyukoda' hi linnawa'. Ot inayunan ma'unguh.

47 Ta hidin tinigon nan opisyal di tindalu nadan na'at ot dayawonah
Apu Dios an alyonay, Immannung peman tuwalin ma"id ha bahul tuwen

tagu. 48 Ya ta'on on hanadan tatagun nanigo i diyen na'at ya nunhiglay
umukayunganda ot mumpanganamutda. 49 Mu an namin nadan
nun'ibba'ibban Jesus ya ta'on on hanadan binabain nitnunitnud i hiyah ad
Galilee ya wahdidah nan bata"ana ta tinigodan namin nadan na'na'at.

Hay Nilubu'an Jesus

(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; John 19:38-42)

50 Wada han hi Joseph an maphod di pangatna an ta'on on hiyay ohah nadan
ap'apun di Judyu 51 mu aggena pinhod nan inat nadan ibbanan ap'apun di Judyu
i Jesus. Hiya ya nalpuh ad Arimatea hi ad Judea ya hiyay ohan mamannod
hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. 52 Ta imme ot ena ibaga i Pilatu hi'on mabalin an
ena alan nan adol Jesus. 53 Ta on inyabulut Pilatu ot ena la'ahon hinan nipata'ana
ot libbutanah nan linen ot ena ilubu' hinan lubu'an an naka"utan hinan doplah
an ma"id ni' ha nilubu' hidi. 54 Ta ni'bagonan e inlubu' i diyen alimana te
malimuh'e mo nan algo ya mihipun di ngilin nan Habadun tungo.

55 Ya nada'en binabain nitnunitnud i Jesus hi nalpuwandah ad Galilee
ya nitnudda i Joseph ta tinigoda nan lubu' ya nan inatnan nangilubu' i
Jesus 56 ot mumpanganamutda ot eda pun'idadaan di lana ya nadan udum
an milamuh hi adol di nate.

Mu hidin nabiggat ot tumungoda te hidiyey intugun Moses hi atondah
nan Habadu.

Hay Timmaguwan Jesus

(Matthew 28:1-10; Mark 16:1-8; John 20:1-10)

24 1 Ta on hiyah mun'awiwi"it i diyen namangulun algon diyen
duminggu ot ume nadan binabaih nan way nilubu'an Jesus an
inodnanda nadan indadaandan milamuh nate. 2 Mu hidin dimmatongda
ya tinigoda an na'aan nan ongal an batu an nitungab hinan lubu'an 3 ot
inayunda mon hunggop mu ma"id hidi nan adol Jesus an Ap'apu 4 ta
masda'awda. Ya alinah on wada han duwan linala'in ni'ita'dog i dida
an humiliy lubungda an ay kilat. 5 Ya nangintatakutda ta namaaggot
mundu"unda an inda"omday angahdah nan luta mu inalin dadiyen
linala'in diday, Tanganu on hitun awadan di natey eyu panigan hinan
matagu? 6 Umman ma"id hitu te namahuwan te hidiyey inalina tuwali
i da'yu hidin awahdinah ad Galilee 7 an alyonay, Nan Nitulang Hitun
Tatagu ya tiliwon nadan tatagun adi maphod di pangatda ta ipata'dah
nan krus mu hinan mi'atluh algo ya mamahuwan. 8 Ya ninomnomda
mohpe din inalin Jesus.

9 Ta nabanangngaddah boble ot eda uhuhon di timmaguwan Jesus
hinadan himpulut ohan (11) Apostoles ya hinadan ibbadan wahdi.
10 Dadiyen binabain imme ya hi Mary Magdalene ya hi Joanna ya
hi Mary an hi inan James ya nadan udum. 11 Mu adi patiyon nadan

Apostoles te alyonda on layah nadan binabai 12 ta ammunah Peter an
na'anneh nan lubu'an ot munyu''ung ta idungona ya immannung peman
an ammuna nan linen an niputiput i Jesus an wahdi. Ot mumbangngad
an numanomnom hi'on nganney na'at.

Hay Numpatigan Jesus Hinan Duwan Linala'i Hi Umayandah Ad Emmaus

(Mark 16:12-13)

13 I diyen algo ya wadaday duwah nadan uggan itudtuduwan Jesus
an umedah ad Emmaus an umeh himpulut ohay (11) kilumitluy
dinawwinah ad Jerusalem. 14 Ta onda mangmangnge on hanan na'na'at
i Jesus di punhaphappitananda. 15 Ya ni'akhup hi Jesus ot mi'uyug i
dida 16 mu aggeda ni' immatunan. 17 Ot alyon Jesus i diday, Nganne nan
punhaphappitananyu? Ot umohnongda ni' mu matigon umukayunganda.
18 Ya timbal nan ohan hi Kleopas an alyonay, Undan mangili'ah ad
Jerusalem ta aggem innilay na'na'at hitun atnay algo.

19 Ya inalinan diday, On nganneh diyen na'at?

Ya alyondan hiyay, Nan inatdan Jesus an i Nasaret. Hidiyen
tagu ya immannung an propeta. Ya an namin ami ya abulutonmin
ongal di abalinana te hanan panapitna ya nadan nakaskasda'aw an
ina'inatna. 20 Mu pamaaggot ipatiliw nadan nabaktun padi ya nadan
mangipangpanguluh nadan Judyu ot eda ipahumalya te pohdondan
ipapate ta hiya nan impipata'dah nan krus ta hidiy natayana. 21 Yaden
hiyay namnamaonmih mangihwang i da'min Judyu. Ta tee mon
mi'atluh ad uwanin algoh natayana. 22 Ya hitun nawi''it ya wadaday
udum hinadan ibbamin binabain immeh nan nilubu'ana ya masda'aw
amih nanguhuhanda 23 an ma''id hidi nan adolna ya alyonday waday
numpatigo i didan a'anghel an nangali hi timmagu. 24 Ta na'anne nadan
udum an ibbami ya tinigoda an immannung nan imbagan dadiyen
binabai mu ma''id damdama ha nanigon hiya.

25 Ya inalin Jesus i diday, Tanganu mahan on athinan ay ma''id ha
nomnomyu ta hiya nan adiyu patiyon nadan imbagan handidan propeta?
26 Undan aggeyu innila nan nituttudo' tuwali an alyonay, Nan Kristu ya
munholholtap ta ahi mipabaktu? 27 Ot inayun mon Jesus an ipa'innila bon
dida nan nitudo' an a'at nan Kristu an inhipunah din intudo' Moses ot ahi
nadan intannudo' handidan propeta.

28 Ta lo'tat ya tuwen dumatongdah nan boble an umayanda ya tinigodan ay
hanan waday umayana. 29 Mu inhapitanda an alyonday, Umiyan ta'u te aay an
nalimuh nan algo ot agagga ya mahdom. Ot mun'iyan moh Jesus. 30 Ya hidin
na'ubungdah nan pangananda ya inalana nan tinapay ot munhana i Apu Dios
ot upingona ot idatna ta numbuwannonda. 31 Ta hidin inatnahdi ya ay mohpe
nadiyat di matada ta immatunandan hiyah Jesus mu dee mon nama''id. 32 Ta

alyonday, Te nee mahan an hi Jesus. Hidi tuwalih din pi'haphappitananan
ditah nan awon hi nangitudtuduwanah nadan intudo' handidan propeta ya
maphod di punli'nata.
33 Ta nabanangngadda mo boh ad Jerusalem. Ya deedahdi nadan
himpulut ohan (11) Apostoles Jesus ya nadan udum an uggan mi'yamung
i dida 34 an humanahhahapitdan alyonday, Immannung an timmagu nan
Ap'apu ta'u te numpatigo i Simon.
35 Ot uhuhonda damdamah diyen nangakhupan Jesus i didah nan awon
ya hay nangimatunanda an hiyah Jesus hidin nangupinganah nan tinapay.

Hay Numpatigan Jesus Hinadan Itudtuduwana
(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; John 20:19-23; Nan Na'na'at 1:6-8)

36 Hidin uh'uhhuhondah diye ya wadah Jesus hinan awadanda ot
alyonan diday, Hanat malinggop ayu.
37 Mu kimmaynitda ta nangintattakutda te alyondaot on banig. 38 Mu
alyonan diday, Tanganun ayu minomnoman ya dumuwaduwa i ha"on?
39 Idodonganyu tun ta'le' ya tun dapan'u. Ya dapaonyuy adol'u ta adiyu
alyon hi bokona' tagu te nan bokon tagu ya ma"id ha lamohna ya
tungalna mu tigonyun ha"on an wada.
40 Ta munhapit on pun'ipatigonan dida nadan kilah di ta'lena ya
hukina. 41 Manu te nangin'a'amlongda mu munduwaduwada ta hiya nan
alyona i diday, On wahna ha makan?
42 Ya alyonday, Wada.
Ot idatda han nihongban ekan 43 ot anona ta tinigodan namin. 44 Ot alyonan
diday, Datuwen tigtiggonyuy nipa'annungan din inali'ali' hidin wadaa' ni' an
midmiddum i da'yu te imbaga' tuwali an an namin nadan ahi ma'at i ha"on an
nibagah nan Nitudo' an Tugun Moses ya nadan intannudo' handidan propeta
ya ta'on on nadan nitudo' hinan Psalm ya mipa'annungdan namin. 45 Ta hidin
inalinah diye ya paddungnay niluwat di punnomnomda ta ma'awatanda
mohpe nadan nitudo' an hapit Apu Dios 46 ot alyonan diday, Nituttudo' tuwali
an nan Kristu ya mipapate mu hinan mi'atluh algo ya tumagu. 47 Ya nitudo'
bo an wadaday ituda"uh e mangipa'innilah nan inat'u an iphodan di tataguh
abobboble an mihipun hi ad Jerusalem ta way atondan muntutuyuh bahulda
ya indinongdan mangat i dadiye ta wan pakawanon Apu Dios dida. 48 Ya
da'yuy ituda"u ta da'yuy muntistigu i datuwen na'na'at. 49 Mu mahapul an
adi ayu ni' makak ituwen boble ta ingganah on umalin da'yu nan honago' an
malpuh ad abunyan ta hiyay mangdat hi abalinanyu te hiyay imbagan Ama.

Hay Numbangngadan Jesus Hi Ad Abunyan
(Mark 16:19-20; Nan Na'na'at 1:9-11)

50 Ta ona imbagan namin nadan pinhodnan ibaga ot i'uyugna dida ta
immedah ad Betani. Ot itaggenay ta'lena ta wagahana dida 51 ot inayunan

mipatuluh ad abunyan. 52 Ta an namin nadan itudtuduwanan wahdi ya
dinayawdah Jesus.
Ot mumbangngaddah ad Jerusalem an mun'am'amlongda.
53 Ta nihipun i diye ya agaggaon immedah nan Templo ta eda
mundayaw i Apu Dios.

Nan Inat Jesu Kristu An Iphodan Ta'u An Intudo'

John

Nan Ma'alih Hapit

1 1 Hidin hopapna ya nan ma'alih Hapit ya wada mo tuwali. Ya hiya ya
wada i Apu Dios te Dios tuwali. 2 Te hiya ya nawawwada tuwali an
na'ohhada i Apu Dios. 3 Ta gapu i hiya an ma'alih Hapit ya nalmun namin
di wada an ma"id ha ohah nalmu an bokon hiyay nunlumu. 4 Ta hiyay
alpuwan di pi'taguwan ya hiyay mamatal hi nomnom di tatagu ta wan
innilaonda nan a'at di pi'taguwan i Apu Dios. 5 Ta hiya nan hiyay ma'ali
boh Patal an mamatal hinadan paddungnay nahilngan an punnomnom di
tatagu. Ya adi pa"abak nan munhihillong i diye an ma'alih Patal.
6 Ya wada han hi John an hinnag Apu Dios 7 ta itudtudunay a'at diyen
ma'alih Patal ta way aton nadan tatagun kumulug i Apu Dios. 8 Ya hidiyen
ma'alih Patal ya bokon hi John mu hiya nimpey mangipa'innilah a'at
diyen nahamad an Patal 9 an hiya ya ammunay mabalin an mamatal
nimpe hi nomnom di tagu. 10 Mu ta'on on athidi an hiyay nunlumuh
an namin an ta'on on tun luta mu hidin immalih tun luta ya agge
immatunan nadan tatagu. 11 Te immali ot mi'hitu hinadan tatagu mu
dakol i diday agge nangabulut i hiya. 12 Mu hanadan mangabulut i hiya ta
kumulugdan hiya ya diday pumbalinonah imbabalen Apu Dios. 13 Ya hay
pumbalinandah imbabalen Apu Dios ya adi umat hi nangiyayyaman nan
ammodda i dida mu gapuh abalinan Apu Dios.
14 Ot hidiyen ma'alih Hapit ya numbalin hi tagu ta ni'iboble ni' i dita'u.
Ya da'min nanigo i hiya ya innilamin nunhiglay homo'na ya amaphodna
te hiya tuwali nan na'abbaktun binuktung an Imbabalen Apu Dios
an mangipa'innilah a'at Apu Dios. 15 Ta hiyah naey impa'innilan John
hidin nangitkukanan alyonay, Hiyah tuwe din inali' i da'yu an umalin
na'abbaktu mu ha"on, te ta'on on hidin ma"ida' ya wada mo tuwali.

16 Ya gapuh nan ongal an homo'na ya dakol di atonah iphodan ta'u.
17 Te ta'on on wada tuwali nan uldin an indat Apu Dios i Moses ya gahin
di umalih Jesu Kristu ta hiyay mangipa'innilah nan nahamad an homo'
ya nan immannung an ma'unud. 18 Te ma''id ha ohah taguh nanigo i Apu
Dios an ammuna nan binuktung an Imbabalena an wadawada tuwali i
Apu Dios. Ta hiyay mangipa'innilan dita'u nimpeh nan a'at Amana.

Hay Imbagan John An Mumbonyag Hi Niyatana

(Matthew 3:3; Mark 1:3,7-8; Luke 3:4,16)

19 I han hin'algo ya hanadan mangipangpanguluh nadan tataguh ad
Jerusalem ya hinnagda nadan padi ya nadan ibbadan tinanud Libay ta
eda mahmahan hi'on nganney sa'ad John. 20 Ya impa'innilan John i didan
alyonay, Bokon ha''on nan Kristu.
21 Ya alyonday, Ot nganne'a mo? On he''ah Elijah an namahuwan?
Ya alyonay, Bokon.
Ya inalida boy, Ot on he''a mo nan Propeta an inalin Apu Dios hi
umali?
Ya alyona bo di, Bokon.
22 Ya alyonda boy, Ot nganne moy sa'admu? Ibagam ta hanan mapto' hi
ibagamih nadan nannag i da'mi.
23 Ot alyon mon John i diday, Ha''on nan inalin din propetan hi Isaiah
hi,

Wada han ahi e mangitku'itkuk an muntudtudu hinadan tatagu an
umanneh nan awadana an agge naboblayan an alyonay,
Idadaan ta'u ha ma'andong hi awon nan Ap'apu ta'u ta midadaan hi
umaliyana.

24 Ya wadada boy udum an Paliseu an nahnag ot alyonday, 25 Ot
at'ehnan bokon he''a nan Kristu ya bokon bo he''ah Elijah onu nan
Propeta an hadhaddonmi ya nganun'a mumbonyag?
26 Ya inalin John di, O, manu te bonyaga' di tatagu mu liting ya
ammunay pamonyag'un dida. Mu wahna nan aggeyu in'innila an
ni'yamung i dita'uh ad uwani 27 an hiya nan inali' hi umali an na'abbaktu
mu ha''on te ta'on on ha e' pangubadan hi tayun di hapatutna ya
na'adda''ula' an mangat.
28 Hay na'atan dadiye ya hi ad Betani an dommang nan wangwang an
nungngadan hi Jordan te hidiy uggan pumbonyagan John.

Hi Jesus Nan Umat Hinan Kalneron Mi'nong I Apu Dios

29 Hidin nabiggat ya immeh Jesus hi awadan John. Ta hidin tinigon John ya
inalinay, Hiyah tuwe nan kalneron mi'nong i Apu Dios te hiyay mangiyateh
bahul di tataguh tun luta. 30 Ot hiyah tuwe din inali' i da'yu an umali an
na'abbaktu mu ha''on te ta'on on hidin ma''ida' ya wada mo tuwali. 31 Mu hidin

hopapna ya ta'on on ha"on ya agge' ni' immatunan an ta'on on hiyay gapunah
e' numbonyagan hinadan i'iba ta'un tinanud Israel ta wan ma'innilaanda
an hiya nan hahaddonda. 32 Ya inalin bon John di, Umman ta'on on ha"on
ya hidin nungkohopan nan Espiritun Apu Dios an ay pallumay tigona an
nalpuh ad abunyan ot ahi' ma'innilaan an hiya nan Kristu 33 te hi Apu Dios
an nannag i ha"on ta bonyaga' nadan tataguh liting ya alyonay, Nan tagun
tigom an pungkohopan nan Espiritu' an ay pallumay tigona ya hiyah diye nan
mumbonyag hinadan tatagu hi Espiritu'. 34 Ta hidiyen inalin Apu Dios ya tinigo'
di nipa'annungana ta hiya nan tistiguwa' an hiya ya Imbabalen Apu Dios.

Hanadan Namangulun Intudtuduwan Jesus

35 Hidin nabiggat ya wada da John ya nan duwah nadan itudtuduwana
36 ya tinigon John hi Jesus an mala"uh ot alyonay, Hiyah diye nan
kalneron mi'nong i Apu Dios.

37 Ta on dingngol dadiyen duwa nan inalin John ot taynandah John ot
miyunuddan Jesus. 38 Ta on nunligguh hi Jesus ya wadada ot alyonay,
Daanay umayanyu?

Ya alyondaot di, Apu Jesus, daanay niha"adam?

39 Ya inalinay, Mi'yali ayu ta tigonyu.

Ot mi'yeda mon hiyah nan niha"adana ot umohnongdahdi i diyen
himbatangan ta ingganaot mahdom. 40 Hay ngadan nan ohan didan nangngol
hinan imbagan John ot mitnud i Jesus ya hi Andrew an hi ibban Simon Peter.

41 Ta onda nakak ya imme ni' hi Andrew ot ena tigon hi ibbanan hi
Simon. Ta ona inakhupan ot alyonan hiyay, Tinigomi man nan Kristu.

42 Ot uyugonah Simon ot umedah awadan Jesus. Ta hidin tinigon Jesus
hi Simon ot alyonay, Innila' an he"ah Simon an imbabalen John mu ad
uwani ya ngadanan da'ah Peter. Hay ibalinan naen ngadan ya batu.

Hay Nitnudan Da Philip I Nataniel I Jesus

43 I diye bon nabiggat ya ninomnom Jesus an umeh ad Galilee. Ot
umeh awadan Philip ot alyonan hiyay, Ma'a ta mi'mi'yali'an ha"on.

44 Hi Philip ya i Betsayda an umat i Andrew ya hi Peter. 45 Ta e
tinigon Philip hi Nataniel ot alyonan hiyay, Umman tinigomi nan tagun
hahaddon ta'u an nipa'annungan nan impitudo' Apu Dios i Moses hinan
Nitudo' an Tugun ya nadan udum an intudo' nadan propeta. Hay ngadana
ya hi Jesus an i Nasaret an imbabalen Joseph.

46 Mu hi Nataniel ya alyonay, Undan mahan waha maphod hi taguh
malpuh ad Nasaret?

Mu alyon Philip di, Mi'yali'a'et tigom.

47 Ot umedan duwa. Ya hidin tinigon Jesus hi Nataniel an mangedah
awadana ya alyonay, Hituwey nahamad an tinanud Israel te nipto' ya
maphod di pangatna.

48 Ya alyon Nataniel di, Tanganunmu innilay a'at'u?
Ya alyon Jesus i hiyay, Hidin agge da'a ni' inawit i Philip ya tinigo da'an
munhidhiddum hi pu"un nan bungbunga"an an fig.
49 Ya alyon Nataniel di, Apu Jesus, immannung an he"a nan Imbabalen
Apu Dios an Patulmin tinanud Israel.
50 Ya inalin Jesus di, Undan gapu ta inali' hi tinigo da'ah nan way
pu"un di fig ya mamati'a. Bokon ammunah nae te umman wadaday
udum hi nakaskasda'aw hi ahim tigon. 51 Te ibaga' i da'yu an ahiyu tigon
di iluwatan di ad lagud ya wadaday a'anghel an mumbinangngadan an
umalih awada' an Nitulang Hitun Tatagu.[a]

Nan Kasal Hi Ad Kana

2 1 Hidin nala"uh han duway algo ya wada han kasal hi ad Kana hidih
ad Galilee ta immehdih inan Jesus. 2 Ya immeda damdamahdi da
Jesus hinadan itudtuduwana te ta'on on dida ya na'ayaganda. 3 Indani
ya napuh nan bayah. Ta immeh inan Jesus i imbabalenan hi Jesus ot
alyonay, Napuhanda man hi bayah.
4 Ya alyon Jesus di, Ina, tanganunmu ibagan ha"on yaden agge ni'
nadatngan di pangipa'innilaa' hi a'at'uh tudan tatagu.
5 Mu imme damdamah inana hinadan baal ot alyonan diday, Hanat
unudonyuy ibagan nan imbabale' hi atonyu.
6 Hay pangat nadan Judyu ya mahapul an mun'ihuda ya ahida mangan
ta hiya nan waday nidadaan an onom an o"ongal an dunug an iha"adan
di liting. Ya hay kalgaon di ohan dunug ya umeh limay gimbal. 7 Ta
immeh Jesus hi awadan dadiyen baal ot ibaganan dida ta punuwonda
dadiyen dunug hi liting. Ta hidin nun'a'apnuda 8 ot alyonan diday,
Taugonyu mohpe doha ya inyeyu ni' hinan mangipangpanguluh nadan
ma'ma'at ituwen kasal.
Ot unudonda. 9 Mu hidiyen mangipangpanguluh nadan ma'ma'at hinan
kasal ya aggena innilay na'at te ammuna nadan baal hi nanginnila.
Ta hiya nan hidin tinamtamana nan liting an numbalin hi bayah ya
inayagana nan lala'in mungkasal 10 ot alyonan hiyay, Hay innila' ya
pamanguluwon an ipa'inum nan maphod an bayah ta ingganah mapuh ya
ahi mohpe nan hubul. Mu da'yu ya in'udiyu tun maphod an bayah.
11 Ta hidiyen inat Jesus hi ad Kana hidih ad Galilee di hopapnah
nangipatigan Jesus hi anabaktuna. Ta gapu i diye ya namamay pangulug
nadan itudtuduwan Jesus i hiya. 12 Hidin nagibbuh nan kasal ot ume da
Jesus hi ad Kapernaum an didah nadan itudtuduwana ya nadan i'ibana
ya hi inana. Ta nadnadney niha"adandahdi.

---

[a] **1:51** Hidin Hopapna 28:12

Hay Immayan Jesus Hinan Templo
(Matthew 21:12-13; Mark 11:15-17; Luke 19:45-46)

13 Hidin tuwen madatngan nan ngilin nan punnomnomnomandah
nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ot ume da Jesus hi ad
Jerusalem. 14 Ot umeh Jesus hinan Templo ya tinigonan dayyadahdiy
munggattang hinadan mabalin an mi'nong i Apu Dios an baka ya kalnero
ya palluma. Ya deedabohdiy dakol an inumbun hinan way lamehaan an
munhukkat hi pihhun di i Roma hinan pihhun di Judyu. 15 Ta pamaag
mo ot alan Jesus han tali ot pundugyuna nadan baka ya kalnero. Ya ta'on
on nadan lamehaan an niha'mawan nadan pihhuda on nun'itikalbuna.
16 Ya nun'ipalah'una nadan munggattang hi palluma an alyonay, Umaan
ayuhtu ta adiyu pumbalinon hi punggattangan tun balen Ama. 17 Ta
hiya nan nipanomnom hinadan itudtuduwana nan nitudo' an alyonay,
Pohdo' an maphod di iyatan tun balem ta hiya nan nunhiglan mahkit hi
punnomnoma' hi'on kumpulnay iyatana.

18 Mu nadan udum an Judyu ya immedah awadan Jesus ot alyonday,
On nganne ha milagroh atom ta pamatiyanmi an waday kalebbengam an
mangat hi athitu ituwen Templo?

19 Ya inalin Jesus i diday, Pa"ihonyu tun Templo ta mala"uh ha tuluy
algo ya iniphod'u.

20 Ya inalin bon nadan Judyu di, Anakkaya udot. Undan aggem innilan
hituwen Templo ya napat ta onom (46) di tawon di nangiphodanda ot ahi
magibbuh. Ya he"a'e udot nayya ya tuluy algo.

21 Manu'eh inalidah diye ya aggeda na'awatan an hay inalinah Templo
ya hay adolna. 22 Ta hidin namahuwan hi Jesus ot ahi nomnomon nadan
itudtuduwana din imbagana. Ta hidiyey namatiyanda an immannung din
impitudo' Apu Dios ya nan imbagan Jesus an ena amahuwan.

23 Hidin awadan Jesus hi ad Jerusalem i diyen ngilin ya dakol di milagroh
inatna ta hiya nan dakolday tatagun kimmulug i hiya. 24 Mu ta'on on athidi
ya adi damdama madinol hi Jesus an nahamad di pangulugda 25 te innilanay
a'at di tatagu an ta'on on adida ibagay wah nomnomda ya innilana.

Hay Immayan Nikodemus I Jesus

3 1 Wada han Paliseu an hi Nikodemus an ohah nadan ap'apun di
Judyu 2 an immeh awadan Jesus i han nahdom ot alyonay, Apu
Jesus, innilamin hi Apu Dios di nannag i he"an muntudtudu te ma'innilah
nadan milagron ato'atom. Ya ma"id ha tinigomih taguh athinay abalinana
te gahin on bumoddang hi Apu Dios i hiya.

3 Ya inalin Jesus i hiyay, Ta'on hi athinay inalim mu ibaga' an adi
mabalin hi middum nan taguh nan pun'ap'apuwan Apu Dios te gahin di
abulutona ta mipidwan mi'imbabale.

4 Ya alyon Nikodemus di, Undan mabalin bo ta ibangngad hi putun nan
hi ina ta ahita bo miyayyam ya tee mon makilogta?
5 Ya alyon Jesus di, Immannung an ta'on on nganneh diyen tagu ya
adi mabalin an middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios te gahin di
mi'imbabaleh liting ya hinan Espiritun Apu Dios. 6 Te hanan adol an
iyayyam di tagu ya hanan a'at di taguy wadan hiya. Mu nan tagun
mipidwan mi'imbabale ya mawada i hiya nan Espiritun Apu Dios ta na
mon pangiye''en Apu Dios di pangiye''ena. 7 Ta hiya nan adi ayu masda'aw
hinan pangalya' hi mahapul an mipidwan mi'imbabaley tagu. 8 Ot ta'on
on adiyu ma'awatan an namin nan a'at di pangiyayyaman nan Espirituh
tagu ya ma'innilaanyu an gapuh nan puntamuwanah nan nitaguwanyu.
Te umat hinan dibdib an agge ta'u innila nan atonan dumibdib te adi
matigo mu milmu ya madngol di bungugna.
9 Ya inalin Nikodemus di, Undan nin mabalin ta ma'at ha athina?
10 Ta hiya nan alyon bon Jesus di, Tanganu on he''ay ohan nundongol
an muntudtuduh uldin ta'un Judyu ya adim ma'awatan nan imbaga'?
11 Mu ibaga' i he''a an da'mi ya onmi ibagbaga nan innilami ya nan
tinigomi mu ningamut an adi da'mi patiyon. 12 Ya at'ehnan ta'on on'u
ipaddung hinadan ma'ma'at hitun luta nadan ibagabaga' on adiyu
damdama patiyon ot namama mo ahan hi'on nan a'at di ad abunyan di
uhuho'. 13 Te ma''id ha ohah taguh immeh ad abunyan ot ahi umalih tun
luta te ha''on ya abuh an Nitulang Hitun Tatagu.
14 Ya alyon bon Jesus di, Hidin nadneh awadan da Moses hinan agge
naboblayan ya inalana han gombang ot iphodna i han ay ulog ot ipa'ona
i han kayiw ot ipata'dogna ta hiyay tangadon nadan kinalat di ulog
ta adida mate. Ot athinay ma'at i ha''on an Nitulang Hitun Tatagu an
mipata'a' hinan krus ya impata'dogda hidiyen nipata'a' 15 ta an namin
nadan kumulug i ha''on ya diday mi'tagu i Apu Dios hi munnananong.
16 Te hi Apu Dios ya nunhiglay pamhodnah nadan tatagu ta hiya nan
impa'alina nan binuktung an Imbabalena ta an namin nadan mamati i
hiya ya adida mihiwwe i Apu Dios te mi'tagudan hiyah munnananong.
17 Te hi Apu Dios ya aggena hinnag nan Imbabalena ta dusaona nadan
tatagu mu hinnagna ta hiyay mangiyateh bahulda ta wan mabalin an
mi'tagudan hiya. 18 Ta nan kumulug i hiya ya adi madusa. Mu nada'en
adi kumulug i hiya ya nibaga mo tuwalin mihi''anda i Apu Dios an gapuh
aggeda nangunudan hinan binuktung an Imbabalena.
19 Hiya ya immalih tun luta ta wan patalanay punnomnom di tatagu mu
ningamut an nadan adi maphod di pohpohdondan aton te adida pohdon an
mapatalan di punnomnomda ta hidiyey gumalat hi adusaandah pidwana.
20 Ahiwawanda nan ma'alih Patal te adida pohdon an kumulug i hiya
yaden hiya nan waday abalinanan mamatal hinan paddungnay nahilngan
an punnomnomda te adida pinhod an mipa'innila nadan adi maphod an

ato'atonda. 21 Mu nadan naminhod an mangat hi nipto' ya diday mapatalan
di punnomnomda ta wan ma'innila an hi Apu Dios di unudonda.
22 Hidin immey atnay algo ot ume bo da Jesus hinadan itudtuduwanah
nan ohan bobleh ad Judea. Ot umohnongdahdih atnay algo. Ya wadaday
binonyagandahdi.
23 Ya hi John e ya wahdih ad Enon an nihaggon hi ad Salim an awadan
di dakol an liting an mumbonyag hinadan tatagun immeh awadana. 24 Te
agge ni' nibalud hi John i diye. 25 Ya hanada'en udum an itudtuduwan
John ya ni'hungngilda i han oha bon Judyu an gapuh nan pangatdan
Judyu an mahapul an mun'ulahda ta ahida mibilang hi malinis.
26 Ta hiya nan imme datuwen itudtuduwan John hi awadana ot
alyonday, Apu John, tanganu on nan nun'ibbam hidin awadan ta'uh
nan wangwang an nungngadan hi Jordan an impa'innilam di a'atna ya
mumbonyag damdama ta hiya nan dakolday umanneh awadana?
27 Ya alyon John di, Adi ayu minomnoman i nae te undan namaag
ya atonay athidi hi'on bokon hi Apu Dios di ud nomnom? 28 Ya imbaga'
tuwali an bokon ha"on nan Kristu te ha"on nan impamangulun Apu Dios
an umali ya ahi hiya. 29 Te ha"on ya umata' hinan gayyum nan lala'in
mungkasal an un'unudonay ibagan nan gayyumna. Ya mun'am'amlong
hi umayan nan babai i diyen ahawana. Ot athinay niyata' i Jesus ta hiya
nan mun'am'amlonga' hi umayan nadan tatagun hiya. 30 Te mahapul an
hiyay mipabakbaktu an bokon ha"on.

Hanan Nalpuh Ad Abunyan Ya Na'abbaktu

31 Hi Jesus an nalpuh ad abunyan ya hiyay na'abbaktuh an naminamin
mu nan tagun nalpuh tun luta ya hanan ma'ma'at hitun luta han mabalin
hi uhuhona. Mu nan nalpuh ad abunyan ya na'abbaktu nimpe an ma"id ha
umat i hiya. 32 Ya atbohdin hay ibagana ya nan tinigona ya dingngolnah
ad abunyan. Mu ta'on on athidi ya ningamut an dakolday adi mangabulut
hinadan itudtuduna. 33 Mu nan tagun mangabulut hinan itudtuduna ya
hiyay mangiyuhuh an immannung nan hapit Apu Dios. 34 Te hi Jesus an
hinnag Apu Dios ya nan hapit Apu Dios di ipa'innilana. Te nan Espiritun
Apu Dios di nangdat hi abalinana ta ma"id ha pungkulangana. 35 Te hi
Amanan hi Apu Dios ya nunhiglay naminhodna i diyen Imbabalena.
Ya hiyay nangiyukodanah mumpapto' hi an naminamin. 36 Ot
hanadan kumulug hinan Imbabalen Apu Dios ya diday mi'tagun hiyah
munnananong. Mu nadan adi kumulug i hiya ya mihiwwedan Apu Dios ta
holholtaponda nan pundusan Apu Dios i didah inggana.

Hi Jesus Ya Nan Babain I Samaria

4 1 Innilan Jesus an dingngol nadan Paliseu an dakolday e
mumpabonyag i hiya mu hi John. 2 Mu hay immannung ya bokon

hi Jesus di numbonyag hinadan tatagu te nadan itudtuduwana. 3 Ot
makakda moh ad Judea ot ibangngaddah ad Galilee 4 an hay nangi'wanda
ya hi ad Samaria. 5 Ta lo'tat ya dimmatongdah ad Saykar hi ad Samaria
an nihaggon hinan lutan din hi Jacob an impaboltana i din imbabalena
an hi Joseph. 6 Ya hidiy awadan nan bubun an humaguban an hidiye
din impaka"ut Jacob. Ot e umbun hi Jesus hidi te nableh nan dinallanda
yaden tongan di algo. 7 Hidin um'umbun hi Jesus ya imme han babai an i
Samaria an e humagub. Ya alyon Jesus i hiyay, Idattana' bahan hi inumo'.
8 I diye ya ma"iddahdi nadan itudtuduwana te immedah nan boble an
eda gumattang hi makan. 9 Ya alyon diyen babai di, Tanganun'a Judyu ya
mumbaga'an ha"on an i Samaria hi inumom?
Manu'eh inatnahdi ya adi mabalin hi mi'hayyup nadan Judyu hinadan i
Samaria. 10 Ya alyon Jesus i hiyay, O mu onha innilam nan niyata' ya nan
maphod an idat Apu Dios i he"a ot wan ha"on di pumbagam hi liting ta
wan idat'un he"a nan liting an mangdat hi munnananong an pi'taguwan.
11 Ya inalin diyen babai di, Nganne udot di atom yaden aay an adallom
tun bubun ya ma"id bo udot ha pamau'mu? Ot daanay em pangalan hinan
alyom hi liting an mangdat hi munnananong an pi'taguwan? 12 Undan
nabakbaktu'a mu hi Jacob an hi apu ta'uh din nadne an nangipaka"ut
ituwen bubun ot humaguhagubanda? Ya ta'on on handidan i'imbabalena
ya handidan halunda ya hituwey imminu'inumanda.
13 Ya alyon Jesus di, O mu nan tagun uminum ituwen liting ya
ma'uwoh damdama. 14 Mu nan tagun uminum hinan liting an idat'u ya
adi ma'ma"uwoh hi inggana te mawadan hiya nan obob an adi matmatdu'
ta hiya nan mabalin an mi'tagu i Apu Dios hi munnananong.
15 Ot alyon mon nan babai di, Apu Jesus ot idattana' bahan i naen
alyom an liting ta inumo' ta wan adiya' ma'ma"uwoh. Ta wan adiya'
umannalihtun humagub.
16 Ya alyon Jesus di, O mu ume'a ni' ta em ayagan hi ahawam ya
immali ayuhtu.
17 Ya alyon diyen babai di, Ma"id man ha ahawa'.
Ya alyon Jesus i hiyay, Nipto' hinaen inalim an ma"id ha ahawam 18 te
hay immannung ya limadan namin di inahawam mu nan ni'yingham hi
ad uwani ya bokonmu ahawa.
19 Ya alyon diyen babai di, Apu Jesus, innila' nee an propeta'a.
20 Handidan a'ammodmi ya ituwen billid di nundayadayawanda i Apu
Dios mu da'yun Judyu ya alyonyuy mahapul an hi ad Jerusalem di e
pundayawan.
21 Ya inalin Jesus di, Hanat patiyom an iba tun ibaga' an adi madne
ya bokon ituwen billid ya bokon hi ad Jerusalem di pundayawan i Apu
Dios. 22 Da'yu'en i Samaria ya aggeyu innilay a'at nan dayadayawonyu
an adi umat i da'min Judyu an innilami te nan managuh tagu ya malpu

i da'min Judyu. 23 Te ta'on on hi ad uwani ya wadaday nanginnilah
nan pohdon Apu Dios ta hiya nan nahamad di pundayawdan hiya te
miyunnudan di punnomnomda hinan pundayawda te athidiy pohdon
Apu Dios. 24 Ya innayun Jesus an alyon di, Hi Apu Dios ya Espiritu an
adi matigo ta hiya nan atbohdi an hay nahamad hi pundayaw i hiya ya
bokon nan pundayaw an mipatigo ya ammuna te na ahan an adi matigon
punnomnom an miyunnudan hinan tugun Apu Dios.
25 Ya alyon bon diyen babai di, Hay innila' ya udum hi algo ya waday
ahi umali an pinto' Apu Dios an ma'alih Kristu. Ta hiyay mangipa'innilah
nan athinan agge ta'u innilah ad uwani.
26 Ya alyon Jesus di, Ot ten ha"on teen mi'hapihhapit i he"a nan alyom
hi umali.
27 Ta hidin munhaphappitan da Jesus i diyen babai ya nabangngad
nadan itudtuduwana ya masda'awdah naniganda an mi'haphappitan
hi Jesus i diyen babai. Mu ma"id ha nangibaga i Jesus hi'on tanganun
e mi'haphappitan i diyen babai. Ya atbohdin aggeda imbagah nan
babaih on nganney pohdonan ibaga i Jesus. 28 Ya hidiyen babai ya
namaaggot taynana nan buwod an ihagubna ot ma'anneh nan boble ot
ena pun'ibagah nadan tataguhdi an alyonay, 29 Ma'ayu'e ta eyu tigon han
tagun nanginnilah an namin an ina'inat'u te imbaganan ha"on. Umman
nin hiya nan Kristu.
30 Ta nadan tatagu ya immedah awadan da Jesus. 31 Mu hidin aggeda
ni' dimmatong ya inalin nadan itudtuduwanan hiyay, Apu Jesus, agat
mangan'a ni'.
32 Mu alyon Jesus di, Umman waday inan'u an aggeyu innila.
33 Ta nadan itudtuduwana ya munhimbabaggadan alyonday, Nganne
nin di nangiyalih inana?
34 Ot alyon Jesus di, Ha ahan di bumhug i ha"on ya nan e' pangatan
hinan pohdon nan nannag i ha"on ta way aton nan ipatamunan ha"on an
magibbuh.

Hay Ni'aligan Di Ahigapas

35 Alyon Jesus di, Da'yu'e ya alyonyuy ingganah on umey opat di
bulan ya ahi madatngan di ahigapas. Mu ibaga' i da'yu an hanadan
tatagu ya nipaddungdah nadan natong an wit ta mabalin an e gapason te
nundadaandan mangulug i ha"on. 36 Ya hanada'en e munggapas ya waday
bo'laonda an hidiye nan e pangulugan nadan tataguh nadan ipa'innilada
an hapit Apu Dios ta way atondan mi'tagu i hiyah munnananong. Ta
hanadan e munggapas ya nadan e nuntanom ya mun'am'amlongdan
namin. 37 Ta miyunnudan hinan imbagan handidan a'ammod ta'un
alyonday, Wadaday e muntanom hi wit ya nat'on bo nadan e munggapas.
38 Mu hinnag da'yu ta da'yuy e munggapas hinan aggeyu intanom.

Te nat'on di e nuntanom ya da'yuy i'aligan nadan e munggapas hinan intanom di udum.

Hanadan Kimmulug An I Samaria

39 Dakolday i Samaria an nangulug i Jesus an gapuh nan imbagan diyen
babai i dida an alyonay, Hiya ya innilanan namin nadan ina'inat'u te hiya
ot ibaganan ha"on. 40 Ta hidin imme nadan i Samaria hi awadan Jesus ot
ihapitanda ta umiyanda ni' hidi. Ot umiyanda mohdih duway algo. 41 Ta
dakolda boy kimmulug i Jesus an gapuh nan nuntudtuduwanan dida. 42 Ya
pun'ibagadah nan babain alyonday, Nan imbagam an a'at Jesus di nalmuwan
di pangulugmin hiya. Mu ad uwanin dingngolmi mo ahan nadan tudtuduna ya
nihamhamad di pangulugmin hiya te innilamin hiyah tuwe nan immannung
an umalin mangihwang i dita'un tataguh tun luta.

Nan Mundogoh An Imbabalen Han Ap'apu

43 Hidin nala"uh di duway algoh immiyanan da Jesus hidi ot umedah
ad Galilee an numboblayana an ta'on on inalina tuwalin 44 an namin
di propeta ya adi lispituwon nadan tataguh nan numboblayanda. 45 Mu
hidin immedahdi ya mun'am'amlong nadan tataguh dimmatnganda
an gapu ta dakol di tinigodah ina'inatnah ad Jerusalem hidin ngilin di
punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt.
46 Ya imme bo da Jesus hi ad Kana hi ad Galilee an hidi din awadan han kasal
an numbalinon Jesus nan liting hi bayah. Ya wahdih ad Kapernaum han ap'apu
an munhilbih nan patul an mundogoh nan imbabalena. 47 Ta hidin dingngolna
an wahdi da Jesus an nalpudah ad Judea ot ume ot ibagana i hiya ta wan
mi'yeh baleda ta ena ipaphod nan mun'at'ate an imbabalena. 48 Mu alyon Jesus
di, Umman da'yu'e ya gahin on waha tigonyuh milagro ya ahi ayu kumulug.
49 Mu adi damdama mangmanghop hidiyen ap'apu an alyonay, O Apu
Jesus, mu mi'yali'a bahan ta wan adi mate nan lala'in imbabale'.
50 Ot alyon mon Jesus i hiyay, Umanamut'a ot pumhod nan imbabalem.
Ya pinatin diyen tagu nan inalin Jesus ot ume.
51 Ya hidin wah nan awon ya dinamuna nadan tagalanan e manigon hiya ot
ibagadan hiya an pinumhod nan imbabalena. 52 Ot mahmahana hi'on anuud
di pinumhodana ya alyonday, Hi ad ugaban hidin ala'una. 53 Ya ninomnomnan
hidiyey nangalyan Jesus i hiya hi, Pumhod nan imbabalem.
Ta nihipun i diyey kimmulugandan namin an hina'amma i Jesus.
54 Ta i diyen immayandah ad Galilee hi nalpuwandah ad Judea di
nangatan Jesus i diyen mi'adwan milagrohdi.

Nan Mundogoh An Wadah Nan Da'ging Di Puhung

5 1 Indani ya nadatngan bo nan ohan ngilinon nadan Judyu hi ad
Jerusalem ot ume bo da Jesus hidi. 2 Ya wahdih ad Jerusalem han

puhung an nangadanan hi Betesda hinan hapit di Judyu an nihaggon
hinan way pangipa'wandah kalneron miyeh nan Templo. Ya wadaday
lima an punhiduman an iniphoddahdih nan way da'ging diyen puhung.
3 Ta hidiy umohnongan nadan dakol an tatagun waday liwahonda
an umat hinadan napilok ya napilay ya naparalays. Ta umo'ohnong
datuwehdi ta hahaddonday kumibyayongan nan liting. 4 Te hidiyen
puhung ya wada han anghel Apu Dios an uggan e mangihal hinan liting
hidi ta nan mamangulun dumokpah hinan kumibyayongana ya hiyay
ma'aan di dogohna.
5 Ya wadahdi han lala'i an immeh tulumpulut waluy (38) tawon
di nunligatana. 6 Ta hidin tinigon Jesus an bumbummaktad hidi ya
na'innilaanan nadney nunligatana ot alyonay, Ibba', on pohdom an
pumhod?
7 Ya alyonay, Pohdo' mu ma''id ha mangiyen ha''on hinan liting
hi'on kimmibyayong te hiyah mun'id'idi'ida' on waday namangulun
dimmokpah.
8 Ot alyon Jesus di, Agam ta tuma'dog'a ya inalam nan nalo'am ya
immanamut'a.
9 Ya na'ibagan pinumhod hidiyen tagu ot agamlahona mo nan nalo'ana
ot ume. Ya hay na'atan diye ya Habadun tungo. 10 Ta hidin tinigon nadan
Judyuh diyen tagu ot pun'ihingaldan alyonday, Undan aggem innilan
mipagol di pangdonam i naen abo'mu hinan athitun Habadun tungo?
11 Ya inalin diyen taguy, O te imbagan nan tagun nangipaphod i ha''on
hi ala' tun abo''u ya immanamuta'.
12 Ya alyonday, Nganneh diyen tagun nangibagah athidi? 13 Mu aggena
innilay ngadan diyen nangipaphod i hiya te on impaphod Jesus ot
mi'bagan umaan hidi ot e middum hinadan dakol an tatagu.
14 Mu indani ya tinigon Jesus hidiyen taguhdih nan Templo ot
alyonan hiyay, Maphod ta ad uwani ya pinumhod'a aya. Mu mahapul
mon idinongmu nadan adi maphod an ato'atom te adim'e ya iyal'alanay
punligatam. 15 Ta on na'innilaanan hi Jesus hidiyen nangipaphod i
hiya ot ma'anneh awadan nadan Judyu ot ipa'innilanan dida. 16 Ta
hidiyey nangihipunan nadan Judyu an humihiwon Jesus an gapuh
nangipaphodana i diyen tagu yaden Habadun tungo. 17 Mu alyon Jesus
di, Hi Ama ya ma''id ha dindinongnan mangipappapto' hi tatagu ta hiya
nan iyunnud'un hiya. 18 Ta namamay bohol nadan Judyu i hiya ta hiya
nan pinhoddan patayon. Te hay alyondah bahulna ya aggena inunud
nan uldin an mipanggep hinan Habadun tungo ya hay nangalyanah hi
Amanah Apu Dios te alyonday tanganuna ipaddung di adolna i Apu Dios.
19 Mu ta'on on athidi ya alyon Jesus di, Ibaga' i da'yu an nan
tamun Ama ya hiya damdamay tamu'. Te ha''on an Imbabalena ya
adi namaaggon ukoda' on inat'u nan pohdo' te ammuna nan tigo' an

ato'atonah ato'. 20 Athinay ibaga' te innila' an pohpohdona' i Ama ta hiya
nan an namin nadan tamuna ya impa'innilanan ha"on. Ya bokon ammuna
danaen ipa'atna i ha"on te wadaday iyal'alanan nakaskasda'aw an ipa'atna
i ha"on 21 an umat hinan abalinan Ama an managuh nate. Ta atbohdi i
ha"on an Imbabalena an abalina' an managuh nate. 22 Ya bokon hi Amay
munhumalyah tatagu te ha"on an Imbabalena di nangiyukodana. 23 Te
pinhodna an ipabaktuwa' hi tatagu an umat hi pangipabaktuwandan
hiya. Mu nan tagun adi mangipabaktun ha"on ya hidiyey panginnilaan
an ta'on on hi Ama an nannag i ha"on ya adina ipabaktu.

24 Ya alyon bon Jesus di, Ibaga' bon da'yu an nan tagun mangngol
hinadan itudtudu' ya patiyona an hay nannag i ha"on ya hi Apu Dios ya
hiyay mi'taguh munnananong te adi mo dusaon Apu Dios hi pidwana.
25 Te hay a'at di taguh ad uwani ya ayda nate te nihiwweda i Apu Dios
an gapuh bahulda. Mu pohdo' an ibaga i da'yu an mihipun hi ad uwani
ya mabalin an waday pi'taguwanda hi'onda unudon nadan dingngoldan
tudtudu' an Imbabalena. 26 Te hi Ama ya abalinanan pi'taguwon di
tatagunah munnananong. Ya atbohdin ha"on te indatna damdamah
diyen abalinan i ha"on an Imbabalena. 27 Ya gapu boh numbalina' hi
tagu ta Nitulanga' Hitun Tatagu ya ha"on di nangiyukodan Ama hi
munhumalyah atagutagu ta madusa nadan numbahul. 28 Ot adi ayu
masda'aw te immannung an madatngan han algo an donglon nadan
nun'a'ate di pangayaga' i dida 29 ta mamahuwanda. Ta nadan maphod di
ina'inatdah din ataguda ya diday mamahuwan an mi'tagu i Apu Dios hi
munnananong. Mu nadan adi maphod di ina'inatda ya mamahuwanda
damdama mu madusada ta munholholtapdah inggana.

Hay Muntistiguh A'at Jesus

30 Alyon bon Jesus di, Umman adi namaaggon inat'u nan pohdo' te
gahin on nan ibagan Amah ato' on ahi' aton. Ta hiya nan nipto' di ato'
an munhumalya ya mangipanuh hi tatagu te iyunnud'uh nan pohdon
nan nannag i ha"on. 31 Onha ha"on ya abuh di mangibagah niyata' ot
alinah adiya' patiyon. 32 Mu maphod ta hi Amay mangiyuhuh hinan
niyata' te innila' an nipto' di ibagana. 33 Ya ta'on on nan imbagan John an
mumbonyag hidin eyu nummahmahan i hiyah niyata' ya nipto' hidiyen
imbagana. 34 Adi' mahapul di tagun muntistiguh niyata' mu manu'eh
ipanomnom'u i da'yu din imbagan John an a'at'u ya ta alinah bumoddang
hi eyu pangulugan i ha"on ta wan mi'tagu ayu. 35 Te hi John ya ay ni'
dilag an mumbinang hidin nuntudtuduwanan da'yuh nan nahamad an
ma'unud ta nun'am'amlong ayu i han na'omtang.

36 Mu ha ahan di nahamhamad mu nan intuddun John an
mangipa'innila an ha"on ya hinnaga' i Ama ya nadan milagro an ato'ato'
an dadiyey inyukod Ama i ha"on. 37 Ta'on on hi Ama an nannag i ha"on

ya impa'innilanay a'at'u mu ningamut an adiyu patiyon ya adiyu abuluton
nadan impatigona. 38 Ta hiya nan ma"id ha niyatan nadan tuguna i da'yu
te adiya' kulugon an hinnagna. 39 Manu te ada'adalonyu nadan hapitna an
impitudo'na te alyonyuy hidiyey pi'taguwanyuh munnananong. Mu adi
ayu pa'immatun an ha"on nan pinhodnan ibaga. 40 Ta hiya nan adi ayu
mabalin an mi'taguh nan pi'taguwan an munnananong te adiya' kulugon.
41 Ya alyon bon Jesus di, Bokon nan adiyu pangipabaktuwan i ha"on
di gumapuh bumohola' te bokon hidiyey gamgama'. 42 Mu bumohola'
te ningamut an ma"id ha pamhodyu i Apu Dios. 43 Te ta'on on hiyay
nalpuwa' ya adiya' abuluton i da'yu. Onha nin ta hay udum di umali
ot wa nin an kulugonyuy itudtududa. 44 Te hay gamgamanyu ya hay e
pangipabaktuwan di ibbayun da'yu an bokon nan e pangibaktuwan Apu
Dios i da'yu an hiya ya abuh di nahamad hi madayaw ta hiya nan naligat
hi eyu pangulugan i ha"on. 45 Mu adiyu alyon on ha"on di mangibaga
i Ama an nabahulan ayu. Te hay mangipa'innilan nabahulan ayu ya
nan pundidinolanyun tugun Moses. Te alyonyuy inhamadyun inunud
mu hay immannung ya aggeyu. 46 Ot onha immannung an nahamad
di panguluganyuh nan tugun Moses ot wan kulugona' te ha"on hidiyen
nipa'innilah nan intudo'na. 47 Mu hay immannung ya adiyu kulugon
hidiyen tugun ot namaman adiyu kulugon tudan itudtudu'.

Hay Namanganan Jesus Hinadan Dakol An Tinatagu

(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; Luke 9:10-17)

6 1 Wada han immagwatan da Jesus hinadan itudtuduwanah nan
lobong an nungngadan hi Galilee an hay ohah ngadana ya Tiberias.
2 Ya dakkodakkol nadan tatagun mitmitnud i dida an gapuh nan
tinannigodan milagro an ina'inatna an umat hi nangipaphodan Jesus
hinadan mumpundogoh. 3 Ot tumikkid da Jesus hinan nabillid ot hidiy
umbunanda. 4 Ya i diye ya tuwen madatngan nan punnomnomnomanmih
nihwangan handidan a'ammodmih ateh ad Egypt. 5 Indani ya tinigon
Jesus an mun'iyunud nadan dakkodakkol an tinataguh awadanda. Ta
inligguhnan Philip ot alyonay, Daana nin ha e ta'u gumattangan hi ipa'an
ta'uh tudan tatagu?

6 Mu hi Jesus ya innilana tuwaliy atonan mamangan i dida mu
pinhodnan patnaon hi Philip ta hiya nan athidiy imbagana. 7 Ya alyon
Philip di, Ta'on nin mahan on amungon ha bino'lah nan waluy bulan ta
igattang hi makan ya adi damdamah umpong an ta'on on hin'u'uppingda
te tun dinakolda.

8 Ya himmapit nan ohan itudtuduwanan hi Andrew an hi ibban Simon
Peter ot alyonay, 9 Wahtu han ungan numbalun hi limay tinapay ya
han duwan ekan. Mu undan damdama umdah hi anon datuwe tayyan
dakkodakkol an tatagu.

10 Ya alyon Jesus di, Pabunonyu nadan tatagu.
Ot mumpanga'ubundah nan way naholo'an. Ya hay bilang nadan linala'i
ya umedah limay libu (5,000) an aggeda ni'bilang nadan binabai ya
nadan u''unga. Ta onda inumbun 11 ot alan Jesus nan liman tinapay ot
mundasal ta munhana i Apu Dios ot upi'upingona ot eda pun'ipiyappong
hinadan tatagu. Ot alana bo nan duwan ekan ot mundasal ot eda bo
pun'ipiyappong ot mangandan namin. 12 Ya hidin nabhugdan namin ot
alyon Jesus hinadan itudtuduwanay, Amungonyun namin nadan nabati ta
ma''id ha mitopal.
13 Ot eda amungon an namin ya napnuy himpulut duway (12) bahket.
14 Ya masda'aw nadan tatagu i diyen inat Jesus ta alyonday, Ma''id mahan
ha bahhonan hiyah nae nan Propeta an hahaddon ta'un umali.
15 Mu innilan Jesus an piliton nadan tatagu an hiyay mumbalin hi patul
ta hiya nan tinaynana dida ot e mun'ohha i han nabillid.

Hay Dimmallanan Jesus Hinan Uhhun Di Liting
(Matthew 14:22-33; Mark 6:45-52)

16 Hidin mun'ahdom ot ibangngad nadan itudtuduwan Jesus hinan
da'ging di lobong 17 ot munlugandah nan bangka ta ipluydah ad
Kapernaum. Mu lo'tat ya himmilong on ma''id hi Jesus. 18 Indani ya
ibibbikahna han dibdib ta maludulludun nadan dalluyun. 19 Ya hidin
umeh limay kilumitluy immadawwiyanda ya nangitiganda han tagun
mundaldallanan hinan uhhun di liting an ipluynah nan nunlugananda ta
nangintattakutda. 20 Mu himmapit ot alyonay, Adi ayu tumakut te ha''on.
21 Ta ona inathidi ya immatunandan hi Jesus ta immamlongda mohpe ot
pi'luganondah nan bangka. Ya ni'bagadan dimmatong hinan pingngit di
lobong an umayanda.

Hay E Nanama'an Nadan Tatagu I Jesus

22 Hidin nawi''it ya nanongnan deedahdi nadan tataguh dommang
nan lobong an hahaddondah Jesus. Te tinigodan agge ni'lugan hinadan
itudtuduwana yaden ma''id ha udum hi bangkah nabatih punluganana.
23 Mu indani ya wadaday dimmatong an bangka an nalpuh ad Tiberias
hidih nan da'ging di lobong an nihaggon hinan namanganan Jesus
hinadan tatagu hi nagibbuhan di nunhanaana i Apu Dios. 24 Ot hidin
ma''id ha odamonda i da Jesus hinadan itudtuduwana ot mi'lugandah
nan bangka ot ipluydah ad Kapernaum ta eda hama'on hidi. 25 Ta hidin
inakhupandahdih Jesus hinan dommangna ya alyonday, Apu Jesus, on
anuud di immaliyam hitu?
26 Ya alyonay, Innila' an manu'eh eya' hamahama'on i da'yu ya gapuh
nabhuganyuh nan tinapay hi ad ugaban an bokon gapuh nadan milagro
an tinannigoyun ina'inat'u.

Nan Makan An Alpuwan Di Nahamad An Itaguwan

27 Alyon bon Jesus di, Hay maphod ya hanat bokon ammuna nadan
makan an mapuh di eyu hamahama'on te hay ma'ahhapul di tagu
ya nan makan an adi mapuh te hidiyey alpuwan di pi'taguwanyuh
munnananong. Ya ha"on an Nitulang Hitun Tataguy alpuwan diyen
makan te hiyah diyey inyukod Ama i ha"on.
28 Ot alyonday, Nganne moy atonmi ta wan nan pohdon Apu Dios di
unudonmi?
29 Ya alyon Jesus di, Hay pohdon Apu Dios hi atonyu ya kumulug ayu i
ha"on an hinnagna.
30 Ya alyonda bo di, O mu mahapul an waha atom i ha milagro ta way
atonmin kumulug i he"a 31 an umat hidin mana an ina'inan handidan
a'ammod ta'uh din awahdidah nan agge naboblayan. Te binahami nan
nitudo' an alyonay, Han makan an nalpuh ad abunyan di indatnah
ina'inanda.
32 Mu alyon Jesus di, O mu hay immannung ya bokon nan ina'inandan
indat Moses di nahamad hi makan te hay nahamhamad hi makan an
malpuh ad abunyan ya nan idat Ama i da'yu. 33 Ya hidiyen alyo' hi makan
an malpun Apu Dios ya immalin nalpuh ad abunyan ta hiyay alpuwan di
pi'taguwan hi munnananong.
34 Ya inalidan hiya di, Apu Jesus, ot daan mo ta hidiyey idatmun da'mih
abigabigat.
35 Mu alyon Jesus i diday, Ha"on nan umat hi makan an alpuwan di
pi'taguwanyu hi munnananong. Ot hanan tagun mangunud i ha"on ya
mundinol te paddungnay adi ma'ma'aggangan ya adi ma'ma"uwoh. 36 Mu
imbaga' tuwalin da'yu an ta'on on tinannigoyu nadan ina'inat'u mu hiyah
diyen adi ayu kumulug i ha"on. 37 Mu wadaday inyukod Ama i ha"on an
diday kumulug i ha"on ya adi mabalin hi iwalong'u dida. 38 Te manu'eh
tinayna' hi ad abunyan ta immaliya' hitun luta ya ta wan ato' nan pohdon
Ama an nannag i ha"on an bokon hanan pohdo' di ato'. 39 Ya hay pohdon
Ama ya ipapto"u nadan tatagun inyukodnan ha"on ta ma"id ha ta'on hi
ohah mihiwwe te mahuwa' didah pidwana. 40 Te ha tuwaliy pinhodna
ya an namin nadan kumulug i ha"on an Imbabalena ya mahuwa' nimpe
didah pidwana ta mi'tagudah munnananong.
41 Mu nadan Judyu ya ngumodongododa te hay nangalyan Jesus di
hiya nan umat hi makan an nalpuh ad abunyan. 42 Te alyonday, Undan
bokon hiyah nae nan hi Jesus an imbabalen Joseph? Ya tanganuna alyon
hi nalpuh ad abunyan te undan agge ta'u innila da amana i inana?
43 Mu alyon Jesus di, Tanganu on ayu ngumodongodo? 44 Ibaga' i da'yu
tee an ta'on on nganneh diyen tagu ya gahin di hi Ama an nannag i ha"on
di mangdat hi pamhodnan kumulug ya ahi mabalin an kumulug i ha"on

ta ha"on di managu i dida hitun udidin di algo. 45 Te hay intudo' handidan
propeta ya alyonday, Hi Apu Dios di mangitudduh aton di tatagu. Ot
nan tagun mangngol ya mangunud hinadan itudduna ya hiyay kumulug
i ha"on. 46 Adi' alyon hi wada i da'yuy nanigo i Ama te immannung an
ma"id ha ohah taguh nanigon hiya te ammunaa' an nalpuh awadana. 47 Ta
hiya nan ibaga' i da'yu an nan tagun mundinol i ha"on ya hiyay mi'taguh
munnananong 48 te ha"on nan umat hi makan an alpuwan di pi'taguwan i
Apu Dios 49 an adi umat hinan mana an ina'inan handidan a'ammod ta'uh
din awadandah nan agge naboblayan mu hiya damdaman nun'a'ateda.
50 Mu nan tagun mangan ituwen alyo' hi makan an nalpuh ad abunyan ya
munnananong di pi'taguwana i Apu Dios. 51 Ya ibaga' bon da'yu an ha"on
nan nahamad an makan an nalpuh ad abunyan. Ot nan tagun mangan
ituwe ya hiyay mi'taguh munnananong. Ta hituwen adol'uy idat'uh anon
nadan tataguh tun luta ta way atondan mi'tagu.

52 Ona inalih diye ya bimmungot nadan Judyu ta munhahannuda an
alyonday, Nganne ihyay atonan mangipa'an hi adolna i dita'u.

53 Ot alyon bon Jesus i diday, Ibaga' i da'yu an ha"on an Nitulang Hitun
Tatagu ya gahin di hay adol'uy anonyu ya hay dala' di inumonyu ya ahi
mabalin an mi'tagu ayu i Apu Dios hi munnananong. 54 Te nan tagun
mangan hi adol'u ya manginum hi dala' ya hiyay waday pi'taguwanah
munnananong ya hiya boy mahuwa' hitun udidin di algo. 55 Te tun
adol'uy nahamad an makan ya nan dala' di nahamad an ma'inum. 56 Ta
nan mangan hi adol'u ya manginum hi dala' ya hiyay nanongnan middum
i ha"on. Ya atbohdin nanongnay pi'idduma' i hiya. 57 Te atbohdi i ha"on an
hi Ama an nannag i ha"on di alpuwan di pi'taguwa'. Ta athidi bo an nan
tagun mangan hinan adol'u an paddungnay makan ya hiyay pi'taguwo' hi
munnananong. 58 Te ha"on nimpe nan makan an nalpuh ad abunyan an
adiya' umat i dadiyen mana an ina'inan handidan a'ammod ta'u te inanda
mu nateda damdama. Mu nan tagun mangan ituwen inali' an makan ya
hiyay mi'taguh munnananong.

59 Hiyah naey intuddun Jesus hidih nan a'am'amungan di Judyu hi ad
Kapernaum.

60 Ya nadan nitnunitnud i Jesus an nangngol i naen intudduna ya
dakolday nangalih, Nunnaud mo ahan hinaen intudduna. Ta nganne nin
mahan ha e mangabulut i ha athina?

61 Mu hi Jesus ya innilanah diyen inalida ta hiya nan alyonan diday,
Undan hinaen intuddu' di panginganuyanyun umunud i ha"on? 62 Mu
onha tigona' an Nitulang Hitun Tatagu hi pumbangngada' hi ad abunyan
ot nganne nin mahan di punnomnomyuh a'at'u? 63 Mu hay maphod ya
innilaonyun nan pi'taguwan i Apu Dios ya malpuh nan Espiritunan
bokon gapuh nan a'at ta'u tuwalin tagu. Ot hinaen imbaga' i da'yuh ad
uwani di usalon nan Espiritu an muntudtudun da'yu ta wan mi'tagu ayuh

munnananong. 64 Mu innila' an wadaday udum i da'yun adi kumulug i ha"on.

Athinay imbagan Jesus te innilana tuwali dadiyen adi kumulug i hiya ya ta'on on nan tagun mangipatiliw i hiya. 65 Ya innayuna bon alyon i diday, Hiyah naey gapunah nangalya' hi gahin di hi Ama di mangdat hi pamhod nan tagun umunud ya ahi mabalin an kumulug i ha"on.

66 Ta nihipun i diye ya dakolday nangiwalong an miyunud i hiya. 67 Ta imbagan Jesus hinan Apostoles an alyonay, Ot da'yu ngay pibo on taynana'?

68 Ya hi Simon Peter di nambal ya alyonay, Apu Jesus, taynan da'a'e ot nganney udum hi emi un'unudon? Innilami an nan itudtudum ya abuh di gumapuh pi'taguwanmih munnananong. 69 Ot hiya nan he"ay patiyonmi te innilamin he"a nan na'hammad an pinto' Apu Dios an Mumpatul.

70 Ya inalin Jesus i diday, Undan agge da'yu pinto' an Apostoles i ha"on mu nehna damdamay ohan da'yun umat hi nomnom Satanas di nomnomna.

71 Hinaen imbagan Jesus ya hi Judas an hi na' Simon Iskariot te innilanan hiyay mangipatiliw i hiya an ta'on on hiyay ohah nadan Apostoles.

Hay Agge Kimmulugan Nadan I'iban Jesus I Hiya

7 1 Indani ya imme da Jesus hinadan boblehdi hi ad Galilee mu agge immeh ad Judea te innilanan deedahdi nadan mangipangpanguluh nadan Judyu an naminhod an mamaten hiya. 2 Yaden tuwen madatngan nan punnomnomnomanmih e nun'anallungan handidan a'ammodmih nan agge naboblayan. 3 Ta hiya nan alyon nadan linala'in i'iban Jesus i hiyay, Ot ume'a eh'ah nan ngilin hi ad Judea ta tigon nadan miyun'unud i he"a nadan milagron atom. 4 Te nganney aton di atagutaguh abobboblen manginnilan he"a hi'on iyohham hi ohan boble nadan milagro an ato'atom.

5 Athidiy imbagan nadan i'iban Jesus te ta'on on dida ya aggeda kimmulug i hiya. 6 Mu hay nambal Jesus ya alyonay, O mu bokon hi ad uwaniy umaya' te agge ni' nadatngan di e' pangipa'innilaan hi a'at'uhdi. Te adi umat i da'yu an kumpulnay pinhodyu an umayan on mabalin. 7 Te adi da'yu ahiwawan hinadan tatagu mu ha"on ya ahiwawana' an gapuh nadan adi maphod an ato'atonda ya adi miyunnudan hinan itudtudu'. 8 Ot da'yu moy mamangulun umehdi te adiya' ni' mi'yalih ad uwani te agge nimpe nadatngan nan e' pangipa'innilaan hi a'at'uhdi.

9 Ta nihaha"ad ni' hi Jesus hi ad Galilee.

Hay Immayan Jesus Hinan Templo

10 Hidin imme nadan i'iban Jesus i diyen ngilin ot makak damdamah Jesus ot umeh ad Jerusalem mu agge numpatpatigoh nadan tatagu. 11 Ya

hanada'en mangipangpanguluh nadan Judyu ya adida mangmanghop an
e mangibagabagah nadan tatagun na'amung hi'on waday tinigodan hiya.
12 Ya hanada'en na'amung ya hi Jesus di punhahapitanda ta wadaday
mangalih maphod di pangatna mu hanada'en udum ya alyonday,
Adi, te umman ena e ha'ha"ulon nadan tatagu. 13 Mu datuwen tatagu
ya ikutkutyamdan munhahapit te tumakutdah pangngolan nadan
mangipangpanguluh nadan Judyu.
14 Ta hidin nungginawa moh diyen ngilin ya immeh Jesus hinan Templo
ot muntudduhdih nadan tatagu. 15 Ta hanada'en mangipangpanguluh
nadan Judyu an nangngol ya masda'awda ta alyonday, Tanganu udot on
ma"id ha adalna ya na'la"ing an muntuddu?
16 Mu alyon Jesus di, Nan itudtudu' ya bokon ha"on ya abuh di ud
nomnom te umman nalpu i Apu Dios an nannag i ha"on. 17 Ot nan
naminhod an mangat hinan pohdon Apu Dios ya umman ma'innilaana
hi'on hituwen itudtudu' ya nalpu i Apu Dios onu nalpuh nomnom'u ya
abuh. 18 Te nan tagun nan malpuh nomnomnay itudtuduna ya hay e
pangipabaktuwan di tatagun hiyay gamgamana. Mu adi athidi i ha"on
te hay pinhod'u ya hay e ipabaktuwan nan nannag i ha"on. Ot hinaey
panginnilaanyu an adiya' ma'layyah. 19 Te adiya' umat i da'yun mangalih
un'unudonyu nadan tugun Moses mu layahyu te onha athidi ot nganun
ayu numanomnom hi atonyun mamaten ha"on.
20 Mu alyon nadan tatagun na'amung di, Umman on'a nee
mabongbongang te undan nganne bopooh ha naminhod an mamaten he"a?
21 Ya alyon Jesus di, Undan agge immannung an gapuh din
nangipaphoda' i han mundogoh i han Habadun tungo ya bimmungot
ayu? 22 Ya otten ta'on on da'yu ya muntamu ayuh nan Habadun tungo
te eyu ipakugit nadan imbabaleyun linala'i hi'on nadatngan nan
pangunudanyuh nan imbagan Moses. Mu hay immannung ya bokon hi
Moses di nangihipun i naen kugit te handidan namangulun a'ammod ta'u
ot ahi hi Moses. 23 Ot at'ehdi an ta'on on Habadun tungo ya eyu ipakugit
nadan imbabaleyu ta wan adiyu ibahho nan tugun Moses ya nganun ayu
himmihiwon ha"on hi nangipaphoda' i han mundogoh hidin Habadun
tungo? 24 Hay maphod ya pa'annomnomonyu on ahi ayu humapit ta adi
namaaggon inaliyuh nibahhoy inat di ohan tagu.
25 Ta nadan udum an tataguh ad Jerusalem an nangngol i diyen
inalin Jesus ya munhimbabaggaandan alyonday, Undan bokon hiyah
nae nan alyonday eda patayon? 26 Ma"id ha mapto' ya na'innilaan nadan
mangipangpanguluh nadan Judyu an hiya nan Kristu te tanganu on
wahnan muntudtuduh tudan tatagu ya adida mohpe ipadinong? 27 Mu
munduwaduwada damdama te alyonday, Umman bokon nin hiyah nae te
hanan umalin Kristu ya ma"id ha nanginnilah alpuwana mu hinaen tagu
ya innila ta'uy nalpuwana.

28 Ta hidin muntudtuduh Jesus hinan Templo ya inlotnan alyonay, On
immannung an in'innilaa' i da'yu? Ya on innilayuy nalpuwa'? Ma"id ha
mapto' ya aggeyu innila an hanan immaliya' hitun luta ya bokon ha"on di
ud nomnom ya abuh te umman hay ud nomnom ya nan nannag i ha"on
an hiya nan nahamad an Dios mu aggeyu in'innila. 29 Mu ha"on'e ya
in'innila' te hiyay nalpuwa' ya hiyay nannag i ha"on.
30 Ta gapu i diyen inalina ya namaman pinhoddan tiliwon mu
agge na'at te agge ni' inyabulut Apu Dios. 31 Ya dakolda damdamay
kimmulug i hiya an dida nan nangalih immannung an hiya nan Kristu
te alyonday, Undan mabalin ta wa nin bo ha ohah umali i ha iyal'alanan
nakaskasda'aw di atona mu hituwen tagu?
32 Mu hidin dingngol nadan Paliseu ya nadan nabaktun padi dadiyen
al'alyon nadan tatagu an a'at Jesus ot honagonda nadan guwalyah nan
Templo ta eda tiliwon. 33 Mu madinol damdamah Jesus te alyonay,
Na'omtang han id'idduma' i da'yu te agagga mo ya mumbangngada' hi
awadan nan nannag i ha"on. 34 Ta ta'on hi ona' e hamahama'on ya adiya'
akhupan i da'yu te nan umaya' ya adi mabalin hi umali ayuhdi.
35 Ta hidin dingngol nadan Judyuh diyen inalin Jesus ya
munhimbabaggadan alyonday, Daana nin nan alyonah umayana ta
adi ta'u pa'hamma' i hiya? Wa nin an umeh nadan boblen di Greek
an awadan nadan ibba ta'un Judyu ta wan e muntudtuduhdi. 36 Te
tanganuna alyon di ta'on on ta'u e hamahama'on ya adi ta'u pa'hamma' i
hiya? Ya alyona boy adi ta'u mabalin an ume i diyen umayana. Ya nganne
nin di pohdonan ibaga?

Nan Liting An Lummuh Pi'taguwan I Apu Dios

37 I diyen ma'udin algon diyen ngilin ya na'amung nadan tatagu
te hidiyey na'anhan hinadan Judyu. Ot tuma'dog hi Jesus ot oltonan
nangibagah nan in'alignan alyonay, Wahna'e ha na'uwoh ya hanat umali
ayu ta uminum ayuh nan liting an idat'u. 38 Te alyon nan impitudo'
Apu Dios di, Nan tagun kumulug i ha"on ya mawadaan hinan liting an
alpuwan di pi'taguwan an paddungnay obob an adi matmatdu'.
39 Hanan liting an imbagan Jesus ya hiyah nae nan Espiritun Apu Dios
an ipiddumnah nadan tatagun kumulug i hiya. Mu hidin nangibagaan
Jesus i diye ya ma"id ni' hidiyen Espiritun Apu Dios hinadan tatagu te
agge ni' nipabaktuh Jesus hi ad abunyan. 40 Ta hidin dingngol nadan
tataguh diyen inalina ya inalin di udum di, Immannung peman eh'a nee
an hiya nan Propeta. 41 Ya nada'en udum ya alyonday, Hiyah nae nan
Kristu. Mu nadan udum ya alyonday, Bokon man. Te nan Kristu ya bokon
hi ad Galilee di alpuwana. 42 Te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Nan
Kristu ya malpuh nan holag David. Ya atbohdin hi ad Bethlehem an
boblen David di iyayyamana. 43 Ta agge nun'u'unnudan di punnomnom di

tataguh nan a'at Jesus. 44 Nadan udum ya pinhoddan tiliwon mu ma"id ni' ha nangipatnan e muntiliw i hiya.

Hay Nibahhawan Di Puntiliwandan Jesus

45 Ta hanadan guwalyah nan Templo an hinnag nadan Paliseu ya nadan nabaktun padi ya aggeda tiniliw hi Jesus. Ta hiya nan hidin numbangngadda ya alyondan diday, Tanganunyu bo agge tiniliw?
46 Mu alyon nadan guwalya di, Aggemi man te hidin dongdonglonmi ya ma"aphod di panudduna an ma"id ha nipaddungana.
47 Ya alyon nadan Paliseu di, Undan ta'on on da'yu ya nihapitan ayu? 48 On tinigoyu ya wadan da'min Paliseu onu nadan mangipangpanguluh nadan tatagu hi namati i hiya? 49 Ma"id man. Te hanadan kumulug i hiya ya diday munholtap hi bungot Apu Dios te aggeda innila nan tugun Moses. 50 Mu hi Nikodemus an imme ni' hi awadan Jesus i han nahdom di nangalih nadan ibbana an alyonay, 51 Hinan uldin ta'un Judyu ya agge'e ni' nahumalya nan tagu ya adi namaaggon alyon ta'uh numbahul.
52 Mu alyondaot i hiya di, Undan i Galilee'a damdama? Ta'on on hama'om hinan impitudo' Apu Dios ot ma"id ha alyonay waha propetah malpuh ad Galilee.
53 Ta on nagibbuh hidiyen nunhahapitanda ot mumpanganamutda.

8 1 Ot umeh Jesus hinan nabillid an nungngadan hi Olibo.

Han Babain Na'akhupan An Nunluktap

2 Ya i diyen hiyah nawi"it ot mumbangngad boh Jesus hinan Templo. Ya dakolday tatagun na'amung ot umbun ot itudtuduwana dida. 3 Mu hidin muntudtuduh Jesus ya inighop nadan Paliseu ya nadan muntudtuduh uldin di Judyu han babain na'akhupan an nunluktap. Ot eda pata'dogon hi hinangngab nadan na'amung an tatagu. 4 Ot alyondan Jesus di, Apu Jesus, hituwen babai ya na'akhupan an nunluktap. 5 Ot nganney ibagam hi ma'at i hiya te hinan Nitudo' an Tugun Moses ya alyonay nan tagun mangiluktap hi ahawana ya mahapul an puntopa ta ingganah mate.
6 Manu'eh inatdahdi ya pinhoddan patnaon hi Jesus ta alinah waha mibahhoh pambalna ta waha ipabahuldan hiya. Mu nunyu"ung hi Jesus ot puntudo'nay gamatnah nan luta. 7 Mu ipapilit nadan tatagun mahmahan hi'on nganney ibaganah ma'at i diyen babai. Ta timma'dog mo ot alyonan diday, Hanan ma"id ha bahulnan da'yu ya hiyay mamangulu an muntopa ituwen babai.
8 Ot munyu"ung bo ot puntudo'nay gamatnah nan luta. 9 Mu hidin dingngolda nan imbagan Jesus ya way ohaon mange an impangulun nadan a'amamma. Ta lo'tat ya ammunah Jesus ya nan babain nabati. 10 Ta hidin timma'dog hi Jesus ot alyonan hiyay, Tanganu on daanda? Undan ma"id ha nabatih mampa i he"a?

11 Ya alyon diyen babai di, Ma''id, Apu Jesus.
Ya alyon Jesus di, Ta'on on ha''on ya adi da'a dusaon ot ekat umanamut'a mu hanat idinongmun mangat hinadan pumbahulan.

Hi Jesus Ya Hiyay Patal

12 Wada bo han nuntudduwan Jesus ot alyonay, Ha''on nan ma'alih patal an mamatal hi nomnom di tataguh tun luta. Ot nan tagun umunud i ha''on ya adi mo umat hinadan tatagun paddungnay wahnan munhihillong. Ya wada moy pi'taguwandah munnananong.
13 Ya alyon nadan Paliseu i hiyay, Layahmu te he''a nee on imbagam di a'atmu.
14 Mu alyonan diday, Ta'on on ha''on di mangibagah a'at'u mu immannung an namin di ibaga'. Te innila' di nalpuwa' ya atbohdin innila' an hidi damdamay pumbangngada'. Mu da'yu'e ya aggeyu innila 15 te hinaen imbagayun a'at'u ya nalpuh nomnomyun tatagu. Mu ha''on ya bokon hay e' punhumalyaan hi tataguy immaliya'. 16 Ya ta'on on alinah munhumalyaa' ya nipto' di punhumalya' te bokona' oha te duwa ami i Ama an hiya nan nannag i ha''on. 17 Ya ta'on on nan wahnan Nitudo' an Tugun ya alyonay, Wadada'e ha duwah muntistigu ta mun'unnud nan ibagada ya immannung hidiyen ibagada. 18 Ot athidi bon ha''on te ibaga' di a'at'u ya tistiguwana' i Ama an nannag i ha''on.
19 Ya alyon bon nadan Paliseu di, On daan hi Amam?
Ya alyonan diday, Aggeya' innilan da'yu ta hiya nan aggeyu innilah Ama. Mu onha innilaa' i da'yu ot innilayu damdamah Ama.
20 Ta hiya danaey imbagan Jesus hidin nuntudtuduwanah nan Templo hidih nan way pangi'amungandah nan pihhun midawat i Apu Dios. Mu ma''id ha nuntiliw i hiya te agge ni' nadatngan di timpuna.
21 Ya alyon bon Jesus di, Indani'e ta taynan da'yu ot eya' man hama'on i da'yu mu naladaw mo. Ta hiya nan hitun atayanyu ya nanongnan adi mapakawan di bahulyu ta adi mabalin hi umali ayuh nan umaya'.
22 Ya alyon nadan Judyu di, On nin e mumpate te tanganuna alyon hi adi mabalin hi ume ta'uh nan umayana?
23 Mu alyon bon Jesus di, Da'yu'e ya hitun lutay awadanyu ta hiya nan hay punnomnom nadan wahtun lutay punnomnomyu. Mu adi athidi i ha''on te ad abunyan di nalpuwa'. 24 Ot ibaga' i da'yu an ta'on on hitun atayanyu ya adi mapakawan di bahulyu hi'on adiyu patiyon nan imbaga' an a'at'u.
25 Mu alyonda boy, Undan ngadan'a aay?
Ya alyon bon Jesus di, Nan imbaga' an a'at'u an nihipun hidin hopap di nuntanudtuduwa' ta ingganah ad uwani ya hiyah diyen agge naluman.
26 Unhaot ibaga' nadan dakol an ipabahul'un da'yu mu adi' atonhidi te ammuna nan pinhod nan nannag i ha''on di ibaga' i da'yun tatagu. Te

hiya ya nipto' an namin di ibagana. 27 Mu aggeda na'awatan an nan a'at
Ama ta'un hi Apu Dios di inalinan dida.
28 Ot alyon mo bon Jesus di, Hitun pangipata'doganyuh nan krus an
ipata'a' an Nitulang Hitun Tatagu di ahiyu panginnilaan an immannung
nadan imbagabaga' an a'at'u. Ya innilaonyu bon bokon ha"on on
in'innat'uy pohdo' te hanadan imbagan Ama di inunud'u. 29 Te hi Ama an
nannag i ha"on ya adiya' taytaynan ta wadawadan ha"on. Te ha"on'e ya
hanadan umipa'amlong i hiyay ato'ato'.
30 Ta gapu i diyen imbagana ya dakolday kimmulug i hiya.

Hanan Nambut Hi Tagu

31 Alyon Jesus hinadan Judyu an kimmulug di, Hi'on inaynayunyu nan
pangulugyun ha"on ya immannung an da'yuy nahamad hi intudduwa'.
32 Ya innilaonyu nan immannung an a'at'u ta hidiyey mangihwang i da'yu
hinan paddungnay nihbutanyu.
33 Mu wadaday udum an nangngol i diye an alyonday, Ma"id man ha
ud himbut i da'mi te holag da'min Abraham. On nganney ibalinan naen
inalim an emi ihwangan hinan ud himbut i da'mi?
34 Ya alyon Jesus di, Ibaga' i da'yu an nan tagun mangat hi pumbahulan
ya hanan pumbahulan di ay ud himbut i hiya te amod on dadiyen
pumbahulan di atona. 35 Ya hana'en himbut ya ma"id ha bilangnah nan
ena niha"adan an adi umat hinan imbabalen diyen niha"adana. Ot athidin
da'yu i Apu Dios. 36 Ta hiya nan onha ha"on an Imbabalen Apu Dios di
pundinolanyuh mangipa'aan hinan pumbahulan an amod on mummandal
i da'yun mumbahul ya umannung an ma'at.
37 Ya innila' an holag da'yun Abraham mu adi ayu umat i hiya ta
hiya nan pohdonyun patayona' te adiyu pohdon an unudon nadan
itudtudu'. 38 Hanadan ibagabaga' ya nadan tinigo' i Ama. Mu ningamut
an adiyu pohdon an unudon te nan nomnom nan nangimbabalen da'yuy
un'unudonyu.
39 Ya alyon nadan Judyu di, Undan agge immannung an hi Abraham di
ud holag i da'mi.
Ya alyon Jesus i diday, Onha hi Abraham di ud holag i da'yu ot
wan maphod di pangatyu an umat hi nangatna. 40 Ya unhaot adi ayu
numanomnom hi atonyun mamaten ha"on te ha"on di mangipa'innilah
nan nahamad an ma'unud an dingngol'u i Apu Dios. Ma"id ha athinah
a'at Abraham. 41 Mu athinay a'atyu te ningamut an hanan pangat nan
nangimbabale i da'yuy pangatyu.
Ya alyonday, Adi da'mi ipaddung hinan nilaglagah te umman ohah Apu
Dios an hi Amami.
42 Ya alyon Jesus di, Onha hi Apu Dios di immannung an hi Amayu ot
wan pohpohdona' i da'yu. Te hiyay nalpuwa' ot ahiya' umalih tun luta. Ya nan

immaliya' hitu ya bokon nimpe ha"on ya abuh di ud nomnom te hiyay nannag i ha"on. 43 Mu manu'eh adiyu ma'awatan nadan ibagabaga' ya adiyu tuwali pohdon an donglon nadan itudtudu' 44 te imbabale da'yu nimpe i Satanas ta pohpohdonyun aton nan pohdona an hiya nan pimmatepateh din hopapna ta ingganah ad uwani. Ya ma"id ha immannung tuwalih ibagana te ningamut an ma"id tuwali ha maphod hi atona. Te on han layah han impa'inghana te hiya tuwaliy nalpuwan di layah. 45 Ta hiya nan adiya' patiyon i da'yuh pangibaga' hinan nipto'. 46 Ya ta'on on ma"id ha inakhupanyuh nibahhawa' te immannung tudan ibagabaga' mu adiya' patiyon. 47 Mu innila' an manu'eh adiyu patiyon nadan tugun Apu Dios ya bokon da'yuy tataguna te hanadan tataguna ya patiyonda nan ibaga'.

48 Ya alyon nadan Judyu di, Tigom, an immannung tuwali din inalimi an i Samaria'a te da'yun i Samaria ya ahiwawan da'min Judyu. Ya immannung mahan nee an waday dimunyu an nih'op i he"a.

49 Ya alyon Jesus di, Umman aggeya' nahi'pan te on'u ipabaktuh Ama mu amod ona' pihulon i da'yu. 50 Mu ta'omman te umman bokon hay e pangipabaktuwan di tatagun ha"on di gamgama'. Mu waday ohan naminhod an mangipabaktun ha"on ot hiyay ukod an mangibagah a'at'u. 51 Ot ibaga' tee i da'yu an nan tagun manginaynayun an mangunud hinadan tudtudu' ya adi matmatte.

52 Ya alyon nadan Judyu di, Immannung mahan neen nahi'pan'a. Te on ni'mo on da Abraham hinadan propeta ot nun'a'ateda ya tanganunmu ihya alyon hi adida matmatte nadan mangunud hinadan tudtudum. 53 Undan nabakbaktu'a mu handin hi apumin hi Abraham ya handidan propeta. Undan ngadan'a ihya aay?

54 Ya alyon Jesus di, Onha ha"on di mangipabaktuh niyata' ot immannung an ma"id ha hilbina. Ta hiya nan ukod hi Ama an alyonyuh dayawonyu an mangipabaktu i ha"on. 55 Mu hay immannung ya aggeyu innilah Ama mu ha"on ya innila' te hiyay un'unudo'. Te onha alyo' hi agge' innila ot munlayaha' an umata' i da'yu. 56 Ya ta'on on hi apu ta'uh din nadnen hi Abraham ya mun'am'amlong hi nanginnilaanah umaliya' hitun luta ya namamay amlongnah din nipa'annungana.

57 Ya alyon bon nadan Judyu di, Unga'a udot nee an ma"id ni'mo ha nabongley (50) tawonmu ya alyom hi tinigom hi Abraham?

58 Ya alyon bon Jesus di, Ibaga' i da'yu an ta'on on hidin agge ni' niyayyam hi Abraham ya wadaa' mo tuwali.

59 Mu hidin inalin Jesus hidiye ya pun'agamlahday batun pampadan hiya. Mu na'ibagan immayuduk hi Jesus hinadan tatagu ot inayunan umaan hidih nan Templo.

Han Lala'in Napilok An Nihipun Hi Niyayyamana

9 1 Hidin mundaldallanan da Jesus ya tinigoda han lala'i an nihipun hi niyayyamana ya napilok. 2 Ya alyon nan itudtuduwanan hiyay, Apu

Jesus, tanganu on namaag ya napilok hituwen taguh niyayyamana? On gapuh bahulna onu gapuh bahul nadan a'ammodna?

3 Ya alyon Jesus i diday, Bokon danaey gapuna. Mu manu'eh napilok ya
ta wan mipatigo nan abalinan Apu Dios an mangipaphod hi napilok. 4 Te
ad uwanin mapatal di pangatan ta'uh nan ipatamun nan nannag i ha"on
te indanit madatngan di hilong ot ma"id ha mabalin hi muntamu.[b] 5 Te
ad uwanin wahtuwa' ni' hitun luta ya ay hanan ma"id ha ahdomana te
wadaa' an mangipapatal hi nomnom di tatagu. 6 Ot tumokpah nan luta
ta napalut nan pito' ot alana ot ilitanah matan nan napilok. 7 Ot alyonay,
Ekat eka mun'apuh nan way lobong an nungngadan hi Siloam. Hay
ibalinan nan Siloam ya nahnag. Ta immeh diyen napilok ot e mun'apu ya
tumigo mohpey matana ot umanamut.

8 Ya hidin tinigon nadan hinaggona ya nadan udum an nanigotigo i
hiyah din ena immodo'odowan ya alyonday, Undan bokon hiyah nae din
napilok an um'umbun an immanod'oddo?

9 Ya alyon nadan udum di, Ot ten hiyah nae.

Mu alyon nadan udum di, Bokon nin mu ay hanan hiya.

Ta lo'tat mo ya himmapit hidiyen nipaphod an napilok ni' ot alyonay,
Ha"on hidiyen ibagbagayu.

10 Ya manahmahandan alyonday, Nganney na'at ta pamaag udot ya
tumigo mohpey matam?

11 Ya alyonay, Umman han hi Jesus di timmukpah nan luta ta napalut
nan pito' ot alana ot ipaklanah mata' ot ahina alyon di eya' mun'apuh nan
lobong an nungngadan hi Siloam. Ot hidiyey inat'u. Ya tumigo mohpey
mata'.

12 Ya alyonda boy, Ot daan hidiyen tagu?

Ya alyonay, Agge' innila.

13 Ot iyedah diyen lala'in napilok ni' hinadan Paliseu 14 te hidiyen
nangipaphodan Jesus i hiya ya Habadun tungo. 15 Ta onda dimmatong
ot mahmahan bon nadan Paliseu an alyondan hiyay, Nganney na'at ta
tumigo mohpey matam?

Ya inuhuhna bon didan alyonay, Pinaklaan Jesus di mata' hi pito' ot
ahi' e apuwan ya tumigoy mata'.

16 Ta ha moy alyon nadan udum an Paliseu ya alyonday, Undan hi Apu
Dios di nalpuwan di abalinan ha athinan adina unudon nan nibagah nan
tugun an ma'unud hinan Habadun tungo?

Mu alyon nadan udum di, O mu onha layahna ot ma"iddot ha
abalinanan mangat hi milagro. Ta hidiyey linummuh nagogodwaan
nadan Paliseu.

---

[b] **9:4** Hay pinhod nan mapatal an alyon ya nan wada ni' hi Jesus hitun luta. Ya nan hilong'e ya hidiye nan ma"id moh Jesus hitun luta.

17 Ta impidwada bon nummahmah hinan lala'in alyonday, O ya he"a ya
nganney punnomnommuh a'at diyen tagun nangipaphod hi matam?
Ya alyonay, Innila' an hiya ya propeta.
18 Mu nadan Judyu ya adida patiyon an hidiyen lala'i ya napilok ni' ta
hiya nan impa'ayagda mo nadan a'ammodna 19 ot ibagadan alyonday, On
hiyah tuwe nan imbabaleyu an nihipun hi niyayyamana ya napilok? Ya
tanganu on tumigoy matanah ad uwani?
20 Ya alyonday, O hiyah nae nan imbabalemin napilok hi niyayyamana.
21 Mu aggemi innilay na'at ya ta'on on nan nangipaphod. Mu
mahmahanyun hiya ot makilog an innilanan mambal.
22 Manu'eh athidiy nambal dadiyen a'ammodna ya tumakutdah nadan
ap'apun di Judyu. Te hay hinahapit nadan mangipangpanguluh nadan
Judyu ya an namin nadan mangalih hi Jesus nan Kristu ya pa'aanondah
nan a'am'amungan di Judyu ta adida pi'yamungon hinan pundayawanda.
23 Ta hiyah diyey gapunah nangalyanday mahmahandan hiya ot makilog.
24 Ta impa'ayag mo bon nadan Paliseu nan napilok ni' ot alyondan
hiyay, Isapatam i Apu Dios ta nan immannung di ibagam i da'mi te
innilami an hidiyen tagu ya numbahul.
25 Ya alyon diyen lala'i di, Agge' innilah on numbahul onu agge. Mu hay
innila' ya napiloka' ni' mu ten ad uwani ya tumigoy mata'.
26 Ya alyonda bo di, On nganne aay di inatnan nangipaphod hi matam?
27 Ya alyonay, Ot ten imbaga' i da'yu mu adiyu patiyon. On pinhodyu
damdaman umunud i hiya ta hiya nan pohdonyun ipidwa' bon uhuhon?
28 Mu onnot on impadngolandan alyonday, On he"a nee nan immunud i
hiya. Umman da'mi'e ya hi Moses di un'unudonmi. 29 Te innilamin hi Apu
Dios ya ni'hapit i Moses hidin nangdatanah nan tugun i hiya. Mu hinaen
tagu ya aggemi innilay nalpuwana.
30 Ya inalin bon diyen nipaphod an napilok di, Ngalngalam mahan
ha a'atyu. Ta'on ona impaphod di mata' ya alyonyu damdamah aggeyu
innilay nalpuwana? 31 Innila ta'un adi idat Apu Dios di athidin abalinan
hinadan nabahulan te hay pangdatana ya hanadan mangat hinan
pohdona. 32 Ma"id ha dingdingngol ta'u i ha taguh abalinanan ipaphod di
tagu an nihipun hi niyayyamana ya napilok. 33 Ot hinaen tagu ya onha
bokon hi Apu Dios di nalpuwana ot ma"id ha abalinana.
34 Ta namamay bungot nadan Paliseu ot alyonday, Tanganu udot on
he"an na'abahhulan di muntuddun da'mi?
Ot pun'ipalah'unda i diyen a'am'amunganda.
35 Ta hidin dingngol Jesus di nangipalah'unanda i diyen lala'i ot ena
punhama'. Ta ona inakhupan ot alyonan hiyay, On patiyom nan Nitulang
Hitun Tatagu?
36 Ya alyon diyen lala'i di, Apu Jesus, ipa'innilam i ha"on hidiyen tagu
ta way ato' an kumulug i hiya.

37 Ya alyon Jesus di, Tinigom mo te ha"on teen mi'haphappitan i he"a.
38 Ot alyon mon diyen lala'i di, Apu Jesus, kumuluga' i he"a.
Ot inayunan mundu"un ot dayawonah Jesus.
39 Ya alyon Jesus di, Immaliya' hitun luta ta way aton nadan tatagun manginnilah numbahulanda. Te nan tagun nabahulan ya paddungnay nahilngan di punnomnomna an umat hinan munhihillong di panigona. Ta nadan mangabulut an paddungnay napilokda ya diday mipaphod. Mu nadan tatagun mangalih aggeda napilok ya diday mumbalin hi paddungnay napilok. 40 Ta hidin dingngol nadan udum an Paliseu hidiyen inalin Jesus ya alyonday, Nganne aay? On da'miy pangibagam i nae?
41 Ya alyon Jesus di, Onha abulutonyun napilok ayu ot pakawanon da'yu i Apu Dios. Mu athina'e neen alyonyuy agge ayu napilok ot minaynayun an nabahulan ayu.

Hay Ni'aligan Nan Mumpastol Hi Kalnero

10 1 Alyon bon Jesus hinadan Paliseu di, Hanat nomnomonyu boh tuwen ibaga' i da'yu. Hanan adi mangi'wah nan panton di kulungan di kalnero ta ona ikayat ya mangako. 2 Mu hanan mangi'wah nan panto ya hiya nan mumpastol i dida. 3 Ya hiyay paghopon nan mungguwalyah nan kulungan di kalnero. Ya imatunan nadan kalneroy hapitna hi'ona ayagan dida. Te ohha'ohhaona didan ngadanon on ahina impalah'un. 4 Ya ipanguluna'e dida ya mitnudda te imminghadan hiya. 5 Mu adida mitnud hinan tagun aggeda innila te ondaot bumtik hi'on imatunanday hapitna an bokon hiya nan mumpastol i dida. 6 In'alig Jesus hidiyen inuhuhna mu aggeda na'awatan.

Hay Ni'aligan Nan Nahamad An Panto

7 Alyon bon Jesus hinadan Paliseu di, Ha"on nan mi'alig hi panton pangi'wan nadan kalnero an hunggop hinan kulunganda. 8 Hanada'en namangulun immali an mangalih diday hinnag Apu Dios an mumpastol hinadan kalnero ya dida nadan mumpangako. Ta hiya nan agge inunud nadan kalnero dida. 9 Te ha"on tuwali nan paddungnay panto an pangi'wan di tatagun umeh awadan Apu Dios. Ot hanadan mangi'wa i ha"on ya mihwangda. Ya ipapto"u dida an umat hi pangat nan mumpastol hi kalnero an iyena didah awadan di maphod an pangananda on ahina inyanamut dida. 10 Mu hanada'en mangako ya umalida ta mangakoda ya pumateda ya puma"ihda. Mu ha"on'e ya immaliya' ta hanadan kumulug i ha"on ya nahamad di itaguwanda te ipapto' Apu Dios dida ta ma"id ha pungkulanganda.

Hanan Nahamad An Mumpastol hi Kalnero

11 Alyon bon Jesus di, Ha"on nan nahamad an mumpastol te nundadaana' an mangiyateh nadan kalnero ta mihwangdah nan edaot atayan. 12 Mu

hana'en mipabo'laan an mumpastol ya adina iyaguh nadan kalnero te bokon
tuwali hiyay ud bagih nadan kalnero. Te onha waha tigondah mangalin
layon ya bumtikda te tumakutda. Ta pun'an diyen layon di udum ya
numpudugna nadan udum an kalnero ta mahihi"anda. 13 Manu'eh bumtik
ya ma"id nimpe tuwali ha pangiyaguhnah nadan kalnero te bokon hiyay
ud kalnero te on nipabo'laan ya abuh. 14 Ha"on nimpe tuwali nan nahamad
an mumpastol te innila' nadan kalnero' ya innilaa' damdaman dida 15 an
umat i da'min Ama an nun'innila ami te hin'ama ami. Ta hiya nan iyate'
di pangipapto"uh nadan kalnero. 16 Wadaday udum an kalnero' an aggeda
ni' hinunggop hinan kulungan. Ta hiya nan mahapul an ayaga' dida ta
donglonda'ey hapit'u ya iddum'u didah nadan ibbada ta wan mumbalindah
ohan halun an ohay mangipastol i dida. 17 Ya manu'eh pohpohdona' i Ama
ya abuluto' an ta'on on mateya' ta ahiya' mahuwan i hiya. 18 Ya ma"id ha
mabalin an mamogpog hi nitaguwa' te on ha"on tuwaliy ud nomnom an
mangipulang hi nitaguwa'. Te waday abalina' an mangipulang ya waday
abalina' bo an mamangngad te hidiyey imbagan Amah ato'.

19 Ta hidin dingngol nadan Judyuh diyen inalin Jesus ya
nunhihinnat'on di punnomnomda. 20 Ta dakolday mangali hi,
Nganu mahan on e dongdonglon ha athinah nahi'pan an tagu an on
mabongbongang? 21 Mu alyon nadan udum di, Undan mabalin ta athinay
panapit di nahi'pan? Ya undan mabalin ta hanan nahi'pan ya ipaphodnay
matan di napilok ta tumigo?

Hay Nan'ugan Nadan Judyu I Jesus

22 Hidin nadatngan nan ngilin di punnomnomnoman nadan Judyu
hi nangiyappitan handidan a'ammoddah nan Templo i Apu Dios ya
nipaddih an lowang. 23 Mu imme da Jesus hi ad Jerusalem. Ya hidin
mundaldallanan hi Jesus hinan nangadanan hi Balkon Solomon 24 ya
imme nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ot mili'wohdan hiya ot
alyonday, Ibagam hi'on immannung an he"a nan Kristu onu bokon.

25 Ya alyon Jesus di, On'u dan agge imbagabagan da'yuy niyata'
mu adiyu patiyon? Ya hanadan milagro an tinannigoyun ina'inat'uy
panginnilaanyu an hinnaga' i Ama. 26 Mu ningamut an adiya' patiyon
i da'yu te bokon da'yu tuwali nadan nibilang hi kalnero'. 27 Te nadan
kalnero' ya imatunanday hapit'u ya unudona' i dida ya innila' damdama
dida. 28 Ot diday pi'taguwo' hi munnananong ta adida matmatte ta ma"id
mo ha mabalin hi mangihi"an i didan ha"on. 29 Te hi Ama an nangiyukod
i didan ha"on ya ma"id ha nipaddungan nan ongal an abalinana. Ta ma"id
nimpe ha mabalin hi mangihi"an i dida i Ama te ongal nimpey abalinana.
30 Ya da'mi i Ama ya on ami oha.

31 Mu hidin dingngol nadan Judyuh diyen inalin Jesus ya pun'aladaot
di batuh pampada ta pamatedan hiya.

32 Mu alyon Jesus i diday, Hi an namin nadan milagron impa'at Aman
ha"on ya nganne i dadiyen inat'uy gumapuh eyu pampaan i ha"on?
33 Ya alyonday, Bokon nadan milagron inatmuy gumapuh pampaanmin
he"a te hay gapuna ya hanan layah an imbagam. Te nganunmu udot
alyon hi he"ah Apu Dios yaden un'a tagu ya abuh.
34 Ya alyon Jesus di, Hinan Nitudo' an Tugun ya wada nan inalinan a'at
nadan ap'apuh din nadnen alyonay, Ay ayu dios damdama. 35 Ya hidiyen
imbagan Apu Dios ya minaynayun an adi mahukkatan hi inggana. Ot
at'ehdin hiyay nangibagah ayda dios nadan propeta 36 ya tanganu onyu
alyon hi layah nan imbaga' an Imbabaleya' i Apu Dios? Yaden immannung
an ha"on nan pinto'nan umalih tun luta. 37 Ot onha ma"id ha atigana an
hi Ama di nangipa'at i ha"on hinadan inat'u ya ta'on hi adiya' patiyon i
da'yu. 38 Mu ta'omman hi adiya' patiyon mu ta patiyonyu nadan milagron
ina'inat'u ta wan panginnilaanyu an hi Apu Dios ya wadan ha"on ya
wadaa' bon hiya.
39 Mu gapu bo i diyen inalina ya edaot tiliwon mu binumtik.
40 Ta nakak moh Jesus hi ad Jerusalem ot umagwat hinan wangwang
an nungngadan hi Jordan hidih nan way numbanonyagan John ot
miha"ad ni' hidi. 41 Ya dakolday tatagun immeh awadana. Ya alyonday,
Manu te ma"id ha inat John hi milagro mu an namin nadan imbaganan
a'at tuwen tagu ya nipa'annung. 42 Ta hiya nan dakolday tatagun
kimmulug i Jesus i diyen boble.

Hay Natayan Lasarus

11 1 Hidih ad Betani ya wada han mundogoh an hi Lasarus an hi
ibban da Mary i Marta. 2 Hidiyen hi Mary ya hiya nan nangihiit
hinan na'angnginan lanah hukin Jesus ot pamu'nahnay ibu'na. 3 Ta
didan duwa i Marta di nannag hi e mangipa'innilan Jesus an mundogoh
hi ibbadan hi Lasarus an pinpinhod Jesus. 4 Mu hidin dingngol Jesus
hidiye ya alyonay, Innila' an adina iyateh diyen dogohna. Mu athidiy
na'at ta wan mipatigoy anabaktun Apu Dios ya ta'on on hay anabaktu' an
Imbabalena.
5 Ya ta'on on pinpinhod Jesus dadiyen tulun hina'aggi 6 ya agge ni'
imme.
Ta nala"uh di duway algo ot 7 alyona mohpeh nadan itudtuduwanay,
Ibangngad ta'uh ad Judea.
8 Mu alyon nadan itudtuduwanay, Apu Jesus, tanganun ta'u bo
ibangngad hidi yaden atna teey algoh nala"uh hi e pamatayannot nadan
tataguhdi i he"a.
9 Mu alyon Jesus di, Undan bokon himpulut duway (12) olas hinan
mapatal? Ot nan tagun mundallanan hinan mapatal ya adi mihali'dud
te matigo nan awona. 10 Hanan ena pundallananan hinan mahdom di

ihali'dudana te munhihillong.[c] 11 Ot alyon bon Jesus di, Hanan iba ta'un
hi Lasarus ya nalo' mu ume ta'u ta e' bangonon.
12 Ya alyonday, Ot maphod hi'on nalo' ta mabalin an pumhod. 13 Mu hay
pinhod Jesus an ibaga ya nateh Lasarus. Mu hay na'awatanda ya alyonda
on immannung an nalo'.
14 Ta alyon mon Jesus di, Umman nateh Lasarus 15 mu maphod ta
ma''ida' hidih din natayana ta wan hi umayan ta'u ya tigonyuy ato' ta wan
mihamad di pangulugyun ha''on. Ot ma'ayu ta ume ta'u.
16 Ta hi Thomas an alyondah hi Dappel ya inalinah nadan ibbanan
itudtuduwan Jesus di, Mi'ye ta'un namin ta ta'on on mi'yate ta'un hiya.
17 Ta hidin dimmatong da Jesus hi ad Betani ya dingngolnan nala''uh
moy opat di algo hi nilubu'an Lasarus. 18 Ya hidiyen boblen awadanda ya
nihaggon hi ad Jerusalem an umeh tuluy kilumitluy nundawwiyanda.
19 Ta hiya nan dakolday Judyu an nalpuh ad Jerusalem an immeh balen
da Marta i Mary ta eda inal'alubyag dida.

Hay Mummahuh Nate Ya Hay Mangdat Hi Pi'taguwan

20 Hidin dingngol Marta an tuwe da Jesus ot ma'annen e midamu i
dida. Mu hi Mary ya nabatihdih baleda. 21 Ta hidin nundadammuda ya
inalin Marta i Jesus di, Apu Jesus, onha wahtu'ah din nundogohan ibba'
ot wan agge nate. 22 Mu ta'on on ad uwani ya innila' an nan ibagam i Apu
Dios ya atona.
23 Ya alyon Jesus di, Adi'a minomnoman ot tumaguh ibbam.
24 Ya alyon Marta di, O innila' an tumaguh udum hi algoh tun
amahuwan di numpun'ate.
25 Ya alyon Jesus di, Ha''on nan mummahuh nate ya ha''on boy mangdat
hi itaguwan. Ot hanan kumulug i ha''on ya ta'on on mateh ad uwani ya
mi'tagu i Apu Dios hi munnananong. 26 Te an namin nadan kumulug
i ha''on ya waday pi'taguwandah munnananong. On patiyom hituwen
imbaga'?
27 Ya alyon Marta di, Apu Jesus, patiyo' te innila' an he''a nan Kristu an
Imbabalen Apu Dios an hihinnodmin umalih tun luta.
28 Ot ibangngad Marta hi awadan ibbanan hi Mary ot ikutyamnan
alyonay, Wahnan immali nan muntudtudu an ipa'ayag da'a.
29 Ya natanna'dog hi Mary ot mangen ena damuwon da Jesus 30 te
aggeda ni' dimmatong hinan boble te immohnongdah nan nanamuwan
Marta i dida. 31 Ya hidin tinigon nadan Judyu an na'amung hi nakakan
Mary ya nitnudda te alyonda on umeh nan nilubu'an ibbana ta hidiy
ena kumgaan. 32 Mu hidin dimmatong hi Mary hi awadan da Jesus ot

---

[c] **11:10** Hay pinhodnan ibagah nan munhihillong ya mahapul an aton ta'u nan inyukod
Apu Dios i dita'u te onha palpaliwan ta'u ya alinah ma''id mo ha timpu ta'un mangat.

inayunan mundu"un hi hinangngabna. Ya mungkoga an alyonay, Apu Jesus, onha wahtu'ah din nundogohan ibba' ot wan agge nin ot nate. 33 Ya hidin tinigon Jesus an kumgah Mary ya ta'on on nadan Judyu an nitnud i hiya ya nunhiglan mahkit hi punnomnomana an gapuh homo'nan dida. 34 Ot alyonay, Daanay nangilubu'anyun hiya?

Ya alyonday, Ume ta'u Apu Jesus ta tigom. 35 Ya ta'on on hi Jesus ya limmuwa. 36 Ta hidin tinigon nadan Judyu ya inalin di udum di, Immannung eh'a neen ongal di naminhodnan Lasarus. 37 Mu nadan udum ya alyonday, Ot ten hiyay nangipaphod hi matan nan napilok ta tumigo ot onha wahtu ot alinah impaphodnah Lasarus ta agge nate.

Hay Namahuwan Lasarus

38 Ta hidin dimmatongdah nan nilubu'an Lasarus an natungab i han ongal an batu ya nunhiglan umukayungan hi Jesus. 39 Ta alyonay, Aanonyu nan tungab.

Mu alyon Marta di, Apu Jesus, ad uwani e mon mi'apat teeh algoh nilubu'ana ya nunhigla mahan mon ma"agub.

40 Mu alyon Jesus di, Undan agge' imbaga i he"a Marta an wada'ey pangulugmu ya tigom di anabaktun Apu Dios. 41 Ot eda mo aanon nan tungab nan lubu'an. Ta hidin inaanda ot itangad Jesus hi ad abunyan ot alyonay, Ama, munhanaa' te dingngolmu boy dasal'u. 42 Ya innilaa' tuwalin he"a ya nanongnan donglom di ibaga'. Ya manu'eh impadngol'uh tuwen imbaga' i he"a ya ta donglon tudan tatagu ta wan patiyonda an he"ay nannag i ha"on. 43 Ot tumkuk an alyonay, Lasarus, ma'ukat'a. 44 Ya alinah on himmawwang hi Lasarus an nunnanong nan linen an niputiput hi hukina ya adolna ya nalibbutan hi luput di uluna.[d] Ot alyon Jesus hinadan tataguy, Aanonyu nan niputiput i hiya ta way atonan dumallan.

Hay Nunhahapitandah Atondan Muntiliw I Jesus
(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; Luke 22:1-2)

45 Ta dakol nadan Judyu an nitnud i Mary an kimmulug i Jesus an gapu i diyen tinigodan inatna. 46 Mu nadan udum ya immedah awadan nadan Paliseu ot eda ihudhud hidiyen inat Jesus. 47 Ta impa'ayag nadan Paliseu ya nadan nabaktun padi nadan udum an mangipangpanguluh nadan Judyu ta na'amungdan namin ot alyonday, Nganne nin di aton ta'u te aay an dakol mo nayyay ina'inatnah milagro? 48 Ot adi ta'u e padinongon ya umannung an lo'tat ya hiyay un'unudon an namin nadan tatagu. Ya at'ehdiy ma'at ya ma"id ha mapto' ya bumungot nadan ap'apun di i Roma

---

[d] **11:44** Hay pangat nadan Judyu hi nate ya putiputandan namin di adolnah linen ya han nat'on an luput hi uluna.

ot ma"id ha bahhonan dadagonda tun Templo ya tun numboblayan ta'u ta mahiyahhiya' ta'u.

49 Mu hi Kayapas an nabaktun padi i diyen tawon di himmapit
ot alyonay, Ma"id mahan nee ha innilayu. 50 Undan aggeyu innilan
udu'dulnay mateh naen ohan tagu mu ta bokon dita'un namin an Judyuy
mabahbah?

51 Mu hidiyen imbagana ya aggena innila an hi Apu Dios di
nangipanomnom i hiya te hiyay nabaktun padi i diyen tawon. Ya athidiy
inalina te hi Jesus di mangiyateh nadan ibbanan Judyu. 52 Mu bokon
nadan Judyu ya abuh di iyatena te ta'on on nadan i'imbabalen Apu Dios
hi abobleboble ta wan ahina amungon dida ta ma'ohhada.

53 Nihipun i diyen algo ya nunhahapitanday atondan mamate i Jesus.
54 Ta hiya nan agge numpatpatigoh Jesus hinadan a'am'amungan di
Judyu. Ot makak hi ad Judea ot ipluynah ad Epraim an nihaggon hinan
agge naboblayan ot hidiy ihaha"adandah nadan itudtuduwana.

55 Mu hidin agagga ya madatngan nan ngilin di punnomnomnomandah
nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ya dakolday tatagun
immeh ad Jerusalem an nalpuh abobboble. Ta eda aton nan nibagah
nan tugun an atonda ta wan mibilangdah malinis ta midadaanda i diyen
ngilin. 56 Ya dadiyen tatagun uggan umeh nan Templo ya pinhoddan
tigon hi Jesus ta hiya nan munhimbabaggadan alyonday, On umali nin hi
Jesus hi ad uwanin ngilin onu adi? 57 Mu nada'e pibon Paliseu ya nadan
nabaktun padi ya imbagadah nadan tatagu ta ipa'inniladan diday awadan
Jesus ta way atondan muntiliw i hiya.

Hay Nangihiitan Mary Hinan Lanah Hukin Jesus
(Matthew 26:6-13; Mark 14:3-9)

12 1 Hidin onom di algo ya ahi madatngan nan ngilin ya imme
da Jesus hi ad Betani an nunhituwan din nate an hi Lasarus
an tinagun Jesus. 2 Ta onda dimmatong da Jesus ya indadaan Marta di
anonda. Ta hidin manganda ya ni"an hi Lasarus i dida. 3 Yaden hi Mary
e ya ena inukat han butilyan nattuwan hi na'angnginan lana an nard
ot ihiitnah hukin Jesus ot pamu'nahnay ibu'na. Ta immalimuttamut
di banglunah nan bale. 4 Mu nan ohan itudtuduwan Jesus an hi Judas
Iskariot an hiya nan mangipatiliw i hiya ya alyonay, 5 Ayayyuka. Onha
mannot ha igattang hinae ot ongal an pihhu ta mabalin an midat hinadan
nun'awotwot. Te hay balolna ya mabo'lah nan hintawon. 6 Mu hidiyen
imbagan Judas ya on pohod di hapitna ya abuh te hay immannung ya
ma"id ha punnomnomnah nadan nun'awotwot. Te ona aka'akawon nadan
pihhun niyukod i hiya an ida'idat di tatagun dida. 7 Ot alyon Jesus i Judas
di, Ukod i hiyah atona. Te umman hinae'en lana ya ona tuwali impapa"e
ta usalona ta midadaan di adol'u hi e' ilubu'an. 8 Hanada'en nun'awotwot

an pangdatanyuh iboddangyu ya nanongnan wadawadada i da'yu. Mu ha''on'e ya adi minaynayun di e' id'idduman i da'yu.

9 Hidin dingngol nadan dakol an Judyu an wadah Jesus hi ad Betani
ot mitnuddahdi. Mu bokon hi Jesus ya ammunay pinhoddan e tigon
te ta'on on hi Lasarus an tinagunah din natayana. 10 Ta hiya nan ta'on
on hi Lasarus ya pinhod nadan nabaktun padi an ipapate. 11 Te gapuh
namahuwana ya dakolday Judyu an nangiwalong hinan inunudda tuwali
ta hi Jesus moy un'unudonda.

Hay Immayan Jesus Hi Ad Jerusalem
(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; Luke 19:28-40)

12 Hidiyen nabiggat ya dingngol nadan dakol an tatagun nahayup i
diyen ngilin an umeh Jesus hi ad Jerusalem. 13 Ot eda pun'alay tubun
di palma ot mangedan e manamun hiya on ahitutukukdan alyonday,
Madayaw'a an hinnag Apu Dios an Patul ta'un tinanud Israel.

14 Yaden hi Jesus e ya ona inakhupan han kilaw an dongki ot
puntakkayana. Ta hidiyey nipa'annungan nan impitudo' Apu Dios an
alyonay, 15 Mundinol ayun tataguh ad Jerusalem. Te nan Patulyu ya
tigonyun tuwen nitakke i han kilaw an dongki.[e]

16 Mu nadan itudtuduwan Jesus ya aggeda ni' na'awatan i diyen
na'atana mu hidin imme moh Jesus hi ad abunyan ya ahida mohpe
nomnomnomon an hiyay nipa'annungan nan impitudo' Apu Dios hidin
nadne.

17 Ya hanada'en tatagun nanigoh din nanaguwan Jesus i Lasarus ya eda
imbagabagah diyen na'at. 18 Ta hiya nan nundongol ta dakolday tatagun e
nanamun Jesus. 19 Mu nada'e pibon Paliseu ya nunhahapitdan alyonday,
Adi ta'u tee abalinan an padinongon. Te tigon ta'u'e an pamaag ya hiyay
unudon an namin di tatagu.

20 Ya wadaday bokon Judyu an Greek an ni'ye i diyen ngilin hi ad
Jerusalem ta eda mi'dayaw i Apu Dios. 21 Ta diday immeh nan ohan
itudtuduwan Jesus an hi Philip an i Betsayda hidih ad Galilee ad ot
ibagadan hiyan alyonday, Donglom'en iba te pinhodmi man an tigon hi
Jesus.

22 Ot e ibagan Philip i Andrew hidiyen imbagada ot umedan duwah
awadan Jesus ot ibagadan hiya. 23 Ya alyon Jesus di, Nadatngan mo tee
nan e' ipabaktuwan an Nitulang Hitun Tatagu. 24 Mu ibaga' i da'yu an
hay ipaddungan nan ma'at i ha''on ta wan dumakolday kumulug i ha''on
ya nan ohok an gahin di ihok hinan luta ta milubu' ya ahi humango ta
bumunga ta dumakol. 25 Ot nan tagun hay pi'taguwanah tun luta ya
abuh di nonomnomona ya mihi''an i Apu Dios hi inggana. Mu nan tagun

---

[e] **12:15** Sekariah 9:9

bokon hay itaguwanah tun luta ya abuh di nomnomnomona ta ha ahan
nan pangunudanan Apu Dios ya hiyay mi'taguh munnananong. 26 Ot
nadan naminhod an munhilbin ha"on ya mahapul an ha"on di nanongnah
un'unudonda ta mabalin an hanan umaya' ya mi'yalidan ha"on. Te an
namin nadan munhilbin ha"on ya ipabaktun Ama.

Hay Nangibagaan Jesus Hi Ena Atayan

27 Alyon bon Jesus di, Ad uwani ya nunhiglan mahkit hi e'
punnomnoman hinan e' punligatan. Mu ta'on on athidi ya adi' dawaton i
Ama ta adiya' ni' mate te hiyah naey gapunah immaliya' hitun luta.
28 Ta ona indappuh diye ot mundasal an alyonay, Ama, dawato' an
ipatigom di anabaktum hinadan tatagu. Ya alinah on wada han hapit an
nalpuh ad abunyan an alyonay, Impatigo' mo tuwaliy anabaktu' an gapuh
nadan ina'inatmu. Mu ta'on ya ipatigo' bo. 29 Ya dingngol nadan na'amung
hidiyen munhapit mu alyonday, Kimmidul. Mu nadan udum ya alyonday,
Umman ni'hapit nan anghel Apu Dios i hiya.
30 Mu alyon Jesus di, Umman da'yuy nangipadngolan Apu Dios i nae
an bokon ha"on ta panginnilaanyu an dingngolna nan imbaga' i hiya.
31 Te tuwen madatngan di pangipatigan Apu Dios hi nangabakanah
nadan adi maphod an ma'ma'at hitun luta ya ta'on on hi Satanas an
mangipangpanguluh nadan tataguh tun luta. 32 Te hitun ipabaktuwa' ya
mabalin an dakolday tatagun kumulug i ha"on.
33 Hidiyey imbagan Jesus ta ipa'innilanay a'at di ena atayan. 34 Mu
alyon nadan tatagu di, Hay nituddun da'mi hinan Nitudo' an Tugun
ya alyonay, Nan Kristu ya minaynayun di itaguwanah inggana. Mu
nganunmu bo alyon hi Nan Nitulang Hitun Tatagu ya mipata' hi krus?
Undan nganneh diye an Nitulang Hitun Tatagu?
35 Ya alyon Jesus di, Ha"on an mamatal hi punnomnom di tagu ya adi
madney id'idduma' i da'yu ot hanat donglonyu nadan itudtudu' ta adi ayu ay
wahnan munhihillong. Te hanan mundallanan hinan hilong ya adina tigon
di umayana. 36 Ot ad uwanin wadaa' ni' an mamatal hi punnomnomyu ya
maphod on ayu kumulug i ha"on ta wan mapatalan di punnomnomyu.
Ta ona inalih diye ot umaan hidi an agge numpatpatigon dida.

Hay Agge Kimmulugan Nadan Judyu I Jesus

37 Hanadan Judyu ya tinannigoda nadan dakol an milagro an ina'inat
Jesus mu hiya damdaman adida kumulug. 38 Ta diday nipa'annungan din
impitudo' Apu Dios i Isaiah an alyonay, Nganne nin mahan ha mamatih
nan ipa'innilami? Ya nganneda nin di pangipatigan Apu Dios hinan ongal
an abalinana?[f]

---

[f] **12:38** Isaiah 53:1

39 Atdahdi te alyon tuwalin Isaiah di, 40 Datuwen tatagu ya paddungnay
pinilok Apu Dios ta adi tumigoy matada. Ya paddungnay impakulhinay
nomnomda ta adida ma'awatan nan a'at Apu Dios. Ta hiya nan adida
muntutuyuh nadan bahulda ta hiya nan ma"id ha aton Apu Dios an
mangipaphod i dida.[g]
41 Athidiy imbagan Isaiah te nipatigon hiya nan a'at di anabaktun Jesus.
42 Mu ta'on on athidi ya dakolda damdama nadan mangipangpanguluh
nadan Judyu an kimmulug i Jesus mu aggeda imbagbaga te tumakutdah
nadan Paliseu te alinah adida pi'yamungon didah nan a'am'amunganda.
43 Te dida'e ya hay e pangipabaktuwan di tatagun diday pohpohdonda an
bokon hanan e pangipabaktuwan Apu Dios i dida.

Hay Inalin Jesus Hi Munhumalyah Tatagu

44 Inlot Jesus di hapitnan nuntudtudu an alyonay, Nan tagun kumulug
i ha"on ya bokon ha"on ya ammunay kinulugna te ta'on on nan nannag i
ha"on. 45 Ya atbohdih nan nanginnilah a'at'u an na'innilaana damdamay
a'at nan nannag i ha"on. 46 Te immaliya' ta wan patala' di punnomnom
di tataguh tun luta an mangulug i ha"on ta wan adida minaynayun an
miha"ad hinan paddungnay munhihillong.[h] 47 Ya ta'on on hanadan adi
mangunud hinadan dingngoldan hapit'u ya adi' humalyaon dida. Te
immaliya' hitun luta ta ihwang'uy tatagu an bokon hay e' panumalyaan i
diday nun'iyali'. 48 Mu hitun udidin di algo ya waday ahi munhumalyah
nadan humihiwon ha"on ya mungngoheh nadan itudtudu'. Ya hay
a'innilaana an numbahulda ya hay aggeda nangunudan hinadan inali'ali'.
49 Te hanadan intanudtudu' ya agge nalpun ha"on ya abuh te inun'unud'u
nan imbagan Ama an nannag i ha"on. 50 Hanadan itudtudu' nimpe ya
nalpu i Ama ot hanadan mangunud hinadan tugun Ama ya mi'tagudan
hiyah munnananong.

Hay Nangulahan Jesus Hi Hukin Nadan Itudtuduwana

13 1 I diyen ibiggatana ya i diyey pangihipunandah nan ngilin di
punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh
ad Egypt ya innilan Jesus an nadatngan moy panaynanah tun luta ta
mumbangngad i Amana. Ya nunhiglay pamhod Jesus hinadan kimmulug
i hiya. Ta hidiyen nahdom di nangipatiganah nan ongal an pamhodnan
dida.
2 Ta i diyen mun'ahdom ya na'ubung da Jesus hinadan itudtuduwana
ta manganda. Mu hi Judas Iskariot an hi na' Simon ya impanomnom
tuwalin Satanas i hiyay atonan mangipatiliw i Jesus. 3 Mu innilan Jesus
an ongal di abalinana an indat Amanan hiya. Ya innilanan hi Apu Dios di

---

[g] **12:40** Isaiah 6:10 [h] **12:46** John 1:4; 8:12; 9:5

nalpuwana ta hiya nan hiya boy pumbangngadana. 4 Indani ya timma'dog
ot aanona nan oddah di lubungna ot alana han tuwalya ot iwakohnah
gitangna. 5 Ot ikuyagna nan liting hinan besin ot ulahanay hukin nadan
itudtuduwana ot pu'nahanah nan tuwalya. 6 Mu hidin nipto' i Simon Peter
ya alyon Peter di, Apu Jesus, on ulaham di huki'?
7 Ya alyon Jesus di, Innila' an ad uwani ya aggem innilay a'at tuwen
ato'. Mu udum hi algo ya innilaom.
8 Ya alyon Peter di, O mu adi' ahan pohdon an he"ay mun'ulah hi huki'.
Ya alyon mon Jesus di, Adi'a'e mumpa'ulah ya ma"id ha niyatam i ha"on.
9 Ot alyon mon Simon Peter di, Ot at'ehna ya agam mo ta ta'on on hay
huki' ya ta'le' ya ulu' ya ulaham.
10 Ya in'alig Jesus an alyonay, Nan tagun nagibbuh mon nun'amoh ya
adi mahapul bon amhon te ammuna mo nan hukina an nahuhupu' hinan
ena dimmanallanan di ma'ulahan. Ya da'yu'e ya mibilang ayuh malinis
an ammuna han oha an adi. 11 Manu'eh athidiy inalin Jesus ya innilanan
waday oha i dida an adi mibilang hi malinis ta hiyay mangipatiliw i hiya.
12 Ot hidin nagibbuh an inulahanay hukidan namin ot ilubungna
mohpeh diyen oddah di lubungna ot mumbangngad hinan inumbunana. Ot
alyonan diday, On na'awatanyuh naen inat'un da'yu? 13 Alyonyuy ha"on nan
muntudtudu i da'yu ya ha"on di Ap'apuyu. Ya immannung an athidiy a'at'u.
14 Mu ta'on on athidi an ha"on di muntudtudun da'yu ya ha"on di Ap'apuyu
ya inulaha' di hukiyu. Ot maphod on atonyuh tuwe an munhin'u'ulah ayuh
hukin di hinohha. 15 Ot hanat hituwen pangat'un da'yuy pangiyunnudanyu.
16 Ot ibaga' i da'yu an ma"id ha baal hi nabakbaktu mu nan ud baal i hiya.
Ya atbohdi nan hinnagda an e muntuddu an adi mabalin hi nabakbaktu
mu nan nannag i hiya. 17 Ot ad uwani mo an na'awatanyu datuwe ya
hanat atonyu damdama ot pa'amlongon da'yu i Apu Dios. 18 Mu bokon
da'yun namin di pangalya' te innila' di a'at nadan pinto"u te waday ohan
da'yun agge immannung an niddum i ha"on. Mu ta'on ta mipa'annung
din impitudo' Apu Dios an alyonay,[i] Hanan ohah nadan nun'ibba'ibba' an
ni"ani"an i ha"on ya mi'buhul i ha"on.
19 Agge ni' na'at hituwe mu ibaga' teeh ad uwani i da'yu ta hitun
ipa'annungana ya patiyonyun immannung nan imbaga' an a'at'u. 20 Ya ibaga'
bo i da'yu an hanan tagun mangabulut hinan honago' an umat i da'yu ya
ha"on di inabulutna. Ya atbohdin inabulutnah Ama an nannag i ha"on.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hinan Mangipatiliw I Hiya
(Matthew 26:20-25; Mark 14:17-21; Luke 22:21-23)

21 Hidin inalin Jesus hidiye ya matigon minomnoman. Ot alyonay,
Ibaga' bo i da'yu an hay ahi mangipatiliw i ha"on ya oha i da'yu. 22 Ta

---

[i] **13:18** Psalm 41:9

pamaag ya muntitiggawan nadan itudtuduwana te aggeda innila hi'on nganne i diday pangibagan Jesus i diye. 23 Hay nihaggon i Jesus hinan pangananda ya nan pinpinhodna an ohah nadan itudtuduwana 24 ta hiyay nangisinyasan Simon Peter hi mummahmah i Jesus hi'on ngannen diday mangipatiliw i hiya. 25 Ta inwingina mo i Jesus ot ikutyamnan alyonay, Apu Jesus, on nganneh diyen alyom hi mangipatiliw i he"a?

26 Ya alyon Jesus di, Nan pangidata' ituwen itamol'un tinapay ya hiyah diye. Ot itamolna nan tinapay ot idawawana i Judas Iskariot an hi na' Simon. 27 Ta hidin inalan Judas nan tinapay ya nih'op hi Satanas i hiya. Ot alyon mon Jesus i hiya di, Agam ta atom nan ninomnommun aton. 28 Mu agge na'awatan nadan itudtuduwana nan pinhodnan alyon i Judas. 29 Ya gapu ta hi Judas di niyukodan nan na'amung an pihhuda ya hay ninomnom nadan udum ya alyonday wan waday e ipagattang Jesus i hiyah nan mahapulda i diyen ngilin onu waday ena idat hi pihhuh nadan nun'awotwot. 30 Ta hidin inan Judas nan tinapay ot inayunan lumah'un ya dee mon nahdom.

Nan Balun Tugun Jesus

31 Hidin imme moh Judas ya alyon Jesus di, Ad uwaniy ipabaktuwan nan Nitulang Hitun Tatagu ta wan mipabaktu damdamah Apu Dios. 32 Te di'et mipabaktuh Apu Dios an gapuh nan ma'at i ha"on ya adi madne ya ipabaktuwa' damdaman hiya.

33 Ot ibaga' i da'yu an na'omtang mo tee han idduma' i da'yun i'iba. Ta ahiya' e hamahama'on mu ibaga' i da'yu tee din imbaga' hinadan mangipangpanguluh nadan Judyu an hanan umaya' ya adi mabalin hi umali ayuhdi. 34 Ta hiya nan hay baluh itugun'un da'yu ya hanat mumpopohhodan ayu an umat hinan pamhod'un da'yu. 35 Te atonyu'ehdi ya hidiyey panginnilaan di tatagu an ha"on di un'unudonyu.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Pangiha"utan Peter I Hiya
(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; Luke 22:31-34)

36 Ya alyon Peter di, Apu Jesus, undan danay umayam?

Ya alyon Jesus di, Adi mabalin hi mi'yali'ah nan umaya' hi ad uwani mu udum hi algo ya mitnud'a.

37 Ya alyon bon Peter di, Mu tanganu on adi mabalin hi mi'yeya' hi ad uwani? Umman nundadaana' an mangiyate i he"a.

38 Ya alyon Jesus di, On immannung an iyatem di pangipapto'mun ha"on? Ibaga' i he"a an adi tumalanuh ad uwanin nahdom ya mumpitlun alyom hi aggeya' innila.

Nan Pangi'wan An Ume I Apu Dios

14 1 Alyon bon Jesus di, Adi ayu minomnoman. Ta hay maphod ya inaynayunyun mundinol i Apu Dios ya mundinol ayu damdaman

ha"on. 2 Te hidih nan nunhituwan Ama ya dakol nadan mun'a'aphod an
punhituwan. Ot mamanguluwa' an ume ta wan e' idadaan an namin di
iha"adanyuh tun umaliyanyu. Te onha agge immannung ot adi' ibaga i
da'yu. 3 Ta nidadaan'e ya mumbangngada' ta awiton da'yu. Te pinhod'un
umali ayuh awada'. 4 Ya mabalin an mangunud ayu te innilayu nan awon.
5 Mu himmapit hi Tomas ya alyonay, Apu Jesus, aggemi man innila nan
umayam ot nganney panginnilaanmih nan awon?
6 Ya alyon Jesus di, Ha"on nan awon te ha"on di alpuwan nan nipto' an
ma'unud ya nan pi'taguwan i Apu Dios. Ta hiya nan ma"id ha mabalin
hi umeh awadan Ama hi'onda adi i'wa i ha"on. 7 Ot hi'on innilaa' i da'yu
ya innilayu damdamah Ama. Ya immannung an innilayuh ad uwani te
tinigoyu mo.
8 Ya alyon Philip di, Apu Jesus, at'ehna ya nganunmu adi ipatigoh
Amam i da'mi ta wan mapnek ami?
9 Ya inalin Jesus di, Ngalngalam mahan han niyatanyu. Nadney
nidduma' i da'yu ya aggeyu innilay a'at'u? Ibaga' i da'yu an nan tagun
nanigon ha"on ya tinigonah Ama. Ya tanganunmu bo alyon hi ipatigo' hi
Ama? 10 Undan adim patiyon an wadaa' i Ama ya atbohdi i Ama an wada
i ha"on? Ya an namin nadan impa'in'innila' i da'yu ya nadan ina'inat'un
tinannigoyu ya agge nalpun ha"on ya abuh te hay nangat ya hi Ama
an wadan ha"on. 11 Ot hiya nan mahapul an patiyonyu nan imbaga' an
wadawadaa' i Ama ya atbohdin Ama an wadawadan ha"on. Mu alinah
on bokon hanadan imbagabaga' di gapunah kumuluganyun ha"on ya
hanat hanadan milagron ina'inat'uy kumuluganyu. 12 Ot ibaga' i da'yu
an hanadan kumulug i ha"on ya mabalin an atonda nadan umat hinadan
ina'inat'u. Ya ong'ongngal di abalinanyu te mumbangngada' i Ama ta
way ato' an bumoddang i da'yu. 13 Ta an namin di ibagayun Ama an
gapuh kimmuluganyun ha"on ya midat i da'yu. Te pohdo' an nan ato' an
Imbabalenay mangipatigoh anabaktun Ama. 14 Ot an namin di ibagayu
an gapuh kimmuluganyu i ha"on ya ato'. 15 Ya onha pohpohdona' i da'yu
ot unudonyu nadan tugun'u.

Hay Nangibagaan Jesus Hi Umaliyan Nan Espiritun Apu Dios

16 Alyon bon Jesus di, Ibaga' i Ama ta honagona han umalin
bumoddang i da'yu ta middum i da'yuh inggana 17 an hidiye nan Espiritu
ta hiyay mangipa'innilah nadan nipto'. Mu adi middum hinadan adi
kumulug i ha"on te aggeda innilay a'atna ta hiya nan adida ma'awatan.
Mu da'yun immunud i ha"on ya innilaonyuy a'atna ya middum i da'yuh
inggana. 18 Ya ta'on on taynan da'yuh ad uwani ya adi ayu umat hinan
napuhig an ninganuy te ahiya' mumbangngad. 19 Te immannung an
agagga mo ya adiya' tigon hinadan agge kimmulug i ha"on. Mu da'yu'e
ya ahiya' tigon te tumaguwa'. Ot atbohdin da'yu an mi'tagu ayun ha"on.

20 Ta hitun madatngan hidiyen algo ya ahiyu mohpe ma'awatan an wadaa'
i Ama. Ya atbohdin wada ayun ha"on te wadaa' hinan nitaguwanyu. 21 Ot
hanan tagun immannung an waday pamhodnan ha"on ya abulutona
nadan tudtudu' ya inunudna. Ot hanan athidin waday pamhodnan
ha"on ya pohpohdon damdaman Ama. Ya atbohdin ha"on an pohpohdo'
damdama ya hiyay pangipa'innilaa' hi a'at'u.
22 Ya alyon nan ohan hi Judas an bokon hi Judas Iskariot di, Apu Jesus,
tanganu on da'mi ya ammunay pangipa'innilaam an bokon hi atagutaguh
tun luta?
23 Ya alyon Jesus di, O te nan tagun waday pamhodnan ha"on ya diday
mangunud hinan tudtudu'. Ta hiya nan pohpohdon damdaman Ama ya
middum amin duwah nan nitaguwana. 24 Mu nadan ma"id ha pamhoddan
ha"on ya adida unudon nadan tudtudu'. Ya hituwen inali' ya agge nalpuh
nomnom'u ya abuh te nalpu i Ama an nannag i ha"on.
25 Ya innayun bon Jesus an alyon di, Impa'innila' danaen da'yu te
wahtuwa' ni' an midmiddum i da'yu. 26 Mu adi madne ya honagon Ama
nan bumoddang i da'yu an nan Espirituna ta hiyay manginaynayun
hinan tamu' an muntudtudun da'yu ya hiya boy mangipanomnom
hinadan imbagabaga' i da'yu. 27 Ta ta'on hi taynan da'yu ya ipalinggop
da'yu damdama. Ya hituwen linggop ya na'ahammad an adi umat
hinan linggop di tataguh tun luta. Ot hanat adi ayu minomnoman ya
adi ayu tumakut. 28 Ya dingngolyu nan inali' an ta'on on umeya' mu
mumbangngada' damdama. Ot hi'on nahamad di pamhodyun ha"on ya
mun'am'amlong ayu hi pumbangngada' i Ama te hiya ya nabakbaktu mu
ha"on. 29 Ta'on hi adi ni' ma'at danaeh ad uwani mu ten padana' i da'yu
ta wan hitun a'atana ya patiyonyu. 30 Te na'omtang mo tee han pi'hapita'
i da'yu te tuwen madatngan moy umaliyan Satanas an ap'apun nadan
tataguh tun luta. Mu ma"id damdama ha abalinanan mangabak i ha"on.
31 Mu manu'eh waday ma'at i ha"on ya ta ipa'innila' hi tataguh tun lutay
a'at di pamhod'un Ama. Ta hiya nan ato' an namin nan imbagana.
Ta ona inalih diye ot alyonay, Ma'ayu ta ume ta'u.

Nan Nahamad An Adol Di Greyp

15 1 Wada bo han in'alig Jesus an alyonay, Ha"on nan nahamad
an adol di nitanom an greyp. Ya hi Amay mumpapto' ituwen
nitanom. 2 Ta an namin nadan haping an adi bumunga ya aanona. Mu
hanadan haping an bumunga ya iphodnan linisan ta dumakdakkol di
ibungada. 3 Ot umat ayu i datuwen haping an nalinisan te inabulutyu
nadan intanuddu'. 4 Ot hay maphod ya munnanong ayun ha"on ta
munnanonga' i da'yu. Te umat hinan haping di greyp an gahin hi
mitoto'to' hinan adolna ya ahi bumunga. Ta athidi i da'yu an gahin di
ha"on di pundinolanyu ya ahi waday maphod hi iyatanyu. 5 Te ha"on an

umat hi adol di greyp ya gahin on ha"on nimpey pundinolanyu ta umat
ayuh nan haping an mitoto'to' hinan adol ta ahi waday abalinanyun
mangat hi maphod an hidiyey paddungnay ibungayu. Te gahin on
wadaa' i da'yu ya ahi waday abalinanyun mangat hi maphod. 6 Te nan
tagun bokon ha"on di pundinolana ya umat hinan haping an na'aan ta
namaganan'e ya inamung ta pu'ulon. 7 Ya onha inaynayunyun mundinol
i ha"on ta unudonyu nadan intanuddu' ot an namin di ibagayun ha"on
ya midat i da'yu. 8 Ya nan panginaynayunanyun mangat hi maphod ta
paddungnay bumungabunga ayu ya hidiyey pangipabaktuwanyun Ama
ta atigana an ha"on di un'unudonyu. 9 Te ongal di pamhod Ama i ha"on
ya atbohdiy pamhod'un da'yu. Ot hanat nanongnan mundinol ayuh nan
pamhod'un da'yu. 10 Ot hay mangidat hi dinolyuh nan pamhod'un da'yu
ya nan pangun'unudanyuh nadan tudtudu' an umat i ha"on an un'unudo'
nadan pohdon Ama ta hiya nan madinola' hinan pamhodnan ha"on. 11 Ot
danaey itugun'un da'yu te pohdo' an mi'yam'amlong ayun ha"on hinan
ma"id ha nipaddunganan amlong. 12 Mu hay ipa'anhan'un itugun i da'yu
ya hanat mumpopohhodan ayu an umat hinan pamhod'un da'yu. 13 Ya
hay nahamad hi aton an mangipatigoh pamhod hinadan ibba ya hi'on
nundadaanta an mangiyate hi iphodanda. 14 Ot hi'on un'unudonyu nadan
tugun'u ya immannung an da'yuy i'iba'. 15 Ta hiya nan adi da'yu mo
ibilang hi baal te nan baal ya aggena innilay nomnom nan ud baal i hiya.
Mu ha"on ya imbilang da'yuh i'iba' te an namin nadan imbagan Ama i
ha"on ya imbaga' damdaman da'yu. 16 Mu bokon da'yuy namto' i ha"on te
ha"on di namto' i da'yu ta way atonyun manginaynayun an mangat hinan
ipatamun Apu Dios an hidiye nan adi mapa"ih an bungayu. Ot an namin
di ibagayun Ama hi'on idinolyun ha"on ya idatna. 17 Ot pidwo' bon ibaga i
da'yu an mahapul nimpe an mumpopohhodan ayu.

Hay Humihiwawan Nadan Agge Kimmulug Hinadan Kimmulug I Jesus

18 Alyon bon Jesus di, Ahiwawan da'yu'eh nadan tatagu an gapuh
kimmuluganyun ha"on ya nomnomnomonyu an ha"on di namangulun
inahiwawanda. 19 Te onha umat ayu pibon dida an agge kimmulug
ot mabalin an pohpohdon da'yu ya ibilang da'yuh ibbada. Mu pinto'
da'yun ha"on ta hiya nan adi ayu umat i dida ta hidiyey gapunah
pangahiwawanda i da'yu. 20 Ya nomnomnomonyu din imbaga' i da'yu
an nan baal ya agge nabakbaktu mu nan ud baal i hiya. Ya innilayun
napalpaligata' ot ta'on on da'yu ya paligaton da'yuh nadan tatagu. Ya
wadaday namatih nadan intudtudu' ot atbohdin da'yu an wadaday
mamatih nadan itudtuduyu. 21 Ya manu'eh waday mamalpaligat i da'yu
an kimmulug i ha"on ya aggeda innilay a'at Apu Dios an nannag i ha"on.
22 Ya onha aggeya' immalih tun lutan nuntudtudu ot wan alyon nadan
tataguy ma"id ha bahulda. Mu ad uwanin immaliya' ya adi mabalin

hi alyondah ma"id ha bahulda. 23 Ot hi'on waday humihiwon ha"on ya
hi Amay hiniwawanda. 24 Ya onha aggeda tinannigo nadan milagro
an ina'inat'u ot mabalin an alyonday ma"id ha bahulda. Mu ta'on
on tinannigoda mu hiyah diyen ahiwawan da'min Ama. 25 Ta hiyah
naey nipa'annungan din nitudo' hinan Nitudo' an Tugun an alyonay,
Ahiwawana' hinadan tatagu an ta'on on ma"id ha bahul'un dida.[j]
26 Mu honago' han bumoddang i da'yu an malpu i Ama an hidiye nan
Espirituna an mangitudtuduh nadan nipto' ya mangipa'innilah nan a'at'u.
27 Ya ta'on on da'yu ya mabalin mohpe an eyu ipa'in'innilay a'at'u te da'yu
nadan ni'uyu'uyug i ha"on an nihipun hidin nangihipuna' an nuntudtudu
ta ingganah ad uwani.

16 1 Alyon bon Jesus di, Manu'eh imbaga' danae i da'yu ya ta wan
ihamadyuy pangulugyu ta ta'on on waday punligatanyu ya adiya'
du'gon i da'yu. 2 Te innila' an udum hi algo ya pun'ipalah'un da'yuh nan
a'am'amungan di Judyu an adi da'yu pi'hayyupon i dida. Ya pumpateday
udum i da'yu te hidiyey inniladah atondan mangipa'amlong i Apu Dios.
3 Ya athidiy atonda te aggeya' innila ya atbohdin aggeda innilah Ama.
4 Aggeda ni' na'at datuwe mu ipa'innila' hi ad uwani ta hitun a'atana ya
nomnomnomonyu an pinadana' tuwali i da'yu.

Hay Tamun Nan Espiritun Apu Dios

Alyon bon Jesus di, Hidin hopapnah nuntudtuduwa' ya agge' imbaga
danae te wadaa' ni' i da'yu. 5 Mu ad uwani ya te mon mun'adatngan di
pumbangngada' hinan nannag i ha"on ya ma"id ha ta'on on oha i da'yu
hi mummahmah hi'on daanay umaya'. 6 Te onnot boh on nan impa'innila'
an eyu pumpaligatan hi udum hi algoy nomnomnomonyu. Ta hiya nan
athina an on ayu umukayungan. 7 Mu ibaga' i da'yu an immannung an
hituwen e' panaynan i da'yu ya iphodanyu. Te adiya"e ume ya ma"id ha
aton nan Espiritu an umalin bumoddang i da'yu. Ta hiya nan mahapul
an umeya' ta honago' ta umali i da'yu. 8 Ya i diyen umaliyana ya
ipa'innilanah nadan adi kumulug nan a'at di bahul ya nadan mahapul
an atonda ta wan mibilangdah maphod ya hay a'at di punhumalyan Apu
Dios i dida. 9 Ta hay ipa'innilanah a'at di bahul ya nan adida kumulugan
i ha"on. 10 Ya ipa'innilana nadan atonda ta wan mibilangdah maphod te
inyate' di bahulyun tatagu ot ahiya' mumbangngad i Ama ta ma"id mo ha
tigonyun ha"on. 11 Ya nan a'at di punhumalyan Apu Dios an matigoh nan
nangabakana i Satanas an ap'apun nadan agge kimmulug hitun luta.
12 Dakol di pinhod'un ipa'innila i da'yu mu innila' an adiyu damdama
ni' ma'awatan hi ad uwani. 13 Mu hitun umaliyan nan Espiritun Apu
Dios an mangipa'innilah nadan nipto' an ma'unud ya boddangan

---

j **15:25** Psalm 35:19; 109:3

da'yun mangat i dadiyen nipto' an pangat. Mu hay ipa'innilana ya
bokon nan nalpuh nomnomna te ammuna nadan ipa'innilan Apu Dios.
Ya ipa'innilana bo nadan ma'at i da'yuh udum hi algo. 14 Ya ha"on di
ipabaktuna te nan tugun'u damdamay ipa'innilana i da'yu. 15 Te an namin
nan wadan Ama ya wadan ha"on. Ta hiya nan alyo' di nan tugun'uy
ipa'innilan nan Espiritu i da'yu.

Hay Inomnoman Nadan Itudtuduwan Jesus

16 Ya alyon bon Jesus di, Agagga mo ya adiya' tigon i da'yu. Mu adi
damdama madne ya tigona'.
17 Ya alyon nadan udum an itudtuduwanah nadan ibbaday, Tanganuna
nin alyon hi agagga mo ya adi ta'u tigon ya adi madne ya tigon ta'u bo?
Ya nganne nin di pinhodnan ibagah nan alyonay umeh awadan Amana?
18 Ya nganne nin di pinhodnan ibagah nan adi madne?
19 Mu innilan Jesus an pohdondan mahmahan nan ibalinan diyen
inalina ot alyonan diday, On hay pinhodyun mahmahan ya nan alyo' hi
agagga mo ya adiya' tigon mu adi madne ya tigona' bo? 20 Ibaga' i da'yu
an ahi ayu lumuwa an gapuh umukayunganyu. Mu hanada'en agge
kimmulug ya nunhiglay amlongda i diyen ma'at i ha"on. Mu adi madney
eyu umukayungan te ahi ayu mun'am'amlong. 21 Te umat hinan babain
nadatngan'ey pun'ayyamana ya nunhiglay pumpaligatana. Mu indani ta
himmawwang nan golang ya ma'ibagan malingling nan numpaligatana
te mun'am'amlong i diyen golang an inyayyamna. 22 Ot athidiy ma'at i
da'yu te ad uwani ya umukayungan ayu. Mu hitun amahuwa' ta tigona'
i da'yu ya ahi nunhiglay amlongyu. Ya ma"id ha mabalin hi mangaan i
diyen amlong i da'yu. 23 Ta mihipun i diye ya adi mahapul an ha"on di
pumbagaanyuh boddang. Te nomnomnomonyu tun ibaga' an an namin di
ibagayun Ama an gapuh pangulugyun ha"on ya idatna.[k] 24 Mu ingganah
ad uwani ya ma"id ni' ha imbagayu i Ama hinan pohdonyun idatnan
da'yu. Ot hay maphod ya ibagayu nan mahapulyu ot midat i da'yu ta wan
nahamad di eyu pun'am'amlongan.
25 Ya alyon bon Jesus di, Hanadan imbagabaga' i da'yu ya in'ali'alig'u.
Mu udum hi algo ya dadno'o' moy ato' an mangipa'innilan da'yuh nan
a'at Ama. 26 Ya hiya mohpey pumbaganyuh nan mahapulyu an gapuh
pangulugyun ha"on ta adi mo mahapul an ha"on di mangibagan hiyah nan
ibagayu. 27 Te pohpohdon da'yu i Ama an gapuh naminhodanyun ha"on ya
hay namatiyanyu an hiyay nannag i ha"on 28 ta immaliya' hitun luta. Mu
teen ad uwani ya taynan da'yuh tun luta ta mumbangngada' i Ama.
29 Ya alyon nadan itudtuduwanay, Danaen imbagam hi ad uwani
ya nadadno' mohpe an agge ni'alig. 30 Ot ad uwani ya innilami mon

---

[k] **16:23** James 1:5-8; 4:3

he"ay nanginnilah an namin an ta'on on hay nomnommi. Ta hiya nan patiyonmi an nalpu'a i Apu Dios.
31 Ya alyon Jesus di, On immannung an patiyonyu mohpe? 32 Padana' tee i da'yu an agagga ya mahiyahhiya' ayu ta punhintataynana' an way ohaon umanamut hi nunhituwana. Mu bokona' damdama oha te wadah Ama an pun'ibba'. 33 Ya manu'eh ibaga' datuwen da'yu ya ta wan bumoddang hi pangulugyun ha"on ta luminggop di punnomnomyu te dakol di punligatanyuh tun luta. Mu hanat adi ayu tumakut te inabak'u mo ayan namin nadan adi maphod an wah tun luta.

Hay Nangidasalan Jesus Hinadan Kimmulug I Hiya

17 1 Hidin imbagan Jesus dadiyen namin ya intangadnah ad abunyan ot mundasal an alyonay, Ama, ad uwaniy nadatngan di em pangipa'innilaan hi anabaktu' an Imbabalem ta way ato' an mangipa'innila damdamah anabaktum. 2 Te he"ay nangiyukod i ha"on hitudan tatagu. Ta an namin nadan pinto'mun kumulug i ha"on ya pi'taguwo' didah munnananong. 3 Ta hituwen pi'taguwandah munnananong di panginnilaanda an he"a nan immannung an Dios an ma"id ha udum. Ya innilaonda damdama an ha"on nan Kristu an hinnagmuh tun luta. 4 Ot impatigo' di anabaktum hitudan tatagu hinan e' nangigibbuhan hinadan impatamum i ha"on. 5 Ta hiya nan ad uwanin pumbangngada' hi awadam Ama ya dawato' an hanat ipabangngadmu i ha"on nan anabaktu' tuwali hidin agge ni' nalmu tun luta. 6 Impa'innila' di a'atmu Ama i datuwen tatagu an agge ni' kimmulug. Ot gapu ta he"ay namto' i dida ya kimmulugda mon ha"on ot unudonda nadan tugunmu. 7 Ta hiya nan ad uwani ya inniladan an namin nadan ina'inat'u ya he"ay nalpuwana. 8 Te an namin nadan tugunmun inyukodmun ha"on ya impa'innila' i dida. Ya maphod ta inabulutda ta hiya nan ad uwani ya inniladan immannung an he"ay nannag i ha"on. 9 Ot hay dawato' i he"a Ama ya hanat boddangam dida. Mu bokon hanadan agge kimmulug i ha"on di ibagbaga' te datuwen pinto'mun kimmulug i ha"on an tatagum di alyo' hi boddangam. 10 Te an namin datuwen nibilang hi tatagu' ya tatagum damdama te he"ay namto' i dida ta kimmulugda i ha"on ta diday mangipatigoh anabaktu'. 11 Ot ad uwani ya tuwen madatngan di pumbangngada' hinah awadam. Mu datuwen tatagun pinto'mu ya mataynandah tun luta. Ot he"a ahan Ama di ukod an mumpapto' i dida ta wan he"ay nanongnah unudonda. Ya ta wan an naminda ya ma'ohhada an umat hi na'ohhaanta. 12 Nihipun hi awada' i dida ta ingganah ad uwani ya impanapto"u dida an gapuh nan abalina' an nalpu i he"a. Ta hiya nan ma"id ha nihiwwe i dida an ammuna nan oha te on tuwali hidiyey iyatana an gapuh nan adi maphod an pangatna. Ta hiyay nipa'annungan nan impitudo'muh din nadne. 13 Ot ad uwanin mumbangngada' i he"a ya impadngol'u i tudan tataguy dasal'u ta mawada i dida nan nunhiglan amlong an malpu i ha"on. 14 Ya impa'innila' i didan namin nadan tugunmu ot unudonda. Ta hiya nan ahiwawan nadan

agge kimmulug dida te adida iyunnudan hinadan pangatda an umat hi inat'u an agge' inyunnudan hinan pangatda. 15 Mu adi' alyon hi pa'aanom didah tun luta mu hay dawato' ya hanat ihwangmu didah nadan pamalbalin Satanas. 16 Ta nan a'atda ya umat hinan a'at'un adi' iyunnudan hinan pangat nadan agge kimmulug. 17 Ya hanat boddangam dida ta ihamaddan unudon nadan nipto' an tugunmu. 18 Ot honago' damdama dida an umat hi nannagam i ha"on hitun luta ta wan eda ipa'in'innilay a'atmuh nadan tatagun agge ni' nanginnilah nadan tugunmu. 19 Ot gapun dida ya iyappit'uy adol'u ta paddungnay mi'nong i he"a ta iphodan nadan tatagum ta wan ta'on on dida ya miyappitdan he"a. 20 Ya bokon datuwen nangulug hi ad uwani ya abuh di idasala' te ta'on on hanadan kumulug hi udum hi algo an gapuh e pangipa'innilaan datuweh nadan tugunmu. 21 Ya hay dasal'u ya hanat ma'ohhadan namin an gapuh niddumandan dita ta umatda i dita an na'ohhata. Ta tigon'en hanadan agge kimmulug hidiyen a'atda ya mabalin an patiyonda an he"ay nannag i ha"on. 22 Ot gapu ta impabaktuwa' i he"a ya atbohdiy ato' i dida ta way atondan ma'ohha an umat hi na'ohhaanta. 23 Te pinhod'un nanongnan wadaa' i dida an umat hinan awadam i ha"on. Ot hanat ma'ohhada nimpe ta panginnilaan nadan agge kimmulug an he"ay nannag i ha"on. Ya ta ma'innilaanda an ongal di pamhodmun dida an umat hinan pamhodmun ha"on. 24 Ot hay pinhod'u Ama ya hanat udum hi algo ya datuwen tatagun pinto'mun kimmulug i ha"on ya umalidan middum i ditah nan awadam ta wan mi'yam'amlongdah pangipabaktuwam i ha"on an gapuh nan ongal an pamhodmun ha"on an nihipun hidin agge ni' nalmu tun luta. 25 Ot he"a Ama ya nipto' di pangatmu mu agge da'a innilah tudan agge kimmulug i ha"on. Mu innila da'a i ha"on ya atbohdih nadan tatagun inyukodmun ha"on an inniladan he"ay nannag i ha"on 26 te diday nangipa'innilaa' hi a'atmu. Ya inaynayun'un mangipa'innilan dida ta wan mawadan dida nan pamhod an umat hinan pamhodmun ha"on. Te at'ehdiy pamhodda ya midduma' i dida.

Hay Nuntiliwandan Jesus

(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; Luke 22:47-53)

18 1 Hidin nagibbuh an nundasal hi Jesus ot makak an in'uyugna nadan itudtuduwana ot agwatonda nan wa"el an nungngadan hi Kidron ot umedah nan dommangna i han natanoman hi olibo.

2 Ya innilan Judas hidiyen nangipluyanda te hidiy imminghah ugganda umayan i da Jesus. Hituwen hi Judas ya hiya nan mangipatiliw i Jesus. 3 Ot i'uyug Judas nadan dakol an titindalu ya nadan pulis an hinnag nadan nabaktun padi ya nadan Paliseu ot ipanguluna didahdih nan awadan da Jesus an nundilagda ya numpangdondah matadom. 4 Mu innilan tuwalin Jesus an namin nadan ma'at i hiya. Ta hiya nan hidin himmawwangda ot e midamu ot alyonan diday, Nganney eyu hama'on?

5 Ya alyonday, Hi Jesus an i Nasaret.

Ya alyonay, Ten ha"on tee. Ya wahdih Judas an ni'ita'dog i dida. 6 Mu
hidin inalin Jesus di ha"on tee ya inhunodda ya mun'atutukkadda. 7 Ya
alyon bon Jesus di, On nganne aay di eyu hama'on?
Ya alyonda boy, Hi Jesus an i Nasaret.
8 Ya alyon bon Jesus di, Ot ten imbaga' an ha"on tee. Ot ha"on'ey
hama'onyu ya hanat adiyu ilagat tudan nun'ibba'. 9 Manu'eh imbagan
Jesus hidiye ya ta ipa'annungan din indasalna i Amana an alyonay, An
namin nadan inyukodmun ha"on ya ma"id ha ohah mihiwwe i ha"on.
10 Ya hi Simon Peter e ya nunhihikot. Ta hinuknutnay ispadana ot
ipalangna ta na'aan di winawwan an ingan di ohah nadan himbut nan
nabaktun padi. Hay ngadan diyen himbut ya hi Malkus. 11 Mu alyon Jesus
i Peter di, Ihikotmu nan ispadam. Te abuluto' hituwen punholholtapa' te
hituwey pinhod Amah ma'at i ha"on.
12 Ta ona inalih diye ya impudong nadan tindaluh Jesus an didah nan
opisyalda ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ot pawwidonda.
Ta onda binobod 13 ot iyeda ni' i Anas an hi aman nan ahawan Kayapas
an nabaktun padi i diyen tawon. 14 Ya hidiyen hi Kayapas ya hiya din
nangalih nadan na'amung an Judyu di, Udu'dulnah on mateh naen ohan
tagu mu hanan mate ta'un namin.

Hay Nangiha"utan Peter An Nun'ibba'ibbanah Jesus
(Matthew 26:69-75; Mark 14:66-72; Luke 22:54-62)

15 Ya da Simon Peter hinan nun'ibbanan itudtuduwan Jesus ya
nitnunitnudda i da Jesus. Ya hituwen ohan itudtuduwan Jesus ya
in'innilan nan nabaktun padi ta hiya nan ni'ihgop hinan lita"angan
nan balen diyen nabaktun padi. 16 Mu hi Peter ya aggeda innila ta
hiya nan immohnong hidih nan bahhel di geyt. Ot ibangngad diyen
nun'ibbana an nanginnilah nan nabaktun padi ot e mi'hapit hinan babain
mungguwalyah nan geyt ta paghoponah Peter. 17 Mu hidin tinigon
diyen babaih Peter ya alyonan hiyay, On bokon he"ay ohah nadan
intudtuduwan naen tagu?
Ya alyon Peter di, Bokon man. 18 Ya gapu ta kottokottol ya nun'apuy
nadan tagala ya nadan guwalyah nan Templo ta pun'aniduwanda. Ot
umeh Peter ot e mi'yan'annidun dida.
19 Yaden hi Jesus e ya wahdin humalyaon nan nabaktun padi an
mahmahanay mipanggep hinadan itudtuduwana ya hi'on nganney
intanuddunan dida. 20 Ya alyon Jesus di, Na'en intanuddu' hinadan tatagu
ya ma"id ha agge nangngol te eya' timmanudduh nadan a'am'amungan di
Judyu ya hinan Templo. 21 Mu tanganu on ha"on di punmahmaham an
bokon hanadan tatagun nangngol hinadan intanuddu' ot innilada?
22 Ya na'ibagon di ohah nadan tindalun tinampu' hi Jesus ot alyonay,
Tanganunmu ihya aton hinay pambalmuh nan nabaktun padi?

23 Ya alyon Jesus di, On waday imbaga' hi adi maphod? Hi'on wada ya
ibagam. Mu hi'on immannung nadan imbaga' ya tanganu on pamaaggon
tumampu"a?
24 Ot ipiyen Anas hi Jesus an nunnanong an nabobod hi awadan
Kayapas an nabaktun padi.
25 Yaden hi Peter e ya wahdin mi'yan'anniduh nan lita"angan. Ya wadada
boy nangibagan alyonday, Ot ten he"ay ohah nadan intudtuduwan naen tagu?
Mu inha"ut bon Peter an alyonay, Ay bokon man attog.
26 Mu alyon bon nan ohan himbut nan nabaktun padi i Peter di, Ot ten
tinigo da'ahdih nan way natanoman hi olibo? Hidiyen himbut ya nitulang
i Malkus an hiya nan pinalang Peter di ingana. 27 Mu inha"ut bon Peter.
Ya alinah on timmalanu han kawitan.

Hay Nunhumalyaan Pilatu I Jesus
(Matthew 27:11-31; Mark 15:1-5; Luke 23:1-5,13-25)

28 On hiyah nawi"it i diye ot ikakdah Jesus hi balen Kayapas ot iyedah
balen nan gobelnador an hi Pilatu. Mu nadan mangipangpanguluh nadan
Judyu an nangitnud i Jesus ya aggeda ni'ihgop hi balen nan gobelnador.
Te paniyon dida hi'onda hunggop hi balen di bokon Judyu an umat
hinadan i Roma te mibilangda anuh nalugit yaden tuwen madatngan nan
ngilin. Ya mibilangda'eh nalugit ya adida mabalin an mi"an hinan ngilin
di punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad
Egypt. 29 Ta hiya nan hi Pilatu di limmah'un ot mahmahanan dida hi'on
nganney bahul diyen tagu. 30 Ya alyonday, Onha ma"id ha bahulna ot
undan namaag ya inyalimin he"a?
31 Ya alyon bon Pilatu di, Ot at'ehna ya ukod ayun manumalyan hiya ta
iyunnudyuh nan uldinyun Judyuy panumalyayun hiya.
Ya alyon dadiyen Judyu di, O mu da'min Judyu ya mipagol hi'on ukod
ami on pinatemiy ohan tagu te hinaey inyuldinyun i Roma i da'mi.
32 Athidiy na'at ta nipa'annung din inalin Jesus an a'at di atayana. 33 Ot
umeh Pilatu hinan punhumalyaana ot ipa'ayagnahdih Jesus ot alyonan
hiyay, On he"a nan Patul di Judyu?
34 Ya alyon Jesus di, On nalpuh nomnommuh naen imbagam onu
imbagan nadan tatagu?
35 Ya alyon Pilatu di, Agge' innilay a'atmu te bokona' Judyu. Ya undan
nganne tuwaliy inatmu ta inyali da'ahtuh nadan ibbam an Judyu ya
nadan nabaktun padi?
36 Ya alyon Jesus di, Ha"on ya immannung an patula' mu bokon hitun
lutay pumpatula'. Te onha hitu ot wan ni'yawwit amih nadan kimmulug i
ha"on ta aggeya' inyalihtuh nadan Judyu. Mu athituy na'at ta mipa'innila
an bokon hitun lutay pumpatula'.
37 Ya alyon bon Pilatu di, Ot on immannung an patul'a?

Ya alyon Jesus di, Nipto' hinaen inalim. Te hiyah naey gapunah e' immaliyan hitun luta ta way ato' an mangipa'innilah nan nahamad an ma'unud. Ta hanadan naminhod ituwen nahamad an ma'unud ya diday kumulug i ha"on.

38 Ya alyon Pilatu di, On nganne nan nahamad an ma'unud? Ya limmah'un hi Pilatu ot umeh awadan nadan Judyu ot alyonan diday, Hay innila' ya ma"id ha bahul tuwen tagu. **39** Mu innilayu an atawotawon on nadatngan'e nan ngilin di punnomnomnomanyuh nihwangan handidan a'ammodyuh ateh ad Egypt on ipilubus'uy ohah nadan balud an miyunnudan hinan pohdonyu. Ot on pinhodyun nan patulyun Judyu di ilubus'u?

40 Mu ondaot ahitutukuk an alyonday, Bokon te hi Barabas. Ya hituwen hi Barabas ya na'innilan pimmate.

19 **1** Ta numbangngad moh Pilatu hi awadan Jesus ot ipahuplitnah nadan tindaluna. **2** Ya tinuligonggongda han inapiddan pagat ot ipipongotdan Jesus ot ipilubungda han mumbolah[l] an ay lubung di patul. **3** Ot layalayahanda an alyonday, Madayaw peman tun patulmin Judyu. Ot inayundan puntampu'.

4 Ot lumah'un hi Pilatu ot alyonah nadan Judyu di, Tigonyu tee an ipalah'un'uh tuwen tagu te ma"id ha inakhupa' hi bahulna. **5** Ta impalah'unah Jesus an nunnanong nan impipongotdan hiya ya nan impilubungdan hiya ot alyon Pilatu i diday, Tigonyu an wahtu teeh tuwen tagu.[m]

6 Mu hidin tinigon nadan nabaktun padi ya nadan guwalyah nan Templo hi Jesus ya inyal'aladaot an ahitutukuk an alyonday, Ipipata'muh krus.

Ya alyon Pilatu di, Ukod ayu mo attog ya inawityu ta da'yuy e mangipipata' i hiyah nan krus te ningamut an ma"id ha inakhupa' hi bahulna.

7 Mu alyon nadan Judyu di, Tanganun ma"id ha bahulnah nan alyonay hiya nan Imbabalen Apu Dios? Yaden hina'en wahnan tugun Moses ya mahapul an mipapate nan athinan tagu.

8 Ta hidin dingngol Pilatu hidiyen imbagada ya namamay ena timmakutan **9** ot hunggop hidih nan punhumalyaan ot alyonan Jesus di, Undan daanay nalpuwam? Mu agge timbal Jesus. **10** Ya alyon bon Pilatu di, Tanganun'a adi tumbal? Undan aggem innila an waday abalina' an mangipilubus onu mangipipata' i he"ah nan krus?

11 Ya alyon Jesus di, Onha agge inyabulut Apu Dios hituwen ma'at i ha"on ot ma"id ha abalinam an mangat hi kumpulnan ha"on. Ta hiya nan hanan nangipiyalihtun ha"on ya ong'ongngal di bahulna.

---

[l] **19:2** Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English. [m] **19:5** Athidiy inalina te pinhodnan malmuy homo'dan Jesus.

12 Ya namamay naminhodan Pilatu an mangipalubus i hiya. Mu
hanadan Judyu ya inyal'aladan muntukuk an alyonday, Ipalubusmu'eh
naen tagu ya ni'yat'an mi'buhul hinan patul hi ad Roma. Te nan mangalih
hiyay patul ya mi'buhul i hiya. 13 Ya gapu ta athidiy nangalidan Pilatu ya
impalah'una moh Jesus ot e umbun hinan ubunana hinan way nada'da'an
hi batu an ubunana hi'on munhumalya. Hay pangalin di Judyu i diyen
nada'da'an hi batu ya Gabbata.
14 Ya hidin tuwen tongan di algo i diyen algo ya alyon Pilatu hinadan Judyu
di, Tehtu tee tun patulyu. Yaden hidiyen algoy pundadaanandah nan ngilin di
punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt.
15 Mu pun'itkukda bon alyonday, Hanat ipa'aanmuhtu ya em impipata' hi krus.
Ya alyon Pilatu di, Undan pinhodyun ipipata"uh nan krus tun
patulyu?
Ya alyon nadan nabaktun padi di, Ma"id ha udum hi patulmi te
ammuna nan patul hi ad Roma. 16 Ot ipa'alan mon Pilatu hi Jesus i dida
ta eda ipipata' hinan krus.

Hay Nangipata'andan Jesus Hinan Krus

(Matthew 27:32-34,37-44; Mark 15:21-23,25-32; Luke 23:26-34,35-43)

17 Ta onda nakak ot ipipohondan Jesus nan krus an ipata'ana ta inggana ot
dumatongdah nan nabaktu an nungngadan hi Ba'ag Di Ulu. Ya hinan hapit di
Judyu ya Golgota. 18 Ta hidiy nangipata'andan Jesus. Ya wadada boy duwan
linala'in impipata'dah nan duwan krus an numbinahhelonda i Jesus. 19 Ya wada
han intudo' Pilatu ot ipipata'nah nan krus Jesus an alyonay, Hiyah tuweh Jesus
an i Nasaret an Patul di Judyu. 20 Ya nan eda nangipata'an i Jesus ya nihaggon hi
ad Jerusalem. Ta hiya nan an namin nadan Judyu an mala"uh hidi ya binahadah
diyen nitudo' te nibalin hi hapit di Greek ya Judyu ya Latin. 21 Mu nadan
nabaktun padi ya alyonda i Pilatu di, Udu'dulnay hukkatam ta hay itudo'mu ya
alyom di, Hituwen tagu ya alyonay hiya nan patul di Judyu.
22 Ya alyon Pilatu di, Hidiyen intudo"u ya hiyah diyen adi
mahukkatan.

Hay Inat Nadan Tindaluh Nan Lubung Jesus

(Matthew 27:35-36; Mark 15:24; Luke 23:34b)

23 Hidin impata' nadan tindaluh Jesus hinan krus ot alanda nan
lubungna ot pun'opatonda ot iya'appongdan opat. Ot alanda bo nan ohan
lubongnan ninayun di abolna an ma"id ha ugutna 24 ot alyonday, Adi ta'u
hetheton ta namaag ya imbunut ta'uy mangala. Ta hidiyey nipa'annungan
din impitudo' Apu Dios an alyonay, Iya'appongda nan lubung'u ya
imbunutday mangalah nan ohan ninayun di abolna.[n]

---

[n] **19:24** Psalm 22:18

Hay Nangiyukodan Jesus I Inanah Nan Ohan Itudtuduwana

25 Ya hinan e''elen nan krus an nipata'an Jesus ya wahdih inana an
tumtumma'dogdah nan hi ibban inana ya hi Mary an ahawan Kleopas
ya hi Mary Magdalene. 26 Ya hidin tinigon Jesus hi inanahdi ya wahdi
bon mi'ita'ta'dog i dida nan pa'appohpohdon Jesus an itudtuduwana ot
alyonan inanay, Ina, hanat ibilangmuh naeh imbabalem. 27 Ot alyona
bo i diyen itudtuduwana di, Hanat ibilangmu hiyah hi inam. Ta
nihipun i diye ot awitona moh inan Jesus hi baleda.

Hay Natayan Jesus
(Matthew 27:45-54; Mark 15:33-39; Luke 23:44-49)

28 Innilan mon Jesus an nipa'annung an namin nan impitudo' Apu
Dios an ma'at i hiya. Ta alinah on alyonay, Na''uwoha'.[o]
Ta hidiyen inalinay nipa'annungan din oha bon impitudo' Apu
Dios hidin nadne. 29 Ya wahdi han limmanun bayah an nittu i han
malukung ot itamoldahdi han kapoh ot ituddiwdah nan ma'alih
haysop ot idammadah timid Jesus. 30 Ta ona tiniptip ot alyonay,
Nalpah mo.
Ot ilungenay uluna ot inayunan ma'unguh.

Hay Nanudpakandah Taglang Jesus

31 Hay ibiggatan diye ya Habadun tungo ta hiya nan imme
nadan ap'apun di Judyu hi awadan Pilatu ot eda ibaga i hiya ta
honagonay e mamutung hi hukin nadan nun'ipata' ta ma'ibagadan
mate ya lina'ahda didahdi. Te paniyo i didan Judyu hi'on Habadun
tungo ya waday nunnanong an nipata' hinan krus. Ya hidiye bo
udot an Habadun tungoy pa'ngillinonda te hiyah diye nan algo an
punnomnomnomandah nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad
Egypt. 32 Ot ituda' mon Pilatu di udum hinadan tindaluna ot eda
pumputung di hukin nadan duwan ibban Jesus an nipata' hi krus.
33 Mu aggeda pinutung di hukin Jesus te hidin tinigoda ya nate mo
tuwali. 34 Ta namaag mo ot hudpakon nan ohan tindaluy taglang
Jesus hi pahul ta bimmudduh di dalana ya nan liting an nalpuh
adolna.
35 Ta an namin datuwen na'na'at ya immannung te tinigo' di
na'atanda ta hiya nan intudo''u ta way atonyu pibon kumulug i hiya.
36 Ya hay agge namutungan nadan tindaluh hukin Jesus ya hidiyey
nipa'annungan din impitudo' Apu Dios hidin nadnen alyonay, Ma''id
ha ohah tungalnah naputung.[p]

---

[o] **19:28** Psalm 69:21 [p] **19:36** Psalm 34:20

37 Ya nipa'annung bo nan ohan impitudo'nan alyonay, Hanadan tatagu
ya na'tiggondah diyen hinudpakdah pahul.[q]

Hay Nilubu'an Jesus
(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; Luke 23:50-56)

38 Indani ya wada han hi Joseph an i Arimatea an immeh awadan
Pilatu ot ibagana ta ena alan nan adol Jesus. Te hiyay ohah nadan
kimmulug i Jesus mu aggena impa'in'innila te tumakut hinadan ibbadan
Judyu. Ta on inyabulut Pilatu ot ena alan nan adol Jesus. 39 Ya ni'ye i hiya
hi Nikodemos an inodnana han ay pulbus an mapmaphod di hunghungna
an nun'uddum nan mira ya alos an tulumpulut opat (34) di kilu. Hituwen
hi Nikodemus din e ni'hapit i Jesus i han nahdom. 40 Ta hidin inalada
nan adol Jesus ot ha"adanda nan linen an luput i diyen pabanglu ot ahida
iputiput hi adol Jesus te hidiyey pangatdan Judyu.
41 Ya hidih e"elen nan nangipata'andan Jesus an awadan di natanoman hi
bungbunga"an ya wahdi han pa"apyan lubu' an ma"id ni' ha nilubu' hidi. 42 Ta
hidiy eda nangilubu'an te nihaggon ya tuwen madatngan nan Habadun tungo.

Hay Timmaguwan Jesus
(Matthew 28:1-8; Mark 16:1-8; Luke 24:1-12)

20 1 Ta on hiyah mun'awiwi"it i diyen namangulun algon diyen Duminggu
ot umeh Mary Magdalene hinan way nilubu'an Jesus. Mu hidin
nidatong ya tinigonan na'aan nan ongal an batu an tungab nan lubu'an. 2 Ta
muntinnagtag an mumbangngad an e mangibaga i Peter ya nan ohan pinpinhod
Jesus an alyonay, Ma"id mahdi te inaladay adol nan Ap'apu ta'uh nan lubu'an
ot towan nin di nangiyayanda. 3 Ot ume da Peter i diyen ohan itudtuduwan
Jesus hi awadan nan nilubu'an Jesus 4 an numpuddugdan duwa ya namangulun
dimmatong hidiyen adwan Peter. 5 Mu agge hinunggop te ona indungo ya
tinigona an ammuna nan linen an niputiput ni' i Jesus an wahdi. 6 Mu hidin
dimmatong hi Peter ot inayunan hunggop hinan lubu'an ya tinigona damdaman
ammuna nan linen an nipupitup hi adol ni' Jesus an wahdi. 7 Ya nan luput an
nilibbut hi uluna ya wahdin nakupin mu nahiwwen niha"ad. 8 Ta nitnud nan
adwan Peter an hinunggop ta hidin tinigona ya patiyona an namahuwan hi
Jesus. 9 Handi ya aggeda na'awatan nan impitudo' Apu Dios hidin nadne an hi
Jesus ya mamahuwan. 10 Ta hidin tinigoda an athidiy na'at ot umanamutda.

Hay Numpatigan Jesus I Mary Magdalene
(Matthew 28:9-10; Mark 16:9-11)

11 Mu hi Mary Magdalene ya wahdin kumkumgah nan way panton di
lubu'an Jesus. Mu hidin nunyu"ung ta idungonay dallom nan lubu' 12 ya

---

[q] **19:37** Sekariah 12:10

tinigona han duwan anghel an nunlubungdah pulaw an inumbun di oha hinan nangi'ulluwan ni' Jesus ya nan ohah uyyadana. 13 Ya alyondan Mary di, Nganun'a kumkumga?

Ya alyonay, O te inye''eday adol nan Ap'apu ya aggemi innilah on idanay nangiyayanda. 14 Mu hidin nunligguh ya wahdih Jesus an timma'dog. Mu aggena ni' immatunan hi'on hiya hi Jesus. 15 Ya alyon Jesus i hiyay, Tanganun'a kumkumga? Undan nganney hama'om?

Ya hay wah nomnom Mary ya alyona on hiya nan mumpapto' i diyen natanoman hi bungbunga''an ta alyonay, Ibba' ibagam bahan hi'on he''ay nangaan hituh nan adol Jesus ya intuddum di nangiyayam ta e' alan.

16 Ya alyon Jesus i hiyay, Mary.

Ta nunligguh hi Mary ya immatunana mohpeh Jesus te hay hapitna. Ya alyonay, Rabboni.

Hay ibalinan diyen hapit ya muntudtudu. 17 Ya alyon Jesus i hiyay, Adim idon i ha''on te aggeya' ni' numbangngad hi awadan Ama. Mu ume'a ta em ibagah nadan itudtuduwa' an mumbangngada' i Apu Dios an hi Ama ya ta'on on da'yu ya hiya nan Dios an dayawonyu ya hi Amayu.

18 Ot umeh Mary Magdalene hi awadan nadan itudtuduwan Jesus ot alyonay, Tinigo' nan Ap'apu ta'u. Ot ibaganan dida an namin nadan imbagan Jesus.

(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; Luke 24:36-49)

19 Hidin nahdom i diyen Duminggu ot ma'amungdan namin nadan intanudduwan Jesus i han ohan bale. Mu nun'idakigdan namin nadan panton diyen na'amunganda te tumakutdah nadan ibbadan Judyu. Ya wadah Jesus ot alyonan diday, Hanat malinggop ayu. 20 Ot ipatigonan dida nadan kilah hinadan paladna an inwan di pata' ya nan nahudpak hi taglangna. Ta nunhiglay amlong nadan itudtuduwana hi nanigandan hiya. 21 Ya alyon bon Jesus i diday, Hanat malinggop ayu nimpe. Ot alyonay, Honagon da'yu an umat hi nannagan Ama i ha''on ta ume ayu muntudtuduh nadan tatagu.

22 Ona inalih diye ot ihapudnan dida ot alyonay, Abulutonyu nan Espiritun Apu Dios. 23 Ta wan nan tagun muntutuyuh bahulna ya mabalin an alyonyun hiyay, Pakawanon Apu Dios di bahulmu. Mu nan tagun adi muntutuyuh bahulna ya mabalin bon alyonyuy, Adi pakawanon Apu Dios di bahulmu.

24 Hidiyen numpatigan Jesus hinadan Apostoles ya ma''id hi Thomas an hay ohah ngadana ya hi Dappel. 25 Ta imbagan nadan ibbanan hiya an alyonday, Tinigomi nan Ap'apu ta'u.

Mu alyon Thomas di, Gahin di tigo' ya dapao' nadan inwan di pata' hinadan ta'lena ya nan nahugat hi taglangna ya ahi mabalin hi patiyo' an namahuwan.

26 Hidin nala''uh han hinduminggu wan ot ma'amung bo nadan itudtuduwana i diyen balen na'amunganda ni'. Ya wahdih Thomas. Ya

atbohdin nun'idakigda nadan panto. Ya wadah Jesus an timma'dog hi gawwan nan awadanda ot alyonay, Hanat malinggop ayu. 27 Ot alyona i Thomas di, Ma'at dapaom di ta'le' ya dinapam tun taglang'u ta ma''id ha punduwaduwaam hi'on namahuwana'.

28 Ya alyon Thomas di, Apu Jesus, patiyo' an he''a nan Dios an dayawo'.

29 Ya alyon Jesus di, Innila' an mamati'a mohpe te tinigowa'. Mu udu'dul nan tagu an kumulug an ta'on on aggeya' tinigo.

30 Dakol di milagro an ina'inat Jesus an tinannigon nadan itudtuduwana an agge nitudo' ituwen liblu. 31 Mu nitudo' datuwen udum ta wan patiyonyu an hi Jesus ya hiya nan Kristu an Imbabalen Apu Dios. Ta gapuh kumuluganyun hiya ya mabalin an mi'tagu ayu i Apu Dios hi munnananong.

Hay Ni''anan Jesus Hinadan Itudtuduwanah Ad Tiberias

21 1 Agge nadne ya numpatigo boh Jesus hinadan itudtuduwanah din awadandah nan lobong an nungngadan hi Tiberias. 2 Ya wadahdi da Simon Peter ya hi Thomas an alyonday hi Dappel ya hi Nataniel an i Kana hi ad Galilee ya nan hinagi an da na' Sebedi ya nan duwan ibbadan itudtuduwana. 3 Te alyon Simon Peter hi eda muntabukul ta hiya nan ni'yedan hiya. Ta nunlugandah nan bangka ot ilablabidan muntabukul mu ma''id ha ta'on hi ohah ekan hi tinabukulda. 4 Ta hidin mun'awiwi''it ya wadah Jesus an timma'dog hinan pingngit nan lobong mu aggeda immatunan. 5 Ya alyona di, On waday tinabukulyun i'iba?

Ya alyonday, Ma''id man tee ha ta'on hi oha.

6 Ya alyon Jesus di, Iyeyuh nangappit hi winawwanyu ot waday tabukulonyu.

Ot ibkahdahdi nan tabukulda. Ta hidin guyudonda ya maligatanda te dakkodakkol mohpey natabukul. 7 Ya alyon nan pohpohdon Jesus i Peter di, Te on nan Ap'apu ta'u!

Hidin dingngol Peter hidiye ya na'ibagonan inhu'lub di lubungna ot dumokpah nan liting ot mangeh awadan Jesus. 8 Mu nadan nun'ibbana ya deedahdih nan bangka an guyudonda nan tabukul an napnuh ekan. Ya nihaggonda moh nan pingngitna an umeh hinggahut (100) di metroy dinawwinah nan pingngitna.

9 Ta hidin dimma''aldah nan pingngitna ya nangitiganda an wahdiy ekan an nihongba i han bimmalan apuy ya wahdiy tinapay. 10 Ya alyon Jesus i diday, Iyaliyuhtu dohah nadan tinabukulyu.

11 Ot ma'anneh Peter hinan bangka ot ena guyudon di tabukul ot ida''alna. Ya o''ongal nadan ekan an natabukul. Ya hay numbilangda ya ummeh hinggahut ta han nabonglet tulu (153). Mu ta'on on athidiy dinakolna ya agge napa''ih nan tabukul. 12 Ta on nalutu nan makan ot alyon Jesus i diday, Ma'ayu ta mangan ta'u.

Ya ma''id ha nummahmah hi ngadana te an naminda ya innilada an hiya hi Jesus. 13 Ot alana nan tinapay ot ipiyappongnan dida ya atbohdiy inatnah nan ekan. 14 Ta hidiyey mi'atluh numpatigan Jesus i didan itudtuduwana hidin namahuwan.

Hay Nummahmahan Jesus I Peter Hi A'at di Pamhodnan Hiya

15 Hidin nabhugda ya alyon Jesus i Simon Peter di, He''a Simon an imbabalen John, on immannung an nahamad di pamhodmun ha''on mu datuwen ibbam?

Ya alyon Peter di, Apu Jesus, innilam an pohpohdon da'a.

Ot alyon Jesus di, Hanat ipapto'mu nadan kimmulug an umat hi aton nan mumpastol hinadan imbabalen di kalnero.

16 Ya alyon bon Jesus di, Simon an imbabalen John, on immannung an nahamad di pamhodmun ha''on?

Ya alyonay, O Apu Jesus, innilam an pohpohdon da'a.

Ot alyon bon Jesus di, Ot ipapto'mu nadan kimmulug an paddungnay kalnero'.

17 Ya impitlun bon Jesus an alyon di, Simon an imbabalen John, on immannung an pohpohdona' i he''a?

Ya mahkit moh punnomnoman Peter te pitlunah diyeh nummahmahan Jesus i hiya. Ot alyona i Jesus di, Apu Jesus, he''a ya innilam an naminamin. Ot innilam an pohpohdon da''a.

Ot alyon bon Jesus di, Ot ipapto'mu nadan kimmulug i ha''on an paddungnay kalnero'. 18 Ibaga' i he''a an hidin a'ungam ya ukod'a on iniktommuy balikismu on nange'ah nan pohdom an umayam. Mu udum hi algo ya adi athidi. Te amamma'a'e mo ya namaaggon indawawam di ta'lem ta bobodon da'a ya inye da'ah nan aggem pinhod an pangiyayandan he''a. 19 Hinaey imbagan Jesus te pinhodnan innilaon Peter di a'at di ena atayan hi udum hi algo ta pangipatigonah anabaktun Apu Dios. Ot alyonan Peter di, Hanat un'unudona'.

20 Ya nunligguh hi Peter ya tinigona an mitmitnud i hiya nan ibbadan pinpinhod Jesus an hiya din nidallag i Jesus hidin nanganandah din agge ni' nateh Jesus ta hiyay nummahmah hi'on nganney mangipatiliw i hiya. 21 Ot alyon Peter i Jesus di, Apu Jesus, on hiya'e ya nganney ma'at i hiya?

22 Ya alyon Jesus di, Adi mahapul an innilaom hi'on nganney ma'at i hiya. Te undan alyo''eh adi ni' mate ta ingganay tigonah pumbangngada' ya nganney boddangna i he''a. Haot eh'ay nomnomnomom ya hay em pangunudan i ha''on.

23 Ta gapun diyen inalin Jesus ya alyon nadan kimmulug on adi ni' mateh diyen ibbadan pinpinhod Jesus. Mu bokon athidi te ona inali ya abuh di, Undan nganney iyatanan he''a Peter hi'on adi ni' mate ta ingganah ona' mumbangngad?

24 Hay ibagbagana i diye ya ha''on an nangitudo' ituwe an tinannigo' an ina'inat Jesus ya nadan intanudduna. Ya innila ta'un immannung datuwen intannudo''u. 25 Dakol nadan udum an ina'inat Jesus an agge nitudo' hitu te onha intudo''un namin ot ma''id ha bilang di libluh itudo'anda.

Hay Ina'inat Nadan Apostoles

(Acts)

1 [1] Ibba' Teofilo,
Handi'en namangulun tudo"un he"a ya nitudo' hidi nadan
ina'inat Jesus ya nadan intanudduna an nihipun hidin nangihipunanan
nuntudtudu [2] ta inggana i diyen algo an immayanah ad abunyan. Mu
hidin agge ni' immeh ad abunyan ya nan Espiritun Apu Dios an wadan
hiyay nangitudduh itugunah nadan pinto'nan Apostoles. [3] Te nihipun hi
namahuwana ta ingganah din immayanah ad abunyan ya umeh napat
(40) di algoy numpatipatiganan dida. Ya nadan dakol an ina'inatnay
nangipa'innilan dida an immannung an namahuwan. Ya imbagabagana bon
diday a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios. [4] Ya pinadananan dida an alyonay,
Adiyu ni' taynan tun ad Jerusalem ta ingganah on mipa'annung din inali' i
da'yu an aton Ama. Te imbaga' an [5] hi John ya hay liting di numbonyagna
mu da'yu'e ya agagga moy abonyaganyuh nan Espiritun Apu Dios.

Hay Immayan Jesus Hi Ad Abunyan

[6] Waday ni'yamungan Jesus hinadan Apostoles ya mahmahanda an
alyonday, Apu Jesus, undan ad uwani moy pangipa'aanam hinadan i
Roma an mun'ap'apu ta nada tuwali an ibba ta'un Judyu di ukod an
mumpapto' hitun boble ta'u?

[7] Ya alyon Jesus di, Hi Ama di ukod hi'on anuud di a'atan nae ot adi
gahin onyu innilaon. [8] Mu haot eh'ay maphod hi innilaonyu ya nan
umaliyan nan Espiritun Apu Dios hi nitaguwanyu ta hiyay mangdat
hi abalinanyu. Ta eyu ipa'innilay a'at'uh ad Jerusalem ya hi an namin
an boblehtu hi ad Judea ya ta'on on hi ad Samaria ya hi abobbobleh
tun luta. [9] Ta ona inalih diye ya pamaag ya mun'ipatuluh ad lagud ta
tangtangadondan mun'alimuh hinan bugut.

[10] Ta nanongnan itattangaddah ad lagud ya alinah on wada han
duwan linala'in nunlubung hi pulaw an mi'ta'ta'dog i dida [11] ot alyonday,

Da'yun i Galilee, tanganunyu itatangad hi ad lagud? Hidiyen hi Jesus an
immeh ad abunyan ya mumbangngad hi udum hi algo ya hidiyen a'at di
immayanah ad abunyan ya atbohdiy ma'at hi pumbangngadana.
12 Ta nadan Apostoles ya nakakda i diyen nabillid an nungngadan
hi Olibo ot mumbangngaddah ad Jerusalem an ohay kilometroy
dinawwina. 13 Ot umedah nan kuwartudahdih nan mi'adwan gladu.
Dadiyen hinunggop ya da Peter ya hi John ya hi James ya hi Andrew
ya hi Philip ya hi Tomas ya hi Bartolome ya hi Matthew ya nan ohan
hi James an imbabalen Alpeus ya hi Simon an ohan Selote ya han hi
Judas an imbabalen James. 14 Ya innaynayundan ma'anamu'amung ta
dumasadasalda an didah nadan binabai ya hi inan Jesus an hi Mary an
didah nadan udum an imbabalena.

Hay Nihukkat I Judas

15 Han hin'algo ya na'amungda han umeh hinggahut ta bainti (120)
an kimmulug i Jesus ot tuma'dog hi Peter ot alyonay, 16 I'iba, teen
inat Judas din impa'innilan nan Espiritun Apu Dios i din hi David hi
nangalyanay waday mangipangulu hinadan e muntiliw i Jesus. 17 Ya
hi Judas di oha i da'mih nan himpulut duwan (12) Apostoles ta hiyay
ohan napili an ni'tamu i da'mi. 18 Mu hiyay nangipatiliw i Jesus ta nan
pihhun lagbuna i diyen inatna ya hidiyey nangattangda i han luta ta
hidiy immayana ot hidiy agahana ot mipakpak ta nabughiy putuna.[a]
19 Ta dingngol di atagutaguh ad Jerusalem hidiyen na'at i hiya. Ta hiya
nan nginadanandah diyen luta hi Akeldama an hay ibalinana ya lutan
nadadala.
20 [b]Ot inayun Peter an alyon di, Hay impitudo' Apu Dios hi ma'at i
Judas an gapuh nan inatna ya nitudo' hinan Psalm an alyonay, Hanat
ma"id ha miha"ad hinan balena. Ya hanat ma"id ha mabatin dida ta wan
mabaoy nunhituwanda. Ya nitudo' bo an midat hi oha nan sa'adna ta wan
waday mihukkat hinan sa'adna.
21 Ot hiya nan ad uwani ya pot'on ta'uy ohah mihukkat i Judas ta
middum i da'mi an e mangipa'innilah nan namahuwan Apu Jesus. Mu
mahapul an hay ohah nadan niyuyu'uyug i da'min da Jesus hinadan
nanganangayanmi 22 an nihipun hidin nuntudtuduwan John hinadan
tatagu ot bonyagana dida ta ingganah din numbangngadan Jesus hi ad
abunyan.
23 Ta nadan na'amung ya imbagada an hay pumpiliyanda ya hi
Joseph Justus an hi Barnabas di mi'adwah ngadana ya hi Matias. 24 Ot
mundasaldan alyonday, Apu Dios, an namin di tagu ya innilam di
punnomnomda ot he"a bahan di mangipa'innila i da'mih nan pot'om

---

[a] **1:18** Matthew 27:6-8 [b] **1:20** Psalm 109:8

i datuwen duwa 25 ta mihukkat i Judas an ohah nadan Apostoles ni'.
Te hi Judas ya inwalongnay a'apostolesna ot umeh awadan nadan
nun'abahulan. 26 Ta on nagibbuh an nundasalda ot ibunutday ngadan
dadiyen duwa ya hay napili ya hi Matias ta hiya moy ni'apulut duwah
(12) nadan Apostoles.

Hay Nidduman Nan Espiritun Apu Dios Hinadan Kimmulug I Jesus

2 1 Hidin nadatngan nan algon Pentekos ot ma'amungdan namin
nadan mangulug i Jesus i han ohan bale. 2 Ya alinah on wada han
mumbungug an ay puwo' an nalpuh ad lagud an nungkohop ot mun'onan
i diyen balen na'amunganda. 3 Ya tinigodan wada han ay mundalang an
nungkohop hi hinohha i dida. 4 Ta nipiddum i dida nan Espiritun Apu
Dios ta alinah on nat'onat'on an hapit di panapitda an bokon nan hapitda
tuwali te nan Espiritun Apu Dios di nangipahapit i dida.
5 Ya hidih ad Jerusalem ya wadaday Judyu an na'na'unnud hinadan
tugun Apu Dios an nalpudah nat'onat'on an bobleh tun luta. 6 Ya hidin
dingngol nadan tatagu nadan ahihahapit ya dakol nadan tatagun immeh
awadan dadiyen kimmulug i Jesus. Ya masda'awda te way oha i dida on
donglondan waday mangihapit hinadan hapitda. 7 Ta alyonday, Undan
bokon i Galilee datuwe? 8 Ya tanganu udot on inniladan mangihapit
hinadan nat'onat'on an hapit ta'u? 9 Ya den wada i dita'uy i Partia ya
i Media ya i Elam ya i Mesopotamia ya i Judea ya i Kapadosia ya i
Pontus ya i Asia ya 10 i Prigia ya i Pampilia ya i Egypt ya nadan nalpuh
abobbobleh ad Libya an nihaggon hi ad Sayrin. Ya hay udum i dita'u ya
immalihtu an nalpuh ad Roma. 11 Ta Judyu di udum ya bokon Judyu di
udum i dita'u mu unudonda nadan uldin ta'un Judyu. Ya nadan udum ya i
Krete ya i Arabia. Mu tanganu on pun'ibagada nadan maphod an ina'inat
Apu Dios i dita'u an hanadan nat'onat'on an hapit ta'uy panapitda. 12 Ta
masda'awda ta way ohaon numanomnom on ilutikdan alyonday, Tanganu
udot on pamaag ya inniladan namin di hapit? 13 Mu nadan udum ya
ilaylayahhanda didan alyonday, Umman onda nun'abubutong!

Hay Nanguhuhan Peter Hi A'at Jesus

14 Hi Peter an wahdin ni'ita'dog hinadan himpulut ohan (11) Apostoles
di himmapit ot ol'oltonan alyon di, Da'yun ibbamin Judyu ya da'yun
namin an numpunhituh ad Jerusalem ya hanat igongahanyu tun
ibaga'. 15 Alyonyuy nun'abubutong ami mu agge ami te undan waha
mabutong i ha hiyah na'aggawa? 16 Hituwen ma'ma'at i da'mi ya hiyah
tuwey ipa'annungan din inalin nan propetan hi Joel an alyonay, 17 Hi
Apu Dios ya alyonay ipa'alina nan Espirituna ta middum hi atagutagu
hitun mun'adatngan nan ma'udin timpu. Ta nadan apapuyu an linala'i
ya binabai ya ipa'innilada nadan ipa'innilan Apu Dios i dida. Ya nadan

mumpangilog an linala'i ya ipatigonan diday pinhodnan innilaonda.
Ya nadan a'amamma ya waday ipa'inopnan dida hinadan ahi ma'at.
18 Ya atbohdih nadan baalna an linala'i ya binabai an ipiddumna nan
Espirituna i dida ta eda itudtuduh nadan tatagu nan ipa'innilanan dida.
19 Ya waday nakaskasda'aw an ipatigonah tun luta ya hi ad lagud te
hay mipatigo ya dala ya apuy ya nunhiglay ahuk. 20 Ya humilong nan
algoh ad lagud ta mumbalin hi mumbolah[c] nan bulan ya ahi madatngan
hidiyen Algon punhumalyaan Apu Dios hi tatagu.
21 Ya hay oha boh inalin Joel ya alyonay, An namin nadan
mumpaboddang i Apu Dios ya mi'tagudan hiya.[d]
22 Ot inayun Peter an alyon di, I'iba an tinanud Israel, aga'e ta
donglonyu tun ibaga' an a'at Jesus an i Nasaret. Hiya ya ongal di abalinana
an nalpu i Apu Dios te tinannigo ta'u nadan dakol an milagron ina'inatna
ta hidiyey pangimatunan ta'u an hiya ya hinnag Apu Dios. 23 Mu hi Apu
Dios ya ninonomnomna tuwali nan ma'at i hiya. Ta hiya nan inyabulutnan
ipapateyuh Jesus hinadan tatagun nun'abahulan ta impata'dah nan krus.
24 Mu hi Apu Dios ya inabaknay ate te minahuwanah Jesus te adi mabalin
hi minaynayun hi ate. 25 Ta hiyah naey nipa'annungan nan intudo' din hi
apu ta'un hi David an alyonay, Hi Apu Dios ya wadawadan ha"on ta hiya
nan ma'dinnola'. 26 Ya atbohdin nunhiglay amlong'u i hiya. Ta ta'on hi
mateya' ya madinola' an mahuwana' 27 te innila' an hi Apu Dios ya adina
punnanongon di linnawa' hi awadan di linnawan nadan numpun'ate te
ha"on an pinto'na ya innila' an adina iyabulut an matano' di adol'uhdi.
28 Te impa'innilana tuwalih din hopapna an mahuwana' hi ataya'. Ta
hiya nan mun'am'amlonga' te wadah Apu Dios i ha"on.[e]
29 Ya innayun Peter an alyon di, Da'yun i'iba, wan alyonyu on hay adol
David di hinapitna mu bokon te hi David ya na'innilan nate ot milubu'.
Ya ingganah ad uwani ya wahtun boble ta'u nan lubu'na. 30 Hiyay ohah
nadan propeta ot innilanan hinamad Apu Dios an imbagan hiya an udum
hi algo ya han apapunay pumpatulon Apu Dios ta umat i hiya. 31 Ya
innilan David nan ma'at hi udum hi algo an nan pummahuwan Apu Dios
i Jesu Kristu te inalinay, Adi minaynayun di linnawanah nan awadan di
numpun'ate ya adi matano' di adolna.
32 Ot hinaen tagun minahuwan Apu Dios hidin natayana ya ma"id ha
udum hi'on bokon hi Jesus. Ya da'min namin di tistiguna te tinigomin
namahuwan. 33 Ya impabaktun Apu Dios ta wahdih way winawwana. Ta
nipa'annung hi ad uwani din inalin Apu Dios i Jesus an alyonay udum hi
algo ya ipiddum Jesus nan Espiritu hinadan tatagu. Ot tee an ad uwaniy
na'atana. Ta hiyah tuwe nan tigtiggonyu ya dongdonglonyuy a'atna.

---

[c] **2:20** Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English. [d] **2:21** Joel 2:28-32
[e] **2:28** Psalm 16:3-11

34 Hinaen intudo' David an inali' hi ad uwanindi ya bokon hay adolnay
hinapitna te agge immeh ad abunyan hi David. Ya intudo' bon din hi
David an alyonay, Inalin Apu Dios hinan Ap'apu ta'u di, Umbun'ah way
winawwan'u an umbunan di nabaktun mun'ap'apu 35 ot abako' nadan
mi'buhul i he"a.[f]
36 Ya innayun Peter an alyon di, Pinhod'un ipa'innila i dita'un namin an
Judyu an hidiyen impipata'yuh nan krus an hi Jesus ya hiya nan Kristu
an pinto' Apu Dios hi Patul an hihinnod ta'u.
37 Ta on dingngoldah diye ya ayda mohpe kimmaynit ta mi'hapitda i Peter
ya hinadan ibbanan Apostoles an alyonday, Ot nganne moy atonmin i'iba?
38 Ya alyon Peter di, Hay atonyun namin ya way ohaon indinongnan
mangat hinadan pumbahulan ta hi Jesu Kristu moy un'unudonyu ya
numpabonyag ayu. Ta hidiyey atiganan pinakawan da'yu mon Apu Dios.
Ya ipiddumna bo nan Espirituna hinan nitaguwanyu. 39 Te hiyah nae nan
imbagan Apu Dios hi idatnah nadan ayaganan middum i hiya an ta'on on
hanadan tinanud ta'u ya ta'on on hanadan wahnan nun'idawwin boble
hi'onda abuluton hiya.
40 Ya dakol nadan imbagabagan Peter ot ahina tugunon didan alyonay,
Kumulug ayu i Jesus ta mi'tagu ayu i hiya ta adiyu iyunnudan hinadan
tatagud uwani an adi maphod di nomnomda.
41 Ya dakolday nangabulut i diyen dingngolda ot mumpabonyagda ta
umeh tuluy libuy (3,000) niddum hinadan kimmulug i Jesus i diyen algo.
42 Ya innaynayundan nun'ada'adal hinadan itudtudun nadan Apostoles ya
maphod di punhahayyupanda. Ya mun'oh'ohhadah nan panganandah nan
punnomnomnomandah natayan Jesu Kristu. Ya atbohdih nan pundasalanda.
43 Ya nadan Apostoles ya dakol di ina'inatdan milagro ya nadan
udum an pangimatunan hinan ongal an abalinan Apu Dios ta way ohah
nadan tatagu on masda'awda. 44 Ya an namin nadan mangulug i Jesus
ya mun'u'unnudanda ya munhimboboddangda. 45 Te wada'en diday
munhapul hi pihhu on nun'igattang nadan ibbadan waday lutada onu
odonda ta idatdan dida. 46 Ya abigabigat on na'amungdan mundayaw
hinan balkon nan Templo. Ta nagibbuh'e on nun'u'uyyugdan e mangan
hinan balen di udum i dida. Ya nunhiglay amlongda te mun'u'unnudan
di punnomnomdan namin. 47 Ya hi Apu Dios di daydayawonda. Ta ta'on
on hanadan udum an tatagu ya pinhodday pangatda. Ta abigabigat on
waday kumulug hi ipiddum Apu Dios i dida.

Hay Nipaphodan Han Napilay

3 1 I han alas tres ya imme da Peter i John hinan Templo te hidiyey
olas di pundasalan di tataguhdi. 2 Ya wada han lala'i an napilay

---

[f] **2:35** Psalm 110:1

tuwalih din niyayyamana an wahdih nan way geyt an nungngadan
hi Mapmaphod. Te abigabigat on inyedahdi ta way atonan mun'odoh
pihhuh nadan mala"uh an umehdi. 3 Ta hidin e hunggop da Peter i John
ya tinigona dida ot mun'odoh way ihmo'dan hiya. 4 Ya intigodan hiya
ot alyon Peter di, Itigom i da'mi. 5 Ot itigonan dida te alyonaon waday
idatdan hiya. 6 Ya alyon Peter di, Ma"id ha pihhu' mu nan wadan ha"on
di idat'un he"a. Hi Jesu Kristu an i Nasaret ya paphodon da'a ot agam
ta tuma'dog'a ya dimmallan'a. 7 On inalin Peter hidiye ot podnonay
winawwana ta boddanganan tuma'dog. Ya na'ibagan pinumhod ya
mabikah mohpey hukina. 8 Ta natanna'dog ot mundallanan ot mi'ighop
i didah nan Templo an mumpaypaytu' an mundayaw i Apu Dios. 9 Ta an
namin nadan tataguhdi ya tinigodan mundallanan an mundayaw i Apu
Dios. 10 Ya immatunandan hiya nan napilay an e mun'od'oddoh nan way
geyt an nungngadan hi Mapmaphod. Ya masda'awda i diyen na'at i hiya.

Hay Nuntudduwan Peter Hinan Templo.

11 Hidin imme da Peter i John hidih nan way nginadanandah Balkon
Solomon ya inidon diyen napilay ni' i dida te adina pohdon an mataynan.
Yaden mangedahdin namin nadan tatagun nangimatun i hiya te
masda'awda.

12 Ta on tinigon Peter nadan tatagu ot alyonay, Da'yun ibbamin Judyu,
tanganun ayu masda'aw hinan na'at ta athinay panigoyu i da'mi? Wan
alyonyuh on gapuh nan abalinanmi onu ana'na'unnudmin Apu Dios di
lummuh e dumallanan tuwen tagu. 13 Mu bokon te hi Apu Dios an hiya
nan dinayaw handidan a'ammod ta'un da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob
ya nadan udum di nangipaphod ituwen lala'i te pinhodnan ipa'innilay
anabaktun nan Imbabalena an hi Jesus an hiya din inyeyuh nadan
ap'apuyun munggubilnu. Ya alyonnot eh'an Pilatu di ilubusna mu iyadiyun
pohdonyun ipapate. 14 Hiya nan pinto' Apu Dios hi nahamad an baalna an
ma"id ahan ha bahulna mu hiyay aggeyu pinhod an ipilubus. Ta hanaot an
pimmate di imbagayun Pilatu hi ilubusna. 15 Ta hi Jesus an Managu i dita'u
di hiyay impapateyu. Mu tistiguwanmin hi Apu Dios ya minahuwanah din
natayana. 16 Ya manu'eh tigonyun dumallan mohpeh tuwen lala'i ya gapuh
nan abalinan Jesus. Te hituwen lala'in immatunanyu ya toto'lonyu ya
pinumhod an gapu ta patiyonmi nan ongal an abalinan Jesus.

17 Ot da'yun i'iba, innila' an manu'eh impapateyuh Jesus an da'yun
namin hinadan ap'apuyu ya gapuh aggeyu nanginnilaan an hiya nan
hihinnod ta'u an Kristu. 18 Mu hidiyen inatyu ya hiyay nipa'annungan
nadan inalin Apu Dios i handidan propeta an alyonay, Gahin di
mapalpaligat nan Kristu.

19 Ya innayun Peter an alyon di, Ot ad uwanin innilayu mohpe an hi
Jesus ya hiya nan Kristu ya mahapul an muntutuyu ayuh nan bahulyu ya

hi Apu Dios di un'unudonyu ta way atonan mamakawan hinadan bahulyu
ta luminggop ayu te amtanyu an wadah Apu Dios i da'yu. 20 Ya udum hi
algo ya pumbangngadon bon Apu Dios hi Jesus an hiya nan Kristu an
mun'ap'apu i dita'u. 21 Mu adi ni' mabalin an mumbangngad ta ingganah
madatngan nan pangipaphodan Apu Dios hi an namin nan wahtun luta
ta mipa'annung din imbagan Apu Dios i handidan pinto'nan propeta.
22 Immannung hituwe te wada din imbagan Moses an alyonay, Honagon
Apu Dios i dita'u han propeta an umat i ha"on an ibba ta'un Judyu. Ya
mahapul an unudonyun namin di ibagana. 23 Ya hanada'en adi mangunud
hinadan ibagana ya mihiwwedah nadan tatagun Apu Dios ta nunhiglay
adadaganda.

24 Ya innayun Peter an alyon di, Nadan propeta an nihipun i Samuel ya
an namin nadan nihnod i hiya ya imbagada tuwali nadan ma'ma'at hi ad
uwani. 25 Ot dita'un holag dadiyen propeta di na'atan naen imbagabagada
ya ta'on on nan inalin Apu Dios i din hi Abraham an alyonay nan
tinanud Abraham di gumalat hi e awagahan di atagutaguh tun luta.
26 Ta hiya nan dita'un Judyu di namangulun nannagan Apu Dios hinan
imbabalenan hi Jesu Kristu ta ipaphod dita'u ta wan idinong ta'u nadan
adi maphod an ato'aton ta'u.

Hay Nahumalyaan Da Peter I John

4 1 Hidin munhapit da Peter i John hinadan tatagu ya immali nadan
padin di Judyu ya nan ap'apun di guwalyah nan Templo ya nadan
Saduse. 2 Te aggeda pinhod nan itanudtudun da Peter an mamahuwan
nadan numpun'ate te namahuwan hi Jesus. 3 Ot tiliwonda da Peter i John
ot ibaludda dida mu aggeda ni' nahumalya te mun'ahdom. Ta nabiggat
ot ahida mahumalya. 4 Mu dakolda damdamay kimmulug an gapuh
nangngolanda i dadiyen intudtudun da Peter. Ot middumdah nadan
kimmulug tuwali i Jesus. Ta hay bilang di linala'in namin an kimmulug i
Jesus ya umeh limay libu (5,000).

5 Ta on nabiggat ot ma'amungdah ad Jerusalem nadan mangipanuh
hi tatagu i diyen boble ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu
ya nadan mumpuntudtuduh nadan uldin di Judyu 6 ya ta'on on nan
nabaktun padi an hi Anas ya nadan udum an tulangna an da Kayapas
ya hi John ya hi Alexander ya nadan udum. 7 Ta onda inye da Peter i
John hidi ot ipahangngabda didah nadan na'amung ot alyondan diday,
Nganney inatyun nangipaphod hi hukin nan napilay? Undan waday
abalinanyu?

8 Ya bimmikah nan Espiritun Apu Dios i Peter ot alyonay, Da'yun
mangipanuh hi tatagu ya da'yun mangipangpangulu ituwen boble,
9 undan nan maphod an na'at an nipaphodan di hukin tuwen napilay di
gumalat hi panumalyaanyun da'mi? 10 Ot hinae'en na'at di mahmahanyu

ya maphod ta innilaonyun namin an ta'on on da'yun ibba' an Judyu an
manu'e hi na'aan di pilay tuwen tagun wahtuh hinangngabyu tee ya
gapuh nan abalinan Jesu Kristu an i Nasaret an hiya din impipata'yuh
nan krus mu minahuwan Apu Dios. 11 Ya hiya boy ni'aligan nan batu an
nibagay a'atna an alyonay, Nan batu an agge pinhod nadan mangapyah
balen usalon ya onnot on hidiye otahan nan nahamad hi pangipabunan
hi bale.[g]
12 Ot athidih Jesus te aggeyu pinhod mu onnot on hiya nan ma'ahhapul
hi pi'taguwan ta'u. Te ma"id ha udum hi impa'innilan Apu Dios hi
mangihwang hi tatagu te hiya ya abuh.
13 Ya hidin tinigon nadan na'amung an munhumalya i da Peter i John
an na'tulliddan humapit ya masda'awda te innilada an aggeda nun'iskul.
Mu nanginomnomanda an manu'eh atdahdi ya dida din ni'uyu'uyug i
Jesus. 14 Mu ma"id ha manomnomdah eda ipabahul i da Peter i John
te inniladan agge nibahho nan inatda i diyen lala'in nipaphod an
mi'ta'ta'dog i dida. 15 Ot pa'aanonda ni' da Peter i John hidih nan way
punhumalyaan ta way atondan munhahapit hi atonda. 16 Ta alyonday,
Nganney aton ta'un danaen duwan linala'i te adi ta'u pi'ihha"ut i naen
milagron inatda ya ten niluh an na'innilaan an namin di tataguh tun ad
Jerusalem.
17 Hay maphod hi aton ta'u ya padanan ta'un dida ta idinongdan e
mangitanudtuduh a'at Jesus ta adi ma'innilaan di atagutaguh abobboble.
18 Ta on nagibbuh nan nunhahapitanda ot ayaganda bo da Peter i John
ot padanandan dida ta idinongdan e mangitudtuduh a'at Jesus. 19 Mu
alyon da Peter i John di, Ta hay pohdonyu ya da'yuy unudonmi an bokon
hi Apu Dios. 20 Adi mabalin hi idinongmin e mangibagbagah nadan
tataguh nan tinannigomin ina'inat Jesus ya nadan dingngodingngolmin
hiya.
21 Mu nunhigla damdamay nanattatakutda i dida ot ahida ilubus dida te
ma"id ha pangigadulandan mamalpaligat i dida te dakol nadan tatagu an
mundayaw i Apu Dios an gapu i diyen na'at. 22 Hidiyen lala'in nipaphod di
hukina ya nahuluk hi napat (40) di tawon di napilayana.

Hay Numpaboddangan Nadan Apostoles I Apu Dios Ta Tumulidda

23 On limmah'un da Peter i John ot inayundan umeh nan awadan
nadan i'ibbada ot uhuhondan dida nan inalin nadan nabaktun padi
ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu. 24 Ta onda dingngol
nan imbagada ot mundasaldan namin an alyonday, He"a Apu Dios
an na'abbaktu di nunlumu hi ad lagud ya tun luta ya ta'on on nadan
baybay ya an namin nan wada i datuwe. 25 Ya gapuh nan Espiritum ya

---

[g] **4:11** Psalm 118:22

imbagan din baalmun ap'apumi an hi David an alyonay, Tanganu nin
on hanadan tataguh abobboble ya nunhiglay bungotdan he"a an Dios ta
numanomnomdah atonda an ta'on on ma"id ha abalinanda. 26 Ta pamaag
ya munhahayyup nadan patul ya nadan ap'apu ta mi'buhuldah nan
pinto'mun Ap'apu an hi Jesu Kristu.[h]
27 Ta teen nipa'annung din inalin David te da Herod i Ponsio Pilatu
ya an namin nadan Judyu ya ta'on on nadan bokon Judyu ituwen boble
ya diday nunhahapit ta ipapateda nan ma"id ha bahulna an baalmu an
hi Jesus. 28 Ta diday nipa'annungan din ninomnommu tuwalin ma'at.
29 Apu Dios, dingngolmuy nanattatakutdan da'mi ot idattan da'mi bahan
an baalmuh tulidmi an e mangipa'in'innilah nan hapitmu. 30 Ya hanat
ipatigom nan ongal an abalinam ta ipaphodmu nadan mumpundogoh
ya idatmu boy abalinanmi ta way atonmin mangat hinadan milagro an
gapuh nan abalinan nan baalmu an hi Jesu Kristu.
31 On nalpah hidiyen nundasalanda ya alinah on munwawod hidiyen
balen na'amunganda ya an naminda ya nunhiglay bimmikahan nan
Espiritun Apu Dios i dida ta adida mo tumakut an e mangipa'innilah nan
hapit Apu Dios.

Hay Nun'i'iddatan Nadan Kimmulug I Jesus

32 Dadiyen kimmulug i Jesus ya na'u'unnudan di punnomnomda ya
pangatda an ma"id ha ohah ma"ukuh i dida. Te mun'i'iddatandan namin
hinadan wadan dida. 33 Ya ongal di abalinan nadan Apostoles an e
mangipa'innilah namahuwan nan Ap'apu an hi Jesu Kristu. Ya nunhiglay
nangipadutu' Apu Dios i didan namin. 34 Ta hiya nan ma"id ha oha i dida
hi nakulangan hinan mahapulna te wadada'ey munhapul hi pihhu on
nun'igattang nadan ibbada dohah nadan lutada onu baleda 35 ta idatdah
nadan Apostoles ta ipiyappongda hinadan munhapul. 36 Ya hi Joseph
an holag Libay an i Cyprus ya hiya nan nginadanan nadan Apostoles
hi Barnabas an hay ibalinana ya umipa'amlong. 37 Hiyay ohah nadan
nangigattang hi lutana ot idatnah nadan Apostoles.

Nan Inat Da Ananias I Sapira

5 1 Mu wada han hi Ananias an inggatangda i ahawana an hi Sapira
dohah nadan lutada. 2 Ta namaag nan pihhun nunggattanganda
ot ipa"eday udum ot ahi idat Ananias nan nabati hinadan Apostoles ot
alyonay, Ammunah naen nunggattanganmih nan lutami.
3 Ya inalin Peter i Ananias di, Tanganu mahan on impalubusmun
baliyan da'a i Satanas ta inlayaham nan Espiritun Apu Dios. 4 Hidin
aggeyu inggattang nan lutayu ya lutayu tuwali. Ot hidin inggattangyu

---

h **4:26** Psalm 2:1,2

ya da'yuy ud pihhuh nan nunggattanganyu ot ukod ayuh pangiyatanyu.
Ya tanganu mahan on waha ninomnommuh athina? Bokon hay taguy
inlaylayahham te hi Apu Dios. 5 Ta on dingngol Ananias hidiye ya
inayunan natukkad ot mate. Ta an namin nadan nangngol i diyen na'at
ya nangintattakutda. 6 Ot libbutan nadan mumpangilog an linala'i hinan
libbut di nate ot eda ilubu'.
7 Agge imme han tuluy olas ya hinunggop hi ahawana mu aggena
innilah diyen na'at. 8 Ya inalin Peter i hiyay, On hituwe ya ammuna nan
gattang nan lutayu?
Ya alyonay, O hiyahnae ya abuh.
9 Ya inalin Peter di, Te nee onyu nunhapitan an himbale an e
mangipatnan ilaylayahhan nan Espiritun Apu Dios. Wadada neeh dola
nadan linala'i an e nangilubu' i ahawam ta itnud da'a. 10 Ya na'ibagan
natukkad hi hinangngab Peter ot mate. Ta on hinunggop nadan linala'i ya
tinigoda bon nate ot eda mo bo ilubu' hi dallag nan nilubu'an ahawana.
11 Ya an namin nadan kimmulug i Jesus ya nadan udum an nangngol i
diye ya nunhiglay takutda.

Nadan Nakaskasda'aw An Ina'inat Nadan Apostoles

12 Hay a'am'amungan nadan kimmulug i Jesus ya hidih nan
nangadanan hi Balkon Solomon hidih nan Templo. Ya dakol di
nakaskasda'aw an ina'inat nadan Apostoles an panginnilaan an indattan
Apu Dios dida hi abalinanda. 13 Ya wadaday udum hinadan tatagu
an ibagabagaday amaphod dadiyen kimmulug mu mun'og'ogondan e
middum i dida. 14 Mu ta'on on athidi ya dakol damdamay binabai ya
linala'i an kumulug an mun'iddum i dida. 15 Ta hiya nan nun'iyen nadan
tatagu nadan mumpundogoh hinan way pangi'wan Peter an nun'ipalo'da
didah nadan kama ya apih te alyonday ta'on on ammuna nan a''on Peter
hi mipto' i didah ala''uhana ot ma'aan di dogohda. 16 Ya dakolday tatagun
immali an nun'alpuh nadan nunlini''odan an bobleh ad Jerusalem an
in'uyugda nadan ibbadan mumpundogoh ya nun'ahi'pan. Ta nun'ipaphod
nadan Apostoles nadan mumpundogoh ya nunla'ahda nadan nun'ih'op
hinadan nun'ahi'pan.

Hay Napalpaligatan Nadan Apostoles

17 Ta gapu i dadiyen ato'aton nadan Apostoles ya umamoh nan
nabaktun padin di Judyu ya nadan Saduse. 18 Ta hiya nan impatiliwda
nadan Apostoles ot ipibaludda dida. 19 Mu i diyen nahdom ya imme
han anghel Apu Dios ot ibughulna nan panton di baludan ot ipalah'una
dida ot alyonay, 20 Ume ayuh nan Templo ya intudduyuy a'at nan
munnananong an pi'taguwan i Jesus. 21 Ta onda dingngol hidiye ot
umeda. Ta on nawnawi''it ot umedah nan Templo ot muntudtududahdi.

Ya hidin dimmatong nan nabaktun padi ya nadan nun'ibbana hinan
ugganda a'am'amungan ot ipa'ayagdan namin nadan mangipangpanguluh
nadan Judyu an munhumalya ot honagonday e mangawit hinadan
nun'ibalud an Apostoles ta humalyaonda dida. 22 Mu hidin dimmatong
nadan hinnagdah nan baludan ya ma''iddahdi nadan Apostoles ot
mumbangngaddah nan na'amungan nadan munhumalya ot eda ibagan
alyonday, 23 Umman dimmatong amih nan baludan ya nun'i'aladdu ya
nada'en mumpungguwalya ya nun'ipongdah nadan apantopanto mu hidin
imbughulmi ya ma''id ha tagu. 24 Ta onda dingngol hidiye ya nan ap'apun
di guwalyah nan Templo ya nadan ap'apun di padi ya numanomnomda
hi'on nganney na'at hinadan apostoles.
25 Ya wada han tagun dimmatong hinan punhumalyaan ot alyonay,
Umman dedahdih nan Templo nadan impibaludyu an muntudtududah
nadan tatagu. 26 Ot ume mo bo nadan guwalyah nan Templo an ta'on
on nan ap'apuda ta eda awiton dida ot iyeda didah nan awadan nadan
mumpunhumalya. Aggeda pinilit didan in'uyug mu inip'iphodday
nangalidan dida te tumakutdah pampaan nadan tatagun dida.
27 Ta onda dimmatong nadan apostoles hinan punhumalyaan ot
pata'dogonda didah hinangngab nadan mumpunhumalya ot humalyaon
nan nabaktun padi dida 28 an alyonay, Na'padannanmin da'yuh din
hopapna an idinongyun e mangitanudtuduh a'at diyen tagu mu onyuot
inyal'alan e nuntudtuduh nadan tataguh tun ad Jerusalem. Ya da'mi bo
udot di pabahulonyuh nangipapaten hiya.
29 Ya alyon da Peter hinadan ibbanan apostoles di, Mahapul an hi
Apu Dios di unudonmi an bokon hay tagu. 30 Te hi Apu Dios an inunud
handidan a'ammod ta'uh din nadne ya hiyay nummahun Jesus an hiya
din impipata'yuh nan krus ta hidiy natayana. 31 Ot ipabaktuna ta hiya
moy ma'unud hi Ap'apu ya Mangihwang i dita'u. Ot hiya'ey unudon ta'un
Judyu ta muntutuyu ta'uh nadan ina'inat ta'un adi maphod ya pakawanon
Apu Dios di bahul ta'u. 32 Ya da'miy muntistiguh nan namahuwan
Jesus. Ya atbohdin muntistigu nan Espiritun Apu Dios an ipiddumnah
nitaguwan nadan mangun'unud i hiya.
33 Ta hidin dingngol nadan mumpunhumalya ya nangimbubbungotda
ta pohdondan ipapate dida. 34 Mu wada han oha i dida an Paliseu an
nungngadan hi Gamaliel an pa'allispituwon nadan tatagu an muntudtuduh
nadan uldin di Judyu an timma'dog ot ibaganan lumah'unda ni' nadan
apostoles hi na'omtang. 35 Ta hidin limmah'unda ot alyonay, I'iba an Judyu,
pa'annomnomonyu ta ahiyu aton di pohdonyu i datuwen tatagu te bokon
ammunah ad uwani di na'atan di athitu. 36 Te handi'e ni' ya wada han
lala'i an hi Tiyudas an mangalih hiya ya nabaktu ta waday immeh opat
di gahut (400) hi linala'ih nangunud hinan tudtuduna. Mu hidin nipapate
ya nabukaldan namin handidan nangunud i hiya ta napogpog hidiyen

intudtuduna. 37Ya wada bo han hi Judas an i Galilee an hidin timpun di
e a'uyapan di tatagu an milistay ngadanda ya wadaday inhaphapitana ta
mi'buhuldah nan gubilnu. Mu waday namate i hiya ta an namin handidan
nangunud i hiya ya nahihi"anda. 38Ot athidi bo i datuwe an idinongdan
mangun'unud i naen nituddu i dida te nate nan ap'apuda. Ot hiya nan ibaga'
i da'yu ta adi ayu numanomnom hi atonyun dida ta ukodda. Ot hinaen
nituddun didan un'unudonda ya mapogpog hi'on nalpuh nomnom di tagu.
39Mu on'e tuwali hi Apu Dios di nalpuwan naen itudtududa ya ma"id ha
abalinanyun mangipadinong i dida an on ayuot mi'hangga i Apu Dios.
40Ta inyunnudandah nan inalin Gamaliel ot ipaghopda nadan apostoles
hinan awadanda ta pamaag mo ot pun'ipahuplitda dida. Ot ibagadan
didan idinongdan e mangipa'innilah a'at Jesus ot ipalah'unda dida. 41Ya
mun'am'amlong nadan apostoles an ta'on on waday humihiwon dida
te inniladan inyabulut Apu Dios nan eda nipadildilahan an gapuh eda
pangipa'innilaan hinan a'at Jesus. 42Ta abigabigat on immedah nan Templo
ya hi abalebale ta eda itudtudu an hi Jesus ya hiya nan Kristu an hihinnodda.

Hay Namto'andah Nan Pitun Mangipapto' Hinan Ihmo'da

6 1Hidin dumakoldan dumakol di kimmulug i Jesus ya abigabigat on
waday ihmo'dah nadan ibbadan kimmulug hinadan munhapul hi
boddang. Mu wadaday Judyu an Greek di hapitda an munlilida te alyonday
agge numpapaddung di idatdah nadan nabalu an ibbada hinan idatdah
nadan nabalu an Hebrew di hapitda. 2Ot ayagan nadan apostoles an namin
nadan ibbadan kimmulug i Jesus ot alyonday, Adi mabalin an iwalongmin
e muntudtuduh nan a'at Jesus ta hinaey ipapto'mi. 3Ta hiya nan udu'dulnay
pot'onyu ha pituh linala'i an maphod di ibagan di tataguh a'atda ya
nun'anonomnomanda ya matigo i dida nan tamun nan Espiritun Apu Dios,
ta diday ukod ituwen tamu. 4Ta way atonmin mangiyohhah nan tamumin
mundasal ya muntudtuduh nan hapit Apu Dios. 5Ya an namin nadan
na'amung ya pinhoddah diyen imbagan nadan apostoles. Ot pot'onda mo hi
Stephen an nahamad di pangulugna ya waday atigan di tamun nan Espiritun
Apu Dios i hiya ya hi Philip ya hi Prokorus ya hi Nikanor ya hi Timon ya
hi Parmenas ya hi Nikolas an i Antiok an bokon Judyu mu unudona nadan
tugun di Judyu. 6Ot ipa'eda didah hinangngab nadan apostoles ot iha'mon
nadan apostoles di ta'ledah ulun dadiyen napto' ot idasalanda dida.
7Ta nan hapit Apu Dios ya ninaynayun an nihinap ta dimmakol nadan
kimmulug i Jesus hi ad Jerusalem. Ya dakolday padin di Judyu an
nangabulut ya nangun'unud hinan tudtudun Jesus.

Hay Natiliwan Stephen

8Hi Stephen ya ongal di boddang Apu Dios i hiya ta hiya nan
nunhiglay abalinana an umat hinan dakol an nakaskasda'aw an ina'inatna

an tinannigon nadan tatagu. 9 Mu hidih ad Jerusalem ya wadada
bopiboy udum an Judyu an ma'amu'amung hinan a'am'amungan di
nawayawayaan an himbut an adida pohdon hi Stephen an dadiye nadan
Judyu an i Sayrin ya i Alexandria ya i Silisia ya i Asia an nunhahapitda
ta eda mi'yahhiyan i Stephen. 10 Mu lo'tat ya hinipol Stephen dida te nan
Espiritun Apu Dios di nangipanomnom i hiyah ibagana. 11 Ta dadiyen
ni'yahhiyan i hiya ya numbayaddah tatagu ta diday nangihinap hinan
layah an alyonday, Dingngolmi nan inalin Stephen an alyonay, Layah nan
a'at Moses ya hi Apu Dios. 12 Ta himmihiwoda mo nadan tatagu ya nadan
mangipangpangulu i dida ya nadan mumpuntudtuduh uldin di Judyu ot
eda tiliwon hi Stephen ot iyedah awadan nadan Sanhedrin an dida nan
munhumalya. 13 Ot ayaganda dadiyen ahilalayah an tistigu ot alyonday,
Hituwen tagu ya pihupihulona nan Templo ya nadan uldin di Judyu.
14 Te dingngolmin alyonay hidiyen hi Jesus an i Nasaret ya pa"ihona nan
Templo ya hukkatana nan pangat ta'u tuwalin intuddun Moses. 15 Mu an
namin nadan na'amung ya hi Stephen di titiggonda te humiliy angahna
an ay angah di anghel.

Hay Nambal Stephen Hinan Imbagan Nan Nabaktun Padi

7 1 Ya inalin nan nabaktun padi i Stephen di, On immannung hinaen
inalida?
2 Ya inalin Stephen di, Da'yun i'iba ya a'ammod, donglonyuh tuwen
ibaga'. Hi Apu Dios an na'abbaktu ya numpatigo i Abraham an ud holag
i dita'u hidin awadandah ad Mesopotamia hidin aggeda ni' immayan
hi ad Haran. 3 Ta alyonan hiyay, Taynam tun numboblayam ya nadan
i'ibam ta ume'ah nan boblen ituddu' i he"a. 4 Ot taynan mon da Abraham
hi ad Kaldea ot eda miha"ad hi ad Haran. Mu hidin nateh amanah ad
Haran ot pa'aliyon Apu Dios dida ituwen boble an nunhituwan ta'uh ad
uwani. 5 Mu hidin immaliyan da Abraham hitu ya agge ni' indat Apu
Dios hituwen luta i hiya an ta'on on ha kittang te inalin Apu Dios di nan
holagnay pangidatana. Mu hidin nangibagaan Apu Dios ituwe ya ma"id
ni' ha imbabalen Abraham. 6 Ya inalin bon Apu Dios i hiyay, Nadan
tanudam ya eda munhituh nan bokonda boble ta diday mumbalin hi baal
nadan tataguhdi ta palpaligatonda didah opat di gahut (400) di tawon.
7 Mu iballoh'u ta nadan numboblehdi an mamalpaligat i dida ya paligato'
damdama dida.
Ya ha boy ohah inalin Apu Dios ya alyonay, Mu lo'tat ya umaanda i
diyen boble ta mumbangngaddahtun awadam ta hituy pundayawandan
ha"on. 8 Mu mahapul an an namin nadan tanudam an linala'i ya
makugitda ta atiganan un'unudonyu tun ibaga'.
Ta hiya nan hidin mi'awaluh algoh niyayyaman Isaac ot kugiton
Abraham. Ot athidi boy aton Isaac hinan imbabalenan hi Jacob ya

atbohdi damdamay inat Jacob hinadan himpulut duwan (12) imbabalena an datuwe nadan a'ammod ta'u.

Hay Nangibagaan Stephen Hinan Na'at I Joseph

9 Dadiyen linala'in imbabalen Jacob ya inamohanda nan ohan hi ibbada
an hi Joseph ot ihbutda hinan i Egypt. Mu hi Apu Dios di nanongnan
nangipapto' i hiya. 10 Ta hiyay namoddang i hiya hinadan nunligatana
ya indattanah ongal an abalinana. Ta gapu i dadiyen maphod an a'atna
ya hiyay pinto' nan patul hi ad Egypt hi gobelnador ta hiyay ap'apu an
mumpapto' hi ad Egypt ya hi an namin nadan tatagun wah nan palasyu.
11 Mu hidin awadan Joseph hi ad Egypt ya wada han bitil. Ta nadan
a'ammod di Judyu hi ad Kanaan ya ma"id ha anonda ta nunhiglay
punligatanda. 12 Mu manuh ad Egypt te dakol di inamung Joseph hi
makan.

Ta hidin dingngol Jacob an waday makan hi ad Egypt ot honagona
nadan i'imbabalena an ud holag i dita'u ta hidiyey pinghanah
immayandahdi mu aggeda ni' immatunan hi ibbadan hi Joseph. 13 Ta
hay pidwanah immayandahdi ot ahi mohpe ibagan Joseph an hiya nan
hi ibbada ta hidiyey nanginnilaan damdaman nan patul hidih ad Egypt
hinadan i'iban Joseph. 14 Ot ibagan Joseph hinadan i'ibana ta i'uyugdah
amada an hi Jacob ya didan hina'amma ta umedah ad Egypt. Ta hay
bilangdan hina'amman imme ya napitudat lima (75).
15 Ta imme da Jacob hi ad Egypt ot hidiy ihaha"adanda ta hidiy
natayan Jacob ya nadan holagna an dida nadan a'ammod ta'u. 16 Mu nan
ba'agda ya imbangngaddah ad Sekem ta nilubu'dah nan lutan ginattang
Abraham hinadan holag Hamor.

Hay Nangibagaan Stephen Hinan Inat Handidan A'ammoddan Judyu

17 Ot innayun Stephen an alyon di, Hidin mun'adatngan nan
pangipa'annungan Apu Dios hinan imbaganan Abraham ya dimmakolda
mo handidan a'ammod ta'uh ad Egypt. 18 Ya napinpinalogda boy
numpumpatul hi ad Egypt ta lo'tat ya numpatul han ma"id ha innilanah
a'at din hi Joseph. 19 Ta ina"ulana handidan a'ammod ta'u ot pilitonda
dida ta ipayahda nadan goggolang ta wan mun'a'ateda.
20 Ya i diyey niyayyaman Moses an ma"ap'aphod an golang. Ya
impapto' inanah baleda hi tuluy bulan. 21 Ot iyeda i han nibata"an hi
baleda mu inawit nan imbabalen di patul ot ipakilogna ta imbilangnah
imbabalena.[i] 22 Ta intuddudan Moses an namin nadan mitudduh nadan
nun'anomnoman hi ad Egypt ta numbalin hi nala'ing an humapit ya dakol
di maphod hi ina'inatna.

---

[i] **7:21** Hay Nakakan 2:1-10

23 Ta hidin napat (40) di tawona ya ninomnomnan e tigon nadan
i'ibanan Judyu. 24 Ya tinigona han ibbanan Judyu an palpaligaton han
i Egypt ot ma'abal ot patayonah diyen i Egypt. 25 Inat Moses hidiye te
hay ninomnomna ya innilan nadan ibbanan Judyu an hiyay pinto' Apu
Dios hi bumoddang i didah nan pumpaligatanda mu onnot on aggeda
innila. 26 Mu hidiyen nabiggat ya tinigona boy duwan linala'i an ibbanan
Judyu an mun'awwitda ot ipatnanan anawaon dida an alyonay, Tanganu
bo on ayu mun'awwit an on ayu hinagi? 27 Mu nan ohan mamalpaligat
hinan ibbana ya intuldunah Moses ot alyonay, Nganney mangalin he"ah
umali'ahtun mun'anawa i da'mi? 28 Wan alyom bo on ta patayona' an
umat hinan inatmuh nan i Egypt hi ad ugaban.
29 Ta hidin dingngol Moses hidiyen nambalna ot bumtik ot e miha"ad hi ad
Midian. Ta hidiy nangahawaana ta waday duwan linala'in imbabalena. 30 Mu
hidin nala"uh di napat (40) di tawon hi niha"adanahdi ya numpatigo han
anghel i hiya i han mundalang an kaykayyiw hinan ena numpastolan hidih
nan agge naboblayan an nihaggon hinan billid hi ad Sinai. 31 Ta masda'aw
hi Moses i diyen tinigona ot e mihaggon ta ena pa'atiggon. Mu dingngolnan
munhapit nan Ap'apu an alyonay, 32 Ha"on nan Dios an dayawon nadan
a'ammodyu an da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob.[j] Ta munggagayonggong
hi Moses ta tumakut an mangitigo i diyen mundalang. 33 Ya inalin bon nan
Ap'apu i hiyay, Aanom nan hapatutmu te hituwen timma'dogam ya niyappit
i ha"on. 34 Manu'eh numpatigowa' i he"a ya uh'uhdunga' nadan tatagu' hi
ad Egypt an nunhiglay punligatanda ya dingngol'uy palakda. Ta hiya nan
immaliya' ta boddanga' dida. Ot honagon da'a ta he"ay e mangawit i dida.[k]
35 Mu handidan a'ammod ta'u ya aggeda pinhod an hi Moses di
mun'ap'apu ya mangipapto' i dida te hay nangalyanda i hiyay, Nganney
mangalin he"a hi umali'ahtu an mun'anawa i da'mi? Mu hi Moses
damdamay pinto' Apu Dios ta hiyay numpatigan nan anghel hinan way
mundalang an kaykayyiw. 36 Ta hidin e nangawitan Moses i dida ya
dakol di milagro hi inatnah ad Egypt ya hay nangi'wandah nan baybay
an mumbolah[l] ya hidih nadan inwa'inwada an agge naboblayan hi napat
(40) di tawon. 37 Ya hi Moses boy nangibaga i handidan a'ammod ta'u an
waday pot'on Apu Dios hi oha i dita'un Judyu ta mumbalin hi propeta
an umat hi namto'ana i Moses. 38 Ya hiya bo din immeh nan billid hi ad
Sinai hidin awadan handidan a'ammod ta'u hinan agge naboblayan ta
e ni'hapit hinan anghel. Ta hidiy nangdatan diyen anghel i hiya hinan
nitudo'an nan tugun Apu Dios an mangitudduh nan a'at di pi'taguwan hi
munnananong. Ta hidiyen tugun di nabanolboltan i dita'un Judyu.

---

[j] **7:32** Hay Nakakan 3:5-6 [k] **7:34** Hay Nakakan 3:1-10 [l] **7:36** Nan baybay an mumbolah ya mumbolah di tigona te gapuh nan holo' an wah dallomna ya nan mumbolah an panag hinan pingngitna. Ya nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

39 Mu handidan a'ammod ta'u ya aggeda pinhod an unudon hi Moses
an ondaot pinihul ya pinhoddan ibangngad hi ad Egypt. 40 Ta i diye
bon immayan Moses hinan billid hi ad Sinai ya alyonda i Aaron di,
Apyommot ha dayawon ta'u ta diday mangipangpangulun dita'u te agge
ta'u mahna innilay na'at hinan nangipangulun dita'uh nakakan ta'uh ad
Egypt. 41 Ta hiya nan nangapyada mo i han ing'ingon di kilaw di baka ot
i'nonganda ot umanam'amlongda on tinaytayyawandah diyen iniphodda.
42 Ta hiya nan inwalong mon Apu Dios dida ta ukoddah nan at'attonda
ta ta'on on hanadan bittuwon ya bulan hi ad lagud on inani'nonganda.
Hinaen na'at ya impitudo' Apu Dios hinan propeta an alyonay, Da'yun
Judyu ya bokon ha"on di nangi'nonganyuh nadan pinanaltiyuh din
awadanyuh nan agge naboblayan hi napat (40) di tawon. 43 Te hay
nangi'nonganyu ya hinan pundayawanyu hinan dios di udum an tatagu
an hi Molek ya han ay bittuwon an hi Repan te diday dinayawyuh diosyu
ta inodnanyuh nadan imma'immayanyu. Ta hiya nan udum hi algo ya
ipiye da'yuh daggah di ad Babilon.[m]
44 Ya alyon bon Stephen di, Hanan tabernakel ya intakin handidan
a'ammod ta'uh din immayandah nadan agge naboblayan. Hituwen
tabernakel an iniphod Moses ya inyunnudnah nan impatigon Apu Dios i
hiya.
45 Ya hidin nateh Moses ya nihukkat hi Joshua an nangipangpangulu
i dida. Ya nan boblen umayanda ya wadaday nunhituhdi mu gapuh
boddang Apu Dios ya inabakda dida. Ya hidiyen tabernakel ya
nanongnan wadan dida ta ingganaot matanudan hi David an numbalin hi
patulda. 46 Ya pohpohdon Apu Dios hi David ot ibagana i Apu Dios hi'on
mabalin an iphodna ha nahamad an bale hi pundayawandan hiya an
Dios an hiyay dayawon damdaman handin hi Jacob. 47 Mu agge inabulut
Apu Dios an hi David di mangapya te hi Solomon di ninomnomnah
mangiphod. 48 Mu hi Apu Dios an na'abbaktu ya bokon nan inapyan di
tagun baley punhituwana te hay intudo' din ohan propeta ya alyonay,
49 Hi Apu Dios ya alyonay, Hay trono' ya hi ad abunyan ya hitun lutay
pangigoppa'a'. 50 Te an namin di nalmu ya ha"on an Dios di nunlumu.[n]
51 Ya alyon bon Stephen di, Hiya danaey tugun Apu Dios mu adiyu
donglon. Ya adiyu unudon an ay ayu bokon Judyu an umat ayu i
handidan a'ammod ta'u an nginheda nan Espiritun Apu Dios. 52 Te ma"id
ha ohah nadan propetan Apu Dios hi aggeda pinaligat. Ya pinatepateda
handidan hinnag Apu Dios an e nangipa'in'innilah nan e umaliyan Kristu.
Ta neen nipa'annung an immalih Kristu ot ipatiliwyu ot ipapateyu.
53 Manu te da'yuy nangidawatan Apu Dios hinan tuguna an impiyalinah
nadan anghel mu aggeyu inunud.

---

[m] **7:43** Amos 5:25-27 [n] **7:50** Isaiah 66:1,2a

Hay Namatayanda I Stephen

54 Hidin dingngol nadan mumpunhumalyah diyen inali'alin Stephen
ya mun'iti'itibdah bungotda. 55 Mu bimmikah nan Espiritun Apu Dios i
hiya. Ya hidin intangadnah ad abunyan ya tinigona nan binang Apu Dios
ya hi Jesus an timma'dog hi way winawwan Apu Dios. 56 Ya inalinay,
Tangadonyu'en niluwat hi ad abunyan ta matigo nan Nitulang Hitun
Tatagu an timma'dog hi way winawwan Apu Dios.
57 Mu inupupday ingada ta adida donglon nan pun'ibagan Stephen ot
madhudan ahitutukuk an muntiliw i hiya. 58 Ot iyedah nan ngillig nan
boble ot eda puntopahdi. Ya nada'e an e nuntiliw i hiya an dadiye nadan
mumpunlayah an tistigu ya inaanday oddah di lubungda ot ipiyadugda
i Saul. 59 Ot madhudan ahitotopa i Stephen. Mu nundasal hi Stephen
an alyonay, Apu Jesus, hanat agamidom di linnawa'. 60 Ot inayunan
mundu"un ot itkuknan alyonay, Apu Jesus, hanat adim nomnomnomon
hituwen numbahulanda.
Ona inalih diye ot inayunan ma'unguh.

Hay Namalpaligatan Saul Hinadan Kimmulug

8 1 Hi Saul ya immamlong hi namatayandan Stephen. Ta nihipun i
diye ya nunhiglay pamalpaligatdah nadan kimmulug i Jesus hi ad
Jerusalem. Ta hiya nan nahihi"anda nadan kimmulug ta niwakatdah
nadan probinsya hi ad Judea ya hi ad Samaria mu nadan apostoles ya
nunnanongdah ad Jerusalem. 2 Ya wadaday udum an kimmulug i Jesus
hidih ad Jerusalem an umukayunganda ya kumogakogada hi natayan
Stephen ta diday e nangipapto' hinan adolna ot eda ilubu'.
3 Ya hi Saul ya inatnay abalinanan namalpaligat hinadan kimmulug i
Jesus ta immeh abalebale ot ena pun'ipalah'un nadan kimmulug an ta'on
on nadan binabai on ena impibalud dida.

Hay Nuntudduwan Philip Hi Ad Samaria

4 Dadiyen kimmulug an nahihi"an an nalpuh ad Jerusalem ya
kumpulnan boblen immayanda on intudtududay a'at Jesus. 5 Ta hi
Philip ya immeh nan ohan bobleh ad Samaria ot ena itudtuduhdi nan
iphodan ta'un tatagu an inat Jesu Kristu. 6 Ta dakkodakkolday kimmulug
hidi an gapuh nadan intudtuduna ya nadan milagro an inatna. 7 Te
nadan nun'ahihi'pan ya namaaggon ahitutukukda on nun'ala'ah nadan
nun'ih'op i dida. Ya atdabohdi nadan naparalays ya nadan nun'apipilay
an nun'ipaphodna dida. 8 Ta hiya nan nunhiglay amlong nadan tatagu i
diyen boble.
9 Mu i diyen boble ya wada han hi Simon an mun'ayak. Ta an namin
nadan i Samaria ya masda'awdah nadan ato'atona. Ta hiya nan hay

punnomnomnah adolna ya na'abbaktun tagu. 10 Ya an namin nadan
tatagu i diyen boble an kakadangyan ya nun'awotwot ya pa'pattiyonda
an hiya ya na'abbaktu te hay punnomnomda ya hi Apu Dios di nalpuwan
diyen abalinana. 11 Ta pa'pattiyon nimpen nadan tatagu te tinannigoda
nadan dakol an ina'inatna.

Hay Kimmulugan Nadan Udum An I Samaria I Jesus

12 Mu hidin kinulugda nan intuddun Philip an a'at nan pun'ap'apuwan
Apu Dios ya nan a'at Jesu Kristu ya numpabonyagda. 13 Ya ta'on on
hi Simon ya kimmulug ot mumpabonyag ot mi'uyu'uyug i Philip.
Ya nasda'aw hi naniganah nadan milagro an ina'inat Philip an
pangimatunan an hi Apu Dios di nangdat hi abalinana.
14 Ta hidin dingngol nadan apostoles hi ad Jerusalem an nadan tataguh
ad Samaria ya inabulutda nan hapit Apu Dios ot honagondahdi da
Peter i John ta eda boddangan hi Philip. 15 Ta hidin dimmatongdahdi
ot idasalanda nadan kimmulug i Jesus ta wan ipiddum Apu Dios nan
Espirituna i dida. 16 Te agge ni' niddum i dida nan Espiritun Apu Dios te
nabonyaganda ya ammuna hi ngadan nan Ap'apu ta'u an hi Jesu Kristu.
17 Ta hidin nun'iha'mon da Peter i John di ta'ledah nadan i Samaria an
kimmulug i Jesu Kristu ya nun'iddum nan Espiritun Apu Dios i dida.
18 Ya hidin tinigon Simon an on ammunay numpangiha'mawan da Peter
i John hi ta'leda on niddum nan Espiritun Apu Dios hinadan tatagu ya
inalinan diday, Bayadan da'yu 19 ta idattana' pibo hi abalina' ta wa'e ha
pangiha'mawa' hi ta'le' hinadan tatagu on middum i dida nan Espiritun
Apu Dios.
20 Mu inalin Peter i hiyay, Nan idat Apu Dios ya adi mabayadan. Ot
hinaen pihhum ya ma'umah an mi'yumah hinan nitaguwam an gapu
i naen adi maphod an punnomnommu. 21 Adi mabalin an middum'a
ituwen tamumi te innilan Apu Dios an adi maphod di punnomnommu.
22 Ot mahapul an muntutuyu'a i naen adi maphod an em ninomnom ya
idasalmu ta wan pakawanon da'a i Apu Dios. 23 Te matigon ma"amoh'an
tagu te hanadan pumbahulan di nun'onan hi nomnommu.
24 Ya alyon Simon di, Idasalana' bahan ta wan adi ma'at i ha"on hinaen
inalim.
25 Ta hidin nagibbuh an nuntudtudu da Peter i John hinadan a'at Jesus
ya nan hapit Apu Dios ot mumbangngaddah ad Jerusalem. Ya hinadan
inwada ya innaynayundan intudtudu nan a'at Jesu Kristu hinadan bobleh
ad Samaria.

Hay Nundamuwan Philip Hinan Ap'apuh Ad Etiopia

26 Indani ya wada han anghel Apu Dios an himmapit i Philip an
alyonay, Makak'a ta ume'ah nan kalata hinan agge naboblayan an

mangipluy hi ad Gaza hi'onta malpuh ad Jerusalem. 27 Ta hidin
mangmangnge ya dinamuna han lala'in nabaktuy sa'adnah ad Etiopia
an nungkalesa. Ya hidiyen lala'i ya hiyay mangipapto' hinan pihhun nan
babain patul an alyonday Kandes. Hiya ya nalpuh ad Jerusalem an e
nundayaw. 28 Ya hidin umanamutana ya mumbahabbahah nan intudo'
nan propeta an hi Isaiah. 29 Ya impanomnom nan Espiritun Apu Dios
i Philip ta e mihaggon i hiya. 30 Ot ma'anneh Philip hi awadana. Ya
dingngolna an nan bahbahhaon diyen lala'i ya nan intudo' din propeta an
hi Isaiah. Ot alyon Philip i hiyay, On ma'awatam hinaen bahbahhaom?
31 Ya alyon diyen lala'i di, Adi' nimpe tee ma'awatan ot maphod
on waha mangituddun ha"on. Ot ibaganan Philip ta mi'lugan i hiya.
32 Hidiyen impitudo' Apu Dios an bahbahhaona ya alyonay, Hiya ya umat
hinan kalnero an inyedah nan eda pumpaltiyan i hiya. Ya umat boh nan
kalnero an ta'on onda pumpukisan ya dindinnongan. 33 Ya bina'bainda ya
ma"id ha nangita'dog i hiyah din ena nahumalyaan. Ya ta'on on ma"id ha
bahulna ya pinogpogday nitaguwanah tun luta.[o]
34 Ya alyon nan lala'i i Philip di, Nganne nin di haphapiton tuwen propeta? On
hay adolna nin onu hay udum an tagu? 35 Ot ihipun Philip an mangipa'innila
hinan nitudo' an binahana ta inggana ot ipa'innilana nan iphodan ta'un tatagu
an inat Jesu Kristu. 36 Ya hidin mangmangngeda ya minangmangda han liting ot
alyon nan lala'i di, Dee aay han liting. Undan adi mabalin an eya' bonyagan hidi?
37 Ya inalin Philip di, Immannung'en kulugom hi Jesus ya mabalin.
Ya alyonay, Ot immannung an kulugo' an hi Jesu Kristu nan Imbabalen
Apu Dios. 38 Ot ipadinong diyen lala'i nan kalesana ot lumah'undan duwa.
Ot umedah nan way liting ot bonyagan Philip. 39 Ta hidin dimma"alda ot
ipa'adawwin nan Espiritun Apu Dios hi Philip ta agge tinigon diyen lala'i
hi immayana. Ot inayuna mon umeh bobleda an nunhiglay amlongna.
40 Ya hi Philip e ya pamaag ya wah ad Asotus. Ot hawangonay
abobboblehdi an ena impa'in'innila nan iphodan ta'un tatagu an inat Jesu
Kristu ta ingganaot dumatong hi ad Sesaria.

Hay Kimmulugan Saul

9 1 Hi Saul ya nunhiglay pangalina an alyonay gahin ahan ona
ipapate nadan kimmulug i Jesus. Ta hiya nan immeh nan
nabaktun padih ad Jerusalem 2 ta ena pa'apya ha tudo' ta ipatigonah
nadan mangipangpanguluh nadan Judyu hinadan a'am'amungandah
ad Damaskus ta innilaonda an hiya ya mabalin an ena ipibalud hi ad
Jerusalem nadan mangun'unud hinan tudtudun Jesus an ta'on on binabai.
3 Ta onda imme da Saul hi ad Damaskus an nungginawwadah nan
awon ya alinah on wada han humilin mumbinang an nalpuh ad lagud ta

---

[o] **8:33** Isaiah 53:7-8

nabinangan nan awadan Saul. 4 Ya natukkad hi Saul ya dingngolna han
munhapit an alyonay, Saul, tanganu ona' palpaligaton i he''a?
5 Ya alyon Saul di, Nganney ngadanmu Apu?
Ya inalinay, Ha''on hi Jesus an palpaligatom. 6 Tuma'dog'a ta ume'ah
nan boble ot wahdi han mangituddun he''ah nan pohdo' hi atom. 7 Ya
nadan linala'in ni'uyug i Saul ya masda'awda te dingngoldah diyen
munhapit mu ma''id ha tinigodah taguh himmapit. 8 Ta timma'dog hi
Saul mu hidin diyatonay matana ya adi tumigo. Ot podnonda mo ot
inaynayundah ad Damaskus. 9 Ta tuluy algoy adi tumigawan di matana
ya hay aggena nanganan ya imminuman.
10 Ya hidih ad Damaskus ya wahdi han lala'in mangun'unud hinan
tudtudun Jesus an hi Ananias di ngadana. Ya ayna ininop nan inalin nan
Ap'apu ta'u an alyonay, Ananias.
Ya alyon Ananias di, Tanganu Apu Jesus?
11 Ya inalin Jesus di, Makak'a ta ume'ah nan kalatan nungngadan hi
Ma'andong ta em tigon hidih way balen Judas han tagun i Tarsus an hi
Saul an wahdin dumasadasal. 12 Ot impatigo' bon hiyay umayam hidi ta
em iha'moy ta'lem i hiya ta wan tumigoy matana.
13 Ya alyon Ananias di, O mu dakol di tatagun nangngola' hi a'at diyen
tagu an nunhiglay nangnangngatnah nadan tatagum hi ad Jerusalem.
14 Ya nee bo anun immalih tun ad Damaskus an inyabulut nadan
nabaktun padi hi ad Jerusalem ta way atona bon mangipibalud hinadan
kimmulug i he''ahtu.
15 Mu inalin Jesus di, O mu ume'a te hiyay ohan pinto''u hi e
mangipa'innilah a'at'uh nadan bokon Judyu ya nadan patul ya ta'on on
nadan Judyu. 16 Ya ipa'innila' bon hiya nan a'at di ena punholholtapan an
gapuh pangun'unudanan ha''on.
17 Ot umeh Ananias ot hunggop i diyen bale ya wahdih Saul ot
iha'monay ta'lena i Saul ot alyonay, Ibba', nan Ap'apu ta'un hi Jesus an
numpatigon he''a hinan awon hi immaliyam hitu ya hiyay nannag i
ha''on ta way aton nan matam an tumigo ya ta middum nan Espiritun
Apu Dios hinan nitaguwam. 18 Ya alinah on na'ibagan nagah han ay uhip
hi matan Saul ta mabalin mohpe an tumigoy matana. Ot inayunan e
mumpabonyag 19 ot mangan ta numbangngad di bikahna.

Hay Nangibagaan Saul Hi A'at Jesus Hi Ad Damaskus

Ta niha''ad ni' hi Saul hi awadan nadan kimmulug i Jesus hi ad
Damaskus 20 ot mi'yeh nadan a'am'amungan di Judyu hidi. Ta hidiy
nangihipunanan nangipa'innilah nan a'at Jesus an alyonay, Hi Jesus
ya hiya nan Imbabalen Apu Dios. 21 Ta an namin nadan nangngol
ya masda'awda an alyonday, Ot ten hinae din pimmatepateh nadan
kimmulug i Jesus hi ad Jerusalem. Ya undan bokon hiya nan immalin e

muntiliw hinadan kimmulug i Jesus hitu ta iyena didah nadan nabaktun padi?

22 Mu hi Saul ya namaman na'udman di abalinanan mangipa'innila an hi Jesus ya hiya nan Kristu an hahaddondan umali. Ta ma"id ha aton nadan Judyu hi ad Damaskus an manipol i hiya te na"ipto' an namin nadan imbagabaganan a'at Jesus.

23 Ta on nala"uh han atnay algo ya na'amungda nadan Judyu hi ad Damaskus ta hahapitonday atondan mamaten hiya. 24 Ta abigabigat ya ahodohodom an eda bobota'on hinadan geyt diyen boble ta mala"uh'ehdi ya pinateda mu na'innilaan da Saul. 25 Ta i han nahdom ya binyun nadan kimmulug hi Saul hinan bahhel nan binattun alad an inha"addah nan ongal an bahket.

26 Ot inayunan umeh ad Jerusalem te pinhodnan middum hinadan kimmulug i Jesus hidi. Mu an naminda ya tumakutda te munduwaduwada hi'on immannung an kimmulug i Jesus. 27 Mu wada han hi Barnabas an namoddang i hiya ta inyenah nan awadan nadan apostoles ot uhuhonah diyen numpatigan Jesus i Saul hidin immayanah ad Damaskus ya nan inalin Jesus i hiya. Ya impa'innilana boy aggena timmakutan an nangipa'innilah a'at Jesus hi ad Damaskus. 28 Ot abulutonda mo an middum hi Saul i dida. Ya ma"id ha takutna an e nangipa'in'innilah nan a'at nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu hi ad Jerusalem. 29 Ya e bo ni'tanobtobbalan hinadan Judyu an Greek di hapitda on ni'yanahhiyan i dida. Mu impatnada damdaman mamate i hiya te aggeda pinhod nan inalinan a'at Jesus. 30 Mu hidin na'innilaan nadan kimmulug nan hinahapitdan atondan mamate i Saul ot tundondah ad Sesaria ot pumbangngadonda hi ad Tarsus an numboblayana.

31 Ta an namin nadan kimmulug an ma'amu'amung hinadan boble hi ad Judea ya hi ad Galilee ya hi ad Samaria ya limminggop mohpey punnomnomda te kimmulug mo nan namalpaligat ni' i dida. Ya binoddangan nan Espiritun Apu Dios didan namin ta nun'ihamad di pangulugda ya dimmakolda. Ya an namin di inatda ya inhamaddan inun'unud hi Apu Dios.

Hay E Nanigan Peter Hinadan Kimmulug Hi Ad Lidda Ya Hi Ad Joppa

32 Hi Peter e damdama ya ena hinawang di abobboble an awadan nadan kimmulug i Jesus ta ta'on on nadan tatagun Apu Dios hi ad Lidda on ena tinigo dida. 33 Ta hidiy nangakhupana i han lala'i an naparalays an hi Eneas an waluy tawon an nibabakilang. 34 Ot alyon Peter i hiya di, Ibba' Eneas, ipaphod da'a ayan Jesu Kristu ot agam ta bumangon'a ya linu'utmu tun nalo'am. Ya naba"unut hi Eneas ot tuma'dog. 35 Ta dakkodakkol nadan i Lidda ya i Sharon an nanigo i diyen nipaphodan Eneas ot kumulugdah nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

36 Ya hinan boble hi ad Joppa ya wahdi han babai an hi Tabita an kimmulug
i Jesus. Hay ngadana hinan hapit di Greek ya hi Dorkas an hay ibalinana ya
ulha. Hiya ya maphod di pangatna ya bumanoddang hinadan nun'awotwot.
37 Ya hidin awahdin Peter hi ad Lidda ya nundogoh hidiyen babai ot mate ta
inamohda ot ipalo'dah nan kuwartuh nan mi'adwan gladu. 38 Hidiyen boble an
ad Joppa an natayan diyen babai ya nihaggon hi ad Lidda.

Ta hidin dingngol nadan kimmulug hidih ad Joppa an wahdih Peter
hi ad Lidda ot ituda'day duwan linala'i ta eda ayagan. Ta immeda ot
alyonday, Agam bahan ta ma'anne ta'uh ad Joppa.

39 Ot mi'ye moh Peter i dida. Ta onda dimmatong ot ipanguludah Peter
hinan mi'adwan gladu an awadan diyen nate. Ya hanada'en nun'abalu an
wahdi ya himmalunghungda i Peter an ahikokogada. Ot pun'ipatigodan
hiya nadan lubung an inanapyan diyen nate an inihmo'nan dida hidin
ataguna. 40 Mu impalah'un Peter dida i diyen kuwartu ot mundu''un an
mundasal. Ta on nagibbuh ot ihangngabna i diyen nate ot alyonay, Tabita,
bumangon'a! Ya diniyatna ta ona tinigoh Peter ot bumangon ot umbun.
41 Ta inodnan Peter di ta'lena ot tuma'dog. Ot ayagan mohpen Peter nadan
kimmulug ya nadan nabalu ot ipatigonan dida an timmaguh Tabita.

42 Hidiyen na'at ya nundingngol i diyen bobleh ad Joppa ta dakolday
niddum an kimmulug hinan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 43 Ta hi Peter ya
nadnadney nihaha''adanahdih ad Joppa hi balen han hi Simon an hay
lalat di tamuna.

Hay Immayan Peter Hi Balen Da Kornelius

10 1 Hi ad Sesaria ya wada han lala'i an hi Kornelius an bokon Judyu
an hiya ya opisyal di hinggahut (100) an titindalu hi ad Italy.
2 Ya ta'on on bokonda Judyu mu nahamad di pangulugdan hina'amma
i Apu Dios ya ongal di homo' diyen lala'i hinadan nun'awowotwot ya
impa'inghanan mundasal. 3 Ta i han alas tres ya numpatigo han anghel an
intuda' Apu Dios i hiya ot alyonay, Kornelius. 4 Ya timmakut ta itittigona i
diyen anghel ot alyonay, Tanganu Apu?

Ya inalin nan anghel di, Inabulut Apu Dios nan dasalmu ya tinigona
bo nadan inihmo'ihmo'muh nadan nun'awotwot. 5 Ot hanat honagom
ha e mangawit i han tagu an hi Simon Peter hi ad Joppa. 6 Ot wahdin
immohnong i han baleh nan way pingngit di baybay an nunhituwan han
hi Simon an hay lalat di tamuna.

7 Ta hidin nakak nan anghel ot ayagan mon Kornelius di duwah
nan baalna ya ohah nan tindaluna an munhilbin hiya an na'na'unnud
damdama i Apu Dios. 8 Ta ona imbaga i dida nan inalin nan anghel ot
honagona dida ta umedah ad Joppa.

9 Ya hidin tongan di algo i diyen nabiggat ya tuwen dumatong nadan
hinnag Kornelius hi ad Joppa. Yaden hi Peter ya immeh nan nundotal

an atop nan bale ta e mundasal. 10 Mu lo'tat ya na'agangan ta amod on e
mangan yaden uwanin pun'idadaanday makan. Ya wada han impatigon
Apu Dios i hiya 11 an ay niluwat hi ad abunyan ya wada han abillobillog
an uloh an mun'ul'ullen bumaba hinan awadana. 12 Ya niha"ad hidi nadan
nat'onat'on an animal an opat di hukida ya nadan banniyah ya ulog ya
hamuti ya nadan udum an paniyawon di Judyu an ihda. 13 Ya wada han
munhapit an alyonay, Peter, tuma'dog'a ya numpaltim doha i danae ta
iha"angmu ta ihdam.

14 Mu inalin Peter di, Adi mahan mabalin an ato' hinae Apu Dios. Te
ma"id ha in'innihda' hinadan athitu te paniyo i da'min Judyu.

15 Mu inalin bon diyen munhapit di, Nan alyon Apu Dios hi ad
uwani hi maphod an makan ya hanat adim paniyawon. 16 Ot ipitlunan
ibagah diye i Peter ot maguyud nan uloh ta nipatuluh ad abunyan. 17 Ta
numanomnom hi Peter hi ibalinan diyen tinigona.

Yaden nada'en hinnag Kornelius ya eda minahmahan hinadan
tataguhdiy niha"adan Simon ta dimmatongda ot umohnongdah nan way
geyt diyen bale. 18 Ot kumalidan alyonday, On waday mangiliyuhtu i han
hi Simon an hi Peter di adwan di ngadana?

19 Mu hi Peter an wahdih nan atop an numanomnom hi ibalinan diyen
tinigona ya alyon nan Espiritun Apu Dios i hiyay, Wadahna han tulun
linala'i an mangibagan he"a 20 ot agam ta em tigon dida ya hanat adi'a
munduwaduwan mi'ye i dida an ta'on onda bokon Judyu te hi Apu Dios di
nannag i dida.

21 Ta limmah'un moh Peter ot ena damuwon dadiyen linala'i ot alyonay,
Innila' an ha"on di eyu hama'on ot on waday ibagayu?

22 Ya alyonday, Da'mi nan hinnag nan opisyalmi an hi Kornelius te
imbagan han anghel an intuda' Apu Dios an ipa'ayag da'ahdih balena
ta way atonan mangngol hinan itudtudum. Hi Kornelius ya maphod di
a'atna ya dayawonah Apu Dios ya pa'allispituwon nadan Judyu.

23 Ot pun'iyanon Peter dida. Ta hidin nabiggat ot ayagan Peter di
udum hinadan ibbanan kimmulug i Jesus hidih ad Joppa ot mi'yedan
dida. 24 Ta i diyen nabiggat ya dimmatongdah ad Sesaria. Ya dedahdiy
na'amung hi balen Kornelius te inayagana nadan tulangna ya nadan
udum an gagayyumna ta haddondah dumatngan da Peter. 25 Ta hidin
tuwen dumatong da Peter ot e damuwon Kornelius dida ot mundu"un
hi hinangngab Peter ta dayawona. 26 Mu impata'dog Peter an alyonay,
Tuma'dog'a te ha"on ya ona' tagu ya abuh.

27 Ta munhaphappitandan manggop hi bale ya tinigon Peter an
dayyadahdiy dakol an tatagun na'amung. 28 Ya inalin Peter i diday, Innila'
an innilayu an da'min Judyu ya paniyoh on ami middum hinadan bokon
Judyu. Mu hi Apu Dios ya impa'innilanan ha"on ta adi' paniyawon an
mi'hayup hi kumpulnan tatagu. 29 Ta hiya nan hay nangipa'ayagam i

ha''on ya aggeya' nunduwaduwan immalihtu. Ot pohdo' an innilaon di gapunah nangipa'ayagam i ha''on.
30 Ya inalin Kornelius di, Hidin ohan algo an athitun alas tres
an timpun di pundasalan ot mundasala' hituh tun balemi. Ya
alinah on wada han lala'in humiliy lubungnan timma'dog hi way
hinangngab'u. 31 Ya inalinay, Kornelius, dingngol Apu Dios di dasalmu
ya nomnomnomona bo nadan inihmo'ihmo'muh nadan nun'awotwot.
Ot gapu i danaen inatmu ya waday honagonan mangipa'innilan he''ah
a'atna. 32 Ot honagom dohah nadan linala'i ta umedah ad Joppa ta
ipa'ayagmu han hi Simon an hi Peter di ohah ngadana an wahdin
immohnong i han baleh nan way pingngit di baybay an nunhituwan han
hi Simon an hay lalat di tamuna.
33 Ta hiya nan hinnag'u datuwen tulun nangayag i he''a ya maphod
ta immali'a ta wahtu ta'un namin an na'amung an gapu i Apu Dios. Ot
pohdonmin donglon nan pinhod Apu Dios an ipa'innilam i da'mi.

Hay Nuntudtuduwan Peter Hi Balen Kornelius

34 Inhipun Peter an muntudtudu an alyonay, Ad uwaniy nanginnilaa'
an hi Apu Dios ya numpapaddung di pamhodna hi atagutagu. 35 Te
kumpulnay taguh abobboble ya hi Apu Dios e di pangiyohhaandah
dayawonda ya nipto' di pangatda ya abuluton Apu Dios didan middum
i hiya. 36 Innilayu nan hapit Apu Dios an impa'innilanan da'min Judyu
an a'at di e ta'u pi'hayyupan i Apu Dios an gapuh nan inat Jesu Kristu.
Hituwen hi Jesu Kristu ya hiya nan Ap'apu ta'un namin an atagutagu an
bokon da'min Judyu ya abuh. 37 Ya innilayu bo an handin hi John di e
nangitanuddu hi aton nadan tatagun mabonyagan. Mu hidin nagibbuh
an nuntudtuduh John ot ihipun Jesus an i Nasaret an e muntudtuduh ad
Galilee ya hinadan bobleh ad Judea. 38 Ya innilayu bon impiddum Apu
Dios nan Espirituna i Jesus an i Nasaret ta ongal di abalinana. Ta an
namin nadan boblen imma'immayana ya maphod di ina'inatnah nadan
tatagu. Ya an namin nadan palpaligaton di diyablu ya impaphodna
dida te wadah Apu Dios an bumoddang i hiya. 39 Ta da'min apostoles ya
tinigomi nadan ina'inatnah nadan boblemih ad Jerusalem ya hinadan
udum an boblemin Judyu ot ahida ipata' hinan krus ta hidiy natayana.
40 Mu minahuwan Apu Dios hidin mi'atluh algo ot iyabulutna ta
numpatigo i da'mi ya hinadan udum an pinhodnan pumpatigan. 41 Ta
ni''ani''an amin hiya. Mu agge numpatigo hi an namin di tatagu te da'mi
ya ammuna an pinto'nan mangipa'innilah a'atna. 42 Ot ibaganan da'mi ta
ihamhamadmin e ipa'innila an hiya nan immannung an pinto' Apu Dios
hi munhumalyah atagutagu an ta'on on nadan numpun'ate. 43 Ya hiya
boy imbagabagan an namin nadan propeta an alyonday an namin di
kimmulug i Jesus ya mapakawan di bahulda te inyatenay bahulda.

Hay Nidduman Nan Espiritun Apu Dios Hinadan Bokon Judyu

44 Hidin muntudtudduh Peter ya alinah on an namin nadan wahdin
nangngol i diyen intudtuduna ya niddum nan Espiritun Apu Dios hi
nitaguwanda. 45 Ta nadan Judyu an nangunud i Jesus an nalpuh ad Joppa
an ni'uyug i Peter ya masda'awda te impiddum Apu Dios nan Espirituna
hinadan bokon Judyu. 46 Te dingngolda an dadiyen bokon Judyu ya
namaag ya dayawondah Apu Dios an ihapitdah nadan aggeda innilan
hapit di udum an tatagu. Ot alyon Peter i dadiyen in'uyugnay, 47 Datuwen
bokon Judyu ya niddum i dida nan Espiritun Apu Dios an umat i dita'u.
Ot undan ipagol ta'uy abonyaganda?

48 Ya imbagan mon Peter i dida ta mabonyaganda ta ipatigoda an hi
Jesu Kristu moy Ap'apuda.

Ta hidin nagibbuh an nabonyaganda ot ibagada i Peter ta adi ni' ume ta
umohnong hidih awadanda.

Hay Nangipa'innilaan Peter Hinan Nidduman Nan Espiritun Apu Dios Hinadan Bokon Judyu

11 1 Dingngol nadan apostoles ya nadan ibbadan kimmulug i Jesus
hi ad Judea di kimmulugan nadan bokon Judyu hinan hapit Apu
Dios. 2 Ta hidin numbangngad hi Peter hi ad Jerusalem ya pinahiw nadan
ibbanan Judyu an kimmulug i Jesus an alyonday, 3 Tanganu on ma"id ha
ihhom ta e'a nun'iyan hi balen nadan bokon Judyu ya ni'ni"an'a bo udot i
dida?

4 Ot uhuhon Peter nadan na'at an alyonay, 5 Hidin mundasdasala' hi
awada' hi ad Joppa ya wada han nipatigon ha"on an abillobillog an uloh
an nalpuh ad abunyan an nun'ul'ullen bimmabah awada'. 6 Ot idodonga'
ya dayyadahdiy nat'onat'on an animal an atap di udum ya nadan
mungkaddapan hinan lutay udum an umat hi banniya ya hamutiy udum.
7 Ya dingngol'u han munhapit an alyonay, Peter, paltiyom doha i datuwe
ta iha"angmu ta ihdam.

8 Mu alyo' di, Apu, adi' man te ma"id ha in'innihda' hinadan athina te
paniyawonmin Judyu.

9 Ya alyon bon diyen munhapit an nalpuh ad abunyan di, Adim
paniyawon te ad uwani ya hi Apu Dios di mangalih adi mapaniyo danae.
10 Ta ona impitlun inalih diye ot maguyud nan uloh an nipatuluh ad
abunyan. 11 Yaden dimmatongdah nan balen awada' nan tulun linala'i an
nahnag an nalpuh ad Sesaria an mangayag i ha"on. 12 Ya impa'innilan
nan Espiritun Apu Dios i ha"on ta adiya' munduwaduwan mi'ye i dida. Ot
ibbaana' i datuwen onom an i'iba ta'u ta imme amin namin hi ad Sesaria
hi balen Kornelius. 13 Ya hidin dimmatong amihdi ya imbagan Kornelius
di numpatigan han anghel i hiyah balena ot alyona anun hiyay, Honagom

ha umeh ad Joppa ta eda ayagan han hi Simon an hi Peter di ohah
ngadana. 14 Ta hiyay mangipa'innilah atonyun hina'amma an mi'tagu i
Apu Dios hi munnananong.
15 Ya alyon bon Peter di, Ya hidin impa'innila' i diday a'at Jesu Kristu
ya niddum nan Espiritun Apu Dios i dida an umat boh din na'at i dita'uh
hopapna. 16 Ta nipanomnom i ha"on din inalin Apu Jesus an alyonay,
Binonyagan John nadan tatagu hi liting mu ahi ayu mabonyagan
hinan Espiritun Apu Dios. 17 Ta athidin impiddum Apu Dios nan
Espiritu hinadan bokon Judyu an umat hi inatna i dita'un Judyu hidin
kimmulugan ta'u hinan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Ot undan mabalin ta
iyadi' hinaen pohdon Apu Dios hi ma'at.
18 Ta hidin dingngoldah diyen inuhuh Peter ya dimminongdan
mamahiw i hiya ot dayawondah Apu Dios an alyonday, Ot at'ehna
ya immannung an pohdon Apu Dios an ta'on on nadan bokon Judyu
ya mi'tagudah munnananong hi'onda idinong nadan adi maphod an
pangatda.

Hay A'at Nadan Kimmulug I Jesus Hi Ad Antiok

19 Nadan udum an kimmulug i Jesus an nipadildilahan ya nahihi"anda
an nihipun hidin namatayandan Stephen. Ta immeday udum hi ad
Poinisia ya hi ad Cyprus di udum ya hi ad Antiok di udum ot itudtududa
nan a'at Jesus mu ammuna nadan ibbadan Judyu di nangitudtuduwanda.
20 Mu wadaday udum an i Cyprus ya i Sayrin an immeh ad Antiok an eda
intudtuduhdi nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu an iphodan ta'u
hinadan Greek. 21 Ya indat Apu Dios di abalinandan muntudtudu ta hiya
nan dakolday kimmulug i Apu Dios ta hiyay un'unudonda.
22 Ta on dingngol nadan kimmulug i Jesus an ma'amu'amung hi ad
Jerusalem an wadada boy kimmulug hi ad Antiok ot honagonda hi
Barnabas hidi. 23 Ta hidin dimmatong ya ma"am'amlong te tinigona
an ongal di homo' Apu Dios hinadan tataguhdi ot tugunona dida ta
ihamadday pangun'unuddan Apu Jesus ya hiyay un'unudonda ya abuh.
24 Ya hi Barnabas ya maphod an tagu ya nahamad di pangulugna ya
ongal di boddang nan Espiritun Apu Dios i hiya ta hiya nan dakol di
binoddangana ta kimmulugdan Jesus.
25 Indani ya immeh Barnabas hi ad Tarsus ta ena tigon hi Saul.
26 Ta hidin inakhupana ot awitona ta mumbangngaddah ad Antiok. Ot
mihaha"addahdih ohay tawon an ni'yamu'amungdahdih nadan kimmulug
i Jesus ya dakol di tatagun intanudtuduwanda. Ya nadan kimmulug hi ad
Antiok di namanguluh nangadanan hi Kristianu.
27 Ya hidin niha"adandahdi ya wadaday himmawwang an propeta an
nalpuh ad Jerusalem. 28 Ya nan oha i dida an hi Agabus ya timma'dog
hinan na'amungan nadan kimmulug ya intuddun nan Espiritun Apu

Dios di ibagana ta alyonay, Wada man han dumatong an nunhiglan
bitil hi abobbobleh tun luta. Ya immannung an na'at hidiyen inalina
hidin numpatulan Klaudia. 29 Ta nadan kimmulug hi ad Antiok ya
nunhahapitda ta boddanganda nadan ibbadan kimmulug hi ad Judea an
maligatan an gapuh nan bitil. Ta way oha i didah ad Antiok on indatday
abalinanda an iboddang hinadan ibbadan kimmulug hi ad Judea. 30 Ot
ipiyeda nan na'amung i da Barnabas i Saul ta diday e nangidat hinadan
mangipangpanguluh nadan kimmulug i Jesus hi ad Judea.

Hay Namalpaligatan Herod Hinadan Kimmulug I Jesus

12 1 I diye ya inhipun nan patul an hi Herod[p] an namalpaligat
hinadan udum an kimmulug i Jesus. 2 Ta impaputulnay ulun
James an hi ibban John. 3 Ya na'innilaana an pohdon nadan Judyu
hidiyen inatna ta hiya nan impatiliwna boh Peter i diyen ngilin di
panganandah tinapay an agge nadduman hi yist. 4 Ta hidin natiliw
hi Peter ot ipibaludna ot ipaguwalyanah nadan himpulut onom (16)
an titindalu ta hinoppat di mapinpinalog an mungguwalya i hiya.
Ya ninomnomnan indani ta magibbuh nan punnomnomnomandah
nihwangan handidan a'ammoddah ateh ad Egypt ya ahina ipalah'un
ta punhintiggan nadan Judyu di pangipapatayanan hiya. 5 Ta hiya nan
inhamadda nimpen impaguwalyah Peter hinan baludan. Mu nadan
kimmulug i Jesus ya na'amungda ot ihamhamaddan idasalan hi Peter ta
wan boddangan Apu Dios.

Hay Nilubusan Peter Hinan Baludan

6 I diyen nahdom an ibiggatana ya ipapaten Herod hi Peter ta
impalo'dah nan way numbattanan nan duwan tindalu an mungguwalya.
Ya binangkilingandah duway bangkiling ya nat'onda mohpe nadan
mungguwalyah nan way panton diyen baludan. 7 Mu alinah on wada han
anghel Apu Dios an immeh nan awadan Peter ta pamaag ya pimmatal
hidiyen kuwartu. Ot iwagotnah Peter ta inggibo'na ot alyonay, Agam
ta bumangon'a. Ya namaag ya na'ubad nan bangkiling hi ta'len Peter.
8 Ya alyon bon nan anghel i hiyay, Iphodmuy balikismu ya nunhapatut'a
ta lumah'unta. 9 Ta inat mon Peter dadiye ot mitnud hinan anghel ta
tinaynanda nan baludan. Mu alyonah on nun'inop an agge immannung
nan na'at. 10 Ta lina''uhanda nan duwan mungguwalya ot umedah nan
geyt an gumo' di konobna ya namaaggot mibughul. Ot bumahhelda
ot unudonda nan kalata. Ya alinah on ma''id nan anghel. 11 Ta patiyon
mohpen Peter an aggena ininop an alyonay immannung hituwen na'at te

---

[p] **12:1** Hituwen hi Herod ya bokon hituwe nan nangipipateh nadan goggolang hidin niyayyaman Jesus.

hinnag Apu Dios nan anghelna ta inihwanga' hinan aton Herod ya nadan ninomnom nadan Judyu an aton i ha"on.

12 Ot inaynayuna mon umeh balen da Mary an hi inan John Mark. Ya wahdiday dakol an na'amung an mundasal. 13 Ta hidin mungkulkug hi Peter hinan panto ya hay e nanigo ya nan baal an hi Roda. 14 Mu hidin immatunana nan hapit Peter ya nangin'a'amlong ta lininglingnan nangibughul hinan panto ot mabanangngad ni' ta ena ibaga an wahdih Peter. 15 Ya alyondan hiyay, On'a man mabongbongang. Te undan wahna an on nibalud. Mu ipilitnan immannung an wahdi.

Ya alyonday, Ot waa nin mon nan anghelna. 16 Muden agan Peter di kulkug. Ta lo'tat ot eda ibughul ya tinigodan hiya peman hi Peter ta masda'awda. 17 Mu impadinong Peter dida ot ibaganan dida nan inat Apu Dios an nangilubus i hiyah nan baludan. Ya imbagana bon dida ta ipa'innilada i James ya hinadan udum an ibbada ot taynana dida.

18 Ta hidin nabiggat ya bimmangon nadan tindalu ya ma"id ha poto' di nomnomonda te aggeda innilay na'at i Peter. 19 Ta e impahama' Herod hi Peter mu adida pa'hamma'. Ta nadan tindalun nun'adug moy impahumalyana ot ahina ipapate dida. Ot taynan Herod hi ad Jerusalem ta e ni' immohnong hi ad Sesaria.

Hay Natayan Herod

20 Hi Herod ya nunhiglay bungotnah nadan i Tyre ya i Sidon. Ta hiya nan minomnomanda te hidih nan boblen Herod di eda pangala'alan hi anonda. Ta nun'u'uyyugda ot eda mi'hapit i Herod ta alinah umulen dida. Mu wada nan hi Blastus an ohah nadan ap'apu ya hiyay e nangibaga i Herod hi'on mabalin an mi'hapitdan hiya. 21 Ya inabulut Herod ot ibaganay algoh eda pi'hapitan i hiya.

Ta hidin nadatngan hidiyen algo ot munlubung hi Herod hinan lubung di patul ot umbun hinan tronona ot humapit hinadan tatagu. 22 Ya tinumkuk nadan tatagun na'amung an alyonday, Bokon taguh naen himmapit te dios.[q] 23 Mu ma"id ha inalin Herod i dida an hiya ya bokon dios. Ta hiya nan ni'bagan nundogohon nan anghel Apu Dios ta nun'a'an di bigih di adolna ot mate.

24 Ot nan hapit Apu Dios ya ninaynayun an nipa'innila ta dimmakolday kimmulug i Jesus.

Hay Namto'anda I Da Barnabas I Saul

25 Hidin inggibbuh da Barnabas i Saul nan atondah ad Jerusalem ot mumbangngaddah ad Antiok an ni'yayondah John an hay ohah ngadana ya hi Mark.

---

[q] **12:22** Manu'eh inatdahdi ya alyondaon ta wan umuleh Herod i dida.

13 1 Ya nadan kimmulug i Jesus hi ad Antiok ya wadada i diday
propeta ya muntudtududay udum an umat i da Barnabas i Saul
ya hi Simeon an hay ohah ngadana ya hi Negro ya hi Lusius an i Sayrin
ya hi Manaen an impakilog nan hi aman nan patul an hi Herod.
2 I han hin'algo ya nun'ulatda ya nundaydayawda i Apu Dios. Ta hidin
mundasdasalda ya impa'innilan nan Espiritun Apu Dios ta pot'onda da
Barnabas i Saul te waday ipatamun Apu Dios i dida. 3 Ta inha'moday
ta'leda i dida ot idasalanda dida ot ahida mohpe honagon dida ta eda
aton nan ipatamun Apu Dios i dida.

Hay Immayan Da Barnabas I Saul Hi Ad Cyprus

4 Ot honagon nan Espiritun Apu Dios da Barnabas i Saul ta umedah
ad Selusia ot ahida mumbangka ta umedah ad Cyprus an nigawwah nan
baybay 5 an in'uyugdah John ta bumoddang i dida. Ta hidin dimma"aldah
nan pingngitna an ad Salamis hidih ad Cyprus ot eda ipa'innila nan hapit
Apu Dios hinadan a'am'amungan di Judyu.
6 Ta ini'wadah abobboblehdi ot dumatongdah ad Papos an huddo' di ad
Cyprus.
Ta hidih ad Papos ya wada han hinappulda an Judyu an hi Bar-Jesus
an mun'ayak ya alyonay hiyay ohan propeta mu layahna. 7 Hiya ya
gayyum nan gobelnador i diyen boble an hi Sergius Paulus. Hidiyen
gobelnador ya na'annomnoman an tagu ya pohdonan donglon nan
hapit Apu Dios. Ot hiya nan impa'ayagna da Barnabas i Saul ta umedah
awadana. 8 Mu hi Bar-Jesus an hi Elimas di ngadanah Greek ya nunhiglay
pama"ihna hinadan itudtudun da Barnabas i Saul te hay pinhodna ya adi
patiyon nan gobelnador nan ibagadan hapit Apu Dios.
9 Mu hi Saul an nahukkatan di ngadana ta Paul ya bimmikah nan
Espiritun Apu Dios i hiya ta intittigonan Elimas 10 ot alyonay, Imbabale
da'ah diyablu. Te an namin di maphod an ma'ma'at onu pangat di tatagu
ya adim pohdon. Ya ha'uha'ulom di ibbam an tagu. Ya ta'on on nan
nahamad an tudtudun Apu Dios ya pumbalinom hi adi maphod. 11 Mu ad
uwani ya pilokon da'an Apu Dios ta adim tigon. Ta on inalinah diye ya
na'ibagan adi tumigoy matana ta e mun'ap'apu'ap hi way mamdon i hiya.
12 Ya hidin tinigon nan gobelnador hidiyen na'at ya kimmulug i Jesus te
masda'aw i diyen a'at di itudtududan abalinan nan Ap'apu ta'un hi Jesu
Kristu.

Hay Immayan Da Paul Hi Ad Antiok Hidih Ad Pisidia

13 Ot mumbangka da Paul hinadan nun'ibbana ta immedah ad Perga hi
ad Pampilya ta tinaynanda moh ad Papos. Ot taynan John Mark didahdi
ta numbangngad hi ad Jerusalem. 14 Yaden innayun da Paul an immeh
ad Antiok hidih nan probinsya hi ad Pisidia. Ya i diyen Habadun tungo

ot umedah nan a'am'amungan di Judyu ta eda mundayaw i Apu Dios.
15 Ta hidin nibaha nadan uldin di Judyu ya nadan intudo' nadan propeta
ot ibagan nadan ap'apu i diyen a'am'amunganda i da Paul ta wada'ey
itugunda ya mabalin an ipa'inniladah nadan tatagun na'amung.
16 Ya timma'dog hi Paul ot padinongona nadan tatagu ot alyonay,
Da'yun i'iba an Judyu ya ta'on on da'yun bokon Judyu an mundayaw
i Apu Dios ya donglonyuh tuwen alyo'. 17 Dita'un Judyu ya innila
ta'u an handidan a'ammod ta'uy pinto' Apu Dios hi tataguna ta hidin
awadandah ad Egypt ya winagahana dida ta dimmakolda. Ya gapuh
nan ongal an abalinana ya impa'aana didah ad Egypt. 18 Ya hidin eda
limmani''odan hinadan agge naboblayan hi napat (40) di tawon ya
dakol di numbahulanda i Apu Dios mu inyanusna. 19 Ya impa'abaknan
dida handidan pitun nat'onat'on an himpahimpamu'un an numbobleh
ad Kanaan ot idatna dadiyen boble i dadiyen a'ammod ta'u ta
numboblayanda. Ya nihipun hidin immayandah ad Egypt ta ingganah
nangidatana i dadiyen boble ya opat di gahut ta han nabongley (450)
tawon di nala''uh. 20 Ya wadawaday napinpinalog hi pinto' Apu Dios hi
ap'apu hi numpapto' i dida ta lo'tat ya nawadah Samuel an hiyay ohan
propeta. 21 Ya hidin atagun Samuel di nangibagaandan Apu Dios ta
pot'onay ohah mumpatul i dida ot pot'onah Saul an imbabalen Kis an
holag Benjamin ta napat (40) di tawon di numpatulanan dida. 22 Mu lo'tat
ya impa'aan Apu Dios ot ihukkatnah David. Ya hay inalin Apu Dios hi a'at
David ya alyonay, Hi David an imbabalen Jesse ya hiya nan tagun pohdo'
di a'atna te atonan namin nan pohdo' hi atona.
23 Ta hi David di ud tinanud i diyen imbagan Apu Dios an
honagonan Mangihwang i dita'un Judyu an hi Jesus. 24 Mu hidin
agge ni' nangihipunan Jesus an muntudtudu ya wada din hi John an
nangibagabaga i dita'un Judyu an mahapul an idinong ta'u nadan
pumbahulan ya numpabonyag ta'u. 25 Ya hidin tuwen gibbuhon John
nan tamuna ya alyonah nadan tataguy, Innila' an alyonyu on ha''on nan
hahaddonyun mangihwang i da'yu mu bokon ha''on te ta'on on ha e'
pangubadan hi galut di hapatutna ya na'adda''ula' an e mangat.
26 Ot da'yu an i'iba an tinanud Abraham ya ta'on on da'yun bokon
Judyu an mundayaw i Apu Dios, dita'un namin di nannagan Apu Dios
i diyen mangipa'innilah a'at di pi'taguwan i hiya. 27 Mu nadan tataguh
ad Jerusalem ya ta'on on nadan ap'apuda ya aggeda innila an hi Jesus
nan hihinnod ta'un Kristu. Te ta'on hi bahabahaonda nadan intudo'
nadan propeta hinan ahabahabadun pundayawanda ya adida damdama
ma'awatan. Ya dida bo udot di nangipa'annung i diyen binahabahada
te diday nangipapaten Jesus. 28 Te ta'on on ma''id ha gapunah eda
pangipapatayan i hiya ya impapilitda damdama i Pilatu ta mipapate.
29 Ta impa'annungdan namin din inalin nan hapit Apu Dios an ma'at i

hiya ot la'ahondah nan krus ot eda ilubu'. 30 Mu minahuwan Apu Dios
damdama. 31 Ya nadan ibbanan i Galilee an ni'yen hiyah ad Jerusalem
ya numpidakol di numpatiganan didah din namahuwana. Ta ad uwani
ya diday e mangipa'in'innilah a'atnah nadan tataguhtu. 32 Ta hiya
nan immali amihtu ta ipa'innilamin da'yu an din inalin Apu Dios i
handidan a'ammod ta'u 33 ya nipa'annung i dita'un tinanuddah ad uwani
te minahuwanah Jesus. Ya nitudo' tuwalih din inalin Apu Dios hinan
mi'adwan Psalm an alyonay,[r]

Ipa'innila' hi ad uwani an he"a nan Imbabale' ya ha"on hi Amam.
34 Minahuwan Apu Dios ot adi mipidwan mate an umat hinan inalinah
nan propetan alyonay,[s] Adi' ibahhon ipa'annung i he"an namin din wagah
an imbaga' i David. 35 Ya wada boy nibaga[t] an alyonay, Adim iyabulut an
ha"on an pinto'mu ya matano' di adol'u.
36 Ot innila ta'u an hi David ya inggibbuhna nan impa'at Apu Dios
i hiya. Ya hidin nate ot ilubu'da ta natano' di adolna. 37 Mu hi Jesus
an minahuwan Apu Dios ya agge natano' di adolna. 38 Ta hiya nan
pohdonmin ipa'innilah ad uwani i da'yun i'iba an hi Apu Dios ya mabalin
an pakawanonay bahul ta'u an gapu i Jesus. 39 Ya pohdo' bon innilaonyu
an bokon nan e pangunudan hinadan uldin ta'un Judyu di pamakawanan
Apu Dios hi bahul ta'u te mahapul an unudon ta'uh Jesus ta ahi mabalin
an mibilang ta'uh ma"id ha bahulna. 40 Ot hiya nan mahapul an
halipodpodon ta'uy pangat ta'u ta adi ma'at i dita'u din imbagan Apu Dios
hinadan propeta an alyonay, 41 Da'yun ma'ngohhen adi kumulug ya ahi
ayu masda'aw hinan ahi' aton i da'yu te ta'on on mipa'innila i da'yu ya
adiyu damdama kulugon.[u]
42 Ta hidin indappuh Paul nan inalina ot inayunda i Barnabas an
lumah'un. Ya inalin nadan tatagun diday, Wa'ebo ya immali ayuhtuh
tun umalin Habadu ta udmanyu danaen intudtuduyu. 43 Ot inayundan
mabukal mu dakol i didan Judyu di nitnud i da Paul ya ta'on on nadan
bokon Judyu an mundayaw i Apu Dios. Ot tugunon mon da Paul dida ta
wan inaynayundan mundinol hinan ongal an homo' Apu Dios.
44 Ta nahabadu i diye ot ma'amungda bo nadan dakkodakkol an tatagu
i diyen boble ta mundongoldah nan hapit Apu Dios. 45 Ya hidin tinigon
nadan Judyu an agge kimmulug an dakolday na'amung ya nunhiglay
amohda. Ta hidin himmapit hi Paul ya pinahiwda ot ipadngolanda.
46 Mu agge timmakut da Paul i Barnabas ot alyonday, Mahapul an da'yun
ibbamin Judyu di mamangulun pangipa'innilaanmih nan hapit Apu Dios.
Mu adiyu'e pohdon ya da'yuy ud bahul hi'on adi ayu mi'tagu i Apu Dios.
Ot taynan da'yu mo ta nadan bokon Judyu di emi pangitudtuduwan. 47 Te
hay impitudo' Apu Dios hidin nadne ya alyonay, Da'yuy pinto"uh umat hi

---

[r] **13:33** Psalm 2:7 [s] **13:34** Isaiah 55:3 [t] **13:35** Psalm 16:10 [u] **13:41** Habakkuk 1:5

dilag hinadan bokon Judyu ta da'yuy e mangipa'innila hi atagutaguh tun luta ta way atondan mi'tagu i Apu Dios.[v]

48 Ta hidin dingngol nadan bokon Judyu hidiyen inalin Paul ya
ma"am'amlongdan alyonday, Maphod hinaen impa'innilan Apu Dios.
Ya an namin nadan pinto' Apu Dios an mi'taguh munnananong ya
kimmulugda. 49 Ta nipa'innila nan hapit Apu Dios hi abobboblehdi.

50 Mu nadan Judyu ya eda nuntongtong nadan waday sa'adda i diyen boble ya nadan udum an kadangyan an binabai an mundayaw i Apu Dios ta paligatonda da Paul i Barnabas ya ahida impa'aan didahdih ad Antiok. 51 Ta hidin nanaynanda i diyen boble ya numpu'pu' da Paul di hupu' hi hukida ta pangipatigodan numbahul nadan tataguhdi. Ot umeda moh ad Ikonium. 52 Mu nada'en kimmulug an tinaynandah ad Antiok ya ma"am'amlongda damdama ya ongal di abalinan nan Espiritun Apu Dios hinan nitaguwanda.

Hay Awahdin Da Paul Hi Ad Ikonium

14 1 Ya atbohdiy na'at hi ad Ikonium te imme da Paul i Barnabas hinan a'am'amungan di Judyu ya mapmaphod di nanuddudah nan hapit Apu Dios ta dakolday kimmulug an Judyu ya bokon Judyu. 2 Mu nadan udum an agge kimmulug an Judyu ya tinongtongda nadan bokon Judyu ta ahiwawanda nadan kimmulug i Jesus. 3 Mu ta'on on athidi ya innaynayun damdaman da Paul an nangipa'in'innilahdih nan hapit Apu Dios an aggeda timmakut. Ta nadney niha"adandahdi. Ya hi Apu Dios di nangdat hi abalinanda an mangat hinadan milagro ya nadan udum an nakaskasda'aw ta dadiyey nanginnilaan nadan tatagun immannung nan itudtududa.

4 Mu nagogodwada nadan tatagu i diyen boble te inunud di udum nadan intudtudun nadan apostoles. Mu nadan udum ya inunudda nan nibahhon itudtudun nadan Judyu. 5 Ta nadan agge naminhod hinan intuddun da Paul an Judyu di udum ya bokon Judyu di udum ya nadan mangipangpangulu i diyen boble ya na'amungda ta hinahapitda an toponda dida. 6 Mu na'innilaan da Paul hidiyen ninomnomdan aton ot bumtikda ot umedah ad Listra ya hi ad Derbi ya hi ad Likonia ya hinadan udum an bobleh nunlini"odan hidi 7 ta dadiyen boble di eda nangipa'in'innilaan hi a'at Jesus.

Hay Na'na'at Hi Ad Listra Ya Hi Ad Derbi

8 Hidin muntudtuduh Paul hi ad Listra ya ni'yamung han lala'i an nihipun hi niyayyamana ya napilay. 9 Ya inggongahana nan intudtudun Paul ya inilmun Paul an kulugona an abalinan Apu Dios an mangipaphod

---

[v] **13:47** Isaiah 49:6

i hiya. Ot itigon Paul i hiya 10 ot oltonan alyon di, Tuma'dog'a. Ya
na'ibagan natanna'dog hidiyen lala'i ot dumallan.
11 Ya hidin tinigon nadan tatagu nan inat Paul ya pun'ihapitdah
hapitdan i Likonia an alyonday, Datuwe nin mahan nadan dios an
numbalindah tagu. 12 Ta alyonda di hi Barnabas ya hi Seus an ohan
dios ya hi Paul an hiyay himmapit ya alyonday hiyah Hermes an oha
bon dios mu agge na'awatan da Paul nan inalida te inhapitdah hapitda.
13 Hinan nihaggon i diyen boble ya hidiy awadan nan balen nan diosdan
hi Jupiter. Ta nan pumbakiyonda i diyen bale ya nun'iyenay bulug an
baka ya habhabung hidih nan way geyt te pohdondan i'nongan dida
ta dayawonda da Paul i Barnabas. 14 Mu hidin dingngol da Barnabas i
Paul hidiyen aton nadan tatagu ya nunhethetday lubungda hi aggeda
naminhodan i diyen atonda. Ot ma'annedah awadan nadan tatagu
ot tumkukdan alyonday, 15 Da'yun i'iba, tanganu on waha athinah
atonyu? Da'mi ya on ami tagu ya abuh an umat amin da'yu. Ya manu'eh
immali amihtu ya ta ipa'innilami nadan inat Jesus an iphodan ta'u
ta wan idinongyu danaen ma''id ha hilbinan ato'atonyu ta kumulug
ayuh nan wadawadan Dios an nunlumuh ad lagud ya tun luta ya ta'on
on nadan baybay ya an namin nadan wada. 16 Hidin nadne ya agge
impapilit Apu Dios hinadan bokon Judyu nadan pohdonan atonda.
17 Mu aggena damdama indinong an nangipa'innilah aphodnan dida te
dakol di maphod hi ina'inatna an umat hi nangdatanah udan ya hay
nangipabungaanah nadan intanomdah atawotawon ta mun'am'amlongda
te waday anonda. 18 Mu ta'on on athidiy nangalin da Paul ya amod ahan
damdama onda i'nongan dida mu lo'tat ya nihapitanda ta aggeda inat.
19 Ya hidiyen awadan da Paul hi ad Listra ya immedahdi nadan Judyu
an nalpuh ad Ikonium ya hi ad Antiok ot puntongtongda nadan tatagu
ta bumungotda i da Paul mu ammunah Paul hi nuntopada ta alyondah
on nate. Ta eda ginuyud ot iyedah nan ngilligna ot taynandahdi. 20 Mu
imme nadan ibbadan kimmulug i Jesus ot li'wohonda ya bimmangon ot
mumbangaddah nan boble. Ta hidin nabiggat ot ume da Barnabas hi ad
Derbi.

Hay Numbangngadan Da Paul Hi Ad Antiok

21 Hidin immedah ad Derbi da Paul i Barnabas ot ipa'innilada bohdi
nan inat Jesus an iphodanda ta dakolday kimmulug hidi ot ahida
ibangngad hi ad Listra ot ahida umeh ad Ikonium ya hi ad Antiok
hidih ad Pisidia. 22 Ta intanudduwanda bohdi nadan kimmulug i Jesus
hi atondan mangihamad hi pangulugda. Ya tinugunda bo dida ta
inaynayundan mangun'unud i Apu Dios an alyonday, Dita'un kimmulug
i Jesus ya dakol di pala''uhon ta'uh ligat ya ahi ta'u datngan nan
pun'ap'apuwan Apu Dios. 23 Ya an namin nadan a'am'amungan nadan

kimmulug i Jesus ya pinto' da Paul i Barnabas nadan mangipangpangulun dida. Ot mun'ulatda an indasadasalanda dida ta hi Apu Dios di pundinolanda hi bumoddang ya mangipapto' i dida.

24 Ta hidin nalpudah nan probinsya hi ad Pisidia ot umedah ad Pampilia. 25 Ot ipa'inniladay hapit Apu Dios hidih ad Perga ot ahida dayyuwon ta immedah ad Attalia. 26 Ta hidiy numbangkaanda ot ibangngadda boh ad Antiok te inggibbuhda nadan nipa'at i didahdi. Te indasalan nadan i Antiok dida ot ahida honagon dida ta eda aton nan tamun niyukod i dida.

27 Ta hidin dimmatong da Barnabas i Paul hi ad Antiok ot amungonda bo nadan kimmulug i Jesus ot ipa'inniladay namoddaboddangan Apu Dios i dida. Ya imbagada boy inat Apu Dios an bimmoddang i dida ta nitudtuduh nadan bokon Judyu nan a'at di pi'taguwan i Apu Dios ta hiya nan kimmulugda. 28 Ta nadney niha"adandahdih ad Antiok hi awadan nadan kimmulug i Jesus.

Hay Nunhahapitan Nadan Kimmulug I Jesus Hi Ad Jerusalem

15 1 Wadaday linala'i an nalpuh ad Judea an immedah ad Antiok ot muntudtududah nadan kimmulug i Jesus hidin alyonday, Adi mabalin hi mi'tagu ayu i Apu Dios te gahin on ayu mumpakugit te hiyah naey intuddun Moses hi mahapul an aton. 2 Mu da Paul i Barnabas ya ni'yahhiyanda i dadiyen linala'i. Ta lo'tat mo ot munhahapit nadan kimmulug hi ad Antiok ta ituda'da da Paul i Barnabas ya nadan udum i didan kimmulug ta umedah ad Jerusalem ta eda mahmahan hinadan apostoles ya nadan mangipangpanguluh nadan kimmulug i Jesus hidi hi'on immannung nan inalin dadiyen linala'i.

3 Ta on nakak da Paul ot i'wadah ad Ponisia ya hi ad Samaria ot uhu'uhuhondahdiy kimmulugan nadan bokon Judyu ta hi Apu Dios moy un'unudonda. Ta an namin nadan kimmulug an nangngol i diye ya nunhiglay amlongda.

4 Ya hidin dimmatong da Barnabas hi ad Jerusalem ya mun'am'amlong nadan apostoles ya an namin nadan kimmulug hidi ya ta'on on hanadan mangipangpangulun didahdi ot uhuhon da Barnabas i Paul di namoddaboddangan Apu Dios i dida. 5 Mu hanadan Paliseu an kimmulug damdaman Kristu ya inaliday, Maphod di itudduyu boh nadan bokon Judyu an gahin di mumpakugitda ta unudonda nadan inyuldin Moses.

6 Ta ahhinda mo bo na'amung nadan Apostoles ya nadan mangipangpanguluh nadan kimmulug i Jesus ta hidiyey hahapitonda. 7 Ta himmanahappitanda ya lo'tat ya timma'dog hi Peter ot alyonay, I'iba, innilayu ot ha"on di namangulun pinto' Apu Dios i dita'u an e nangipa'in'innilah a'at Jesus hinadan bokon Judyu ta kimmulugda. 8 Ot hi Apu Dios an nanginnilan namin hi nomnom di tagu ya inabulutna

nadan bokon Judyu an hay panginnilaan ta'u ya hay nangipiddumanah
nan Espirituna i dida an umat hidin inatnan dita'u. 9 Ta numpapaddung
ta'un namin. Te ta'on on didan bokon Judyu ya pinakawanay bahulda
an gapuh kimmuluganda. 10 Ot hinaen alyonyu ya undan adi lo'tat ya
pabungotonyuh Apu Dios hi onyu bo ipapilit an nan inyuldin Moses
di un'unudon nadan bokon Judyu? Yaden innilayu an ma''id ha oha i
handidan a'ammod ta'u ya ta'on on dita'u ha abalinana an mangat i
dadiyen uldin. 11 Ta hiya nan nibahhoh naen itudduyu te hay kulugon ta'u
ya nan homo' Apu Dios an nan nangipiyaliyanan Kristu an mangdat hi
itaguwan nadan bokon Judyu ya ta'on on dita'un Judyu.

12 Ya hidiyen nangalin Peter ya dindinnongan nadan tatagun na'amung.
Ya inuhuh mo bon da Barnabas i Paul an gapuh boddang Apu Dios ya
inatda nadan milagro ya nadan udum an nakaskasda'aw ta dadiyey
nanginnilaan nadan tatagun immannung nan itudtududa.

13 Hidin impadappuhda dadiyen inalida ot mipallog hi James ot
alyonay, I'iba', wada bo han ibaga'. 14 Imbagan Simon Peter di inat Apu
Dios an nangipatigoh pamhodnah nadan bokon Judyu hidin kimmulug
nadan udum i dida ta niddumdah nadan tatagun Apu Dios. 15 Ta
niyunnudan hidiyen na'at hinan impitudo' tuwalin Apu Dios i handidan
propeta an inalinay, 16 Udum hi algo ya mumbangngada' ta ibangon'u
din napa''ih an nun'ap'apuwan David ta ha''on moy manginaynayun an
mun'ap'apu. 17 Ta an namin di tataguh tun luta an ta'on on nadan bokon
Judyu an pinili' hi tatagu' ya middumdah nan pun'ap'apuwa'.[w] 18 Ot hiyah
naey impa'innilan Apu Dios hidin nadne.

19 Ya inalin bon James di, Haot di maphod ya adi ta'u ipapilit nan
pangat ta'uh nadan kimmulug i Jesu Kristu an bokon Judyu. 20 Mu on
ta'uot muntudo' i dida ta ibaga ta'u nadan adida aton. Hay oha ya ta adida
anon nan nibaki ya nan dala ya nadan nabitkol an agge na'aan di dalana.
Ya adida ilo' di bokonda ahawa. 21 Te umipahakit hi nomnom ta'un Judyu
hi'on adi paniyawon nadan bokon Judyu danaen intudtudun Moses an
mabahababahah nadan a'am'amungan ta'un Judyu hinan Habadun tungo an
nihipun hidin nadne.

Hay Nuntudo'andah Nadan Bokon Judyu An Mangulug I Jesus

22 Nadan apostoles ya an namin nadan mahayuhayup an kimmulug i Jesu
Kristu hidid Jerusalem ya nadan mangipangpangulun dida ya inabulutda
nan inalin James. Ot munhahapitda ta pot'onda dohah nadan linala'in ibbada
ta mi'yedan da Barnabas i Paul hi ad Antiok. Ta hay pinto'da ya duwah nadan
mangipangpanguluh kimmulug an hi Judas an hi Barsabbas di ohah ngadana
ya hi Silas 23 ot ipadondan dida nan tudo'da an hay nitudo' ya alyonay,

---

[w] **15:17** Amos 9:11,12

Da'min i'ibayu an apostoles ya da'min mangipangpanguluh nadan kimmulug i Jesu Kristu ya mapmaphod amihtu ot hanat atbohdin da'yun bokon Judyu hinah ad Antiok ya hinah ad Syria ya hi ad Silisia. 24 Dingngolmin wadaday immalin nalpuhtu an gapuh nan imbagada ya maguluy punnomnomyu ta hiya nan ma"id ha mapto' hi unudonyu. Mu bokon attog da'miy nalpuwan naen intudduda. 25 Ta hiya nan na'amung ami ot munhahapit ami ot pot'onmi datuwen umalihna an mangiyalih tun tudo'mi an mi'yalidah nadan i'iba ta'un da Paul i Barnabas. 26 Te da Paul i Barnabas ya nunhiglay numpaligatandan iyateday eda pangitudduwan hinan tudtudun nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 27 Hituwen intudo'mi ya hiya damdama nan ipa'innilan da Judas i Silas i da'yu. 28 Te hituwey impanomnom nan Espiritun Apu Dios i da'mi an adi mahapul an unudonyun namin nadan pangatmin Judyu. Mu hay ibagami ya 29 hanat adiyu anon di nibaki ya dala ya nadan nabitkol an agge na'aan di dalana. Ya adiyu ilo' di bokonyu ahawa. Unudonyu'e datuwe ya maphod. Ot ammunah tuwen itudo'min da'yu.

30 Ta hidin dimmatong nadan hinnagdah ad Antiok ot amungonda nadan kimmulug i Jesus ot idatdan dida nan tudo'. 31 Ya hidin binahada ya nunhiglay amlongda te mapmaphod hi nangngolanda i diyen tugun. 32 Ya da Judas i Silas an propeta ya innayundan intudtuduwan dida ta wan mihamad di pangulugda. 33 Ta nadnadney nihaha"adandahdi ot ahida nomnomon an mumbangngad hinan nalpuwanda. Ot alyon nadan ibbadan kimmulug i Jesus i diday, Hanat ipapto' da'yun Apu Dios hinan umayan. 34 [Mu hi Silas ya nimmanomnom ot umohnong hidi.][x]

35 Ya wahdida tuwali da Paul i Barnabas an niha"addahdi ta didan namin hinadan ibbadan kimmulug di nangitudtuduh nan hapit Apu Dios.

Hay Nunhi"anan Da Paul I Barnabas

36 Lo'tat ya inalin Paul i Barnabas di, Umetah nadan imma'immayantah din hopap di eta nangitanudtuduwan hinan hapit Apu Dios ta eta tigon di a'atda. 37 Ya pinhod Barnabas an pi'yayon hi John Mark. 38 Mu hi Paul ya adina pohdon te hidin hopapnah ni'yayana i dida ya tinaynana didah din awadandah ad Pampilia an aggena intuluy an bimmoddang i dida. 39 Ta hiyay nunhannuwanda Barnabas i Paul ot munhi"anda mo. Ta in'uyug Barnabas hi Mark an numbangkada ot umedah ad Cyprus. 40 Yaden hi Paul e ya inawitna moh Silas. Ta indasalan nadan ibbadan mumpangulug dida ot ahida makak 41 ot umedah ad Syria ya hi ad Silisia ot itudtuduwanda nadan kimmulug i Jesus hinadan a'am'amunganda ta wan mihamad di pangulugda.

Hay Ni'uyugan Timothy I Da Paul I Silas

16 1 Ot ume bo da Paul i Silas hi ad Derbi ot ahi hi ad Listra. Ya maphod ta wahdih ad Listra han kimmulug i Jesus an hi

[x] **15:34** Hituwen naha'mut hinan [ ] ya ma"id hinadan udum an Biblia.

Timothy. Ya nan hi inana ya Judyu an kimmulug i Jesus mu hi amana ya
Greek. 2 Ya an namin nadan kimmulug hi ad Listra ya hi ad Ikonium ya
maphod di ibagadah a'at Timothy. 3 Ya pinhod Paul an i'uyug hi Timothy
ot ipakugitna mo ta wan mabalin an middum hinadan Judyu. Te innilan
nadan Judyu hidi an Greek hi amana.
4 Ta an namin nadan boblen immayan da Paul ya impa'inniladah
nadan mumpangulug i Jesus nan intudo' nadan Apostoles ya nadan
mangipangpanguluh nadan kimmulug hi ad Jerusalem nan hinahapitdan
hanat unudon nadan mumpangulug i Jesus an bokon Judyu. 5 Ya hinan
imma'immayan da Paul ya mun'ihamad di pangulug nadan kimmulug i
Jesus ta abigabigat on na'udmanda.

Hay Nipatigo I Paul Hi Ad Troas

6 Imme bo da Paul hi ad Prigia ya hi ad Galasya mu aggeda imme hi ad Asia
te adi iyabulut nan Espiritun Apu Dios. 7 Ot umedah nan pogpog di ad Misia ya
ninomnomdan umeh ad Bitinia mu adi bo iyabulut nan Espiritun Apu Jesus.
8 Ta inipluyda moh ad Troas an nihaggon hi ad Misia. 9 Ya i diyen nahdom
ya wada han nipatigo i Paul an lala'in i Masedonia an alyonay, Umali ayu
bahan hituh ad Masedonia ta itudtuduwan da'mi. 10 Ta hiya nan innayunmin[y]
nundadaan mon umeh ad Masedonia te innilamin pohdon Apu Dios an emi bo
ipa'innilah nadan tataguhdi nan iphodan ta'un inat Jesu Kristu.

Hay Kimmulugan Nan I Pilipay An Hi Lydia

11 Ta nakak amih ad Troas ot munlugan amih nan papol ta ingganah ad
Samotres. Ta nabiggat ot ahi ami umeh ad Neapolis 12 ot ahimi mohpe idallan
an immeh ad Pilipay an ongal an boblehdi hi ad Masedonia. Hidiyen boble ya
sinakup di i Roma. Ta immohnong amihdih atnay algo. 13 Ta hidin nadatngan
nan Habadu ot ume amih nan da'ging di wangwang te alyonmi on hidiy
uggan e pundasalan nadan Judyu. Mu hidin imme amihdi ya ammunada han
binabai an na'amung ot umbun ami mo ot itudtuduwanmi dida. 14 Ya waday
ohan dida an nangngol hinan inalimi an hi Lydia di ngadana an i Tyatira an
munggattang hi na'angnginan luput. Ya mundayaw tuwali i Apu Dios ta hiya
nan indat Apu Dios di naminhodnan mangunud hinadan intudtudun Paul.
15 Ta nabonyagandan hina'amma ot ibaganan da'min alyonay, Hi'on ibilanga' hi
ibbayun kimmulug i Apu Dios ya daan mo bahan ta hi balemiy umiyananyu.
Ya nunhiglay pangayagna ot mi'ye ami moh baleda.

Hay Nibaludan Da Paul Hi Ad Pilipay

16 Han hin'algo an ume ami i da Paul hinan e pundasalan ya dinamumi
han babai an himbut an waday nih'op i hiya. Ta mabalin an ibaganay

---

[y] **16:10** Hituwen alyonay inayunmi ya ma'innila an niddum hi Luke.

ma'at hi udum hi algo ya mabayadan i diyen ato'atona ta dakol di pihhuh
inala'alan nadan ud himbut i hiya hinadan tatagu. 17 Ya hidiyen himbut
an babai ya wa'e ha immayanmi on nitnud on initku'itkuknan alyonay,
Datuwen linala'i ya diday puntamuwon nan na'abbaktun Dios. Ot diday
mangibagah atonyun mi'tagun hiya. 18 Ta athi'athidih abigabigat ta lo'tat
ya impaboholnah Paul ot munligguh ot alyonay, He''an dimunyu, umaan'a
i hiya te ong'ongngal di abalinan Kristu mu he''a. Ya ni'bagan na'aan
hidiyen nih'op.

19 Ta nadan ud himbut i hiya ya aggeda pinhod hi na'aanan nan nih'op
i hiya te hidiyey pangalandah pihhuda. Ta hiya nan eda tiniliw da Paul
i Silas ot iyeda didah awadan nadan ap'apudan i Roma. 20 Ot alyonday,
Datuwen linala'in Judyu ya diday mangdat hi guluh tun boble ta'u. 21 Te
nan pangatday eda itanuddu an amod onda ihukkat hinan pangat ta'un
i Roma. Ot undan maphod ha athidi. 22 Ya an namin nadan wahdi ya
inyunnuddan dida. Ot pumbolladon mon nadan ap'apuda da Paul i Silas
ot ipahuplitda dida. 23 Ot iyeda didah baludan ot alyondah nan ap'apun
di guwalyah nan baludan ta ihamadnan guwalyaan. 24 Ot iyena mo didah
nan nigawwan kuwartu i diyen baludan ot i'ipitnay hukidah nan wahdin
kayiw an pangipitdah hukin di mibalud.

25 Mu dumasadasal da Paul i Silas on ingkankantaday pundayawdan
Apu Dios yaden dongdonglon nadan udum an nibalud. Ta hidin tongan di
labi 26 ya alinah on nangin'a'alyog ta munwawod nan baludan ya pamaag
ya nun'ibughul nadan panto. Ya an namin nadan nibalud ya nun'a'aan
di bangkilingda. 27 Ya hidin bimmangon nan ap'apun di guwalya ya
tinigonan nun'ibughul nadan panto ta alyonah on binumtik nadan
nun'ibalud ot huknutonay ispadana an e'ot mumpate. 28 Mu tinigon Paul
ot tumkuk an alyonay, Anakkaya. Adi nginin ya numpate'a te tehtu amin
namin an agge ami binumtik.

29 Ya hidiyen ap'apun di guwalya ya mungkali ta iyaliday dilag. Ot
ma'anneh awadan nadan nibalud an nunhiglan munggagayonggong hi
takutna ot mundu''un hi hinangngab da Paul i Silas. 30 Ot palah'unona
dida ot alyonay, Nganney ato' ta wan mi'taguwa' i Apu Dios?

31 Ya inaliday, Kulugom ya inabulutmu nan Ap'apu ta'u an hi Jesu
Kristu ot mi'tagu ayun namin an hina'amma. 32 Ta impa'innilada nan
hapit Apu Dios i didan hina'amma ya i didan namin an niha''ad hi baleda.
33 Ta ta'on on nahdom ya inyen nan ap'apun di guwalya da Paul i Silas ta
ena ulahan nadan hugatdah nahuplitanda. Ot bonyagan da Paul didan
hina'amma. 34 Ot iyanamutna da Paul i Silas hi baleda ot panganona dida.
Ta an namindan hina'amma ya ma''amlongda hi kimmuluganda i Apu
Dios.

35 Mu i diyen nabiggat ya intuda' nadan ap'apun di i Roma nadan pulis
ta eda ibagah nan ap'apun di guwalya ta ilubusda da Paul i Silas. 36 Ot

ibagan diyen ap'apun di guwalya i Paul an alyonay, Ilubus da'yu anu
an alyon nan ap'apumih ad Roma mu pamaag ya imme ayu ta ma"id ha
al'ali.
37 Mu inalin Paul i dadiyen pulis di, Adi pamaag ya imme ami te
tanganu on ma"id ha bahulmi ya e da'mi hinanuplit ot ibalud da'mi. Ya
ad uwani ya pamaag ya ilubus da'mi an ma"id ha manginnila an ma"id
ha bahulmi. Innilami an nan uldin di i Roma ya adi mabalin hi mibalud
nadan i Roma hi'onda agge ni' nahumalya. Te da'mi ya i Roma ami bo an
ta'on on ami Judyu. Ta hiya nan gahin udot di umalidahtu nadan ap'apun
di i Roma ta diday mangilubus i da'mi.
38 Ta e mo imbagan nadan pulis nan inalin Paul hinadan munggubilnu.
Ya nangintattakutdah nanginnilaanda an da Paul i Silas ya i Roma
da. 39 Ot umedah awadanda ot mumpakawandah nan inatdan dida.
Ot ahida ipangulu dida hi limmah'unandah nan baludan ot alyondan
diday, Maphod on taynanyuot attog hituwen boble. 40 Mu hidin tinaynan
da Paul i Silas hidiyen baludan ot umeda ni' hi balen da Lydia. Ya
immedahdi nadan ibbadan kimmulug ot tugunonda dida ta ihamadday
pangulugda ot ahida mohpe taynan hidiyen boble.

Hay Awadan Da Paul Hi Ad Tesalonika

17 1 Ini'wan da Paul i Silas hi ad Ampipolis ya hi ad Apolonia ta
lo'tat ya dinatngandah ad Tesalonika ya wahdi han a'am'amungan
di Judyu. 2 Ta hidin nadatngan nan Habadu ot umeh Paul i diyen
a'am'amungan di Judyu te hidiyey impa'inghanan aton. Ot inayunan
muntudtuduh nan nitudo' an hapit Apu Dios. Ta tuluy Habaduh
nuntudtuduwanahdi 3 an hay impa'innilana ya din nitudo' hinan hapit
Apu Dios an ma'at hinan Kristu an hiya ya mapalpaligat ya mipapate ya
ahi mamahuwan. Ya impa'innilana bo an hi Jesus di nipa'annungan diyen
nibaga te hiya nan Kristu. 4 Ya wadaday udum an Judyu an nihapitan
ot middumda i da Paul i Silas. Ya ta'on on nadan dakol an Greek an
mundayaw i Apu Dios ya nadan ma'al'ali an binabai ya niddumda.
5 Mu nadan agge kimmulug an Judyu ya immamohda. Ta eda inamung
nadan tatagun mumpunlayah ta gumuluda. Ot umedah balen da Hason
an e nun'iyanan da Paul i Silas ta ipapilitdan hunggop an e manama' i
da Paul ta iyeda didah awadan nadan dakol an tatagu. 6 Mu ma"iddahdi
ot ihiwda mo i Hason ya nadan udum an kimmulug i Jesus ot iyeda
didah awadan nadan ap'apudan munhumalya. Ot pun'itkukdan alyonday,
Nadan ibban datuwen linala'i di mangdat hi guluh nadan tatagu hinadan
immaya'ayanda. Ya tee bon immalidah tun boble ta'u 7 an nun'iyanon
Hason didah baleda. Ta an naminda ya adida unudon nadan uldin di
patul ta'u te alyonday wada han ohan na'abbaktun patul an hi Jesus anuy
ngadana. 8 Ta gapu i diyen inalida ya ngimmala nadan tatagu ya ta'on on

nadan mangipangpangulu i diyen boble. 9 Ta dinusan nadan munhumalya
da Hason hinadan nun'ibbana ot ahida ilubus dida.

Hay Immayan Da Paul Hi Ad Berea

10 Ta i diyen nahdom ot honagon nadan kimmulug da Paul i Silas ta
umedah ad Berea ot madappuhdahdih nan a'am'amungan di Judyu.
11 Ya mapmaphod di nomnom nadan Judyu hidi mu nadan i Tesalonika
te muntudtudu'e da Paul ya ihamaddan igogongahan. Ya abigabigat on
bahabahaonda nan nitudo' an hapit Apu Dios ta innilaondah on nipto' nan
intuddun da Paul. 12 Ta dakkodakkolday Judyu an kimmulug hidi ya ta'on
on nadan ma'al'alin binabai an Greek ya nadan udum an linala'in Greek.
13 Mu hidin dingngol nadan Judyu an agge kimmulug hi ad Tesalonika
an wada da Paul hi ad Berea an muntudtududah nan hapit Apu Dios ot
tundonda didahdi. Ot eda bo ihaphapitan nadan tatagu ta middumdan
didan humihiwo i da Paul. 14 Ta nadan kimmulug ya na'ibagondan in'uyug
da Paul ot umedah nan way da'ging di baybay. Mu da Timothy i Silas
ya nabatidah ad Berea. 15 Ta nadan nun'ibban Paul ya ni'yedan hiya ta
ingganah dimmatongdah ad Athens ot ahida mibangngad hi ad Berea.
Ya impa'ad Paul ta ibagada i Timothy ya hi Silas ta agagga ya nitnuddan
hiyah ad Athens.

16 Hidin pampannodan Paul i da Timothy i Silas hi ad Athens ya
tinigonan dakol di tinagtaggun dayawonda ya nunhiglan mahkit hi ena
punnomnoman. 17 Ta hinan umayanah nan a'am'amungan di Judyu on
nuntudtuduh nadan Judyu ya bokon Judyu an mundayaw i Apu Dios. Ya
abigabigat on imme boh nan way pummalkaduwan on e ni'hapihhapit
hinadan tataguhdi.

18 Mu wadada boy muntudtudu an dida nadan ma'alih Epikurian ya
nadan udum an ma'alih Istoik. Ya ni'yahhiyandan Paul an alyonday,
Nganney e analyon tuwen tagun namaagnah hapihapit? Ya alyon di
udum di, Ma''id ha mapto' ya nan dios di udum hi bobley al'alyona.
Manu'eh inalidah diye ya hay ma'awatanda ya hi Jesus ya ohan dios ya
nat'on bo nan dios an namahuwan. 19 Ta hiya nan in'uyugda moh Paul
hinan Areopagus an a'am'amungan nadan tatagu ot alyonday, Pohdonmin
innilaon hinaen balun tudtudum. 20 Te wadaday udum i da'mi an
nangngol ya alyonday nat'on hinaen itudtudum ta hiya nan pohdonmin
innilaon di a'atna. 21 Manu'eh imbagadah diye ya an namindan i Athens
ya nadan udum an e ni'iboblehdi ya pohpohdondan e mundongdongngol
hinadan balun mitudtudu on eda imbagabaga.

22 Ta timma'dog hi Paul ot alyonah nadan tatagun na'amung hidih nan
Areopagus di, Da'yun i Athens, innila' an nahamad di pundayawyuh
nadan dakol an diosyu 23 te hinan e' dimmanallanan ya tinigo' nadan
dakol an pundayawanyu. Ya wada han tinigo' an pun'onnganyu an

nitudo' hidiy, Hituwey pangi'nongan hinan mi'nong hinan dios an agge na'innilaan. Ot hinaen dayawonyu an aggeyu na'innilaan di a'atna ya hiya nan ipa'innila' i da'yuh ad uwani. 24 Te hiya hi Apu Dios an nunlumuh tun luta ya an namin an wada. Ya hiyay ukod hi an namin hitun luta ya hi ad lagud. Ya bokon nan inapyan di taguy iha"adana. 25 Ya adi mahapul an idattan nadan tatagu te hiyay nalpuwan an namin di mahapul di tagu an ta'on on tun itaguwan ta'u. 26 Te hiyay nunlumuh din lala'in hopap di tagu an nalpuwan di atagutaguh tun luta. Ya ninomnomna bo tuwalih din hopapna an miwakat nadan holag di tataguh nan ninomnomnan nat'onat'on an boblen punhituwanda. Ya hiya boy ukod hi pumbalinan datuwen nat'onat'on an boble ya tinanud. 27 Ot athinay inat Apu Dios ta way aton nadan tatagun manginnila ya munnomnom i hiya te hiya ya nihaggon i dita'un namin. 28 Hinae ya niyunnudan hinan intudo' din ohan ibbayuh din nadnen alyonay, Hi Apu Dios di nalpuwan di abalinan ta'u ya itaguwan ta'u.

Ya atbohdiy intuddun nadan nun'anomnoman an ibbayuh din nadne te alyonday, Immannung an hiyay nunlumun dita'u.

29 Ot gapu ta hiyay nunlumu i dita'u ya adi maphod hi iphod ta'uh bulul nadan limmunan balitu' ya gumo' ya kayiw ya batu on inali ta'uh dios. 30 Manu ni' hidin agge nanginnilaan di tatagu i Apu Dios te inanu'anusana nadan ina'inatda. Mu ad uwani ya alyonay mahapul an idinong an namin di tatagu nadan adi maphod an ato'atonda. 31 Te lo'tat ya madatngan nan ninomnom Apu Dios an punhumalyaanah atagutagu. Ya hay panginnilaan an adi mibahhoh nae ya nan natayan ya namahuwan Jesus an pinto'nan nahamad an munhumalya.

32 Ya hidin dingngoldah diyen inalin Paul an amahuwan di nate ya mungngohe nadan udum. Mu deedahdiy udum an alyonday, Pohdonmin ahim udman danaen intudtudum.

33 Ta hidin nagibbuh an nuntudduh Paul ot taynanah diyen na'amunganda. 34 Mu wadaday udum an kimmulug an gapuh nan intudtuduna ta niddumda i hiya an umat i Dionisius an hiyay ohah nadan mi'yamu'amung hinan Areopagus ya nan babai an hi Damaris ya nadan udum.

Hay Immayan Da Paul Hi Ad Kulintu

18 1 Ot taynan Paul hi ad Athens ta immeh ad Kulintu. 2 Ya hidiy nangakhupana i han himbale an Judyu an da Akila i Prisila an i Pontus mu pa"alpudah ad Italy te impa'aan nan patul an hi Klaudius an namin nadan Judyu an ni'ibobleh ad Roma hi ad Italy. Ya hidin immeh Paul hi baleda an e ni'yay'ayyam i dida 3 ya na'innilaana an umat hinan tamunay tamun da Akila te onda mangap'apyah tolda an miphod hi allung on inggattangda. Ta e mo niddum hi Paul i dida ta mi'tamuttamun

dida. 4 Ya ahabahabadu on immeh Paul hinan a'am'amungan di Judyu
on nuntudtuduh nadan Judyu ya nadan Greek ta alinah waha kumulug i
Jesus.
5 Ya lo'tat ya dimmatongda boh ad Kulintu da Silas i Timothy an
nalpudah ad Masedonia ta mabalin mon abigabigat on inyal'algon Paul
an e muntudtuduh nadan Judyu hinan hapit Apu Dios an mangipa'innila
an nan Kristu an hahaddonda ya hi Jesus. 6 Mu hidin ngohayonda ya
pun'ipadngolan nadan Judyu hi Paul ot punyagyagna moy hupu' hi
lubungna ta panginnilaandah panaynanan dida ot alyonay, Ukod ayu
mo. Adi ayu e mi'taguh pidwana ya da'yuy ud bahul an bokon ha"on. Te
mihipun moh ad uwani ya nadan bokon Judyu di e' itudtuduwan. 7 Ot
taynana dida ta hi balen han bokon Judyu an hi Titius Justus an hiya
boy ohan mundayaw i Apu Dios di ena nuntudtuduwan. Nan balena ya
nidallag hinan a'am'amungan di Judyu. 8 Mu nan mangipangpangulu
i diyen a'am'amungan di Judyu an hi Krispus ya didan hina'amma
ya nadan dakol an tataguhdi hi ad Kulintu ya kimmulugda ot
mumpabonyagda.
9 Ya wahan nahdom an numpatigoh Apu Jesus i Paul ot alyonay, Adi'a
tumakut ta inaynayunmun mangitudtuduh nan hapit'u. 10 Te dakol nadan
nunhitu ituwen boblen pinto"uh tatagu' ot wadawadaa' i he"a ta ma"id ha
adi maphod hi ma'at i he"a. 11 Ot mihaha"ad hidih hintawon ta han godwa
an timmanudtuduhdi hi hapit Apu Dios.
12 Ya lo'tat ya nahukkatan nan gobelnador hidih ad Akaya an nihukkat
han hi Gallio. Ta hidin na'amung nadan Judyu an agge kimmulug ot eda
tiliwon hi Paul ot iyedah nan punhumalyaan 13 ot alyonday, Hituwen tagu
ya ona e ihapihapitan nadan tatagu ta nat'on di atondan mundayaw i Apu
Dios an bokon nan immingha an pangatmi.
14 Ta humapit ot hi Paul mu nahannapit hi Gallio hinadan Judyu an
alyonay, Onha pimmate onu nangako ot mabalin an donglo' nan ibagayu.
15 Mu gapu ta bokon athidiy ipabahulyun hiya an on hay anat'on nan
itudduna an adi umat hinan unudonyun Judyu ya nan a'at di uldinyu ya
nadan tugun an nibagah nan uldin ot ukod ayu i da Paul an munhahapit
te adi' ipanuh nan athina.
16 Ot pa'aanona didah nan punhumalyaan. 17 Ot tiliwondaot nan oha
an ap'apuh nan a'am'amungan di Judyu ot iyedah nan punhumalyaan ot
punhuplitdahdi yaden dindinnongan hi Gallio.

Hay Numbangngadan Paul Hi Ad Antiok

18 Ot miha"ad ni' hi Paul hi ad Kulintu. Mu indani ya pinhodnan umeh
ad Syria ot uyugona da Akila i Priscilla ta tinaynanda nadan kimmulug
hidi ot mumbangkada ot i'wadah ad Senkrea ot hidiy pumpaklotan Paul
te hidiyey ugalidan Judyu hi pangipa'innilaanda an inggibbuhda nan

imbagada i Apu Dios hi atonda. Ot inayunda mohpe bon umeh ad Syria.
19 Mu nundagguhda ni' hi ad Epesus ot miha"ad hidi da Akila i Priscilla.
Ya immeh Paul hinan a'am'amungan di Judyu ta e mi'hapihhapit i
didahdi. 20 Ya pohdon nadan Judyu an miha"ad ni' hi Paul hidi mu aggena
pinhod. 21 Ta alyonay, Pohdon'en Apu Dios ya mumbangngada' hituh
udum hi algo. Ot munlugan boh nan bangka ta tinaynanah ad Epesus.
22 Ta hidin dimmatong hi Paul hi ad Sesaria ot inayunan umeh ad
Jerusalem ta ena tinigo nadan kimmulug hidi ot ahi mohpe madappuh hi
ad Antiok. 23 Mu agge nadney niha"adanahdi ot ume boh nadan boblen
imma'immayana ni' an ad Galasya ya ad Piligia ta ena impadutu'an
nadan kimmulug ot itudtuduwana bo dida ta na'ud'udman di innilada ta
nihamhamad di pangulugda.

Hay Immayan Apolos Hi Ad Epesus Ya Hi Ad Kulintu

24 Hidih ad Epesus ya wahdi han Judyu an hi Apolos di ngadana an i
Alexandria an ongal di abalinanan muntudtudu ya dakol di innilanah
nadan impitudo' Apu Dios. 25 Ya innilana bo nan a'at di numbonyagan
John ya nadan intanudduna an a'at Apu Jesus. Ta pohdona ahan an e
muntudtudu mu dakol di aggena innilah a'at Jesus. 26 Ya adi bumain
an e tumanudtuduh nan a'am'amungan di Judyu. Mu hidin dingngol da
Akila i Prisila di itudtuduna ya na'innilaandan waday aggena innila. Ot
ayaganda ta ni'yen didah baleda ot itudduwanda ta innilaonan namin
nan a'at di pi'taguwan i Apu Dios. 27 Indani ya ninomnom Apolos an
umeh ad Akaya ot boddangan mon nadan kimmulug hi ad Epesus an
impamanguluday tudo' hinadan i'ibadah ad Akaya ta apngaonda hiyahdi.
Ta on dimmatong hi Apolos hi ad Akaya ya dedahdi nadan kimmulug an
gapuh homo' Apu Dios. Ya ongal di boddang Apolos i dida 28 te inusalna
nan impitudo' Apu Dios an nangipa'innila an hi Jesus ya hiya nan Kristu
an hihinnodda. Ta hinipolna nadan Judyu an e mi'yahhiyan i hiya hi
awadan di dakol an tatagu.

Hay Nidduman Nan Espiritun Apu Dios Hinadan Tataguh Ad Epesus

19 1 Hidin awadan Apolos hi ad Kulintu ya i diye damdamay
immayan Paul hi ad Epesus an ini'wanah nadan nun'abillid.
Ya wadaday kimmulug an inakhupanahdi 2 ot alyonan diday,
Hidin kimmuluganyu ya on niddum nan Espiritun Apu Dios hinan
nitaguwanyu?

Ya alyonday, Aggemi man innilah nae te ma"id ha dingngolmih athina.

3 Ya inalin Paul di, Nganne moy a'at nan nabonyaganyu?

Ya alyonday, Inyunnudmih nan pumbonyag John.

4 Ya inalin Paul di, Nan intuddun John an a'at di bonyag ya hidiyey
pangipa'innilaan an indinongyu mon mangat hinadan adi maphod. Mu

ha ahan di intudduna ya mahapul an unudon di tagu nan umali an
nabakbaktu mu hiya an hi Jesus. 5 Ta onda dingngol hidiyen inalin Paul
ot mumpabonyagda mo bo ta ipatigoda an hi Apu Jesus di un'unudonda.
6 Ya nun'iha'mon Paul di ta'lenah uluda ya nun'iddum nan Espiritun
Apu Dios hinan nitaguwanda ya nun'ihapitdah nat'onat'on an hapit an
bokonda hapit ta nun'ibagada nan impa'innilan Apu Dios i dida. 7 Ya
dadiye ya himpuludat duwan (12) linala'i.

8 Ta tuluy bulan di timmanudtuduwan Paul hinan a'am'amungan di
Judyu hidih ad Epesus an ma"id ha takutna ya ongal di abalinanan
mangipa'innilah nan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios. 9 Mu nadan udum
ya mungngoheda an adida kumulug ya pihulonday a'at di kumulugan i
Jesu Kristu hidih awadan nadan na'amung. Ot taynan mon Paul dida ot
i'uyugna nadan kimmulug. Ta abigabigat mo on hinan puntudtuduwan
Tiranus di immayanda ta hidiy nuntudtuduwan Paul hinadan tatagu.
10 Ta athi'athidih duway tawon ta an namin nadan tataguhdih nan
probinsya hi ad Asia an Judyu ya Greek ya nipa'innilan dida nan hapit
Apu Jesus.

Hay Inat Nadan Imbabalen Iskeba An Nunla'ah Hi Nih'op

11 Dakol di ma"id ha nipaddunganan milagro an impa'at Apu Dios i
Paul. 12 Te ta'on on panyu ya luput an nida"om hi adol Paul on inyedah
nadan mundogoh onu nadan nahi'pan on pinumhodda.

13 Ya wadada boy udum an Judyu an eda mundaldallanan tuwalih
abobboble on nunla'ahda nadan nih'op hinadan tatagu. Ya ninomnomdan
usalon di ngadan Apu Jesus hi punla'ahda nadan nih'op i han ohan
hinappulda bon nahi'pan ta inaliday, Hi Jesu Kristu an itanudtudun Paul di
a'atna di munla'ah i he"an nih'op ot umaan'a. 14 Dadiyen linala'i an nangat
i diye ya dadiye nadan pitun imbabalen Iskeba an ohah nadan nabaktun
padin di Judyu. 15 Mu nan nih'op ya inalinan diday, O hi Jesus di nunla'ah
i da'min nih'op ya mabalin bon usalon Paul di ngadan Jesus hi punla'ahna
mu da'yu ya nganne ayu? 16 Ot pumpudug diyen lala'in nahi'pan dida ta
nun'alulunggidanda ya nun'abolladanda an mamtik. 17 Ta hidin dingngol
nadan tataguh ad Epesus an Judyu ya Greek ya timmakutdan namin ta
alyonday, Immannung peman an nabaktuh Jesu Kristu.

18 Ta hiya nan dakolday kimmulug i Jesus an e ni'yamung hinadan
ibbadan kimmulug ot pun'ibagaday puntutuyuwandah nadan adi maphod
an inunudda. 19 Ya atdabohdi nadan mun'ayak ni' an kimmulug an
nun'iyeda nadan libluda ot gobhonda ta nunhintiggan di tatagu. Ya hay
balol dadiyen ginhobda ya nabongley libun (50,000) pihhu.

20 Ta gapu i diyen na'na'at ya namammaman nundingngol nan
hapit Apu Dios ta mun'a'udman nadan kimmulug ya nun'ihamad di
pangulugda.

Hay Ngimmalaandah Ad Epesus

21 Indani ya ninomnom Paul an umeh ad Masedonia ya hi ad Akaya
ot inayunan umeh ad Jerusalem ot ahi mohpe umeh ad Roma. 22 Mu
impamangulunah ad Masedonia nadan duwan ibbana an da Timothy i
Erastus ta mabati ni' hi Paul hidih nan probinsya hi ad Asia.
23 Mu hidin awahdin ni' Paul hi ad Epesus ya alinah on ngimmala
nadan tatagu an gapu i diyen nituddu an mipanggep i Jesus. 24 Te
wada han hi Demetrius an munhibug hi silber an mi'apyah balballe
an umat hinan templon nan diosdan hi Artemis. Ya ongal di pihhuh
nunggattangandah nadan puntamuwona i dadiyen inaniphodda. 25 Ta
hinayupna nadan puntamuwona ya nadan udum an athidiy tamuda ot
alyonan diday, Da'yun i'iba, innila ta'u an hay kimmadangyanan ta'u ya
hituwen e ta'u inipho'iphod. 26 Ya manu'eh hinayup da'yuh ad uwani ya
gapuh nan dingngodingngol ta'u ya tinannigo ta'u an ina'inat diyen tagu
an hi Paul an mangalih bokon nan dios an iniphod di tagu di nahamad
an dios. Ta inhapihapitana nadan tataguh tun ad Epesus ta teen tuwen
ma'amindan umunud nadan tataguh tun probinsya hi ad Asia hinan
intudduna. 27 Ya ma''id ha mapto' ya pahiwon mon nadan tatagu nan
templon Artemis ya tun ato'aton ta'u. Ya ma''id ha mapto' ya adida mo
dayawon hi Artemis an nundongol ya madayaw hitun ad Asia ya hi an
namin hitun luta.
28 Ya hidin dingngoldah diyen inalin Demetrius ya bimmungotda ta
pun'itkukdan alyonday, Na'abbaktuh Artemis an dayawonmin i Epesus.
29 Ya niwakat hidih ad Epesus hidiyen inalin Demetrius. Ta bimmungot
nadan tatagu ta ahi'i'ingalda ot madhuda ta eda tiliwon nan duwan
i Masedonia an mi'uyu'uyug i Paul an da Geyus i Aristarkus ot iyeda
didah nan balen a'am'amungan di tatagun e mummangmang hi ay'ayam.
30 Ya pohdon Paul an umehdih nan na'amunganda mu adi iyabulut
nadan ibbanan kimmulug. 31 Ya ta'on on nadan udum an munhilbih
nan gobelnador i diyen probinsya an gayyum Paul ya hinnagday e
mangibagan hiya ta adi umehdi.
32 Ya hidih nan na'amungan di tatagu ya ma''id ha pa'inonglan te
namaagdah tukutukuk an way ohaon nat'on di itkukna te dakolday agge
nanginnilah gapunah na'amungandahdi. 33 Ot ipata'dog nadan Judyu hi
Alexander ta hiyay humapit hinadan na'amung. Ot padinongon Alexander
nadan tatagu ta way atonan mangipa'innila an bokon nadan Judyu di
gumalat i diyen ngumalangalaanda. 34 Mu hidin immatunanda an hiya ya
Judyu ya ahitutukukdan alyonday, Na'abbaktuh Artemis an dayawonmin
i Epesus. Ot inayundan itku'itkuk hidiye hi duway olas.
35 Ta lo'tat ot ipadinong di ohah nadan ap'apun munhilbi i diyen
boble nadan tatagu ot ahina alyon di, Dita'un i Epesus, ibaga' i da'yu

an innilan di atagutagun dita'uy mumpapto' hinan madayaw an batun
nungngadan hi Artemis an nagah an nalpuh ad lagud ya dita'u boy
mumpapto' hinan templon niha"adana. 36 Ot duminong ayu te innila
ta'u an adi ma'abak hi Artemis ot adi nginin di atonyu. 37 Ya nganney
gapunah nangiyaliyanyuhtu i danaen duwan linala'i an ma"id eh'a ha
inatdah adi maphod te aggeda nangakoh nadan templo ta'u ya aggeda
nginhe hi Artemis. 38 On'e waday idalom da Demetrius ya nadan ibbanan
mumhibug ya ukodda ya immedah nan punhumalyaan ot waday algo
an pundaloman ya dehdiy mangipanuh hinan eda idalom. 39 Mu di'et
waday udum hi ihahapityu an adiyu pohdon an iyeh nan punhumalyaan
ya mabalin an dita'u ya na'amung ta'u ta ipanuh ta'u mu ta miyunnudan
hinan uldin ta'u. 40 Mu ad uwani ya onta'uwot duminong te indani otahan
ya ipa'ayag dita'uh nadan munggubilnu i dita'u ya nganney pambal ta'uh
nan e ta'u ni' ngimmalaan.
41 Ta ona inalih diye ot ibaganah nadan tatagu ta mabukalda.

Hay Immayan Da Paul Hi Ad Masedonia Ya Hi Ad Akaya

20 1 Hidin dimminong nadan ahingangala hi ad Epesus ot ayagan
Paul nadan ibbanan mumpangulug ta na'amungda ot tugunona
dida ta wan ihamadday pangulugda. Ot taynana dida ot umeh ad
Masedonia. 2 Ta ena tinugun nadan kimmulug i Jesus hi abobboblehdi
ta wan mihamad damdamay pangulugda. Ot ume mohpeh ad Akaya
3 ta tuluy bulan di nihaha"adanahdi. Ya hidin alyonay e munlugan
hinan papol ta umeh ad Syria ya nipa'innilan hiya an wadaday Judyu
an e mumbota' i hiya. Ta nimmanomnom mo ot mumbangngad hi ad
Masedonia. 4 Ya wadaday udum an linala'in nun'ibbanan hi Sopater an
hi na' Pirus an i Berea ya da Aristarkus i Segundu an i Tesalonika ya
hi Geyus an i Derbi ya da Tikikus i Tropimus an i Asia ya hi Timothy.
5 Mu hidin dimmatongdah ad Pilipay ot umohnong hidih Paul ot
ipangpangulun nadan nun'ibbanah ad Troas ta hidiy nannodandan
hiya. 6 Ta hidin nagibbuh nan ngilin di panganan hinan tinapay an agge
nadduman hi yist ot mi'uyuga'[z] i hiya ta nunlugan amih nan papol. Ta
limay algo ot ahi ami dumatong hi ad Troas. Ya dedahdi nadan ibbami an
nannod i da'mi ot hidiy umohnonganmin namin i han hindumingguwan.
7 Ta hidin nahdom i diyen Habadu[a] ot ma'amung amin mangan te
hidiye nan punnomnomnomanmih nan natayan Kristu. Ot muntudtuduh
Paul ta ingganah din tongan di labi te i diyen mabiggat ya makak ami.
8 Ya dakkodakkol di dilag i diyen mi'atluh gladun na'amunganmi. 9 Ya

---

[z] **20:6** Nan alyonay mi'uyuga' ya hi Luke nan ni'uyug an hiya nan nangitudo' ituwen liblu.
[a] **20:7** Nan hapit di Greek ya ma"id ha mapto' hi'on nan hilong di Habadu onu hilong di Duminggu.

wada han mangilog an lala'i an hi Yutikus an inumbun hinan tawa an
tumanumtumog hidin muntudtudduh Paul. Ta lo'tat ya nalo' ot magah
hi dola an nalpuhdih nan mi'atluh gladu. Ta eda tinigo ya nate. 10 Mu
limmah'un hi Paul ot miyuhhun hi adol diyen mangilog ot awalona ot
alyonay, Adi ayu minomnoman ot matagu. 11 Ot mumbangngad ami
mon namin hinan mi'atlun gladu ot mangan ami ot inayun Paul an
muntudtudu ta ingganah nabigat ot ahi ami makak. 12 Ya mun'am'amlong
nadan tatagu an ni'uyug i diyen mangilog hi immayandah baleda.

Hay Immayan Da Paul Hi Ad Miletus

13 Nunlugan amih nan papol ot mamangulu amin umeh ad Asos
an hidiy inalin Paul hi pannodanmin hiya ta idallanan umehdi. 14 Ta
hidin inakhupan da'mi hi ad Asos ot mi'lugan ot ume amin namin
hi ad Mitilene. 15 Ta nabiggat i diye ot dumatong amih nan boblen
nidmang hi ad Kios ot mun'iyan amihdi. Ta nabiggat bo ot inayun nan
nunluganan min umeh ad Samos ot mun'iyan ami bohdi.[b] Ot ahi ami
mohpe madappuh ad Miletus i diyen ibiggatana. 16 Ya ninomnom Paul an
adi ami mundagguh ad Epesus hidih ad Asia ta wan adi ami mataktak te
pohdonan dumatong amih ad Jerusalem ya ahi madatngan nan algo an
ma'alih Pentekos.

Nan Imbagan Paul Hinadan Mangipangpanguluh Nadan Kimmulug I Jesus Hi Ad Epesus

17 Hidin dimmatong amih ad Miletus ot ipa'ayag Paul nadan
mangipangpanguluh nadan kimmulug i Jesus hi ad Epesus ta
umalidahdih awadanmi. 18 Ta hidin immalida ot alyonan diday, Nihipun
hidin hopap di immaliya' hitu ya innilayuy a'at'u. 19 Te numpada"ula' an
nangat hinadan impatamun Apu Dios i ha"on. Ya ta'on on palpaligatona'
hinadan Judyu ta hin'uddum on munluluwaa' an gapuh hakit di
nomnom'u mu innaynayun'u damdaman nangat hinadan tamu'. 20 Ya
ta'on on hinadan numpunhituwanyu ya imbagabaga' nadan hapit Jesus
an iphodanyu ya ta'on on hinadan a'am'amungan di dakol an tatagu. 21 Ya
intugutugun'u boh nadan Judyu ya bokon Judyu ta muntutuyudan Apu
Dios hinadan bahulda ta unudondah Apu Jesus.

22 Ya ten ad uwani ya impa'innilan nan Espiritun Apu Dios an mahapul
an umeya' hi ad Jerusalem mu agge' innilay ma'at i ha"on hidi. 23 Te an
namin nadan boblen imma'immaya' ya impa'innilan nan Espiritun Apu
Dios i ha"on an lo'tat ya mibaluda' ya mapalpaligata'. 24 Mu adi' itakut di
pamatayandan ha"on te hay pohdo' ya hay e' pangatan hinadan tamun

---

[b] **20:15** Agge nibagah nan Greek an nun'iyandah ad Kios ya hi ad Samos mu na'innila an hidiyey ugganda aton te mabikah nan dibdib on nahdom.

inyukod Apu Jesus i ha"on an e' pangipa'in'innilaan hinan a'at di homo' Apu Dios i dita'u.

25 Ot innila' an mihipun hi ad uwani ya adiya' mo uggan tigon i da'yun nangitudtuduwa' hi a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios. 26 Ta hiya nan alina'eh wahna damdama i da'yu ha agge kimmulug i Jesus ta adi mi'tagu i Apu Dios ya bokon attog ha"on di pabahulonyu. 27 Te imbaga' mon namin nan tugun Apu Dios an ma"id ha inha"ut'u. 28 Ot hanat ihamadyuy pangulugyu ta boddanganyu nadan mumpangulug i Jesus te inyukod nan Espiritun Apu Dios dida i da'yu. Ya hanat patonyuh nan mumpastol hi kalnero di atonyun mumpapto' i dida an numbalinon Apu Dios hi tataguna an gapuh nan nangiyatayan nan Imbabalenah bahulda.

29 Innila' an adi madne ya ma"ida' mon uggan umalihtu ya wadaday linala'in umali an mangipatnan mamahbah hinan pangulugyu an umatdah nan kahuh nan inalahan an mamdug hinadan kalnero. 30 Ya ta'on on da'yun ma'amu'amung ya indani ot wadada i da'yun linala'i an nibahhoy itudduda ta wan diday unudon di udum i da'yu. 31 Ta hiya nan hanat nomnomnomonyu nadan intanudtudu' i da'yu ituwen tuluy tawon an ni'hituwa' i da'yuhtu an inlablabi' an timmugutugun i da'yun namin ya hinuddum ya lumuwaa' an gapuh pangiyaguh'un da'yu. 32 Ot ad uwani ya iyukod da'yun Apu Dios ta hiyay mangipapto' i da'yu. Ya hanat nan hapitnay mangipa'innilah nan homo'nan da'yu ya mangipabikah hi pangulugyu ta wan midat i da'yu nadan maphod an midat hinadan tataguna. 33 Ya ibaga' bon da'yu an ma"id attog ha inomnawa' hi pihhu ya gina'un di ibba' an tagu 34 te an namin ayu ya innilayun nan bino'la' di inggattang'uh nadan mahapulmih nadan nun'ibba'. 35 Ya an namin nadan inat'u ya impatigo' an maphod di mahlutan muntamu ta waday iboddang hinadan nun'awotwot te hidiyey inalin Apu Jesus an alyonay, Ong'ongngal di amlong nan mangdat hi boddang mu nan manawawah boddang.

36 Ta hidin inalin Paul hidiye ot mundu"undan namin ot mundasalda. 37 Ya kinumgada ot awalondah Paul te adida pohdon an ume 38 an namama te inalinay adida mo uggan tigon. Ot itulud da'mi i dida ta inggana ot idatong da'mih nan way pingngit di baybay an awadan nan punlugananmi.

Hay Immayan Da Paul Hi Ad Jerusalem

21 1 Tinaynanmi nadan ibba ta'uh ad Epesus ot munlugan amih nan papol ot madappuh amih ad Kos. Ta damunah nabigat ya dimmatong amih ad Rodes ot inaynayun nan nunlugananmi ta inggana ot dumatong amih ad Patara. 2 Ya wada han papol an umeh ad Ponisia ot munlugan ami. 3 Ta lo'tat ya mamangmang hi ad Cyprus hi nangappit hi iniggidmi mu innaynayunmi ta nadappuh amih ad Tyre hidih nan

probinsya hi ad Syria ta hidiy nangibabaanda hinadan kalga an wahnan
papol. Ot bumaba ami damdama. 4 Ya wadaday inakhupanmin ibba ta'un
kimmulug hidi ot umohnong amih awadanda i han hindumingguwan. Ya
impa'innilan nan Espiritun Apu Dios i dida nan ahi ma'at i Paul ta hiya
nan impatnadan ihapitan ta adi umeh ad Jerusalem. 5 Mu hidi damdaman
nadatngan di emi panaynan i dida ot makak ami. Ta an namin nadan
ibba ta'un kimmulug an didan namin hinadan ahawada ya imbabaleda
ya intulud da'mi ta inggana ot idatong da'mih nan pingngit di baybay.
Ot hidiy pundu''unanmin namin an nundasal. 6 Ot ahi ami mumpakada i
dida. Ot munlugan amih nan papol yaden mumpanga'anamutda.

7 Ta innaynayun nan nunlugananmi ta ingganaot dumatong amih
ad Tolemais ot bumaba amih nan papol ot emi tigon nadan ibba ta'un
kimmulug hidi ot umiyan amihdi i han ohay hilong. 8 Ta hidin nabiggat
ot ume amih ad Sesaria ot ume amih balen Philip ot hidiy umiyananmi.
Hi Philip ya hiyay ohah nadan e mangitudtudu hi a'at Jesus. Ya hiya
boy ohah nadan pitun linala'i an pinto' nadan Apostoles an mangipapto'
hinadan ibba ta'un kimmulug hi ad Jerusalem.[c] 9 Ya wadaday opat an
imbabalenan binabai an aggeda ni' nun'alahin. Ta diday e mangibagah
nadan tatagu hinan impa'innilan nan Espiritun Apu Dios.

10 Ta agge nadney niha''adanmih ad Sesaria ya dimmatong han propeta
an nalpuh ad Judea an hi Agabus. 11 Ta immalih awadanmi ya inalana
nan balikis Paul ot pabobodnay ta'lena ya hukina i diyen balikis Paul ot
alyonay, Alyon nan Espiritun Apu Dios di nan ud balikis ituwe ya athituy
aton nadan Judyu an mamobod i hiya hi ad Jerusalem ta iyedah awadan
nadan bokon Judyu ta diday ukod hi atondan hiya.

12 Ya an namin amin wahdi an nangngol i diye ya impatnamin
inhapitan hi Paul ta adi umeh ad Jerusalem.

13 Mu alyonay, Hanat adi ayu lumuwa te onyu mamaon di inomnoma'.
Ot ta'on ona' bobodon ta patayona' mu ta waday iyatana i Apu Jesus.

14 Ta athidi an adi mihapitan ot idinongmi mo ot alyonmiy, Ukod attog
hi Apu Dios hinan ma'at i he''a.

15 Ot mundadaan amin umeh ad Jerusalem. 16 Ya wadaday udum
hinadan ibba ta'un kimmulug hidih ad Sesaria an nanguyug i da'mi ta
inye da'mi i han emi pun'iyanan hi balen Nason an i Cyprus an nadney
kimmulugana.

Hay E Nanigan Paul I James

17 Ot inaynayunmi bo ta ingganah dimmatong amih ad Jerusalem ya
ma''am'amlong nadan i'iban kimmulug hi nanigandan da'mi. 18 Ta hidiyen
nabiggat ot ume amin da Paul ta emi tigon hi James ya dedaot hidin

---

[c] **21:8** Nan Na'na'at 6:1-7

namin nadan mangipangpanguluh nadan ibba ta'un kimmulug hidi. 19 Ot
alyon Paul i diday, Immali ami ta tigon da'yun i'iba. Ot uhuhonan dida
nadan ina'inat Apu Dios hinadan bokon Judyu an gapuh nuntudtuduwana
i dida.
20 Ta hidin dingngolda dadiyen imbagabagan Paul ot dayawondah
Apu Dios ot alyonda i Paul di, Tigom'en iba an ta'on on hitu ya linibuday
Judyu an ibba ta'un kimmulug. Ya an naminda ya pa'a"un'unudonda
nadan uldin ta'un Judyu. 21 Ya mahkit hi punnomnomanda te dingngoldan
intanuddum anuh nadan Judyu an e ni'ibobleh nadan nanganangayam
ta adida unudon nadan uldin ta'un Judyu. Te inalim anuy ta'on on adida
ipakugit nadan imbabaledan linala'i ya adida bo unudon nadan pangat
ta'un Judyu. 22 Ya innilamin adi madne ya innilaondan wa'ahtu. Ta hiya
nan mahapul an waha atom hi mangipa'innila an adim pahiwon nadan
uldin ta'un Judyu. 23 Ot maphod on unudom tun alyonmin he"a. Te
wahtuday opat an linala'i an tee mon tuwen igibbuhda nan imbagada i
Apu Dios hi atonda. 24 Ot hanat mi'ye'a i dida ta ume ayuh nan Templo
ya ni'yat'an didah nan pangat ta'u ya he"ay numbayad an namin hinadan
mahapul an idawat dadiyen linala'i i Apu Dios ya ahida mumpaklot.
Atom'ehdi ya hidiyey panginnilaan nadan tatagu an agge immannung
nan dingngoldan intanuddum ya ta wan innilaonda an un'unudom nadan
uldin ta'un Judyu. 25 Ot dadiye'en bokon Judyu an kimmulug ya nuntudo'
ami mo tuwalin dida ta adida ihda nadan nibaki ya nan dala ya nan
nabitkol an agge na'aan di dalana ya ta adida ilo' di bokonda ahawa.
26 Ta hidiye mon nabiggat ot mi'yeh Paul i dadiyen opat an linala'i
ot atonda nan pangatdan Judyu ot ahida hunggop hinan Templo. Ot
mi'hapitdah nadan padi ta mala"uh di pituy algo ya way oha i dida
on e mangipi'nong hinan mi'nong ta mangipa'innilan inatda mo nan
imbagadan Apu Dios hi atonda.

Hay Nuntiliwandan Paul Hinan Templo

27 Mu hidin mun'adatngan nan mi'apitun algo ya wadada nadan Judyu
an i Asia an nanigo i Paul hidih nan Templo ot tiliwonda ta muntukukdah
nadan tatagun na'amung hidi an 28 alyonday, Da'yun i'ibamin Judyu,
ma'ayu ta boddangan da'mi te hituwen lala'i ya ena intanudduwan nadan
atagutaguh abobboble ta humihiwodan dita'un Judyu ya pihulonda
nadan uldin ta'u ya ta'on on tun Templo. Ya tayya bon impaghopnah
tuy bokon Judyu yaden paniyo i dita'u. 29 Manu'eh inalidah diye ya
tinigodah Tropimus an i Epesus an ni'ye i Paul hidih ad Jerusalem ta
hiya nan alyondah on ni'ighop i Paul hidih nan Templo ya dee mannot
an agge. 30 Ta mun'ingalda ta dingngol nadan atagutaguh ad Jerusalem
ot mangedah din namin ot punlupdukdah Paul ot ipalah'unda ot pi'bagon
nan guwalya an ikalob nadan panton nan Templo.

31 Ta edaot patayon hi Paul mu waday e nangipa'innilah nan nabaktun
opisyal di tindalun di i Roma an nunhituh ad Jerusalem. 32 Ta e
nun'ayagan diyen nabaktun opisyal di tindalu nadan tindaluna ya nadan
udum an opisyal di tindalu ot ahititinnagtagdan umeh nan na'amungan
nadan tatagu. Ya hidin tinigon nadan tataguh diyen nabaktun opisyal
di tindalu ya nadan tindaluna ya indinongdan manoplat i Paul. 33 Ot
ipabangkiling diyen nabaktun opisyal di tindalu hi Paul hi duwan
bangkiling ot alyonay, On ngadan tuwen tagu? Ya undan nganney inatna?
34 Ya ahitutukukdan nambal ta ma"id ha mapto' hi ibagada. Ot
ibagana moh nadan tindaluna ta iyedah Paul hinan kampuda. 35 Ta
hidin indatongdah nan way niha"adan nadan tindalu ot iya'attang
nadan tindalu ot ipaghopdahdi 36 te dakol nadan tatagun immehdi an
nangimbubbungotda ta muntukukdan analyonday, Patayonyu.

Hay Himmapitan Paul Hinadan Tatagu

37 Mu hidin eda ipaghop hi Paul hinan niha"adan nadan tindalu ya
inalin Paul hinan nabaktun opisyal di tindaluy, Wada'e bahan han ibaga'
i he"a.

Ya inalin diyen opisyal di, On innilam an humapit hi Greek? 38 Alyo' ot
on he"a din i Egypt an mi'buhul hi gubilnu an nangipanguluh opat di libu
(4,000) an tindalunah nan agge naboblayan.

39 Ya alyon Paul di, Bokon ha"on te ona' Judyu an i Tarsus an ohan
nundingngol an boble hi ad Silisia. Ot undan bahan adi mabalin ta
humapita' ni' hitudan tatagu.

40 Ya inabulut diyen nabaktun opisyal di tindalu. Ot matanna'dog hi
Paul hinan agdan ot padinongona nadan tatagu ot humapit i dida an
inhapitnah hapitdan Judyu.

22 1 Alyon Paul hinadan tatagu di, Da'yun i'iba ya a'ammod,
igongahanyu bahan tun ibaga' ta ahi nangamung di alyonyu.
2 Ya hidin dingngolda an ihapitnah hapitdan Judyu[d] ya namaman ma"id
ha al'ali. Ot inaynayun mon Paul an munhapit an alyonay, 3 Ha"on ya
ohaa' an Judyu an niyayyama' hi ad Tarsus hidih ad Silisia mu hituh
ad Jerusalem di kimmiloga' ya hituy nun'adala' an bihtulu' hi Gamaliel
an nala'ing an tagu. Ta na'a'addalo' nan uldin an inun'unud damdaman
handidan a'ammod ta'u ta inta'dog'uh Apu Dios an umat i da'yuh ad
uwani. 4 Ta hiya nan pinalpaligat'u nadan mangun'unud hinadan
tudtudun Jesus an impapate' di udum i dida ya dakol di tiniliw'u an
binabai ya linala'i on impibalud'u dida. 5 Ya mabalin an tistiguwan nan
nabaktun padi ya an namin nadan mangipangpanguluh nadan Judyu
an immannung datuwen ibaga' te diday nangipa'apyaa' hinadan tudo'

---

[d] **22:2** Hay hapit nadan Judyu hidi ya Aramaik.

an alyo''ot hi e' ipatigoh nadan i'iba ta'un Judyu hi ad Damaskus ta abulutonday e' puntiliwan hinadan kimmulug i Jesus hidi ta iyali' didah tun ad Jerusalem ta madusada.

Hay Nangipa'innilaan Paul Hi Gapunah Kimmulugana

6 Ya alyon bon Paul di, Mu hidin tuwen dumatong amih ad Damaskus
ya wa nin an tongan di algo ya alinah on wada han ma'binnang an
nalpuh ad lagud ta nabinangan nan awada'. 7 Ta natukkada' ya dingngol'u
han munhapit an alyonay, Saul, tanganuna' palpaligaton i he''a? 8 Ya inali'
di, Nganney ngadanmu Apu? Ya inalinay, Ha''on hi Jesus an i Nasaret an
palpaligatom. 9 Ya nada'en linala'in nun'ibba' ya tinigodah diyen humilin
mumbinang mu adida ma'awatan nan nibagan ha''on. 10 Ya alyo' boh nan
munhapit di, Apu Jesus, nganney pohdom hi ato'?

Ya inalinay, Tuma'dog'a ta inayunyun umeh ad Damaskus ot
mipa'innilan he''ahdi an namin nadan pohdon Apu Dios hi atom. 11 Ya
piniloka' i diyen humilin mumbinang. Ta pipindona' mo hinadan nun'ibba'
ot iyeya' hi ad Damaskus.

12 Ya hidih ad Damaskus ya wada han lala'in hi Ananias an na'na'unnud
hinan uldin ta'un Judyu. Ta pa'allispituwon nadan ibba ta'un Judyu hi ad
Damaskus. 13 Ya immalih awada' ta hidin nihaggon i ha''on ot alyonay,
He''an iba Saul, tumigo mohpey matam.

Ya alinah on tumigo peman di mata'. 14 Ya inalinan ha''on di, Hi Apu
Dios an dayawon nadan a'ammod ta'u ya pinto' da'ah pangipa'innilaanah
nan pohdona ta hiya nan tinigom nan baalnan hi Jesus ya dingngolmuy
hapitna. 15 Ta munhilbi'a i hiya ta em ipa'innilah atagutaguh tuwen
tinigom ya dingngolmu. 16 Ot agam mo ta ibagam i Jesus ta wan
pakawanona nadan ina'inatmun adi maphod ya numpabonyag'a.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Tamun Paul

17 Ot inaynayun Paul an munhapit an alyonay, Ta hidin numbangngada'
hituh ad Jerusalem ot eya' mundasal hinan Templo ya aya' nun'inop 18 an
numpatigoh Apu Jesus i ha''on ya alyonay, Ma'ibaga'an umaan hituh ad
Jerusalem ta wan ma''id ha ma'at i he''a te nadan tataguhtu ya adida
damdama kulugon nan ibagam i dida an a'at'u. 19 Ot alyo' di, Apu Jesus,
alina man nin ya abulutonda nan ibaga'. Te undan aggeda innila nadan
ina'inat'u an immeya' hinadan a'am'amungan nadan ibba' an Judyu
on nuntiliw'u ya hinanuplit'u nadan kimmulug i he''a on impibalud'u
dida. 20 Ya ta'on on hidin namatayandan Stephen an hiyay ohah nadan
mangita'dog i he''a ya inniladan pinhod'uh diyen inatdan hiya te waa' hidi
an ha''on di nangiyadug hinadan lubung dadiyen e namate i hiya. 21 Mu
inalinan ha''on di, Hanat ume'a te honagon da'ah nadan adaddawwin
boblen awadan di bokon Judyu.

22 Ya hidin munhapihhapit hi Paul ya dimminongdan igogongahanda
ni'. Mu hidin inalinay hiyay hinnag Apu Dios hinadan bokon Judyu
ya ahitutukukdaot nadan Judyu an alyonday, Umman hinaen tagu ya
udu'dulnay patayonyuot.
23 Ya immingaldan namin an imboholdah lubungdat pun'itopalda on
nun'ihabuwagday hupu'. 24 Ta na mon nabaktun opisyal di tindalu ya
imbaganah nadan tindaluna ta ipaghopdah Paul hinan niha"adanda ta
wan ipahuplitna ta way atonan mangibagah gapuna hi agge naminhodan
nadan Judyu i hiya. 25 Mu hidin binobod nadan tindaluh Paul ta
huplitonda ya inalin Paul hinan oha an opisyal bon di tindalun wahdi
di, Umman ohaa' bon Judyu mu nibilanga' hi i Roma damdama ot undan
dusaonyuy ibbayun i Roma an ta'on on agge ni' nahumalya?
26 Ya hidin dingngol diyen opisyal di tindaluh diye ot ena ibagah nan
nabaktun opisyal an alyonay, Anakkaya! Umman anu i Roma hidiyen
lala'in ipahuplit ta'u.
27 Ot ma'anne moh diyen opisyal hi awadan Paul ot alyonay, Undan i
Roma'a anu?
Ya inalin Paul di, O ohaa' an i Roma.
28 Ya inalin diyen opisyal di, Ha"on ya numbayada' hi ongal an pihhu ot
ahiya' mibilang hi i Roma.
Ya inalin Paul di, O ot ha"on di nahamad an i Roma te i Roma nadan
a'ammod'u. 29 Ta nadan tindalu an e ot manuplit i hiya ya pun'ihunodda.
Ya timmakut hidiyen nabaktun opisyal hi nangipabobodana i Paul te adi
mabalin an atondahdiy i Roma hi'on agge ni' nahumalya.

Hay Nahumalyaan Paul Hi Ad Jerusalem

30 Ta hidi mon nabiggat ot ipa'aan nan nabaktun opisyal di tindalu nan
bobod Paul. Ot ena ipa'ayag nadan munhumalya an dadiye nadan nabaktun
padi ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ot ipahumalyanah Paul i
dida te pohdona an innilaon nan analyon nadan Judyu hi bahulna.

23 1 Hidin wahdida ya intigon Paul hinadan na'amung an
munhumalya i hiya ot alyonay, I'iba, innila' an ma"id ha bahul'u
i Apu Dios te an namin nadan manomnom'un ina'inat'u ya hi Apu Dios di
pinhod'un pa'amlongon hi inggana.
2 Ya inalinnot nan nabaktun padi an hi Ananias hinadan tatagun
nihaggon i Paul ta tobobonday to'ona te alyonah ma'layyah.
3 Ya inalin Paul i hiyay, Alyom hi ma'layyaha' ta hiya nan ipatbobmuy
to'o' mu he"a otahan di ma'layyah te adim unudon di uldin ta'un Judyu.
Te ma"id ha niyuldin hi alyonay ipatbobmuy to'on nan humalyaom. Ot hi
Apu Dios ya iballohnan he"a hinaen inatmun ha"on.
4 Ya nadan tatagun nihaggon i Paul ya alyonday, Ta nganunmu ihya
aton hinay pangalim hinan nabaktun padin Apu Dios?

5 Ya alyon Paul di, I'iba, agge' attog innila hi'on hiya nan nabaktun
padi te onha innila' ot agge' inalin hiyay athidi te intugun Apu Dios an
alyonay, Tigonyu ta ma"id ha adi maphod hi ibagayuh nadan ap'apuyu.
6 Ya innilan Paul an wadaday Paliseu ya Saduse hinadan munhumalya
ta inlotnan himmapit an alyonay, I'iba, umman ohaa' bo an Paliseu an
umata' i ama mu manu'eh waa' hitun mahumalya ya gapuh pamatiya' an
mamahuwan di nate.
7 Ya hidin imbagan Paul hidiye ya munhahannu nadan Paliseu ya
nadan Saduse ta adi mo mun'u'unnud di ibagada. 8 Te nada'en Saduse ya
adida patiyon an mamahuwanday nate. Ya adida bo patiyon an wadaday
anghel ya wadaday adi matigo. Mu nada'en Paliseu ya patiyondan namin
dadiye. 9 Ta nunhiglan ma"id ha pa'inonglan te munhahannuda nimpe.
Ya nadan udum an Paliseu an muntudtuduh nadan uldin di Judyu ya
hi Paul mohpey ita'dogda an alyonday, Ma"id eh'a ha inakhupanmih
inatnah adi maphod. Ot wada'ey himmapit i hiya hi anghel onu nadan
adi matigo ot undan bahulnah diye? 10 Ya namaman ayda mumpapatteh
nan punhumalyaan ta timmakut nan nabaktun opisyal di tindalu te
alinah waday adi maphod hi ma'at i Paul te wahdin nigawwah nan way
pungguguluwanda. Ot honagona nadan tindaluna ta eda awiton hi Paul
ot ibangngaddahdih nan niha"adanda.
11 Ta hidin nahdom ya numpatigoh Apu Jesus i Paul an alyonay,
Mundinol'a ot nan inatmun nangita'dog i ha"on hituh ad Jerusalem ya
atbohdiy atom hi umayam hi ad Roma.

Hay Nunhahapitan Nadan Judyu Hi Atondan Mamate I Paul

12 Hidin nabiggat ot ma'amung nadan udum an Judyu ta hahapitonday
atondan mamate i Paul. Ta insapatadan adida mangan ya adida uminum
ta ingganah on patayondah Paul. 13 Ya hay bilang dadiyen Judyu ya
nahulukdah napat (40). 14 Ot umedah nadan nabaktun padi ya nadan
mangipangpanguluh nadan Judyu ot alyonday, Hinamadmin nunhahapit
ta an amin ami tee ya adi ami mangan ya adi ami uminum ta ingganah
onmi patayon hi Paul. 15 Ot hay maphod hi atonyu pibo an da'yun namin
an munhumalya ya ipaadyuh nadan opisyal di tindalun di i Roma ta
iyalidahtuh Paul an hay pangaliyu ya ta wan ihamadyun humalyaon. Ya
deot an wa amihdih nan awon an bota'onmi dida ta patayonmih Paul.
16 Mu wada han lala'in amuna'on Paul an na'innilaanah diyen
nunhahapitanda ot umeh nan niha"adan nadan tindalu ot ibaganan
Paul hidiyen dingngolna. 17 Ot ipa'ayag mon Paul di ohah nadan opisyal
di tindalu ot alyonay, Iyem hituwen unga hi awadan nan nabaktun
opisyalyu ta waday ibaganan hiya. 18 Ot iyen mon diyen tindalu hinan
awadan nan nabaktun opisyal ot alyonan hiyay, Impa'ayaga' hinan
nibalud an hi Paul te alyonay wada anuy ibagan tuwen unga i he"a. 19 Ot

podnon nan nabaktun opisyal di tindaluh diyen unga ot bumata"anda ot alyonan hiyay, Nganne nan pohdom an ibagan ha"on?
20 Ya inalin diyen unga di, Apu Kapitan, umman hinahapit nadan
Judyu an hi bigat ya ibagadan he"a ta iyem hi ulitau' an hi Paul hidih nan
punhumalyaan an hay pangalida ya pohdondan ihamad an humalyaon.
21 Mu hanat adim aya unudon hidiyen ibagada te umman nahulukdah
napat (40) nadan umalin mumbota' i da'yuh nan awon an adida mangan
ya adida uminum ta inggana anuh onda patayon hi ulitau' an hi Paul. Ya
innila' an nundadaandan mangat ot nangamung'ah pohdom hi atom.
22 Ya alyon diyen opisyal di, Hanat adim ibagah udum hituwen
imbagam i ha"on. Ot ituda'na ta ume.

Hay Nangipiyayandan Paul Hinan Gobelnador Hi Ad Sesaria

23 Hidin immeh diyen lala'i ot ayagan diyen nabaktun opisyal di duwa
boh nadan opisyal di tindalu ot alyonay, Ibagayu ta mundadaanday
duway gahut (200) hinadan tindalun mangidallan an umeh ad Sesaria ya
napituy (70) mungkabayu ya duway gahut (200) an mangdon hi pahul. Ta
na"ahdom'e ya nakak ayu i da Paul. 24 Ya inikakyu dohah nadan kabayu
ta itakkayan[e] Paul. Ya inhamadyun mangipapto' i hiya ta ingganah
idatongyuh awadan nan gobelnador an hi Felix.
25 Ot muntudo' hidiyen nabaktun opisyal di tindalu i Felix an alyonay,
26 Ha"on an hi Klaudius Lisias ya teen muntudo'a' i he"a, Apu
Gobelnador Felix. Uddinnona ayuhna? 27 Muntudo'a' tee i he"a ta
ipa'innila' an hituwen lala'i an impiyali' ya tiniliw nadan udum an
Judyu an patayondaot. Mu hidin na'innilaa' an i Roma ot ume amih
nadan tindalu ot emi awiton. 28 Ot ipiye' hinan munhumalya ta
humalyaonda te pinhod'un innilaon di gapunah nangidalomandan
hiya. 29 Mu onnot on namahmahan ya ma"id ha bahulna hi gumalat
hi e pamatayan onu e pangibaludan i hiya. Te hay gapunah eda
nangidaloman i hiya ya alyonday adina unudon nadan uldindan
Judyu. 30 Ya teen dingngol'u an hinahapitdan mahapul an patayonda.
Ta hiyah tuwe nan nimmanomnoma' ot ipiyali' teen he"a. Ya ibaga'
bo hinadan mangidalom i hiya ta he"ay umaliyandah pundalomanda.
Ot ammuna ni' hituwe hi itudo"un he"ah ad uwani.
31 Ta inunud nadan tindaluh diyen inalin nan opisyalda ta inyedah
Paul hi ad Antipatris i diyen nahdom. 32 Ya hidin nabiggat ot
mumbangngaddah ad Jerusalem nadan nangidallan an tindalu ta nadan
nungkabayun tindaluy nanginayun an nangiyen Paul hi ad Sesaria.
33 Ta hidin dimmatongdahdi ot umedah awadan nan gobelnador an hi
Felix ot idatda nan tudo' i hiya ot iyukodda mohpeh Paul i hiya. 34 Ya

---

[e] **23:24** Hay pangalin di udum hinan itakkayan ya ihakayan.

hidin binahan nan gobelnador hidiyen tudo' ot mahmahanay probinsyah nalpuwan Paul. Ya hidin imbagan Paul an i Silisia 35 ya alyon Felix i hiyay, Indani ta umali nadan nangidalom i he"a ta ahi' donglon nan pambalmuh nan alyonda. Ot ipiyenah Paul hinan balen din patul an hi Herod ta hidiy pungguwalyaandan hiya.

Hay Nangidaloman Nadan Judyu I Paul

24 1 Nala"uh di limay algo hi nangiyaliyanda i Paul hi ad Sesaria ot ahi umali nan nabaktun padi an hi Ananias ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ya nan abugadu an hi Tertulius. Ot eda ipa'innilah nan gobelnador nan ipabahulda i Paul. 2 Ot ipa'ayagdah Paul. Ta hidin immali ya inhipun nan abugadu an hi Tertulus an mangibagah nan nun'iyalidahdi an alyonay,

Apu Gobelnador Felix, ongal di punhanaanmin he"a te gapuh nan pangipapto'mu ya limminggop ya ongal di pinumhodan tun boble ta'u. 3 Ta mun'am'amlong amin bimmoble i danaen mapmaphod an inatmu. 4 Adimi pohdon an taktakon da'ah nan tamum mu ta igongaham bahan hituwen kittang an ibaga'. 5 Manu'eh immali amihtu ya pinhodmin ipa'innilan he"a an hituwen tagun hi Paul ya hiyay mangdat hi gulu hinadan awadan nadan Judyu an uma'umayana. Ya hiya bo udot di ohan mangipangpangulu hinadan tatagun nibahhoy pundayawda te un'unudonda han i Nasaret. 6 Ya impatnana bon e mangat hinan nibagah nan uldinmin adi aton hinan Templo ta hiya nan tiniliwmi. [Ta hiya nan pohdonmin mahumalya mu ta miyunnudan hinan uldinmin Judyu di panumalyam i hiya. 7 Mu immali nan nabaktun opisyal di tindalu an hi Lisias ot pilitonan awiton hi Paul ta ma"id mo ha inatmin nanumalyan hiya.][f] 8 Ta ona impiyalihtu ot ahina alyon di da'miy umalihtu ta he"ay pangipahumalyaanmin hiya. Ot maphod on humalyaom hituwen tagu ot ma'innilaam an immannung an namin danaen ipabahulmin hiya.

9 Ya inyunnud nadan nun'ibbanan Judyu an alyonday, Hiya peman.

Hay Nambal Paul

10 Ta hidin impahapit nan gobelnador hi Paul ot alyonay,

Apu gobelnador, innila' an nahamad di punhumalyam te nadney himmumahumalyaam hitun numboblayan ta'u. Ot hiya nan madinola' an mambal i naen ipabahuldan ha"on. 11 Ya pohdom'en mahmahan hi'on immannung tun pambal'u ya mabalin te dakolday mangiyuhuh an agge ni' nala"uh hi himpulut duway (12) algo an nihipun hidin immaya' hi ad Jerusalem hi e' nundayawan i Apu Dios. 12 Ya ma"id attog

---

[f] **24:7** Hidin hopap di nitudo'an nan Biblia ya ma"id ha mapto' ya agge niddum nadan naha'mut hinan [ ].

ha tinigon nadan Judyu i ha ni'hannuwa' hinadan na'amung hidih nan Templo. Ya ma"id bo ha tinigoda hi e' nungguluwan i dida an ta'on on hinadan a'am'amunganmi. 13 Ta hiya nan ma"id ha mangiyuhuh te agge immannung hinaen impabahuldan ha"on.

14 Mu hay ibaga' i he"a hi dayawo' ya nan Dios an dinayaw handidan a'ammodmi. Ya hay ato' an mundayaw ya unudo' nan intuddun Jesus an nan alyon datuweh nibahho. Ya unudo' bon namin nadan Nitudo' an Tugun ya nadan intudotudo' handidan propeta. 15 Ta an namin ami i datuwen nangidalom i ha"on ya hay hahaddonmi ya din inalin Apu Dios an pummahuwanah nadan naten tatagu an ta'on on nadan nun'abahulan ya nadan pinakawan Apu Dios di bahulda. 16 Ta hiya nan hahalipodpodo' di pangat'u ta wan ma"id ha ato' hinadan pumbahulan i Apu Dios ya hitudan tatagu.

17 Ya nadney agge' immayan hi ad Jerusalem mu lo'tat ya ninomnom'u ot umeya' an inye' nan pihhun mihmo' hinadan nun'awotwot hidi. Ya innayun'u mo bon indawat nan pinhod'un idawat i Apu Dios. 18 Mu hidin tinigodan waa' hinan Templo an inat'u mo nan nibagah nan uldinmin Judyu hi aton ta ahita mibilang hi malinis ya ma"id ha dakol hi tatagu ya ma"id ha munggugulu. 19 Mu wadaday udum an Judyu an i Asia an nangimatun i ha"on hidi. Ot on'e waday tinigodah nibahhoh inat'u ya udu'dul on diday umalin mangidalom i ha"on. 20 Ma"id'e ya datuwen nalpuh ad Jerusalem hi ad uwaniy mangibaga hi'on waday inakhupandah bahul'uh din nanumalyaandan ha"on hidi. 21 Mu ma"id ha mapto' ya hay ipabahuldan ha"on ya nan imbaga' hidin nunhumalyaandan ha"on an inali' di, Hay gumalat hi punhumalyaanyun ha"on ya nan pamatiya' an mamahuwan di nate.

22 Mu hi gobelnador an hi Felix ya innilana tuwaliy udum hinan a'at nan tudtudun Jesus. Ta hidin imbagan Paul hidiye ya indinongnan nanumalya i hiya ot alyonay, Indani ta umali nan nabaktun opisyal di tindalu an hi Lisias ya ahi' ipanuh hituwen pundadallomanyu. 23 Ya inalina boh nan ohan opisyal di tindalu ta inayunan ipaguwalyah Paul mu ta adina ipagol nan pohdon Paul an aton ya ta'on on nan umalin manigon Paul an mangdat hi mahapulna.

24 Nala"uh di atnay algo ya immali boh Gobelnador Felix an didan duwah nan ahawanan hi Drusila an Judyu. Ot ipa'ayagnah Paul te pinhoddan donglon di a'at di e pangulugan i Jesu Kristu. 25 Mu hidin ib'ibaggan Paul i dida nan a'at di maphod an pangat ya hay a'at di pangono'nongan hi aton ya hay a'at di punhumalyaan Apu Dios hi udum hi algo ya timmakut hi Felix. Ot alyonan Paul di, Ammuna ni' ta indani bo ta wada'ey timpu' ya ahi da'a bo ipa'ayag.

26 Muden hi Felix ya hihimlonay idat Paul i hiya hi pihhu ta wan ipalubusna. Ta hiya nan agaggaon impa'ayagnah Paul on

himmanaphappitanda. 27Ta hiyah diyen nibabalud hi Paul an agge
inlubus Felix te pohdonan hiyay pohpohdon nadan Judyu. Ta lo'tat ya
nala"uh di duway tawon ot mipallog hi Porsius Festus an nunggobelnador.

Hay Nunhumalyaanda I Paul Hi Ad Sesaria

25 1Hidin mi'atluh algo hi nunggobelnadoran Festus hinan
probinsya hi ad Judea ya nakak hi ad Sesaria ot ume
ni' hi ad Jerusalem. 2Ya imme nadan nabaktun padi ya nadan
mangipangpanguluh nadan Judyu hi awadana ot pun'ibagada nadan
ipabahulda i Paul ot ihapihapitanda 3ta wan pumbangngadonah
Paul hi ad Jerusalem. Te ninomnomda bon e bota'on ta patayonda.
4Mu alyon Festus di, O wahdih Paul hi ad Sesaria an nibalud. Ya
agagga ya mabangngada' ot mabalin an 5pi'yaliyonyu dohah nadan
mangipangpangulu i da'yu ta hidiy pangidalomanyu i hiya hi'on waday
bahulna.

6Ta niha"ad hi Festus hi ad Jerusalem i han umeh hindumingguwan
ot ahi mibangngad hi ad Sesaria an in'uyugnay udum hinadan
mangipangpanguluh nadan Judyu. Ta hidin nabiggat hi awahdina ot
umeh awadan nadan mumpunhumalya ot ipa'ayagnah Paul. 7Ya lini'woh
nadan Judyu an nalpuh ad Jerusalem ot agadah bagah nadan ipabahulda
i Paul mu ma"id ha muntistigu i dadiyen ipabahuldan hiya. 8Ya alyon
Paul di, Ma"id ha nomnomnomo' hi bahul'u te inunud'un namin nadan
uldinmin Judyu ya nadan uldin di patul hi ad Roma. Ya agge' pinihul nan
Templo.

9Mu hi Festus ya pinhodnan hiyay pohpohdon nadan Judyu ta hiya
nan iyunnudnan dida ta alyonan Paul di, On pohdom an ibangngad da'ah
ad Jerusalem ta hidiy e' panumalyaan i he"a?

10Ya alyon Paul di, Wahtuwa' moh tun punhumalyaan di i Roma ot
hituy ahumalyaa'. Ot innilam attog teen ma"id ha numbahula' hinadan
Judyu. 11Mu wada'ey numbahula' ta mahapul ona' mipapate ya ta'on ya
pinateya' i dida. Mu layah'eh tuwen eda nangidaloman i ha"on ya adi
mabalin an patayona' i dida. Mu gapu ta ipapilityun ipabahul i ha"on
di agge immannung ya udu'dul mo attog on nan patul hi ad Roma di
manumalya i ha"on.

12Ot ibagan Festus hinadan uggan muntugun i hiya hi'on mabalin
hidiyen imbagan Paul ya alyonday mabalin. Ot alyona mo i Paul di, O
alyom'e on udu'dul on nan patul hi ad Roma di manumalya i he"a yaden
deyaya.

Hay Naminhodan Nan Patul An Hi Agripa An Mangngol Hi Ibagan Paul

13Agge nadne ya immalih ad Sesaria han patul di ohan boblen di
Judyu an hi Agripa an didan duwa i Bernis ta eda tigon nan gobelnador.

14 Ya i diyen awahdida ya imbagan Gobelnador Festus i da Agripa an
alyonay, Wahna man ta'wa han lala'i an nibalud hidin nunggobelnadoran
Felix. 15 Hidin immaya' hi ad Jerusalem ya alyon nadan nabaktun padi
ya nadan udum an mangipangpanguluh nadan Judyu hi dusao'. 16 Mu
inali' i diday, Adi mabalin te da'min i Roma ya gahin di mahumalya nan
tagun nidalom ta way atonan mambal hinadan ipabahuldan hiya. 17 Ta
hiya nan immalidah tun namin ta hidin nabiggat ot ma'anneya' hinan
punhumalyaan ot ipa'ayag'uhdih diyen nibalud. 18 Mu hidin himmapit
nadan nangidalom i hiya ya hay punnomnom'u ya waday numbahulana
mu onnot on ma''id. 19 Te ha'e han ipabahuldan hiya ya ammuna nan a'at
di pundayawda hinan Dios an dayawonda ya nan a'at han hi Jesus an
inalin Paul di nate ot tumagu. 20 Ya agge' innilay ato' an mangipanuh i ha
athidi. Ta namaag mo ot ibaga' i diyen nibalud hi'on pohdonan umeh ad
Jerusalem ta hidiy ena ahumalyaan. 21 Mu hay pinhodna ya udu'dul anuh
on mibalud hitu ta ingganah on nan patul hi ad Roma di manumalyan
hiya. Ta hiya nan impaguwalya' ta ingganah pangipa'aya' i hiyah nan
patul hi ad Roma.

22 Ya alyon Agripa di, Pohdo' an donglon di ibagan Paul.

Ya alyon Festus di, O ta'omman ya impa'ayagtah bigat.

23 Ta hidin nabiggat ot ume da Agripa i Bernis hinan a'amunganda an
nunlubungdah nan lubung di patul ta ma'attigoy anabaktun di sa'adda.
Ya dakolday nitnud an opisyal di tindalu ya nadan nabaktuy sa'adda i
diyen boble. Ot ipa'ayag Festus hi Paul. 24 Ta hidin impaghopdah Paul
ot alyon Gobelnador Festus di, Apu patul Agripa ya da'yun namin an
na'amung, hiyah tuwe nan lala'i an indalom nadan Judyu an i Jerusalem
an ipapilitdan ipapate. 25 Mu ma''id ha inakhupa' hi bahulna hi e
pangipapatayan i hiya. Ya gapu ta pinhodnan e mipahumalyah nan patul
hi ad Roma ya inyabulut'u mon ipiyehdi. 26 Mu ma''id ha mipanomnom
i ha''on hi itudo''uh nan patul hi bahulna. Ot hiya nan impa'ayag'uhtu ta
donglonyuy a'atna an namama i he''a apu Agripa ta hay ibagayuh itudo''u.
27 Te undan namaag ya impiye ha balud an ma''id ha itudo''uh bahulna.

Hay Nangibagaan Paul Hi A'atna I Nan Patul An Hi Agripa

26 1 Alyon Agripa i Paul di, Pohdo' an donglon di ibagam hi ad
uwani.

Ya intigon Paul hinan patul ot alyonay, 2 Apu patul, mun'am'amlonga'
ta he''ay wahtuh ad uwani an mangngol hinan pambal'uh nan ipabahul
nadan ibba' an Judyu i ha''on. 3 Te he''a ahan di nanginnilah nan a'at di
pangatmin Judyu an gumalat hi pun'a'ahhiyanmi. Ot hanat donglom
bahan hituwen uhuho'.

4 Nadan ibba' an Judyu ya inniladay a'at'un nihipun hi a'unga' ta
ingganah ad uwani te bimmoble ami. Ya ta'on on hi ad Jerusalem ya

innilaa'. 5 Ot onha pohdonda ta ibagada ya na''innilaa' i dida an ha''on
di ohah nadan niddum hinadan Paliseu an mangun'unud hinadan
pangatmin Judyu. 6 Mu manu'eh waa' hitun mahumalyah ad uwani ya
gapuh nan kimmuluga' i Jesus an hiyay nipa'annungan din inalin Apu
Dios i handidan a'ammodmi te minahuwan Apu Dios hidin natayana.
7 Mu nadan ibba' an Judyu ya adida abuluton hidiyen na'at ta hiya nan
ihamhamaddan mundayaw i Apu Dios hi abigabigat ya ahodohodom
te pinhoddan ipa'annung Apu Dios i didah diyen inalina. Mu patiyo'
an impa'annungna mo tuwali ta hiya nan patiyo' an mamahuwanday
numpun'ate. Apu patul, hituwen kulugo' di gumapuh nangidaloman
nadan ibba' an Judyu i ha''on. 8 Ya da'yu'en na'amung ya tanganu onyu adi
patiyon an hi Apu Dios ya taguwonay nate?

9 Handi ya umata' i dadiyen nangidalom i ha''on te inat'uy abalina'
an namalpaligat hinadan kimmulug i Jesu Kristu an i Nasaret. 10 Te
hiyah diye din inat'uh ad Jerusalem an eya' numpa'apyah tudo' hinadan
nabaktun padi ta iyabulutda an e' ipabalud nadan kimmulug i Jesus.
Ya wa'et alyonday mipapateda on inyunnud'u. 11 Ta imme'immeya'
hinadan a'am'amungan di ibbamin Judyu ot ibaga' an paligatonda nadan
kimmulug i Jesus. Ya ta'on on ha''on ya nunhiglay nangat'u i dida te
pinhod'un pihulondah Jesus ya indinongdan mangun'unud hinadan
tuguna. Ya nunhiglay bohol'u i dida ta ta'on on dedah nadan boblen di
bokon Judyu on immeya' hidi ta wa'e ha inakhupa' hinadan kimmulug i
Jesus on pinaligat'u.

Hay Nangibagaan Paul Hi Gapunah Kimmulugana

12 Ya wada han umaya''ot hi ad Damaskus ta e' bo tiliwon nadan
kimmulug i Jesus hidi. 13 Mu hidin tongan di algo an nungginawwa
amih nan awon an umeh ad Damaskus ya alinah on wada han humilin
mumbinang mu nan algo an nalpuh ad lagud an nipto' hi awada' ta
nabinangan nan awada' ya atbohdih nadan nun'ibba' 14 ta nun'atutukkad
amin namin. Ya dingngol'u han munhapit an inhapitnah hapitmin Judyu
an alyonay, Saul, tanganuna' palpaligaton i he''a? Adim inaynayun hinaen
em ato'aton te ma''id damdama ha hilbinan dida ya on'aot mahmo'.

15 Ya inali' di, Nganney ngadanmu Apu?

Ya inalinay, Ha''on hi Jesus an palpaligatom. 16 Tuma'dog'aot te manu'eh
numpatigowa' i he''a ya pinhod'un munhilbi'an ha''on ta em ipa'innilah
tuwen tinigom an a'at'u ya nadan udum an ipa'innila' i he''a. 17 Honagon
da'ah awadan nadan ibbam an Judyu ya ta'on on hinadan bokon Judyu
an ta'on on innila' an waday atondan he''a mu ipadutu' da'a i ha''on. 18 Te
adi maphod di pangatda an ayda wah nan munhihillong mu ume'a ta
em ipa'innila i dida nadan tugun'u ta wan mapatalan di nomnomda ta
idinongdan mangat hinadan pumbahulan ta hi Apu Dios di un'unudonda

an bokon hi Satanas. Te nan eda kumulugan i Apu Dios di apakawanan di bahulda ta middumdah nadan tataguna.

19 Ta hiya nan ibaga' i he"a apu patul an hinaen inuhuh'un he"a
an inalin Jesus ya hiyay inun'unud'u. 20 Ta hay namanguluh e'
nangipa'innilaan ya nadan tataguh ad Damaskus ot ahi hi ad Jerusalem
ot ahi nadan tataguh abobbobleh nan probinsya hi ad Judea. Ya
imbagabaga' boh nadan bokon Judyu ta way atondan mangidinong
hinadan impa'inghadan ato'aton ta hi Apu Dios di unudonda. Ya
imbaga' bon dida an nan pangatday panginnilaan hi'on immannung an
kimmulugda. 21 Ta danaey gapunah e nuntiliwan nadan ibba' an Judyu
i ha"on hinan awadan nan Templo hi ad Jerusalem ta eya"ot patayon.
22 Mu nihipun hidin nangipa'in'innilaa' hi a'at Jesus ta ingganah ad uwani
ya hi Apu Dios di bimmanoddang i ha"on. Ot teen hiya boy ipa'innila'
i da'yun nundongol an tatagu ya da'yun ni'yamung hi ad uwani. Te
hituwen itudtudu' ya hiya datuwe din impa'innilan Moses ya nadan udum
an propetan Apu Dios. 23 Te inaliday hidiyen Kristu an honagon Apu Dios
ya mapalpaligat ya mipapate mu ahi mamahuwan ta hiyay namanguluh
timmagu ot ahi nadan numpun'ate ta ipa'innilanah nadan Judyu ya
nadan bokon Judyu an hiyay alpuwan di nahamad an itaguwan.

24 Ta on inuhuh Paul hidiye ya inlot nan gobelnador an hi Festus di
hapitnan alyonay, Paul, umman nee nabongang'a an binongang da'ah nan
em inada'adal.

25 Mu alyon Paul di, Apu Gobelnador, aggeya' attog nabongang te
hituwen inali' ya immannung an bokon hapit di nabongang. 26 Ya manu'e
hi adiya' tumakut an mangibaga i datuwe hinan patul ya innila' an
innilana tuwali te nundingngol hidiyen na'na'at. 27 Ot he"a apu patul,
undan adim patiyon nadan intuddun handidan propetan Apu Dios hidin
nadne? Hay innila' ya patiyom.

28 Ot alyon nan patul an hi Agripa di, Undan hay punnomnommu ya
dingngol'uh ad uwani ya patiyo' ta mumbalina' ot boh Kristianu?

29 Ya alyon Paul di, Hay pinhod'u ahan ya hay eyu kumulugan an ta'on
on hi udum hi algo hi'on bokon hi ad uwani. Ot an namin ayu ya idasalan
da'yu ta kumulug ayu ya hanat umat hi pangulug'uy pangulugyu mu ta
adi ayu mibalud an umat i ha"on.

30 Ya hidin indappuh Paul nan inalina ya timma'dog nan patul an hi
Agripa ya nan gobelnador an hi Festus ya hi Bernis ya nadan tatagun
ni'yamung i didahdi 31 ot lumah'undan namin ot humanahapitdan
alyonday, Hinaen tagu ya ma'innilan ma"id ha nibahhoh inatna hi
gumapuh ibaludana onu atayana.

32 Ya alyon nan patul hinan gobelnador di, Onha agge niluh an
imbaganan nan patul hi ad Roma di manumalyan hiya ot mabalin an
milubus hi ad uwani.

Hay Numpapolan Da Paul An Immeh Ad Roma

27 1 Hidin nahahapit an ume amih ad Roma hidih ad Italy ot
awitondah Paul ya nadan udum an ibbanan balud ot iluganda
didah nan papol ot iyukodda dida i Julius an ohah nadan opisyal di
tindalu an munhilbih nan ap'apuh ad Roma. 2 Ya hidiyen papol an
nunlugananmi ya nalpuh ad Adramitium an ini'wanah nadan bobleh nan
probinsya hi ad Asia an wah nan pingngit di baybay. Ya wada bo han
i Tesalonika hidih ad Masedonia an ni'lugan i da'mi an hi Aristarkus.
Ot ume ami 3 ta damunah nabigat ya dimmatong amih ad Sidon ot
mundagguh amihdi. Ya hi Julius an ma'ulen tagu ya inyabulutna an
mabalin an e tigon Paul nadan ibbana ta boddanganda hiyah nadan
mahapulna. 4 Ya hidin nakak ami boh ad Sidon ya nidamu han puwo'
ot ihingngimi moh ad Cyprus an nigawwah nan baybay ta ini'wamih
nan da'gingna an adi dalanon nan puwo'. 5 Ot inaynayunmin i'wah nan
nihaggon hi ad Silisia ya hi ad Pampilya ot dumatong amih ad Mira hidih
ad Lisia. 6 Ta hidiy nangakhupan nan opisyal an hi Julius i han papol an
nalpuh ad Alexandria ot hidiyey emi punluganan an umeh ad Italy.

7 Ta nakak ami bo mu immanul'ulle nan papol hi atnay algo ot ahi ami
dumatong hi ad Nidus te midamu bo nan puwo' ot ihingngimi mo bo ta
ingganay lina"uhanmih ad Salmon hidih ad Krete an nigawwa damdamah
nan baybay an inyunudmih nan da'gingna an adi dalanon nan puwo'.
8 Ta athidiy inatmi mu naligatan ami ta inggana ot dumatong ami i han
boblen nungngadan hi ad Ihandiyan di Papol an nihaggon hi ad Lasea.

9 Ta gapuh nan natanaktakanmih nan awon ya nala"uh nan ngilin
an pun'ulatan di Judyu[g] ta atatakut mo on inayun nan papol an ume te
na'innila an hidiyen timpuy ahipuwo'an. Ta himmapit hi Paul ot alyonay,
10 I'iba, hay innila' ya mapa"ih tun papol hi'on ta'u inaynayun an ume ot
mun'itotopal tudan kalga ya wadaday malting i dita'u. 11 Mu hay pohdon
nan mummanehoh nan papol ya nan ud papol ya inaynayundan ume.
Ya nihapitan bo nan opisyal di tindalu ta inyunnudna i dida an bokon
nan inalin Paul. 12 Ya hidiyen boblen awadanmi ya adi anu maphod hi
umohnongan hi'on waday puwo'. Ta hiya nan dakolda boy namhod an
inayunmi an ume ta alina ya miluh an dumatong amih ad Poniks hidih
ad Krete. Te udu'dul anuhdi di emi umohnongan ta inggana hi mala"uh di
ahipuwo'an.

Hay Nanamuwan Nan Puwo' Hinan Papol An Nunluganan Da Paul

13 Ta hidin hiyah dimmindinong nan puwo' ya alyonday mabalin an
makak ami mo. Ta ginuyudda nan linnongda an gumo' an mangipudong

---

[g] **27:9** Nan ngilin an pun'ulatan di Judyu ya hidiye nan ma'alih Yom Kippur.

hinan papol ot makak ami mo ot inaynayunmin i'wah nan pingngit di
baybay hi ad Krete. 14 Mu indaniyot ya inihbod han mabikah an puwo'
an nalpuh ad Krete. 15 Ya amod ona pumbangngadon nan papol ot
iyunnudmi moh nan pangipluyan nan puwo'. 16 Ta lo'tat ya dimmatong
ami i han boblen nigawwah nan baybay an ad Kauda. Ta gahin di
ilugandahdi nan bangkan ginuyuguyud nan niluganan mi ta adi pa"ihon
nan puwo' mu naligatandan nangilugan. 17 Ta hidin inluganda nan
bangka ot ihamaddan ikaput nan papol an nunluganan mi te iyaguhdah
pama"ihan nan puwo'. Ot aanonda mo bo nan ay bandela an mangiyeh
nan papol ta ta'on on mun'ul'ullen ume mu ta adi iye"en nan puwo' hinan
mapulantag an boblehdi hi ad Libya. 18 Mu i diyen nabiggat ya hiya
damdamah diyen ibibikah nan puwo' ta munhinnigi nan nunluganan mi
ot pun'ipadokpahmi mo nadan kalga ta yumapo nan papol. 19 Mu hidin
nabiggat bo ya hiyah diye damdama ot pun'ipadokpahda bo nadan
udum an mun'adamot an ma'usal hinan papol. 20 Mu hiya damdaman adi
duminong nan puwo' ta nadney aggemi nanigan hinan algo ya bittuwon
ta lo'tat ya ay hanan ma"id ha itaguwanmi.

21 Ya agge ami nangnangngan hi atnay algo ta lo'tat ya alyon Paul
hinadan tataguy, Da'yun i'iba, onha dingngolyu tuwali din inali' ta agge
ta'u nakak ad Krete ot wan ma"id ha athituh na'at. 22 Mu ta'on ya hanat
adi ayu minomnoman ot ma"id ha ohah mate i dita'u an ammuna tun
papol an malnong. 23 Te hi Apu Dios an dayawo' an ud tagun ha"on ya
intuda'na han anghel an numpatigon ha"on ad na"ugab 24 an alyonay,
Paul, adi'a tumakut te mahapul an dumatong'ah awadan nan ap'apuh ad
Roma. Ya gapun he"a ya pi'ipapto' Apu Dios nadan nun'ibbam. 25 Hiyah
naey inalin nan anghel i ha"on ot hanat adi ayu nimpe tumakut te innila'
an ipa'annung Apu Dios hinaen inalina 26 an ta'on on mihipag tun papol
an niluganan ta'u.

27 Ta hidin mi'apulut opat (14) di labi hi awadanmih nan baybay an
nungngadan hi Mediterranean ya ginibo' nadan muntamuh nan papol
an mun'ihaggon nan papol hinan luta. 28 Ot lukudonday dinallom nan
baybay ya umeh napat (40) di metro. Ya hidi bon imme"e"ele nan papol ot
lukudonda ya tulumpuluy (30) metroy dinallomna. 29 Ya timmakutda te
alinah waday idungpupan nan papol hinadan batu ot alanda moy opat an
mun'adadamot an gumo' ot iga'oddah nan papol ot ogahondah nan liting
hinan baybay ta adi ume nan papol ot hahaddonmiy ena abigatan. 30 Ya
nadan mumpuntamuh nan papol ya ninomnomdan bumtik ta inalada
nan bangka ot ipahalugdah nan liting ot hintamtamuwondah nan gumo'
hi hinangngab nan papol. 31 Mu alyon Paul hinadan tindalu ya nan
opisyalda di, Wa'et umaandahtu datuwen mumpuntamuh tun papol ya
mate ta'un namin. 32 Ot bongwahon mon nadan tindalu nan tali an tayun
nan bangka ta nagah hinan baybay.

33 Ya hidin tuwen mabigat ya inalin Paul i didan namin di, Mangan
ta'uot te duway duminggu mo tayyay agge ta'u nanganan an gapuh e ta'u
timmakutan. 34 Ot agaot ta mangan ta'u te mahapul an waha i'ilog ta'u.
Ot innila' an ma"id nimpe ha mate i dita'u. 35 Ot alan Paul nan tinapay
ot mundasal ta dingngoldan namin di nundasalana ot upingonay kittang
ot anona. 36 Ya nawada mohpey dinoldan namin ot manganda. 37 Hay
bilangmin namin ya duway gahut ya han napitut onom (276). 38 Ya hidin
nabhug ami ot pun'itopalda nan balundan boga an agge nakan ta yumapo
nan papol.

Hay Napa"ihan Nan Papol An Nunluganan Da Paul

39 Hidin nabiggat ya tinigoda han boblen aggeda innilay ngadana. Mu
hidih nan da'ging di baybay ya wahdi han nadadawoh hi duma"alan nan
papol ya pinhoddan ipluy hidi. 40 Ot pumbohatda mo nadan nangaputdah
nan inggahdah nan liting an gumo' ta nun'a'agah hinan baybay ot
pun'ubadda bo nan kaput di kayiw an mungkauh hinan liting ta mange
nan papol ot ipatuluda bo din ay bandelan mangipiyeh nan papol ot
ahimi mohpe ipluy i diyen duma"alan di papol. 41 Mu onnot on atappo
ahan hidiyen baybay ta on imme nan papol ya ammunay bongwahnan
niha'moh nan pulantag ta munhinnigih pangat nan mabikah an dalluyun
ta nun'apapa"ih.

42 Ya hay ninomnom nadan tindalu ya patayondan namin nadan
balud an ni'lugan i dida te hay punnomnomda ya alinah humalugda ya
binumtikda. 43 Mu nan opisyal di tindalu ya aggena pinhod an pi'patedah
Paul ta hiya nan aggena mo impapate didan namin. Ot ibaganan dida
ta na'en nanginnilan munlanguy ya diday namangulun dumokpah
ta humalugda ya dimma"aldahdih nan pulantag. 44 Ya nada'en agge
nanginnilan munlanguy ya alanda nadan na'aan an tabla i diyen papol
onu kumpulnan mabalin an iluganandan duma"al.

Ta athidiy inatmin dimma"al ta ma"id ha nalting.

Hay Dimma"alan Da Paul Hi Ad Malta
(Mark 16:18)

28 1 Hidin dimma"al ami ya na'innilaanmin hidiyen boblen
nigawwah nan baybay ya hi ad Malta. 2 Ya nadan tataguhdi ya
ma"apngada i da'mi te nun'apuyda ot ayagan da'mi eh'at mun'anidu ami
te inaynayunan umuda'udan ya kumog. 3 Ta hi Paul ya e nangalah pating
mu hidin ena itungu ya nadangdang han ulog an nibu"ol hinan linangana
ta himmawwang ot milipot hi ta'lena ot ikalatna ya adi ma'ma'aan. 4 Ya
hidin tinigon nadan bimmobleh diyen ulog an nitayun hi ta'len Paul ya
alyonday, Hituwe nin an tagu ya pimmate ta ta'on hi dimma"al an nalpuh
nan baybay mu apyana damdaman mate. 5 Mu impula'gin Paul hidiyen

ulog ta nagah hinan apuy ya ma"id ha lini'nanah nakalat i hiya. 6 Ya dadiyen tatagu ya hahaddonday e lum'a'an di ta'lena ya hay ena atayan mu agge na'at. Ta hay punnomnomda mo bo i Paul ya alyonday, Hiyay oha an dios.

7 Ya hay ap'apuda i diyen boble ya hi Publius an dakol di lutanah nihaggon hidih nan way immohnonganmi. Ya ma'ma'ulle i da'mi ot ayagan da'mi eh'ah balena ta hidiy immohnonganmi hi tuluy algo. 8 Ya i diyen immohnonganmihdi ya nundogoh nan hi aman Publius an napudut di adolna ya mahkit boy putuna. Ta immeh Paul hidih nan kuwartuna ot mundasal ot iha'monay ta'lena i hiya ya pinumhod. 9 Ya hidin dingngol nadan tataguhdih diyen na'at ya an namin nadan waday dogohna on nun'iyedah awadan Paul on nipaphodda.

Hay Dimmatngan Da Paul Hi Ad Roma

10 Ya ongal di boddang nadan tataguhdi i da'mi te impapto' da'mi. Ta hidin makak ami ya pun'iyaliday balunmi ya an namin nadan mahapulmi. 11 Ta niha"ad amihdi hi tuluy bulan. Ya wahdi bo han papol an nalpuh ad Alexandria an nungngadan hi Nundappel An Dios an nihaha"ad hidi ta inggana ot mala"uh di ahipuwo'an ta hidiye moy nunlugananmi.

12 Ta lo'tat ya dimmatong ami bo i han boble an hi ad Sirakius ot umohnong ami ni' hidih tuluy algo. 13 Ot ahi ami bo makak ot inaynayunmi ta ingganah dimmatong amih ad Regium. Ya hidin nabiggat ya nalaklakah umayanmi te den itulud nan dibdib nan niluganannmi. Ta damunah mi'adwah algo ya dimmatong amih nan boblen ad Putyoli. 14 Ta hidiy nangakhupanmih nadan ibbamin kimmulug ot ibagadan umohnong amihdi hi ohay duminggu. Ot ahi ami bo makak ta indanallanmin immeh ad Roma. 15 Ya nadan ibbamin kimmulug hidih ad Roma ya dingngoldan wa amih nan awon an umeh ad Roma ot umalidan manamu i da'mi. Ta dinamumiy udum i didah nan pummalkaduwan hi ad Appius ya nada'en udum ya dedahdih nan bobleh ad Tuluy Listaolan. Ta hidin tinigon Paul dida ya ma"amlong ot munhana i Apu Dios.

Hay Inat Paul Hi Ad Roma

16 Hidin dimmatong amih ad Roma ya inabulutda ta ukod hi Paul hi pohdonan e iha"adan ot wada han ohan tindalun mungguwalyan hiya.

17 Ya hidin mi'atluh algomihdi ya impa'ayag Paul nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ot alyonay, Da'yun i'iba' an Judyu, manu'eh impa'ayag da'yu ya ta ipa'innila' di gapunah nangipiyaliyandan ha"on hitu. Te ta'on on athitu an ma"id ha inat'uh bahul hinadan i'iba ta'un Judyu hinan e' imma'immayan ya ta'on bo on'u inyunnud hinadan pangat ta'un intugun handidan a'ammod ta'u ya impibaluda' damdama

i didah ad Jerusalem. Ot ipaboltana' hinadan i Roma 18 ta hinumalyaa'
i dida. Mu ma''id ha inakhupandah bahul'uh eda pamatayan i ha''on ta
hiya nan pohdondan ilubusa' 19 mu agge pinhod nadan ibba ta'un Judyu
ta hiya nan napilitana' an nangibaga ta nan ap'apuh tun ad Roma di ukod
an manumalyan ha''on. Mu ta'on on athidiy nangatdan ha''on ya maphod
di punnomnom'u i dida. 20 Mu pohdo' an ipa'innila i da'yuh ad uwani an
manu'eh nabangkilingana' ya gapuh kimmuluga' hinan hihinnod ta'un
Judyu an umaliyan nan Kristu ya nan amahuwan di nate.
21 Ya inalidan Paul di, Aggemi attog innilah naen imbagam te ma''id
ha nipiyalih tudo' hi nalpuh ad Judea hi panginnilaanmi. Ya ma''id bo
ha ibba ta'un Judyu hi immalihtu hi nalpuhdi hi nangibagah aggeda
naminhodan i he''a. 22 Mu pinhodmi an innilaon di a'at naen kulugom te
hay innilami ya abuh ya an namin di abobboble ya adida pohdon hinaen
nituddun em inunud. 23 Ot ga''unonda han algo an a'amunganda bo.
Ta on nadatngan hidiyen algo ya dakolday na'amung hi awadan
Paul. Ta himmapihapit hi Paul i dida an inhipunah din nawnawi''it ta
ingganah nan mun'ahdom an hay imbagabagana i dida ya nan a'at di
pun'ap'apuwan Apu Dios te pinhodna ahan an abulutonda an hi Jesus
ya hiyay nipa'annungan din Nitudo' an Tugun Moses ya nadan intudo'
handidan propeta. 24 Ya nihapitanday udum ta kimmulugda mu aggeday
udum. 25 Ya hidin alyon di ta mabukalda ya onda umana'ahhiyan ot
inayun mo bon Paul an humapit an alyonay, Immannung din impa'innilan
nan Espiritun Apu Dios i din propeta an hi Isaiah an alyonay, 26 Ume'a
i dadiyen tatagu ta alyom i diday, Manu te donglodonglonyu nan hapit
Apu Dios mu ningamut an adiyu ma'awatan. Ya tigotigonyu bo nadan
ma'ma'at mu aggeyu innilay pohdonan ipa'innila. 27 Manu'eh at'ayuhna
ya adiyu pohdon an donglon ya adiyu pohdon an tigon ya adiyu pohdon
an innilaon. Te onha adi ayu athina ya wa ninnot an imatunanyu
nadan ma'ma'at ya ma'awatanyu nadan mitudtudun da'yu ta mabalin an
mundinol ayun Apu Dios ta ipaphodnay nitaguwanyu.[h]
28 Ya alyon bon Paul i diday, Ot gapu i naen atonyu ya ipa'innila' i da'yu
an mituddu mo nan hapit Apu Dios hinadan bokon Judyu te igongahanda
ta mi'tagudan hiya.
[29 Ta hidin impadappuh Paul an nangibaga i diye ya mumpapange
nadan Judyu mu aggeda damdama indinong an munhahannu.]
30 Nihaha''ad hidih Paul hinan nun'abanganan baleh duway
tawon. Ya inapnganan namin nadan e nanigon hiyahdi. 31 Ot hidiy
tumanudduwanah nan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios ya hay a'at nan
Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu an agge timmakut an timmanuddu. Ya
atbohdin ma''id ha nangipadinong i hiya hi timmanudduwana.

---

[h] **28:27** Isaiah 6:9-10

Nan Tudo' Paul Hinadan I

Roma

(Romans)

---

1 1 Hituwen tudo' ya nalpu i ha"on an hi ibbayun hi Paul an baal Jesu
Kristu. Ha"on ya pinto'a' i Apu Dios hi apostoles an e mangipa'innilah
nadan tataguh nan inat Jesu Kristu an iphodan di tatagu. 2 Te hituwen
inat Jesu Kristu an iphodan ta'u ya impitudo' tuwalin Apu Dios i
handidan propeta. 3 Ya hay impa'innilana ya hay a'at nan Imbabalenan hi
Jesu Kristu an hiya ya mumbalin hi tagu an umat i dita'u te nalpuh nan
tinanud David. 4 Ta hi Jesu Kristu ya hiyay Ap'apu ta'u. Ya nipatigo bo an
hiya ya Imbabalen Apu Dios te hidin nate ya namahuwan an gapuh nan
ongal an abalinan nan Espiritun Apu Dios. 5 Ta gapun hiya ya himmo'a'
i Apu Dios ot pumbalinona' hi apostoles an e mangipa'innilah a'atna
hi atagutaguh abobboble ta way atondan kumulug i hiya ta wan hiyay
un'unudonda. 6 Ya maphod ta ta'on on da'yu ya niddum ayun na'ayagan
an numbalin hi tataguna.

7 Ot tee an muntudo'a' i da'yun i Roma an pinpinhod Apu Dios ta hiya
nan pinili da'yuh tataguna. Ot hanat minaynayun an hom'on dita'u ya
palinggopon dita'u i Apu Dios an hi Ama ta'u ya hi Jesu Kristu an Ap'apu
ta'u.

Hay Naminhodan Paul An Umeh Ad Roma

8 Ot hay mamangulun pohdo' an ibaga ya munhanaa' i Apu Dios an
gapu ta kimmulug ayun namin an gapuh nan inat Jesu Kristu. Ya nan a'at
di pangulugyu ya tuwen ma'innilaan hi abobboble. 9 Ot hi Apu Dios an
ihamad'un punhilbiyan hinan e' pangipa'innilaan hinan inat Jesu Kristu
an iphodan ta'u ya innilanan an namin di pundasala' ya idasdasalan
da'yu. 10 Ya hay idasadasal'u ya ta wan iyabulut Apu Dios an umaliya' ta
tigon da'yu. 11 Te ongal ahan di naminhod'u an umali an muntudtudu
i da'yu ta wan ma'udman di abalinanyu an malpuh nan Espiritun Apu

Dios ya ta wan mihamad di pangulugyu. 12 Mu bokon da'yu ya ammunay
maboddangan te innila' an ta'on on ha"on ya mipa'amlonga' hinan a'at di
pangulugyu.
13 Ot hay pohdo' an innilaonyun i'iba ya numpi'atnan ninomnom'un
umalihna mu ningamut an nibanahho. Te pohdo' ahan an boddangan
da'yu ta ma'ud'udman ayu an umat hinadan udum an boblen di bokon
Judyu an uggan'u umayan. 14 Te gahin ahan di e' ipa'innila nan inat Jesu
Kristu an iphodan ta'u hi an namin an tagu an ta'on on Judyu onu bokon
ya hanadan waday adalna onu ma"id. 15 Ta hiya nan pohdo' ahan an
umalihnah ad Roma ta wan ituddu' nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u.

Hay Abalinan Nan Tudtudun Jesus

16 Adi' ibain an e mangitudtuduh nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u
te hidiyey ipa'innilaan nan ongal an abalinan Apu Dios an mangihwang
hinadan tatagun kumulug i hiya. Ya da'min Judyu di namangulun
nangipa'innilaana i diyen inatna ot ahi nadan bokon Judyu. 17 Te hay
ipa'innilan tuwen inat Jesu Kristu an iphodan ta'u ya ibilang dita'uh
maphod i Apu Dios an gapuh pangulug ta'u i Jesu Kristu ya abuh an umat
hinan impitudo'nan alyonay, Nan tagun imbilang'uh maphod an gapuh
pangulugna ya gahin on ha"on di pangidinolanah nitaguwana.[a]

Hay Agge Naminhodan Nadan Tatagun Manginnilah Nan A'at Apu Dios

18 Hanadan adi kumulug an adi maphod di pangatda ya nipa'innila mo
tuwali an holtaponda nan bungot Apu Dios an gapuh nadan adi maphod an
impa'inghadan aton ta adida pohdon an donglon nan immannung an a'at
Apu Dios. 19 Unhaot nalakan ma'innilaanda te impa'innilana tuwaliy a'atna.
20 Ta ma"id ha pambal di tatagu hi adida kumulugan i Apu Dios. Te ta'on on
adi matigo mu nihipun hidin nunlumuwanah tun luta ya nipa'innila moh
nadan tataguy a'atna an gapuh nadan limmuna. Ya atbohdin nipatigo nan
ma"id ha pogpogna an abalinana. 21 Mu ta'on on athidi ya adida damdama
dayawon hi Apu Dios onu munhana i hiya hinadan indatnan iphodanda. Ta
hiya mo nan ingnganuy Apu Dios dida ta ukoddah nadan pohpohdondan
aton ta paddungnay ma"id ha nomnomda. Ta gapu i dadiyen adi maphod an
punnomnomda ya adida ma'awatan nan nahamad an tudtudun Apu Dios.
22 Ta ta'on on alyonday nanomnomanda mu hay immannung ya ma"id ha
in'innilada. 23 Te bokon nan na'abbaktu ya wadawadan Dios di dinayawda
te ahhinda nangapyah tinagtaggu ya ing'ingon di hamuti ya animal ya
nadan umat hi banniyah ta dadiyey dinayawda.
24 Ta hiya mo nan ingnganuy Apu Dios dida ta ukoddah nan pinhoddan
aton. Ta hanadan umipabain an pohpohdon di adolday ato'atonda.

---

[a] **1:17** Habakkuk 2:4

25 Athidiy a'atda te inwalongda nan nahamad an Dios ta nadan limmunay
dinayawda yaden unhaot hiya an nunlumuy madayaw hi ingga'inggana.
26 Ta hiya nan inwalong nimpen Apu Dios dida ta ukoddah nan
pohdondan aton an umat hinadan adi ahan maphod an aton di udum
an binabai an ahawaonday ibbadan binabai. 27 Ya atdabohdi nadan
linala'i an hanada damdaman ibbadan linala'i di ahawaonda. Ta dadiyen
umipaba'in an ato'atonday gumalat hi abahbahanda. 28 Ot gapu ta
inwalongdan umunud i Apu Dios ya inwalong damdaman Apu Dios
dida ta ukoddah at'attonda ta hiya nan inyal'aladan nangat hinadan
adi maphod 29 an umat hi agum ya tukung ya amohanday ibbada ya
hi kittang on himmihiwodah ibbada ya pumateda ya mi'hannuda. Ya
amod on waday ipabahuldah ibbada ya eda tanumtumbu'on dida 30 an
ta'on on agge immannung. Ya ngohayonda nadan tudtudun Apu Dios
ya ma'ngippadngolda ya mumbaktuda ya ma'ngohhedah a'ammodda ya
attaondan munnomnomnom hi adi maphod hi atonda. 31 Ya ma"id ha
baindan mangat hi adi maphod. Ya adida ipa'annung di ibagadah ibbada.
Ya ma"id ha homo'dah ibbada te ningamut an ma"id ha pamhoddan
dida. 32 Ya ta'on hi innilada nan hapit Apu Dios an dusaona nan tagun
athidiy pangatna ya hiya damdaman inaynayundan mangat i dadiye. Ya
pemananda nadan ibbadan mangat hi athidi.

Hay A'at Di Pundusan Apu Dios

2 1 Da'yun i'iba, ta'on on nganney a'atyu ya hanat adiyu pihulon di
ibbayun tagu. Te atonyu'ehdi ya paddungnay hay adolyuy pinihulyu
te ta'on on da'yu ya athidiy a'atyu. Ta hiya nan ma"id ha bahhonan ta'on
on da'yu ya madusa ayu. 2 Te innila ta'un nipto' di aton Apu Dios an
mundusah nadan mangat hi adi maphod. 3 Ot hanat nomnomnomonyun
i'iba an ta'on on da'yu ya dusaon da'yun Apu Dios hi'on nan pangatyu ya
umat hi pangat nadan pinihulyu. 4 Ta adiyu alyon hi adi da'yu dusaon i
Apu Dios an gapu ta nunhiglay homo'na ya ulena. Manu te immannung an
nunhiglay ulena mu umman hahaddonay e ta'u pangidinongan hinadan
impa'ingha ta'un pumbahulan ta wan hanadan tugunay un'unudon ta'u.
5 Mu gapuh ngoheyu ya nan adiyu pangidinongan hinadan adi maphod
an ato'atonyu ya mun'a'udman di bungot Apu Dios i da'yu ta hiya nan
nunhiglay ahiyu holtapon hitun madatngan di punhumalyaana hi
atagutagu. 6 Te hay nitudo' ya alyonay, I diyen algon punhumalyaan[b]
Apu Dios ya idatnay gunggunan di tatagu an miyunnudan hinadan
ina'inatda hi awadandah tun luta. 7 Ta hay gunggunan nadan tatagun
manginaynayun an mangat hi maphod ya pemanan Apu Dios dida ya
adida matmatte te munnananong di pi'taguwanda i Apu Dios.

---

[b] **2:6** Psalm 62:12; Proberbs 24:12

8 Mu hanada'en tatagun hay pun'amlongan di adolday
nomnomnomonda ta adida unudon nan hapit Apu Dios ta hanadan adi
maphod di ato'atonda ya ahida holtapon nimpey bungot Apu Dios i dida.
9 Te ma"id ha bahhonan munholholtap an namin di tatagu an ta'on on
hanadan Judyu an gapu nimpeh nadan adi maphod an ato'atonda. 10 Mu
nadan tatagun maphod di pangatda ya ahi pemanan Apu Dios dida. Ya
minaynayun an malinggopda an ta'on onda Judyu onu bokon Judyu. 11 Te
hi Apu Dios ya ma"id ha pangipangngelanah pamhodna.
12 Ya an namin nadan agge nanginnilah nadan uldinmin Judyu ya
madusada hi'onda mumbahul. Ya atbohdih nadan nanginnilah nadan
uldinmin Judyu an numbahulda'e ya dusaona dida ta miyunnudan i diyen
uldin. 13 Te hi Apu Dios ya bokon nan e ta'u pundongolan hinan tugun di
pangibilanganan dita'uh maphod te gahin on unudon ta'u nadan dingngol
ta'un tugun.
14 Ot ta'on on agge innilan nadan bokon Judyu nadan uldinmin Judyu
mu miyunnudan'e di pangatda i diyen uldin ya hidiyey atigana an
wadan didah diyen uldin. 15 Ta ta'on hi aggeda dingngol nadan uldinmin
Judyu mu nan maphod an pangatday atigana an paddungnay nitanom
hi nomnomda nan tugun Apu Dios te imatunanda hi'on maphod onu adi
maphod nan pangatda.
16 Ya hitun punhumalyaan Apu Dios ya hi Jesu Kristu di munhumalyah
tatagu ta ta'on on hanadan agge na'innilaan hi ad uwani ya mipa'innila.
Ot datuwey e' ipa'pa'innilah nadan tatagu hinan e' puntanudtuduwan
hinan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u.

Hay Pundinolan Nadan Judyu

17 Da'yun ibba' an Judyu, innila' an ma'dinnol ayu an gapu ta dita'uy
pinilin Apu Dios hi tataguna ya gapu ta wadan dita'u nan uldin ta'un
Judyu an un'unudon ta'u. 18 Ta hiya nan alyonyuy udu'dul ayu te maphod
di pangatyu ya innilayuy pohdon Apu Dios te wadan da'yu nan uldin
an mangitudduh atonyu. 19 Ta abalinanyun muntudtuduh a'at Apu Dios
hinadan tatagun paddungnay napilok ta wan mapatalan nan paddungnay
munhihillong an punnomnomda. 20 Ya gapu bo ta dita'un Judyu di
nidatan nadan uldin ya hay punnomnomyu ya dita'uy nanginnilah an
namin. Ta hiya nan ma'dinnol ayun muntudtuduh nadan paddungnay
ma"id ha nomnomda ya hinadan manghan di inniladah nan a'at Apu Dios.
21 Ta itudduyuy nipto' hi aton di udum mu adiyu itudduwan di adolyun
mangat i dadiyen itudtuduyu. Ta manu te itugunyun adi maphod di
mangako mu onnot on mangako ayu. 22 Ya itugunyu bon adi maphod di
umiluktap. Mu onnot on da'yuy mangmangngat hi athidi. Ya itudduyu
bon adida dayawon nadan bulul mu on'ayuot e mangakoh bulul. 23 Ya
mumbaktu ayu an gapuh nan tugun an nidat i dita'u. Mu nan adiyu

pangunudan i diyen tugun ya hi Apu Dios di binainyu. 24 Ta hanada'en
pangatyu ya niyunnudan hinan impitudo' Apu Dios an alyonay, Gapuh nan
nibahhon ato'atonyun Judyu ya pihulon nadan bokon Judyu hi Apu Dios.[c]
25 Dita'un Judyu ya nakugit ta'u te hituwey pangimatunan an dita'uy
pinilin Apu Dios hi tataguna. Mu ma"id ha hilbin di nakugitan ta'u
hi'on adi ta'u unudon nadan udum an uldin ta'un Judyu. 26 Te ta'on on
hanadan bokon Judyu an agge nakugit ya unudonda'e nadan nitugun i
dita'un Judyu ya hay panigon Apu Dios i dida ya mibilangda damdamah
tataguna. 27 Ta hidiyey panginnilaan ta'u an nadan mangun'unud hinan
tugun an ta'on on aggeda nakugit ya dida otahan di mamihul i dita'u an
nakugit hi'on adi ta'u unudon nan tugun an wadan dita'u.
28 Ot hay mibilang hi nahamad an Judyu ya bokon nan niyayyam
an Judyu onu nan numpakugit. 29 Te hay mibilang hi nahamad an
Judyu ya nan tagun nahamad di pangun'unudnah nan tugun an bokon
nan pangiye"ena an Judyu. Ya hay ibilang Apu Dios hi nakugit ya nan
nipaphod di punnomnomna an gapuh nan abalinan nan Espiritun Apu
Dios. Ot nan tagun athidiy pangatna ya ta'on on adi ibilang di tatagu mu
hi Apu Dios ya nahamad di pangibilangnan hiya.
3 1 Ma"id ha mapto' ya alyonyuy, At'ehna ot ma"id mo ha ni'dulan
ta'un Judyu ya ma"id ha hilbin di e ta'u nakugitan. 2 Mu adi athidi te
dakol di ni'dulan ta'u te dita'uy niyukodan nan hapit Apu Dios. 3 Ot ta'on
on wadaday Judyu an adi mangunud hinan hapitna mu adi damdama
mahukkatan nadan imbagan Apu Dios. 4 Te ta'on onda munlayah an
namin di tataguh tun luta mu hi Apu Dios ya adi athidi te hiya ya
atonay ibagana. Te nitudo' hinan hapitna an alyonay, He"a Apu Dios ya
immannung an namin di hapitom. Ya nipto' di atom an munhumalya ya
mundusa hinadan numbahul.[d]
5 Hay ibagan nadan mahapit ya alyonday, Hanadan adi maphod an
at'atton ta'un tatagu di mangipa'innila an hi Apu Dios ya maphod di
a'atna te adi umat i dita'u. Ot alina man ya adi dita'u dusaon i hiya
te ma"id ta'u'en adi maphod di pangatna ya nganney panginnilaan
hi amaphodna. 6 Mu onha athidiy punnomnomna ot nganney atonan
mangipanuh hi atagutagu hi'ona adi dusaon nadan numbahul.
7 Mu alina boh alyonyuy, At'ehnan hanadan adi maphod an pangat
di mangipatigoh anabaktu ya amaphod Apu Dios ot mabalin mon
ta'on on hanadan adi maphod di ato'aton ta'u ot adi dita'u dusaon i
hiya. 8 Ta mabalin an inaynayun ta'un mangat hi adi maphod ta wan
mipa'innilay amaphod Apu Dios. Ya wadaday udum an alyonday athidi
anuy e' itanudtudu mu layahda. Ot danaen e mangibagbagah athidi ya
umannung an dusaon Apu Dios dida.

---

[c] **2:24** Isaiah 52:5; Ezekiel 36:22 [d] **3:4** Psalm 51:4

An Namin Di Tagu Ya Nabahulan

9 Ma"id ha mapto' ya alyonyu boy udu'dul ta'un Judyu mu nadan udum.
Mu teen ipa'innila' an adi athidi te inali' ad uwanindi an an namin ta'un
tatagu ya na'abahhulan ta'u an ta'on on Judyu onu bokon. 10 Te hiyah
naey impa'innilan nan impitudo' Apu Dios an alyonay, Ma"id ha ta'on
hi ohah tagu hi maphod di panigon Apu Dios i hiya.[e] 11 Te ningamut an
ma"id ha ohah nanginnilah nipto'. Ya ma"id ha oha hi waday naminhodna
an manginnila i hiya an Dios. 12 Te an naminda ya inwalongdan mangat
hinan pohdon Apu Dios. Ta ma"id mo ha ta'on hi oha hi maphod di
pangatna. 13 Ya adi ahan maphod di hapitonda. Ta hiya nan hay to'oda'e
ya umat hinan ma"agub an lubu'an.[f] Ya nan layahdan punha'uldah
ibbada ya umat hinan gitan di hakuku.[g] 14 Te impa'inghadan mun'idut
ya humapit hinadan umipahakit hi nomnom.[h] 15 Ya hingkitangan bo
on pumateda. 16 Ya wadada boy udum an kumpulnay awadanda on
diday bumahbah. 17 Ya aggeda innilay maphod hi atondan mi'hayyup hi
ibbadan tagu 18 te ningamut an ma"id ha takutda i Apu Dios.[i]
19 Ot innila ta'u an nadan uldin ta'un Judyu di mangipa'innilah bahul
ta'un tatagu. Ta hiya nan ma"id ha pambal ta'uh nan e ta'u pumbahulan.
Ya hidiye boy panginnilaan an an namin di tagu ya numbahul i Apu
Dios. 20 Ta hidiyey atigana an ma"id ha ohah taguh ibilang Apu Dios
hi maphod an gapuh pangun'unudanah nadan uldin ta'un Judyu. Ya
hay panginnilaan an nabahulan ta'u ya adi ta'u abalinan an un'unudon
dadiyen namin an nibagah nan uldin.

Hay Pangabulutan Apu Dios I Dita'u

21 Ta athidi an adi ta'u abalinan an mangat hinadan nibagah nan
Nitudo' an Tugun ya nadan imbagabagan handidan propeta. Mu maphod
ta ad uwani ya impa'innilan Apu Dios di aton ta'u ta wan mibilang ta'uh
maphod an adi gapuh nan pangunudan ta'u i dadiyen uldin. 22 Ta hay
pangibilangan Apu Dios i dita'uh maphod ya nan e ta'u pundinolan i
Jesu Kristu. Te an namin nadan mundinol i hiya an Judyu onu bokon ya
ibilang Apu Dios didah maphod. 23 Te an namin ta'u ya numbahul ta'u an
ma"id ha ta'on hi ohah agge nangibahhoh nan pinhod Apu Dios hi atona.
24 Mu gapuh homo' Apu Dios an agge ta'u bino'la ya imbilang dita'un
hiyah maphod te hinnagnah Jesu Kristu ta hiyay nadusa an gapuh bahul
ta'u. 25 Te hiyay inhulug Apu Dios ta nateh nan krus ta hiyay ni'nong hi
apakawanan di bahul nadan kumulug i Jesu Kristu. Hituwen inat Apu
Dios ya nipatigoy amaphod di pangatna an dusaona nadan numbahul. Ta

---

[e] **3:10** Psalm 53:3 [f] **3:13** Psalm 5:9 [g] **3:13** Psalm 140:3 [h] **3:14** Psalm 10:7
[i] **3:18** Psalm 36:1

ta'on hi aggena ni' dinusa nadan numbahul an tataguh din nadne 26 mu
ad uwani ya ni'laggatdah nan natayan Jesu Kristu. Ta hituwey atigana an
madusa nadan numbahul mu gapuh nan inat Jesu Kristu ya pakawanon
Apu Dios nadan kimmulug i Jesu Kristu.
27 Ot hanat adi ta'u ilattuwag di amaphod ta'u an ta'on on alinah
inunud ta'un namin nadan nibagah nan uldin ta'un Judyu te bokon
hidiyey gapunah pangabulutan Apu Dios i dita'u. Te ha ahan di pohdona
ya hay e ta'u kumulugan i Jesu Kristu. 28 Ta hiya nan hay apakawanan di
bahul di ohan tagu ya gapuh pangulugna an bokon nan pangunudanah
nan tugun. 29 Ya adiyu alyon hi ammuna ta'un Judyu hi ibilang Apu
Dios hi tataguna te an namin nadan kumulug i hiya an ta'on on bokon
Judyu 30 te oha ya abuh Apu Dios an mabalin an mangibilang hi tataguh
maphod an ta'on on Judyu onu bokon Judyu hi'on kumulug ta'u i Jesu
Kristu. 31 Ma''id ha mapto' ya alyonyu bo di, At'ehna ot adi mo mahapul
an unudon nadan uldin ta'un Judyu. Mu adi athidi te onha immannung
an waday pangulug ta'un Jesu Kristu ya iyal'alanay e ta'u pangun'unudan
hinadan uldin ta'un Judyu.

Hay Nangibilangan Apu Dios I Abraham Hi Maphod An Tagu

4 1 Nomnomnomon ta'uy a'at din hi apu ta'u an hi Abraham 2 an
onha nan maphod an ina'inatnay gapunah nangibilangan Apu Dios
i hiyah maphod ot mabalin an hidiyey lummuh pumbaktuwana. Mu
aggena inathidi te na'innilan ma''id ha ta'on hi ohah tagu hi mabalin
an mumbaktuh hinangngab Apu Dios. 3 Te hay impitudo' Apu Dios ya
alyonay, Hi Abraham ya pinatina nan imbagan Apu Dios ta hiya nan
imbilangna hi maphod an tagu.[j]
4 Ot nomnomnomon ta'u an hay midat hinan tagun e nuntamu ya
nan bino'lana an adi ta'u alyon hi regalonah diyen midat i hiya. 5 Ta
hituwey ma'awatan ta'u an agge ta'u bino'lah diyen pangibilangan Apu
Dios i dita'uh maphod an gapuh nangunudan ta'uh nan uldin te hidiyen
pangibilangan Apu Dios i dita'un nabahulan hi maphod ya gapuh nan
homo'nan dita'u an kimmulug i hiya. 6 Ta hiya nan ta'on on din patul
an hi David ya alyonay mipa'amlong nan tagun ibilang Apu Dios hi
maphod an adi gapuh nan maphod an ina'inatna. 7 Te hay intudo'na
ya alyonay, Mipa'amlong nadan tatagun napakawan di bahulda te adi
mo nomnomnomon Apu Dios nadan numbahulanda. 8 Immannung an
mipa'amlong nimpe nan tagu an napakawan di bahulna te adi mo ibilang
Apu Dios hi nabahulan.[k]
9 Ta hinaen hinapit David ya bokon dita'un Judyu an nakugit ya abuh
di nangalyanah mun'am'amlong te ta'on on hanadan bokon Judyu an agge

---

j **4:3** Hidin Hopapna 15:6 k **4:8** Psalm 32:1-2

nakugit. Te innila ta'u nimpen imbilang Apu Dios hi Abraham hi maphod
an tagu an gapuh pangulugnan hiya. 10 Ya hidin nangibilangan Apu Dios
i Abraham hi maphod an tagu ya agge ni' nakugit. 11 Ot hana'en ena
numpakugitan ya gapuh naminhodnan mangipa'innila hi nangibilangan
Apu Dios i hiya hi maphod an gapuh kimmulugana an ta'on on agge ni'
nakugit. Ta hidiyey gapunah nangibilangan Apu Dios i hiya hi ammod
an namin nadan kumulug an ta'on on nadan agge nakugit. 12 Ya hiya boy
mibilang hi ammod nadan Judyu an adi gapuh nakugitanda mu gapuh
pangulugda an umat hi pangulug Abraham hidin agge ni' nakugit.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Ma'at I Abraham

13 Hi Apu Dios ya imbagana i Abraham an didah nadan tanudanay ahi
mun'ap'apuh tun luta. Hay nangibagaana i diye ya hidin nangibilanganan
Abraham hi maphod an tagu an gapuh pangulugna an bokon hay
nangun'unudanah nan uldin ta'un Judyu.
14 Te onha nan pangunudan hinadan uldin ta'un Judyu di gapunah
pangibilangan Apu Dios i dita'uh maphod ot ma"id mo ha hilbin di
kumulugan i Jesu Kristu ya ma"id ha hilbin nadan imbaganan atona
te ma"id ha taguh abalinanan unudon an namin dadiyen uldin ta'un
Judyu. 15 Te nadan uldin ta'un Judyu ya hay ipa'innilana ya nan bungot
Apu Dios an gapuh adi ta'u pangunudan i diyen uldin. Mu onha ma"id
hidiyen uldin ot ma"id ha panginnilaan ta'u hi a'at di bahul. 16 Ta hiya
nan hidiyen imbagan Apu Dios i Abraham ya na'at an gapuh pangulugna
i Apu Dios. Ta hidiyey panginnilaan ta'u an nan imbagan Apu Dios hi
atona ya gapuh homo'nan Abraham ya nadan tanudana.
Mu bokon dita'un Judyu an nangipa'inghah nadan uldin ta'u ya abuh di
hom'on Apu Dios te ta'on on nadan tatagun waday pangulugda an umat
hi pangulug Abraham. Te hi Abraham ya hiyay ammod ta'un namin an
kimmulug.
17 Te wada nan impitudo' Apu Dios an alyonan Abraham di, He"ay
pumbalino' hi ammod di dakol an tataguh abobboble. Ot gapu ta hi Apu
Dios di nangali i diye ya immannung an hay panigonah nadan kimmulug
ya dida nadan holag Abraham. Te hi Apu Dios an kinulug Abraham
ya abalinanan taguwon di nate. Ya ta'on boh on ammunay hapitna ya
mabalin an ma'at nadan pohdona. 18 Ta hiya nan hi Abraham ya pinatina
nan imbagan Apu Dios i hiya. Ta hihinnodnay ipa'annungan diyen ena
pumbalinan hi ammod di dakol an tataguh abobboble. Te imbagan Apu
Dios i hiyan alyonay, Hay holagmu ya umat hi dinakol di bittuwon an adi
mabilang. 19 Ya hidin nangibagaan Apu Dios i diye ya na'innilan hi Abraham
ya umeh hinggahut (100) di tawona ya atbohdin namogpog hi ahawana.
Mu ta'on on athidi ya nanongna damdamay pangulug Abraham i Apu Dios
20 te ma"id ha nunduwaduwaanah nan imbagan Apu Dios i hiya. Ta hidiyey

immong'ongngalan di pangulugna ta hi Apu Dios di nanongnah dinayawna.
21 Te madinol an hi Apu Dios ya abalinanan aton hidiyen imbagana. 22 Ta
gapu i diyen pangulug Abraham ya imbilangnah maphod an tagu. 23 Te hay
nitudo' ya alyonay, Imbilang Apu Dios hi Abraham hi maphod.

Mu bokon hiya ya abuh 24 te ta'on on dita'u ya ibilang dita'uh maphod
an gapuh pangulug ta'u i Apu Dios an nanaguh nan Ap'apu ta'u an hi Jesu
Kristu hidin natayana. 25 Te hi Jesu Kristu di inyabulutnah nate an gapuh
bahul ta'u. Mu tinaguna ta atigana an nagibbuh moy dusan di bahul ta'u
ta mabalin mohpen maphod di niyatan ta'u i Apu Dios.

Hay Nangabulutan Apu Dios I Dita'u An Gapuh Nan Inat Kristu

5 1 Ad uwani mo ya imbilang dita'uh maphod i Apu Dios an gapuh
kimmulugan ta'un hiya. Ta mapmaphod mohpey pi'hayyupan ta'un
hiya an gapuh nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu an iphodan
ta'u. 2 Ta mabalin mohpen gapuh kumulugan ta'un hiya ya mali'na
ta'uy pangipapto'na an gapuh nan ongal an homo'na. Ta hiya nan
mun'am'amlong ta'u te innila ta'u an udum hi algo ya mi'laggat ta'uh nan
anabaktun Apu Dios.

3 Mu hanat bokon hanadan maphod an ma'ma'at ya abuh di
pun'amlongan ta'u ta ta'on on hanadan punligatan ta'u. Te innila ta'u an
nan punligatan ta'uy almuwan di abalinan ta'un mangitpol hi ligat. 4 Ta
abalinan ta'u'en mangitpol hi ligat ya hidiyey atigana an nahamad di
pangulug ta'u. Ta hiya nan mabalin mon madinol ta'un manmannod hi
ipa'annungan nan maphod an aton Apu Dios 5 te immannung an atona ta
ma''id ha e ta'u puntutuyuwan hi e ta'u kimmulugan. Te nan Espirituna
an impiddumna i dita'u di mangipali'nah nan pamhodnan dita'u.

6 Hidin agge ta'u ni' kimmulug i Jesu Kristu ya ma''id ha abalinan ta'un
mangat hinadan pohdon Apu Dios. Mu ta'on on athidi ya hidin nadatngan
nan nagtud an atayan Jesu Kristu ya hiyay nangiyate i dita'un nabahulan.
7 Dita'un tatagu ya onan an waha taguh mangihulug hi adolna ta hiyay
mangiyateh bahul nan ibbana an ta'on on alyon hi maphod di pangatna.
8 Mu hi Apu Dios ya impatigona nan ongal an pamhodnan dita'u te ta'on
on ta'u nabahulan ya hinnagna damdamah Kristu ta iyatenay bahul
ta'u. 9 Ta gapu i diyen nangihulugan Jesus hi nitaguwana ya mabalin an
ibilang dita'uh maphod i Apu Dios. Ot iyal'alanan madinol ta'u te gapuh
nan inat Jesu Kristu ya mihwang ta'uh nan bungot Apu Dios ta wan
mi'tagu ta'un hiya.

10 Te handi'e ni' ya binuhul dita'u i Apu Dios mu ad uwani ya nihayyup
ta'u mohpen hiya an gapuh nangiyatayan nan Imbabalenah bahul ta'u. Ot
iyal'alanan madinol ta'u an ihwang dita'u ta mi'tagu ta'un hiya. 11 Ya hay
oha bo ya ongal di pun'amlongan ta'u i Apu Dios te gapuh nan inat nan
Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya maphod di pi'hayyupan ta'un hiya.

Hay Numpahhiwan Di A'at Da Adam I Kristu

12 Hidin numbahulan din hopap di tagu ya i diyey nihipunana ta
an naminday tagu ya amod onda mumbahul. Ya gapu i diyen bahul
ya nawaday ate ta hiya nan an namin di tagu ya mateda an gapuh
numbahulanda. 13 Ya hidin agge ni' nidat nan tugun Apu Dios i Moses
ya adi ma'awatan nadan tataguy a'at di bahul te ma"id nan tugun an
mangipa'innilah a'at di bahul. Mu na'innilan numbahulda damdama 14 te
an namin nadan tatagu an nihipun i Adam ta inggana i Moses an nidatan
nan tugun Apu Dios ya nateda an ta'on on adi umat hinan nibahhawan
Adam di eda numbahulan.

Te hidiyen inat Adam ya ni'laggat ta'un namin an tatagu. Ya atbohdih
nan inat nan ohan nitnud i hiya an hi Jesu Kristu an mabalin an
mi'laggat ta'u namin. 15 Mu hay numbalinan nan inatda ya ongal di
numpahhiwana. Te gapuh nan bahul an inat din hi Adam ya maten
namin di tagu. Mu gapuh nan homo' Jesu Kristu ya dakol i dita'uy
mabalin an mibilang hi maphod. 16 Ya hay oha boh numpahhiwanda ya
gapu i diyen numbahulan Adam ya madusaday atagutagu. Mu gapuh nan
homo' Apu Dios an impatigon Jesu Kristu ya mabalin an mapakawan an
namin nadan numbahulan ta'u ta way atonan mangabulut i dita'u hi'on
kumulug ta'un hiya. 17 Te nan numbahulan nan ohan tagun hi Adam di
linummuh atayanot di atagutagu. Mu gapuh nan ongal an homo' Apu
Dios ya mabalin an mibilang ta'uh maphod an gapuh nan inat Jesu
Kristu. Ta mabalin an mi'tagu ta'un hiyah inggana. Ya middum ta'un Jesu
Kristu an mun'ap'apu hinan pun'ap'apuwana.

18 Ta athidiy a'atna an numbahul hi Adam hidin hopapna ta hidiyey
gapunah adusaan an namin di tagu. Mu gapuh nan inat Jesu Kristu
ya mabalin an pakawanon Apu Dios nadan bahul di tatagu ta ibilang
dita'uh maphod ta way aton ta'un mi'tagun hiyah inggana. 19 Ya gapuh
agge nangunudan di ohan tagu i Apu Dios ya hidiyey nilagatan ta'un
atagutagu ta hiya nan nabahulan ta'un namin. Mu gapuh nangun'unudan
di ohan tagu i Apu Dios ya dakolday mibilang hi maphod.

20 Hidin agge ni' nidat nadan uldin ta'un Judyu ya nabahulanda tuwaliy
tatagu. Ta hidin wada mo nan uldin ya namamay eda numbahulan te hay
aggeda nangunudan i diyen uldin. Mu ta'on on athidi ya ongal damdamay
homo' Apu Dios. 21 Ta hiya nan ma'awatan ta'u an hay bahul di gumalat hi
e ta'u ihi"anan i Apu Dios hi inggana. Mu gapuh nan homo'na ya mabalin
an ibilang dita'uh maphod ta way aton ta'un mi'tagun hiyah pidwana an
gapuh nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

6 1 Hay immannung ya hi Apu Dios ya ongal di homo'na. Mu adi
mabalin hi alyon ta'uy ta'on on inaynayun ta'un bumanahubbahul
ta wan ma'udman di homo'nan dita'u. 2 Te dita'u ya inwalong ta'u nadan

pumbahulan te hidiyey inyaten Jesu Kristu. Ot undan attaon ta'u bon
aton dadiyen pumbahulan? 3 Innila ta'u an din nabonyagan ta'u ya
ipa'innilanay e ta'u nidduman i Jesu Kristu ta ay ta'u ni'yate i hiyah din
natayana. 4 Te hidin numpabonyagan ta'u ya nipatigon ay ta'u ni'lubu'
i Kristu hidin natayana. Mu gapuh nan ongal an abalinan Amana ya
minahuwana ta athidi bon dita'u an waday balun pi'taguwan ta'u.

Hay Pangidinongan Ta'uh Nadan Pumbahulan
(Pilipay 3:10)

5 Ta athidiy a'atna an ay ta'u ni'yate i Kristu ot mi'laggat ta'u boh
din timmaguwana. 6 Te innila ta'u an din a'at ta'u ni' hidin agge ta'u
kimmulugan ya ni'pata' hinan krus i Jesu Kristu ta nibilang moh nate. Ta
bokon mo nan naminhod ta'un mangat hinan adi maphod di mummandal
i dita'u. 7 Te umat hinan naten tagu an ma''id mo ha atonan mumbahul.
8 Ta hiya nan gapu ta ay ta'u ni'yate i Kristu ya mamati ta'un mi'tagu
ta'u bon hiyah nan balun itaguwan. 9 Te hi Kristu ya namahuwan hidin
natayana. Ot adi mo mabalin hi mumpidwan mate te inabaknay ate. 10 Te
hidin natayana ya namingpinghan an inyatenay bahul di tagu ta hiya
nan adi mo mahapul bo an umali ta ipidwanan mate. Te hiya ya matagu
ta nan pohdon Apu Dios di inaynayunan aton. 11 Ot maphod on athidi
damdamay aton ta'u an ibilang ta'un ni'yate i Kristu nadan adi maphod
an a'at ta'u. Ta wan ad uwani ya nan ipabaktuwan Apu Dios di aton ta'u
te hidiyey atigan di nidduman ta'un Jesu Kristu an namahuwan.

12 Ta hiya nan mahapul an idinong ta'un mangat hinadan adi maphod
an impa'inghan tun adol ta'u ta bokon mo nadan pumbahulan di amod
on ta'u aton. 13 Ta adi ta'u goton an iyabulut tun adol ta'un mangat hi adi
maphod. Ta hay maphod ya iyukod ta'uy adol ta'un Apu Dios ta hanan
pohdonan pangiyusalan i dita'uy ma'at. Te hidin hopapna ya ay ta'u
nate mu ad uwani ya nahukkatan moy a'at ta'u ta ay ta'u timmagu. 14 Ya
maphod ta ad uwani ya adi amod on ta'u mumbahul te nan homo' Apu
Dios di pundinolan ta'u an bokon nan uldin ta'un Judyu.

Hay Mummandal I Dita'u

15 Ma''id ha mapto' ya wadan da'yuy mangali hi ot at'ehnan bokon
mo nan pangunudan hinan uldin di ma'ahhapul ya ta'on mo on ta'u
inaynayun an mumbahul ot hom'on dita'u damdaman Apu Dios.
Mu nibahhoh naen punnomnom. 16 Te undan aggeyu innila an nan
kumpulnan un'unudon ta'u ya hidiyey mummandal i dita'u? Ta umat i
ha ohah tagu an onha nan pinhodnan adi maphod di atona ot hidiyey ay
mummandal i hiya ta hidiyey lummuh ihi''anana i Apu Dios hi inggana.
Mu hi Apu Dios ey un'unudona ta hiyay ay mummandal i hiya ya hidiyey
pangibilanganan hiya hi maphod.

17 Ta hiya nan ongal di punhanaa' i Apu Dios ta ad uwani ya nan
nipa'innilan da'yu an nahamad an tudtuduna di unudonyu. 18 Ta bokon
mo hi Satanas di mummandal i da'yu an adi umat hidin hopapna. Ta
ad uwani ya hi Kristu moy mummandal i da'yu ta hiya nan mabalin an
maphod di pangatyu. 19 Ya hanadan impa'ingha ta'un pumbahulan ya
ipaddung'uh nan baal ta nalakah ma'awatan ta'un tatagu. Te handi ya
hi Satanas di ud baal i dita'u te hanadan adi maphod an pinpinhod ta'uy
ina'inat ta'u. Mu ad uwani ya hi Jesu Kristu moy Ap'apu ta'u ta hiya nan
mahapul an hanadan pohdonay un'unudon ta'u.
20 Handi ni' ya hanadan pumbahulan di mummandal i dita'u ta ma"id
ha abalinan ta'un mangat hinan pohdon Apu Dios. 21 Mu innila ta'u an
ma"id ha maphod hi numbalinan dadiyen ina'inat ta'u. Te na'innilan hay
pumbalinan dadiyen adi maphod an pangat ya hay e ihi"anan i Apu Dios hi
inggana. Ta hiya nan ad uwani mon kimmulug ta'u ya bumain ta'un mangat
i dadiyen ina'inat ta'u. 22 Ot maphod ta ad uwani ya waday abalinan ta'un
adi mumbahul te hi Apu Dios moy un'unudon ta'u. Ot hay ma'at hinan e ta'u
pangatan hinan pohdona ya nan e ta'u pi'taguwan i hiyah munnananong.
23 Te hay dusan di bahul ya ate an ihi"anan i Apu Dios hi inggana. Mu
nan ihmo' Apu Dios ya nan itaguwan hi munnananong an gapuh nan
nangabulutan ta'u i Jesu Kristu an Ap'apu ta'u.

Bokon Mo Nan Tugun Di Mummandal I Dita'u

7 1 Da'yun i'iba, innila' an ma'awatanyu tun ibaga' te an namin ayu
ya innilayu an nan uldin ya mahapul an unudon nadan tatagu ta
ingganah onda mate ya ahi mapogpog di pangunudanda. 2 Te umat hinan
a'at di nalahin an hinan uldin ya adi mabalin hi mumbintan nan babai
hi'on matagu nan ahawana. Mu nate'eh diyen ahawana ya ahi mohpe
mabalin an ukod i hiya. 3 Mu onha agge nateh ahawana ya nalahin hi
udum ot inluktapnah diyen ahawana. Mu nate'e nan ahawana ya mabalin
an mumbintan mohpe ot adi mipagol hinan uldin.
4 Ta athidin dita'u an i'iba an hay mabalin an mamogpog hinan
pangunudan ta'uh nan uldin ya hay ate. Ya immannung an ay ta'u ni'yate
i Jesu Kristu hidin natayana. Ta hiya nan adi mo mahapul an idinol ta'uh
nan uldin ta'un Judyu ta hi Jesu Kristu an nate ot tumagu di un'unudon
ta'u ta mabalin mohpen aton ta'u nadan pohdon Apu Dios. 5 Te hidin agge
ta'u ni' kimmulugan ya nadan pinpinhod tun adol ta'uy ina'inat ta'u an
ta'on on innila ta'un mipagol hinan uldin ta'un Judyu mu hiyah diyen
inat ta'u damdama. Mu dadiyen ato'aton ta'uy lummuh ihi"anan ta'u i
Apu Dios hi inggana. 6 Mu maphod ta ad uwani ya kimmulug ta'un Jesu
Kristu ta nan balun aton an mangun'unud i Apu Dios an ituddun nan
Espiritunay unudon ta'u. Ta adi ta'u mo idinol hinan pangunudan ta'uh
nan uldin di pi'taguwan ta'u i Apu Dios.

Nan Tugun Di Mangipa'innilah A'at Di Pumbahulan

7 Ma"id ha mapto' ya hay punnomnomyu ya nan uldin ta'un Judyu di
lummuh pumbahulan mu adi athidi. Te hidiyen uldin di mangipa'innila
an numbahul ta'u hi'on waday imbahho ta'u i diyen uldin an umat hinan
alyonay, Adiyu amohan di wadah nadan ibbayu. Onha nin ma"id hidiyen
tugun ot ma"id ha panginnilaan an nan amoh ya pumbahulan. 8 Mu hidin
na'innilaan ta'uh nan uldin an pumbahulan hidiye ya onnot on namamay
amoh ta'u. Ot onha nin ma"id hidiyen ni'uldin ot ma"id ha panginnilaan
ta'uh a'at di bahul. 9 Te umat i ha"on an hidih din agge' ni' na'awatan di
a'at nan Nitudo' an Tugun ya alyo' eh'ay nipto' nadan at'atto' an ma"id
ha bahul'u. Mu hidin na'awata' di a'atna ya onnot otahan namamay
naminhod'un mangat hinadan pumbahulan ta na'innilan ma"id ha niyata' i
Apu Dios. 10 Ta namaag nan tugun an nidat i Moses an mangitudduh nipto'
an pangat ya onnot boh on hidiyey gumapuh ataya' te adi' abalinan an
aton hidiyen uldin. 11 Te on'uot inyal'alan nangat hinadan mipagol i diyen
uldin ta hay adol'uy hina'ul'u. Ta hidiyey lummuh ihi"ana' i Apu Dios.
12 Immannung an nan tugun Apu Dios ya maphod ya ma"id ha
nibahhoh nadan nituddun mahapul an ma'unud. 13 Ta hiya nan adi
mabalin hi alyon ta'uy nan maphod an tugun di lummuh e ta'u ihi"anan
i Apu Dios. Te hay gapunah ihi"anan di tatagu i Apu Dios ya nan
pangatandah nan ipagol nan tuguna. Ta nan nituddun mahapul an
unudon di nangipa'innilan ha"on an ongal di bahul'u.

Ma"id Ha Abalinan Ta'un Mangat Hi Maphod

14 Innila' an nan tugun an nidat i Moses ya nalpuh nan Espiritun Apu
Dios mu ningamut i ha"on an tagu an impa'ingha' nadan pumbahulan.
Ta hiya nan gahin hi ato' te hiyay ud baal i ha"on. 15 Ta namaag hanadan
maphod an pohdo' an aton ya bokon dadiyey inat'u. Ya hanadan adi
maphod an agge' pinhod an aton ya dadiyey ato'ato'. Ta nganne nin
mahan pibo ha athituh a'at'u? 16 Mu hituwen agge' naminhodan hinadan
adi maphod an ato'ato' di atigana an abuluto' an nipto' nan uldin ta'un
Judyu. 17 Te nadan ato'ato' an pumbahulan ya bokon hay nomnom'uy
nalpuwana mu ningamut an hidiyey pohpohdon tun adol'u. 18 Te innila'
an tun a'at'u ya adi maphod. Ta hiya nan ma"id ha abalina' an mangat hi
maphod an ta'on on dadiyey pinhod'un aton. 19 Te tanganu on namaag
hanadan maphod an pinhod'un aton ya bokon dadiyey ato'? Ta hanadan
adi maphod an agge' pinhod di agagga on inat'u. 20 Ta hidiyey gapunah
nangalya' hi bokon hay nomnom'uy nalpuwan dadiyen ato'ato' te nalpuh
nan adi maphod an impa'inghan tun adol'u.
21 Ot ad uwani ya ma'awata' di a'atna an ta'on on alyo' di nadan maphod
di ato' ya adi' abalinan an onnot on hanadan adi maphod di ato'ato'.

22 Manu te hay nomnom'u ya pinhod'un nan tugun Apu Dios di unudo'.
23 Mu tun adol'u ya nadan pumbahulan di atona. Ta hiya nan ta'on on
alyo' di hanan maphod di ato' mu indani on niploh nan nibahho an
pohpohdon tun adol'u an dadiyey paddungnay namobod i ha"on. 24 Ta
hiya nan nunhiglan mahkit di nomnom'u te innila' an ma'ahhapul'u ha
mamoddang i ha"on ta wan mabalin an adi' unudon nan pohdon tun
adol'u ta adiya' mihi"an i Apu Dios. 25 Mu ongal di punhanaa' i Apu Dios
te gapuh nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya himmo'a' i hiya.

Ta athinan nunduway a'at'u te pohdo' an unudon nan tugun Apu Dios
mu wada damdama nan a'at'u tuwalin amod ona' mumbahul.

Nan Espiritun Apu Dios
(Galasya 5:16-18)

8 1 Maphod ta dita'un mangun'unud i Jesu Kristu ya adi dita'u mo
dusaon i Apu Dios ta adi ta'u mihi"an i hiya. 2 Te gapu ta niddum ta'u
mo i Jesu Kristu ya wada mon dita'u nan Espiritun Apu Dios an nanukkat
hinan a'at di nitaguwan ta'u ta bokon mo nan pumbahulan an mangihi"an
i dita'un Apu Dios di amod ta'u aton. 3 Ot bokon nan pangunudan ta'uh
nadan uldin ta'un Judyu di a'aanan di bahul ta'u te adi ta'u abalinan
an mangunud hinadan nibaga i diyen uldin. Mu manu'eh mabalin an
pakawanon mohpen Apu Dios di bahul ta'u ya gapu ta hinnagna nan
Imbabalena ta numbalin hi tagu an umat i dita'u ta hiyay nangiyateh
bahul ta'u. 4 Ta hiya nan wada mohpey abalinan ta'un mangat hi nipto' an
wadah nadan uldin ta'un Judyu. Mu gahin di nan ituddun nan Espiritun
Apu Dios di unudon ta'u an bokon nadan pohdon ta'u. 5 Te nan tagun nan
a'at ta'u tuwaliy inaynayunan aton ya hidiyey panginnilaan an athidi boy
wadah nomnomna. Mu nan tagun nan ituddun nan Espiritun Apu Dios
di unudona ya atbohdin hidiyey pangiyohhaanah nomnomna. 6 Ot nan
tagun nan impa'inghana tuwaliy ato'atona ya mihi"an i Apu Dios. Mu nan
tagun nan itudtudun nan Espiritun Apu Dios di un'unudona ya waday
linggop di nitaguwana ya mi'tagu i Apu Dios hi inggana. 7 Mu nan tagun
nan impa'inghana tuwaliy inaynayunan aton ya hiyay mi'buhul i Apu
Dios te adina unudon nan tuguna te ma"id ha abalinanan mangunud. 8 Ta
ma"id mo bo ha atonan mangipa'amlong i Apu Dios.

9 Mu maphod ta adi athidin dita'u te wadan dita'u nan Espiritun Apu Dios
an hiyay mangitudduh aton ta'u ta bokon mo nan pohpohdon di adol ta'uy
ato'aton ta'u. Te nan tagun ma"id nan Espiritun Kristu i hiya ya agge niddum
i Kristu. 10 Ot wada'eh Jesu Kristu i dita'u ya ta'on on mate tun adol ta'u
an gapuh bahul mu wadan dita'u nan balun pi'taguwan te imbilang dita'u
i Apu Dios hi maphod. 11 Hi Apu Dios ya minahuwanah Jesu Kristu hidin
natayana ta hiya nan atbohdiy atona i dita'u an ta'on hi mate tun adol ta'u
mu mahuwan dita'uh pidwana an gapuh nan Espirituna an wada i dita'u.

12 Ta hiya nan mahapul an idinong ta'u nadan nibahhon impa'ingha
ta'u. 13 Te onha nan nibahhon impa'inghan di adol ta'uy inaynayun
ta'un aton ot hidiyey gumalat hi ihi"anan ta'un Apu Dios hi inggana. Mu
abuluton ta'u'e nan boddang nan Espiritun Apu Dios i dita'u ta idinong
ta'u nadan adi maphod an impa'ingha ta'u ya umannung an mi'tagu ta'uh
inggana. 14 Te na'innilan nadan tatagun mangunud hinan ituddun nan
Espiritun Apu Dios ya diday mibilang hi i'imbabalena. 15 Ta hiya nan hay
maphod ya bokon mo nan takut ta'uy mummandal i dita'u an adi umat
hidin hopapna. Te niddum mo nan Espiritun Apu Dios hi nitaguwan ta'u
ta numbalin ta'uh i'imbabalena ta hiya nan waday dinol ta'un mangibaga
i Apu Dios hi hi Ama ta'u. 16 Te nan Espirituna di mangipa'innila an
dita'u ya i'imbabale dita'un Apu Dios. 17 Ot gapu ta i'imbabale dita'un
Apu Dios ya waday idatnan dita'u an umat hinan indatna i Jesu Kristu.
Mu ta'on on dita'u ya munligat ta'u an umat hi nunligatan Jesu Kristu an
gapuh pangun'unudan ta'un hiya ya ahi ta'u damdama mipabaktu hitun
ipabaktuwanah pidwana.

Hay E Pangipaphodan Apu Dios Hi An Namin An Limmuna

18 Mu innila' an nadan pumpalpaligatan ta'uh ad uwani ya ma"id ha
nipaddunganah nan maphod an ahi ma'at i dita'uh pidwana an nan e
pangipabaktuwan Apu Dios i dita'u. 19 Ta hiya nan an namin nadan
limmun Apu Dios ya ayda ma"aptuh pangipabaktuwan Apu Dios hinadan
i'imbabalena. 20 Te an namin nadan limmuna ya naluman din a'atda
hidin numbahul da Adam i Eba. Mu hidiyen e nalumanan di a'atda
ya adi minaynayun 21 te madatngan han algon an namin di limmun
Apu Dios ya mipaphodda ta mapogpog moy eda adadagan ta adida
matano' ta umatda i dita'un i'imbabalena hitun pangipabaktuwana
i dita'u. 22 Te nihipun i diyen numbahulanda ya mumpalpaligatdan
namin nadan limmun Apu Dios an manmannod hinan ipaphodanda.
Nan pumpaligatanda ya nipaddung hinan ligat nan babain mun'ayyam.
23 Mu bokon dida ya ammuna te ta'on on dita'un nangipidduman Apu
Dios hinan Espirituna an hiya nan namangulun indatnan dita'u ya hiya
damdaman maligligatan ta'uh e ta'u panpannodan hi pangipatigan Apu
Dios an dita'uy i'imbabalena. Mu ma'at'e moh diye ya mahukkatan di adol
ta'uh nan balun adol. 24 Ta nihipun hi nangihwangan Jesu Kristu i dita'u
ya hituwey hadhaddon ta'u. Mu innila ta'un agge ni' na'at te onha na'at ot
adi ta'u hadhaddon. Ta hiya nan hadhaddon ta'uy a'atana. 25 Mu madinol
ta'un mipa'annung hi pidwana ta hiya nan anusan ta'un manmannod.

26 Ya hay bumoddang i dita'uh nan panpannodan ta'u ya nan Espiritun
Apu Dios. Te dita'u ya nakapuy ta'u an ta'on on nan pundasalan ta'u ya
agge ta'u innilay maphod hi ibaga ta'un Apu Dios. Mu nan Espirituna ya
hiyay mangibaga i hiya an namamah nan e ta'u inomnoman an adi ta'u

pi'ibagga. 27 Ya hi Apu Dios an nanginnilah nan wah nomnom ta'un tatagu
ya innilana boh diyen pohdon nan Espirituna hinan nangidasalanan
dita'u te an namin nan ibagan nan Espiritu ya miyunnudan hinan pohdon
Apu Dios.
28 Dita'un pinto' Apu Dios hi tataguna an naminhod i hiya an mangat
hinadan ninomnomna tuwalin aton ta'u ya an namin di ma'ma'at i dita'u
ya pumbalinonah iphodan ta'u. 29 Te hidi tuwalin hopapna ya innilan Apu
Dios nadan immannung an umunud i hiya. Ya atbohdin ninomnomna
tuwali nan pinhodnan a'atda ta miyunnudan hinan aphod nan
imbabalenan hi Kristu ta hiyay mumbalin hi panguluwan ta'un kimmulug
i hiya. 30 Ot dita'un pinto'nan umunud i hiya ya ninonomnomna tuwali
nan pinhodnan pumbalinan ta'u. Ya ibilang dita'uh maphod i hiya
te pinakawanay bahul ta'u. Ya udum hi algo ya milaggat ta'uh nan
anabaktuna.

Hay A'at Di Pamhod Apu Dios

31 Ad uwani ya madinol ta'u. Te hi Apu Dios ey mangipapto' i dita'u ya
adi ta'u mo tumakut an ta'on hi nganneh diyen ma'at i dita'u. 32 Te hiya
ya aggena inukuhan an nangiyabulut hinan binuktung an Imbabalena
ta hiyay nangiyateh bahul ta'un namin. Ot undan hanada'en mahapul
ta'u ya adi dita'u hom'on ta adina idat. 33 Ya pinakawan Apu Dios
di bahul ta'u ta imbilang dita'uh maphod. Ot ma"id ha ohah taguh
abalinana an mangibaga i Apu Dios hi nabahulan ta'un tataguna. 34 Ya
athidi bon ma"id ha taguh abalinanan mangibagah nabahulan ta'u ta
mihi"an ta'un Apu Dios te hi Jesu Kristu di nangiyateh bahul ta'u ot ahi
mahuwan Amana. Ta wahdi moh way winawwan Apu Dios ta hiyay
mangihapit i dita'u. 35 Ot ta'on on nadan nunhiglan inomnoman ta'u onu
nan nunhiglan ligaton ta'u onu nan pamalpaligatandan dita'u an gapuh
pangatan ta'uh nan pohdon Apu Dios onu nadan atatakut an ma'at i
dita'u onu hay pamatayanda i dita'u ya madinol ta'un ipapto' dita'un Jesu
Kristu an gapuh nan pamhodnan dita'u. 36 Te wada tuwali din impitudo'
Apu Dios an alyonay, Gapuot teeh pangun'unudanmin hiya ya on da'mi
patpatayyon an umat amih nan kalnero an nidadaan an mapalti. Te hay
punnomnom di tatagu i da'mi ya umat amih nan kalneron nun'appit hi
mapate.[1]
37 Mu ta'on hi athinay ma'at i dita'u ya waday dinol ta'un Jesu Kristu
te ongal di pamhodna i dita'u. 38 Ot ad uwani ya ta'on on alinah patayon
dita'u mu adi mabalin hi ihi"an dita'uh nan pamhod Apu Dios. Ya ta'on on
hanadan anghel onu nan udum an adi matigo ot ma"id ha abalinandan
mamahbah hinan pamhod Apu Dios i dita'u. Ya atbohdin ta'on on

---

[1] **8:36** Psalm 44:22

nganneh diyen ma'at i dita'uh ad uwani onu hi udum an algo ya hiyah
diyen adi maluman nan pamhod Apu Dios i dita'u. 39 Ya ta'on on nadan
wah ad lagud onu nadan wah ad dalom onu nadan kumpulnan nalmu ya
adida abalinan an mangihi"an i dita'uh nan pamhod Apu Dios an gapuh
nan nidduman ta'un Jesu Kristu an Ap'apu ta'u.

Hay E Pamto'an Apu Dios Hinadan Tataguna

9 1 Ha"on ya gapuh nan nangunuda' i Kristu ya immannung tun ibaga'
i da'yu an adiya' munlayah. Ya innila' an ta'on on nan Espiritun
Apu Dios ya innilanay wah nomnom'u 2 an nunhiglan umukayungana'
an gapuh adi kumulugan nadan ibba' an Judyu 3 an onha mabalin ta
ha"on di madusa ta mihi"ana' i Jesu Kristu ta ha"on di manandih nan
eda adusaan an gapuh adida kumulugan ot abuluto'. 4 Te da'miy tinanud
Israel an imbilang Apu Dios hi i'imbabalena. Ya da'miy nangipatiganah
anabaktuna ya nangidatanah nan tugun. Ya da'miy nangibagaanah nadan
ahina aton. Ya intuddunan da'miy aton an mundayaw i hiyah nan Templo.
5 Ya handidan a'ammodmiy ma'al'alih din hopapna ya diday namanguluh
pinto' Apu Dios hi tatagunah din nadne. Ya ta'on on nan Kristu an Dios
ya da'min tinanud di nalpuwana. Ot hiyay madayaw hi ingga'inggana.
Amen!

6 Ta'on on dakol hinadan Judyu di adi kumulug ot adi damdama
mabalin hi alyon ta'uy imbahhon Apu Dios nan inalina. Te ta'on on diday
ma'alih holag Israel ya adina ibilang didan namin hi imbabalena 7 an
ta'on on holag Abraham dida. Te inalin Apu Dios i Abraham di, Nadan
holag nan imbabalem an hi Isaac ya abuh di ibilang'uh imbabale'. 8 Hay
pohdonan ibaga ya adi an namin nadan tinanudana ya ibilang Apu Dios
hi imbabalena. Te ammuna nadan niyayyam an gapuh nipa'annungan
nan imbagan Apu Dios di mibilang hi holag Abraham. 9 Te hidin
nangibagaana i Abraham hi mawaday imbabalena ya alyonay, Hitun
pumbangngada' an mala"uh di hintawon ya mun'ayyam hi ahawam an hi
Sarah i han lala'i.[m]

10 Ya ta'on on din nundappel an inyayyam Rebekah an ahawan Isaac
an hi apumin Judyu 11 ya diday nipa'annungana an hi Apu Dios ya hiyay
mamto' hi tataguna te hidin numbutyug hi Rebekah i dadiyen dappel
an imbabalena an ma"id ni' ha inatdah maphod onu adi maphod 12 ya
ni'hapit mo tuwalih Apu Dios i hiya an alyonay, Nan panguluwan an
iyayyammu ya hiyay munhilbih hinan udidiyan.[n]

Ot hituwey panginnilaan ta'u an bokon nan maphod an aton ta'un
tatagu di gapunah pamto'anan dita'u. 13 Ta umat hinan impitudo'nan
alyonay, Hi Jacob di pinto"u an bokon hi Esau.[o]

---

[m] **9:9** Hidin Hopapna 18:10 [n] **9:12** Hidin Hopapna 25:23 [o] **9:13** Malakay 1:2,3

14 Ta ma''id ha mapto' ya alyonyuy, At'ehna ot nibahho moy pangat
Apu Dios? Mu adi athidi 15 te hay imbagan Apu Dios i Moses ya
alyonay, Hom'o' nadan pinhod'un hom'on.[p] 16 Ta hay pammo'an Apu
Dios hi ohan tagu ya agge niyunnudan hi punnomnom di tagu onu
gapu ta maphod di pangat diyen tagu. 17 Te umat hinan impitudo'
Apu Dios an a'at nan patul hi ad Egypt hidin nadne an alyonay,
Hinaen sa'admu ya ha''on di nangdat ta wan gapu i he''a ya mipatigo
nan ongal an abalina' ta mipa'innilay a'at'uh abobboble.[q] 18 Athidiy
a'at Apu Dios an hom'ona nadan pohdonan hom'on mu wadada
boy inganuyna ta ukoddan manginaynayun hinan adi maphod an
at'atonda.

Hay A'at Di Homo' Ya Bungot Apu Dios

19 Mu ta'on on athidi ya adiyu alyon di, Ot bokon ta'u mo bahul hi'on
adi dita'u abuluton i Apu Dios. 20 Te undan nganne ta'u ihya ta pahiwon
ta'u nan ninomnom Apu Dios hi atona? Umman dita'u'en tatagu ya
umat ta'uh nan pito' an banga an adi mabalin hi munlili ta alyonah
nan nangapya i hiyay, Tanganu on athituy nangapyam i ha''on?[r] 21 Te
nan mun'apyah pito' an banga ya ukod i hiyah nan pohdonan aton.
Ta onha duway ninomnomnah apyonah banga ta nabalbalol di oha
ya nalakay nginan di oha ot ukod i hiya. 22 Athidiy a'at Apu Dios an
ukod i hiyah nan pohdonan aton i dita'un limmuna. Ot nadan tatagun
nidadaan an madadag an gapuh nadan adi maphod an at'attonda ya
agge nibahhoh Apu Dios hi'on bumungot i dida. Te hidiyey atigan di
aggena naminhodan hinadan nibahhon pangat. Mu ingganah ad uwani
ya an'anusana ni' dida 23 ta way atonan mangipa'innilah anabaktuna
i dita'un pinto'na tuwalin hom'ona te pinhodnan innilaon ta'uh diyen
a'atna ta way aton ta'un mi'laggat hinan anabaktuna. 24 Ya maphod ta
pinto' dita'un Judyu ya ta'on on hanadan bokon Judyu. 25 Te impitudo'
Apu Dios i Hosea an alyonay, Nadan tatagun agge' ni' imbilang hi
tatagu' ya ibilang'u mo didah tatagu'. Ta pohpohdo' mo dida an ta'on
on ma''id ha pamhod'un didah din hopapna. 26 Te ha''on an wadawadan
Dios ya handidan alyo' ni' hi bokon'u tatagu ya ibilang'u didah
imbabale' hi ad uwani.[s]

27 Ya atbohdih din hi Isaiah an inalinay, Ta'on on dakkodakkol nadan
tinanud Israel ta umatdah dinakol di panag[t] hinan da'ging di baybay
mu oh'ohha i dida han mi'tagu i Apu Dios. 28 Te lo'tat ya pa'ibagonan
dusaon nadan tataguh tun luta.[u]

---

[p] **9:15** Hay Nakakan 33:19 [q] **9:17** Hay Nakakan 9:16 [r] **9:20** Isaiah 29:16
[s] **9:26** Hosea 1:10 [t] **9:27** Hay pangalin di udum hinan panag ya gahal.
[u] **9:28** Isaiah 10:22,23

29 Ya hay oha boh inalin Isaiah ya alyonay, Onha nan ongal di
abalinanan Dios ya adi dita'u ihwang ta ma"id ha ibatina i dita'u ot wan
hay ma'at i dita'u ya umat hinan na'at hi ad Sodom ya hi ad Gomorah.[v]

Hay Agge Kimmulugan Nadan Tinanud Israel

30 Ma"id ha mapto' ya alyon ta'uy, Manu boh nadan bokon Judyu
te nibilangdah maphod an gapuh kimmuluganda an ta'on on ma"id
ha ninomnomdah din hopapna hi pangipaphodan Apu Dios hinan
niyatandan hiya. 31 Mu dita'un tinanud Israel ya inat ta'uy abalinan ta'un
mangun'unud hinan tugun ta wan mibilang ta'uh maphod mu agge ta'u
damdama nibilang hi maphod. 32 Tanganu nin on athidiy na'at? Manu'e
ya nundinol ta'uh nan abalinan ta'u an bokon hi Apu Dios di nundinolan
ta'u. Ta gapuh agge ta'u kimmulugan i Jesu Kristu an hiya nan mi'alig
hi batu ya paddungnay hiyay ihali'dudan ta'u. 33 Ya impitudo' tuwalin
Apu Dios hidin nadney a'at nae an alyonay, Hinan bobleh ad Zion ya iye'
hidi han mi'alig hi batu an ihali'dudan di tatagu ya mi'alig boh doplah
ta agahanda mu nadan mangabulut i hiya ya adida muntutuyuh eda
nundinolan i hiya.[w]

10 1 Ibaga' i da'yun i'iba' an hay pohdo' ahan ya hay e pi'taguwan
nadan ibba ta'un Judyu i Apu Dios. Ta hiya nan idasadasala' dida.
2 Te patiyo' an nomnomnomondah Apu Dios mu ningamut an nibahhoy
atondan mangun'unud i hiya 3 te adida ma'awatan nan aton Apu Dios an
mangipaphod hinan niyatandan hiya. Ta hanadan madadawoh i dida an
nalpuh nomnomday ato'atonda. Ta hiya nan adida patiyon nan aton Apu
Dios an mangipaphod i dida. 4 Te aggeda innila an hay ipa'innilan nan
uldin ta'un Judyu ya hi Jesu Kristu ya hiyay mabalin hi mangipaphod hi
nitaguwan nadan mundinol i hiya.

5 Hay intudo' Moses hi mahapul hi aton di ohan tagu ta ibilang Apu
Dios hi maphod ya hi'on un'unudon an namin nadan tugun Apu Dios.
Mu na'innilan ma"id i dita'u ha abalinanan aton hidiye.[x] 6 Mu nan e
pangibilangan Apu Dios i dita'u hi maphod an gapuh kimmulugan ta'u
ya nitudo' tuwalin alyonay, Agge naligat ta adiyu alyon hi nomnomyu di,
Undan nganne ihyay mabalin hi umeh ad abunyan ta pa'aliyonah Jesu
Kristu ta way atonmin mangunud hinan ibagana?[y] 7 Onu undan nganne
ihyay mabalin hi umeh awadan di numpun'ate ta ena awiton hidi ta way
atonmin mangunud hi ibagana?

8 Adi mahapul an ma'at datuwe te hay mahapul ya nan e ta'u
pangabulutan i Jesu Kristu ya abuh an hiyah naey emi ipa'in'innila
an umat hinan impitudo' bon Apu Dios an alyonay, Agge naligat hi

---

[v] **9:29** Isaiah 1:9 [w] **9:33** Isaiah 8:14; 28:16 [x] **10:5** Lebitikus 18:5
[y] **10:6** Deuteronomy 30:12

panginnilaan ta'u te an namin ta'u ya mabalin an nomnomnomon ta'uy
a'atna ya mabalin an dita'u boy mangipa'innilah nadan udum.[z] 9 Te hay
mahapul ta ahi mabalin an mi'tagu ta'un Apu Dios ya patiyon ta'u an hi
Jesu Kristu ya minahuwan Apu Dios hidin natayana. Ya abuluton ta'un
hiyay Ap'apu ta'u. Mu mahapul bon ibaga ta'uy kimmulugan ta'uh nadan
ibba ta'un tatagu. 10 Te nan tagun iyukodnay nitaguwana i Jesu Kristu ya
ipa'innilaanay kimmuluganah ibbanan tagu ya hiyay ibilang Apu Dios hi
maphod. 11 Ya impitudo' bon Apu Dios an alyonay, Nan tagun mangidinol
i Jesu Kristu ya ma"id ha puntutuyuwanah ena kimmulugan[a] 12 an ta'on
on Judyu onu bokon. Te hi Apu Dios ya ma"id ha pangituppuganah
hom'onah nadan mumpaboddang i hiya. Te hiya ya abuh di nahamad
hi Ap'apu ta'u. 13 Te impitudo'na tuwalin alyonay, An namin nadan
immannung an mumpahmo' i hiya ya mi'tagudan hiya.[b]

14 Hay oha ya undan pamaaggon mumpaboddang nadan tatagu i
hiya hi'on aggeda kimmulug i hiya? Ya nganney atondan kumulug
hi'on aggeda dingngol di a'atna? Ya nganney atondan mangngol
hi'on ma"id ha e mangipa'innilah a'atna? 15 Mu nganney atondan e
mangipa'innila hi'on ma"id ha mannag i dida? Hiyah naey ibalinan
nan impitudo' Apu Dios an alyonay, Umipa'amlong hi panigan hinadan
umalin mangipa'in'innilah nan a'at di e ta'u pi'taguwan i Jesu Kristu.[c]
16 Mu adi an namin nadan mangngol ya kumulugda. Ta hiya nan
hay inalin Isaiah ya alyonay, Nganne nin mahan ha mamatih nadan
ipa'innilami?[d] 17 Mu ta'on on athidi ya na'innilan hay e ihamadan nan
pangulug di tatagu ya hay pangngolandah nan tudtudun Kristu.

18 Mu nadan agge kimmulug an Judyu ya adi mabalin hi pambalday
aggeda nangngolan hinan hapit Apu Dios te an naminda ya
dingngolda te impitudo' Apu Dios an alyonay, An namin di tataguh
abobboble ya dingngolda te nipa'innilah ingganah nan pogpog tun
luta.[e]

19 Ot adi mabalin hi agge dingngol nadan Judyu di a'atna te ta'on
on hi Moses hidin nadne ya imbagana nan paningal Apu Dios i didah
aggeda nangunudan an alyonay, Hom'o' nadan udum an tatagun
bokon Judyu an agge nanginnilah a'at'u ta way atonyun Judyu an
bumohbohol hi amohyu.[f]

20 Ya athidi boy imbagan Isaiah an alyonay, Ha"on ya impa'innila'
di a'at'uh nadan udum an tatagu an ta'on on adiya' hapulon ya adiya'
nomnomnomon i dida. Ta ad uwani ya aya' hinama' i dida.[g]

21 Ot ibagana bon dida nan imbagan Apu Dios an a'atdan Judyu
an alyonay, Nunhiglada bo aya te ta'on ahan on ay'u anal'alu'on dida

---

[z] **10:8** Deuteronomy 30:14 [a] **10:11** Isaiah 28:16 [b] **10:13** Joel 2:32 [c] **10:15** Isaiah 52:7
[d] **10:16** Isaiah 53:1 [e] **10:18** Psalm 19:4 [f] **10:19** Deuteronomy 32:21 [g] **10:20** Isaiah 65:1

ta abulutonda nan pamhod'un dida ya adida ahan donglon an onnot namaman adida donglon nadan tugun'u.[h]

Hay Nammo'an Damdaman Apu Dios Hinadan Judyu

11 1 Ta'on on athidin aggeda kimmulug nadan Judyu i Apu Dios ya
adi mabalin hi alyon ta'uy alina nin mo ya inwalong Apu Dios
dida. Te wadada damdamay kimmulug an umat i ha"on. Te ha"on ya ohaa'
an Judyu an nalpuwa' hinan tinanud Benjamin an holag Abraham. 2 Ya
na'innila an agge inwalong Apu Dios nadan Judyu an pinto'nah tatagunah
din hopapna te wada nan impitudo'nan a'at di numpahmo'an Elijah i
hiya an gapuh nadan adi maphod an pangat nadan ibbanan Judyu. 3 Ya
hay imbagan Elijah ya alyonay, Apu Dios, innilam an numpateda nadan
propetam ya numpa"ihda nadan punggobhan hi mi'nong i he"a. Ta ohaa'
teen nabati mu ta'on on ha"on ya pohdondan patayona'.[i]

4 Mu alyon Apu Dios di, Bokon'a ohan mangun'unud i ha"on te ta'on on
dakolday nangiwalong an mangun'unud i ha"on ya wadada damdamay
pituy libun (7,000) tatagun impappapto"u an mundayaw i ha"on an adida
pohdon an dayawon nan dios an hi Baal.[j]

5 Ot athidih ad uwani an wadada damdama han oh'ohhan Judyu an
pinto' Apu Dios an mi'tagu i hiyah munnananong an gapuh homo'nan
dida. 6 Ot bokon nan maphod an pangatday gapunah nangabulutan Apu
Dios i dida. Te onha gapuh nan maphod an pangatda ot paddungnay
bino'lada an bokon mo gapuh homo' Apu Dios.

7 Hanadan Judyu ya inatday abalinanda ta wan abuluton Apu Dios dida
mu ammuna damdama nadan pinilin Apu Dios hi tatagunan nangimatun
hi a'atna. Te hanada'en udum ya aggeda na'innilaan te ma'ngohheda.
8 Ta hiya nan impitudo' Apu Dios an alyonay, Mamao"ot udot di
punnomnomda ta wan ma"id ot udot ha ma'awatandah nan a'at'u. Ta hiya
nan ingganah ad uwani ya ayda napilok an adida pi'immatun hinadan
nipto' an pangat. Ya atbohdin ayda napukit an adida donglon nadan
mibaga i dida.[k]

9 Ya hay inalin David hi a'atda ya alyonay, Hanat hinan
a'am'amungandan munhahamul ya i diyey adadaganda.[l] 10 Ya mapilokda
ya mabakugdah inggana an gapuh punligatanda.[m]

11 Mu ta'on on atdahdi an adida ahan pohdon an kumulug ya adi
damdama minaynayun an inganuy Apu Dios didah inggana. Mu
gapuh adida kumulugan ya inyabulut Apu Dios an pi'taguwona nadan
bokon Judyu ta way aton nadan Judyu an umamoh. Ta wan lo'tat ya
pinhodda mohpen kumulug. 12 Ta gapuh aggeda kimmulugan ya hidiyey

---

[h] **10:21** Isaiah 65:2 [i] **11:3** 1 Patul 19:10,14 [j] **11:4** 1 Patul 19:18
[k] **11:8** Deuteronomy 29:4; Isaiah 29:10 [l] **11:9** Psalm 69:22 [m] **11:10** Psalm 69:23

nipaphodan nadan bokon Judyu. Mu hitun dumakolan di kumulug an Judyu ya hiyaot ahan boy ipaphodan di dakol an tinatagu.

Hay Nangabulutan Apu Dios Hinadan Bokon Judyu Hi Tataguna

13 Da'yu pibon bokon Judyu ya innilayun ha"on di ohan apostoles
Jesu Kristu hi e mangipa'in'innilah a'atnah nadan bokon Judyu. Ya
ongal di pun'amlonga' an mangat ituwen tamu'. 14 Te hay nomnomnomo'
ya hay ato' an mamoddang i da'yun bokon Judyu ta lo'tat ya umamoh
nadan ibba' an Judyu ta wan kumulugda ta way atondan mi'tagu
damdama i Apu Dios. 15 Te hay aggeda nangabulutan i Jesu Kristu
di gapunah pi'hayyupan di udum an tataguh tun luta i Apu Dios. Ot
namaman maphod di ma'at hi'on kumulug nadan Judyu te paddungnay
mamahuwandah ate.

16 Ya hay oha boh pangipaddungan hinan niyatan ta'un Judyu i Apu
Dios ya nan tinapay. Te hay pangat ta'u ya uppingon ta'u ha kittang ta
midawat i Apu Dios. Mu ta'on on nan nabatin tinapay ya nibilang hi
niyappit i hiya. Ot athidi i dita'u an Judyu te hi Abraham an ammod ta'u
ya hiyay umat hinan na'upping an tinapay an nidawat i Apu Dios te hiyay
namangulun ma'alih taguna ya dita'u nadan paddungnay na'upping hinan
ohan tinapay. Ya umat boh nan nitanom an kayiw an wa'et maphod nan
lamutna ya maphod bo damdamay hapangna. Ta hi Abraham di ay lamut
ya dita'un holagnay ay hapang. 17 Mu wa'et wadaday hapang diyen kayiw
an olibo an tuwen maphak ya tungilon Apu Dios ta hukkatanah udum an
hapang di kayiw an olibo an ma"id ha nangitanom ta hiyay ihu"upnah
nan tinungilna an hapang nan intanomna an olibo ta wan mabalin an
tumaguh diyen hapang. Ta hay ibalinan diyen nihu"up an hapang ya
da'yun bokon Judyu. 18 Mu ta'on on da'yuy nihukkat hinadan hapang
an natungil ya adiyu alyon hi udu'dul ayu mu dida. Te bokon da'yuy
mangdat hi iphodan nan nihu"upanyu te hanan nihu"upanyuy mangdat hi
iphodanyu.

19 Wan alyonyuwon, Mu tinungil Apu Dios nadan udum an hapang
ta da'min bokon Judyu di nihukkat. 20 Manu te immannung mu adi
mabalin hi mumbaktu ayu mu de'otya an dayawonyuh Apu Dios. Te hay
natungilanda ya gapuh nan adida kumulugan. Mu da'yu'e ya niddum ayu
an gapuh kimmuluganyu. 21 Hi Apu Dios ya aggena nginangayan tinungil
dadiyen hapang tuwalin diyen kayiw ot namama mo hi'on tungilona
nadan hapang an nihu"up ya abuh. Hanan nipaddung hinan hapang an
nihu"up ya nadan bokon Judyu.

22 Hay nomnomonyu ya ta'on on ongal di homo' Apu Dios mu adina
bo ibahhon dusaon nadan tatagun mangiwalong an mangun'unud i
hiya. Mu inaynayunan hom'on nadan mundinol i hiya. Mu adiyu'e ya
atbohdin aanon da'yu ta ay ayu matungil an hapang. 23 Ya onha ad

uwani ya kumulug nadan Judyu an paddungnay natungil ot umannung
an bangngadon Apu Dios dida. 24 Te umat hinan nitanom an kayiw an
nalaklakah e pangipabangngadan hinan natungil an hapang hinan
natungilana mu nan e pangihukkatan i ha hapang di oha bon kayiw.

Hi Apu Dios Ya Hom'ona Nadan Tatagun Mangabulut An Nabahulanda

25 Pohdo' bon innilaonyun i'iba' an bokon Judyu nan ninomnom Apu
Dios an ma'at an agge ni' nipa'innila ta wan adi ayu mumbaktu. Te
hinaen adi kumulugan nadan Judyu hi ad uwani ya adi minaynayun.
Te kumulugda'en namin nadan mabalin an kumulug an bokon Judyu ya
ahida mohpe kumulug nadan Judyu 26 ta wan mi'taguda i Apu Dios. Te
wada nan impitudo'nan alyonay, Hanan umalin mangihwang hi tagu
ya hanan bobleh ad Zion di humawwangana ta pogpogona nadan adi
maphod an at'atton nadan Judyu an holag Jacob.
27 Ya impitudo' bon Apu Dios an alyonay, Hay ato' hi'on madatngan
hidiye ya pakawano' didah nadan numbahulanda ta miyunnudan hinan
hinapit'uh din nadne.
28 Ad uwani ya dakolday Judyu an mibilang hi binuhul Apu Dios an gapu
ta nunhiglay aggeda naminhodan an mundongol hinan inat Jesu Kristu an
iphodan di tatagu. Mu gapu i diyen a'atda ya da'yu mon bokon Judyu di
hom'ona. Mu ta'on on athidi ya hiyah diye damdaman pohpohdon Apu Dios
dida te dida nimpey namangulun pinto'nah tataguna an gapu i handidan
a'ammoddah din nadne. 29 Ya adi mabalin an hukkatana nan ninomnomna
tuwali an diday pumbalinonah tataguna an pangatanah maphod. 30 Mu
manu'eh himmo' da'yun Apu Dios hi ad uwani ya gapuh pungngohayan
nadan Judyu. Ya ta'on on da'yun bokon Judyuh din hopapna ya athidi ayun
ma"id ahan ha punnomnomyun Apu Dios. 31 Ta hiya nan ad uwani ya nada
bon Judyu di nihukkat hi adi kumulug i Apu Dios. Mu udum hi algo ya
hom'ona damdama dida an umat hi nammo'anan da'yu. 32 Te hi Apu Dios
ya pinhodnan an namin ta'un tatagu ya abuluton ta'u an ay ta'u nibalud an
gapuh bahul ta'u ta way atonan mangipatigoh nan homo'nan dita'un namin.

Hi Apu Dios Di Madayaw

33 Hi Apu Dios ya ongal ahan di homo'na. Ya ma"id ha mabalin hi
pangipaddungan i hiya te innilanan namin. Ya adi ta'u abalinan an
ma'awatan nadan a'atna ya nadan at'attona. 34 Te impitudo' tuwalin Apu
Dios an alyonay, Ma"id i dita'un tatagu ha nanginnilah nomnom Apu
Dios. Ta ma"id ha mabalin hi mangituddu i hiyah atona.[n] 35 Ya atbohdin
ma"id i dita'un tatagu ha waday indatna i Apu Dios hi mabalin an
ipahukkatnan hiya.

---

[n] **11:34** Isaiah 40:13

36 Te an namin di matigo ya hiyay nunlumu. Ya hiya boy mumpapto' hi
an naminamin te bagina tuwali. Ot hiyay madayaw hi inggana. Amen.

Hay Nipto' Hi Pangat Nadan Kimmulug I Kristu

12 1 Hay ibaga' i da'yu an i'iba ya gapuh nan ongal an homo' Apu
Dios i dita'u ya mahapul an iyappit ta'uy adol ta'u i hiya ta ukod
i hiyah nan pohdonan aton i dita'u. Ta hituwen adol ta'uy iyappit ta'un
hiya ta way aton ta'un mangipa'amlong i hiyah ad uwanin matagu ta'u. Te
hiyah naey nahamad hi pundayaw ta'u i hiya. 2 Ta adi ta'u iyunnud hinan
punnomnom nadan tataguh tun luta. Ta haot di e ahukkatan di nomnom
ta'uy nanongnah dawaton ta'uh aton Apu Dios i dita'u ta mipaphod di
pangat ta'u ta miyunnudan hinan pohdona. Aton ta'u'ehdi ya mabalin an
innilaon ta'u nan pinhod Apu Dios hi aton ta'u te hidiyey umipa'amlong i
hiya.

3 Ta umat i ha"on an gapuh homo' Apu Dios ya waday abalina' an
e muntuddu. Te an namin ta'u ya nidattan ta'uh abalinan an gapuh
kimmulugan ta'un Apu Dios. Mu hanat halipodpodonyu ta adi
mumbaktuy punnomnomyuh adolyu ta hanan abalinanyu an indat Apu
Dios di pangiyunnudanyuh nadan atonyu te way ohaon waday indatnah
abalinanda. 4 Te dita'u ya agge numpapaddung di abalinan ta'u. Te
umat hitun adol ta'u an oha mu dakol di nat'onat'on an agimangnuna.
Ya way ohaon nat'on di abalinanan aton. 5 Ot athidin dita'u te ta'on hi
dakol ta'u mu an namin ta'u ya ay ta'u ohan adol an gapuh nangunudan
ta'u i Jesu Kristu. Ya hay niyatan ta'uh nadan ibba ta'u ya umat hinan
niyatan di agimangnun di adol ta'u. 6 Te nat'onat'on di indat Apu Dios
hi abalinan ta'u an gapuh nan homo'nan dita'u ot mahapul an way oha
i dita'u on atona nan nidat an abalinanan aton. Ot onha hay indat Apu
Dios hinan ohan tagu ya nan abalinana an muntudduh nan impa'innilan
Apu Dios ot mahapul an hidiyey atona mu ta ammuna nan patiyonan
impa'innilan Apu Dios di itudduna. 7 Ya onha hay nidat hi oha ya nan
abalinana an bumoddang hi ibbanan kimmulug ot mahapul an hidiyey
atona. Ya atbohdih nan nidattan hi abalinan an muntuddu an mahapul an
hidiye damdamay atona. 8 Ya nan nidattan hi abalinan an mangipahluh
nadan ibbanan kimmulug ya maphod on hidiyey atona. Ya hanada'en
waday mabalin hi ihmo'dah ibbadan munhapul hi boddang ya maphod
on hidiyey atonda ta adida ma"ukuh. Ya nadan nidattan hi abalinan
an mangipangpanguluh ibbadan kimmulug ya atbohdin maphod on
humludan mangat i diyen tamuda. Ya athidiboh nadan nidattan di
abalinan an e mangipadutu' hinadan maligatan an mahapul bon hidiyey
atonda an gapuh naminhodda ta wan waday amlongdan mangat i diye.

9 Ya mahapul an immannung an nahamad di pamhod ta'uh ibba ta'u.
Ya mahapul an idinong ta'un namin nadan adi maphod ta hanadan

maphod di nanongnah aton ta'u. 10 Te an namin ta'un kimmulug
ya mahapul an mumpopohhodan ta'u te athidiy a'at di hina'aggi an
nundadaandan bumoddang hi ibbada. 11 Ya mahapul an humlu ta'u ta adi
ta'u humigan muntamu ya hanat waday amlong ta'un mangat hinadan
ipatamun nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 12 Ya mun'am'amlong ta'u te
waday namnamaon ta'u an imbagan Apu Dios an atonan dita'u an gapuh
kimmulugan ta'un Jesu Kristu. Ot hanat anusan ta'uy ligat ya inaynayun
ta'un dumasadasal. 13 Ya hom'on ta'u nadan ibba ta'un kimmulug an
munhapul hi boddang. Ya wadada'ey mangilih humawwang ya maphod
on ipapto' ta'u dida.

14 Ya alina'eh wadaday mangat hi adi maphod i dita'u ya maphod
on adi ta'u ipadngolan dida ya idasalan ta'u dida ta paphodon Apu
Dios di nitaguwanda. 15 Ya maphod on mi'yam'amlong ta'uh nadan
mun'am'amlong. Mu alina'eh wada ha umukayungan hinadan ibba ta'u
ya maphod on ipatigo ta'u an ta'on on dita'u ya umukayungan ta'u i
diyen inomnomanda. 16 Ya maphod on hay nomnomnomon ta'u ya nan e
ta'u pun'u'unnudan. Ta adi ta'u mumbaktu mu aton ta'uy abalinan ta'un
mi'hayyup hinadan nada"ul an tatagu. Ya hanat adi ta'u ibilang di adol
ta'uh nanomnoman ya na'nginnilah an namin.

17 Ya wada'ey adi maphod hi inat di ibba ta'un dita'u ya adi ta'u nimpe
iballoh. Ta hay nadadawo hi aton ta'u ya ihamad ta'un aton nadan
maphod hi panigon di tatagu. 18 Ya hanat aton ta'uy abalinan ta'u ta wan
ma"id ha ahiwawan ta'uh kumpulnan tagu. 19 Da'yun i'iba, hi Apu Dios di
ukod an mundusah nadan mangmangngat hi adi maphod. Ta adi mahapul
an iballoh ta'u nadan adi maphod an atondan dita'u. Te hay impitudo' Apu
Dios ya alyonay, Ha"on an Ap'apuyu ya ukoda' an mangiballoh hinadan
adi maphod an atondan da'yu.[o]

20 Ya unudon ta'u bo nan impitudo' Apu Dios an alyonay, Ta'on on
nan humihiwon da'yu ya ipatigoyuy maphod i hiya an umat hinan
pamangananyu ya pangdatanyuh inumona hi'on hidiyey mahapulna.
Te nan pangatanyuhdi ya ongal di ena bumainan hinan adi maphod an
inatnan da'yu.[p] 21 Ot nan athinan maphod an ipatigoyu di pangabakyuh
nadan adi maphod ta bokon da'yuy abakon nan adi maphod an atonda.

Mahapul An Unudon Ta'u Nan Gubilnu Ta'u

13 1 Mahapul bo an unudon ta'u nadan munggubilnu i dita'u. Te hi
Apu Dios di nangiyabulut i diyen tamuda ya hiyay namili i dida.
2 Ot hi Apu Dios an nangiyabulut i diyen tamuda di ngohayon ta'u hi'on
adi ta'u unudon dida ta hiya nan madusa ta'u. 3 Te nadan munggubilnu ya
ma"id ha e ta'u tumakutan i dida hi'on unudon ta'u nan inyuldinda. Mu

---

[o] **12:19** Deuteronomy 32:35 [p] **12:20** Proberbs 25:21,22

wada'e tuwaliy imbahho ta'uh nan inyuldinda ya hidiye mo nan tumakut ta'u. Ta hiya nan mahapul an hanadan maphod di aton ta'u ta wan waday dinol nadan munggubilnu i dita'u. 4 Te hi Apu Dios di mangibaga ta wan bumoddangdah iphodan ta'un tatagu. Mu he"a'e tuwaliy ohan adi maphod di at'attona ya hidiye mo nan tumakut'a i dida. Te hi Apu Dios di mangalih dusaona nadan mangat hi adi maphod. 5 Ot hiya nan mahapul an unudon ta'u dida an adi gapu ta tumakut ta'uh adusaan ta'u mu gapu ta innila ta'un hidiyey maphod hi aton. 6 Ta hiyah naey gapunah mahapul an mumbayad ta'u hi buwis hinadan munggubilnun dita'u ta waday usalondan mangat hinadan tamudan inyukod Apu Dios i dida. 7 Ot maphod on aton ta'u nadan mahapul hi aton ta'u an umat hi pumbayadan ta'uh buwis ya nadan udum an mabayadan hinan gubilnu ya hanat adi ta'u ngohayon dida.

Hay Pangatan Ta'uh Maphod Hinadan Ibba Ta'u
(Luke 10:29-37)

8 Ya mahapul an bayadan ta'u nadan inutang ta'u ta ma"id ha e ta'u nomnomnomon. Ta hay nomnomnomon ta'u ya hay e ta'u pumpopohhodanan te nan tagun waday pamhodnah ibbanan tagu ya hiyay mangun'unud hinadan tugun Apu Dios. 9 Te unudon ta'u'e nadan nibagah nan Nitudo' an Tugun an alyonay pohpohdonyu nadan ibbayu an umat hi pamhodyuh adolyu ot hina'omnan namin nan ipagol nan uldin an umat hinan adi ayu umiluktap ya adi ayu pumate ya adi ayu mangako ya adiyu omnawan nadan wadah nadan ibbayu.[q] 10 Te immannung an wada'ey pamhod ta'uh ibba ta'u ya adi mo pohdon an aton i diday adi maphod. Ta hiya nan ipidwa' an alyon di nan tagun waday pamhodnah ibbana ya inunudna nadan tugun Apu Dios.

11 Ya adi ammunah naeh aton ta'u. Te ad uwani ya ho'dod mo han nabatin e ta'u pangatan hinadan ipatamun Apu Dios. Ot mahapul an aton ta'uy abalinan ta'un mangat hinan pinhodna te agagga mo ya madatngan di pangawitanan dita'u. Ot hiya nan maphod on adi ta'u umat hinan ma'ahiggan tagu an palpaliwanan malmallo'. 12 Ad uwani ya ay mo labi an munhihillong an gapuh nadan adi maphod an ma'ma'at hitun luta. Mu agagga mo ya pumatal te agaggay pumbangngadan Jesu Kristu. Ta hiya nan mahapul an idinong ta'un namin nadan pumbahulan. Ta nadan maphod di ipa'ingha ta'u ta umat ta'uh nan tindalu an nundadaan an mi'gubat i Satanas. 13 Ya mahapul an ihamad ta'un mangat hinadan nipto' an pangat di ohan napatalan di punnomnomna. Ta adi ta'u ma'ma'yat hinadan adi maphod an pangat an umat hinan nunhiglan pun'in'inum di tatagun mabutobutong. Ya adi ta'u mi'babai ya atbohdih nadan binabai

---

q **13:9** Hay Nakakan 20:13-15,17; Deuteronomy 5:17-19,21

an hanat adida damdama mi'lala'i. Ya adi ta'u e mi'hanhannu ya adi ta'u amohan di ibba ta'u. 14 Mu hay maphod hi aton ta'u ya iyunnud ta'uh a'at nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ta mipatigoh nan nitaguwan ta'u nan a'atna. Ta adi ta'u goton an aton nadan adi maphod an pohpohdon di adol.

Hay Adi Pi'yahhiyan Hi Ibban Kimmulug
(1 Kulintu 8:1-10,13)

14 1 Hanat abuluton ta'uy e idduman nadan agge ni' nihamad di pangulugda i dita'u. Mu mahapul an adi ta'u mi'yahhiyan i dida an ta'on on waday nat'on hi punnomnomdah nan a'at di nipto' onu nan nibahhon pangat 2 an umat hinan makan an hay udum hinadan agge ni' nihamad di pangulugda ya waday paniyawondah makan ta hiya nan ammuna nadan natnating hi ihdada. Mu nadan udum ya patiyonda an ma"id ha mapaniyoh makan. 3 Mu ta'on hi athidi ya maphod on adi ta'u pihulon nan tagun waday paniyawonan makan. Ya atbohdih nan waday paniyawona an adi bo mabalin hi pihulona nan ma"id ha paniyawona. Te ta'on on hiya ya inabulut Apu Dios hi taguna. 4 Ya adi mabalin hi dita'uy mangibaga hi adi maphod onu maphod di a'at nadan ibba ta'u. Te hi Apu Dios an ud baal i dida di ukod an mangibaga hi'on maphod onu nibahhoh diyen a'atda. Ya innila ta'u bon nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya abalinanan ipa'innilah nadan baalna nan nipto' an atonda.

5 Ya wadada boy udum an ngilinonday udum an algo. Mu nadan udum ya adi athidi te hay punnomnomda ya numpapaddung an namin di algo. Ot hiya nan hay aton ta'uh nan athina ya mahapul an way ohaon ihamadnan nomnomnomon hi ona ngilinon di udum an algo onu adina ta wan ma"id ha ena punduwaduwaan. 6 Te nan tagun waday algo an ngilinona ya adi ta'u pahiwon hidiyen pangatna te hiyah diye han pangipabaktunan Apu Dios. Ya atbohdih nan tagun ma"id ha paniyawonah makan te hidiyen pangatna ya hi Apu Dios di ipabaktuna te munhanah nangdatanan hiya. Ya ta'on on nadan waday paniyawondah makan ya hidiye bo damdamay atondan mangipabaktu i Apu Dios. Te atbohdin munhanadan Apu Dios hinan anonda. 7 Ot hiya nan mahapul an innilaon ta'u an hay nahamad hi iyatan ta'u ya nan e ta'u pangipabaktuwan i Apu Dios hinadan aton ta'u te hiyay ud baal i dita'u. Te umat hi atayan ta'u an hiyay ukod. 8 Te hay gapunah awadan ta'uh tun luta ya ta wan nan pohdon nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di aton ta'u. Ta hitun atayan ta'u ya hiya damdamay umayan ta'u. Ta hiya nan ta'on hi matagu ta'u onu mate ta'u ya hiyah diyen nan Ap'apu ta'uy ukod i dita'un tataguna. 9 Te nan Ap'apu ta'un hi Kristu ya inyate dita'u mu timmagu damdama ta wan hiyay mun'ap'apuh nadan matagu ya ta'on on hanadan numpun'ate. 10 Ot hiya nan bokon dita'uy mangibaga hi nibahho

onu maphod di at'atton nadan ibba ta'u ta adi ta'u pihulon nadan pangat nadan udum an ibba ta'un kimmulug. Te innila ta'un udum hi algo ya humalyaon dita'un namin i Apu Dios ta hiyay mangibagah nan a'at di hinohhan dita'u. 11 Te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hay ibaga' an Ap'apu ya udum hi algo ya mundu"undan namin di tatagu ta dayawona' ya ibagada mohpe an ha"on ya ammunay un'unudonda.[r]

12 Ta athidiy ma'at an ahi dita'u ohha'ohhaon ta pa'uhuhnan dita'u nadan ina'inat ta'uh tun luta.

13 Ot maphod on idinong ta'un mamihupihul hi ibba ta'u. Ya nomnomnomon ta'u ta bokon dita'uy lummuh pumbahulan di ibba ta'un kimmulug. 14 Te umat i ha"on an gapuh nan e' kimmulugan hinan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya innila' an ma"id ha mapaniyoh makan. Mu onha waha ohah hay punnomnomna ya bahul i Apu Dios di panganan hinadan udum an makan ya udu'dulnay adina anon. Te anona'e ya umannung an mumbahul. 15 Ot mahapul an halipodpodon ta'u ta wan adi lummu nadan anon ta'u ya waday mahkitan an i'iba ta'u. Te bokon pamhod ta'un didah diye. Ot halipodpodon ta'u nimpe ta bokon nadan anon ta'uy lummuh abahbahan di pangulug nadan ibba ta'un inyaten Kristu.

16 Ot ta'on hi innilam an bokon paniyo ya udu'dulnay adim aton hi'on alyon nan ohan hi ibbam di nibahhoh diyen pangat. 17 Te nan nidduman ta'uh nan pun'ap'apuwan Apu Dios ya bokon nan makan ya ma'inum an mapaniyo onu adi di ma'ahhapul. Te hay ma'ahhapul ahan ya hay e ta'u pangatan hinadan nipto' an pangat ya nan maphod an pi'hayyupan ta'uh ibba ta'u ya hay awadaan nan amlong i dita'u an malpuh nan Espiritun Apu Dios. 18 At'ehdiy aton ta'un mangun'unud i Jesu Kristu ya mipa'amlong hi Apu Dios ya ta'on on nadan ibba ta'un tatagu ya pemananday e ta'u kimmulugan.

19 Ot hiya nan mahapul an aton ta'uy abalinan ta'u ta nan maphod an mangipalinggop ya mangipaphod hi niyatan ta'uy aton ta'u. 20 Ta bokon nan anon ta'uy lummuh abahbahan nan maphod an inat Apu Dios i dadiyen ibba ta'u. Immannung an an namin di makan ya ma"id ha mapaniyo.

Mu hi'on nan makan an anon ta'u di lummuh pumbahulan di ohah nadan ibba ta'u ya nibahhoh diyen aton ta'u. 21 Ta hiya nan hay maphod ya udu'dulnay adi ta'u anon nan dotag ya inumon nan bayah ya nadan udum an paniyawonda hi'on dadiyey gumalat hi pumbahulan nadan udum an ibba ta'un kimmulug. 22 Ta ta'on on patiyon ta'u an bokon bahul di e ta'u panganan hi kumpulnan makan ya maphod on iha"ad ta'uh nomnom ta'u ta adi ta'u e uhu'uhuhon ta hi Apu Dios ya dita'uy nanginnila i diye. Ot nan tagun ma"id ha

---

[r] **14:11** Isaiah 45:23

punduwaduwaanah nan ninomnomnan aton te madinol an nipto' ya hiyay waday amlongna hi pangatana. 23 Mu nan tagun waday punduwaduwaanah nan anona ya immannung an mumbahul hi'on ma''id ha dinolna i diyen atona. Ot athidi boh nadan udum an adi'e miyunnudan hinan pammati ta'u ya bahul.

Hay Pangatan Hi Iphodan Di Ibban Kimmulug

15 1 Dita'un nihamhamad di pangulugna ya mahapul an boddangan ta'u nadan nakapuy di pangulugda ta adi ammuna nadan iphodan ta'uh nomnomnomon ta'u. 2 Ya maphod on hinohhan dita'u ya hay e umong'ongngalan di pangulug nadan ibba ta'uy nomnomnomon ta'u. 3 Te ta'on on hi Jesu Kristu ya bokon hay ena nangipa'amlongan hi adolnay ninomnomna. Ta hiyay nipa'annungan din impitudo' Apu Dios an alyonay, An namin nadan pihul di atagutagun he''a Apu Dios ya madhu i ha''on.[s] Mu onha hi Kristu ya hay adolnay ninonomnomna ot agge na'at hidiyen hiya.

4 Ot maphod on nomnomnomon ta'un an namin nadan impitudo' Apu Dios hidin nadne ya waday ituddunan dita'u an umat hinan e ta'u pangitpolan hi ligat ta'u. Te gahin on athidiy a'at ta'u ya ahi waday dinol ta'uh nan gagamgaman ta'un maphod an aton Apu Dios i dita'uh udum hi algo. 5 Hi Apu Dios di alpuwan di dinol ya abalinan ta'un mangitpol hi ligat. Ot hanat idattan dita'u damdamah abalinan ta'u an mun'u'unnudan hinan pangun'unudan ta'u hinan pangiye"en Jesu Kristu. 6 Ta wan an namin ta'u ya mun'u'unnudan di pundayaw ta'un Apu Dios an hi Aman nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

Hay Ipa'innilan Nan Immaliyan Jesu Kristu

7 Hay maphod ya abuluton ta'uy hinohha i dita'u an umat hi nangabulutan Jesu Kristu i dita'u ta wan hi Apu Dios di midayaw. 8 Te innila ta'u nan inat Jesu Kristu an hiya ya immalih tun luta ta way atonan bumoddang hinadan Judyu ta innilaonday immannung an a'at Apu Dios ya impa'annungnan namin nadan inalin Apu Dios i handidan a'ammodda. 9 Ya hay oha boh gapunah immaliyan Jesu Kristu ya ta way aton nadan ta'on on bokon Judyu an mangidayaw i Apu Dios an gapuh nan homo'nan dida. Ta umat hidin impitudo' Apu Dios an alyonay, Midduma' hinadan bokon Judyu ta ikankanta' di pundayaw'un he"a Apu Dios an ta'on on idanan bobley awada'.[t]

10 Ya ha boy ohah impitudo' Apu Dios ya alyonay, Da'yun bokon Judyu ya middum ayun mi'yam'amlong hinadan tatagun Apu Dios.[u]

---

[s] **15:3** Psalm 69:9 [t] **15:9** 2 Samuel 22:50; Psalm 18:49 [u] **15:10** Deuteronomy 32:43

11 Ya hay oha bon impitudo'na ya alyonay, Da'yun bokon Judyu ya
dayawonyuh Apu Dios. Ta an namin ta'u ya mungkanta ta'uh pundayaw
ta'un hiya.[v]
12 Ya ta'on on hi Isaiah hidin nadne ya inalinay, Wada han miyayyam
an apapun Jesse ta hiyay pun'ap'apun nadan bokon Judyu. Ya hiyay
pundinolandah managun dida.[w]
13 Hi Apu Dios di alpuwan di dinol ta'uh nan gagamgaman ta'un
maphod an atona i dita'uh udum hi algo. Ot hanat hiyay mangipa'amlong
ya mangipalinggop hi nomnom ta'u. Ta wan nanongnan umong'ongngal
di pundinol ta'un hiya an gapuh nan abalinan nan Espirituna.

Hay Niyukod I Paul Hi Tamuna

14 Ha"on ya madinola' i da'yun i'iba' an kimmulug te innila' an maphod
di pangatyu. Ya atbohdin dakol moy innilayuh nan a'at Jesu Kristu.
Ta mabalin an da'yu on nunhintutugun ayu. 15 Mu hituwen tudo"u ya
wadaday pinhod'un ipanomnom i da'yu. Te gapuh nan homo' Apu Dios
i ha"on ya hituwey inyukodnah ato'. 16 Te pinto'a' hi puntamuwon Jesu
Kristu an e mangipa'in'innilah nan a'at di pi'taguwan i Apu Dios hinadan
bokon Judyu. Ta hinaen tamu' ya umata' hinan padi an mangidawat
hinadan mi'nong i Apu Dios. Ta gapuh nan e' pangipa'innilaan hinan
a'atna ya alinah kumulug nadan bokon Judyu ta wan abuluton Apu Dios
dida ta diday ay mi'nong i hiya te mawada mo nan Espirituna i dida.
17 Ot gapuh nangabuluta' i Jesu Kristu hi nitaguwa' ya waday amlong'un
mangat ituwen ipatamun Apu Dios i ha"on. 18 Ya ma"id ha udum hi e'
alyon hi'on bokon nadan ina'inat Jesu Kristu an namoddang i ha"on hidin
e' timmanudduwan ta wadaday bokon Judyu an kimmulug i Apu Dios. Te
dingngolda ya tinigoda nadan na'na'at 19 an umat hinadan milagro an adi
abalinan di tagun aton an nalpuh nan abalinan nan Espiritun Apu Dios. Ta
inhipun'uh ad Jerusalem ta ingganah ad Ilirikum an e nangitanudduh nan inat
Jesu Kristu an iphodan ta'u. 20 Te hay pinhod'u ya e' ipa'innilah nadan tatagu
an agge ni' nangngol hinan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. Ta hiya nan agge'
inipluy hinan boblen wada tuwaliy immehdi an e nuntudduh nan inat Jesu
Kristu ta adiya' ay e mi'pulloh i dida 21 ta wan mipa'annung din impitudo' Apu
Dios an alyonay, Nadan tatagun agge ni' nangngol hinan a'atna ya mipa'innilan
dida ta wan nomnomnomonday niyatana. Ya nadan agge nangnangngol hi
a'atna ya donglonda ta mabalin an ma'awatanday a'at Kristu.[x]

Hay Naminhodan Paul An E Manigoh Nadan Kimmulug Hi Ad Roma

22 Da'yun i'ibahna hi ad Roma, manu'eh natanaktak di umaliya' hina
ya gapuh e' timmanudduwan hitu. 23 Mu ad uwani ya nagibbuh mo nan

---

[v] **15:11** Psalm 117:1 [w] **15:12** Isaiah 11:10 [x] **15:21** Isaiah 52:15

tamu' hitu. Ot mabalin mohpen umaliya' te nadne tuwaliy naminhoda' an umalihna mu nibanahho. 24 Te hay ninomnom'u ya mundagguha' hinah tun umaya' hi ad Spain ta way ato' ni' an manigon da'yu. Ta mabalin'e ya da'yuy bumoddang i ha"on hi umaya' hi ad Spain.

25 Mu ad uwani ya umeya' ni' hi ad Jerusalem ta wan iye' nan pihhun miboddang hinadan kimmulug hidi. 26 Te nadan kimmulug hi ad Masedonia ya hi ad Akaya ya mun'am'amlongdan nangipadon i ha"on hinan inamungdan pihhun iboddangdah nadan maligligatan an tatagun Apu Dios hi ad Jerusalem. 27 Ma"id ha nangibagan didah atondahdi mu dida eh'ay ud nomnom. Ya maphod hidiyen atondan bumoddang hinadan kimmulug an Judyu hi'on mahapulday boddang. Te nadan bokon Judyu ya paddungnay ongal di utangdah nadan Judyu te diday nangituddu i didah nan atondan mi'laggat hinan maphod an idat Apu Dios i dida. 28 Ot ipapto"uh tuwen na'amung an pihhu ta inye"e ya ahiya' mohpe umalin manigo i da'yu ya ahi' bo inayun an umeh ad Spain. 29 Ya innila' an ongal di pangipaphodan Kristu hinan ma'ma'at hi umaliya' hina ta wan bumoddang hinan pangulug ta'u.

30 Mu ha ahan di ibaga' i da'yun namin an i'iba ya hanat ihamadyun mangidasal i ha"on. Ya madinola' an atonyuh tuwe an gapuh nan pumpopohhodanan ta'u an malpuh nan Espiritun Apu Dios ya nan ongal an naminhodyun bumoddang hinan tamun nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 31 Ot maphod on idasalyu ta wan ihwanga' hinadan ninomnom nadan agge kimmulug hi ad Judea an aton i ha"on. Ya hay oha bo ya ta wan nadan tatagun Apu Dios hi ad Jerusalem ya abulutonda nan iye' an miboddang i dida. 32 Ta nagibbuh'en inye' i dida ya mabalin mohpen umaliya' hina hi'on iyabulut Apu Dios ta wan mi'yam'amlonga' i da'yu. 33 Ot hanat hi Apu Dios di manginaynayun an mangipalinggop i dita'un namin. Amen.

Hay Dappuh Nan Tudo' Paul

16 1 Pohdo' bon ipa'innilan da'yu hi ibba ta'un hi Febi an munhilbih nadan ma'amu'amung an kimmulug hi ad Senkrea. 2 Ot maphod on apngaonyu an umat hinan ugganyu aton hinadan udum an tatagun Apu Dios an uggan umalihna. Ya alina'eh mahapulnay boddang ya maphod hi boddanganyu. Te hiya ya dakol di tataguh binanoddangana an ha"on di oha.

3 Pinhod'u bon ipa'innilayu i da Akila i Prisila an himbale an ongal di punnomnom'un dida. Te dida peman boy nun'ibba' ni' an nuntamuh nan ipatamun Jesu Kristu. 4 Ya hidin da'min namin ya mabalinnot iyateday atondan mangipapto' i ha"on. Ta hiya nan ongal di punhanaa' i dida ya ta'on on nadan mumpangulug an bokon Judyu ya ongal di punhanaandan dida. 5 Ot hanat ibagayun namin hinadan mumpangulug an ma'amu'amung hi baleda an nomnomnomo' damdama dida.

Ya atbohdiy ibagayuh nan nahamad an gayyum'u an hi Epenetus an
hiya nan namangulun kimmulug i Jesu Kristu hidih nan probinsya hi
ad Asia. 6 Ya atbohdin ibagayu i Mary an hiya nan inatnay abalinanan
nuntamu an gapuh naminhodnan mamoddang i da'yun kimmulug i
Kristu 7 ya da Andronikus i Junias an ibbamin Judyu an dida nadan
namangulun kimmulug i Jesu Kristu ot ahi ha"on. Ya dida ni' din ibba' an
nibalud. Ya ongal di pangibilang nadan Apostoles i dida. 8 Ya atbohdiy
ibagayun Ampliatus an hiya boy ohan ibilang'uh hi ibba' an gapuh nan
niddumanah nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 9 Ya ibagayu bon Urbanus
an nomnomnomo' hiya te hiyay oha an ibba' an munhilbi i Jesu Kristu
ya atbohdiy ibagayu i Stakis te hiya boy ohan nahamad an gayyum'u.
10 Ya atbohdiy ibagayu i Apeles te hiyay oha an na'na'unnud i Jesu Kristu.
Ya ta'on on hanadan pamilyan Aristobulus ya ibagayun nomnomnomo'
dida. 11 Ya atbohdiy ibagayu i Herodion an ibba' an Judyu ya hinadan
kimmulug an pamilyan Narcisus.

12 Ya atbohdin ibagayu i da Tripena i Triposa an nomnomnomo' dida.
Te dida eh'a ya mahludan munhilbin Apu Dios. Ya atbohdiy ibagayuh
nan iba' an hi Persis te hiyay ohah nadan binabain nangat hi abalinanan
munhilbin Apu Dios. 13 Ya atbohdiy ibagayu i Rupus te hiya eh'a ya mahlu
damdaman muntamuh nan ipatamun nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu
ya ta'on on hi inana te imbilanga' eh'a hi imbabalena. 14 Ya ta'on on da
Asinkritus i Plegon ya hi Hermes ya hi Patrobas ya hi Hermas ya nadan
udum an i'iba ta'un mi'yamu'amung i dida ya ibagayun nomnomnomo'
damdama dida 15 ya ta'on on hi Pilologus ya hi Julia ya hi Nereus ya nan
hi ibbanan babai ya hi Olimpas ya hi an namin nadan ibbada an tatagun
Apu Dios.

16 An namin nadan ibba ta'un kimmulug an ma'amu'amung hinadan
boblehtu ya imbagadan nomnomnomon da'yu i dida.

Ot maphod on an namin ayuhna ya munhin'a'apnga ayu.

17 Ya hay oha boh pinhod'un ibagan da'yun i'iba ya hanat halipodpodon
ta'u ta adi ta'u e mi'hayhayyup hinadan umalin e mangipatnan mamahbah
hi pangulug ta'u te diday gumalat hi agogodwaan ta'un kimmulug. Te
danaen tatagu ya adida patiyon nadan nituddu i dita'uh din hopapna. 18 Ot
nadan tatagun athidiy pangatda ya bokon hay adayawan nan Ap'apu ta'un
hi Jesu Kristu di itamuwanda te on hay eda pangipabaktuwan hi adolday
nomnomnomonda. Te gapuh nan maphod an panpannapitda ya nada'en
hi kittang on nihapitan ya mabaliyanda. 19 Mu madinola' i da'yu te nan
ana'na'unnudyuh nan tudtudun Jesu Kristu ya nundongol hi abobboble. Ot
hay pohdo' ya dumakol di innilaonyuh nadan maphod an pangat ta bokon
hanan adi maphod an pangat di luma'inganyu. 20 Ta wan hi Apu Dios an
alpuwan di linggop ya idatnay pangabak ta'uh nan tamun Satanas. Ot
hanat hi Jesu Kristu an Ap'apu ta'u di mangipapto' i dita'un namin.

21 Hi Timothy an mi'tamun ha''on ya alyonay nomnomnomon da'yu.
Ya atbohdiy inalin nadan i'iba' an Judyu an da Lusio ya hi Hason ya hi
Sosipater.
22 Ya atbohdin ha''on an hi Tersius an nuntudo'on Paul ituwen tudo'na
an nomnomnomon da'yu an gapuh kimmulugan ta'un namin hinan
Ap'apu ta'un hi Kristu.
23 Ya hi Geyus ya alyonay nomnomnomon da'yu. Hiyay nangipadutu'
i ha''on te hituh tun baleday dimmutu'a'. Ya hitun baleda boy
a'am'amungan nadan ibba ta'un kimmulug hitu. Ya ta'on on hi Erastus an
hiyay mumpapto' hinan pihhun di gubilnu ituwen boble ya hi ibba ta'u
an hi Kuwartus ya imbagadan nomnomnomon da'yun dida. 24 Ot hanat
minaynayun an hom'on dita'uh nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Amen
25 Hay ma'udih ibaga' ya maphod on hi Apu Dios di dayawon ta'u.
Te hiya ya ongal di abalinanan mangipihamad hi pangulug ta'u i Jesu
Kristu. Ta hiya nan e' itudtuduh atagutagu nan a'at di nangiyatayan
Jesu Kristu i dita'u. Hituwen tudtudu ya agge nipa'innilah din nadne.
26 Mu maphod ta nipa'innilah ad uwani ta hiya nan mabalin mohpen
ma'awatan ta'u din impitudo' Apu Dios i handidan propetah din nadne.
Ya ten ad uwani ya hay imbagan nan munnananong an Dios ya mahapul
an mitudduy a'atnah abobboble ta wan an namin nadan tatagu ya
mabalin an hiyay un'unudonda. 27 Ot hiya ya ammuna an nanginnilah
an naminamin di dayawon ta'uh inggana an gapuh nan inat Jesu Kristu.
Amen!

Nan Namangulun Tudo' Paul Hinadan I Kulintu

(1 Corinthians)

1 1 Hituwen tudo' ya nalpun ha''on an hi Paul an pinto' Apu Dios hi
apostoles an e mangipa'in'innilah nan a'at Jesu Kristu. Hay adwa'
hituh ad uwani ya hi ibba ta'un hi Sostenes.
2 Hay puntudo'a' ya da'yun ma'anamu''amung an kimmulug hinah ad
Kulintu an imbilang Apu Dios hi tataguna an gapuh kimmuluganyu i
Jesu Kristu. Ya gapu boh kimmuluganyu i hiya ya niddum ayuh nadan
tatagunah abobboble an mangibilang i Jesus hi Ap'apuda an umat hinan
aton ta'u. 3 Ot hanat malinggop ayu ya minaynayun i da'yu nan homo'
Apu Dios an hi Ama ta'u ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

Hay A'at Di Homo' Apu Dios Hinadan Kimmulug Hi Ad Kulintu

(Epesus 1:3-14)

4 Hay nanongnah punhanaa' i Apu Dios ya hay ena namoddangan i da'yu an
gapuh nan niyatanyu i Jesu Kristu. 5 Te immannung an ongal di boddang Apu
Dios i da'yu te hay limma'inganyu an nanginnilah nan dingngolyun tudtudun
Apu Dios. Ya atbohdin waday abalinanyu an e mangipa'innila i naen tudtudu. 6 Ya
matigoh nan nahukkatan an pangatyu an immannung nan emi itudtudu an a'at
Kristu. 7 Ta hiya nan madinola' an hi Apu Dios di manginaynayun an mangdat hi
nat'onat'on an abalinan ta'u an malpuh nan Espirituna ta damunah panpannodan
ta'u hi pumbangngadan Apu ta'un hi Jesu Kristu. 8 Ya atbohdin hiyay
mangihamad hi pangulug ta'u ta way aton ta'un manginaynayun hi pangulug
ta'u ta wan hitun punhumalyaana ya maphod di panigona i dita'u. 9 Ya madinol
ta'un hi Apu Dios an namto' i dita'u ya atonan namin datuwe ta wan nanongnan
maphod di niyatan ta'u hinan Imbabalenan hi Jesu Kristu an hi Ap'apu ta'u.

Hay Nahamad Hi Pundinolan Ya Hi Jesu Kristu

10 Hay ibaga' i da'yun i'iba ya mahapul an mun'u'unnudan di
punhahapitanyu ta adi ayu mundudu'ang te hidiyey tugun nan Ap'apu

ta'un hi Jesu Kristu. 11 Manu'eh athituy pangali' i da'yun i'iba ya
wadaday nangibaga i ha"on an nalpuh balen Kole an wadada i da'yuy
umana'ahhiyan 12 an way oha anu on nat'on di ibaganah un'unudona.
Te hay udum anu i da'yu ya alyonday ha"on di un'unudonda. Ya nadan
udum'e ya alyonday hi Apolos. Ya nadan udum'e ya alyonday hi Peter.
Ya nada'e bon udum ya alyonday hi Jesu Kristu di un'unudonda. 13 Adi
maphod hinaen atonyu te undan nagogodway adol Kristu? Ya undan
ha"on di niddumanyu hidin numpabonyaganyu? Bokon athidi te bokon
ha"on di nangiyateh bahulyu.

14 Ongal di punhanaa' i Apu Dios ta duwada ya ammunay binonyaga'
hina an da Krispus i Geyus. 15 Te onha ha"on di numbonyag i da'yun
namin ot alinah ha"on di un'unudonyu an bokon hi Kristu. 16 Ya da
Estepanas an hina'amma ta'wa bo han binonyaga'. Mu ma"id ha udum hi
mipanomnom i ha"on. 17 Manu'eh agge da'yu binonyagan i ha"on ya bokon
hidiyen tamuy inyukod Jesu Kristu i ha"on. Te hay inyukodna i ha"on ya
nan e' pangipa'innilaan hinan inat Jesu Kristu an iphodan ta'un tatagu.
Ya ta'on on nan inat'un nuntudtudu ya agge' indinol hinan aphod di
panapit'u te agge' pinhod an ha"on di ipabaktun nadan tatagu an bokon
mo hi Kristu an nangiyateh bahul ta'uh nan krus.

Nan Nahamad An Tudtudu

18 Hay innila' ya nan mitudtudu an a'at di natayan Jesus hinan krus
ya adi patiyon nadan ay nanatten tatagu te hay punnomnomda ya ma"id
ha hilbina. Mu dita'u'e an mi'tagu i Apu Dios ya patiyon ta'u an hidiyen
tudtuduy panginnilaan ta'u hinan ongal an abalinan Apu Dios hinan
nitaguwan ta'u. 19 Te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay,

Bahbaho' di la'ing nadan nun'alala'ing ya pumbalino' hi ma"id ha hilbin
di nomnom nadan nun'anomnoman.[a]

20 Ot nganne moy hilbin nadan nun'alala'ing hitun luta an umat
hinadan na'nginnilah nan tugun Moses ya nadan nun'ala'ing an
mi'yahhiyan? Undan agge impatigon Apu Dios an numbalinonah ma"id
ha hilbin di la'ing di tataguh tun luta? 21 Hi Apu Dios di immannung an
nala'ing te alyonay adi gapuh la'ing di tagu ya innilaonday abalinana.
Te hay pinhodna ya taguwona nadan kumulug i hiya an gapuh nan emi
ipa'in'innila an ta'on on alyon di udum hi layah.

22 Hay alyon nadan Judyu ya gahin on waday mipatigoh milagro
ta panigandah a'immannungan nan mitudtudu ya ahida patiyon. Ya
nada'e bon bokon Judyu ya hay mabalin hi abulutonda ya nan tudtudun
niyunnudan hi la'ing di tagu. 23 Mu da'mi'e ya hi Kristu an nateh nan krus
di emi ipa'in'innila an ta'on on umipabohol hinadan Judyu te umipabain

---

[a] **1:19** Isaiah 29:14

anu i dida. Ya nada'e bon bokon Judyu ya alyonday tudtudun ma"id
ha hilbina. 24 Mu dita'un Judyu onu bokon Judyu an pinto' Apu Dios hi
tataguna ya patiyon ta'u an nahamad hidiyen tudtudu. Te ipa'innilana i
dita'u an nan natayan Kristu hinan krus ya hidiyey atigan nan ongal an
abalinan Apu Dios ya nan la'ingna. 25 Ta hidiyen alyon di udum hi ma"id
ha hilbina ya onnot on hidiyey ongal di itudduna mu hay la'ing di tagu.
Ya ta'on boh on alyon di tataguy nan natayan Jesus di mangipatigoh a"id
ha abalinan Apu Dios mu onnot on hidiyey atigan di abalinana an adi
abalinan di tagu.

26 Ya hay nomnomnomonyun i'iba ya hidin pinto' dita'u i Apu Dios ya
oh'ohha i dita'uy ma'al'ali an nun'adal. Ya oh'ohha i dita'uy kadangyan
ya mapemanan. 27 Te hi Apu Dios ya pinilina nadan ma"id ha inniladah
panigon di tatagu ta mibabain nadan nun'alala'ing. Ya atbohdin pinilina
nadan mapihul an tataguh tun luta ta mibabain nadan matangad an
tatagu. 28 Manu'eh pinto' Apu Dios nadan mapihul an tataguh tun luta ya
ta wan ipatigona an bokon nadan ma'omnawan hitun lutay alpuwan di
maphod an itaguwan. 29 Ta wan ma"id ha taguh mabalin an mumbaktu
hi hinangngab Apu Dios an gapuh abalinana. 30 Te ta'on on nan e ta'u
nidduman i Jesu Kristu ya hi Apu Dios di ud nomnom an hinnagnah
Jesu Kristu hitun luta ta hiyay nangiyateh bahul ta'u ta wan mabalin
an abuluton dita'un Apu Dios hi tataguna. 31 Te impitudo' Apu Dios an
alyonay, Hanat bokon hay adol ta'uy ilattuwag ta'u ta hanaot an inat nan
Ap'apu ta'uy ilattuwag ta'u.[b]

Hay Agge Nangidinlan Paul Hi Amaphod Di Panapitna

2 1 Hidin hopap di immaliya' hi awadanyun i'iba hi nangipa'innilaa'
hinan tudtudun Apu Dios ya innilayun adi umat hi panapit di
nala'ing an humapit di inat'un nuntudtudu i da'yu. 2 Te hay ninomnom'un
ipa'innilan da'yu ya hi Jesu Kristu ya abuh an namamah nan ena natayan
hinan krus. 3 Ot tinigoyu an gumayonggonga' hi bain'u te innila' an
manghan di abalina' an muntuddu. 4 Ya atbohdiy panapit'u an adi umat hi
panapit nadan nun'alala'ing an tataguh tun luta an manayhayu' hinadan
mangngol mu kimmulug ayu an gapuh boddang nan Espiritun Apu Dios.
5 Ta hiya nan hinaen eyu kimmulugan i Kristu ya agge nalpuh la'ing di
tagu te nalpuh nan abalinan Apu Dios.

Nan Boddang Nan Espiritun Apu Dios

6 Hanadan nihamad di pangulugda ya innilada an nan itudtudumi
ya nalpuh nan la'ing Apu Dios an agge nalpuh la'ing di tatagu onu
nadan ap'apuh tun luta an mapogpog di pun'ap'apuwanda. 7 Te hi

---

[b] **1:31** Jeremiah 9:24

Apu Dios nimpey nalpuwan diyen la'ing an hiya din ninomnomna
tuwalih din ma"id ni' ha ohah limmuna an ahi ta'u middum i hiyah tun
ipabaktuwana. Mu aggena impa'innilah nadan tataguh din hopapna. 8 Ya
nadan ap'apun di tataguh tun luta ya aggeda innilah tuwen ninonomnom
Apu Dios te onha na'awatanda ot wan aggeda impipata' nan na'abbaktun
Ap'apu ta'uh nan krus. 9 Mu athidiy na'at ta nipa'annung nan impitudo'
Apu Dios an alyonay,

> Nan ma"aphod an indadaan Apu Dios hinadan waday pamhodnan
> hiya ya ma"id ha ohah taguh nanigo ya nangngol onu nunnomnom
> hi a'atna.[c]

10 Mu impa'innilan nan Espiritunan dita'uh ad uwani. Te nan Espirituna
ya ma"id ha aggena innila an ta'on on nan punnomnom Apu Dios.
11 Dita'un tatagu ya adi mabalin hi namaag ya innilan nadan udum an
tatagu nan wah nomnom ta'u te ammuna ta'un nanginnila. Ot namama
moh nan nomnom Apu Dios an ammuna nan Espirituna hi nanginnila.
12 Mu gapuh nan niddumanan dita'u ya mabalin an ma'awatan ta'u
nadan dakol an indat Apu Dios i dita'u. Mu nadan agge kimmulug ya
adida ma'awatan datuwe. 13 Ta hiya nan muntudtudu ami'e ya bokon hay
la'ingmiy pangidinlanmi te nan Espiritun Apu Dios te hiya ya ammunay
mabalin an mangipa'awat hinan tudtudun Apu Dios hinadan tatagun
nidduman nan Espirituna.

14 Mu nadan tatagun ma"id i dida nan Espiritun Apu Dios ya adida
abuluton nan tudtudun malpuh nan Espiritu te adida ma'awatan an gapu
ta bokon nan Espiritun Apu Dios di pangidinlandah mangipa'innilah
ibalinana. Ta hiya nan hay punnomnomda i diyen tudtudu ya layah onu
hapit an ma"id ha hunungna. 15 Mu nan tagun wadan hiya nan Espiritun
Apu Dios ya mabalin an imatunana nan nibahho ya nan nipto'. Mu
nan agge kimmulug an ma"id nan Espiritun Apu Dios i hiya ya adina
ma'awatan nan punnomnom ya pangiye"en nan tagun nidduman nan
Espiritun Apu Dios. 16 Ta hiya nan waday nitudo' hinan hapit Apu Dios an
alyonay,

> Ma"id i dita'un tatagu ha nanginnilah nomnom Apu Dios ta hiya
> nan ma"id i dita'u ha mabalin hi mangituddu i hiya hi atona.

Mu dita'un kimmulug ya umat hi punnomnom Kristu di punnomnom
ta'u.

Hi Kristu Ya Ammunay Madayaw

3 1 Ibaga' i da'yun i'iba an hidin nuntudtuduwa' i da'yu ya adi mabalin
hi itudtudu' nadan naligat an tudtudu te agge ayu ni' imminghah
nan pohdon nan Espiritun Apu Dios. Te nan pangiye"eyu ya umat hi

---

[c] **2:9** Isaiah 64:4

pangiye"en di agge kimmulug. Te nan a'at di pangulugyu ya umat hinan
a'at nan pi'yayyam an golang. 2 Ta hiya nan hay intuddu' ya nan umat
hi gatas an nalakah pangukmunan an bokon hanan umat hi makulhin
makan. Te hay immannung ya ta'on on ad uwani ya adiyu abalinan an
anon nan makulhi te adiyu ni' ma'awatan nadan naligat an tudtudu.
3 Te ma'innilah nan pangatyu an agge ni' nihamad di pangulugyu te
munhin'a'akih ayu ya way ohaon ipapilitnay pohdona. Hinaen pangatyu
ya umat hi pangat nadan agge kimmulug. 4 Te hay udum ya alyonday
ha"on di un'unudonda ya hanada'e bon udum ya alyonday hi Apolos.
Ta hinaey atigana an nipaddung di pangatyuh nan pangat di agge
kimmulug.

5 Undan nganney punnomnomyu i da'mi i Apolos an on ami tagu ya
ammuna an ba'baalon Apu Dios an hinnag da'mi an muntudtudu i da'yu
ta kimmulug ayu an ta'on on agge numpaddung nan inyukod Apu Dios
hi tamumi. 6 Te hay tamu' ya paddungnay inihok'u nan hapit Apu Dios
hi nomnomyu. Ya hi Apolos di paddungnay nunsibug i diyen nihok.
Mu hay mangipa'ong'ongngal i diyen nitanom ya hi Apu Dios. 7 Ta nan
mun'ohok ya munsibug ya numpaddungdan ma"id ha nabakbaktu i dida
an ammunah Apu Dios te hiya ya ammunay mabalin an mangipa'ongngal
hinadan nitanom. 8 Ot nan tagun nun'ohok ya nan tagun munsibug ya
ma"id ha nabakbaktu i didan duwa. Ya hi Apu Dios di ukod an mangdat
hi gunggunan nadan mumpuntamu an miyunnudan hinan inatdan
nuntamuh nan inyukodnan tamuda. 9 Ot athina i da'min Apolos an on
da'mi puntamuwon i Apu Dios ya abuh. Ya da'yu nadan paddungnay
puntanoman Apu Dios an puntamuwanmi onu nan ma'apyah balen Apu
Dios.

10 Ta gapuh nan abalinan an indat Apu Dios i ha"on ya mabalin an
nahamad di inat'un nangapyah nan ipabunan di bale. Ya wadaday
udum ta diday ukod an manginayun an munhamang. Mu mahapul an
halipodpodonda ta wan mipto' di pangapyada. 11 Ya mahapul an ma"id
ha udum hi alyondah nahamhamad hi pangipabunan te ammuna nan
impa'innila' tuwalin da'yu an hi Jesu Kristu. 12 Ot nan manginayun an
mangapyah bale i diyen ipabunana ya mahapul an umat hinan balitu'
onu silber onu nadan nun'anginan batuy usalona ta bokon nadan
nalakan mapa"ih an umat hi kayiw onu gulun. 13 Te hitun punhumalyaan
Kristu ya mipa'innilan namin nadan a'at di tinamuwanda. Te hay
atonan munhumalya ya umat hi aton nan apuy an gobhonan namin ta
mabati nan umat hi balitu' ya silber ya nadan nun'anginan batu. 14 Ta
onha napatnah nan apuy nan niyapyah nan nahamad an ipabunan di
bale ya agge naghob an nunnanong ya waday midat an gunggunan
nan nangiphod. 15 Mu maghob'e tuwali ya ma"id ha midat i hiyah
gunggunana. Ya manu te mi'taguh diyen tagu mu umat hinan tagu an

ammunay adolnan inihwangnah nan gimmanab an bale an ma"id ha
ta'on hi ohah inhawwangna hinadan gina'uh nan bale.
16 Ot mahapul an nomnomnomon ta'u an dita'u an kimmulug di ma'alih
balen Apu Dios an niha"adan nan Espirituna. 17 Ta hiya nan hi Apu Dios
ya bahbahona nan tagun mamahbah i dita'u an nunhituwana. Te dita'un
ma'alih balena ya hiyay ud bagi i dita'u.
18 Ot hanat ma"id i dita'u ha hiya on inlaylayahhanay adolna an hay
punnomnomna eh'a ya nala'ing an ta'on on ammuna nan la'ing di taguh
tun lutay wadan hiya. Ot wada'e i da'yu ha athidiy punnomnomna
ya udu'dul on mahukkatan ta nan tudtudun Apu Dios di ita'dogna an
ta'on on alyon nadan tataguh ma"id ha innilana. Te atona'ehdi ya hiyay
immannung an nala'ing. 19 Te hay la'ing di tagu ya ma"id ha hilbina i Apu
Dios an umat hinan impitudo'nan alyonay, Nadan tatagun mangididinol
hinan la'ingda ya ammuna ya hidiyen la'ingday usalon Apu Dios hi
paddungnay pumbituna i dida.[d]
20 Ya wada boy ohan impitudo' Apu Dios an alyonay, Nan Ap'apu ta'u ya
innilanay wah nomnom di tagu ya hidiyen punnomnomda ya ma"id ha
hilbina an ta'on on alyon di tataguh tun luta hi nun'ala'ingda.[e]
21 Ta hiya nan ta'on on nganney abalinan di ohan tagun muntuddu ya
adiyu alyon hi nabakbaktu mu nadan udum te an naminda ya intuda' Apu
Dios dida ta wan bumoddangda i da'yu. 22 Ot wadah Peter ya hi Apolos
ya ha"on tee ta wan bumoddang ami i da'yu. Ya an namin nadan wah tun
luta ya tun nitaguwan ta'u ya hay atayan ta'u ya ta'on on nadan ma'ma'at
hi ad uwani ya waday boddangna i dita'u. 23 Te dita'u ya tatagu dita'u i
Kristu an wada i Apu Dios.

Hay A'at Nan Puntamuwon Apu Dios

4 1 Hay maphod hi nomnomnomonyu ya baal da'mi i Kristu an
nangiyukadanah e mangipa'in'innilah nan tugun Apu Dios an
agge ni' nipa'innilah din hopapna. 2 Ya mahapul an hanadan baal ya
na'na'unnuddah nan ud baal i dida. 3 Ta hiya nan ha"on'e ya bokon hay
ibagan di tataguh nan inat'un nuntamuy pundinola'. Ya atbohdin ta'on
on ha"on ya adi' alyon hi maphod onu adi nan inat'u. 4 Te ta'on on hay
punnomnom'u ya ma"id ha inat'uh gumalat hi pangihingalan Apu Dios i
ha"on mu agge' innilah on athidiy punnomnom Apu Dios. Te nan Ap'apu
ta'u ya abuh di mabalin an mangibagah nan immannung an a'at'u. 5 Ta
hiya nan adi mabalin hi dita'uy mangali hi maphod onu adi maphod nan
ohan tagu. Ot hay maphod ya haddon ta'u ta ingganah on mumbangngad
hi Kristu. Te hitun pumbangngadana ya ibagana nan immannung an
a'at di hinohhan dita'u an ta'on on nan agge na'innilaan hi ad uwani

---

[d] **3:19** Job 5:13 [e] **3:20** Psalm 94:11

an ato'aton di tatagu ya atbohdih nan nomnomda. Ya an namin nadan
nangat hinan pohdon Apu Dios ya ahi maphod di ibaganan dida an
miyunnudan hinadan ina'inatda.
6 Hituwen imbaga' an a'atmi i Apolos ya pohdo' an innilaonyun i'iba' an
da'min muntudtudu ya ma''id ha ohah nabakbaktu. Ta hiya nan mahapul
an idinongyuh naen eyu pangipabaktuwan hi udum an muntuddu.
Te nan athinan pangat ya adi miyunnudan hinan tugun Apu Dios an
impitudo'na. 7 Manu te mabalin an wada i dita'uy dakdakkol di innilana
mu nadan udum. Mu ta'on on athidi ya hi Apu Dios damdamay nalpuwan
diyen abalinan ta'u. Te an namin nadan nawadan dita'u ya hiyay
nalpuwana. Ot hiya nan ma''id ha aton ta'un mumbaktu an gapuh nan
wadan abalinan ta'u te on nidat i dita'u an bokon dita'uy nunlumu.
8 Wan hay punnomnomyuh nan a'at di pangulugyu ya na'hammad an
ma''id ha kulangna. Ta paddungnay na'abbaktu ayu an ay ayu papatul.
Mu da'mi'e ya ma''id ha bilangmi. Mu maphodot on immannung an
ad uwaniy pumpatulanyu ta wan middum amin mun'ap'apuh nan
pun'ap'apuwanyu. 9 Mu hay punnomnom'uh inyabulut Apu Dios hi a'atmin
a'apostolesna ya da'mi nan na'adda''ul hi ad uwani. Te hay punnomnom
di tatagun da'mi ya ma''id ha hilbimi ta udu'dulnay mipapate ami ta
punhintiggan da'mih tatagu ya ta'on on hanadan anghel. 10 Te hay
pangalidan da'mi ya ay ma''id ha nomnommi an gapuh pangun'unudanmi
i Kristu. Ya alyonda boy da'mi nan ma''id ha abalinana. Ta nunhiglay
pamihuldan da'mi. Muden da'yu'e ya alyonyuy innilayun namin an
ma''id ha pungkapuyanyu. Ya atbohdin alyonyuy da'yuy pemanan di
tatagu. 11 Mu da'mi'e ya ingganah ad uwani ya mapalpaligat ami. Te
wa'e on ma'a'agangan ami ya ma'u'uwoh ami ya nun'adudunut nadan
lubungmi ya wa'e on pamaaggon nuntampu' da'mi. Ya ma''id ha nadutu'
hi nunhituwanmi te on ami e umanin'innabat an e muntudtudu. 12 Ya
atbohdin ma''able amin tumamutamu ta waha pangalanmih igattangmih
mahapulmi. Ya ta'on on nunhiglay pamihuldan da'mi ya maphod di
nambalmin dida. Ya nunhiglay namalpaligatdan da'mi mu onmi attog
initpo'itpol. 13 Ya binana'bain da'mi mu impa'ulayanmi damdama dida.
Mu ta'on on ina'inatmihdi ya hiya damdaman hay punnomnom nadan
tatagun agge kimmulug i da'mi ya ma''id ha innilami. Ta ingganah ad
uwani ya on ami ay ginalut hi panigoda.
14 Agge' intudo' datuwe ta way atonyun mibabain. Mu manu'eh
ipa'innila' datuwe ya ta wan pun'adalanyu. Te ha''on'e ya ibilang da'yuh
i'imbabale' an ongal di punnomnom'u i da'yu. 15 Ya ta'on on alinah
umeh himpuluy libuy (10,000) muntudtudun da'yuh nan a'at di e
pangun'unudan i Kristu mu nomnomnomonyu an ha''on ya abuh han
ay hi amayu te ha''on di namangulu an nangipa'innilan da'yuh nan a'at
Jesus ta hiya nan kimmulug ayun hiya. 16 Ot hiya nan ibaga' i da'yu

an maphod on iyunnudanyu i ha"on. 17Ta hiya nan honago' hina nan
imbilang'uh pohpohdo' an imbabale an hi Timothy an na'na'unnud i Apu
Dios ta ipanomnomna i da'yu nan a'at di pangun'unud i Jesu Kristu an
hiya nan un'unudo'. Ya hidiye boy e' itanudtuduh nadan kimmulug hi
asimbasimba'an an uggan'u umayan.
18Innila' an needahnay udum i da'yu an hay punnomnomda ya adiya'
mo mumbangngad hina ta hiya nan nginumheda. 19Mu iyabulut'en Apu
Dios ya agagga ya umaliya' ta innilao' danaen tatagun mungngohe hi'on
immannung an waday abalinanda onu manuy hapitonda. 20Te nan a'at
nan tagun immannung an niddum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios ya
miyunnudan di pangatnah nan pohdon Apu Dios an bokon hapit ya abuh.
21Ot nomnomnomonyu ta hitun umaliya' ya bokon hay hingal'un da'yuy
idatong'u ta wan nan maphod di punhahhahapitan ta'u.

Hay Panitilogan Hinan Nibahhoy Pangatna

5 1Waday nipa'innila i ha"on an adi ahan maphod an at'aton di ohan
kimmulug i da'yuhna. Ya innila' an ta'on on nadan agge kimmulug
ya adi mabalin hinaen umipabain an at'aton naen tagu an ilo'na nan
numbintanan amana. 2Mu tanganu mahan on at'ayuhna an ta'on on
athinay ma'ma'at ya mumbaktu ayu damdama. Unhaot nunhiglan mahkit
hi punnomnomanyu ya impaanyuh naen taguh nan a'amu'amunganyu
ta adi midmiddum i da'yu. 3Ta'on hi ona' ma"id hina mu aya' damdama
wahna te ninonomnom'u nan madadawoh hi ma'at. 4Ot di'et ma'amung
ayu ya nomnomnomonyu an wadah Jesu Kristu an ni'yamung i da'yu. Ya
ta'on on ha"on ya aya' ni'yamung i da'yu. Ot waday abalinanyu an indat
nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu 5ta iyukodyu i Satanas hinaen tagu ta
wan paligatona ta alina ya matitilog ta idinongna ta way atonan mi'taguh
tun pumbangngadan nan Ap'apu ta'u.
6Hana'en eyu pumbaktuwan ya adi maphod. Innilayu nan a'at di
yist an ta'on on kittang ha middum ya pa'ongngalona nan alinan
ma'apyah tinapay. 7Ya hinan punnomnomnoman ta'uh nihwangan
handidan a'ammod ta'uh ateh ad Egypt ya mahapul an mitopal an namin
nadan yist. Ta athidi bon dita'u an mahapul an idinong ta'u nadan
pumbahbahulan ta'u ta ammuna nadan maphod an a'at ta'u tuwaliy aton
ta'u. Ot abalinan ta'un mangat i danae te inyaten Jesu Kristu di bahul
ta'u. 8Ot hanat idinong ta'u nimpen namin nadan pumbahbahulan ta'u an
umat hi humihiwawan hi ibba ya nadan udum an adi maphod an pangat.
Ta hanadan nipto' an pangat di ipa'ingha ta'un aton ta mipaddung ta'uh
nan tinapay an agge nadduman hi yist.
9Ya wada din intudo"u an inali' di adi ayu midmiddum hinadan tatagu
an e mi'il'illo' hi bokonda ahawa 10ya ta'on on hinadan ma'aggamgam
onu nadan kumulukuluk hi ibbada onu nadan mundayaw hi udum an

dios. Mu hay pinhod'un ibaga i nae ya bokon nadan agge kimmulug di
adiyu idduman. Te onha dida ot gahin on ayu umaan hitun luta. 11 Mu
hay pohdo' an ibaga i naen inali' an adiyu idduman ya nadan tatagun
mangalih kimmulugda mu dee mannot an mi'ilala'ida onu mi'babaida.
Ya hanada'en udum ya ma'aggamgamda onu mundayawda hi udum an
dios. Ya mabutobutongday udum ya kumulukulukday udum ya hanada'en
udum ya ahiwawanday ibbada. Danaen tatagu nan alyo' hi ta'on on ha
eyu pi'ib'ibbunan i dida ya adiyu goton.
12 Bokon ha"on di mangipanuh hinadan ato'aton nadan agge kimmulug.
Mu dita'u'e ya mahapul an titilgon ta'u nadan ibba ta'un kimmulug hi'on
nibahhoy pangatda. 13 Ta hiya nan hay ibaga' hi atonyu i naen tagun
numbahul ya mahapul an adiyu pi'id'iddumon hinadan a'am'amunganyu.[f]
Mu nada'en agge kimmulug ya hi Apu Dios di ukod i dida.

Hay Nibahhawan Nadan Udum An Kimmulug Hi Ad Kulintu

6 1 Da'yu'en kimmulug ya wa'et waha aggeyu pinhod hi inat nan ohan
ibbayu ya hanat adiyu e idalom hinadan agge kimmulug ta bokon
diday mangipanuh. Hay maphod ya hanadan ibbayun kimmulug i Apu
Dios di pangibagaanyu ta diday mangipanuh. 2 Te undan aggeyu innila
an dita'un tatagun Apu Dios di middum i Jesu Kristu an mangipanuh
hi tataguh tun lutah pidwana? Ot athidi'ey ma'at ya undan ammuna ha
athidih mabgawan ya adiyu abalinan an ipanuh?[g] 3 Ya undan aggeyu
innila an ta'on on hanadan anghel an nalpuh ad abunyan ya middum
ta'u i Jesus an munhumalyan dida? Ot hi'on athidiy ma'at ot namama
mon abalinan ta'u nadan nalakan mihahapit hitun luta. 4 Ta hiya nan
wadada'ey mundadalloman hinadan ibbayun kimmulug ya iyeyuh nadan
ibbayun kimmulug ta diday bumoddang an mangipanuh. 5 Athituy
pangali' i da'yu ta way atonyun bumain te undan ahan ma"id i da'yun
kimmulug ha mabalin hi mangipanuh hinadan ibbayun kimmulug an
mundadalloman. 6 Adi maphod danaen pangatyu te da'yu on indalomyuy
ibbayun kimmulug. On eyu bo udot imbagah nadan agge kimmulug ta
diday mangipanuh i da'yu yaden dayyadahdi nadan agge kimmulug.
7 Hanan punhindadallomanyun kimmulug ya ipa'innilana an nibahho
ayu. Te dita'un kimmulug ya udu'dulnay itpol ta'u nadan adi maphod an aton
nadan ibba i dita'u mu ta adi ta'u mundalom an ta'on on kulukon dita'u. 8 Mu
ma"id te onnot bo on da'yun kimmulug i Apu Dios on nunhingkukuluk ayu.
9 Undan aggeyu innila an hanadan nibahhoy ato'atonda ya adi mabalin hi
middumdah nan pun'ap'apuwan Apu Dios? Ot hanat halipodpodonyu ta adi
ayu mi'hayhayyup hinadan mangilo' hi bokonda ahawa onu nadan mundayaw
hi udum an dios onu nadan mangiluktap hi ahawada onu nadan linala'in

---

[f] **5:13** Deuteronomy 17:7; 19:19; 21:21; 22:21,24; 24:7 [g] **6:2** Luke 22:28-30

mumpabayad hi adolda onu nadan mangahawah ibbadan binabai onu linala'i
10 onu hinadan e humanod'ap onu nadan na'agum onu nadan mabutobutong
onu nadan attaondan e tumtumbu'on di ibbadan tagu an ta'on on agge
immannung onu nadan ma'ngihhapit ta alanday pihhun di ibbada te dadiyen
tatagu ya adida middum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. 11 Athidiy udum i
da'yuh din aggeyu ni' kimmulugan. Mu maphod ta ad uwani ya indinongyu
dadiye ta da'yu moy tatagun Apu Dios hi ibilangnah maphod te pinakawan
da'yu an gapuh nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ot ipiddumna bon da'yu
nan Espirituna.

Hantun Adol Ta'u Ya Bagin Apu Dios

12 Mabalin an wadada i da'yuy mangali hi, Mabalin an atonmi nadan
pinhodmin aton. Manu te mabalin mu adi an namin di aton ya iphodan.
Te mabalin an atonyun namin nadan pinhodyun aton mu wa'et immingha
ya naligat an idinong. 13 Ya alyonyu boy nan makan ya nawada te
mahapul di bituka ta'u ya atbohdih nan bituka an nawada ta iha"adan di
anon ta'u. Mu innila ta'un udum hi algo ya pogpogon Apu Dios datuwen
duwa. Mu adi athidih tun adol ta'u te agge nalmu ta ukod i hiyah nan
pohdonan aton an umat hi ena pi'lo'an hi bokona ahawa. Mu nawada
ta wan munhilbi i Apu Dios an hiya nan mangipappapto' i dita'u. 14 Te
udum hi algo ya mahuwan Apu Dios tun adol ta'u an gapuh nan ongal an
abalinana an umat hidin nummahuwanah nan Ap'apu ta'uh din natayana.
15 Ya innilayu an kimmulug ta'u'e mo i Kristu ya dita'uy agimangnun di
adolna. Ta hiya nan adi maphod hi'on nan kimmulug ya ena id'iddum di adolnah
nan babain mumpabpabbayad hi adolnah linala'i. 16 Te undan aggeyu innila an
nan tagun mangilo' hinan babain mumpabpabbayad hi adolna ya numbalindah
ohay adol. Te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Bokonda mo duwa te ayda
na'ohhan adol.[h] 17 Mu hi'on nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di pi'idduman ta'u ya
miyunnudan di punnomnom ta'u hinan punnomnomna. 18 Ot hiya nan mahapul
an adiyu goton an aton hidiyen pumbahulan an umat hi e pi'lo'an hi bokon
ahawa. Te an namin di pumbahulan ya adi maphod te puma"ih nitaguwan ta'u.
Mu iyal'alanah nan pangilo'an hi bokon ahawa te dadagonan namin nan niyatan
di adol. 19 Ya innila ta'un tun adol ta'u ya nunhituwan nan Espiritun Apu Dios an
impiddumnan dita'u. Ta hiya nan bokon dita'uy ukod hi adol ta'u te hi Apu Dios
an ud tagun dita'u di ukod. 20 Te hiyay namla' i dita'u. Ta hiya nan mahapul an an
namin di aton ta'u ya hi Apu Dios di midayaw.

Hay A'at Di Mangahawa

7 1 Hana'en intudo'yun pohdonyun mahmahan i ha"on an a'at di
mangahawa ya udu'dulnay adita mangahawa. 2 Mu hidiye'ey

---

[h] **6:16** Hidin Hopapna 2:24; Matthew 19:6; Mark 10:8

lummuh e pi'lo'an di ohah bokona ahawa ya udu'dulnah on way ohaon
waday ahawana. 3 Ya hanan himbale ya mahapul an way ohaon atona
nan lebbengnah nan ahawana. 4 Te nangahawa'e mo nan babai ya bokon
hiya ya ammunay ukod hi adolna te waday kalebbengan nan ahawana.
Ya atbohdih nan lala'i an bokon mo hiya ya abuh di ukod hi adolna
te wada damdamay kalebbengan nan ahawana i hiya. 5 Ta hiya nan
da'yu'en nun'alahin ya adi maphod onyu iyadiy adolyuh nan ahawayu.
Mu pohdonyu'en munhiwwayan ni' an malo' ta way atonyun mangihamad
an mundasal ya punhapitanyu ni' ta gahin hi abulutonyun duwa. Mu
adi damdama a'uga'ugab te alinah adi ayu pa''itpol ya alinah waday adi
maphod hi ipanomnom Satanas i da'yu.

6 Mu adi' bo alyon hi mahapul an malahin ayun namin. Mu hay
punnomnom'u ya udu'dulnay way ohaon waday ahawana hi'onyu pohdon
an mangahawa. 7 Mu maphodot on an namin ayu ya umat ayu i ha''on an
agge nangahawa. Mu innila' an adi an namin ya wadah tuwen abalinan
te ningamut an hi Apu Dios ya agge numpappadung di indatnah abalinan
ta'u. 8 Ot hay itugun'uh nadan agge ni' nalahin ya ta'on on nadan nabalu
ya maphod on minaynayun an adida mangahawa an umat i ha''on.
9 Mu ningamut'en ongal di naminhoddan mangahawa ya udu'dul di
mangahawada mu hanan nunhiglay amohdah nadan numpangahawa.

10 Ya hay tugun'u boh nadan nangahawa ya adi mabalin hi taynan nan
babai nan ahawana. Hituwen tugun ya nalpu i Apu Dios an bokon ha''on
di ud nomnom. 11 Mu onha niluh an waha babaih tinaynana nan ahawana
ya mahapul an adi mumbintan. Mu pohdona'en malahin ya maphod on
ibangngadnah nan ahawana. Ya atbohdih nan lala'i an mahapul an adina
ibolhe nan ahawana.

12 Ya pohdo' bon iddum hituwen tugun'uh nadan udum i da'yu an onha
nan lala'i di kimmulug ya agge nan ahawanan babai muden pohdon
diyen babain nanongnan munhimbaleda ya maphod di adi ibolhen[i] nan
lala'i. 13 Atbohdih nan babain kimmulug an onha nan ahawanan agge
kimmulug ya matigon pohdonan munnanongdah baleda ya adi maphod
an ibolhen nan babain kimmulug. 14 Te onha niluh an nalahin hidiyen
babai ya ahi kumulug ya mabalin an gapun hiya ya pi'wagah Apu Dios hi
ahawana. Ya atbohdi hi'on nan nalahin an lala'i di kimmulug ya mabalin
bon pi'wagah Apu Dios nan ahawana. Te onha adi pi'wagah Apu Dios nan
agge kimmulug an ahawan nan kimmulug ot hay panigon Apu Dios hinan
i'imbabaleda ya imbabalen di agge kimmulug. Mu gapu ta adi athidi
ya hiya nan mabalin an wagahan Apu Dios nadan imbabaleda an gapu
ta kimmulug hi amada onu hi inada. 15 Mu onha ningamut hinan agge
kimmulug di naminhod an mi'bolhe ya bokon pumbahulan hi'on iyabulut

---

[i] **7:12** Hay pangalin di udum hinan ibolhe ya ihiyan.

nan kimmulug ta adi mi'hannu. Te bokon nan e pi'hannuwan di gapunah
namto'an Apu Dios i dita'u. 16 Ya manu'e boh alyo' di adiyu ipagol dida ya
ma"id damdama ha mapto' hi'on maboddangan ta lo'tat ya kumulug.

Hay A'at Di Abalinan Ta'un Inyukod Apu Dios

17 Ya maphod on hanan niyukod hi hinohha i dita'u di minaynayun
hi abuluton ta'u ta adi ta'u hukkatan an gapu ta kimmulug ta'u i Kristu.
Hiyah naey tugun'uh an namin an kimmulug hinadan simba'an an bokon
da'yu ya abuh. 18 Ta onha waha taguh numpakugit mo ot ahi kumulug
ya bokon hidiyey lummuh inomnomana. Ya atbohdih nan agge nakugit
an kimmulug an bokon bo hay ena pumpakugitan di nonomnomona te
bokon hidiyey ma'ahhapul hi aton. 19 Te hay panigon Apu Dios ya ma"id
ha numpahhiwan nan tagun numpakugit ya nan agge. Mu ha ahan di
pohdonah hinohhan dita'u ya nan pangunudan ta'uh nan tuguna. 20 Ta
adi mahapul an hukkatanyu nan a'at di nitaguwanyu an ta'on on ayu
kimmulug. 21 Ta onha himbut ayuh din namto'an Apu Dios i da'yu ya
bokon hidiyen ahimbutyuy eyu inomnoman. Mu onha mabalin an malibli
ayu ta bokon ayu mo himbut ot maphod. 22 Te ta'on on himbut nan ohan
tagu mu kimmulug'e ya hay panigon Apu Dios i hiya ya bokon himbut.
Ya atbohdi an ta'on on bokon ta'u himbut ya kimmulug ta'u'e ya numbalin
ta'u damdamah himbut Jesu Kristu. 23 Te hay natayanay namla'nan dita'u
ta hiya nan mahapul an bokon hay taguy mun'ap'apu i dita'u ta hi Kristu.
24 Ta hiya nan da'yun i'iba ya maphod on inaynayunyu nadan niyukod i
da'yu hidin agge ayu ni' kimmulug an ta'on on ad uwanin kimmulug ayu.
Ot hi Apu Dios di mangipapto' i dita'un namin.

Hay Tugun Hinadan Agge Nalahin

25 Hanada'en agge nalahin ya ma"id ha itugun'u i dida hi nalpu hinan
Ap'apu ta'u mu hituwen ibaga' ya nalpu i ha"on mu innilayu ot gapuh
boddang nan Ap'apu ta'u ya waday abalina' an muntugun i dida. 26 Ot
hay punnomnom'u ya gapu ta nunhiglay punligatan ta'uh ad uwani ya
udu'dul on way ohaon nan a'atnah ad uwaniy minaynayun. 27 Ta hanan
waday ahawana tuwali ya adina ibolheh diyen ahawana. Ya atbohdih
nan ma"id ha ahawana an udu'dulnay adina nomnomnomon an malahin.
28 Mu bokon bahul hi'on ayu mangahawa. Mu umannung an ma'udman
nan punligatanyuh ad uwani. Ya onha mabalin ot adi' pohdon an
maligatan ayu. 29 Manu'e ya ho'dod di timpu hi e ta'u pangatan hinan
ipatamun Apu Dios. Ta hiya nan maphod on nan nalahin an lala'i ya
bokon hidiyen nalahinanay humaliwa hi ena pangatan hinan ipatamun
Apu Dios i hiya. 30 Ya atbohdih nadan udum an ma'ma'at hitun nitaguwan
ta'u an umat hinan pumpalpaligatan onu nan pun'am'amlongan onu nan
pungkumilhuwan ya nadan udum an umat hi e punhapulan hinadan

mikadangyan. Ta bokon danaey humaliwah nan e ta'u pangatan hinan pohdon Apu Dios. 31 Ta bokon danaen ma'ma'at hitun lutay pangiyohhaan ta'uh punnomnom ta'u. Te na'innilaan ta'u an hitun luta ya an namin nadan wahtu ya mapogpog di niyatanda te adi madne ya mama"idda.

32 Hay pohdo' ya hanat adi dakol di inomnomanyu. Ta umat hinan lala'in agge nalahin an mabalin an iyohhanay punnomnomnah nan ipatamun Apu Dios i hiya. Te hay pangipa'amlongana i Apu Dios di nomnomnomona ya abuh. 33 Mu nan lala'in waday ahawana ya dakol di inomnomanah nan itaguwan hitun luta ya hay atonan mangipa'amlong hinan ahawana. 34 Ta hiya mo nan adi mabalin an iyohhanay punnomnomna.

Ya athidi boh nan babai an agge nalahin an hay nomnomnomona ya nan ipatamun Apu Dios i hiya te pohdonan miyunnudan di pangatnah nan pohdon Apu Dios. Mu nan nalahin an babai ya adi athidi te dakol di nomnomnomonah nan itaguwan hitun luta ya hay atonan mangipa'amlong hinan ahawana.

35 Manu'eh ato' hinay panugun'u i da'yu ya iphodanyu mu adi' ipapilit an adi ayu malahin. Te hay pohdo' ya ta ma"id ha humaliwah nan pangunudanyun Apu Dios onu nan eyu pangatan hinan inyukodnan da'yu.

36 Mu onha waha lala'ih nitbi ta gahin on mangahawa ya hay punnomnomna ya adi maphod hi'on adina ahawaon nan nitbiyana ya udu'dulnay mun'ahawada ot bokon bahul. 37 Mu onha hidiyen nitbin lala'i di ud nomnom an adina ahawaon hidiyen nitbiyana te innilana an abalinana an adi malahin ya maphod boh diyen ninomnomna.[j]

38 Maphod on ahawaon nan lala'ih diyen nitbiyana mu impohpohodna bo hi'on hiyay ud nomnom an adi malahin.

39 Ot nan babain waday ahawana ya adi mabalin hi ibolhena nan ahawana ta ahhin malahin boh oha. Mu ningamut'en nate nan ahawana ya mabalin an pinhodna'en mumbintan ya ukod i hiya mu ta ha umat i hiyan kimmulug. 40 Mu hay punnomnom'u ya udu'dulnah on adi mumbintan. Ya innila' an hituwen punnomnom'u ya miyunnudan hinan intuddun nan Espiritun Apu Dios.

Hay Imbagan Paul Hi A'at Nan Nibaki
(Roma 14:1-23)

8 1 Hana'en mahmahanyu an a'at di nibaki hi'on paniyoh pangihdaan onu adi ya innila ta'u an way oha i dita'u on waday innilana. Mu mahapul an innilaon ta'u an hinuddum ya nan waday innilana ya munlattuwag mu

---

[j] **7:37** Hinan Greek ya ma"id ha mapto' hi'on nan nitbiyan nan lala'in malahin onu nan hi aman nan babai di ud nomnom an udu'dul on adi matuluy an malahin nan imbabalena.

nan waday pamhodnah nan ibbana ya hay nomnomnomona ya nan iphodan
di ibbana. 2 Ta hiya nan adi maphod hi'on ipapilit ta'u nan innila ta'u te aton
ta'u'ehdi ya hidiyey atigana an kulang di innila ta'u. 3 Ya ipa'innila' bon da'yu
an innilan Apu Dios nan tagun waday pamhodnan hiya.
4 Ot athidi'e ya nganney punnomnomyu, on mabalin an ihda ta'uy
nibaki onu adi? Innila ta'u tuwali an hanadan dakol an alyondah dios ya
bokonda immannung an dios te oha ya abuh nan immannung an Dios.
5 Mu nadan agge kimmulug ya patiyonda an dakol di dios hi ad lagud ya
hitun luta. 6 Mu dita'u'e ya adi athidi te innila ta'u an oha ya abuh nimpeh
Apu Dios an hi Ama ta'un nunlumuh an naminamin an wada. Ya tinagu
dita'u ta way aton ta'un munhilbin hiya. Ya oha nan Ap'apu ta'u an hi
Jesu Kristu an pundinolan ta'u te hiyay nunlumu hi an namin an wada.
Ya gapu bon hiya ya waday pi'taguwan ta'uh munnananong.
7 Mu nomnomnomon ta'u an adi an namin nadan kimmulug i Kristu
ya na'aan di takutdah nadan udum an dios. Te wadaday udum an hidin
hopapna ya nan bakiy impa'inghada ta hiya nan ta'on hi kimmulugda
ya nakapuy di pangulugda ta hay punnomnomda ya mumbahulda hi'on
anonda nadan nibaki. 8 Immannung an nan makan ya bokon hidiyey
mangihi"an i dita'un Apu Dios. Te ta'on hi anon ta'u nan nibaki onu adi
ta'u ya hiyah diyen adina hukkatan nan niyatan ta'un Apu Dios. 9 Mu ta'on
hi athidi ya mahapul an halipodpodon ta'u te alina ya dita'uy gumapuh
pumbahulan nadan nakapuy di pangulugna. 10 Te onha tigonda an e ta'u
mi'mi"an hinadan nibaki ya alinah ma'agaganda ya ni"anda. Ya hidiyey
lummuh pumbahulanda. Manu i dita'u te innila ta'un ma"id ha niyatan
nan baki i dita'u. Mu dida'e ya hay punnomnomda ya pumbahulan. 11 Ta
hiya nan hay a'at mon diyen inat ta'u an gapu ta impapilit ta'u nan innila
ta'u ya binahbahna nan pangulug nadan ibba ta'un agge ni' nihamad di
pangulugda yaden ta'on on dida ya inyaten Kristu di bahulda. 12 Ya bokon
dida ya abuh di numbahulan ta'u te ta'on on hi Kristu. 13 Ta hiya nan
ha"on'e ya onha nan pangana' hi nibaki di lummuh pumbahulan nadan
ibba' ot udu'dulnay ta'on on ma"id ha ihda' hi dotag hi inggana.

Hay Mangdat Hi Mahapul Nadan Muntudtudu

9 1 Ha"on'e ya nawayaa' an mangat hinan innila' an maphod. Te hi Jesu
Kristu di numpatigo i ha"on ta hiyay nangalih ha"on di apostolesna
an e mangipa'innilah nan tudtuduna. Ot undan bokon da'yuy bungan di
nunhilbiya' hinan Ap'apu ta'u.[k] 2 Ta'on on wadaday adi mangabulut an hi
Jesu Kristu di nannag i ha"on mu innila' an adi athidiy punnomnomyu.
Te gapuh nuntudtuduwa' i da'yuy kimmuluganyu i Jesu Kristu ta hidiyey
panginnilaan an hi Jesus di immannung hi nannag i ha"on.

---

[k] **9:1** Nan Na'na'at 9:3; 1 Kulintu 9:19; 2 Kulintu 12:12; 1 Tesalonika 2:6

3 Ta hituwey uggan'u pambal hinadan mamihul i ha"on. 4 Ya undan
ma"id ha lebbengmin midattan hi makan onu ma'inum hinadan emi
tumanudduwan? 5 Ya onha waha ahawa' ot undan adi mabalin hi mi'uyug
i ha"on hinan e' puntudtuduwan? Nadan i'iban nan Ap'apu ta'u ya nadan
udum an apostoles Jesus an umat i Peter ya in'uyugday ahawada. 6 Nganney
punnomnomyu ituwe? Undan da'mi'e i Barnabas ya mahapul an e ami
bumo'lah nadan mahapulmi ya nada'en udum an muntudtudu ya da'yuy
ukod hinadan mahapulda? 7 Undan waha dingngolyu i ha e nuntindalu
hi ma"id ha bo'laona ta hiya damdamay ukod hi an namin hinadan
mahapulna? Bokon'e bo ya on waha e nunhabal mu adi mabalin hi anona
dohah nan inhabalna? Ta'on on nan mumpapto' hi kalnero ya undan adi
mabalin hi tamtamana dohah nan gatas nadan kalnerona? 8 Adi ammuna
datuweh panginnilaanyu an nan e muntamu ya waday bo'laona. Te ta'on
on hinan Nitudo' an Tugun ya athidiy ibagana. 9 Te hinan Nitudo' an Tugun
Moses ya alyonay, Adiyu bunguton di to'on nan baka hi'on mun'ilik.[l]
Hidiyen imbagan Apu Dios ya adi ammuna nan baka hi ninomnomnah
mahapul hi mangan. 10 Te hay imbagana i diyen impitudo'na ya da'min e
muntudtuduh hapitna. Te umat amih nan e mun'aladu ya e mun'ilik an
madinolda an waday midat i didah nadan na'ilik. 11 Ot umat ituwen emi
pangitudtuduwan hinan hapit Apu Dios i da'yu an hidiye nan aymi inihok
i da'yu an bimmunga. Ot undan adi maphod hi'on da'yuy ukod hinadan
mahapulmi ta wan ay hidiye ha dowwami?

Hay Gapunah Adi Pumbagan Paul Hinadan Mahapulna

12 Hi'on mabalin an mumbagadan da'yu nadan udum an muntudtuduh
nadan mahapulda ya undan adi namama i da'mi? Mu da'miy ud
nomnom an adi ami mumbagah kumpulna i da'yu te aggemi pinhod
an alinah hidiyey gumalat hi aggeyu naminhodan an mangngol
hinan itudtudumin inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. Ta hiya mo nan
ninomnommin udu'dulnah onmi itpol di nganneh diyen punligatanmi
an umat hi inagang ya nadan udum mu ta wan ma"id ha humandih emi
pangipa'innilaan hinan inat nimpen Jesu Kristu an iphodan ta'u. 13 Ya
innilayu bo an nadan mumpuntamuh nan Templo hi ad Jerusalem ya
nan iyen di tataguhdiy pangalandah anonda. Ya atbohdih nadan padi
an mangi'nong hinadan ipi'nong di tatagu i Apu Dios an waday alandah
bingaydah nan i'nongda.[m] 14 Ta athidi boh nan tugun nan Ap'apu ta'u
an inalinay hanada'en e mangipa'innilah nan inatna an iphodan ta'u ya
mahapul an midattandah nadan mahapulda.
15 Mu ha"on ya ta'on hi athidin mabalin an mumbagaa' hinadan
mahapul'u i da'yu ya bokon hidiyey ninonomnom'u. Ya ta'on boy

---

[l] **9:9** Deuteronomy 25:4 [m] **9:13** Deuteronomy 18:1

intudo"uh tuwe mu ma"id ha alyo' hi mumbagaa' hinadan mahapul'u i da'yu. Te udu'dulnay iyate' di inagang'u mu ta adiya' mumbagah nadan mahapul'u. Te mun'am'amlonga' an muntudtudu i da'yu an ta'on on ma"id ha idatyu.[n] 16 Mu ta'on on athidi ya adi mabalin hi mumbaktuwa' an gapuh nan e' pangipa'innilaan hinan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u te hidiyey indat Apu Dios hi tamu'. Ot hi'on adi' aton hituwen tamun nidinol i ha"on ya innila' an ma"id ha linggop di punnomnom'u. 17 Ta hiya nan gapu ta hi Apu Dios di nangiyukod i ha"on ya mahapul an ato' an adi' nomnomnomon di bo'lao'. Mu onha nin ha"on di ud nomnom an mangat ituwen tamu ot wan o'oddamo' di bo'lao'. 18 Ot hay gungguna' hi ad uwani ya nan pun'am'amlonga' hinan agge' numbagaan i da'yu hi bo'lao' an ta'on on mabalin ta wan ma"id ha aton nadan nitudduwan an mangalih binayadanday nuntudtuduwa' i dida.

19 Ha"on ya mabalin an ato' nadan pinhod'un aton te ma"id ha taguh ud baal i ha"on. Mu ha"on di ud nomnom an ta'on ona' mumbalin hi baal di kumpulnan tagu mu ta wan dumakdakkolday kumulug i Jesu Kristu. 20 Ta hiya nan hanada'en ibba' an Judyu di e' puntudtuduwan ya iyunnud'uh nan pangatda ta wan donglonda nan ituddu' ta lo'tat ya hi Kristuy unudonda. Ya ta'omboh adi mahapul an unudo' nan tugun Moses mu di'et hanadan mangun'unud hinan tugun Moses di puntudtuduwa' ya iyunnud'u i dida ta wan donglonda nan ituddu' ta lo'tat ya hi Kristuy unudonda. 21 Ya atbohdih nadan adi mangunud hinan tugun Moses an bokon Judyu an dida'ey puntudtuduwa' ya iyunnud'uh nan pangatda hi'on bokon pumbahulan i Kristu ta way ato' an mangipa'innilan didah nan a'at Kristu ta lo'tat ya hiya damdamay unudonda. 22 Ya wa'e bo ta hanadan nakapuy di pangulugnay puntudduwa' ya ipada"ul'uy adol'u ta wan umata' i dida ta way atondan mundongol hinan itudtudu' ta way aton di pangulugdan mihamhamad. Athinay pangat'u an kumpulnan tagu ya ipatna' an mangiyunnud hinan a'atna ta lo'tat ya malmuy naminhodnan mangngol hinan ipa'innila' ta alinah abulutonah Kristu ta wan mabalin an mi'tagun hiya. 23 Te an namin di ato' ya hay e ipa'innilaan nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'uy nomnomnomo' te pinhod'un ha"on di ohah nadan mawagahan.

Hay Nangibagaan Paul Ta Ihamad Nadan Kimmulug An Mangunud I Jesus

24 Nan ab'abbak an umat hinan tinnagtagan ya innilayu an dakolday mabalin an mi'mi'yat. Mu oha ya abuh han mangabak an mangalah nan pulumyu. Ot maphod on athidiy aton ta'uh nan e ta'u pangun'unudan i Kristu. Ta an namin ta'u ya hay e ta'u pangabakan di nomnomnomon ta'u

---

[n] **9:15** 2 Kulintu 11:10

ta wan waday pulumyu ta'u. 25 Mu mahapul an aanon ta'un namin nadan
humaliwah e ta'u pangunudan ta way aton ta'un mangabak. Te hanadan e
mi'yabbak ya mahapul an unudonda nadan ma'unud an pangidadaandah
adolda an ta'on on naligat ta way atondan bumikah ta adi hi kittang
on nableda. Ya manu'eh atondahdi ya pinhoddan mangabak ta diday
idatan nan pulumyu. Mu nan pulumyuda ya adi madne ya napa"ih. Mu
nan pulumyu an midat i dita'un kimmulug ya na'ballol te adi mapa"ih
hi inggana. 26 Ta hiya nan umata' hinan mi'yabbak an hay pangabaka' di
nomnomnomo'. Te adiya' umat hinan mi'huntukkan an logmonah huntuk.
27 Te ato' di abalina' an mangono'nong hinadan ato' an iyunnud'uh nan
pangat nan e mi'yabbak. Te onha nan pohpohdon di adol'uy ato' ot
wan alina ya hidiyey lummuh ma"id ha pulumyu' an ta'on on wadaday
binoddanga' ta kimmulugda.

Adi Ta'u Patnaon Di Bungot Apu Dios

10 1 Da'yun i'iban kimmulug, pohdo' an nomnomnomonyu nadan
na'na'at i handidan a'ammod ta'u. Te hi Apu Dios ya winadana
han bugut ta hidiyey nangipangulu i dida. Ot punhi"anona nan liting
hinan baybay ta hidiy nangi'wandan immagwat hi dommang nan
baybay.[o] 2 Ta gapuh nangi'wanda i diyen baybay ya nan bugut an
nangipangulun dida di paddungnay namonyag i didan namin ta atigana
an hi Moses di un'unudonda. 3 Ya hay inandan namin ya nan makan
an winadan Apu Dios. 4 Ya imminumda bon namin hinan liting an
winadan Apu Dios an impahawwangnah nan doplah. Ya hay ipa'innilan
diyen doplah ya hi Kristu an hiya nan ni'uyu'uyug i dida. 5 Mu ta'on on
athidin nunhiglay nangipapto' Apu Dios i dida ya dakolda damdamay
nangibahhon nangun'unud i hiya. Ta hiya mo bo nan dakkodakkolday
nun'a'ate on nun'ilubu'da didah nan inwada.

6 Ot hanat danaen na'na'at i handidan a'ammod ta'uy pangitigan ta'u
ta adi ta'u aton nadan nibahhon pangat an umat hinadan ina'inatda. 7 Ot
hanat bokon hanadan udum an dios di dayawon ta'u ta adi ta'u iyunnud
hinan inat di udum i dida. Te hay impitudo' Apu Dios hi ina'inatda ya
alyonay, Hanadan tatagu ya nabhugda'en nangihdah nadan ini'nongda
on immanin'innumda ta mun'abubutongda on innayundan in'innat nadan
umipabain an ato'atonda.[p]

8 Ya hanat adi ta'u aton nadan nagaga"iho an inat di udum i dida
an inilo'day bokonda ahawa. Te gapu i diyen inatda ya nadusada ta
nagulpidan natey baintit tuluy libu (23,000) i han hin'algo. 9 Ya hanat
adi ta'u patnaon di ulen Apu Dios. Ta adi ta'u paton i handidan a'ammod
ta'uh din nadne te gapu i diyen inatda ya inyabulut Apu Dios ta nungkalat

---

[o] **10:1** Hay Nakakan 13:17–14:31 [p] **10:7** Hay Nakakan 32:6

di ulog dida ta nun'a'ateda.[q] 10 Ya adi ta'u bo lumilililih nan pumpaligatan
ta'u te hiyah diye boy ohan inatda ot dusaon Apu Dios dida ta hinnagna
nadan anghel ot pumpateda dida. 11 Ta danaen nundusan Apu Dios i
handidan a'ammod ta'uh din nadne an gapuh nadan adi maphod an
in'inatda ya impitudo' Apu Dios ta way aton ta'un tumakut an mangat
hinadan adina pohdon hi ad uwanin mun'adatngan di apogpogan tun
luta. 12 Ot alina'eh wada i da'yu ha hay punnomnomna ya adi nalakan
mabaliyan ya mahapul an halipodpodona te alina ya mabaliyan an umat
i dadiyen a'ammod ta'u. 13 Te ma"id ha bahhonan waday apatnaan ta'u mu
athidi tuwaliy niyatan ta'un tatagu. Mu hi Apu Dios ya adina iyabulut ha
apatnaan ta'u hi adi ta'u abalinan. Te an namin di apatnaan ta'u ya ongal
di abalinan Apu Dios an bumoddang i dita'u ta wan mabalin an adi ta'u
mabaliyan.

14 Ta hiya nan mahapul an adi ta'u ipatnan mumpaboddang hinadan
udum an dios te nalakay e ta'u abaliyan. 15 Innila' an nun'anomnoman
ayu ot ukod ayun munnomnomnom hi'on immannung tun alyo'. 16 Ya hay
aton ta'uh nan punnomnomnoman ta'uh natayan Jesus ya munhana ta'u
i Apu Dios ya ahi ta'u inumon nan ma'alih dalana. Ta hidiyey atigana an
niddum ta'un Jesus an gapuh nangiyatayanah bahul ta'u. Ya atbohdi hi'on
mi"an ta'uh nan na'upi'uping an tinapay an ma'alih adolna. 17 Te nan ohan
tinapay an paddungnay adol Kristu an inupi'uping ta'u ya ipatigonan an
namin ta'un kimmulug ya paddungnay na'uping ta'uh nan adol Kristu.
18 Ta umat hinan aton nadan Judyu hi'on waday i'nongda i Apu Dios an
hanan pi"ananda i diyen i'nongda ya ni'laggatda i diyen nundayawanda i
Apu Dios.

19 Mu adi athidi nadan mi'nong hinadan dios di udum an tatagu. 20 Te
hay immannung hi nangi'nonganda ya nadan dimunyun nangipanomnom
i diyen ato'atonda. Ot on pohdonyun e middum an e mumpaboddang
hinadan dimunyu? 21 Adi mabalin hi mi"an ta'u onu mi'yinum ta'u
hinan punnomnomnoman ta'u hi natayan Kristu ya indani bo ya e ta'u
numpaboddang hinadan dimunyu. 22 Te hi Apu Dios ya pohdona an
hiya ya abuh di pundinolan ta'u. Ot adi mabalin hi ipapilit ta'uy pohdon
ta'u te undan adi ayu tumakut an mangipabohol i hiya? 23 Manu te
dita'un kimmulug ya ma"id ha mapaniyo i dita'u. Mu mahapul bo an
nomnomnomon ta'u te adi an namin nadan pohdon ta'un aton ya maphod
onu waday iboddangnah nan pangulug ta'u onu pangulug di ibba ta'u.
24 Ot maphod on wa'e ha aton ta'u ya nomnomon ta'u damdamay iphodan
di ibba ta'u ta bokon hay adol ta'u ya abuh di nomnomnomon ta'u.

25 Mu hanat adi ta'u punduwaduwaan nadan dotag an migattang
hinan malkadu 26 te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, An namin nadan

---

[q] **10:9** Bilang 21:5,6

wahtun luta ya ta'on on tun luta ya bagina.[r] 27 Ya umat boh nan waha
mun'ayag i da'yu an agge kimmulug ta alyonay e ayu mi"an hi baleda
ya mabalin an ume ayuh onyu pohdon. Mu namaag ya ni"an ayuh nan
kumpulnan indadaana ta adiyu mahmahan hi'on nibaki onu agge ta wan
ma"id ha punduwaduwaan di nomnomyu. 28 Mu onha nan eyu pi"anan
ya waha nangalih umman nibakih tuwen dotag ya maphod on adiyu
anon. Te alinah hay punnomnom diyen tagu ya bahul di panganan hinan
nibaki. 29 Ta hiya nan ta'on on innilam an agge nibahho ya mahapul an
nomnomnomom hidiyen punnomnomna ta bokon nan punnomnommuy
unudom.

Mu alinah alyonyu on tanganu on hay punnomnom di ibbay
mangipagol hinadan mabalin an anon ta'u? 30 Ya onha munhanaa' i Apu
Dios i diyen indatnan makan ya tanganu ona' pahiwon i hiya? 31 Mu hay
maphod ya ta'on on nan panganan ta'u ya nan uminuman ta'u ya an
namin nadan aton ta'u ya hi Apu Dios di nomnomnomon ta'uh ipabaktu
ta'u. 32 Ta bokon dita'uy humandih kumulugan nadan Judyu onu nadan
bokon Judyu. Ya atbohdi an hanat bokon dita'uy lummuh pumbahulan
nadan ibba ta'un kimmulug i Apu Dios. 33 Te ha"on'e ya hay mamanguluh
nomnomnomo' ya nadan mahapul di udum ya ahi mohpe nadan
mahapul'u. Te pinhod'un boddangan di dakol hinadan atondan mi'tagu i
Apu Dios hi munnananong.

11 1 Hay maphod ya hanat unudonyu nan ato' an mangun'unud i
Jesu Kristu ta umat ayu i ha"on an hiyay un'unudo'.

Hay A'at Di Punhu'yungan Nadan Binabain Mundayaw I Apu Dios

2 Hay pun'am'amlonga' i da'yun i'iba ya nan eyu nanginaynayunan
an mangun'unud hinadan intuddu' i da'yu. 3 Mu pohdo' an ipanomnom
hinadan binabai an hanat ibilangda nadan ahawadan linala'i hi ap'apuda.
Ya hay Ap'apun nadan linala'i ya hi Kristu. Ya hay Ap'apun Kristu ya hi
Apu Dios. 4 Ta hiya nan onha hinan pundayawan ya waha lala'ih adina
aanon di kallugungna ya impa'innilana nan impa'innilan Apu Dios i
hiya onu hiyay mangipangpanguluh dasal ya hi Jesu Kristu di binaina.
5 Mu nan babain mundasal onu ipa'innilana nan impa'innilan Apu Dios i
hiya hinan pundawayan an agge nunhu'yung ya nan ahawanay binaina
te umat i ha nakalbuy uluna. 6 Te onha adina pohdon an hu'yungan
di uluna ot udu'dulnah on mumpakalbu. Mu na'innilan umipabain
nan babain nakalbu. Ta hiya nan maphod tuwalih on munhu'yungday
binabai. 7 Mu nan lala'i ya adi maphod hi'on hophopanay uluna te hidiyey
pangipatigonah nan anabaktun Apu Dios. Mu nan babai ya ipatigona
nan anabaktun nan lala'i. 8 Te handin namangulun lala'in nalmu ya

---

[r] **10:26** Psalm 24:1

bokon hay babai di nalpuwana mu nan namangulun babai ya na'alah nan lala'i. 9 Ya manu'eh limmun Apu Dios nan babai ya gapuh nan lala'i. Mu aggena limmu nan lala'i an gapuh nan babai. 10 Ta hiya nan mahapul an munhu'yung nadan binabai ta mipatigoy pumpada''ulandah nadan linala'i te bokon dita'un tatagu ya ammunay manigo mu ta'on on hanadan anghel.

11 Ot gapuh nidduman ta'u i Apu Dios ya bokon mo way ohaon ukod te limmunay babai ya lala'i ta wan mumboddangda. 12 Te ta'on on nan lala'i di na'alaan nan babaih din hopapna mu an namin ta'un linala'i ya hay babaiy nalpuwan ta'u. Mu hay nalpuwan di an namin ya hi Apu Dios. 13 Ot hanat nomnomnomonyu an adi maphod hi'on adi munhu'yung nadan binabain mundasal hinan pundayawan. 14 Ya matigoh nan a'at di linala'i an adi maphod hi panigan hinan lala'in adukkey ibu'na. 15 Mu nan babain adukkey ibu'na ya maphod hi panigan. Te nan adukken ibu'na ya indat Apu Dios ta mihophop hi uluna. 16 Mu alina'eh wadan da'yu ha agge naminhod an munhu'yung di binabai ya ibaga' tee an an namin nadan pundayawan di kimmulug ya hiyah naey atonda.

Hay A'at Di E Punnomnomnoman Hi Natayan Kristu

17 Ya hay oha boh ibaga' i da'yu ya adi' pohdon nan pangatyuh nadan a'amunganyu te hidiyey lummuh pumbahulanyu an bokon iphodanyu. 18 Te waday nangngola' an alyonday hinan ahayupanyu an mundayaw i Apu Dios ya adi anu mun'u'unnudan di atonyu. Ya ta'on on ha''on ya iyuhuh'un immannung hinae. 19 Ta hinaen ma'ma'at di panginnilaan hinadan immannung an kimmulug te adida mi'mi'yat i naen adi maphod an at'atton di udum i da'yu.

20 Hay nibahhawanyuh nadan a'amunganyu an punnomnomnomanyuh natayan Jesu Kristu ya agge immannung an hi Jesu Kristu di nomnomnomonyu. 21 Te ma'innilah nan pangatyu an hay udum ya ma''aptuda ta hiya nan namaag ya ukodda on inanda. Ya hay udum ya adida ono'nongon ta mabutongda ya nada'en udum ya na'aganganda. 22 Ot undan adi mabalin hi mangan ayu ya imminum ayuh nadan numpunhituwanyu? Hinaen ato'atonyu ya hiyay nabainan nadan nun'awotwot. Ya impatigoyu an ma''id ha punnomnomyuh nadan ibbayun kimmulug i Apu Dios. Ya undan hay punnomnomyu ya abuluto' danaen ato'atonyu? Adi mabalin. 23 Te intuddu' mo tuwalin da'yu nadan intuddun damdaman Jesu Kristu i ha''on an inatna i diyen nahdom ot ahi matiliw. Ta inalan nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu nan tinapay 24 ot munhana i Apu Dios ot ahina upi'upingon ot ipiyappongna an alyonay, Hiyah tuwey adol'u an ihulug'u ta iphodanyu. Hanat atonyuh tuwe ta panginomnomnomanyu i ha''on.

25 Ya athidi boy inatnah nan bayah. Te hidin nanganda ot alana nan basu ot alyonah nadan apostolesnay, Hituwen inumonyu ya dala' an

nipa'annungan nan balu an imbagan Apu Dios hi atonah nadan tatagu an iphodanda. Ot hanat ugganyu aton hituwe ta panginomnomnomanyu i ha"on.

26 Ta an namin di pangananyu hinan umat idiyen tinapay ya panginumanyu i diyen imbaga' ya hidiyey pangipatiganyu an waday niyatan nan natayan nan Ap'apu ta'u i da'yu. Ot hanat inaynayunyun mangat ituwe ta ingganah tun pumbangngadana.

27 Ot onha wada i da'yu ha pamaaggon ni"an onu ni'yinum an adina nomnomnomon nan niyatana ya numbahul te ay laylayyah i hiya nan nangiyatayan Jesus hi bahul ta'u. 28 Ot hiya nan wa'et na'amung ayuh nan punnomnomnomanyuh natayan Kristu ya mahapul an way ohaon ihamadnan nomnomon nan niyatanan Apu Dios ya ahi mi"an ya mi'yinum. 29 Te nan tagun pamaaggon ni"an ya umannung an waday pundusan Apu Dios i hiya te aggena binalol nan natayan Jesus. 30 Ta hiya nan dakol i da'yuy mundogoh ya hanada'en udum ya nakapuy di punli'nadah adolda ya natedaot mahan di udum. 31 Mu onha ihamad ta'un nomnomnomon di a'atna ta muntutuyu ta'uh bahul ta'u ya ahi ta'u mi"an ya mi'yinum i dadiye ya adi dita'u dusaon i Apu Dios. 32 Manu'eh dusaon dita'un hiyah ad uwani hi'on waday nibahhawan ta'u ya ta way aton ta'un manomnoman ta adi dita'u pi'dusa i Apu Dios hitun pundusaanah nadan agge kimmulug. 33 Ta hiya nan na'amung ayu'en i'ibah nan punnomnomnomanyuh nan natayan Jesus ya maphod on mundidihhan ayun mangan. 34 Ya maphod on mangan ayuh babaleyu ya ahi ayu makak. Ta na'amung ayu'e ya bokon nan makan di gagamgamanyu ta ma"id ha gumalat hi pundusaan Apu Dios i da'yu.

Waday udum an pinhod'un ibagan da'yu mu udu'dulnay indani ta hitun umaliya' hina.

Nadan Nat'onat'on An Abalinan Di Kimmulug An Nalpuh Nan Espiritun Apu Dios

(Epesus 4:7-16)

12 1 Hay oha boh pinhod'un ipa'innilan da'yun i'iba ya nan a'at nan abalinan di hinohhan dita'u an malpuh nan Espiritun Apu Dios ta wan pa'a"innilaonyuy a'atna. 2 Te hidin agge ayu ni' kimmulug ya nomnomnomonyu an naha'ul ayu ta inun'unudyu nadan udum an dios an adi humapit. 3 Mu ad uwanin kimmulug ayu ya ituddu' di atonyu an mangimatun hi'on nan Espiritun Apu Dios di nalpuwan nan ibagan nan ohan tagu. Te onha immannung an nan Espiritun Apu Dios di mangitudduh aton di ohan tagu ot adi mabalin hi ngohayonah Jesus. Ya gahin bo on hiyay bumoddang hinan ohan tagu ya ahi mabalin an alyonay, Hi Jesu Kristu di Ap'apu. 4 Ya atbohdi an ta'on on nat'onat'on di abalinan ta'un kimmulug mu nan Espiritun Apu Dios di nangidat i

datuwen namin. 5 Ta ta'on on agge numpapaddung nan inyukod Apu
Dios i dita'un munhilbi i hiya mu oha damdamah Jesus an Ap'apu ta'un
punhilbiyan ta'u. 6 Ya ta'on bo on agge numpappadung di abalinan
an nidat i dita'u hi usalon ta'un munhilbin hiya mu ohah Apu Dios an
nalpuwan dadiyen abalinan ta'u. 7 Te way oha i dita'un kimmulug on
waday nidat hi abalinan ta'u. Ta hidiyey panginnilaan ta'u an wadan
dita'u nan Espiritun Apu Dios ta way aton ta'un munhimboboddang hi
iphodan ta'un namin an kimmulug. 8 Ta wadaday indattan nan Espiritun
Apu Dios hi abalinanda an muntugun hinadan ibba ta'u. Ya nada'en
udum ya indatnay abalinanda an mun'awat hinan tudtudun Apu Dios
ta way atondan mangipa'innilah nadan ibbada. 9 Ya wadaday indattan
damdaman diyen Espiritu hi nahamad an pangulug. Ya wadaday nidattan
hi abalinandan mangipaphod hi mundogoh. 10 Ya hanada'en udum ya
indatnay abalinanda an mangat hi milagro. Ya nada'en udum ya indatnay
abalinanda an mangipa'innilah nan pohdon Apu Dios. Ya hanada'en udum
ya indatnay abalinanda an mangimatun hi'on immannung an nalpuh
nan Espiritun Apu Dios nan nituddu. Ya hanada'en udum ya indatnay
abalinandan mangihapit hi nat'onat'on an hapit. Ya wada boy nidattan hi
abalinan an mangibagah ibalinan diyen nat'on an hapit. 11 Ya an namin
datuwen nat'onat'on an abalinan di kimmulug ya nan Espiritun Apu Dios
di nangdat te hiyay nangipiyappong an miyunnudan hinan pohdonan
aton di hinohha.

12 Ta athinay a'at ta'u an niddum hinan ma'alih adol Kristu an way
ohaon nat'on di abalinana an umat hinan adol ta'u an oha mu dakol di
nat'onat'on an agimangnuna. 13 Ta hiya nan hay a'at ta'un kimmulug an
Judyu onu bokon Judyu ya kadangyan onu nawotwot ya numpapaddung
di niyatan ta'u te oha ya abuh nan Espiritun Apu Dios an niddum hinan
nitaguwan di hinohhan dita'u ta hiya nan numpabonyag ta'u ta mipatigoy
nidduman ta'uh nan adol Kristu.

14 Te umat hinan inali' an hay adol ta'u ya oha mu dakol nadan
nat'onat'on an agimangnuna. 15 Te onha mabalin an humapit nan huki ya
alinah alyonah adiya' umat hinan ta'le ot bokona' ohah nan agimangnun
nan adol. Mu ta'on on atonahdi ya adi damdama mahukkatan an hiyay
ohah nan agimangnun di adol. 16 Ya atbohdih nan inga an ta'on hi adi
umat hinan mata mu hiya damdamay ohah nan agimangnun di adol.
17 Te onha namaag ya mata ya abuh di adol ot daan mo bo ha pangngol
ta'u hi'on ma"id ha inga? Ya onha bo namaag ya inga ya abuh ot daan mo
bo ha panunghung hi'on ma"id ha olong? 18 Mu maphod ta bokon athidiy
a'at ta'u. Te hay inat Apu Dios ya nat'onat'on di limmunan agimangnun
di adol an niyunnudan hinan pinhodnan iyatanda. 19 Ta adi mabalin hi
oha nan agimangnun nan adol ya ma'alih ohan adol. 20 Te hanan adol ya
limmuna nimpey nat'onat'on an agimangnuna. 21 Ta hiya nan adi mabalin

hi alyon nan matay adina mahapul nan ta'le. Ya atbohdih nan ulu an adi mabalin hi alyonay adina mahapul nan huki.

22 Ya wadada bo nan agimangnun di adol an hay punnomnom ta'u ya kittang di tamuna mu hiyah diyen mahapul damdaman nan adol. 23 Ya nada'en udum an agimangnuna ya manghan di iyatanda mu hiyah diyen mahapul an halipodpodon an lubungan. Ya wadada nadan udum an ababain hi ipatpatigo ta hiya nan mahapul an lubungan. 24 Te adida umat hinadan udum an agimangnun di adol an maphod di tigoda. Athinay nangapyan Apu Dios hi adol ta'u ta wan ihamad ta'un halipodpodon an namamah nadan manghan di iyatana. 25 Ta matigo an tun adol ta'u ya mahapulnan namin nadan nat'onat'on an agimangnuna. Te an naminda ya munhimboboddangda. 26 Te wada'ey mahkit hi mali'nan di ohan agimangnun nan adol ya bokon hidiye ya abuh di munli'nah hakitna te an namin nan adol ya mali'nana. Ya atbohdih nan maphod an mali'nada an adi ammuna nan ohan agimangnun di adol hi munli'na mu an namin nan adol.

27 Ot hay pohdo' an ipa'innila i nae ya nan a'at ta'un namin an kimmulug. Te an namin ta'u ya na'ohha ta'un ma'alih adol Kristu mu way ohaon nat'on di niyukod i hiyah tamuna. 28 Ta dita'un ma'alih adol Kristu ya wadaday pinto' Apu Dios an nat'onat'on di tamuda an hay namanguluh pinto'na ya nadan apostoles. Ya nan mi'adwa ya nadan mangipa'innilah nan pohdon Apu Dios. Ya nan mi'atlu ya nadan e muntudtuduh nan hapitna. Ot ahina mohpe pot'on nadan waday abalinanda an mangipaphod hi mumpundogoh ya nadan waday naminhoddan bumoddang hi ibbada ya nadan mangat hi udum an milagro. Ot pot'ona bo nadan waday abalinanda an mangipangpanguluh ibbada ya nadan udum ya waday abalinanda an mangihapit hi nat'onat'on an hapit. 29 Ta na'innila an adi an namin di kimmulug ya apostoles. Ya adi an namin ta'u ya waday abalinan ta'u an mangipa'innilah nan pohdon Apu Dios. Ya adi an namin ta'u ya manudtudu. Ya atbohdi an agge dita'u indattan an namin hi abalinan an mangat hi milagro. 30 Ya agge ta'u bo nidattan an namin hi abalinan an mangipaphod hi mundogoh onu abalinan an mangihapit hinadan adi ma'awatan an hapit. Ya adi bo an namin ya nidattan hi abalinan an mangipa'innila i dadiyen hinapitda. 31 Ot maphodot on hanadan maphod an abalinan di omnawan ta'u.

Mu ibaga' i da'yu an hay ma'ahhapul ahan hi mawadan dita'u ta ahi datuwen abalinan ya hanan pamhod.

Hay A'at Di Pamhod

13 1 Mahapul an waday pamhod hi ibba te ta'on on alinah nidattana' hi abalina' an humapit hi nat'onat'on an hapit di tatagu ya ta'on on nan hapit di a'anghel mu ma"id ha pamhod'uh ibba' an tagu ya ma"id

ha hilbin nan hapito' an umat hinan latan pinolagda'e on tumling. 2 Ya
ta'on boh on waday abalina' an mangipa'innilah nan malpun Apu Dios an
hapitna ya innila' an namin nadan agge impa'innilan Apu Dios hinadan
udum mu ma"id damdama ha hilbina hi'on ma"id ha pamhod'uh ibba'.
Ya ta'on on alinah ongal ahan di pammati' ta mabalin an alyo' hinan
billid hi madlig ya nadlig mu ma"id'e damdama ha pamhod'uh ibba' ya
hiyah diyen ma"id ha hilbi' hitun luta. 3 Ya ta'omboy alinah idat'un namin
nan wadan ha"on an gina'u' ta mipiyappong hinadan nun'awotwot onu
ihulug'uy adol'u ta pu'ulana' an gapuh pammati' mu hiya damdaman
ma"id ha odamo' hi gungguna' hi'on ma"id nan pamhod i ha"on.

4 Nan tagun waday pamhodna ya na'anus ya ma'ule. Ya adina amohan
di ibbana ya adi munlattuwag ya adi mumbaktu. 5 Ya adina aton di
umipabain. Ya adi gahin ahan on nan pinhodnay ma'at. Ya adi hi kittang
on bimmungot. Ya bokon bo nan nibahhon inat nadan ibbanan hiyay
nonomnomona. 6 Ya adi mun'am'amlong hinan adi maphod an at'aton di
ibbanan tagu. Mu hay pun'amlongana i dida ya nan tigonan mapmaphod
an pangatda. 7 Te immannung an nan tagun waday pamhodna ya
nanongnan maphod di punnomnomna an ta'on on nganney punligatana.
Ya atbohdin waday dinolna an ta'on on waday ligat. Ya adi umenglen
mamannod hi pumhodan di pangat nadan ibbana. Ya ta'on on adi
maphod di at'aton nadan ibbana i hiya ya an'anusana.

8 Ya hay a'at bon di pamhod ya ma"id ha pogpogna an adi umat hinadan
abalinan an mangipa'innilah nan pohdon Apu Dios onu nan abalinan an
mangihapit hinan hapit an agge innila ya nan abalinan an muntudtudu te
udum hi algo ya adi ta'u mo mahapul dadiye. 9 Mu manu'eh mahapul ta'uh ad
uwani nan muntudtudu ya nan mangipa'innilah nan pohdon Apu Dios ya dakol
di agge ta'u ni' innila. Mu ta'on on nadan waday abalinandan muntudtudu
ya dakol damdamay aggeda innila. 10 Mu hitun mahukkatan di a'at ta'uh nan
nahamad ya mapogpog mo danaen abalinan te adi ta'u mo mahapul. 11 Te
umat i ha"on an hidin a'ung'ungnga' ya adi mipto' di panapit'u ya dakol di adi'
ma'awatan ya umat hi punnomnom di ungay punnomnom'u. Mu ad uwanin
makiloga' ya bokon mo athidiy a'at'u. 12 Ot athidi i dita'un kimmulug an agge
ni' nahamad di panginnila ta'uh a'at Apu Dios an umat hinan pundiggalan i ha
mun'ul'ulalap an diggal an adi ma"apto'. Mu udum hi algo ya innilaon ta'un an
namin nan a'at Apu Dios an umat hi nanginnilaanah nan a'at ta'uh ad uwani.

13 Ta hiya nan udum hi algo ya adi ta'u mo mahapul nadan udum an
abalinan. Mu hay munnanong ya nan tulu an nan pammati ya nan pundinol ya
nan pamhod. Mu ha ahan di na'anhan i datuwe ya nan pamhod.

Nan Abalinan An Mangihapit Hinan Nat'on An Hapit

14 1 Hanat nan pamhod di mamanguluh gamgaman ta'un mawada
i dita'u ta ahi nadan udum an abalinan an idat nan Espiritun

Apu Dios an namamah nan abalinan an e mangipa'innilah nan pohdon
Apu Dios. 2 Hanada'en waday abalinanda an mangihapit hinadan adi
ma'awatan an hapit ya hi Apu Dios ya ammunay pi'hapitanda an bokon
hay tagu. Ya adida ma'awatan nan ibagabagada te hay mangipahapit
i dida ya nan Espiritun Apu Dios. 3 Mu hanadan mangipa'innilah
nan pohdon Apu Dios ya nadan tataguy pi'hapitanda ta mabalin an
maboddangandah nan eda pumpaligatan ya nan e ihamhamadan di
pangulugda. 4 Ya hanan mangipa'innilah nan pohdon Apu Dios ya hay
maboddangan hinan pangulugda ya an namin nadan ma'amung. Mu nan
waday abalinanan mangihapit hinadan adi ma'awatan an hapit ya hiya ya
ammunay maboddangan hinan pangulugna.

5 Pohdo' an an namin ayu ya waday abalinanyu an mangihapit hinadan
adi ma'awatan an hapit. Mu ong'ongngal di naminhod'un an namin
ayu ya waday abalinanyu an mangipa'innilah nan pohdon Apu Dios an
ipa'innila i da'yu. Te udu'dul hidiye mu nan abalinan an mangihapit hinan
adi ma'awatan an hapit. Te ma"id ha hilbina hi'on ma"id ha mangibagah
nan ibalinana ta way aton nadan nangngol an maboddangan. 6 Umat
i ha"on an onha hitun umaliya' hina ya ihapit'u hinan hapit an adiyu
ma'awatan ot ma"id ha hilbinan da'yu. Mu onha ihapit'uh nan hapit an
ma'awatanyu ya maboddangan ayuh nan pangulugyu te ma'awatanyu
nan itudtudu' ya nan ipa'innila' an pohdon Apu Dios an mipa'innila.

7 Hay ohan pangipaddungan hinan tagun mangihapit hi adi ma'awatan
an hapit ya nan tagun namaagnay pagapagangoh hinan ungngiyung
onu harp ta ma"id ha pohodnah pangngolan. 8 Ya hay oha bo ya nan
tangguyub an mipagangoh hi'on waday gubat an wa'et ma"id ha poto' di
gangohna ya nganney panginnilaan nadan e mi'gubat hi'onda mundadaan
onu adi. 9 Ta danaey ipaddungan nan tagun mangihapit hinan hapit an
adi ma'awatan an ma"id ha iboddangnah nadan mangngol te hanan
imbagana ya ay dibdib an nala"uh.

10 Dakol di nat'onat'on an hapit hitun luta mu an namin dadiye ya
waday pinhodnan ipa'innila. 11 Ya onha waha taguh adi' ma'awatan di
hapitna ya adina damdama ma'awatan di hapit'u ot nganney atonmin
mun'inawwatan? 12 Ot athidi i dita'u an maphod on ongal di naminhod
ta'u an midattan hinan abalinan an malpuh nan Espiritun Apu Dios mu
ta hidiyen abalinan an ongal di iboddangnah pangulug ta'un namin di
ihamad ta'un aton.

13 Mu wada'en da'yuy nidattan hi abalinana an mangihapit hinan hapit
an adi ma'awatan ya maphod on ibagana i Apu Dios ta wan idatna boy
abalinana an mangipa'innilah nan ibalinana. 14 Te umat i ha"on an hinan
pundasala' an onha nan Espiritun Apu Dios di mangipahapit i ha"on
hinan hapit an adi ma'awatan ot manu te mali'na' di a'atna mu agge'
innilay ibalinana.

15 Ta hiya mo nan hay maphod hi ato' ya mundasala' an usalo' nan hapit
an nalpuh nan Espiritun Apu Dios ya mundasala' an usalo' nan hapit an
ma'awata'. Ya atbohdin mungkantaa' an usalo' nan hapit an nalpuh nan
Espiritun Apu Dios ya usalo' bo nan hapit an ma'awata'. 16 Te onha hinan
a'amunganyu ya alinah waha munhana i Apu Dios hinan pundasalana
mu ihapitnah nan adi ma'awatan an hapit ot nganney aton nadan udum
an mangiyunnud hi'on adida ma'awatan nan al'alyona? 17 Ot ta'on moh on
mapmaphod nan ibagbagana i Apu Dios mu ma''id ha iboddangnah nadan
tatagun mangngol.
18 Munhanaa' i Apu Dios te ong'ongngal di abalina' an mangihapit
hinadan hapit an adi ma'awatan mu da'yu. 19 Mu hinan simba'an ya
udu'dulnay ta'on on oh'ohha ha ibaga' mu ta ma'awatan nadan mangngol
mu hanan dakkodakkol di ibaga' hinan hapit an aggeda innilay
pinhodnan ibaga.
20 Ot da'yun i'iba, wa'e ta nadan athitun abalinan an malpuh nan
Espiritun Apu Dios ya hanat ipatigoyun nanomnoman ayu ta adiyu
iyunnud hi punnomnom di u''ungay punnomnomyu. Mu wa'e ta hanadan
adi maphod an pangat ya hanat umat ta'uh nadan goggolang an ma''id
ha innilada. 21 Te hinan Nitudo' an Tugun ya alyonay, Ha''on an Dios
di humapit hinadan tatagu mu hay pahapito' ya nadan bokon Judyu
ta nan nat'on an hapit di panapitdan dida. Mu ta'on on ato'hidi ya hiya
damdaman mungngoheda.
22 Ot hinaey panginnilaan ta'u an ta'on on waday mangihapit hinadan
hapit an adi ma'awatan ya adi damdama kumulug nadan agge kimmulug.
Ya ta'on on hanadan kimmulug ya hay ongal di boddangnah nan
pangulugda ya nan abalinan an mangipa'innilah nan pohdon Apu Dios.
23 Te onha hinan pundayawanyu ya namaag ya ahihahapit ayun namin
hi adi ma'awatan an hapit ot nganne nin di punnomnom nadan niddum
an agge kimmulug onu nadan hopap di pi'yamungandan da'yu? Alinah
alyonday nun'abobongang ayu. 24 Mu onha nin ta an namin ayu ya
pun'ipa'innilayu nadan pohdon Apu Dios an mipa'innila ot mabalin an
wa'e ha ni'yamung hi agge kimmulug ya alinah abulutona an numbahul
an gapu hinadan na'awatanan intudduyu. 25 Ta lo'tat ya innilaona an
hanadan ato'atona ya adi maphod ta hiya nan mumpada''ul ta hi Apu Dios
di dayawona. Ya mabalin mohpen abulutonan immannung an wadah Apu
Dios i da'yu.

Mahapul An Waday Panuh Nan Pundayawan I Apu Dios

26 Hay oha boh pinhod'un ibaga i da'yu ya hanat waday panuh di atonyuh
nan pundayawanyu i Apu Dios. Ta mabalin an wadaday mungkanta ya
wadaday muntuddu. Ya wadaday mangihapit hinadan adi ma'awatan an
hapit ya wadaday mangipa'innilah pinhod dadiyen nibaga an ipa'innila.

Mu mahapul an tigonyu ta an namin danaen nidat an abalinan ya mabalin
an bumoddang hi ihamadan di pangulugyun namin an na'amung. 27 Ya
alina'eh wadaday naminhod an humapit hi adi ma'awatan an hapit an
ta'on onda agge innila ya maphod hi'onda adi mahuluk hi tulu. Ya hanat
adida madidihhan an humapit. Mu mahapul an waha mangipa'innilah nan
pinhod dadiyen hapit an ipa'innila. 28 Mu ma"id'e ha mangipa'innilah nan
pohdon dadiyen ibaga ya udu'dul di adida ipadngol hinadan tatagu ta hay
nomnomda ya abuh ta ta'on on ammunah Apu Dios an mangngol.
29 Ya alina'e boh wadaday mangipa'innilah nan impa'innilan Apu Dios
i dida ya maphod di ammunada ha duwa onu tuluh mahohonnod an
humapit. Ya mahapul an pa'annomnomon nadan udum hi'on immannung
an nalpun Apu Dios dadiyen imbagada. 30 Mu onha agge indappuh
diyen ohan munhapit nan ibagana ya alinah waday impanomnom Apu
Dios hinan ohan wah nan inumbunana ya maphod on idinong nan
namangulun himmapit nan ibagana ta mihukkat nan ohan humapit.
31 Ot maphod on hanada'en waday impa'innilan Apu Dios i dida
ya mahohonnoddan humapit ta wan an namin nadan kimmulug an
na'amung ya mabalin an maboddanganda ta way aton di pangulugdan
mihamad. 32 Ya nan waday abalinanan mangipa'innilah nan pohdon
Apu Dios ya waday abalinanan mangono'nong hi hapitona hi'on waday
mangipadinong i hiya. 33 Te hay pohdon Apu Dios ya waday panuh nadan
ma'at hinan pundayawan i hiya.
Ya hinan a'am'amunganyu an kimmulug i Apu Dios 34 ya mahapul an
dindinongday binabaih nan pundayawanyu. Te ta'on on hinan Nitudo' an
Tugun ya alyonay mipagol an humapitday binabai hinan pundayawan
te mahapul an mumpada"uldah nadan linala'i. 35 Mu alina'e hi waday
pinhoddan mahmahan ya mahapul an haddonda ta umanamutdah
baleda ya ahida mahmahan hinan ahawada. Te ababain hi'on nan babaiy
humalanhan an humapit hi'on wadadah simba'an. 36 Mu tanganu on
athinay pangatyu an nan madadawoh i da'yuy atonyu? Undan da'yuy
nalpuwan nan tugun Apu Dios? Ya undan da'yu ya abuh di nidatana?
37 Ot da'yuhna an mangalih propeta ayu onu waday abalinanyun indat
nan Espiritun Apu Dios ya innilayu an tun intannudo"un da'yu ya nan
Ap'apu ta'uy nalpuwana. 38 Mu alina'eh waha adi mangabulut i datuwe
ya hidiyey panginnilaanyu an agge niyunnudan hinan tugun Apu Dios
hidiyen punnomnomna.
39 Da'yun i'iba, hanat hay gamgamanyu hi mawada i da'yu ya nan
abalinan an mangipa'innilah nadan pinhod Apu Dios an mipa'innila. Mu
hanat adiyu ipagol an humapit nadan waday abalinandan mangihapit
hinadan hapit an adi ma'awatan. 40 Mu mahapul an nomnomnomonyu ta
an namin di atonyuh nan pundayawanyun Apu Dios ya waday panuhna
ta wan maphod hi punnomnoman nadan na'amung.

Hay Impa'anhan Nadan Apostoles An Intuddu

15 1 Pohdo' bo an ipanomnom i da'yun i'iba nadan impa'innila' i
da'yu hidin hopapna an hidiye nan inat Jesu Kristu an iphodan
ta'u. Te hidiyey gapunah kimmuluganyu ya nihamadan di pangulugyu
i Apu Dios. 2 Ta hiya nan mabalin an mi'tagu ayun hiyah munnananong
hi'on inaynayunyun un'unudon nadan hapitna an nipa'innila i da'yu.
Te adiyu'e ya ma"id ha hilbin nan alyonyuy kimmulug ayu. 3 Te nan
namangulun impa'innila' i da'yu ya hidiye nan nipa'innila damdaman
ha"on an hidiye nan nangiyatayan Kristu hi bahul ta'u. Te hinan impitudo'
Apu Dios hidin nadne ya hiyah naey mahapul an ma'at. 4 Ya imbaga'
bon da'yuy a'at di nilubu'ana mu hidin mi'atluh algo ya minahuwan Apu
Dios. Ta danaen na'at ya niyunnudan hinadan impitudo' Apu Dios hidin
nadne. 5 Ya imbaga' bon da'yu an hidin timmaguwana ya namangulu an
numpatigo i Peter ot ahi mohpe mumpatigoh nadan udum an apostoles
6 ya naminghan an numpatigoh nadan nahuluk hi limay gahut an
kimmulug i hiya. Ta ingganah ad uwani ya dakol i dadiyen numpatigana
di wahna an aggeda ni' nate. 7 Ya numpatigo bo i James ot ahi bo
mumpatigo i didan namin an apostolesna.

8 Ta hay udina ya mumpatigo i ha"on an ta'on on ma"id ahan ha
bilang'un e middum hinadan tataguna 9 te nunhiglan adi maphod nadan
ina'inat'u an namamah din e' namalpaligatan hinadan kimmulug i Jesus.
Ta hiya nan hay punnomnom'u ya ha"on di na'adda"ul hi an namin nadan
a'apostolesna. 10 Mu wada'ey matigoyuh maphod hi a'at'uh ad uwani
ya ma"id ha udum hi nalpuwana hi'on bokon hi Apu Dios an nammo'
i ha"on. Ta hiya nan ongal di numbalinan nan homo'na i ha"on. Te
mabalin an waday inat'uh nadan ipatamun Apu Dios mu hiya damdamay
bimmoddang i ha"on. Ya hay immannung ya dakdakkol di inat'u mu
nadan udum an apostoles. Mu ta'on on athidi ya adi damdama mabalin
hi alyo' di nan abalina' di gapuna te hay immannung ya nalpuh nan
abalinan Apu Dios. 11 Ot ta'on on ha"on di muntudtudu onu nadan udum
an apostoles ya hiya damdaman nan inunudyuy ituddumin namin.

12 Te hay intuddumi ya hay namahuwan Kristu hidin natayana. Mu
tanganu on wadaday udum i da'yu an mangali hi adi mamahuwan
di nateh udum hi algo? 13 Ot onha adi mamahuwan di nate ot agge
namahuwan hi Jesu Kristu. 14 Ya onha immannung an agge minahuwan
Apu Dios hi Kristu ot ma"id mo bo ha hilbin nadan intanuddumin da'yu.
Ya ta'on mo boh on nan pangulugyu i Apu Dios ya ma"id ha hilbina.
15 Ot onha athidi an adi mamahuwan di nate ot ma'layyah ami mon
namin an apostolesna an gapuh nadan emi intanuddu an nummahuwan
Apu Dios i Kristu hi'on adida mamahuwan di nateh pidwana ya hi'on
agge immannung an minahuwan Apu Dios hi Kristu. 16 Te onha adida

mamahuwan nadan numpun'ate ot wan agge nimpe namahuwan hi Kristu. 17 Ya onha agge namahuwan hi Kristu ot ma"id ha hilbin di pangulug ta'u te madusa ta'u damdama an gapuh bahul ta'u. 18 Ya ta'on mo boh on hanadan nun'a'aten kimmulug ya mihi"anda i Apu Dios. 19 Ya onha nan e ta'u kimmulugan ya ammunah ad uwanin atagu ta'uh tun lutay iyatana ot mahmo' ta'un kimmulug.

20 Mu ibaga' i da'yu an hi Kristu ya immannung an namahuwan hidin natayana ta hituwey panginnilaan ta'un an namin nadan numpun'aten kimmulug i Jesu Kristu ya mamahuwanda. 21 Ta ta'on on nawaday ateh tun luta an gapuh numbahulan nan ohan tagu an hi Adam mu gapu boh nan inat nan ohan tagu ya mabalin an mamahuwandah pidwana nadan nun'a'ate. 22 Te an namin ta'u ya umannung an mate ta'u te holag dita'u i Adam. Mu gapuh nan kimmulugan ta'un Kristu ya mamahuwan ta'u. 23 Te hi Kristu ya hiyay namangulu hi namahuwan. Ya an namin nadan middum i hiya ya ahina mahuwan didah tun pumbangngadana. 24 Ta pogpogona mon namin di abalinan nadan nat'onat'on an mi'buhul i hiya ya ahina inyukod mo i Amanan hi Apu Dios ta hiyay mumpapto' hi an naminamin. Ta hituwe moy apogpogan tun luta. 25 Te hi Kristuy mun'ap'apu ta ingganah abakonan namin nadan adi maphod. 26 Ya hay ma'udih abakona ya nan takutan ta'u an ate. 27 Te nan impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hi Kristuy nangiyukodana hi mun'ap'apu hi an namin.[s]

Ot ma'awatan ta'u an agge iniddum Apu Dios di adolna. 28 Ta nagibbuh'en inabak Kristu an namin nadan adi maphod ta hiya moy Ap'apu ya ahina mohpe bo iyukod i Apu Dios ta hiya mohpey mun'ap'apu hi an naminamin.

29 Ya onha immannung an adi mamahuwan di nate ya tanganu on wadadan da'yuy mumpabonyag ta inomnomdah bonyag nadan agge nabonyagan ot mate? Ot nganne moy gapunah eda pangatan hidi? 30 Ya umat bo i da'mi an onha adida mamahuwan di nate ot nganney hilbimin e manolholtap hi nunhiglan ligat an gapuh pangun'unudanmih nan pohdon Apu Dios? 31 Te immannung an abigabigat ya aya' hanan patapatayon. Mu ta'on on athidi ya ongal di pun'amlonga' hinan eyu kimmulugan ta hiya nan mabalin an itpol'uy ligat. 32 Hi ad Epesus ya nunhiglan aya' anon hinadan tataguh bungotdan ha"on. Ot onha ma"id ha tumaguwan hi pidwana ot nganney hilbinah e' pangit'itpolan ituwen pangatdan ha"on. Ya onha ma"id ha e tumaguwan hi pidwana ot wan iyunnudan'uh nadan tatagun mangalih namaaggot ya nangnangngan ta'u ya nangnanginnum ta'u te mate ta'u damdama.[t]

33 Ot hanat adi ayu mihaphapitan. Te immannung an mi'mi"uyugta'eh nadan adi maphod di pangatda ya lo'tat ya athidi bon adi maphod di

---

[s] **15:27** Psalm 8:6 [t] **15:32** Isaiah 22:13

pangat. 34 Ta hiya nan mahapul an munnomnomnom ayu ya indinongyun
mangat hinadan pumbahulan. Te undan adi ayu bumain an wadadahnay
mangalih kimmulugda mu onnot on aggeda innilah Apu Dios?

Hay E Amahuwan Di Adol

35 Ma"id ha mapto' ya alinah wadada i da'yuy mummahmah an
alyonda hi nganney aton nan tagun nate an mamahuwan? Ya onha
mamahuwanda ot nganney a'at di adolda? 36 Athina'e ya undan aggeyu
innilay a'at nan ohok? Te nan ohok ya adi mabalin hi tumagu te gahin
on mihok hinan luta ta milubu' ya ahi humango. 37 Ya hinan pun'ohokan
ya bokon nan hangon di ohok di itanom mu nan namaganan an ohok
an umat hinan gahhilang onu bi'ni. 38 Mu di'et nitanom ta himmango ya
nat'on di tigona an miyunnudan hinan ninomnom Apu Dios hi umatana.
Ya innila ta'un nat'onat'on di mitanom an aggeda numpapaddung. 39 Ot
athidi an namin nadan matagun wahtun luta an agge numpapaddung
di a'atda. Te hay tagu ya nat'on di adolna. Ya hay animal ya nat'on bo
an adi umat hinan hamuti ya nan dolog. 40 Te hitun luta ya dakol di
mun'ap'aphod an limmun Apu Dios. Ya atbohdih ad lagud. Mu nadan
wahtun luta ya ad lagud ya agge numpapaddung di aphodda. 41 Ya
ta'on bo on nadan nat'onat'on an wah ad lagud ya aggeda damdama
numpappadung. Te nan algo ya nat'on di binangna an adi umat hinan
bulan. Ya ta'on bo on nadan bittuwon ya agge numpappadung di
binangda ya aphodda.

42 Ot athidi boy a'at nan adol ta'uh tun amahuwan di nate. Te nan adol
ta'uh ad uwani ya nalakan mate mu nan mihukkat an pun'adol ta'uh
pidwana ya adi mo matmatte. 43 Ya ta'on on hanan adi maphod di tigona
ya ma"id ha abalinana hi'on mate mu hitun mamahuwan hi pidwana ya
mumbalin hi mapmaphod di tigona ya ongal di abalinana. 44 Nan adol
ta'uh ad uwani ya hitun luta ya abuh di mabalin hi punhituwana. Mu
hitun amahuwan ta'uh pidwana ya nan Espiritun Apu Dios moy mangdat
hi itaguwan tun adol ta'u. 45 Te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay,
Nan namangulun tagun hi Adam an limmun Apu Dios ya nidattan hi
pi'taguwan hitun luta[u] mu hi Kristu an ma'alih na'udin hi Adam di
nangdat hi pi'taguwan hi munnananong. 46 Ta hiya nan hay namangulu
ya nan pi'taguwan hitun luta ot ahi nan pi'taguwan i Apu Dios hi
munnananong. 47 Te nan namangulun tagu an hi Adam ya nalpuh pito'.
Mu nan ma'alih mi'adwan hi Adam ya nalpuh ad abunyan. 48 Ta an namin
ta'un tataguh tun luta ya nipaddung ta'u i Adam an pito' di nalpuwana.
Mu nadan tatagun waday pi'taguwandan malpuh nan Espiritun Apu Dios
ya mipaddungdah nan tagun nalpuh ad abunyan. 49 Ta ta'on on hi Adam

---

[u] **15:45** Hidin Hopapna 2:7

di nipaddungan ta'uh ad uwani mu udum hi algo ya mipaddung ta'u damdama i Jesus an hiya nan ma'alih nalpuh ad abunyan.

50 Ot ipa'innila' i da'yun i'iba an hituwen adol ta'uh ad uwani ya waday apogpogana ya adi mabalin hi e mi'hituh nan pun'ap'apuwan Apu Dios.

51 Donglonyu tun ibaga' te hituwe ya agge ni' nipa'innila. Te adi an namin di kimmulug ya mateda mu an namin ta'u ya ahi hukkatan Apu Dios di adol ta'u. 52 Ta na'omtang an ay ohay kodom di mata ya midihhan hinan ma'udin gangoh nan tangguyub hi ad abunyan ya ma'at. Te hiyah gumangoh nan tangguyub ya an namin nadan kimmulug an numpun'ate ya bumangonda ya mahukkatan di adoldah balu an adi mo matmatte. Ya ta'on on nadan namatin agge nate ya mahukkatan di adoldah balun adol. 53 Ya manu'eh aton hidin Apu Dios ya ta wan nan a'at di adol ta'uh ad uwani an mate ya mahukkatan hinan balun adol an adi matmatte. 54 Ta na'at'eh diye ya hidiyey ipa'annungan nan impitudo' Apu Dios an alyonay, Nagibbuh mon na'abak di ate.

55 Ot ma"id mo ha ateh itakut ta'u te adi mo mabalin hi mate ta'u.[v] 56 Te hay nalpuwan di ate ya nan bahul an hidiye nan adi pangunudan hinan tugun Apu Dios.

57 Ot ongal di punhanaan ta'u i Apu Dios te an namin ta'un mundinol hinan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya middum ta'un hiyah tun pangabakana. 58 Ta hiya nan hay pohdo' an ibaga i da'yun i'iba ya maphod on nahamad di pangulug ta'u ta adi ta'u nalakan mihaphapitan hinadan nibahhon tudtudu. Ya maphodot on way oha i dita'u on ihamadnan mangat hinan pohdon nan Ap'apu ta'u. Te an namin nadan aton ta'un ipatamun Apu Dios ya adi mabalin hi namaag ya ma"id ha punhilbiyanan dita'u.

Hay Pangamungan Nadan Kimmulug Hi Iboddangdah Ibbada

16 1 Hay itudo"u bo ya nan atonyun mun'amung hinadan pihhun ninomnomyun iboddang hinadan ibba ta'un kimmulug hi ad Jerusalem[w] ya hanat iyunnudyuh nan imbaga' an atondah nadan simba'an hi ad Galasya. 2 Ot hay maphod ya hinan Duminggu ya way ohaon hiniwwena dohah nan pihhuna an miyunnudan hinan nahapulana. Ta adiyu ihod hi umaliya' on ahiyu nomnomon an mun'amung. 3 Ta hitun umaliya' hina ya na'amung mo tuwali ta ipiye' hinadan pot'onyun mangiye i dadiyen iboddangyu. Ya iphod'u ha tudo' ta pa'yodonda ta panginnilaandah ad Jerusalem an dita'uy nannag i dida. 4 Mu alina'eh on udu'dulnah ona' mi'ye ya ta'omman ta ha"on di mangi'uyug i dida.

Hay Ninomnom Paul Hi Pangayana

5 Hitun umaliya' hina ya mundagguha' ni' hi ad Masedonia mu adiya' madnehdi. 6 Ya alinah madmadney iha"ada' hina ta damunah mala"uh

---

[v] **15:55** Hosea 13:14 [w] **16:1** Roma 15:25-27; Galasya 2:10

di lowang. Ta mabalin an boddangana' i da'yu hinan umaya' hi udum
an boble. 7 Te hiyah naey pohdo' an aton hi'on iyabulut nan Ap'apu ta'u
ta adiya' umalin mangidungon da'yu ya ammuna. 8 Mu ad uwani ya
ninomnom'un hituh ad Epesus di iha''ada' ni' ta ingganah on magibbuh
nan ngilin an Pentekos.[x] 9 Te dakoldahtuy mabalin hi pangipa'innilaa'
hinan hapit Apu Dios mu dakolda boy bumohbohol an gapu ituwen ato'.
10 Ot alina'eh umalihnah Timothy ya hanat apngaonyu ta wan maphod
di punli'nanan ayna nunhituwan hina. Te hiya ya oha bon puntamuwon
nan Ap'apu ta'u an umat i ha''on. 11 Ta hiya nan maphod di ipatigoyuy
pamhodyun hiya. Ya boddanganyu ta wan mapmaphod di ena akakan
hina hi pumbangngadanahtu. Te hadhaddo' hi ena abangngadan an didah
nadan udum an i'iba ta'u.
12 Ya hi ibba ta'u'en hi Apolos ya inhapita' ta wan mi'yalih nadan udum
an umalin mangidungo i da'yu mu alyonay bokon ni' hi ad uwani anu.
Mu waday timpu an lo'tat ya umali ta tigon da'yuhna.

Hay Ma'udin Intugun Paul Hinadan I Kulintu

13 Hay pohdo' an itugun bon da'yu ya mahapul an halipodpodonyu
ta adi ayu mabaliyan. Ta ita'dogyu nan pangulugyu ya hanat natulid
ayun mangunud i Kristu ta nanongnan nahamad di pangulugyu. 14 Ya
nomnomnomon ta'u bo ta wan an namin di aton ta'u ya mipatigoy
pamhod ta'uh nadan ibba ta'un tatagu.
15 Da'yun i'iba, innila' ot innilayu da Estepanas an hina'amma. Te
diday namangulun kimmulug hinah nan probinsya hi ad Akaya. Ya dida
eh'ay bumanoddang hinadan ibbayun kimmulug hina. 16 Hay maphod ya
iyunnudyuh nadan tatagun athidiy pangatda an umat hinadan udum an
ibba ta'un muntamuh nan ipatamun Apu Dios.
17 Ongal ahan di pun'am'amlonga' hi immaliyan hitun da Stepanas
an didan namin i da Portunatus ya hi Akaikus. Te hidin immalida
ya immudu'dul di engle' hi agge' nannaniggan i da'yu. 18 Te hay
immaliyandahtu ya ongal di nangipa'amlongandan ha''on an umat hi
nangipa'amlongandan da'yuhna. Ot nadan athitun tatagu an maphod di
a'atda ya mahapul an donglon ta'u dida.
19 Pohdo' bon ipa'innilan da'yu an nomnomnomon da'yuh nadan
kimmulug hinan probinsya hi ad Asia. Ya atbohdiy imbagan da Akila
i Prisila an himbale ya nadan kimmulug an uggan ma'amung hi
baleda. 20 Ya ta'on on hanadan ibba ta'un kimmulug hituh ad Epesus ya
nomnomnomon da'yu damdama.
Ya maphod hi'on nundadammu ayu'eh nan pundayawan i Apu Dios on
munhin'a'apnga ayu.

---

[x] **16:8** Nan Pentekos ya hidiye nan ngilin di nagibbuhan di gapas. Bilang 28:26

21 Ot ipa'innila' i da'yu an hituwen dappuh tuwen tudo' ya ha"on di
nangitudo' ta ibaga' an hanat mapmaphod ayuhna.
22 Ot hi Apu Dios di ukod an mundusah nadan tatagun ma"id ha
pamhoddan hiya.
Hanaot ta mumbangngad'a mo an Ap'apumi.[y]
23 Ot hanat minaynayun an hom'on dita'u hinan Ap'apu ta'un hi Jesu
Kristu.
24 Ot hituwey nomnomnomonyu an pohpohdon da'yun i'iba an
kimmulug i Jesu Kristu.

---

[y] **16:22** Hay hapit di Greek hinan hanaot ta mumbangngad'a mo an Ap'apumi' ya Maranata.

Nan Mi'adwan Tudo' Paul Hinadan I Kulintu

(2 Corinthians)

1 1 Hituwen tudo' ya nalpu i ha"on an hi Paul an pinto' Apu Dios hi
apostoles an mangipa'innilah nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u.
Hay adwa' an nangitudo' ituwe ya hi ibba ta'u an hi Timothy. Ot hituwey
tudo'mi i da'yun i'iba an kimmulug hinah ad Kulintu ya hinadan udum an
boblehnah ad Akaya.
2 Ot hanat malinggop ayu ya minaynayun i da'yu nan homo' Apu Dios
an hi Ama ta'u ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

Hay Alpuwan Di Dinol Hinan Punligatan

3 Munhana ta'u i Apu Dios an hi Aman nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu
te hiya ya ongal di homo'na ya hiyay nanongnah bumoddang i dita'u.
4 Ya namamah nadan punligatan ta'u te ta'on on nganneh diyen ligat ya
hi Apu Dios di bumoddang i dita'u. Ta wan mabalin an boddangan ta'u
damdama nadan udum an maligatan. 5 Immannung an dita'un kimmulug
i Kristu ya ongal di punligatan ta'u an umat i hiya. Mu atbohdi an ongal
di boddangnan dita'u. 6 Ot tee an athidiy ma'ma'at i da'mih ad uwani an
gapuh emi bumoddangan i da'yu ta way atonyun mi'tagu i Apu Dios. Ot
gapu ta naboddangan ami ya boddangan da'yu damdama ta way atonyun
mangitpol hi ligat te na'at i da'mi danaen ligat. 7 Ta hiya nan madinol
ami an inaynayunyuy pangulugyu an ta'on hi munholholtap ayu an umat
i da'mi ya innilamin boddangan da'yu damdaman Apu Dios te athidiy
inatnan da'mi.
8 Da'yun i'iba, pinhodmin ipa'innila i da'yu nadan hinolholtapmi hi
awadanmih nan probinsya hi ad Asia. Te nunhigla ahan an alyonmih on
hidiyey atayanmi. 9 Mu innila' an manu'eh na'at dadiye i da'mi ya ta wan
innilaonmin mangiyukod hi nitaguwanmi i Apu Dios an mummahuh nate
ta adi ami mundinol hinan abalinanmi. 10 Ot hiyay nangihwang i da'mi
i dadiyen atatakut an emi ot atayan. Ta hiya nan nanongnan madinol

ami an hiyay mangih'ihwang i da'mi 11 te innilami an idasadasalan
da'mi i da'yu. Ot dakol ayu'en mangidasal ya bokon da'mi ya ammunay
maboddangan te ta'on on da'yu ya munhana ayu damdaman Apu Dios te
dingngolnay dasalyu.
12 Hay oha bo ya madinol ami te ma"id ha nomnomnomonmih inatmih
adi maphod hi ibbamin tagu an namama i da'yu. Ta adiyu alyon hi nat'on
di gapunah emi nuntudtuduwan i da'yu te hay wah nomnommi ya hay
emi pangun'unudan hinan ipa'at Apu Dios i da'mi. Ya inatmi datuwe an
adi gapuh nan abalinanmi mu gapuh boddang Apu Dios. 13 Ya ta'on on
tun tudo'min da'yu ya dinadno'mi ta nalakan ma'awatanyu. 14 Mu ta'on on
kittang ni' di ma'awatanyuh ad uwani mu ta wan hitun pumbangngadan
nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya ongal di pun'amlonganyu an gapu i
da'mi an umat hinan pun'amlonganmi an gapu i da'yu.

Hay Umayan Paul Hi Ad Kulintu

15 Innila' an pinhodyu an umaliya' hina ta hiya nan ninomnom'un
umalin mangidungo ni' i da'yu. Ya ahiya' bo mumbangngad ta wan
boddangan da'yu hi ihamhamadan di pangulugyu. 16 Te ninomnom'un
mundagguh hina ya ahiya' umeh ad Masedonia. Ya ahiya' bo mundagguh
hi pumbangngada' ta muntudtuduwa' i da'yu. Ya ta wan da'yu damdamay
bumoddang i ha"on hi umaya' hi ad Judea. 17 Mu gapu ta agge na'at hidiyen
ninomnom'u ya alinah alyonyu on hay punnomnom'u ya umat hinan
nomnom di tataguh tun luta an adida ipa'annung di ibagada. 18 Ot hi Apu
Dios di mangiyuhuh an adi athidiy a'at'u an adi' alyon hi o ya indani ya
imbahho'. Te hi Apu Dios di un'unudo' an ipa'annungnay ibagana.
19 Ya ta'on on hi Jesu Kristu an Imbabalena an emi ipa'pa'innila i
da Silbanus ya hi Timothy nadan inatnan iphodan ta'u ya ma"id ha
bahhonan ipa'annungnan namin nadan alyonah atona. 20 Ta hiyay
mangipa'annung hinadan imbagan Apu Dios hidin nadne. Ta dadiyey
gapunah pangalyan ta'u i Jesu Kristu hi, Hiya peman an hi Apu Dios
di mipabaktu. 21 Te hi Apu Dios an namto' i dita'uy mangipihamad hi
pangulug ta'un Kristu. 22 Te impiddumnan dita'u nan Espirituna ta
mangipa'innila an dita'uy tataguna. Ta hiya nan madinol ta'un umannung
an idat Apu Dios an namin nan imbaganan idatnan dita'u.
23 Manu'eh aggeya' ni' immalihna ya agge' pinhod an mahkitan ayu
hi pangihingala' i da'yu. Hi Apu Dios di mangiyuhuh an immannung
hituwen ibaga'. 24 Mu hanat adiyu alyon hi ipapilitmi i da'yuy pinhodmi
te innilamin nahamad tuwaliy pangulugyu. Mu hay pohdonmi ya hay
bumoddanganmin da'yu ta wan iyal'alanay amlongyun mangunud i Apu
Dios.

2 1 Hay ninomnom'u mo ya udu'dulnay adiya' ni' umalihna ta adi
mapidwa din immaliya' an nahkitan ayuh din nangihingala' i da'yu.

2 Te onha pahakitan da'yu bo ot nganne mahan mo ha mangipa'amlong
i ha''on an da'yu ya abuh han namnamao'. 3 Ta hiya nan namaaggot han
tudo''u tee han ipiyali'. Te agge' pinhod an hay umaliya' ya da'yu bon
namnamao' an mangipa'amlong i ha''on di mangipahakit hi nomnom'u an
gapuh paniga' hinadan nibahhon ato'atonyu. Ot hi'on mun'am'amlonga' hi
umaliya' hina ya atbohdin ta'on on da'yu ya mun'am'amlong ayu.
4 Hidin nuntudo'a' i da'yu ya nunhiglan mahkit di nomnom'u ta hiya
nan namaaggon mun'aldad di luwa'. Te agge' pinhod an mahkitan ayu mu
pinhod'un innilaonyu an manu'eh nuntudo'a' ya nunhiglay punnomnom'u
i da'yu.

Hay E Punlinglingan Hi Numbahulan Di Ibba

5 Hinaen ibbayu an adi ahan maphod di inatna ya bokon ha''on ya abuh
di binaina te ta'on on da'yun niddumana. Mu adi' punhiglaon di pangali'
i diyen inatna 6 te ongal moh diyen nanitilogyun hiya. 7 Ot ad uwani
ya mahapul an pakawanonyu mohpe an gapu i diyen numbahulana ya
inip'iphodanyuot hi hapit. Ta adi minaynayun di ena umukayungan te
alina otahan ya hidiyey e a'abakan di nomnomna. 8 Ot hanat ipatigoyu
an ongal di pamhodyun hiya. 9 Manu'eh nuntudo'a' i da'yu ya pinhod'un
innilaon hi'on immannung an tinitilogyuh diyen adi maphod di inatna.
Ot maphod ta inunudyuy tugun'u ta inatyu. 10 Ya pinakawanyu'e nimpeh
diyen numbahul ya ta'on on ha''on ya pakawano'. Ya innilan Kristu an
nan alyo' hi pinakawan'u ya immannung an pinakawan'u an gapu i Kristu
ta iphodanyu. 11 Ta wan ma''id ha aton Satanas an mangabak i dita'u te
innila ta'uy a'at di pamalbalina.

Nadan E Mangipa'in'innilah A'at Kristu

12 Hidin immaya' hi ad Troas ya immannung an nundadaan nadan
tataguhdi an mangngol hinan e' itudtudu an mipanggep hinan inat Jesu
Kristu an iphodan ta'u. 13 Mu gapu ta ma''id ha tinigo' i ibba ta'un hi
Titus hidi ya hiyay minonomnom i ha''on. Ta hiya nan imbaga' hinadan
tataguhdi an tayna' dida. Ot inayun'un umeh ad Masedonia.
14 Ya ongal di punhanaa' i Apu Dios te gapuh kimmulugan ta'un Kristu
ya pangabakon dita'uh nadan mi'buhul i hiya. Ta mabalin an dita'uy e
mangipa'in'innilah a'at Kristu ta ay hanan immalimuttamut ha maphod
di hunghungnah abobboble. 15 Te dita'u nan paddungnay pabanglu an
idawat Kristu i Apu Dios. Te gapu i dita'u ya ma'innilaan di tatagu nan
a'at Jesu Kristu. Te an namin nadan itudtuduwan ta'u an kumulug onu
adi ya paddungnay hunghungon dita'u. 16 Te dadiyen intudtudu ta'u ya
mi'alig hinan pabanglu an mangdat hi itaguwan nadan kumulug. Mu hay
panunghung nadan adi kumulug ya ay pumatey hamuyna. Ot nganne
i dita'uy abalinana an mangat ituwen tamu? 17 Manu'eh abalinanmin

aton hituwen tamu ya hi Apu Dios di nannag i da'mi. Ya hiya boy manmannigoh nadan ato'atonmi ot adi ami munlayah. Te adi ami umat hinadan udum an hay bo'laonday gapunah eda puntudtuduwan te hay punnomnomdah nan hapit Apu Dios ya ay migattang.

Hay Nabakbaktu Mu Nan Tugun An Nidat I Moses

3 1 Ma"id ha mapto' ya alyonyuh on namaaggot alyonmih da'miy
muntudtudu ta mahapul an waha ipatigomih tudo' i da'yu ya ahi
da'mi abuluton an muntuddu ta umat hi aton nadan udum. Ya alinah
alyonyuh on mumpa'apya amin da'yuh tudo' ta ipatigomih nadan udum
an umayanmi ta wan abuluton da'min dida. 2 Mu adi mahapul te da'yu
nan paddungnay tudo' an mangipa'innila an immannung nan tamumi.
Te gapuh nangabulutanyuh nadan intutudumi ya nahukkatan di
pangiye"eyu. 3 Ta matigo an da'yu nan paddungnay tudo' an nalpu i Kristu
ya da'miy hinnagna hi nangitudo' i da'yu ta paddungnay intudo'mih
nomnomyuy a'atna. Ta adi umat hidin nadne an nadan batuy nitud'an
nan tugun Apu Dios. Ya bokon bo tintay nanudo'mi te nan Espiritun nan
nahamad an Dios.

4 Manu'eh ibagamih tuwe ya madinol ami an abuluton Apu Dios
nan tamumi te hi Kristuy alpuwan di abalinanmi. 5 Ot adimi alyon hi
abalinanmih tuwen tamu. Te onha da'mi ot atonmi ya adimi abalinan.
Mu hi Apu Dios di nangdat hi abalinanmi 6 ta hiya nan mabalin an emi
ipa'innila nan balu an tugun an adi umat hidin tugun an nitudo' hidin
hopapna. Te hidiyen tugun ya on hay a'at di bahul an mangihi"an i dita'u
i Apu Dios hi ingganay ipa'innilana. Mu nan ipa'innilan nan Espiritun
Apu Dios ya hidiye nan alpuwan di pi'taguwan i hiyah munnananong.

7 Manu te hidin nangdatan Apu Dios i Moses hinan tugunan
impitudo'nah nan batu ya nipatigoy anabaktuna. Ta hiya nan hay angah
Moses ya nunhiglan humili ta hiya nan hidin inyenah nadan ibbamin
Judyu ya adi mabalin hi itigodan hiya an ta'on on mun'ama"id nan
humili. Ot at'ehdiy na'at hidin nidatan nan tugun an mangipa'innilah
adusaan di tatagu 8 ot iyal'alana mo ahan di anabaktun nan balun
ipa'innilan nan Espirituna. 9 Te nan tugun an nangipa'innilah adusaan
di tatagu hi'onda adi unudon ya nabaktu. Ot namamay anabaktun
nan balun tugun an mangipa'innilah pangibilangan Apu Dios i dita'u
hi maphod. 10 Ta napogpog moy anabaktun nan namangulun tugun
ta nahukkatan i han na'abbaktu an balu an tugun. 11 Ot at'ehdin ta'on
on nan tugun an mapogpog ya nipatigoy anabaktuna ya namama moy
anabaktun nan balu an tugun an adi mapogpog.

12 Madinol ami an hituwen emi itudtudu ya na'abbaktu an adi
mapogpog ta hiya nan adi ami bumain an e mangitanudtudu. 13 Ta adi
umat hidin inat Moses an nunhu'yung ta wan adi tigon nadan ibbanan

tinanud Israel nan humilin angahna an ta'on on hidin mun'ama"id
nan humili. 14 Hay punnomnom di tatagu ya ay nahophopan te adida
ma'awatan nan pohdon Apu Dios hi atonda. Ta ingganah ad uwani ya
ta'on onda bahaon nan namangulun tugun Apu Dios ya adida ma'awatan
di ibalinana. Mu hanadan kumulug i Kristu ya mabalin an ma'awatanda
nan pohdon Apu Dios hi atonda. 15 Mu nadan'en udum ya ta'on on hi ad
uwani an bahabahaonda nan intudo' Moses ya ay damdama nahophopan
di punnomnomda te adida nimpe ma'awatan. 16 Mu hay impitudo' Apu
Dios ya alyonay, Hi'on kumulug nadan tatagu hinan Ap'apu ta'u ya ma'aan
nan ay nihophop hi nomnomda.

17 Ya hidiyen alyonah Ap'apu ta'u ya nan Espiritun Apu Dios. Te
hiya'ey middum hinan nitaguwan ta'u ya adi mo mahapul an idinol
hinan pangunudan hinan tugun Moses. 18 Ta hiya nan matigo i dita'un
kimmulug nan anabaktun nan Ap'apu ta'u an agge nahophopan. Te nan
Ap'apu ta'u an nan Espiritun Apu Dios ya inaynayunan hukkatan di a'at
ta'u ta lo'tat ya waday ipaddungan ta'uh nan a'atna ta wan iyal'alanan
ma'attigoy anabaktuna.

Nan Abalinan Apu Dios Ya Mipatigoh Nan Tagun Puntamuwona

4 1 Maphod ta hi Apu Dios di nannag i da'mi ta emi itudtuduh naen
balu an tugun. Ta hiya nan waday tulidmi an mangat ituwen tamu
an ta'on on waday punligatanmi. 2 Ya ma"id ha nomnomnomonmin
mangat hinadan umipabain. Ta ma"id ha hina'ulmi ya aggemi inudman
hi layah nan hapit Apu Dios. Mu ihamadmin mangitudduh nan hapit
Apu Dios ta wan innilaon nadan mangngol an immannung an hi Apu
Dios di nalpuwan nadan ituddumi. Ot ma"id ha iyaguhmi te tigtiggon
Apu Dios nadan ato'atonmi. 3 Mu wadaday tatagun ay nahophopan di
punnomnomda an adida abuluton nadan itudtudumin inat Jesu Kristu
an iphodan ta'u ta hiya nan madadagda. 4 Te hi Satanas an ap'apun di adi
kumulug ya paddungnay hinophopanay punnomnomda te adina pohdon
an innilaonda hidiyen inat Jesu Kristu an iphodanda ya nan anabaktuna
an nipaddung i Apu Dios. 5 Ot bokon hay amaphodmiy emi ipa'in'innila
te nan Ap'apu an hi Jesu Kristu. Da'mi'e ya on ami baal ya abuh an
bumoddang an mangipa'innila i da'yuh nan a'at Jesu Kristu. 6 Te hi Apu
Dios di himmapit hidin hopapna ot mawaday patal hinan munhihillong[a]
ya hiya boy namatal hi nomnom ta'u ta ipa'innilana i dita'uy anabaktuna
an nipatigoh nan a'at Kristu.

7 Ot da'min muntudtudu ya umat amih nan pito' an banga an
ammuna nan nittu i da'mi hi na'ballol. Ta hiya nan ma"id ha atonmin
mangalih da'miy nalpuwan nan abalinanmi te on hi Apu Dios an

---

[a] **4:6** Hidin Hopapna 1:3

ma"id ha nihippatan di abalinanay nalpuwana. 8 Ta hiya nan ta'on on
dakol di punligatanmih nan emi puntudtuduwan ya adimi idinong
an e muntudtudu. Ya hinuddum on aggemi innilay atonmi mu wada
damdamay dinolmi. 9 Ya dakolday mamalpaligat i da'mi mu agge
da'mi inwalong i Apu Dios. Te ta'on on ay da'mi patapatayon mu gapuh
boddang Apu Dios ya matagu ami aya. 10 Ta athi'athidi an amod on
da'mi patayon an umat hidin inatda i Jesus. Mu ta'on ta wan gapuh
nan ma'at hitun nitaguwanmi ya mipa'innila an hi Jesus ya timmagu ta
hiyay mangipappapto' i da'mi. 11 Ya ta'on on athitun ay ami matemateh
pangatdah ad uwanin atagumi an gapuh emi pangatan hinan ipatamun
Jesus mu ta mipatigon wadah Jesus an bumoddang i da'mi. 12 Ot hiya
nan ta'on on athitun amod on ami mateh pangatdan da'mi an gapuh
emi puntudtuduwan mu ta hay pumbalinana ya waday pi'taguwanyuh
munnananong.

13 Ta umat hinan nitudo' an hapit Apu Dios an alyonay, Kimmuluga'
i Apu Dios ot hiya nan pohdo' an e ipa'innilah udum nan kinulug'u.
Ot athidin da'mi an gapu ta kimmulug ami ya pohdonmi damdaman
e ipa'in'innilah nadan ibbami. 14 Te madinol ami an hi Apu Dios
an nummahuh nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya mahuwan dita'u
damdaman kimmulug i hiya ya in'uyug dita'un hiya hi awadan Apu Dios.

15 Ya an namin datuwen ma'ma'at i da'mi ya iphodanyu. Ta wan
dumakol ayun dumakol an manginnilah nan homo' Apu Dios ta
ma'udman ta'un munhana i hiya ya mundayaw i hiya. 16 Ta hiyah
tuwe nan adi ami mangmanghop an e muntuddu. Ta ta'on on athitun
kumapuy an kumapuy di adolmi mu ta nan a'at di pangulugmin Jesu
Kristu ya mihamad an mihamad. 17 Ya hay punnomnommi ya manghan
hituwen pumpaligatanmi te na'omtang han a'atana. Mu hay pumbalinan
datuwen ligatmi ya nan ma"id ha nipaddungana an emi ipabaktuwan i
Apu Dios hi inggana. 18 Ta hiya nan bokon datuwen matigoh tun lutay
nomnomnomonmi te nadan wah ad abunyan an adi matigo. Te an namin
nadan wahtun luta an matigo ya mapogpogda mu nadan wah ad abunyan
an adi ta'u matigoh ad uwani ya ma"id ha apogpoganda.

Udu'dul Nan E Pi'hituwan I Apu Dios

5 1 Innila ta'u an madadag'e mo tun adol ta'u an hidiye nan ay allung
tun nitaguwan ta'uh tun luta ya hukkatan Apu Dios hinan adi
madadag an punhituwan ta'uh ad abunyan hi inggana. 2 Gapu ta ongal
di punligatan ta'uh ad uwani ya hiya nan aptuwan ta'uy e ahukkatan tun
adol ta'u hinan nahamad an adol hi ad abunyan. 3 Te wa'et nate ta'u ya
bokon ammunay linnawa ta'un e munhituh ad abunyan te ma'adolan ta'u.
4 Ta hiya nan aptuwan ta'u nimpey ena a'atan hi ad uwanin maligatan
ta'uh tun luta. Mu hanat bokon hay atayan ta'uy aptuwan ta'u ta hanan

ahukkatan di adol ta'uh nan nahamad an adol di gamgaman ta'u. 5 Ya
hanat hi Apu Dios di mangidadaan i dita'u ta mabalin an ma'at datuwe.
Ya impiddumnan dita'u nan Espirituna ta hiya nan madinol ta'u an
umannung an ma'at.
6 Ot hanat nanongnan madinol ta'u. Ya mahapul an innila ta'u an adi
ta'u mabalin an umeh ad abunyan hi'on matagu ta'u ni' an wada ta'u
ituwen adol ta'u. 7 Ta hiya nan mahapul di pangulug ta'u i Apu Dios
ituwen pi'taguwan ta'u ta ta'on on agge ta'u tinigo dadiyen ahi ma'at
ya patiyon ta'u. 8 Ot hanat madinol ta'u nimpe ta pa'udu'dulon ta'un
taynan tun adol ta'uh ad uwani ta nan Ap'apu ta'uh ad abunyan di e
ta'u pi'hituwan. 9 Mu hanat ha ahan di nomnomon ta'u ya hay e ta'u
pangipa'amlongan hinan Ap'apu ta'u an ta'on on wahtu ta'uh tun luta onu
hi ad abunyan. 10 Te udum hi algo ya ume ta'un namin hi awadan Kristu
ta humalyaon dita'u ta midat i dita'u nan gungguna ta'u an miyunnudan
hinadan ina'inat ta'uh tun luta.

Hay Nipatigan Nan Homo' Apu Dios

11 Gapu ta innilami an mahapul an mawaday takut ta'u an adi kumulug
i Apu Dios ya hiya nan adi ami mangmanghop an e mangipa'innilah nan
hapitna hinadan tatagu. Ot innilan Apu Dios hituwen a'atmi ya hanat
ta'on on da'yu ya na'innilaanyuy a'atmi. 12 Ta adiyu alyon di hay adolmiy
ipabaktumi i naen inalimi. Te manu'eh pohdo' an ma'awatanyuy a'atmi
ya ta wan adi da'mi ibain. Ta wadada'e nadan mumbaktu an gapu ta
alyon di tataguy nala'ingda ya waday abalinanda ya innilayuy pambalyu
i dida. Te bokon hanan mipatpatigon pangat ya abuh di nabalol te ta'on
on nan wah nomnom. 13 Te hay pangalin di udum ya nabongang ami
ot ta'on mu ta adayawan Apu Dios. Mu maphod'ey alyondah a'atmi ya
iphodanyu. 14 Te nan ongal an pamhod Kristu i dita'uy nangipahlu i
da'mi an e muntudtuduh nadan tatagu te ma''id ha punduwaduwaanmih
nangiyatayan Kristu hi bahul ta'un namin. Ot ta'on on ohah Kristu an
nate mu an namin ta'u ya paddungnay ni'yate ta'un hiya. 15 Ya manu'eh
inyatenan namin di bahul di tagu ya ta wan mabalin an hinan atagu ta'u
ya bokon hanan pun'amlongan ta'uy nomnomnomon ta'u ta hanaot an
namahuwan nan nangiyaten dita'uy pa'amlongon ta'u.
16 Ta hiya nan dita'u ya bokon mo nan niyatan di ohan taguh tun lutay
pangibilangan ta'un hiya an ta'on on athidi ni' di punnomnom ta'u i
Kristu. Mu maphod ta ad uwani ya adi mo athidiy punnomnom ta'u. 17 Ot
nomnomnomon ta'u an nan kumulug i Kristu ya pumbalinon Apu Dios
hi balun tagu. Ta mahukkatan moh balu nan a'at ta'u tuwali. 18 Hi Apu
Dios di nangat i nae te hiyay nannag i Kristu ta inyatenay bahul ta'u ta
wan ihayyup dita'u i Amana. Ot dita'un kimmulug di nangiyukodanan
e mangipa'innilah nadan tatagu hi'on nganney atonda an mihayyup

i Kristu. 19 Te hinnagnah Kristu ta way atonan mamakawan hi bahul
di tatagu ta wan mihayyupdan hiya. Ta nan tagun mangidinol hi
nitaguwanan hiya ya maphod di pi'hayyupana mon hiya. Ot hiyah naey
inyukodnah e ta'u ipa'innilah tatagu.
20 Ot hiya nan wada amin hinnag Kristu an e mangibagbagah nadan
pinhodnan ibagami mu paddungnay hi Apu Dios di humapit i da'yu. Te
pohdona ahan an abulutonyuh Kristu ta wan mihayyup ayun hiya. 21 Te
ta'on on ma''id ha bahul Kristu ya hiyay paddungnay nangipapahonan
Apu Dios hinadan bahul ta'u ta hiyay nangiyate. Ta abuluton ta'u'eh
Kristu ya dita'uy mangipatigoh amaphod Apu Dios.
6 1 Ot da'min mi'tamu i Apu Dios hinan tamunah tun luta ya ibagami
an hanat waday balolna i da'yu nan homo' Apu Dios. 2 Te alyonay,
Hidin mumbaga ayu i ha''on ya indat'u nan dinawatyu. Ya hidin
numpahmo' ayu ya binoddangan da'yu ta nihwang ayu.[b]
Ot nomnomnomonyu an hi ad uwanih diyen imbaganan
pamoddanganah nadan mumpaboddang ya pangihwanganah nadan
mumpahmo' i hiya.
3 Ta hiya nan da'min muntudtudu ya mahapul an halipodpodonmi ta
ma''id ha atonmi hi gumalat hi adi kumulugan di tatagu i Kristu ya ma''id
ha lummuh pamihulandah nan tamun inyukod Apu Dios i da'mi. 4 Te
pohdonmin ipatigo an immannung an baal da'min Apu Dios an ta'on on
nganney ma'at i da'mi. Ta hiya nan itpolmi nadan dakol an punligatanmi
5 te agaggaon nadhuwan da'mih nadan dakol an tatagu on hinanoplat
da'mi ya imbalud da'mi. Ya initpo'itpolmiy inagangmi ya natukatukal ami
te ta'on on hilong on muntamu ami.
6 Mu ta'on on athidi ya inanu'anusanmi damdama te nomnomnomonmi
nan pohdon Apu Dios an ipa'at i da'mi ya ta wan mipatigo an niddum
nan Espiritun Apu Dios i da'mi. Ta ma'ule ami ya ongal di pamhodmih
nadan ibbami. 7 Ta mipatigo an immannung nan emi itudtudu an gapuh
nan ongal an abalinan Apu Dios. Ya hay pangabakmih nadan adi matigon
binuhul Apu Dios ya nadan nipto' an pangatmi.
8 Ya hinuddum ya pemanan da'mih nadan tatagu mu wadada
damdamay mamihul i da'mi. Ya wadaday mangalih maphod di pangatmi
mu wadada boy mangalih ma'layah ami an ta'on on immannung nan
ibagbagami. 9 Ya wadada boy mangali hi ma''id ha hilbimi. Mu nadan
udum ya haphapitonday amaphod di tamumi ta hiya nan nundongol. Ya
abigabigat on ay ami tayya mate mu ta'on on athidi ya matagu ami aya
tee. 10 Ya nanongnan waday amlongmi an ta'on on munholholtap ami.
Ya ta'on on nawotwot ami mu dakolday impakadangyanmiy pangulugda
te gapuh nangabulutandah nan intudtudumi ya nidattandah nan

---

[b] **6:2** Isaiah 49:8

munnananong an pi'taguwan. Ya athidi bon ta'on on ma'ma"idan amih ad uwani mu wada i da'mi nan nahamad an itaguwan.

11 Ot an namin datuwen na'at i da'mi ya mabalin an ibagamin da'yu
te ibilang da'yun i Kulintu hi imbabale'. 12 Mu ma"id ha mapto' ya adi
athinay punnomnomyun da'mi. 13 Athinay pangali' i da'yu te ibilang da'yu
nimpeh i'imbabale'. Ot hanat ibilang da'mi damdamah a'ammodyu.

Hay Adi Pangiyunnudan Hinan Pangat Nadan Agge Kimmulug

14 Hanat adi ayu mi'yoh'ohhah nadan agge kimmulug. Te undan
mabalin hi mun'uddum nan maphod hinan adi maphod ya nan hilong
hinan mapatal? 15 Ot athidi bo i da Kristu i Satanas an adi mabalin hi
mun'unnudanda. Ta athidi bo i dita'un kimmulug hinadan agge kimmulug
an agge numpaddung di pangat ta'u te adi mun'unnud di pangat ya
punnomnom ta'u. 16 Ya atbohdin adi mabalin hi iyeyuh nan Templo nadan
bulul onu nadan udum an dayawon di udum an tatagu. Ta athidi i dita'un
kimmulug te hantun adol ta'uy Templon Apu Dios. Te hay impitudo' Apu
Dios ya alyonay, Midduma' i dida ta diday punhituwa' ta wan ha"on an
Dios hi dayawonda ya diday tatagu'.[c]

17 Ta hiyah naey pangalyan nan Ap'apu ta'uy, Mahapul an umaan ayuh
awadan nadan agge kimmulug ta mihiwwe ayu i dida ta adiyu goton an
mangat hi adi maphod ta way ato' an mangabulut i da'yu.[d] 18 Ta ha"on di
hi Amayu ya da'yuy pun'imbabale'. Ha"on an ongal di abalinanan Dios di
mangalin tuwe.[e]

7 1 Da'yun i'iba, danaey imbagan Apu Dios hi ma'at i dita'u. Ot hanat
idinong ta'u nadan adi maphod an pangat ya punnomnom ta'u. Ta hi
Apu Dios moy un'unudon ta'u ta miyappit ta'un hiya.

Hay Nangipa'amlongan Nadan I Kulintu I Paul

2 Hay dawatonmi i da'yuhna ya hanat waday naminhodyun da'mi ot
ma"id ha numbahulanmi i da'yu ya ma"id ha inatmih adi maphod ya
ma"id ha hina'ulmi i da'yu. 3 Ya ta'on on athituy pangali' mu bokon'u
bungot i da'yu te innilayu an ongal di naminhod'un da'yu. 4 Mu innila'
an nahamad di pangulugyu ta hiya nan nundinola' an e nangibagbagah
nadan ibba ta'u i naen a'at di pangulugyu. Ta ta'on on dakol di ligat hi
holholtaponmi mu ongal di pun'amlonganmi an gapu i da'yu.

5 Ta'on on hidin dimmatnganmih tun ad Masedonia ya ma"id ha
linggop di punnomnommi te ta'on on danay umayanmi on dakol di
punligatanmi. Te dakol di humihiwon da'mi. Ya atbohdin iyaguhmiy
eyu pangiwalongan hi pangulugyu. 6 Mu hi Apu Dios an mangipadinol
hinadan minomnoman di nun'alubyag i da'mi hi dimmatngan Titus hitu.

---

[c] **6:16** Ezekiel 37:27 [d] **6:17** Isaiah 52:11; Ezekiel 20:34,41 [e] **6:18** 2 Samuel 7:14

7Mu bokon hay dimmatngana ya abuh di immamlonganmi te ta'on on
nadan inuhuhnan maphod an inatyun hiya. Ya imbagana bo an alyonyu
anuy pinhodyun umaliya' hina.
Mu hay nangipa'amlong ahan i da'mi ya nan imbaganan
nuntutuyuwanyuh nadan adi maphod an inatyu ya hay
nangun'unudanyuh nan intudo'min da'yu. 8Te innila' an nahakitan ayuh
din tudo"un da'yu mu ta'on on ha"on ya mahkit di nomnom'u ni' mu
adiya' muntutuyu i diyen inat'u te innila' an adi madne ya nomnomonyun
iphodanyuh diyen nangali' i da'yu. 9Ot innila' an gapu i diyen nahkitan
di punnomnomyu ya hidiyey nuntutuyuwanyuh nan nibahhawanyu. Ya
mun'am'amlonga' te hiyah diyey pinhod Apu Dios an ma'at ta hiya nan
maphod di numbalinan nan tudo"un da'yu. 10Te nan tagun mahkitan ya
inabulutnay numbahulana i Apu Dios ta muntutuyu ya hiyay mi'tagu i
Apu Dios hi munnananong ta ma"id ha puntutuyuwanah pidwana. Mu
nan tagun mahkitan mu adina abuluton nadan numbahulana ta adina
itutuyu ya mihi"an i Apu Dios hi atayana. 11Mu nomnomnomonyu
an nali'nayuy inat Apu Dios an nangipaphod i da'yu an gapu i diyen
nahkitanyu. Te hidiyey nihamadan di pangulugyu te nuntutuyu ayuh
nadan adi maphod an inatyu ot adiyu pi'hayupon hidiyen numbahul
hinan a'am'amunganyu te tumakut ayuh pundusaan Apu Dios i da'yu.
Ta impatigoyuy aggeyu naminhodan hinan adi maphod an pangat. Ta
hiya nan pohdonyu mohpen umaliya' hina. 12Hay nuntudo'a' ya bokon
hanadan ibbayun numbahul ya abuh te ta'on on da'yu ta way aton Apu
Dios an mangipatigo i da'yuh nan ongal an pamhodyu i da'mi. 13Ta
hinaen inatyuy nangipa'amlong ahan i da'mi. Ya atbohdin nunhiglay
amlongmih nanguhuhan Titus hinan inatyun nangapngan hiya. 14Te
hidin aggena immaliyan hina ya imbaga' i hiya an ongal di dinol'un
da'yu. Ya maphod ta tinigona an immannung nan inali' i hiya an
a'atyu. 15Ta teen ad uwani ya namaman ongal di punnomnom Titus i
da'yu te adina linglingon di ana'na'unnudyu ya hay nangapngaanyu ya
nangipapto'anyun hiya. 16Ya ta'on on ha"on ya ongal di pun'amlonga' i
da'yu.

Hay Pangdatan Nadan Kimmulug Hinan Iboddangda

8 1Pohdonmi bon ipa'innilan da'yun i'iba di a'at di pangipappapto' Apu
Dios hinadan kimmulug hituh ad Masedonia. 2Te ta'on on dakol
di punligatanda ya nanongna damdaman mun'am'amlongda. Ya ta'on
on na'awwotwotda ya dakol di indatdah iboddangda. 3Ya hay innila' ya
nahuluk di indatda mu hanan namnamaonmin idatda. Ya hidiye'e ya dida
eh'ay ud nomnom an mangidat 4te dida tuwaliy nangibaga i da'mi an
ongal di naminhodda an bumoddang hinadan kimmulug i Apu Dios hi
ad Jerusalem. 5Ya nahuluk nimpey indatda mu hanan namnamaonmin

idatda. Mu hay namanguluh inatda ya inyukodday nitaguwanda i Apu Dios. Ya imbagada an bumoddangda i da'mi te innilada an hidiyey pinhod Apu Dios hi atonda.

6 Imbagami tee i Titus ta mumbangngad hinah awadanyu ta
boddangan da'yu hinan maphod an inhipunyu hidin awadanahna an
hidiye nan eyu pun'amungan hinadan iboddangyu. 7 Te innila' an ongal
di abalinanyu ya dakol di innilayuh nadan tugun Jesus ta nahamad di
pangulugyu ya ongal boy abalinanyun muntudtudu. Ya atbohdin ongal di
naminhodyun mangat hinadan ipatamuna ya atbohdin innilami an ongal
di naminhodyun da'mi. Mu maphodot boh on ongal di naminhodyun
mangdat hi iboddangyuh nadan ibbayu. 8 Mu adi gapu ta inali' hinae
ya mapilitan ayun mangdat hi iboddangyu. Te manu'eh impa'innila' i
da'yuy inat nadan udum an ibba ta'u ya ta wan pangiyunnudanyu ta
panginnilaanyuh on immannung an waday pamhodyuh ibbayu. 9 Ot
innila ta'u an gapuh homo' Apu ta'un hi Jesu Kristu i dita'u ya ta'on on
kakaddangyanan ya tinaynanah diyen kinadangyana ta immalih tun
luta ta gapuh nan inatna ya mabalin an mawadan dita'u nan nabalol hi
itaguwan ta'u.

10 Ot hanat inaynayunyu nan maphod an inhipunyun inat hi tawonadi.
Da'yuy namangulun nunnomnom an nun'amung hi iboddangyu. Ya hanat
nanongnan ongal di naminhodyun mangdat. 11 Ta inaynayunyuh naen
inhipunyu an ongal di naminhodyun mangidat an miyunnudan hinan
abalinanyun idat. 12 Te hay pohdon Apu Dios ya nan naminhod ta'un
mangdat hinan abalinan ta'un idat an bokon hanan adi ta'u abalinan an
idat. 13 Mu adi' alyon boy idatyuy iboddangyuh nadan ibbayu ta diday
umudu'dul ya da'yuy maligatan te hay maphod ya mumpapaddung ayu
an ma"id ha maligatan. 14 Ot gapu ta da'yuy waday abalinanah ad uwani
ya maphod on boddanganyu nadan maligatan. Ta alina'eh udum hi
algo ya da'yu damdamay maligatan ya diday wada ya boddangan da'yu
damdaman dida ta wan mumpapaddung ayu nimpen ma"id ha maligatan.
15 Ta umat hidin na'at hinadan a'ammod ta'uh din awadandah nan agge
naboblayan an hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Nan tagun dakol di
pinanuhna ya hiyah diyen agge nahawwalan ya nan oh'ohhay pinanuhna
ya agge bo damdama nakulangan.[f]

Hay Nannagandah Nadan E Bumoddang Hinadan Kimmulug Hi Ad Kulintu

16 Ongal di punhanaa' i Apu Dios ta indatnay naminhod Titus an umat
hi naminhod'u an bumoddang i da'yu. 17 Te inabulutnan umalihna mu
adi gapuh nangibagaanmin hiya te on hiya eh'ay ud nomnom te ongal

---

[f] **8:15** Hay Nakakan 16:18

damdamay naminhodnan manigon da'yu. 18 Ya pi'yaliyonmin hiya nan
ohan hi ibba ta'u an pohpohdon damdaman di kimmulug hi abobboble te
mapmaphod di atonan mangipa'innilah nan inat Jesu Kristu an iphodan
ta'u. 19 Ya hiya boy pinto' nadan kimmulug hi mi'yuyug i da'min mangiyeh
nan miboddang hinadan ibba ta'uh ad Jerusalem. Ta wan gapu i diyen
atonmi ya hi Apu Dios di midayaw ya ta wan ipatigomi an ongal di
naminhodmin bumoddang. 20 Ya halipodpodonmi ta ma"id ha apihulanmi
an gapu ituwen pihhun na'amung. 21 Te pinhodmin ipa'amlong hi Apu
Dios ituwen atonmi ya ta wan tigon di tatagu an maphod di pangatmi.
22 Ya hay pi'uyugmi bo i da Titus ya nan ohan hi ibba ta'u an innilamin
mahlun mangat hinan ipatamun Apu Dios te hiyay ina'inatna. Ya gapuh
dinolnan da'yu ya namaman ongal di naminhodnan bumoddang i
da'yu. 23 Ya hi Titus e ya innilayun hiyay nun'ibba'ibba' an nuntudtudu
i da'yu. Ya nada'en duwan mi'uyug i hiya ya mapmaphod boy pangatda
te gapun dida ya dayawon di tataguh Kristu. Ta hiya nan diday pinto'
nadan kimmulug hi mi'yalihna. 24 Ot hanat maphod di ipatigoyun
didah tun umaliyanda ta wan innilaon nadan ibba ta'un nannag i dida
an immannung an ongal di pamhodyuh ibbayu an miyunnudan hinan
imbagamin dida.

Hay Pangidadaanan Hi Iboddang Hi Ibban Kimmulug

9 1 Adi mahapul an ibaga' di eyu pun'amungan hinadan iboddangyuh
nadan tatagun Apu Dios hi ad Judea 2 te innila' an pohdonyu
tuwalin bumoddang. Ta hiya nan imbagabaga' hinadan ibba ta'uh ad
Masedonia an da'yun i'ibahna hi ad Akaya ya ongal di naminhodyun
bumoddang an nihipun tuwalih tawonadi. Ta hiya nan ta'on on dida
ya umamohda ta dakolday naminhod an mangdat hi iboddangda. 3 Ot
teen honago' datuwen tulun i'iba ta'u ta umalidan bumoddang i da'yu an
mun'amung hinadan idatyu ta midadaan. Ta wan tigon datuwe nimpe
an immannung nan imbagabaga' an a'atyu. 4 Te ha"on di bumain hi'on
adi midadaan hitun umaliyanmih nadan i'iba ta'un i Masedonia. Ya
ta'on on da'yu ya mibabain ayu. 5 Ta hiya nan ninomnom'un udu'dulnay
mamanguludan umalihna datuwen i'iba ta'u ta boddangan da'yu nimpen
e mun'amung hinan imbagayun iboddangyu. Ta hitun umaliyanmi ya
nidadaan ta atigana an on tuwali nalpuh nomnomyun bumoddang an
ma"id ha namilit i da'yu.
6 Ot hinan pangdatanyu ya hanat nomnomnomonyu nan ni'alig an
alyonay, Hanan tagun oh'ohhay ihokna ya oh'ohha boy apitona. Mu nan
tagun dakol di ihokna ya dakol damdamay apitona.
7 Ot hay maphod ya way ohaon ukod i hiya an munnomnom hinan
pohdonan idat ta adi mapilitan onu munduwaduwan mangdat. Te hay
pohdon Apu Dios ya nan tagun waday amlongnan mangdat hinan

pohdonan idat. 8 Ot hi Apu Dios ya ongal di abalinanan mangdat
hinadan mahapul ta'u. Ya adi ammuna nadan mahapul ta'un idatna te
hawwalana ta mabalin an waday iboddang ta'uh nadan ibba ta'u. 9 Te hay
nitudo' hinan hapit Apu Dios ya alyonay, Ongal di iboddangnah nadan
nun'awotwot ya nanongnan hummo' hi tatagu.[g]
10 Hi Apu Dios an alpuwan di ohok an itanom ta'u ya hiya boy
mangipabungah dakol ta waday anon ta'u. Ot undan adina aton bohdi an
mangdat i dita'u ta wan dakol di maboddangan ta'u. 11 Ta dakol di idat
Apu Dios i da'yu ta wan dakol di iboddangyuh ibbayu. Ta gapu i diyen
atonyu ya dakolday tatagun munhana i Apu Dios. 12 Te hay pumbalinan
diyen idatyuh nadan tatagun Apu Dios ya bokon hay adolda ya abuh
di naboddangan te hidiye boy lummuh punhanaan di dakol i Apu Dios.
13 Ta hiyay dayawonda an gapuh nan tigondan atonyun mangun'unud
hinan tudtudun Kristu an umat hi pamoddanganyuh nadan ibbayu an
maligatan. 14 Ta hiya nan ongal di punnomnomdan da'yu ya idasadasalan
da'yu an gapu i diyen abalinanyu an indat Apu Dios. 15 Ot munhana ta'u i
hiya an gapuh nan ma"id ha nipaddunganan indatna i dita'u.

Hay Nangita'dogan Paul Hinan A'at Di Tamuna

10 1 Wadaday udum an alyonday natulida' anu an muntugun i
da'yu hi'on ma"ida' hina mu wahnaa"e anu ya ma"id ha hapit'u.
Manu'eh athidiy ato' ya pinhod'un padungon hi Jesu Kristu an ma'ule
ya mumpada"ul. 2 Ot hay ibaga' ya maphodot onyu ipappaphod di a'atyu
ta wan hitun umaliya' ya ma"id ha gumalat hi pangihingala' i da'yu. Te
immannung an umaliya' ot waday tulid'un mambal hinan mamihupihul
i da'mi an alyonday hay pangatmi anu ya umat hi pangat di agge
kimmulug. 3 Manu te immannung an tatagu ami mu nan pangatmi ya
adi umat hi aton di tataguh tun luta an paddungnay mi'gubat. 4 Te hay
almasmi ya adi umat hinan almas di tataguh tun luta. Te hi Apu Dios di
mangdat hi abalinanmi an mama"ih hinadan humandih panginnilaan di
tatagu i Jesu Kristu. 5 Ta pa"ihonmin namin di humandih panginnilaan
di tataguh nan hapit Apu Dios ta wan mumpada"ulda ta hi Jesu Kristuy
un'unudonda. 6 Ot madinola' an nipto' nan atonyun mangun'unud i Jesu
Kristu mu hanada'en mungngohe ya ahimi titilgon dida.
7 Ot hanat bokon hanan niyatandah tun lutay pangitiganyu hi'on
kimmulugda. Te onha immannung an kimmulugda i Kristu ot ibilang
da'mi damdama an kimmulug i Kristu. 8 Te hiyay nangdat hi abalinanmi
ta hiya nan adi ami bumain an manugun i da'yu. Te hituwen atonmi ya
iphodanyu an adiyu abahbahan. 9 Ya hituwen tudo"u ya adi' panattatakut
i da'yu. 10 Te hay alyon di udum ya di'e anu ta muntudo'a' ya nunhiglay

---

[g] **9:9** Psalm 112:9

pangali' mu indaniyot anu ta waa' hina on ma"id ha hunung di hapito'.
11 Pohdo' an innilaon danaen tatagu an nan intudo'min da'yu ya
ipa'annungmih umaliyanmihna.
12 Mu adimi ipaddung di adolmih nadan mangalih maphoddan
tatagu. Te dida on inaliday maphodda mu hay udum an tatagu. Hidiyen
pangatday atigana an ma"id ha innilada.
13 Da'mi'e ya onha uhuhonmi nadan ina'inatmi ya adimi
hulukan te dadiye nadan impatamun Apu Dios i da'mi an umat hi
timmanudduwanmi i da'yuh nan hapitna. 14 Te onha agge da'yu
intudduwan ot layah nan ibagabagami. Mu bokon layah nadan imbagami
te immannung an intudtudumin da'yu nan inat Jesu Kristu an iphodan
ta'u. 15 Mu bokon nan agge niyukod i da'mi an tinamuwan di udum di emi
ilattuwag. Te ha ahan di pohdonmi ya hay ihamhamadan di pangulugyu
ta wan mabalin an ukod ayu ta e ami damdama muntudtuduh nadan
udum. 16 Te pinhodmin e itudtudu damdamah udum hi boble nan
iphodan ta'un inat Kristu. Te adi ami umeh nadan dedahdiy muntudtudu
tuwali ta bokon da'miy mangilattuwag hinan tinamuwanda. 17 Te
hinan nitudo' an hapit Apu Dios ya alyonay, Hanan tagun pinhodnan
munlattuwag ya hanat hanan iphodan ta'un inat Kristuy ilattuwagna.[h]
18 Te bokon nan pangalyan ta'uh maphod ta'uy pangabulutan Apu Dios i
dita'u te maphod on hiyay mangalih maphod ta'u.

Hay Nambal Paul Hinadan Mangalih Diday Immannung An Apostoles

11 1 Hanat anusanyu tun panapit'u te hinuddum tee on ma"id
ha ono'nong'un humapit. 2 Te adi' pohdon an waday udum
hi un'unudonyu an bokon hi Kristu. Te nipaddung ayu hinan
mangmangngilog an babai an nitbih ohan lala'i an hi Kristu. Ta hiya nan
halipodpodo' ta wan ma"id ha udum hi mamloh i da'yu. 3 Te iyaguh'uy
pangiwalonganyuh pangulugyu i Kristu te innila' an dakolday umalin
mamalbali i da'yu ta alinah umat ayu i Eba an nabaliyan. Te hi Eba ya
nabaliyan an gapuh aphod di panapit nan ulog an nunhiglay layahna.
4 Te ta'on on inabulutyuh Jesu Kristu ya nan Espiritun Apu Dios hi
nitaguwanyu an gapuh nanginnilaanyuh nan inat Jesu Kristu an iphodan
ta'u ya nalaka ayu damdaman mihapitan hinadan umalin nat'on di
itudtududa. 5 Te alyonday diday nahamad an apostoles. Mu hay innila'
ya aggeya' nada'da"ul mu dida. 6 Manu te immannung peman an aggeya'
nala'ing an humapit mu humapita"e ya innila' di al'alyo'. Ot innila' an
ta'on on da'yu ya abulutonyu te innilayuy inatmin nuntudtudun da'yu.
7 Ya hidin awada' hinah nuntudtuduwa' i da'yuh nan iphodan ta'un inat
Kristu ya aggeya' numbagah nadan mahapul'u i da'yu. Manu'eh inat'uhdi

---

[h] **10:17** Jeremiah 9:24

ya adi' pohdon an ungalon da'yu. 8 Mu undan aggeyu innila an hidin
nuntudtuduwa' i da'yu ya aya' e immodo'odoh nadan udum an simba'an
te hanadan kimmulug hinadan udum hi bobley nangida'idat hinadan
inggattang'uh mahapul'u. Mu bokon diday nunhilbiya' te da'yuhna. 9 Ya
ta'on on hidin napuhana' ya agge' impatnan numbaga i da'yu te hanadan
kimmulug hituh ad Masedonia di nangiyalih nadan mahapul'u ta ma"id
ha na'ungalanyu. Ya ta'on on ad uwani ya adi' idinol i da'yu nadan
mahapul'u. 10 Ta nanongnan hinaey umipa'amlong i ha"on te innilan Jesu
Kristu an adi' goton an mumbagah iboddangyun i Akaya i ha"on. 11 Mu
ta adiyu bo alyon di manu'eh adiya' mumbagah iboddangyu ya ma"id ha
pamhod'un da'yu. Mu innilan Apu Dios an ongal di pamhod'un da'yu.
12 Manu'eh adiya' mumbagah iboddangyu ya adiya' umat hinadan
mangalih apostolesda. Te onha iyunnud'uh nan pangatda ta mumbagaa' i
da'yu ot hidiyey pangigadulandan mangibagan ma"id ha nipahhiwandan
da'mi. 13 Mu hay immannung ya bokon hi Apu Dios di nannag i dida an
e mangitudtuduh a'at Kristu te layah nan alyonday apostoles Jesu Kristu
dida. 14 Mu adi ta'u masda'aw te innila ta'u an athidi tuwaliy a'at Satanas
an mabalin an mumbalin hi ay ma"ap'aphod an anghel. 15 Ta hiya nan adi
ta'u masda'aw hi'on nadan ba'baalon Satanas ya mabalin bon ipatigoda an
maphod di pangatda. Mu hay umudi ya madusada i dadiyen inatda.

Hay Numpaligatan Paul Hinan Tamuna

16 Ot pidwo' bon ibaga an hanat adi gapu ta hay a'at'uy e' al'alyon ya
alyonyuh ma"id ha nomnom'u. Mu ta'on on athidiy punnomnomyu i
ha"on mu hanat donglonyu nadan ibagabaga'. 17 Te innila' an hituwen
pangali' ya adi miyunnudan hinan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.
18 Mu gapu ta pohpohdonyun dongdonglon nadan udum an munlattuwag
ya hiya nan mapilitana' an mangibaga damdamah a'at'u. 19 Alyonyuh
nanomnoman ayu mu tanganu onyu dongdonglon danaen ay ma"id ha
nomnomda? 20 Onha immannung an nanomnoman ayu ot adi kumpulnay
ibagadan da'yu on inatyu. Te ilaylayahhan da'yu on nun'aladaot nadan
gina'uyu ya pihhuyu. Ya undan mabalin hi diday pangitangadanyu an
ta'on on ba'bainon da'yu onu tampu'on da'yu. 21 Abuluto' nan pamihulyun
ha"on an alyonyuy adiya' umat i dida. Te immannung an bumaina' an
mangat hinadan umat hinan ato'atondan da'yu. Mu gapu ta athinan
munlattuwagda ya mabalin damdaman pato' i dida an paddungnay ma"id
ha nomnomda ta ilattuwag'u damdamay a'at'u. 22 Te ibagadan Judyuda
mu ta'on on ha"on ya ohaa' bon Judyu. Ya alyonday diday holag Abraham
ya hi Israel mu ta'on on ha"on ya holaga' bon dida.
23 Alyonda eh'ah munhilbidan Kristu mu hay immannung ya ha"on di
nahamad hi baalna. Aya' te nabongang ituwen pangibaga' hi a'at'u mu
immannung an ha"on di ong'ongngal di inatnah nan ipatamun Kristu

mu dida. Ta hiya nan numpidakol di nibaluda'. Ya ma"id ha bilang nadan hinoltap'uh nanoplatandan ha"on. Ya numpi'atnay edaot pamatayan i ha"on. 24 Te numpilimay nanoplatandan ha"on hi numpitulumpulut hiyam (39) di huplit. 25 Ya numpitlu boy nahoplata' hinan panoplat di i Roma. Ya wada bo han naminghan an nunhintotopaana'. Ya numpitluy napa"ihan nan papol an nilugana'. Ya wada mo ahan han ohay algo ya ohay hilong an nuntaptapla'a' hi uhhun nan liting. 26 Ya dakol di nunligata' hi imma'immaya' hi abobboble. Te inanagwat'uy atatakut an wangwang. Ya hinanappul'uy humod'ap an namalpaligat i ha"on. Ya ta'on on nadan ibba' an Judyu ya nadan bokon Judyu ya nunhiglay nangatdan ha"on. Ya dakol di nunligata' hi gawwan di baybay. Ya pinaligata' hinadan mumpunlayah an mangalih baal Jesus dida. 27 Ya nunhiglay binle' ya numpidakol di natukala'. Ya inanitpol'uy inagang'u ya inuwoh'u ya kumog te oh'ohha han lubung'u. 28 Mu adi ammuna danaeh numpaligata' te dakol di agge' imbaga. Mu ha ahan di nonomnomo' hi abigabigat ya nadan kimmulug hi abobboble. 29 Te wa'e ha dingngol'uh kimmapuy di pangulugna onu nangat hi adi maphod ya nunhiglan minomnomana'.

30 Napilitana' an nangibaga i datuwen a'at'u mu ma"id ha udum hi ibaga' hi a'at'u hi'on bokon datuwen punligligata' ya hay akulang di abalina'. 31 Ot hi Apu Dios an hi Aman nan Ap'apu ta'un hi Jesus an madayaw hi inggana ya innilanan bokon layah tudan ibaga'. 32 Ya hidi bo ta'wan numpatulan Aretas hi awahdi' hi ad Damaskus ya nan gobelnador hidi ya impaguwalyanan namin nadan geyt i diyen boble ta waha atondan muntiliw i ha"on. 33 Mu nadan ibba' ya inittuwa' i han gina'odandan ay kataw ot buyunona' hinan tawan nan binattun dingding ot inayun'un bumtik.

Hay Nipatigan Nan Abalinan Kristu I Paul

12 1 Adi maphod tun e' pangal'alyan hi a'at'u mu mahapul ta way ato' an mambal hinadan mumpunlayah an mangalih apostoles Kristu dida. Ta ibaga' i da'yu nan impatigon nan Ap'apu ta'u ya nadan impa'innilanan ha"on. 2 Te ume mo teeh himpulut opat (14) di tawon di nala"uh hi naniga' i han kimmulug an niyeh ad abunyan. Mu agge' innilah on ningamut hi adolnah linnawana an niyeh ad abunyan onu ammunay linnawana. Hi Apu Dios di nanginnila hi'on nganney na'at. 3 Hidiyen tagu ya agge' nimpe innila hi'on niddum di adolnah linnawana onu ammunay linnawanan niye. Hi Apu Dios di nanginnila hi'on nganney na'at. 4 Ya hidin wahdih nan mapmaphod an boble ya waday dingngolnah hapit an ma"id ha taguh pi'ihhapit ya ma"id ha taguh pi'bagga hi'on nganneh diye ya mipagol damdamah tagun e mangal'ali i diye. 5 Onha nin hay udum di na'atan nae ot wan e' uhu'uhuhon. Mu adi' atonhidi te ammuna nadan pungkapuya' an e' uhu'uhuhon. 6 Onha pinhod'u ot

dakol di mabalin hi ilattuwag'u. Ya adiya' ay mabongbongang hi'on ato' hidi te immannung nadan ibaga'. Mu adi' atonhidi te adi' pohdon an hidiyey lummuh pangipabaktuwan nadan udum hi amaphod'u yaden hay pinhod'uh mangipa'innilah nan a'at'u ya nan matigodan pangat'u ya nadan itudtudu'.

7 Mu hi Apu Dios ya inyabulutna han ligato' ta ma"id ha ato' an
mangipabaktuh adol'u an gapu i dadiyen impatipatigonan ha"on. Ta
hiya nan inyabulutna i Satanas ta indatna han nunhiglan ligato'. 8 Ta
numpitluy nangidasala' ituwen ligato' i Apu Dios an dayawon ta'u ta
wan aanona 9 mu hay nambalna ya alyonay, Umman hay ma'ahhapulmu
ya hay boddang'u ta wan mabalin an atom nadan ipa'at'u i he"a an
ta'on on munligat'a ta atigana an ha"on di alpuwan di abalinam. Ta
hiya nan mun'am'amlonga' an ta'on on munligata' te ituwey punli'naa'
hinan abalinan Kristu hitun nitaguwa'. 10 Ot mun'amlonga' an ta'on on
nat'onat'on di punligata' an umat ituwen ligato' ya nan pihul di tagu ya
nan ipadildilaha' an gapuh kimmuluga' i Kristu. Te wa'et maligatana' ya
ma'udman di abalina' an idat Kristu.

Hay Punnomnom Paul Hinadan I Kulintu

11 Aya' agge nanomnoman an e manguhu'uhuh hitun a'at'u mu
mapilitana' an mangat hitu. Te onha adi ayu nimpe midmidngolan ot
da'yuy ukod an mambal hinadan pamihupihuldan ha"on ta adi mahapul
an ha"on. Te ta'on hi ma"id ha bilang'un tagu mu aggeya' nada'da"ul mu
nadan mangalih diday nahamad an apostoles. 12 Te hidin awada' hina
ya tinigoyun namin nadan ina'inat'u an mangipa'innila hi a'apostoles'u.
Te dakol di nakaskasda'aw an na'at i da'yuhna an ta'on on dakol di
inanitpol'un ligat. 13 Ot ma"id mahan ha alyonyu hi manghan di
namoddang'u i da'yu mu hay namoddang'uh nadan kimmulug hi udum
hi boble. Te han agge' inat i da'yu ya ammuna nan agge' numbagaan hi
pihhu. Ot alyonyu'e on hidiyey nibahhawa' ya hanat pakawanona'.

14 Nomnomnomo' an mangipitlun umalihna mu hiyah diyen adiya'
mumbaga i da'yuh nadan mahapul'u te hay nabalol i ha"on ya da'yu
an bokon hanadan pihhuyu. Ot umat hinadan u"unga an aggeda'e
ni' kimmilog ya bokon diday mangdat hi mahapul di a'ammodda te
nadan a'ammodday mangdat hi mahapul di imbabaleda. 15 Ot athidin
ha"on te immannung an mun'am'amlonga' an ta'on on da'yuy gapunah
e a'umahan di pihhu' ya hay e' punligligatan mu ta wan boddangan
da'yu. Mu hanat adi gapuh nan umong'ongngalan di pamhod'un da'yuy
a'aanan di pamhodyu i ha"on. 16 Nedahnay udum i da'yu an manu te
abulutonda an agge da'yu pinaligat te aggeya' numbagah pihhu i da'yu
hidin awadan ta'uhna. Mu ma"id ha mapto' ya patiyonyu nan alyon di
udum an nahalatoma' anu te wadaday hinnag'u an immalin nangalah

pihhuyu ot idatdan ha"on. 17Ibaga' i da'yu an ma"id attog ha inala' hinan
pihhun indatyuh nadan linala'in hinnag'uhna. 18Manu te ha"on di nannag
i Titus ya nadan nun'ibbana. Mu hidin immaliyandahna ya on waday
inaladah pihhuyu? Ma"id te innilayu an numpaddung di punnomnommi
ya pangatmi i Titus.
19Ma"id ha mapto' ya alyonyu on intudo'mi datuwe ta pangandongmih
nan ipabapabahuldan da'mi. Mu innilan Apu Dios an on hay e ihamadan
di pangulugyu i Kristu di gapunah puntudo'anmi i da'yun i'iba. 20Te
itakut'u an alinah hay umaliya' hina ya hiya damdaman waday
at'attonyun adi maphod. Ya alina boh adiyu pohdon hi pangihingala'
i da'yu hi'on waday akhupa' an munhahannu onu munhin'a'amoh
onu mun'a'awwit onu munhin'u'ukuh onu munhinpapadngol onu
munhintutumbu' onu wadaday mungngohe ta ma"id ha pun'u'unnudanyu
te way ohaon ukod hi at'attona. 21Ya immannung an ibabaina' i Apu
Dios hi'on umaliya' hina ya wadada i da'yuy agge nangidinong hinadan
nagaga"ihon pangat an umat hi munluktap onu mangilo' hi bokona
ahawa.

Hay Na'udih Intugun Paul Hinadan I Kulintu

13 1Hay pitlunah umaliya' hina ya alina'eh nanongnan wadan da'yuy
adi maphod di ato'atona ya nomnomnomonyu din impitudo'
Apu Dios an alyonay, Wa'e ha numbahul hinadan ibbayu ya gahin di
waha duwa onu tuluh muntistiguh nan numbahulana ya ahi mabalin hi
madusa.[i] 2Hidin pidwan di immaliya' hina ya pinadana' tuwalih nadan
ibbayun mangmangngat hi adi maphod ya ta'on on da'yun namin an
adiyu'e idinong nadan adi maphod an ato'atonyu ya dusaon da'yu. Ot
ipanomnom'u bo tee i da'yun namin hi ad uwani an ta'on on ma"ida'
hina. 3Ot gapu ta pohdonyu an waha pangitiganyu hi'on immannung
an nadan itudtudu' ya nalpu i Kristu ya ahiyu tigon hitun pundusaa'
hinadan mangmangngat hi adi maphod. Ta tigonyu an bokon kittang nan
abalinan Kristu te ongal di abalinana. 4Manu te hidin natayanah nan
krus ya ay ma"id ahan ha abalinana. Mu hidin timmagu ya nipa'innila
an nan abalinana ya umat hi abalinan Apu Dios. Ta hiya nan atbohdi i
da'mi an niddum i hiya an da'miy nangiyukodanah mangipanuh hinadan
ibahhawanyu an ta"on on dakol di punligatanmi an umat hinadan
numpaligatan Kristu.
5Mu hay maphod ya bokon dadiyen ma'ma'at i da'miy tigonyu ta way
ohaon nomnomnomona hi'on nihamad di pangulugna i Jesu Kristu onu
agge. Te innilayun hi Kristu ya wadan bumoddang hinadan kimmulug i
hiya. Mu ma"id'e tuwaliy pangulugyun hiya ya hidiyey atigana an agge

---

[i] **13:1** Deuteronomy 19:5

ayu niddum i hiya. 6 Mu madinola' an ta'on on da'yu ya ma'innilaanyu an
ibilang da'mih tataguna.
7 Mu bokon hay panigan di tatagu an immannung an wadah Kristu
an bumoddang i da'mi di nomnomnomonmi te hay nomnomnomonmi
ya hay emi pangidasadasalan i da'yu ta wan idinongyun mangat hi
adi maphod ta wan minaynayun an hanadan nipto' di atonyu an ta'on
on ay ma"id ha abalinanmi an mundusa i da'yu. 8 Te adimi namaag hi
hingal mu ta nan nipto' di atonmi. 9 Ta hiya nan mun'am'amlong ami an
ta'on on adi mipatigoy abalinanmi an mundusa i da'yu mu ta mihamad
di pangulugyu. Te idasadasalan da'yu ta wan mipaphod di pangatyu.
10 Ot hiya nan pamanguluwo' an ipa'alih tuwen tudo"un da'yu ta hitun
umaliya' hina ya ma"id ha gumalat hi pangihingala' i da'yu te adi' pohdon
an pahakitan da'yu. Te hay indat Apu Dios i ha"on ya nan abalina'
an bumoddang hi ihamhamadan di pangulugyu an bokon hay eyu
abahbahan.
11 Ot hituwe ni' han ibaga' i da'yun i'iba ta ahi nangamung hi pidwana.
Ot hanat unudonyun namin nadan intugun'u ta wan mipaphod
di pangatyu. Ya maphod boy mun'u'unnudan ayu ta maphod di
pi'hayyupanyuh nadan ibbayu. Ta wan mali'nayu an wadah Apu Dios i
da'yu an bumoddang i da'yu ya hiya nan alpuwan di pamhod ya linggop.
12 Ya hanat hinan a'am'amunganyu hinan pundayawanyu i Apu Dios ya
munhin'a'apnga ayu ya ipatigoyuy pamhodyuh hinohha.
13 An namin tudan ibba ta'un kimmulug hitu ya alyondah
nomnomnomon da'yu.
14 Ot hanat nan homo' nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di minaynayun
i da'yun namin ta wan li'naonyu nan nahamad an pamhod Apu Dios. Ya
atbohdin li'naonyu nan boddang nan Espiritun Apu Dios an wadan da'yu
ta maphod di punhahayyupanyu.

Nan Tudo' Paul Hinadan I

Galasya

(Galatians)

---

1 1 Hituwen tudo' ya nalpun ha"on an hi Paul an ohan apostoles an e
mangipa'in'innilah nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. Mu bokon hay
taguy nannag i ha"on onu nangipa'innilan ha"on hi e' numbalinan hi apostoles
te hi Jesu Kristu ya hi Ama ta'un hi Apu Dios an hiyay nanagu i Jesus hidin
natayana. 2 Ya da'yun ma'amu'amung hinadan simba'an hinah ad Galasya di
puntudo'a'. Ya hanadan i'iba ta'uhtu ya alyonday nomnomnomon da'yuhna.
3 Ot hanat malinggop ayu ya minaynayun i da'yu nan homo' Apu Dios an hi
Ama ta'u ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu 4 an nangiyateh bahul ta'u. Ta way
atonan mangdat hi abalinan ta'u an adi ma'ma'yat hinadan adi maphod an
ato'aton di tataguh ad uwani te hiyah diyey pinhod Ama ta'un hi Apu Dios hi
ma'at. 5 Ot hi Apu Dios di nanongnah madayaw hi ingga'inggana. Amen.

Hay Pundusan Apu Dios Hinadan Nat'on Di Itudduda

6 Masda'awa' mahan hinan dingngol'un a'atyu. Te agge nadne ya
inwalongyuy pangulugyu i Apu Dios an namto' i da'yu an gapuh nan
homo' Jesu Kristu ta hanan nat'on an tudtuduy eyu dongdonglon. 7 Hay
immannung ya ma"id ha udum hi nahamhamad an tudtudu te ammuna
nan intudtudumin inat Kristu an iphodan ta'u. Mu needahnay udum
an e muntudtuduh nibahhon a'at Kristu ta ulawonday punnomnomyu.
8 Mu ta'on on da'mi onu ha anghel an malpuh ad abunyan ha umalin
muntudtudu mu agge nipaddung di itudtududah din intuddumin da'yu
an inat Kristu an iphodan ta'u ya ahi dusaon Apu Dios didah inggana.
9 Ot pidwo' tee an ibaga i da'yu an nan tagun e muntudtuduh nat'on an
tudtudu an adi miyunnudan hinan inabulutyun tudtudu an hidiye nan
inat Jesu Kristu an iphodan ta'u ya ahi dusaon Apu Dios.

10 Ot ta'on on gumalat tudan ibaga' hi adi paminhodan di tatagun
ha"on mu ta hi Apu Dios di naminhod hinan ato' te hiya ahan di pohdo'

hi mipa'amlong an bokon hay tagu. Te onha nan itudtudu' ya iyunnud'uh
nan nat'on an unudon di udum ta wan maphod di punnomnomdan ha''on
ot adiya' mabalin an mibilang hi baal Kristu.

Hay Numbalinan Paul Hi Apostoles

11 Ipa'innila' i da'yun i'iba an nan e' itudtudu an inat Jesu Kristu an
iphodan ta'u ya agge nalpuh nomnom di tagu. 12 Te ma''id ha taguh
nangibaga i ha''on hi a'atna. Ya agge' bo e minahmahan hi udum an
tatagu mu hi Jesu Kristu di nangipa'innila i ha''on. 13 Ya innila' an
dingngolyu din a'at'u an na'na'unnuda' hinadan unudonmin Judyu.
Ya nunhiglay namalpaligat'uh nadan kimmulug i Kristu te pinhod'un
mipapatedan namin. 14 Ot onha ipaddunga' hinadan papaddung'uh tawon
ot nahamhamad di pangulug'u hinadan tugun handidan a'ammodmi mu
dida.
15 Mu himmo'a' i Apu Dios te pinto'a' tuwali an ta'on on hidin aggeya'
ni' niyayyam ta teen ad uwani ya ha''on di ohan baalna. 16 Ot hiya
nan munhanaa' ta impa'innilanay a'at nan Imbabalena i ha''on ta wan
hiyay e' ipa'in'innilah nadan bokon Judyu. Mu ma''id ha udum hi e'
numpatudduwan hi a'atna an ta'on hi ohan tagu. 17 Ya ta'on on hi ad
Jerusalem an awadan nadan namangulun apostoles Jesus ya aggeya'
ni' immehdin e numpatuddu i dida. Te inipluy'uh ad Arabia ta eya'
nunhiwwehdi ot ahi' ibangngad hi ad Damaskus. 18 Ta nala''uh di tuluy
tawon ot ahiya' mohpe umeh ad Jerusalem te pinhod'un tigon hi Peter.
Mu duway duminggu damdama ya ammuna han ni'ha''ada' i hiya. 19 Mu
ma''id ha tinigo' hinadan udum an apostoles an ammunah James an hi
ibban nan Ap'apu ta'un hi Jesus. 20 Ot hi Apu Dios di nanginnila an bokon
layah danaen impa'innila' i da'yuh tun tudo''u te immannung an athinay
na'at i ha''on.
21 Indani ot tayna' hi ad Jerusalem ot inayun'un umeh ad Syria ya
hi ad Silisia. 22 Ya i diye ya aggeya' ni' tinigoh nadan kimmulug hi
ad Judea. 23 Ta ammuna nadan dingngoldan a'at'u hinadan udum an
alyonday, Hidiyen tagu din nunhiglay namalpaligatna i da'min kimmulug
mu maphod ta ad uwani ya hidiyen inat Kristu an iphodan ta'u di ena
itudtudu.
24 Ta hiya nan ongal di punhanaanda i Apu Dios ituwen na'at i ha''on.

Hay Nunhahapitan Da Paul Ya Nadan Udum An Apostoles

2 1 Nala''uh di himpulut opat (14) di tawon ot ahiya' bo umeh ad
Jerusalem an in'uyug'u da Barnabas i Titus. 2 Manu'eh imme amihdi
ya hidiyey impa'innilan Apu Dios hi atonmi. Ta on ami dimmatong
ya na'amung nadan mangipangpanguluh nadan kimmulug hidi. Ta
ammuna amihdi ot uhuho' nadan e' itanudduh nadan bokon Judyu an

iphodan ta'u an inat Jesu Kristu. Te pinhod'un innilaon hi'on abulutonda
nadan e' intanudtudu te adi' pinhod dadiyen e' intanuddu ya ma"id ha
pumbalinana. Mu maphod ta abulutonda.
3 Ya maphod bo ta nan in'uyug'un hi Titus an bokon Judyu te Greek ya
aggeda impapilit an makugit an ta'on on hidiyey pangatmin Judyu.
4 Mu wadaday linala'in Judyu an ni'yamung i da'mi an alyonday
kimmulugda mu dee mannot an layahda te pinhoddan dadagon nan
nawayawayaanmi hinan uldin di Judyu ta ipapilitda an hanadan
uldinmin Judyu ahan di ma'unud. Ta diday mangipilit an makugit hi
Titus. 5 Mu aggemi damdama inyunnud hinan pinhoddan ma'at te adimi
pinhod an ma'udman hi nat'on an tudtudu nan nituddun da'yu an nan
atonyu an mangunud i Jesu Kristu.
6 Ot nan e' intanuddu ya ma"id ha ohah hinukkatan dadiyen
mangipangpanguluh nadan kimmulug ya ma"id bo ha iniddumda. Te
ta'on on diday nabaktun mangipangpangulu mu hay punnomnom'u ya
numpapaddung ta'u damdamah hinangngab Apu Dios. 7 Ya patiyonda
an hi Apu Dios di nannag i ha"on hi e mangipa'innilah nan inat Kristu
an iphodan ta'u hinadan bokon Judyu. Ya hi Peter di nangiyukodanah
e mangipa'innila i diye hinadan ibbamin Judyu. 8 Te hi Apu Dios
an nangidat hi abalinan Peter an nangat hinan inyukodna i hiya an
muntudtuduh nadan ibbamin Judyu ya hiya bo damdamay nangidat hi
abalina' an e nuntudtuduh nadan bokon Judyu. 9 Ya da Peter i James ya
hi John an ma'alih nahamad an mangipangpanguluh nadan kimmulug ya
inabulutda an hi Apu Dios di nangdat ituwen tamu'. Ta hiya nan imbilang
da'mih i'ibada an ni'yalamanuda i da'min duwa i Barnabas ot iyabulutda
an da'miy manginaynayun an e muntudtuduh nadan bokon Judyu. Ta
dida damdamay e muntudduh nadan Judyu.
10 Ya ha ahan di imbagadan atonmi ya hay emi pammo'an hinadan
nun'awotwot an kimmulug hi ad Jerusalem. Mu hidiye tuwaliy ohah
pinhod'un aton.

Hay Nangihingalan Paul I Peter

11 Hidin nagibbuh an nunhahapit ami ot ume amih ad Antiok. Ya
inhawwang Peter hidi. Mu hidin awadanahdi ya wada han inatnan adi
maphod ta inhingal'u an ta'on on dakolday tagu. 12 Te hidin dimmatong
hidih ad Antiok ot middum an mi'mi"an hinadan tataguhdi an bokon
Judyu. Ya maphod hidiyen inatna. Mu hidin dimmatong nadan udum
an Judyu an hinnag James ya adi mo ahan e mi"an hinadan bokon
Judyu an ta'on ona innilan agge nibahhoy ena pi"anan i dida. Te
tumakut hi pamihulan nadan ibbamin Judyu an mangalih adi mabalin
hi eda midmiddum hinadan bokon Judyu an agge nakugit. 13 Ta hiya
nan hanadan udum mo bon Judyu hidih ad Antiok an kimmulug ya

inyunnuddan Peter. Ta an naminda an ta'on on hi Barnabas ya adida
mo mi"an hinadan bokon Judyu. 14 Ta hidin na'innilaa' hidiyen pangatda
an adi miyunnudan hinan tudtudun Kristu ot ihingal'uh Peter yaden
deedahdi nadan ibbamin kimmulug. Ta inali' i hiya di, He"a'e ya tono"a
an Judyu mu iyunnudmuh pangat di bokon Judyu. Mu tanganu boh
onmu ipapilit an unudon nadan bokon Judyu nan pangat ta'un Judyu?

Hay E Pi'taguwan An Gapuh Pangulug
(Roma 6:5-6)

15 Ot inayun'un alyon i diday, Immannung an dita'un Judyu ya agge
ta'u nipaddung hinadan bokon Judyu an ma'alih nabahulan.[a] 16 Mu
innila ta'u mo an mahapul an kumulug i Kristu di ohan tagu ya ahi
ibilang Apu Dios hi maphod an adi gapu ta inun'unudna nan tugun. Ta
hiya nan ta'on on dita'un Judyu ya mahapul an kumulug ta'un Kristu te
ma"id ha ta'on hi ohan taguh nipaphod di niyatanan Apu Dios an gapuh
nangunudanah nan tugun. 17 Ta hidiyey panginnilaan an ta'on on dita'un
Judyu ya nabahulan ta'u. Mu hanat adi ta'u alyon di hi Kristu di lummuh
nabahulan ta'u an gapu ta bokon mo nimpe nan tugun di pangidinolan
ta'u. 18 Te atbohdin numbahul i Apu Dios nan tagu an indinongnan
mundinol hinan innilanan mahapul ahan an unudon an tugun mu
indani bo ya hidiyey ipa'unudnah udum an tatagu. 19 Te nan tagun
waday nibahhawana an aggena inunud an namin nan tugun Apu Dios
ya mihi"an i hiya. Ta hiya nan bokon mo nimpe nan innila' an mahapul
ahan an unudon an tugun di pundinola'. Te hay pundinola' ya nan
nangiyatayan Kristu hi bahul'u ta way ato' an mangun'unud i Apu Dios.
20 Ta aya' ni'yate i Kristu hidin nipata'anah nan krus ta din a'at'u ni' ya
nahukkatan te hi Kristu moy wadah nan nitaguwa'. Ta hituwen nitaguwa'
hi ad uwani ya inyukod'un namin hinan Imbabalen Apu Dios te hiya
ya ongal di pamhodnan ha"on te inyatenay bahul'u ta wan mi'taguwa'.
21 Te nipapateh Kristu an gapu ta hiya ya abuh han mabalin hi managun
dita'u an ma"id ha udum. Mu onha abalinan ta'un mangunud hi an namin
nan tugun Apu Dios ta ma"id ha ibahhawan ta'u ot wan adi mahapul an
mipapateh Kristu.

Nan Niyatan Nan Tugun Hinan Namangulun
Imbagan Apu Dios I Abraham

3 1 Da'yun i Galasya ya paddungnay ma"id ha nomnomyu. Te
tanganu on wa'e ha munhapihhapit on nidngolan ayu? Undan
aggeyu na'awatan nan nituddun da'yun a'at di natayan Jesu Kristu?

---

[a] **2:15** Hay pangalin nadan Judyu hinadan bokon Judyu ya nabahulanda te aggeda inunud nan tugun Moses.

2 Innilayu an hay gapunah nangdatan Apu Dios i da'yuh nan Espirituna
ya adi gapuh nangunudanyuh nan tugun te gapuh nanguluganyuh nan
dingngolyu an iphodan ta'un inat Kristu. 3 Mu paddungna nimpey ma"id
ha nomnomyu. Te tanganu on hidin hopap di kimmuluganyu ya innilayu
an nan Espiritun Apu Dios di nangdat hi abalinanyu ta kimmulug ayu
mu ad uwani bo ya mundinol ayuh nan abalinanyun mangunud hinan
tugun. 4 Ot at'ehna ya ma"id ha hilbin di numpaligatanyu an gapuh
kimmuluganyu. 5 Pohdo' an mahmahan i da'yuh on nganne tuwaliy
alyonyuh gapunah nannagan Apu Dios hinan Espiritunan da'yu ya hay
ena nangiyabulutan hinan dakol an milagro? On gapuh nangunudanyuh
nadan tugun onu gapuh nangngolanyuh nan iphodan ta'un inat Kristu ot
kumulug ayun hiya?

6 Ta'on di hi Abraham ya hay gapunah nangibilangan Apu Dios i hiyah
maphod an tagu ya hay kimmulugana i Apu Dios.[b] 7 Ta hiya nan mahapul
an ma'awatanyu an hay nahamad hi tinanud Abraham ya nadan tatagun
kumulug i Apu Dios 8 te nan nitudo' an hapit Apu Dios ya alyonay ta'on
on nadan bokon Judyu ya ibilang Apu Dios didah maphod an gapuh
kimmuluganda. Hiyah naey pinhod Apu Dios an ibaga i Abraham hidin
nangalyanan hiyay, Gapuh nan pangulugmu ya wagaha' di kumpulnan
taguh tun luta hi'on umat hinan pangulugmuy pangulugda.[c] 9 Ya
immannung an na'at te nawagahan nadan tatagun umat hi pangulug
Abraham di pangulugda.

10 Mu nadan tatagun hay punnomnomda ya abuluton Apu Dios dida
hi'onda unudon nadan tugun ya nibaga tuwalin diday dusaon Apu Dios.
Te nitudo' an alyonay, Nan tagun aggena inunud an namin nadan nibagah
nan Nitudo' an Tugun ya madusa.[d] 11 Ya na'innila an ma"id ha ohah tagu
hi ibilang Apu Dios hi maphod an gapuh nangunudanah nan uldin di
Judyu. Te nitudo' bon alyonay, Nan pundinolan di ohan tagu i Apu Dios
di pangibilangana hi maphod ta mi'tagu i hiyah munnananong.[e]

12 Mu nan tugun ya ma"id ha alyonah gahin di idinol i Jesu Kristu te on
alyonay, Nan tagun un'unudonan namin nadan tugun Apu Dios ya hiyay
mi'tagu i hiyah munnananong.[f] 13 Mu ma"id ha taguh abalinanan unudon
an namin nan tugun ta hiya nan madusa ta'u. Mu hi Kristu di nunholtap
hinan dusa ta'un kimmulug i hiya an hay dusana ya hay nipata'anah nan
krus. Te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hay dusan di nabahulan
ya mipata' hinan krus.[g] 14 Ya na'at hidiye i Jesu Kristu ta way aton din
imbagan Apu Dios i Abraham an mipa'annung an hidiye nan idduman
nan Espirituna hinadan tatagu an ta'on on bokon Judyu an gapuh
kumuluganda i Jesus.

---

[b] **3:6** Hidin Hopapna 15:6 [c] **3:8** Hidin Hopapna 12:3 [d] **3:10** Deuteronomy 27:26
[e] **3:11** Habakkuk 2:4 [f] **3:12** Lebitikus 18:5 [g] **3:13** Deuteronomy 21:23

15 Da'yun i'iba, hay pangipaddunga' hinan imbagan Apu Dios
i Abraham ta ma'awatanyu ya nan uggan ta'u aton an umat hi
punhapitan di duwan linala'i. Te niluh'en waday nunhapitanda ta
intudo'da ot mumpelmadan duwa ya ma"id ha mabalin hi manukkat
i diyen nunhapitanda. Ya atbohdin adi mabalin hi ma'udman hidiyen
pinelmaanda. 16 Ot athidiy a'at nan imbagan Apu Dios i Abraham an
hay imbaganah pangipa'annungana ya hay ohah nadan tanudana. Ta
hidiyen nangalyanah ohah nadan tanudana di panginnilaan an bokon
dakol di pangipa'annungana te on hi Kristu ya abuh.[h] 17 Hay pohdon naen
ipa'innila ya imbagan Apu Dios i Abraham an atonah naeh udum hi algo.
Mu nala"uh di opat di gahut ta tulumpuluy (430) tawon ot ahi wada nan
tugun an indat Apu Dios i Moses ta hiyay nipa'innilah din a'ammodmin
Judyu. Ya ta'on on na'at hidiyeh din awadan Moses mu hiyah diye
damdaman agge nibahhon na'at nan imbagan Apu Dios i Abraham. 18 Te
onha nan pangunudan ta'uh nan mahapul an ma'unud hinan tugun di
gumalat hi pi'taguwan ta'u i hiya ot ma"id mo ha hilbin nan imbagan Apu
Dios i Abraham. Mu adi nimpe athidi te hay gapunah e ta'u pi'taguwan ya
hidiyey ipa'annungan din imbaganan Abraham.

19 Ma"id ha mapto' ya alyonyuh on nganne moy iyatan nan tugun Apu
Dios? Nan tugun ya impitudo' Apu Dios ta panginnilaan nadan tataguh
a'at di bahulda ta ingganah din immaliyan nan tinanud Abraham an
nipa'annungan din inalin Apu Dios i Abraham. Ya hay inat Apu Dios an
nangdat hinan tugun ya intuda'na nadan anghel ta diday nangipa'innila
i Moses. 20 Mu din inalinan Abraham di na'hammad te hi Apu Dios di
nangibaga i hiya an ma"id ha intuda'nah e nangibaga i hiya.

21 Ma"id ha mapto' ya alyonyu bo on alinah nan tugun ya adi
miyunnudan hidin inalin Apu Dios i Abraham. Mu adi athidi. Te bokon
nan tugun an indat Apu Dios di mangipaphod hi tagu. Te imbagana
an adi abalinan di tagun un'unudon an namin nan tugun ot ma"id ha
atondan mi'tagu i hiya. 22 Hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, An namin
nadan tataguh tun luta ya nan pumbahulan di impa'inghada. Ta hiya nan
mahapul an kumulugda i Jesu Kristu ya ahi mabalin an mi'taguda i hiya.

Hay Niyatan Nan Tugun Hinan Pangulug

23 Handi'e ya nan tugun ya ammunay innila ta'uh unudon ta'u ta
inggana ot mipa'innilay aton ta'un kumulug i Kristu. 24 Ta nan tugun
di nangituddun dita'uh aton ta'u mu inggana ot umalih Kristu ot ahi
mabalin an maphod di niyatan ta'un Apu Dios an gapuh kimmulugan
ta'u. 25 Ta ad uwanin hi Kristu di unudon ta'u ya bokon mo nan tugun di
ipa'anhan ta'u. 26 Te hay pangibilangan Apu Dios i dita'uh imbabalena ya

---

[h] **3:16** Hidin Hopapna 12:7

hay kimmulugan ta'u i Jesu Kristu ya abuh. 27Ta ad uwani ya an namin
di kumulug i Kristu ya numpabonyag ya hiyay innaynayundan unudon ya
mipatigoy a'at Jesu Kristu hinan nitaguwanda.
28Ta dita'un kimmulug i Kristu ya ma"id mo ha numpahhiwan di Judyu
hinan bokon Judyu ya nan tagala hinan ud tagala i hiya ya nan lala'i
hinan babai te an namin ta'u ya na'ohha ta'un Jesu Kristu. 29Ot dita'un
tatagun Kristu ya hi Abraham damdamay ud holag i dita'u ta dita'un
namin di ipa'annungan nan imbagan Apu Dios i Abraham hidin nadne.

Hay A'at Nan Tugun Moses

4 1Hay nipaddungan nan e pangunudan hinan tugun Moses ya nan
unga. Te agge'e ni' kimmilog ya ay baal damdama te adi mabalin
an hiyay mumpapto' hinan mipaboltan i hiya an ta'on on ongal nan
boltanona. 2Te hidiyen unga ya mahapul an unudona nadan tatagun
pinto' amanah mangipapto' i hiya ya mangipadutu' hinan boltanona ta
ingganah on madatngan nan inalin amanah pamoltanana. 3Ta athina
ni' di a'at ta'u te hidin agge ta'u ni' kimmulug i Kristu ya ay ta'u u"unga
an dakol nadan mahapul an unudon ta'uh nadan tugun di a'ammod ta'u.
4Mu hidin nadatngan nan pangipa'aliyan Apu Dios hinan Imbabalenah
tun luta ot honagona ta numbalin hi tagu an waday hi inanah
nangiyayyam i hiya. Mu hiya ya ma"id ha bahulna te inunudnan namin
nadan tugun Apu Dios. 5Ta hidin natayana ya hay bahul ta'uy inyatena.
Ta hiya nan mabalin mohpen mumbalin ta'uh imbabalen Apu Dios an adi
gapuh pangunudan ta'uh nan tugun Moses.
6Ya hay panginnilaan an imbabale dita'u mon Apu Dios ya hay
nangipiddumanah nan Espiritu an wada i Jesus hinan nitaguwan ta'u. Ta
hiyay mangipa'innila i dita'u an hi Ama ta'uh Apu Dios. 7Ot hiya nan ad
uwani ya bokon ta'u baal te numbalinon dita'un Apu Dios hi i'imbabalena.
Ya gapu ta i'imbabale dita'un Apu Dios ya nan midat hinan imbabalena ya
midat damdaman dita'u.

Hay Punnomnom Paul Hinadan Kimmulug Hi Ad Galasya

8Hidin aggeyu ni' nanginnilaan i Apu Dios ya hanadan dakol an agge
immannung an dios di nunhilbiyanyu. 9Mu ad uwanin kimmulug ayu i
Apu Dios an impa'innilanay a'atnan da'yu ya tanganu bo onyu pohdon an
bangngadon an unudon nadan nibahhon nunhilbiyanyu ni' an adi umat
hi abalinan Apu Dios di abalinanda? 10Ta umat hinan alyonyuy gahin
on ma'unud nan tugun an umat hinan pungngilinanyuh algo ya bulan
ya tawon ya nadan ma'ma'at. 11Ta nunhiglan minomnomana' te ma"id ha
hilbin nan intanuddu' an atonyu ta wan mi'tagu ayu i Apu Dios.
12Hay dawato' i da'yun i'iba ya hanat patonyuh nan inat'u. Te innilayu
an ta'on ona' Judyu ya inyunnud'uh nan a'atyu ta hiya nan aya' bokon

Judyu. Ya ma"id ha inatyuh adi maphod i ha"on. 13 Te hidin hopap
di immaliya' hina ya nundogoha' ta adi' abalinan an makak. Ta hidiy
nangihipuna' an nangitudtudu i da'yuh nan inat Jesu Kristu an iphodan
ta'u. 14 Ya maphod ta ta'on on athidin waday dogoh'u ta na'ungal ayu ya
aggeya' ingnganuy onu pinihul i da'yu te onyuot impatigoy apngayun
ha"on an umat hi pangapngayu i ha anghel Apu Dios onu hi Jesu Kristu.
15 Ya nunhiglay pun'amlonganyuh din awada' hinah nuntudtuduwa' i
da'yu te ongal di naminhodanyun bumoddang i ha"on an onha mabalin
ot ihulugyuy matayu ta idatyu i ha"on. Mu tanganu on ayu athinah ad
uwani 16 an pamaag ya pumbalinona' hi binuhulyu an gapuh nan nipto'
an tudtudu?

17 Nadan udum an tatagun immalin muntudtudu i da'yu ya manu te
ipatigodan pohpohdon da'yun dida mu layahda. Te hay pinhodda ya
bahbahonda nan pun'u'unnudanan ta'u ta wan humihiwo ayun ha"on ta
diday un'unudonyu. 18 Adi' ihhawon hi'on wadaday tatagun mangipatigoh
maphod i da'yu mu ta wan nan maphod ot damdamay punnomnomda.
Te hidin awada' hina ya maphod di nunhina'aggiyan ta'u ot maphodot on
minaynayun an athidiy pangatyu an ta'on ona' ma"id hina.

19 Pohpohdon da'yu te imbilang da'yuh imbabale'. Te hidin immaliya'
hina ya mahakit ahan di nomnom'u an gapu i da'yu an umat hi hakit
di golang. Mu hidin kimmulug ayu ot ahi luminggop di punnomnom'u.
Ya ten ad uwani ya atbohdiy inomnoma' ta ingganah mipatigoh nan
nitaguwanyu nan a'at Jesu Kristu. 20 Ta hiya nan nunhiglay naminhod'un
midatong hinah awadanyu ta munhahapit ta'u te nunhigla nimpen
minomnomana' i da'yu.

Hay A'at Nan Tugun

21 Ot wada'en da'yuy naminhod an mangunud hinan tugun Moses ya
pohdo' an nomnomnomonyuh tuwen ibaga' an ipa'innilanay a'at nan
tugun. 22 Hay impitudo' Apu Dios ya alyonay hi Abraham ya wadaday
duwan linala'in imbabalena. Nan oha ya in'imbabalenah nan himbutnan
hi Hagar. Mu nan oha ya in'imbabalenah nan ahawana tuwalin hi
Sarah. 23 Nan in'imbabalenah nan himbut ya nawada an umat hinan
udum an uggan miyayyam. Mu nan in'imbabalenah nan ahawana
tuwali ya nawada ta mipa'annung nan imbagan Apu Dios i Abraham.
24 Danaen imbabalen Abraham di nangipaddungan Apu Dios hinan
duwan imbagana an nan oha ya nan tugun an impa'innilanan Moses
hi awadanah nan billid hi ad Sinai ya nipaddung hinan himbut an hi
Hagar ta an namin nadan imbabalena ya himbutda an umat i hiya. 25 Hi
Hagar ya nipaddung nimpeh nan billid hi ad Sinai hidih ad Arabia ya
hiya boy nipaddungan nan bobleh ad Jerusalem hi ad uwani te nadan
tataguhdi ya umatdah nan himbut te idinolda ahan hinan tugun Moses.

26 Mu nan nahamad an ad Jerusalem an bobleh ad abunyan ya hiya nan
nipaddungan nan hi ina ta'un bokon himbut an hi Sarah. 27 Ta hiyay
nipa'annungan nan impitudo' Apu Dios an alyonay, He''an adi mahlag an
babai ya hanat itkukmuy pun'am'amlongam. Te ta'on hi aggem ni' lini'nay
a'at di mun'ayyam ya dakdakkol di holagmu an tinaynan ni' di ahawana
mu nan babain agge tinaynan di ahawana.[i]
28 Ot da'yun i'iba an kimmulug ya manu'eh numbalin ta'uh imbabalen
Apu Dios ya dita'uy nipa'annungan nan imbaganan ma'at. Ta umat ta'u i
Isaac an manu'eh niyayyam ya hiyay nipa'annungan nan imbagan Apu
Dios. 29 Hidin atagun dadiyen duwan imbabalen Abraham ya pinaligat
nan imbabalen nan himbut hi ibbanan hi Isaac. Ya neen atbohdih
ad uwaniy at'atton nadan tatagun mangidinol hinan tugun i dita'un
kimmulug i Kristu an gapuh nan abalinan nan Espiritun Apu Dios. 30 Mu
alyon bon nan impitudo' Apu Dios di, Ituda'mu nan babain himbut ya nan
imbabalena te nan imbabalena ya ma''id ha midat i hiya hinan boltanon
nan imbabalen nan bokon himbut.[j]
31 Da'yun i'iba, maphod ta dita'uy nipaddungan diyen imbabalenah nan
ahawana tuwali an bokon nan imbabalenah nan himbut.

Maphod On Bokon Nan Tugun Di Mummandal I Dita'u

5 1 Dita'u'e ya bokon mo nan tugun di pundinolan ta'u te hi Kristu. Ot
hanat adi ta'u ibangngad ta mumbalin ta'u boh baal nan tugun.
2 Ot hanat donglonyun i'iba tun ibaga' te onha alyonyuh mumpakugit
ayu te hidiyey mahapul ahan ot ma''id ha niyatan Kristu i da'yu. 3 Ot
pidwo' bon ibaga i da'yu te ipapilityu'e an gahin on ayu mumpakugit
ta unudonyuh naen tugun ya mahapul an unudonyun namin nadan
tugun. 4 Nadan ibbayun mangathina an nan pangunudandah nan
tugun di alyondah gapunah pangipaphodan Apu Dios i dida ya ma''id
mo ha niyatan Kristu i dida ya adida mi'laggat hinan homo' Apu Dios.
5 Mu dita'u'en hi Kristuy pundinolan ta'u an gapuh nan boddang nan
Espiritun Apu Dios ya waday dinol ta'un lo'tat ya ipa'annung Apu Dios
din inalina an ipaphodnay niyatan ta'un hiya. 6 Te dita'un nangabulut i
Jesu Kristu hi nitaguwan ta'u ya ma''id ha numpahhiwan nadan tatagun
nakugit hinadan agge nakugit. Mu ha ahan di pohdon Apu Dios ya nan
pangunudan ta'u i Kristu an hay atigana ya nan pamhodan ta'uh nadan
ibba ta'u.
7 Manuh din hiyah kimmulug ayu te inhamadyun inunud nan hapit
Apu Dios an alyonyuy hidiyey immannung an namin di itudtuduna.
Mu tanganu on ad uwani ya inwalongyuy pangulugyu? On nganney
nangipadinong i da'yuh nan pangulugyu? 8 Danaen itudduda ya

---

[i] **4:27** Isaiah 54:1 [j] **4:30** Hidin Hopapna 21:10

immannung an bokon hi Apu Dios an namto' i dita'uy nalpuwana. 9 Hay
nipaddungan danae ya nan ma'alih yist an ta'on on kittang ha middum
hinan alina ya pa'ongngalona nan tinapay. 10 Mu madinola' an gapuh
pangulugyun Jesu Kristu ya adiyu abuluton nadan nat'on an tudtudu. Ot
nadan umalin mamalbali i da'yu ya innila' an ta'on on nganney a'atda ya
dusaon Apu Dios dida.
11 Ibaga' i da'yun i'iba an onha nin ha ituddu' an nan pumpakugitan di
mahapul hi unudon ta'u ot wan adiya' paligaton hinadan ibba' an Judyu
an ta'on on'u e ipa'innila nan nangiyatayan Jesu Kristu i dita'uh nan
krus. 12 Ot danae'en e bumahbah an mangipilit hi eyu pumpakugitan ya
udu'dulnay putulondaot udot an namin nan indonanda.
13 Ot nomnomnomonyun i'iba' an pinto' dita'u i Apu Dios ta wan bokon
ta'u mo baal nan tugun Moses. Mu ta'on on athidi ya hanat bokon bo
hidiyey pangigadulanyun mangat hi kumpulnan pohdonyu an ta'on on
adi maphod. Te maphodot on umong'ongngal di pamhodyuh ibbayu ta
nanongnan munhimboboddang ayu. 14 Te wada han tugun an alyonay,
Maphodot on umat hi pamhodyuh adolyuy pamhodyuh ibbayu.
Ot hituwen tugun ya inam'amnan namin nan tugun Moses.[k]
15 Ot halipodpodon ta'u te onha paton ta'uh nan kahu an onda
humanohonglallan ot hay umudi ya munhimbabahbah ta'u.

Nan Pohdon Nan Espiritu Ya Nan Pohdon Ta'un Tatagu
(Roma 8:5-13)

16 Ot hay ibaga' i da'yu ya maphod on nan ituddun nan Espiritun Apu
Dios di un'unudon ta'u ta ma''id ha aton ta'un mangat hi adi maphod an
pohdon di adol ta'u. 17 Te nan pohdon di adol ya bokon hidiyey pohdon
nan Espiritun Apu Dios hi aton ta'u. Ya atbohdih nan pohdon nan Espiritu
an hiya boy adi pohdon tun adol. Ta danaen duwa ya ayda mumbuhhulan
an nanongnan pumanulpullohda. 18 Mu onha nan Espiritun Apu Dios di
unudon ta'u ot adi mahapul an nomnomnomon ta'u nan tugun.
19 Ya ma''apto' boh on nan pohdon di adol di un'unudon te mimatunan
hinan adi maphod an pangat ya punnomnom ta'u an umat hinan
pangilo'an hi bokon ahawa 20 ya hay pundinolan ta'uh nadan udum an
dios ya hay e pangatan hi umat hi ayak ya hay humihiwawan hi ibba ya
hay pi'hannuwan hi ibba ya hay amoh ya bungot ya hay pangipapilitan
hi pohdon ya hay adi pun'u'unnudanan di punnomnom 21 ya hay akih hi
ibba ya butong ya nadan udum an adi maphod an pangat.
Ot ad uwani ya pidwo' bo din inali'ali' tuwali i da'yuh din hopapna an
nan tagun mangmangngat hi athina ya adi middum hinan pun'ap'apuwan
Apu Dios.

---

[k] **5:14** Lebitikus 19:18

22 Mu onha nan Espiritun Apu Dios di un'unudon ta'u ya mawaday
pamhod ta'uh ibba ta'u ya amlong ta'u ya linggop di punnomnom ta'u ya
mawaday anus ta'u ya ule ta'u ya homo' ta'uh ibba ta'u ya na'na'unnud ta'u
i Apu Dios 23 ya innila ta'un mumpada"ul ya abalinan ta'un mangono'nong
hi pangat ta'u. Onha athidiy pangat ta'u ya na'innilan ma"id ha uldin
hi agge ta'u inunud. 24 Te nan tagun wadah Jesu Kristu hi nitaguwana
ya adina mo pohdon an aton nadan adi maphod an impa'inghan di
adolna. 25 Te nan Espiritun Apu Dios di nalpuwan tuwen balu an
itaguwan ot mahapul an unudon ta'u nadan ituddunah aton ta'u. 26 Ta
adi ta'u ipabaktuy adol ta'u ya adi ta'u pahakitan di ibba ta'u ya adi ta'u
munhin'a"amoh.

Hay Punhimboboddangan Hi'on Waday Ligat

6 1 Ot da'yun i'iba, alina'eh wada i da'yu ha nabaliyan ta numbahul ya
maphod on da'yun na'na'unnud hinan Espiritun Apu Dios di umen
e mi'hapit i hiya. Mu iphodyun ihapitan ta way atonan mumbangngad
hinan maphod an ma'unud. Mu tigonyu ta adi ayu damdama mabaliyan.
2 Ya maphod hi'on wada'ey punligatanyu ya munhimboboddang ayu te
hiyah naey intugun Kristu hi aton ta'u. 3 Te nan tagun hay punnomnomna
ya hiyay udu'dul mu nadan udum ya hay adolnay inlaylayahhana.
4 Mahapul an way ohaon ihamadnan mangat hi maphod ta mabalin an
ibaganan maphod di pangatna te adi maphod hi'on ipaddungna nadan
inatnah nadan inat di udum. 5 Te way ohaon tobalonan Apu Dios nadan
ina'inatnah tun luta.

6 Hay ohan aton ta'un bumoddang hinadan ibba ta'u ya maphod on nan
tagun nitudtuduwan hinan hapit Apu Dios ya idattana nan muntuddun
hiyah nan kumpulnan wadan hiya an mahapul hitun nitaguwan. 7 Ta adi
ta'u laylayahhan di adol ta'u ta alyon ta'u hi agge innilan Apu Dios nadan
at'atton ta'u. Te innila ta'u an hi'on nganne nan intanom ta'u ya hiyah
diyey apiton ta'u. 8 Te nan tagun nan pohdon di adolnay amod hi atona ya
hay ligat hi ingganay pun'appitana ta lo'tat ya mabahbah. Mu nan tagun
nan pohdon nan Espiritun Apu Dios di un'unudona ya mi'tagun Apu Dios
hi munnananong an gapuh nidduman nan Espiritun Apu Dios i hiya. 9 Ta
hiya nan mahapul an adi ta'u umenglen mangat hi maphod ot lo'tat ya
madatngan nan pangdatan Apu Dios hi gungguna ta'u. 10 Ot ad uwanin
awadan ta'uh tun luta ya gahin di inaynayun ta'un mangat hi maphod hi
an namin an tatagu an namamah nadan ibba ta'un kimmulug i Apu Dios.

Nan Na'udin Imbagan Paul

11 Hituwen ma'udin ibaga' i da'yu ya ha"on di mangitudo' ta hiya tun
o"ongal di tudo'na. 12 Ot ipa'innila' i da'yu an nadan tatagun mangipapilit
an mumpakugit ayu ya manu'eh atondahdi ya pohdonda eh'an ipa'innilay

ana'na'unnuddah nan tugun Moses. Te adida'e atonhidi ya paligaton
nadan ibbamin Judyu dida an gapuh kimmuluganda i Jesu Kristu an hiya
nan nangihwang i didah ate an gapuh natayanah nan krus. 13 Mu ta'on on
dida an numpakugit ya adida aya damdama unudon an namin nan tugun
Moses. Mu manu'eh pohdondan mumpakugit ayu ya ta wan mipa'amlong
nadan ibbadan Judyu. 14 Mu dita'u'e pibo ya hay pun'amlongan ta'u ya
ammuna ya nan natayan nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu hinan krus. Te
gapuh nan natayana ya ma"id mo ha balolnan ha"on nadan balolon di
tataguh tun luta. 15 Te hay na'anhan ya bokon nan e pumpakugitan onu
nan adi pumpakugitan te hay e ipaphodan di pangat ta'u. Ta nan balun
itaguwan di mawadan dita'u.

16 Ot maphodot on an namin ta'un mangunud ituwen tugun ya
malinggop ta'u ya minaynayun i dita'un tatagun Apu Dios nan homo'na.

17 Hantun adol'u ya napnuh kilah an gapuh namalpaligatandan ha"on
ta datuwey atigana an hi Jesu Kristuy ud baal i ha"on. Ot hanat ma"id mo
ha gumalat hi e' inomnoman.

18 Ot hay ma'udih ibaga' i da'yun i'iba ya hanat nan homo' nan Ap'apu
ta'un hi Jesu Kristu di minaynayun i da'yun namin. Amen.

Nan Tudo' Paul Hinadan I

Epesus

(Ephesians)

---

1 1 Ha"on an hi Paul an pinto' Apu Dios hi apostoles Jesu Kristu an e
mangipa'innilah a'atna ya muntudo'a' i da'yun tatagun Apu Dios an
na'na'unnud i Jesu Kristu hinah ad Epesus. 2 Hanat malinggop ayu ya
minaynayun i da'yu nan homo' Apu Dios an hi Ama ta'u ya nan Ap'apu
ta'un hi Jesu Kristu.

Hay Wagah Apu Dios I Dita'un Kimmulug
(1 Kulintu 1:4-9; 1 Peter 1:20-21)

3 Madayaw hi Apu Dios an hi Aman nan Ap'apu ta'u an hi Jesu Kristu.
Te nahamad di pangipapto'na i dita'u an indatnan namin nan malpun
hiya an midat hinadan tatagunan kumulug i Jesu Kristu. 4 Te handih
din agge ni' nalmu tun luta ya ninomnom tuwalin Apu Dios an dita'uy
pot'onah tataguna an gapuh nan inat Jesu Kristu ta wan miyappit ta'un
hiya ta ibilang dita'uh maphod an ma"id ha bahul ta'u. 5 Ya ninomnomna
tuwalih din nadney e ta'u pumbalinan hi imbabalena an gapuh nan inat
Jesu Kristu. Athinay inat Apu Dios te hiyah nae tuwaliy pinhodnan ma'at
an gapuh nan ongal an pamhodnan dita'u. 6 Ot hanat dayawon ta'uh
Apu Dios te gapuh nan ongal an homo'nan dita'u ya mabalin an waday
niyatan ta'uh nan pa'appohpohdonan Imbabalena an hi Jesu Kristu.
7 Te hiyay nangiyateh bahul ta'u ta mabalin mon pakawanon dita'un
Apu Dios. Ya mabalin bon adi amod on ta'u mumbahul. Ot immannung
an ma"id ha nipaddungan nan ongal an homo' Apu Dios i dita'u. 8 Te
hiya an nanomnoman ya nanginnilan namin 9 ya dita'uh ad uwaniy
pangipa'innilaanah nan ninomnomnan aton Kristu. 10 Te hay ninomnom
Apu Dios ya magibbuh'en ma'at an namin nadan pinhodnan ma'at ya
ahina mohpe pun'ohhaon an namin nadan wah ad abunyan ya tun luta ta
hi Kristu moy mun'ap'apu i dida.

11 An namin di ma'at ya miyunnudan hinan ninonnomnom tuwalin Apu
Dios hidin hopapna an umat hi namto'anan dita'uh tataguna an gapuh
nangabulutan ta'un Jesu Kristu hi nitaguwan ta'u. 12 Ta da'min nanannod
hi immaliyan Kristu ya hiyay dayawonmi te hiyay na'abbaktu an Dios.
13 Ya maphod ta ta'on on da'yun bokon Judyu ya kimmulug ayu i Jesus
hidin dingngolyu nan nahamad an tudtudu an inat Kristu an iphodan
ta'u ta mabalin an mumbalin ayu damdamah tataguna. Ya impiddumna
nan Espiritunah nitaguwanyu te hidiye tuwaliy imbagana ta atigana
an tatagu da'yu i hiya. 14 Ta hinaen nidduman nan Espirituna i dita'uy
panginnilaan ta'u an immannung an ipaboltan Apu Dios i dita'u nan
inalinah ipaboltanah nadan imbabalena i diyen algo an dumatngan ta'uh
awadana. Ot hiya an na'abbaktun Dios di dayawon ta'u.

Nan A'at Di Dasal Paul

15 Hidin nangngola' hi a'at di pangulugyuh nan Ap'apu ta'un hi Jesus
ya nan pamhodyuh nadan ibba ta'un tatagun Apu Dios 16 ya nunhiglay
punhanaa' i Apu Dios hinan inatnan da'yu. Ta hiya nan adi' higanan an
mangidasadasal i da'yu hinan pundasala'. 17 Ya hay ibagabaga' i Apu Dios
ya hay e pamoddangan nan Espirituna i da'yu ta wan luma'ing ayu ta
wan ma'innilaanyuy a'atna. Te hi Ama ta'uh ad abunyan an hi Aman nan
Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di nahamad hi madayaw.
18 Ya ha boy ibagabaga' i Apu Dios ya hay ena panginaynayunan
an pamatalan hi nomnomyu ta ma'udman di panginnilayuh a'at nan
gagamgaman ta'un ma''aphod an ma'at i dita'un pinto'nah tataguna.
19 Ya ta wan ma'awatan ta'u nan abalinanan bumoddang i dita'un
kimmulug. Te ma''id ha nipaddungan nan ongal an abalinana 20 an
umat hinan inatnan nummahu i Jesu Kristu hidin natayana ya hay
nangipabaktuwanan hiya ta dehdin niddum i hiya an mun'ap'apuh
ad abunyan. 21 Ta hiya moy na'abbaktun mun'ap'apu ya ma''id ha
nipaddungan di abalinanah nadan abalinan nadan anghel hi ad abunyan.
Ot namama mo ahan hinadan ap'apuh tun luta an ma''id ha umat i hiya
hi ad uwani ya ta'on on hi pidwana. 22 Te hiyay nangiyukodan Apu
Dios hi an namin di nalmu ta hiyay mun'ap'apu an namama i dita'un
kimmulug te hiyay ulu ta'u 23 ya dita'uy adolna. Ot an namin nadan wada
i Kristu ya wada bon dita'un adolna.

Hay A'at Nan Inat Apu Dios

2 1 Hidin aggeyu ni' immunudan i Apu Dios ya ma''id ha itaguwanyu
i hiya an gapuh nan numbahulanyu. 2 Te hay impa'inghayu ni' ya
nan adi maphod an ato'aton di tataguh tun luta. Ta hay inunudyu ya nan
ap'apun adi matigo an hiyay mamalbalih nadan agge kimmulug. 3 Ya
ta'on on da'mi ya athinay a'atmih din hopapna. Te handi ni' ya an namin

ta'u ya nan madadawoh i dita'u onu nan pinhod di adol ta'uy in'innat ta'u
an ta'on on adi maphod. Ta ma"id ha nipahhiwan ta'u hinadan udum an
tatagu an ahi dusaon Apu Dios. 4 Mu maphod ta hi Apu Dios an ongal di
pamhodna ya himmo' dita'u. 5 Ta ta'on on athidin ay ta'u nanatten gapuh
bahul ta'u ya himmo' dita'u damdama ta wan mabalin an mi'tagu ta'un
Kristu. 6 Ta tinagu dita'u i Apu Dios ta wada moy niyatan ta'u i Kristu an
mumpapto' hi ad abunyan. 7 Athinay inat Apu Dios ta ipatigonah inggana
nan ongal an homo'na an ma"id ha nipaddungana an mipa'innilah nan
ongal an ulena i dita'un nangabulut i Jesu Kristu hi nitaguwan ta'u.
8 Ta mabalin mo an mi'tagu ta'u i Apu Dios an gapuh kimmulugan
ta'u mu bokon dita'uy nangat ituwe te gapuh nan homo'nan dita'u. 9 Ot
hiya nan adi mabalin hi mumbaktu ta'u te bokon nan maphod an pangat
di lummuh pi'taguwan ta'u i Apu Dios. 10 Te hi Apu Dios ya ammunay
nangipaphod hi nomnom ta'u an gapuh nan nangabulutan ta'un Jesu
Kristuh nitaguwan ta'u ta way aton ta'un mangat hinan maphod an
ninonomnomna tuwalin aton ta'u.

Hay A'at Di Kimmulug I Kristu

11 Hidin niyayyam ayu ya bokon ayu Judyu. Ta hiya nan pihulon da'yuh
nadan Judyu an alyonday da'yu nan agge nakugit an adi ayu umat i
didan nakugit. Mu hay e akugitan ya taguy mangat an bokon hi Apu
Dios. 12 Ot hay maphod ya nomnomnomonyu an handi ya immannung
an ma"id ha niyatanyu i Kristu te bokon ayu Judyu. Ta ma"id ni' ha
namnamaonyuh idat Apu Dios i da'yu hinan inalinan idatnah nadan
imbabalena te ningamut an hidin hopapna ya aggeyu innilah Apu Dios
an ammuna nadan ma'ma'at hitun lutay innilayu. 13 Mu maphod ta ad
uwani ya waday niyatanyu i Jesu Kristu ya i da'min tataguna an gapuh
nan nangiyatayan Kristu hi bahul ta'un namin. Ta hidiyey nangihayyup i
dita'u i Apu Dios.
14 Ta gapu i Jesu Kristu ya munhahayyup ta'u mo ta ma'ohha ta'u.
Te mina"id Kristu din lummuh adi ta'u ni' punhahayyupan. 15 Te hidin
natayana ya pinogpogna nan dakol an mahapul an ma'unud hinan tugun
Moses. Ta ad uwani ya ma"id ha nat'on hi un'unudonmi ya ha nat'on
boh un'unudonyu te na'ohha ta'u mon 16 kimmulug i Kristu an gapuh
natayanah nan krus ya pinogpogna nan adi ta'u ni' punhahayyupan an
Judyu ya bokon Judyu. Ot an namin ta'u ya mabalin an mi'hayyup ta'u
i Apu Dios. 17 Te hi Kristu ya immali ta impa'innilana nadan mahapul
an atonyu an mi'hayyup i hiya. Ya atbohdin da'min ma'alih tatagun Apu
Dios. 18 Ta gapuh nidduman ta'un Kristu ya wada nan Espiritun Apu Dios
an mangihayyup i dita'u i Ama ta'uh ad abunyan.
19 Ta ad uwani ya niddum ta'un namin hinan pamilyan Apu Dios te
ta'on on da'yun bokon Judyu ya mabalin an mibilang ayu boh tatagun

Apu Dios an adi umat hidin hopapna. 20 Ya hay umatan di e ta'u
nibilangan hi tataguna ya nan bale. Te nadan apostoles ya nadan propeta
ya diday nangitudtuduh umaliyan Jesu Kristu an paddungnay gopnad
nan bale. 21 Ta paddungnay hiyay nangdon hi an namin an agimangnun
diyen bale an numbalin hi Templon Apu Dios. 22 Ta hiyay nigopnadan
ta'un namin an ni'alig hi agimangnun nan bale ta mumbalin ta'u hi
nahamad hi iha"adan nan Espiritun Apu Dios.

Hay Nangibagaan Paul Hinan Niyukod I Hiya
(Kolosi 1:24-29)

3 1 Ha"on an hi Paul an nibalud an gapuh nan e' nangipa'innilaan
hinan a'at Jesu Kristu i da'yun bokon Judyu ya idasadasalan da'yu.
2 Ma"id ha mapto' ya innilayu tuwali nan inat Apu Dios an nammo'
i ha"on ta hiya nan waday abalina' an mamoddang i da'yu. 3 Te nan
ninomnom Apu Dios an ma'at an agge ni' nipa'innila ya impa'innilanan
ha"on ta hiya tun impa'innila' ituwen tudo"u 4 ta bahaonyu'e ya mabalin
an innilaonyu damdama nan na'innilaa' hinan ninomnom tuwalin Apu
Dios an ma'at an nipa'annung i Kristu 5 an agge nipa'innila i handidan
a'ammod ta'u. Mu ten ad uwani ya impa'innilan nan Espirituna hinadan
pinto'nan apostolesna ya nadan mangipa'innilah nan pohdon Apu Dios.
6 Ya hay impa'innilana ya ta'on on da'yun bokon Judyu ya midattan ayuh
nan maphod an idatnah nadan Judyu. Te niddum ayun Jesu Kristu hidin
inabulutyu nan nipa'innila an inat Kristu an iphodan ta'u. Ta niddum
ayuh nan agimangnun di adol Kristu. Ta hiya nan mabalin an idat Apu
Dios i da'yu nan imbaganah idatnah nadan waday niyatanda i Jesu Kristu.
7 Ot gapuh homo' Apu Dios i ha"on ya indatnay abalina' an numbalin hi
baalna an e mangipa'innilah nan inat Kristu an iphodan ta'u. 8 Ta ta'on on
na'adda"ula' mu nadan udum an tatagun Apu Dios mu pinto'a' damdama
ta ha"on di e mangipa'innila i da'yun bokon Judyu hinan nunhiglan
amaphod Kristu. 9 Te hi Apu Dios an nunlumuh an namin ya ha"on di
nangiyukodanah e mangipa'innilah tataguh nan atonan mangipa'annung
hidin ninonomnomna tuwalih din hopapna an ma'at. 10 Ta ta'on on
nadan ap'apun adi matigo an maphod onu adi maphod ya mabalin an
innilaondah ad uwani an hi Apu Dios ahan di na'annomnoman. Te nan
ma'ma'at i dita'un kimmulug hi ad uwani di panginnilaanda. 11 Hiyah
naey ninonomnomna tuwalih din hopapna ot teen nipa'annung hi ad
uwani hi nannaganah nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 12 Ta hiya nan
dita'un kimmulug ya madinol ta'u mon mangibaga i Apu Dios hinan
pinhod ta'un ibaga i hiya an gapuh nangabulutan ta'un Jesu Kristu hi
nitaguwan ta'u. 13 Ot hanat ta'on on athitun mapalpaligata' ya bokon
hidiyey gapunah kumapuyan di pangulugyun Kristu. Ot abuluto' hituwen
pumpaligata' te innila' an waday iboddangnan da'yu.

Hay Nundasalan Bon Paul

14 Nomnomnomo"e nadan ato'aton Apu Dios i dita'u ya nunhiglan
mundu"una' hi pundayaw'un hiya 15 te hiyay hi aman an namin di
pamilya an wah ad abunyan ya hitun luta. 16 Ya hay dawadawato' hinan
pundasala' i hiya an alpuwan di an namin an abalinan ya ta idatnay
abalinan ta'un namin an mangipaphod hi pangat ta'u an gapuh boddang
nan Espirituna. 17 Ta wan dita'un kimmulug ya li'naon ta'u an wadawadah
Kristu hinan nitaguwan ta'u. Ta wan an namin ta'u ya malmuy naminhod
ta'uh ibba ta'u 18 ta wan an namin ta'un kimmulug ya abalinan ta'un
manginnilah nan ongal an pamhod Jesus i dita'u 19 te adi umdah tun
nomnom ta'un tatagu an manginnilah nan a'at nan pamhod Jesus i dita'u.
Ya danaey idasadasal'u ta wan lo'tat ya nan a'atnay padungon ta'u.
20 Hi Apu Dios an hiyay bumoddang i dita'u ya dakol di abalinanan
aton mu nan ninomnom ta'un ibaga i hiya. 21 Ot maphod on an namin
ta'un kimmulug ya hiyay dayawon ta'uh inggana an gapuh nan inat Jesu
Kristu. Amen.

Hay A'at Di Pun'u'unnudan Di Kimmulug
(Kolosi 3:5,12-15; 4:2)

4 1 Ha"on ya nibaluda' an gapuh punhilbiya' i Jesu Kristu. Mu ta'on
on athitu ya pohdo' ahan an inaynayun ta'un mangat hinan pohdon
Apu Dios te hidiyey gapunah ena namto'an i dita'u. 2 Ta nanongnan
mumpada"ul ta'u ya ma'ule ta'u ya anusan ta'u nadan adi maphod an
aton di ibba ta'un dita'u. Ya hanat ipatigo ta'uy pamhod ta'un dida. 3 Te
nan pangatan ta'un dadiyey mangipihamad hi e ta'u pun'u'unnudanan an
hiyah diye nan tamun nan Espiritu.
4 Te dita'un kimmulug ya numbalin ta'uh ohan adol ya oha bo
nan Espiritun Apu Dios. Ya athidi bo an oha nan namnamaon ta'un
pi'taguwan ta'uh pidwana an hidiyey gapunah namto'an Apu Dios i
dita'u. 5 Ya oha boh Kristu an Ap'apu ta'u ta hiya nan ma"id ha udum
hi pundinolan ta'u. Ya atbohdin ohay gapunah e ta'u nabonyagan. 6 Ya
oha boy hi Ama ta'un namin an kimmulug i hiya an hiya ya ammunay
na'abbaktun Ap'apu ta'u ya hiya nan wada i dita'un namin.

Agge Numpapaddung Di Abalinan An Nidat Hi Hinohha

7 Hinohha i dita'u ya nat'onat'on di abalinan hi indat Kristu i dita'u. 8 Te
hay nitudo' ya alyonay, Hidin numbangngadanah ad abunyan ya dakol di
in'uyugnah nadan nibalud ni' ot pun'idatnah nadan tatagunay abalinanda.
9 Hay nitudo' ya alyonay immeh ad abunyan ta na'innilan immali ni'
hitun luta 10 an nalpuh ad abunyan ot ahi mumbangngad bohdi ta hiyah
diye tuwali an na'abbaktu. Ta ad uwani ya mabalin mon kumpulnay

awadana. 11 Ya hiyay mangdat hinadan kimmulug hi abalinandan mangat
hinan inyukodnan tamuda. Ta waday apostoles ya waday propeta.
Ya waday nidattan hi abalinan an e mangipa'innilah nan inat Kristu
an iphodan di tatagu ya waday nidattan hi abalinan an mumpapto'
ya muntudtuduh nadan kimmulug. 12 Manu'eh indat Kristu datuwen
abalinan ta'un kimmulug ya ta wan munhimboboddang ta'u an mangat
hinan ipatamuna. Ta wan dita'un nipaddung hi adolna ya minaynayun
an mihamad di niyatan ta'un hiya 13 ta ingganah mumpapaddung di
ihamadan di pangulug ta'u ya panginnila ta'uh nan Imbabalen Apu Dios.
Ta lo'tat ya nahamad di aton ta'un mangun'unud hinan a'at Kristu.
14 Ta adi ta'u umat hinadan u"unga an kumpulnay mituddu an ta'on on
nat'on an tudtudu on nihapitan ta'u. Te wadaday udum an muntudduh
nat'on ta onda e bumalbalih tatagu. 15 Mu hay maphod ya adi ta'u athidi
ta nan nipto' an tudtuduy e ta'u itudtuduh nadan ibba ta'u an gapuh
nan pamhod ta'un dida ta wan minaynayun an mipaphod di a'at ta'u.
Ta ha ahan di pinhod ta'u ya ta umat hinan a'at nan Ap'apu ta'un hi
Kristu di a'at ta'u. 16 Ta hi Kristu di mummandal hi hinohhan dita'u an
ay agimangnun di adolna ta wan mun'u'unnudan ta'u. Te nat'onat'on di
niyukod hi hinohhan dita'u an umat hinan agimangnun tun adol ta'u.
Ta onha way ohah nan agimangnun tun adol on atona nan niyukod i
hiya an iyatana ot maphod di e umong'ongngalan tun adol ya mabikah.
Ot athidin dita'u an paddungnay adol Kristu hi'on immannung an
mumpopohhodan ta'u.

Hay A'at Nan Nihukkat An Pangat Di Kimmulug
(Kolosi 1:21; 3:5-9,12-15)

17 Hay pohdon nan Ap'apu ta'u ya hay pangidinongan ta'un namin
hinadan nibahhon impa'ingha ta'uh din agge ta'u kimmulugan. Te nan
punnomnom ta'u handi ya ma"id ha iyatana i Apu Dios. 18 Hanadan
tatagun athidi ya ayda nahilngan te aggeda innila nan tugun Apu Dios
te adida pohdon an innilaon ta hiya nan adida mo mi'tagu i Apu Dios hi
munnananong. 19 Ta hiya nan ma"id ha baindan mangat hi adi maphod.
Ta kumpulna moy mipanomnom i dida an ta'on on adi maphod on gahin
onda aton.
20 Mu bokon hidiyen pangat di inadalyuh din kimmuluganyun Kristu
21 te hay nituddun da'yun kimmulug ya nan nalpun Kristu an nipto' an
pangat. 22 Ta hiya nan mahapul an idinongyu nadan impa'inghayun adi
maphod an pohpohdon di adolyu te bumahbah hi nitaguwanyu. 23 Ta wan
mahukkatan hi maphod nan a'at di punnomnomyu 24 ta hay mihukkat ya
nan balun punnomnom ya pangat an malpun Apu Dios an miyunnudan
hinan a'atna. Ya hay atigana ya nan maphod an pangat ta'uh ibba ta'un
tagu ya nan pangidinongan ta'uh nadan adi maphod an pangat.

25 Ya hanat adi ta'u munlayah. Ta nan immannung ya ammunay
hapiton ta'u te an namin ta'un kimmulug ya agimangnu dita'uh ohan
adol. 26 Ya wada'ey bimmungotan ta'u ya hanat halipodpodon ta'u ta
bokon hidiyey gumalat hi pumbahulan ta'u. Ya hanat adi malimuh
nan algo on na'ubayah di bungot ta'u 27 ta wan ma"id ha aton Satanas
an munha'ul i dita'u ta aton ta'u nan pumbahulan. 28 Ya wada'en da'yu
ha mangako ya mahapul an idinongna ta humlu an e muntamu ta
waday itanudna ya iboddangnah nadan ibbanan maligatan. 29 Ya hanat
ma"id ha ibaga ta'uh adi maphod hinadan ibba ta'u ta hanadaot an
waday iboddangnah nadan mangngol di ibaga ta'u. 30 Ya hanat adi ta'u
pahakitan nan Espiritun Apu Dios. Te nan Espiritun impiddum Apu Dios
hi nitaguwan ta'u ya hiyay pangimatunan an dita'uy tatagunah mi'tagun
hiyah udum hi algo ta taynan ta'u moy pumbahulan.
31 Ot hay maphod ya idinong ta'un namin nadan adi maphod
an impa'ingha ta'u an umat hinan hihiwo ya bungot ta adi ta'u
uggan munhimpapadngol ya munhimpipihul. 32 Ta hay maphod ya
mun'u'ullayan ta'u ya munhinhohomo' ta'u. Ya wada'ey nibahhawan di
oha ya maphod on pakawanon ta'u ta umat hi namakawanan Apu Dios hi
bahul ta'u an gapu i Jesu Kristu.

Hay Aton Nadan Napatalan Di Nomnomda

(Kolosi 3:6,16-17; 4:5-6)

5 1 Dita'un i'imbabalen Apu Dios an pa'appohpohdona ya mahapul
an aton ta'uy abalinan ta'u ta wan padungon ta'uh Apu Dios. 2 Ta
inaynayun ta'un ipatigoy pamhod ta'uh nadan ibba ta'u an umat hinan
pamhod Kristu i dita'u an nipatigoh nan nangiyatayanah bahul ta'u. Ta
hiya nan umat hinan maphod di hunghungna an ni'nong i Apu Dios an
umipa'amlong i hiya.
3 Dita'un tatagun Apu Dios ya mahapul an halipodpodon ta'u ta ma"id
ha ipabahul nadan tatagu i dita'u an umat hi agum onu nan pangilo'an hi
bokon ahawa onu nadan udum an adi maphod an pangat. 4 Ya tigon ta'u
bo ta adi ta'u logmon di hapit te adi maphod on nadan imbabalen Apu
Dios ya adi maphod di haphapitonda. Hay maphodot eh'ah haphapiton
ya nadan punhanaan i Apu Dios. 5 Te hay immannung ya nadan tatagun
na'agum onu mangilo' hi bokonda ahawa ya mibilangda hi mundayaw
hi udum an dios ta adida middum hinan pun'ap'apuwan Kristu ya hi
Apu Dios. 6 Ot hanat adiyu dongdonglon nadan tatagun mangalih agge
nibahho danae. Te immannung an danaen at'atton nadan agge kimmulug
di mangipabungot i Apu Dios ta lummuh pundusaana i dida. 7 Ta hiya nan
maphod on adi ayu midmiddum hinadan at'atonda.
8 Hidin hopapna ya ay nahilngan di punnomnom ta'u ta ma"id ha poto'
di nomnomon ta'u. Mu maphod ta ad uwani ya napatalan di nomnom ta'u

an gapuh kimmulugan ta'uh nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Ot maphod
on inaynayun ta'un ipatigo an napatalan di punnomnom ta'u. 9 Te nan
napatalan ya nan maphod di at'atona an indinongna nadan adi maphod
an pangat ta hanadan nipto' mohpen pangat di atona. 10 Ot hiya nan
ihamad ta'un innilaon nadan umipa'amlong i Apu Dios ta wan dadiyey
aton ta'u. 11 Ta adi ta'u iyunnud hinan adi maphod an pangat nadan
tatagun paddungnay nahilngan. Mu ta ipa'innila ta'u nadan nibahhon
ato'atonda. 12 Te dadiyen adi maphod an at'atonda ya eda ipa'pa''e.
Ya ababain ahan hi panguhuhan i dadiyen eda ato'aton. 13 Mu onha
innilaondan nibahho nan at'atonda ot ma''id ha mapto' ya innilaonda nan
nipto' ta mapatalan di nomnomda. 14 Wada han nitudo' an alyonay, He''an
nalo' ya bumangon'a ta paddungnay timmagu'a ot hanat humawwang'ah
nan nilubu'am ta wan patalan Kristu di punnomnommu.

15 Ta hiya nan ad uwani ya mahapul an halipodpodon ta'uy pangat ta'u
ta adi ta'u umat hinadan tatagun agge nanginnilah nipto'. 16 Ta abigabigat
on nundadaan ta'un mangat hi maphod te ad uwani ya dakdakkolday
mangat hi adi maphod. 17 Ta hiya nan mahapul an manomnoman ta'u
ta wan innilaon ta'u nadan pohdon Apu Dios ta dadiyey aton ta'u. 18 Ta
bokon nan butong di nomnomnomon ta'u te on dita'u mamaon. Ta nan
Espiritun Apu Dios di mun'onan hi nomnom ta'u ta hiyay mangitudduh
aton ta'u. 19 Ta wa'et na'amung ta'u ya ikankanta ta'uy pundayaw ta'u ya
pun'amlongan ta'u i Apu Dios ya nadan udum an kantan di kimmulug
an miyunnudan di punnomnom ta'u i dadiyen kanta. 20 Ya mahapul an
nanongnan munhana ta'u i Ama ta'un hi Apu Dios hinadan ma'ma'at hi
nitaguwan ta'u an gapuh nan niyatan ta'uh nan Ap'apu ta'u an hi Jesu
Kristu.

Hay Aton Di Nunhimbale

21 Mahapul an mun'u'unnudan ta'u te hidiyey atigan di pangun'unudan
ta'un Kristu. 22 Ya da'yu'en nun'alahin an binabai ya maphod on
mumpada''ul ayuh nadan ahawayu ta umat hinan pumpada''ulanyu i
Jesu Kristu. 23 Te nadan linala'i ya diday mumpapto' hinadan ahawada
an umat hinan niyatan Kristu i dita'un kimmulug an hiyay mangipapto' i
dita'un ayna adol. Ya gapu i hiya ya mabalin an mi'tagu ta'u i Apu Dios.
24 Ta hiya nan da'yun binabai ya mahapul an nan ahawayun linala'i
di ma'unud an bokon da'yu ta umat i dita'un kimmulug an hi Kristu di
unudon ta'u.

25 Ya da'yu'en linala'i ya hanat pohpohdonyu nadan ahawayu an umat
hinan pamhod Kristu i dita'un kimmulug. Te impatigonay pamhodna
i dita'u an gapuh nangihuluganah nitaguwana 26 ta way aton ta'un
mibilang hi tatagun Apu Dios ta hay panigona ya ma''id mo ha bahul
ta'u an gapuh namatiyan ta'uh nan hapitna ot mumpabonyag ta'u. 27 Ot

nan nangiyatayan Jesu Kristu hi bahul ta'u di gapunah nangibilanganan
dita'uh maphod an ma''id mo ha bahul ta'u ta niyappit ta'un hiya. 28 Ot
hiya nan da'yun linala'i ya mahapul an pohpohdonyu nadan ahawayu
an umat hi pamhodyuh adolyu te nan tagun pohpohdonay ahawana ya
pohpohdonay adolna. 29 Te an namin di tagu ya pohpohdonday adolda te
ipappapto'da. Ot athidi damdama i Kristu an ipappapto' dita'un kimmulug
i hiya 30 te dita'u nimpey ayna adol.
31 Ta hiya nan impitudo' Apu Dios an alyonay, Nangahawa'e nan
lala'i ya taynana mo da amana i inana ta e middum hinan ahawana ta
bokonda mo duwa te ayda na'ohhan adol. 32 Hay ni'aligan tuwe ya nan
niyatan Kristu hinadan kimmulug te niddum ta'u mon hiya. 33 Ot da'yun
himbabbale ya maphod on mumpohhodan ayu ta da'yu'en linala'i ya
pohpohdonyu nadan ahawayu an umat nimpeh pamhodyuh adolyu. Ya
da'yu'e damdaman binabai ya mahapul an maphod di punnomnomyuh
nan ahawayu.

Hay Tugun Hinadan U''unga Ya Nadan A'ammodda
(Kolosi 3:20-21)

6 1 Da'yu'en u''unga ya hanat un'unudonyu nadan a'ammodyu te hinaey
maphod hi aton di mangun'unud i Jesus. 2 Te hay namanguluh
tugun Apu Dios an waday gunggunan nadan mangun'unud ya alyonay,
Mumpada''ul ayuh nadan a'ammodyu 3 ta wan mapmaphod ayu ya
madmadney pi'taguwanyuh tun luta.[a] 4 Ya da'yu'e pibon a'ammodda ya
ono'nongonyu ta adiyu namaag hi hingal i dida ta adiyu pabungoton
dida. Mu hay atonyu ya iyunnudyuh nan tugun nan Ap'apu ta'u di
panugunyu ya panitilogyun dida hi'on waday atondah adi maphod.

Nan Niyatan Di Himbut Ya Nan Nambut
(Kolosi 3:22; 4:1)

5 Ya da'yu'e bon himbut ya maphod on na'na'unnud ayuh nadan
ud himbut i da'yu ta ihamadyun aton nan pohdonda an hay
nomnomnomonyu ya hi Kristuy mumpatamu i diye. 6 Ot maphod on
ip'iphodyun muntamu an ta'on on ma''id hidi nan tagun mumpatamu
an manmannigo i da'yu te bokon hay tagu ya ammunay pa'amlongonyu
te ta'on on hi Kristu. 7 Ot ta'on on ayu himbut ya maphod on waday
pamhodyuh nan tamuyu te hidiyey pinhod Apu Dios. 8 Ya innila ta'un nan
Ap'apu ta'u ya gunggunaanan namin nadan maphod an inat di ohan tagu
an ta'on on himbut onu bokon.
9 Ya da'yu'en waday himbutna ya atbohdiy atonyu an hanat
mapmaphod di pangatyuh nadan himbutyu. Ya idinongyun manattatakut

---

[a] **6:3** Hay Nakakan 20:12; Deuteronomy 5:16

i dida te nomnomnomonyu an numpapaddung ayu te oha hi Kristu
an wah ad abunyan an Ap'apuyu an ud baal i dita'un namin. Ya hay
panigonan dita'un tataguna ya numpapaddung ta'un namin.

Hay A'at Nan Indat Apu Dios An Pumbaliw

10 Hay ma'udih itugun'un da'yu ya mahapul an idinol ta'uh nan Ap'apu ta'u
ya nan ongal an abalinanan bumoddang i dita'u ta way aton di pangulug ta'un
hiya an mihamad. 11 Ta usalon ta'un namin nadan indat Apu Dios an pumbaliw
ta'u ta wan mabalin an hanggaon ta'u nadan dakol an pamalbalin Satanas i
dita'u. 12 Te hay nahamad hi binuhul ta'u ya bokon nadan tatagu te nadan adi
matigon a'ap'apun di dimunyu ya nadan ibbada an wah ad lagud ya hitun luta
an dida nadan mummanmandal hinadan tataguh tun luta an paddungnay
nahilngan di punnomnomda. 13 Ta hiya nan mahapul an usalon ta'un namin
nadan indat Apu Dios an pumbaliw ta'u ta ta'on on dakol di pamalbalin
Satanas i dita'u ya nanongnan waday abalinan ta'un mi'hangga i dida.

14 Ta umat ta'uh nan tindalu an nanongnan nundadaan an mi'gubat. Ta
paddungnay ibalikis ta'u nan immannung an tudtudu. Ya hana'en panandi
ta'uh pangulug ta'u ya hay pangatan ta'uh nadan nipto' an pangat an
hituwe nan paddungnay gumo' an ilubung di tindalun e mi'gubat ta
manandih palagpagda. 15 Ya hana'en paddungnay ihapatut ta'u ya nan
naminhod ta'un e mangipa'innilah a'at nan maphod an pi'hayyupan ta'u i
Apu Dios. 16 Ya ha ahan di ma'ahhapul an paddungnay ihapiyo ta'u ya nan
nahamad an pangulug ta'u. Te hidiyey manandih nan pamalbalin Satanas
an ay mundalang an gayang. 17 Ya ha'ey paddungnay ihelmet ta'u ya nan
adi ta'u punduwaduwaan hinan e ta'u nihwangan ta wada i dita'u nan
munnananong an pi'taguwan. Ya ha'ey paddungnay hinalung ta'u ya nan
innila ta'un hapit Apu Dios an ipanomnom nan Espirituna.

18 Ot nomnomnomon ta'u ta danaen nibagay aton ta'u ya hanat adi ta'u
higanan an dumasadasal. Ta kumpulnay ma'at ya hi Apu Dios di nanongnah
pangibagaan ta'uh bumoddang i dita'u. Ya mahapul bon idasalan ta'un namin
nadan ibba ta'un pinto' Apu Dios hi tataguna. Mu gahin di idinol ta'uh nan
Espirituna ta hiyay mangitudduh aton ta'un mundasal.

19 Ya hanat idasalana' bahan ta wan idat Apu Dios di tulid'un
manginaynayun an e mangipa'innilah nan tudtudu an agge ni' nipa'innila an
hidiye nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. 20 Mu gapu ituwen e' ipa'innila ya
wahtuwa' an nibalud ta hiya nan hanat idasalana' ta wan wada nimpey tulid'un
manginaynayun an mangat hinan ipa'at nan Ap'apu ta'u i ha"on.

Nan Dappuh Di Tudo' Paul
(Kolosi 4:7-8)

21 Ot hay honago' hi mangipa'innilah nadan na'na'at hitu i ha"on ya hi
Tikikus. Hiya ya nahamad bon ibba ta'u te hiyay ohan na'na'unnud an

baal nan Ap'apu ta'u. 22 Manu'eh honago' ni' hina ya ta wan ipa'innilanay
a'atmihtu ta wan adi ayu minomnoman ituwen na'at i ha"on.
23 Ot hanat hi Apu Dios an hi Ama ta'u ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu
Kristu di ukod an manginaynayun an mangipalinggop i da'yu ya
mangipihamad hi pangulugyu ta nanongnan mumpopohhodan ayun
namin. 24 Ya hanat nanongna nan homo' Apu Dios i dita'un nahamad di
pamhodnah nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

Nan Tudo' Paul Hinadan I

Pilipay

(Philippians)

1 1 Hituwen tudo' ya nalpu i ha"on an hi Paul ya hi Timothy an da'mi
nan baal Jesu Kristu. Hituwey tudo'min da'yu an i Pilipay an tatagun
Apu Dios an gapuh nangabulutanyu i Jesu Kristu hi nitaguwanyu ya
da'yun mangipangpangulun dida ya ta'on on da'yun bumoddang hinadan
mangipangpangulun dida. 2 Hanat malinggop ayu ya minaynayun i da'yu
nan homo' Apu Dios an hi Ama ta'u ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

Hay Dasal Paul Hinadan I Pilipay

3 Ongal di punhanaa' i Apu Dios hi'on nipanomnom ayun ha"on. 4 Ya
hinan pangidasdasala' i da'yu ya nunhiglay amlong'u 5 te nihipun hi
kimmuluganyu ya binanoddangana' i da'yuh nan e' pangipa'innilaan
hinadan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. 6 Ya madinola' bo an hi Apu Dios
an bimmoddang hinan eyu kimmulugan ya inaynayunan bumoddang hi
ihamhamadan di pangulugyu ta ingganah tun pumbangngadan Jesu Kristu.
7 Manu'eh nanongnan athituy punnomnom'un da'yu ya innila' an ongal di
homo' Apu Dios i dita'un namin. Te da'yuy bimmanoddang nimpe i ha"on
hi e' timmanudtuduwan ya ta'on on hay e' nangita'dogan hinan tudtudun
Jesu Kristu. Ya ta'on on ad uwanin wahtuwa' hi baludan ya nanongnay
boddangyun ha"on. 8 Ya innilan Apu Dios an nunhigla ahan tayyay
naminhod'un manigon da'yu an gapuh nan ongal an pamhod'un da'yu an
umat hi naminhod Kristu i da'yu. 9 Ot hay dasal'u ya hanat umong'ongngal
di pamhodyuh hinohhah ya ta wan dumakdakkol di innilaonyuh nan a'at
Apu Dios ta wan abalinanyu an mangimatun hi nipto' 10 ta wan hanadan
nipto' an pangat di atonyu. Ta hitun pumbangngadan Kristu ya ma"id ha
akhupanah nibahhawan ta'u. 11 Ya gapuh boddang Jesu Kristu i dita'un
namin ya mipto' di aton ta'u te hidiyey nahamad an pundayaw ta'un Apu
Dios ya pangipabaktu ta'un hiya.

Hay Numbalinan Nan Nibaludan Paul

12 Pohdo' an innilaonyun da'yun i'iba an tun ma'ma'at i ha"on ya
maphod di numbalinana te namaman nipa'innilah tatagu nan inat Jesu
Kristu an iphodan ta'u. 13 Te nadan guwalya ya nadan udum an tataguhtu
ya innilada an manu'eh nibaluda' ya gapuh nan e' pangitudtuduwan
hinan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. 14 Ya maphod bo ta gapuh
nibaluda' ya dakol di nihamad di pangulugdah nadan i'iba ta'un
kimmulug ta ma"id ha takutdan e muntudtuduh nan hapit Apu Dios.
15 Manu te immannung an wadaday udum an eda itudtuduy
mipanggep i Kristu mu gapuh amohda i ha"on. Mu wadada eh'ay udum
an muntudtudu an maphod di ninomnomda 16 te innilada an hay
pangita'doga' hi tudtudun Kristuy linummuh nibaluda'. 17 Mu nadan udum
ya itudtududay mipanggep i Kristu an gapu ta pinhoddan dida ahan
di un'unudon di tatagu. Ya alyonda on ta middum hi inomnoma' hitun
pumpalpaligata' hitun baludan. 18 Mu ta'on on athidin adi maphod di
nomnom di udum an e muntuddu mu ta hi Kristu ahan di mitudtudu ya
ammuna. Ot hiyah diyen umipa'amlong i ha"on.
Ya immannung an inaynayun'un mun'am'amlong 19 te innila' an adi
minaynayun di ibaluda' te nan pangidasadasalanyun ha"on ya gapu ta
nan Espiritu an wada i Jesu Kristu di bumoddang i ha"on. 20 Ya ha ahan
di pinhod'u ya ta ihamad'u ya natulida' an mangat hinan tamun niyukod
i ha"on an namamah ad uwanin nibaluda'. Ta ta'on ona' mipapate mu
ta hi Kristu damdamay mipabaktu. 21 Te ha"on'e ya pohdo' an an namin
di ato' ya hi Kristu di mipabaktu. Mu alina'eh mateya' ya namaman
mun'am'amlonga' te midduma' mo i hiya. 22 Mu alina'eh adiya' ni' mate ya
maphod te mabalin an inaynayun'un mangat hinan niyukod i ha"on an
tamu'. Mu onha ha"on di mumpili ya agge' innila hi'on udu'dul hi mateya'
onu adiya' ni'. 23 Te mumpulpulloh danaen duwah nomnom'u. Hinuddum
tee ya pohdo' an mate te pohdo' an umeh awadan Kristu. 24 Mu gapu bo i
da'yu ya pohdo' an adiya' ni' mate ta wan bumoddanga' i da'yu. 25 Ta hiya
nan hay punnomnom'u ya bokon ni' ad uwaniy ataya' ta wan mabalin an
umaliya' an middum i da'yu ta wan boddangan da'yu hi ihamhamadan di
pangulugyu ta wan minaynayun an waday amlongyu. 26 Te onha iyabulut
Apu Dios an umaliya' hina ot innila' an ongal di punhanaanyu i Jesu
Kristu ya iyal'alanay pundayawyun hiya.
27 Mu ta'on on nganney ma'at i ha"on ya mahapul an un'unudonyu
nan tudtudun Kristu an iphodan ta'u. Ta umaliya' onu adiya' ya hiyah
diyen donglo' an nanongnan nahamad di na'ohhaanyun mangita'dog
hi pangulugyu i Jesu Kristu. 28 Ot hanat adi ayu tumakut hinadan
humihiwon da'yu. Ta hidiyen tulidyuy mangipa'innila an madusada mu
da'yu'e ya ihwang da'yu i Apu Dios ta mi'tagu ayun hiya. 29 Te inyabulut

Apu Dios an kumulug ta'u mu inyabulutna bo an munholholtap ta'u an
gapu i hiya. 30 Ta hiyah nae nan ta'on on da'yu ya mapalpaligat ayu an
umat hinan tinigoyun napalpaligata' ya tee an dingngolyu an ingganah
ad uwani ya athidiy ma'ma'at i ha"on.

Hay Pumpada"ulan An Umat Hi Inat Kristu

2 1 Gapu ta nipa'amlong ayu hi nangabulutanyu i Jesu Kristu hi
nitaguwanyu ya nipadinol ayu mo an gapu ta nali'nayu nan pamhod
Apu Dios ya nali'nayu nan Espirituna an niddum hi nitaguwanyu ta
mabalin an mun'u'ullayan ayu ya munhimboboddang ayu 2 ot hanat
ipatigoyuy pamhodyuh hinohha ta mun'u'unnudan ayu ta namamay
ipa'amlonga' an gapu i da'yu. 3 Ta wan an namin di atonyu ya bokon hay
adolyu ya ammunay nomnomnomonyu onu hay ipabaktuwanyuy gumalat
hi pangatanyu. Te hay maphod ya ibilangyu an udu'dul nadan ibbayu mu
da'yu. 4 Ya hanat nomnomnomonyuy iphodan nadan ibbayu ta bokon hay
iphodanyu ya abuh di nomnomnomonyu. 5 Ta umat hinan inat Kristu
6 an ta'on on hiya ya Dios ya aggena ninomnom an munnanong i
diyen sa'adna
7 te tinaynanah diyen anabaktuna ta numbalin hi tagun umat i dita'u
ot ibilangnay adolnah baal.
8 Ta impada"ulnay niyatana ta inun'unudna nan pinhod Apu Dios hi
ma'at an ta'on on nan ena nipata'an hinan krus ot hidiy atayana.
9 Ta hiya mo bo nan impabaktun Apu Dios ta hiya moy na'abbaktuh
an namin.
10 Ta an namin nadan wah ad abunyan ya ta'on on nadan wahtun luta
ya ad dalom ya hi Jesus di ipabaktuda.
11 Ya an namin di tatagu ya ibagada an immannung an hi Jesu Kristu
ya Ap'apu ta hiya nan madayaw hi Ama ta'u an hi Apu Dios.[a]

Hay Adi Umenglayan An Mangun'unud I Apu Dios

12 Da'yun i'iba, hidin awada' hina ya inun'unudyu nadan nituddu i
da'yu mu hanat iyal'alanay pangun'unudyuh ad uwanin nidawwiya' i
da'yu. Ta ha ahan di itakut ta'u ya nan e ta'u pangatan hi adi maphod.
Ta way aton ta'un manginaynayun an mangun'unud i Apu Dios ta wan
mi'tagu ta'un hiyah munnananong. 13 Ot hi Apu Dios di bumoddang
i dita'u ta wan abalinan ta'un mangat hinadan pohdonan ma'at. 14 Ya
mahapul an an namin di aton ta'u ya adi ta'u udman hi ngodo ya adi
ta'u mi'hannu 15 ta ma"id ha aton di tatagun mamihul i dita'u. Te dita'un
nibilang hi imbabalen Apu Dios ya mahapul an ma"id ha aton ta'uh adi

---

[a] **2:11** Hay alyon di udum an kimmulug ya hidiyey ohah nadan kantan nadan namangulun kimmulug an wadah nan Pilipay 2:6-11; Isaiah 45:23; Roma 14:11.

maphod. Ta dita'uy ay dilag hinadan tatagu an adi maphod di pangatda
ya punnomnomda. 16 Ta e ta'u ipa'innila nan hapit Apu Dios i dida. Ta wan
hitun pumbangngadan Kristu ya nunhiglay pun'amlonga' an gapun da'yu
te da'yuy atigana an waday hilbin di nanganu'anusa' an nuntamu. 17 Ot
ta'on on alinah patayona' hi ad uwani ya mun'am'amlonga' an mangihulug
hi nitaguwa' ta middum hinan pangulugyu an paddungnay i'nongyu i Apu
Dios. 18 Ot alina'eh athidiy ma'at ya mi'yam'amlong ayu damdama i ha"on.

Hay A'at Di Punnomnom Paul Hinadan Ibbanan Kimmulug

19 Nomnomnomo' an iyabulut'en Apu Jesus ya agagga ya honago' hinah
Timothy ta panginnilaa' hinan ma'ma'at i da'yuhna. Ot innila' an gapuh
nan panginnilaa' hinan a'atyu ya namamay e' umamlongan. 20 Te hiya
han nunhiglay punnomnomnan da'yu an umat hi punnomnom'un da'yu.
21 Te hanada'en udum hitu ya ha ahan di iphodanday nonomnomonda
an bokon nan ipatamun Jesu Kristu i dida. 22 Mu hi Timothy ya
innilayuy amaphod di pangatna te hi immanuyyugananmi an e
nangipa'in'innilah nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u ya ay ami hin'ama
an numbinnoddang ami. 23 Ot hiya nan hay ninomnom'u ya hiyay honago'
i da'yu mu ta indani ni' ta innilao' di ma'at i ha"on. 24 Mu madinola' an
iyabulut nan Ap'apu ta'uy lumah'una' hitun baludan ta wan mabalin an
agagga ya umaliya' hina ta tigon da'yu.

25 Maphod ta hinnagyu tun iba ta'un hi Epaproditus ta immalin
namoddang i ha"on. Ot hiya peman di nun'ibba' an nuntamuh nan ipatamun
Kristu. Mu ten ad uwani ya mahapul an pumbangngado' hina 26 te umiyahup
an manigon da'yu an namamah din nanginnilaana an dingngolyuy
nundogohana. 27 Ya immannung peman an na'allotan han dinggohna ta
abuh ni' di atena. Mu maphod ta himmo' Apu Dios ta pinumhod ta ta'on
on ha"on ya nihwanga' hi e' umukayungan i diyen e'ot ma'at i hiya. 28 Ta
hiya nan umaptuwa' hi ena ibangngadan hina ta wan mipa'amlong ayu hi
paniganyun hiya ya ta wan adiya' damdama minonomnoman i da'yu.

29 Ot maphod on wa'et dimmatong hina ya apngaonyu ya ibilangyuh
nahamad an hi ibba ta'u an gapuh kimmulugan ta'uh nan Ap'apu ta'u.
Ya hanat apngaonyun namin nadan umat i hiya. 30 Te hi Epaproditus ya
unhaot natehtu an gapuh ena pamoddangan i ha"on hinan tamun Kristu
ta hiya eh'ay namoddang i ha"on te ma"id ayuhtu an mamoddang i ha"on.

Hay Adi Pangidinolan Paul Hinan Amaphodna

3 1 Hay ibaga' i da'yun i'iba ya hanat mun'am'amlong ta'u an gapuh
nidduman ta'u i Jesu Kristu an Ap'apu ta'u. Ot adi' higanan an ta'on
on ipanidwa' an mangitudo' i datuwe i da'yu te iphodanyu.

2 Ta mahapul an halipodpodon ta'u ta adi dita'u baliyan hinadan
mumpunlayah an mangalih mahapul an makugitday linala'i ya ahi

mabalin an middumda i Apu Dios. 3 Te bokon hay nakugitan di ohan
taguy atigana an tagun Apu Dios te hay atigana ya nan pundayawna i
Apu Dios an gapuh nan boddang nan Espirituna. Ya nadan mangipabaktu
i Jesu Kristu di immannung an tatagun Apu Dios te hiya ya abuh di
pundinolanda an bokon nan e pumpakugitan.
4 Onha nan e pumpakugitan onu nan e pangun'unudan hinan lilihyon
di lummuh pangabulutan Apu Dios i dita'u ot wan ha"on ahan di
inabulutna te nadney nangihamada' an nangun'unud i dadiye. 5 Te ha"on
di oha an holag di Judyu an nalpuh nan tinanud Benjamin. Ya hidin
mi'awaluh algoh niyayyama' ya impakugita'. Ya inhamad'un inunud nadan
pangatmin Judyu te ha"on di ohan Paliseu. 6 Ya nunhiglay nangita'dog'u
i diyen inunud'u ta hiya nan handi ya nunhiglay namalpaligat'uh nadan
kimmulug i Kristu. Ta inun'unud'u an ma"id ha imbahho' hinadan tugun
Moses.
7 Mu an namin dadiyen ina'inat'u an imbilang'uh maphod an pangat
ya ma"id ha hilbina an gapuh nanginnilaa' i Kristu. 8 Te ad uwani
ya imbilang'u nimpen namin dadiyen inunud'uh ma"id ha hilbida te
hay nabalol i ha"on hi ad uwani ya hay e' panginnilaan hinan a'at
nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Te hiya an ma"aphod an ma"id ha
nipaddunganay pinhod'uh un'unudo'. 9 Ta ad uwani ya adi' mo idinol
hinan e' pangun'unudan hinadan tugun Moses di pangibilangan Apu
Dios i ha"on hi maphod. Manu'eh imbilanga' hi maphod i Apu Dios ya
gapuh nidduman Jesu Kristuh nan nitaguwa'. 10 Ta hiya nan ongal di
naminhod'un manginnilah nan a'at Kristu ya nan ongal an abalinana te
hiya ya nate ot mamahuwan. Ya pohdo' bon miyunnudan di a'at'uh nan
a'atna ta ta'on on munholholtapa' ya mateya' an umat hinan na'at i hiya
mu ta wan mabaliwan di a'at'u ta aya' ni'yate i Kristu. 11 Ta wan mabalin
an mahuwana' pibon Apu Dios hi udum hi algo ta mi'taguwa' i hiyah
inggana.

Hay A'at Di Pangulug Paul

12 Adi' alyon hi an namin danaen inuhuh'un maphod an pangat ya
wadan ha"on. Mu hiyay pohdo' hi mawadan ha"on ta hiya nan ipatna'
an namin di abalina' an mangat hinan pohdon Jesu Kristu ta wan lo'tat
ya mipaphod di a'at'u te hiyay gapunah namto'anan ha"on. 13 Innilayun
i'iba an adi ni' maphod an namin di a'at'u. Mu hay ato' ya linglingo' mo
handidan ina'inat'u ta wan iyohha' di punnomnom'uh nadan pohdon
Kristu hi ato' hi ad uwani. 14 Ta datuwey inaynayun'un ihamad an
aton ta way ato' an midattan hinan gagamgama' an gungguna an nan
e pi'taguwan i Apu Dios hi munnananong an gapuh nan inat Jesu
Kristu. 15 Ot maphodot on an namin ta'un nahamad di pangulugna
ya athidiy punnomnom ta'u. Mu alina'eh on wada i da'yu ha nat'on di

punnomnomna an adi miyunnudan i datuwe ya maphod on hi Apu Dios di bumoddang i hiya ta wan ma'awatana. 16 Mu ha ahan di ma'ahhapul hi aton ta'u ya inaynayun ta'un mangunud hinan na'innilaan ta'un pohdon Jesu Kristu hi aton ta'u.

17 Ot da'yun i'iba, maphod on athituy punnomnom ta'un namin ta umat ta'uh nadan udum an na'na'unnud i Kristu. 18 Imbagabaga' i da'yu an nihipun hidin hopapna ya ten ad uwani ya lumuwaa' mahan an mangipanomnom bo i da'yu ta wan adiyu iyunnudan hinadan dakol an mangalih unudondah Kristu mu onnot on layahda. Te nan at'atonday mangipa'innila an ma"id ha hilbin din natayan Kristu i dida. 19 Te hay un'unudondah ay diosda ya nadan pohpohdon di adolda. Ya ilattuwagda nadan ababain an ato'atonda. Ya hay minonomnom i dida ya hanadan magamgaman an wahtun luta ya abuh. Ta hiya nan hay umudi ya hi impilnuy umayanda.

20 Ot hanat adi athidiy a'at ta'u te hay awadan nan nahamad an punhituwan ta'u ya hi ad abunyan. Ya hidiy alpuwan nan hahaddon ta'un umalin Managu i dita'u an hiya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 21 Te hiya an ongal di abalinanan mangipanuh hi an namin ya abalinanan pumbalinon tun nakapuy an adol ta'uh maphod an umat hinan adolna.

4 1 Mahapul an ihamad ta'uy pangulug ta'un Jesu Kristu ta ma"id ha punduwaduwaan ta'u. Ya da'yun i'iba ya umipa'amlong ayu i ha"on te matigoh nan pangulugyu an waday hilbin di nablaya'.

Ya nunhigla ahan di naminhod'un manigo i da'yu te nadne tayyay agge' nanigan i da'yu.

Hay Intugun Paul Hi Aton Nadan I Pilipay

2 Da'yu'e Yudia i Sintike ya hanat donglonyu bahan tun ibaga' ta mun'unnudan ayu te hinagi ayu an gapuh nidduman Jesu Kristu hi nitaguwanyu. 3 Ya ibaga' bo i he"a an nahamad an hi ibba'[b] ta bumoddang'ah e pun'unnudanan danaen i'iba ta'un binabai. Te ongal di imboddangdah din hopapnah emi nangipa'in'innilaan hinan iphodan ta'u an inat Jesu Kristu an didan namin i da Klemente ya nadan udum an ni'tamutamu i da'mi. Ta'on hi adi' ngadanon dida ot innila' an impitudo' Apu Dios di ngadandah nan liblun nitud'an di ngadan nadan mi'tagun hiyah munnananong.

4 Ot dita'un kimmulug ya mahapul an nanongnan mun'am'amlong ta'u te waday niyatan ta'uh nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Ot ipidwa' bon ibaga an hanat mun'am'amlong ta'u. 5 Ya mahapul an mipatigoy ule ta'uh tatagu te adi madne ya umali nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 6 Ya ta'on

---

[b] **4:3** Hituwen nahamad an hi ibbana ya hay alyon di udum ya hi Sysigus te hay ibalinan nan ngadana ya nahamad an hi ibba.

on nganney ma'ma'at i dita'u ya hanat adi ta'u minomnoman mu on ta'uot idasal i Apu Dios nadan inomnoman ta'u ya mahapul an munhana ta'u i hiya. 7Athidi'ey pangat ta'u ya hi Apu Dios an alpuwan di linggop ya palinggoponay li'na ta'u ya nomnom ta'u ta adi hi kittang on naha'ul ta'u an gapuh nan nidduman ta'u i Jesu Kristu.

8Ya hay itugun'u bo i da'yu ya hanat hay nanongnah nomnomnomonyu ya nadan immannung ya maphod ya nipto' ya nadan umipa'amlong an pangat. 9Ya an namin nan inadalyun ha"on an umat hinan tugun an dingngodingngolyu ya nadan tinannigoyun ina'inat'u ya hanat dadiyey ipa'inghayun aton hinan nitaguwanyu. Ot hi Apu Dios an alpuwan di linggop di nanongnan bumoddang i da'yu.

Hay Nunnomnoman Nadan I Pilipay I Paul

10Nunhiglay e' pun'amlongan hinan Ap'apu ta'u hi nunnomnomanyu i ha"on an ta'on on nadne ot ahiyu ipa'ali nan iboddangyu i ha"on. Innila' an nomnomnomona' i da'yu mu ningamut an nidawwiy awadanyu.
11Ya adiya' munlili an ta'on on kulang di mahapul'u te nundadaana' an mangabulut hi kumpulnan pohdon Apu Dios hi ma'at i ha"on. 12Te pinatna' di a"idna ya pinatna' boy awawadana. Ot ta'on on nganney ma'at i ha"on hi ad uwanin atagu' ya wada damdamay amlong'u an ta'on on alinah kumulang di mahapul'u onu wadan namin ya hiyah diyen adiya' minomnoman. 13Te innila' an ta'on on nganney ma'at ya abalina' te wadah Kristu an bumoddang i ha"on. 14Ya maphod ta banoddangana' i da'yuh tudan punligata'.

15Da'yun i'iba an kimmulug an i Pilipay ya innilayu an da'yu ya abuh han bimmoddang tuwali i ha"on hidin hopapna hi e' nangipa'in'innilaan hinan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. Ya hidin nanayna' hi ad Masedonia ya ma"id ha udum hi namoddang i ha"on te da'yu ya abuh.
16Ya ta'on on hidin awada' hi ad Tesalonika hidih ad Masedonia ya impiyapiyaliyuy mahapul'u.

17Mu bokon hanadan iboddangyuy pun'am'amlonga' ya abuh te ha ahan di umipa'amlong i ha"on ya hay e pangdatan Apu Dios hi gunggunayu an gapuh nan bumanoddanganyu. 18Ot nan pihhun impiyaliyu i Epaproditus ya indatna peman eh'a tuwalin ha"on. Ot ad uwani ya wadan namin di mahapul'u te nahuluk nan impadonyu. Hinaen indatyun ha"on ya paddungnay hi Apu Dios di nangidawatanyu ta ta'on on hiya ya mun'am'amlong i naen inatyu. 19Ot hanat hi Apu Dios an ongal di kinadangyanay mangdat damdamah nadan mahapulyu an gapuh nan niyatan ta'u i Jesu Kristu. 20Ya hanat hi Apu Dios an hi Ama ta'uy nanongnah dayawon ta'un namin hi inggana. Amen.

21Pohdo' bo an ipa'innilayuh nadan i'iba ta'un kimmulug i Kristu hina an nomnomnomon da'yun namin i ha"on. Ya atbohdih nadan i'iba ta'uhtu

an alyonday nomnomnomon da'yu i dida. 22 Ya an namin nadan tatagun
Apu Dios hitun ad Roma an namamah nadan mumpuntamuh nan balen
di patul ya nomnomnomon da'yu damdaman dida.
23 Ot hanat nan homo' nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di minaynayun i
da'yun namin.

Nan Tudo' Paul Hinadan I

Kolosi

(Colossians)

---

1 1 Ha"on an hi Paul an pinto' Apu Dios hi apostoles Jesu Kristu an e
mangipa'innilah nan a'atna ya hi ibba ta'un hi Timothy 2 ya muntudo'
amin da'yu an na'na'unnud an kimmulug i Jesu Kristu hinah ad Kolosi.

Hanat malinggop ayu ya minaynayun i da'yu nan homo' Apu Dios an hi Ama ta'u.

Hay Nangidasalan Paul Hinadan Kimmulug Hi Ad Kolosi
(Epesus 1:7,13; 1 Tesalonika 2:12)

3 An namin di pangidasalanmin da'yu on munhana amin Apu Dios
an hi Aman nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu 4 te dingngolmiy a'at di
pangulugyun Jesu Kristu ya nan a'at di pamhodyuh nadan ibba ta'un
kimmulug i Apu Dios. 5 Ya innila' an manu'eh nahamad di pangulugyu
ya pamhodyu ya gapuh nan gagamgaman ta'un wahdih ad abunyan an
ih'ihhod Apu Dios i dita'u te dingngolyu mo nan immannung an tudtudu
an hidiye nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. 6 Ta hiya nan nihipun
hidin na'awatanyu an immannung nan homo' Apu Dios ya mun'a'udman
ayu ya maphod di pangatyu. Mu bokon da'yu ya abuh di na'atan datuwe
te tuwen miwakat nan tudtudu an mipanggep i Jesu Kristu hi abobbobleh
tun luta.

7 Ya maphod ta hi ibba ta'un hi Epapras an na'na'unnud an baal Kristu
di nuntudtudu i da'yu. Ot maphod ta ta'on on agge ami immalihna ya
hiyay immalin nuntudtudu i da'yu. 8 Ya hiya boy nangipa'innilan da'mih
nan a'at di pamhodyuh ibbayu an nalpuh nan Espiritun Apu Dios.

9 Ta hiya nan nihipun i diyen nangngolanmi i naen a'at di pangulugyu
ya idasadasalan da'yu ta wan madduman di pun'awatyuh nan tudtudu an
malpuh nan Espiritun Apu Dios ta wan mabalin an innilaonyun namin
nadan pohdona. 10 Athinay dasalmi ta way atonyun mangipa'amlong

i Apu Dios ta dakolday maboddangan hinan maphod an pangatyu. Ya ma'ud'udman di abalinanyun mangat hinan pohdon Apu Dios.
11 Ya idasadasalmi bo ta boddangan da'yu i Apu Dios an ongal di abalinana
ta wan abalinanyu an mangitpol hi ligat. Ta ta'on on nganneh diyen
dumatong an punligatanyu ya anusanyu ya nanongnan waday amlongyu
12 ta munhana ayu i Ama ta'un hi Apu Dios hinan ena nangibilangan i dita'u
ta wan mabalin an midattan ta'uh nadan ipaboltanah nadan imbabalena
an wadah nan ma'pattal an pun'ap'apuwana. 13 Te inihwang dita'uh nan
abalinan nan ap'apun nadan wahnan munhihillong ta middum ta'u mo
nimpeh nan pun'ap'apuwan nan pa'appohpohdonan Imbabalena 14 an gapuh
nangiyatayanah bahul ta'u ta mabalin mohpen mapakawan ta'u.

Hay Tamun Jesus

15 Hanan a'at Kristu ya ipa'innilanay a'at Apu Dios an adi matigo. Te hi
Jesu Kristu ya wada tuwalih din ma"id ni' ha nalmu. Ta hiya nan hiyay
na'abbaktu hi an namin an nalmu. 16 Te hiyay nunlumuwon Apu Dios hi
an namin an wah ad lagud ya hitun luta an ta'on on nadan adi matigon
waday abalinanda. Ot iyukod Apu Dios i hiyan namin nadan limmuna.
17 Hiya ya wada nimpe tuwali ot ahi mawadan namin nadan nalmu ya gapu
i hiya ya waday panuh datuwen namin an nalmu. 18 Te hiyay paddungnay ulu
ya dita'un kimmulug di paddungnay adolna ta hiyay ukod i dita'un namin.
Te hiya an Imbabalen Apu Dios di nalpuwan nan balun itaguwan ta'u te
namahuwan ta mabalin bon mamahuwandah udum hi algo nadan tataguna.
Ta hidiyey panginnilaan ta'u an hiyay na'abbaktuh an naminamin. 19 Te
pinhod Apu Dios an an namin nan a'atna ya wadah nan Imbabalena. 20 Ya
pohdon bon Apu Dios an an namin di limmuna an wah ad lagud ya hitun luta
ya mibangngadda i hiya. Ta hiya nan inyabulutnan mateh Jesu Kristuh nan
krus an gapuh bahul ta'u ta wan mihayyup ta'un hiya.
21 Te handi'e ni' ya nihiwwe ta'u i Apu Dios an gapuh nadan adi maphod
an punnomnom ta'u ya pangat ta'u. 22 Mu maphod ta ad uwani ya inabulut
dita'un mihayyup i hiya ta mibilang ta'u moh tataguna an gapuh nangiyatayan
Kristu hi bahul ta'u. Ta hay panigon mon Apu Dios i dita'u ya maphod ta'u an
ma"id ha bahul ta'u 23 hi'on inaynayun ta'un mangunud hinan kinulug ta'u ta
mihamad di pangulug ta'u ta wan adi hi kittang on nihapitan ta'u. Ta ammuna
nan dingngol ta'un inat Jesu Kristu an iphodan ta'u di un'unudon ta'u. Te
hinaen nitudtudun dita'u ya hiya damdama nan e mitudtuduh atagutaguh tun
luta. Ya teen ha"on an hi Paul di ohan e mangitudtudu i danae.

Hay E Pangatan Hinan Tamun Apu Dios
(Epesus 3:1-13)

24 Ad uwani tee ya mun'am'amlonga' an ta'on on mapalpaligata' an
gapuh nuntudtuduwa' hi iphodanyu. Te nan apalpaligata' ya aya' ni'laggat

hinan nunligligatan Kristu an gapu i dita'un namin an kimmulug an
ma'alih adolna. 25 Ya ha"on di ohan pinto' Apu Dios hi bumoddang
hinadan kimmulug ta hiya nan ihamhamad'un e itudtudu nan hapit
Apu Dios hinadan tatagu an namama i da'yun bokon Judyu. 26 Ta
wan dita'un pinto' Apu Dios hi tataguna ya innilaon ta'uh ad uwani
nan aggena impa'innilah nadan tataguh din nadne. 27 Te hi Apu Dios
ya ninonomnomna tuwalin ad uwaniy pangipa'innilaanah nadan
ma"aphod an mipa'innila ta ta'on on da'yun bokon Judyu ya mabalin an
abulutonyuh Jesu Kristu hi nitaguwanyu. Ta hiya nan madinol ayu an
udum hi algo ya mi'laggat ayuh tun ipabaktuwan nan Ap'apu ta'un hi
Jesu Kristu.

28 Te hay emi ipa'pa'innilah nadan tatagu ya nan inat Jesu Kristu an
iphodan ta'u an atonmiy abalinanmin mangitudtudu ta wan innilaonda
ta wan mihamad di pangulug di hinohhan dita'u i Kristu. 29 Ya ta'on
on naligat hituwen tamu' mu anusa' ot hi Jesu Kristu di nanongnah
bumoddang i ha"on.

2 1 Pohdo' bo an ipa'innila i da'yun i'iba an adi' higanan an
mangidasadasal i da'yu ya nadan i Laodisea ya ta'on on nadan
udum an agge nanigo i ha"on. 2 Te pohdo' an minaynayun di amlongyu
ta mihamad di punhina'aggiyanyu an mipatigoy pun'u'unnudananyu
an gapuh pamhodyuh hinohha. Ya ta wan innilaonyun namin nan a'at
Kristu an agge impa'innilan Apu Dios hidin hopapna. 3 Te hi Kristu
di bumoddang i dita'u ta mabalin an mipto' di pangawat ta'uh nadan
mituddu te hiya ya ammunay mabalin an mangipa'innila hi an namin an
a'at Apu Dios. 4 Ibaga' danae i da'yu ta ta'on on wadaday umalih udum
an muntuddu ta ay immannung di al'alyonda ya adi ayu mabaliyan te
nibahho nan itudtududa. 5 Ot ta'on ona' ma"id hina mu aya' damdama
wahna te nonomnomon da'yu. Ya ongal di pun'amlonga' hinan maphod an
punhina'aggiyanyu ya hay anahamad di pangulugyu i Kristu.

Hi Kristu Ya Ammunay Mangipaphod Hi Nomnom Di Tagu
(Epesus 2:1-6,15; 3:17; 4:15-16; 1 Peter 3:22)

6 Da'yun nangabulut i Jesu Kristu hi nitaguwanyu ya hanat
inaynayunyun mangun'unud i hiya. 7 Ta paddungnay lumamut ayun hiya
ta wan mihamad di pangulugyu an miyunnudan hinadan nituddun da'yu.
Ya hanat nanongnan munhana ayu i Apu Dios.

8 Ya halipodpodonyu ta ma"id ha gumalat hi punduwaduwaanyuh nan
kinulugyu. Te wadada nimpey umalin muntudtuduh langkak an tudtudu
an malpuh la'ing di tagu. Manu te nala'ingdan humapit ta ay hanan
immannung di pun'awatda mu onnot on nibahho te bokon hi Kristu di
nalpuwan diyen itudtududa te nalpuh nan adi matigon taktan di tatagu.
9 Mu hay immannung ya hi Kristu an numbalin hi taguy awadan an

namin nan abalinan Apu Dios. 10 Ta hiya nan ma"id ha udum hi e ta'u
hapulon te hi Kristu an nidduman ta'u ya nabakbaktu mu nadan adi
matigon taktan di tatagu.
11 Dita'un kimmulug i Kristu ya paddungnay nakugit ta'u mu bokon hay
taguy nangat te hi Kristu an nangaan hinadan adi maphod an pangat
ta'u. 12 Te dadiyen adi maphod an pangat ta'u ya ay ni'lubu' i Kristu hidin
natayana an nipatigoh din numpabonyagan ta'u. Ta nahukkatan moh
maphod di pangat ta'u an ay ta'u ni'mahu i hiya an gapuh namatiyan
ta'uh nan abalinan Apu Dios an nummahu i Jesus hidin natayana. 13 Ot
namama i da'yun bokon Judyu an hidin hopapna ya ay ayu nate te ma"id
ha niyatanyu i Apu Dios an gapuh bahulyu. Mu maphod ta ad uwani ya
mabalin mohpen mi'tagu ayun Apu Dios te pinakawanan namin di bahul
ta'u an gapu i Kristu. 14 Te inyatenay bahul ta'u ta adi ta'u mo madusa
an ta'on on agge ta'u inunud nan tugun Moses. Ya pinogpogna nan e
ta'u pangididinlan hinan tugun Moses. Te na'innila an nan tugun ya
on hay e ta'u adusaan di ipa'innilana ya abuh. 15 Ya gapuh namahuwan
Kristu ya hidiyey nangabakanah nadan didimunyu ya nadan ap'apuda ya
na'innilaan nadan tataguy nangabakanan dida.
16 Ta hiya nan halipodpodonyu ta adi ayu mabaliyan hinadan tatagun
mangalih mahapul an un'unudonyu nadan dakol an paniyawonda
an umat hinadan makan ya ma'inum. Ya nan alyonday mahapul an
ngilinon nan ngilin di nakayangan nan bulan ya nan Habadun tungo.
17 Te danaen nitugun ya paddungnay la'latun nan tudtudun Jesu Kristu.
Mu ad uwanin wadah Kristu ya hiya moy ma'unud. 18 Ya hanat adiyu
dongdonglon nadan tatagun mangalih udu'dulda te ay hanan immannung
an mumpada"ulda te dakol di paniyawonda ya dayawonda nadan anghel.
Ya dakol boy ibagadah nipatigo i dida ta hidiyey ipa'anhandan itudtudu.
Mu hay immannung ya mumbaktuda te hanadan malpuh nomnomday
itudtududa. 19 Ta nihi"anda i Kristu te bokon hiyay pundinolanda. Mu
dita'u'en mundinol i Kristu ya hiyay paddungnay ulu ta'u ya dita'u nadan
paddungnay agimangnun di adolna. Te hiyay mangdon i dita'u ya hiyay
mangidat hinadan mahapul ta'uh umong'ongngalan di pangulug ta'u.

Hay A'at Nan Ni'yate Ya Ni'bangon I Kristu

20 Dita'un kimmulug i Kristu ya ay ta'u ni'yaten hiyah din natayana
ta bokon mo nan adi matigon taktan di tataguy mun'ap'apun dita'u. Mu
tanganu on nanongna damdaman wa'e on iyun'unnudyuh nadan aton
di tatagun agge kimmulug 21 an umat hinadan dakol an paniyawonda?
22 Danae'en paniyawonda ya inyuldin di tatagu. Te hanada'en makan
ya winadan Apu Dios ta anon. 23 Ot hanada'en tatagun mangunud i
dadiyen ibagada ya manu te ay nahamad di pangulugda i Apu Dios
ta mapemanandah ana'na'unnudda ya mumpada"ulda te ta'on on

maligligatandan mangunud ya anusanda. Mu ta'on on unudonda dadiye ya ma"id ha hilbina te adi abalinan dadiyen un'unudonda an bumoddang i dida ta wan idinongdan mangat hinadan adi maphod an pohpohdon di adolda.

Hay A'at Nan Balun Itaguwan

(Epesus 2:6; 4:1-4,29,32; 4:13,17,22-25,31; 5:5,6,19-20; 1 Peter 5:1)

3 1 Hidin namahuwan hi Jesu Kristu ya paddungnay ni'bangon ta'u i
hiya ta hiya nan hay maphod hi gamgaman ta'un kimmulug ya hay
pangatan ta'uh nadan pohdon Jesu Kristu an Ap'apu ta'uh ad abunyan.
2 Ta bokon mo nadan gamgaman di tataguh tun lutay nomnomnomon ta'u
ta hanadaot an miyunnudan hinan pohdon Kristu. 3 Hanan nitaguwan
ta'u ni' ya paddungnay nate mu ad uwani ya nahukkatan hinan balun
pi'taguwan ta'u i Kristu ya i Apu Dios an agge ni' na'innilaan di tataguh
tun lutay a'atna. 4 Mu hitun pumbangngadan Jesu Kristu an hiya nan
alpuwan di balun itaguwan ta'u ya ahi ma'attigoy e ta'u idduman i hiya
hitun ipabaktuwana.

5 Ta hiya nan mahapul an idinong ta'un namin nadan adi maphod an
impa'inghan di tataguh tun luta an umat hi pangilo'an hi bokon ahawa ya
hay punnomnoman hinadan nagaga"ihon pangat. Ya hanat adiyu gamgaman
an mawadan namin di pohdonyu te atonyu'ehdi ya dadiyey mumbalin
hi diosyu. 6 Te danaen pangat di mangipabungot i Apu Dios ta hiya nan
dusaona nadan mangmangngat i danae. 7 Athidiy a'atyu ni' hidin agge
ayu kimmulug 8 mu ad uwanin kimmulug ayu ya mahapul an idinongyun
namin nadan adi maphod an pangat an umat hi humihiwawanyuh ibbayu.
Ya hanat adi hi kittang on bimmungot ayu ya adi ayu munnomnom hi
adi maphod hi atonyuh ibbayu ya adiyu e tanumbu'on dida ya hanat
adiyu ibaga nadan paniyon mibaga. 9 Ya hanat adi ayu munhinlalayah te
indinongyu mo tuwali dadiyen impa'ingyun adi maphod an pangat.

10 Te ad uwani ya nahukkatan moh baluy punnomnom ta'u. Ya hi Apu
Dios di manginaynayun an mangipaphod hi pangat ta'u ta lo'tat ya hiyay
padungon ta'u te pa"innilaon ta'uy a'atna. 11 Ta mabalin an ta'on on da'yun
bokon Judyu ya mi'hayyup ayun da'min Judyu an ta'on on nakugit ami
ya agge ayu. Ya mabalin bon mi'hayyup nadan kakadangyan hinadan
nun'awotwot ya nadan numpun'adal hinadan agge. Te hi Kristu an
na'abbaktu di niddum i dita'un namin.

12 Ot dita'un pinto' Apu Dios hi tataguna an pohpohdona ya mahapul
an innilaon ta'uy aton ta'un mammo' hi ibba ta'u ya mangipatigoh ule
ta'u ya pumpada"ulan ta'u ya pangitpol ta'uh nganeh diye. 13 Ya atbohdin
anusan ta'u nadan ibba ta'u an nat'on di pangatda. Ya pakawanon ta'uy
numbahulan di hinohha i dita'u. Mu hay aton ta'un mamakawan ya
iyunnud ta'uh nan inat Jesus an namakawan hi bahul ta'u.

14 Ya ha ahan di ma'ahhapul ya nan pumpopohhodanan ta'u te hidiyen
pamhod ta'uy almuwan di an namin an nahamad an punhina'aggiyan. 15 Ya
hanat hi Kristuy pundinolan ta'uh bumoddang i dita'u ta wan minaynayun
an maphod di punnomnom ta'uh ibba ta'u. Te hinaey gapunah namto'an Apu
Dios hi hinohhan dita'u ta mun'oh'ohha ta'u. Ya hanat nanongnan munhana
ta'u i Apu Dios hinadan at'attonah nitaguwan ta'u. 16 Ya mahapul bon
hanadan tudtudun Kristu an ongal di iboddangnan dita'uy pun'onanon ta'uh
nomnom ta'u ta wan miyunnudan dadiyen nipto' an punnomnom di aton ta'un
munhintutuddu ya munhintutugun. Ya maphod on ikankanta ta'uy pundayaw
ta'u ya punhanaan ta'u i Apu Dios. 17 Ya halipodpodon ta'un namin di aton ta'u
ya hapiton ta'u ta panginnilaan di tatagu an hi Jesu Kristu an Ap'apu ta'uy
un'unudon ta'u. Ya innaynayun ta'un munhana i Ama ta'un hi Apu Dios an
gapuh nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u.

Hay Tugun Hinadan Waday Ahawana Ya Hinadan U"unga
(Epesus 5:22; 6:1-4; 1 Peter 3:1-7)

18 Da'yu'en nun'alahin an binabai ya maphod on mumpada"ul ayuh
nadan ahawayu te hidiyey maphod an aton di kimmulug hinan Ap'apu
ta'un hi Jesu Kristu. 19 Ya da'yu'e damdaman nun'alahin an linala'i ya
hanat ipatigoyuy pamhodyuh nadan ahawayu ta adiyu aboholan dida.
20 Ya da'yu'en u"unga ya adiyu ngohayon nadan a'ammodyu te hidiyey
umipa'amlong i Apu Dios. 21 Ya da'yu'en a'ammod ya hanat adiyu namaag
hi hingal hinadan imbabaleyu ta adida madismaya an mangat hi maphod.

Hay Tugun Hinadan Himbut
(Epesus 6:5-9; 1 Peter 2:18)

22 Da'yu'en himbut ya mahapul an un'unudonyuy ibagan nadan ud himbut
i da'yu an ta'on on ma"idda an manmannigon da'yu te bokon dida ya abuh
di pangipatiganyuh maphod ta wan pohpohdon da'yu. Mu inomnomyu an
dadiyen atonyu ya gapuh naminhodyu an midayaw hi Apu Dios. 23 Ya an namin
di atonyu ya hanat ip'iphodyu an paddungnay hi Apu Dios di pangatanyu
an bokon hay tatagu ya abuh. 24 Te innilayun waday gunggunayu an hidiye
nan pi'taguwan ta'u hinan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu te hiyay immannung hi
punhilbiyan ta'u. 25 Mu nan tagun hanan nibahhoy at'atona ya dusaon Apu Dios
an ta'on on kadangyan onu nawotwot te ma"id ha pangipangngelana.

4 1 Da'yu'en waday himbutna ya mahapul an maphod di pangatyun dida te
nomnomnomonyu an ta'on on da'yu ya himbut da'yu i Apu Dios.

Hay Udum An Intugun Paul
(Epesus 5:15-16; 6:18-20)

2 Ya hanat adi ayu umenglen mundasal. Ya maphod on an namin di
pundasalanyu ya munhana ayun Apu Dios ya hiyay pangiyohhaanyuh

nomnomyu. 3 Ya hanat pi'iddum da'min idasalan ta wan mabalin an
inaynayunmin ipa'in'innilah nadan tatagu nadan agge nipa'innilah din
hopapna an itaguwan i Jesu Kristu an hiyah tuwey gapunah nibaluda'.
4 Ta hiya nan hanat idasalana' i da'yu ta wan hinaen tudtudun e' ipa'innila
ya ma'awatan nadan tatagun mangngol.

5 Ya maphod boh on nanongnan nundadaan ayun mangipatigoh
maphod hinadan agge kimmulug ya mangipa'innilan didah nan iphodan
ta'un inat Jesu Kristu. 6 Ya iphodyun mi'hapit i dida ta wan waday
naminhoddan mundongol. Ya mahapul bon innilaonyuy nipto' hi
pambalyu hi'on waday mahmahandan da'yu.

Hay Na'udih Imbagan Paul Hinadan I Kolosi
(Epesus 6:21-22)

7 Hi Tikikus an ohan hi ibba ta'u an oha bon na'na'unnud an baal Kristu
di umalihna an mangipa'innilah a'at'u 8 te hiyay honago' hina ta wan
madinol ayu. 9 Ya pi'yaliyo' hi Onesimos an kaboblayanyu an na'na'unnud
ya nahamad an hi ibba ta'u. Ta diday manguhuh hinadan tinigodan
na'na'at i da'mihtu.

10 Ya hi Aristarkus an ibba' an nibalud hitu ya imbaganan
nomnomnomon da'yu. Ya atbohdiy imbagan Mark an hi ibban Barnabas.
Hi Mark din nibaga i da'yu an wa'et ihawwangnahnah udum hi algo
ya maphod onyu apngaon. 11 Ya imbagan bon nan nat'on an hi Jesus
an hi Justus di ohah ngadana an nomnomnomon da'yu. Datuwe ya
ammuna han Judyu an bumoddang i ha''on hitu an e mangipa'innilah
a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios. Ya ongal peman di boddangdan ha''on.
12 Ya pohdon bon Epapras an ipa'innila' an nomnomnomon da'yun
kaboblayana. Hiya boy ohan baal Jesus an adina peman higanan an
mangidasadasal i da'yu. Ya hay ibagabagana ya hay e pamoddangan Apu
Dios i da'yu ta mihamad di pangulugyu ta wan ma''id ha pungkapuyanyu
ta nan pohdon Apu Dios di atonyu. 13 Ya innila' an adina higanan nimpe
an mangidasadasal hi e ihamhamadan di pangulugyu ya ta'on on nadan
kimmulug hi ad Laodisea ya hi ad Hirapolis.

14 Ya ta'on on nan pohpohdon ta'un doktor an hi Luke ya hi Demas ya
alyonday ipa'innila' an nomnomnomon da'yu i dida.

15 Ya ipa'innilayuh nadan i'iba ta'uh ad Laodisea an nomnomnomonmi
bo dida ya ta'on on hi Nimpa ya an namin nadan kimmulug an
ma'amu'amung hi baleda.

16 Binahayu'eh tuwen tudo' ya impiyeyuh nan simba'an hi ad Laodisea
ta wan bahaonda damdamahdi. Ya atbohdih nan tudo''un dida an
maphod on mibaha bo i da'yun kimmulug hina.

17 Ya ibagayu i Arkippus an mahapul an igibbuhna nan tamun inyukod
nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu i hiya.

18 Hituwen dappuhna ya ha"on an hi Paul di nangitudo' an
nomnomnomon da'yu.
Ya hanat nomnomnomona' an wahtun baludan. Ot hanat minaynayun
nan homo' Apu Dios i da'yu.

Nan Namangulun Tudo' Paul Hinadan I Tesalonika

(1 Thessalonians)

1 1 Hituwen tudo' i da'yun ma'amu'amung hinah ad Tesalonika an
kimmulug i Apu Dios an hi Ama ta'u ya hi Ap'apu ta'un hi Jesu
Kristu ya nalpun ha''on an hi Paul ya tudan ibba ta'u an da Silas i
Timothy.

Hanat malinggop ayu ya minaynayun i da'yu nan homo' Apu Dios.

Hay A'at Di Pangulug Nadan I Tesalonika

2 Hi an namin di pangidasalanmi i da'yuhna ya munhana ami i Apu
Dios 3 te adimi malingling nadan maphod an ato'atonyuhna an gapuh
nan pangulugyu i Jesu Kristu ya gapuh nan ongal an pamhodyun hiya
an mipatigoh nan pangihamhamadanyun mangat hinadan ipatamuna.
Te ongal di dinolyuh nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ta hiya nan
inaynayunyun hahaddon di pumbangngadana.

4 Da'yun i'iba an pohpohdon Apu Dios ya innilamin hiyay namto' i
da'yu. 5 Te hidin nangipa'innilaanmin da'yuh nan inat Jesu Kristu an
iphodan ta'u ya bokon hapit ya abuh te binoddangan da'yuh nan Espiritun
Apu Dios ta nipaphod di nitaguwanyu. Ta hiya nan na'innilaanyu an
immannung nan intudtudumi. Ya innilayu an hidin awadanmihna ya
hay iphodanyuy ninomnommi. 6 Ya maphod ta inyunnudanyu i da'mi ya
hinan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Te inabulutyun un'unudon nan hapit
Apu Dios an ta'on on nunhiglay pamalpaligatdan da'yu. Mu maphod ta
nan Espiritun Apu Dios damdamay nangipa'amlong i da'yu. 7 Ta hiya
nan an namin nadan kimmulug hinah ad Masedonia ya hi ad Akaya ya
da'yuy nangitiganda. 8 Te gapuh nan a'at di pangulugyu ya nipa'innila
nan hapit Apu Dios hi ad Masedonia ya hi ad Akaya. Mu bokon ammuna
danae te ta'on on hinadan udum an boble ya nundongol hinaen a'at di
pangulugyun Apu Dios. Ta ta'on on adimi e uhuhon di a'atyu ya innilada
tuwali. 9 Te hanadan tataguy nanguhuh i da'mi hinan inatyun nangapnga

i da'mi. Ya dida boy nangngolanmi an indinongyun mundayaw hinadan
umat hi bulul ot dayawonyu nan immannung an wadawada an Dios.
10 Ya inuhuhda bo an hadhaddonyuy pumbangngadan nan Imbabalenan
hi Jesu Kristu an malpuh ad abunyan an hiya din minahuwan Apu Dios
hidin natayana ta hiyay mangihwang i dita'u hinan nunhiglan pundusan
Apu Dios hi taguh udum hi algo.

Nan Maphod An Inat Paul Hi Ad Tesalonika

2 1 Innilayun da'yun i'iba an nan immaliyanmihna ya waday
imboddangnan da'yu 2 an ta'on on nunhiglay nunholholtapanmi
ot ahi ami umalihna. Te hidin awadanmih ad Pilipay ya nunhiglay
namalpaligatda ya namadngopadngoldan da'mi. Mu maphod ta hi
Apu Dios di bimmoddang i da'mi ta waday tulidmin immalihna an
nangipa'innilah nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u an ta'on on
nunhiglay agge naminhod di udum. 3 Mu hidin nuntudtuduwanmi ot
ahi ayu kumulug ya ma"id ha adi maphod hi ninomnommi. Ya ma"id ha
ninomnomin munha'ul i da'yu te onmi impa'innila ya abuh nan nahamad
an tudtudu i da'yu. 4 Ta inabulut Apu Dios an da'miy e mangitudtuduh nan
inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. Te ha ahan di pohdonmin pa'amlongon
ya hi Apu Dios an nanginnilah nan punnomnommi. 5 Ot innilayun wa'et
adi maphod di at'atonyu ya adimi alyon hi maphod te bokon da'yuy
pinhodmin pa'amlongon te bokon hanadan magamgaman hitun lutay
gapunah emi puntudtuduwan i da'yu. Ya innilan Apu Dios an immannung
hituwe. 6 Ya bokon bo hay pangipabaktuwan di tatagu i da'miy
ninomnommi an ta'on on apostoles da'mi i Jesu Kristu. 7 Mu inulayan da'yu
i da'mi an umat hi pangipapto' di ohan inah nadan u"ungan imbabalena.
8 Te ongal di naminhodmin da'yu ta hiya nan intudtudumi i da'yuy
mipanggep i Kristu. Ya bokon ammunah diye te ta'on on hay nitaguwanmi
ya mabalin an ipulangmi hi'on hidiyey mahapul ta iphodanyu.

9 Ya innilayu bon i'iba an hidin awadanmihnah ya abigabigat on
nuntamu ami an ta'on on hinan hilong te pinhodmin da'miy ukod
hinadan mahapulmi te adimi pohdon an maligatan ayu an umat hi
pangdatanyuh anonmi. 10 Ot iyuhuh Apu Dios an nipto' di nangatmih
din awadanmihna te hiyay inunudmi. Ya ta'on on da'yun kimmulug
hina ya unnudanyu te tintinnigoyu ot ma"id attog ha inatmih lummuh
pamihulanyun da'mi. 11 Ya innilayuy inatmin nuntugun ya bimmoddang
hi hinohhan da'yu an umat hinan aton di ohan amah nan imbabalena.
12 Ya inalubyag da'yuh nadan inomnomanyu ya binoddangan da'yu ta
waday naminhodyun manginaynayun hi pangulugyu. Ya imbagabagami
an mahapul an miyunnudan di pangat ta'uh nan pohdon Apu Dios an
nangayag i dita'u ta wan middum ta'uh nan pun'ap'apuwana ya ta wan
mi'laggat ta'un mipabaktu hitun ipabaktuwanah pidwana.

Hay Nangabulutan Nadan I Tesalonika Hinan Impa'innilan Da Paul

13 Nanongnan munhana ami i Apu Dios hi nangabulutanyuh nan
hapitna. Te hidin nangipa'innilaanmin da'yu ya inabulutyu an hidiye ya
hapit Apu Dios an ma"id ha alyonyuh hapit di tagu. Ya hidiyen tudtuduy
mangipaphod i dita'un kimmulug.
14 Hanadan na'at i da'yun i'iba an umat hi namalpaligatan nadan
ibbayun bimmoble i da'yu ya atbohdiy na'at hinadan udum an kimmulug
i Kristu an ma'amu'amung hinadan simba'an hi ad Judea te nunhiglay
hihiwon nadan ibbadan Judyu i dida. 15 Atdahdi te dida tuwaliy
nangipapateh nadan propeta ya ta'on on nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.
Ya teen ta'on on hi ad uwani ya ahiwawan dita'u. Ta hiya nan adida
umipa'amlong i Apu Dios. Ya ayda mi'buhul hi atagutagu 16 te amod onda
ipagol di emi pangitudtuduwan hinadan bokon Judyu hinan atondan
mi'tagu i Apu Dios. Ta gapu i datuwen adi maphod an pangatda ya
nunhiglay bungot Apu Dios i dida.

Hay Umaptuwan Paul An Mumbangngad Hi Ad Tesalonika

17 Handi ni' ya napilitan amin nanaynan i da'yun i'iba[a] mu paddungnay
wadawada amihna te nonomnomon da'yu. Mu atonmiy abalinanmin
umalihna an manigon da'yu. 18 Pinhodmi nimpe tayyan umalihna an
namama i ha"on. Te agge naminghan di nunnomnomanmin umalihna
mu dakol di aton Satanas an manandi hi emi umaliyan hina. 19 Ya
manu'e hi nunhiglay naminhodmin da'yu ya da'yu han umipa'amlong i
da'mi ta da'yuy paddungnay gunggunami an ahimi ibaga hinan Ap'apu
ta'un hi Jesu Kristu hitun pumbangngadana an gapuh nanguluganyuh
nan intudtudumin hapit Apu Dios. Te gapun da'yu ya madinol ami an
waday amlong nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu i da'mi. 20 Ya hidiyey
pangipabaktuwan damdaman Apu Dios i da'mih tun pumbangngadanah
udum hi algo.

Hay Punnomnom Paul Hinadan I Tesalonika

3 1 Hidin nunhigla mo ahan di punnomnomin da'yu ot munhahapit
ami ta ta'on on da'miy mataynan hi ad Athens 2 mu ta umalihna
hi ibba ta'un hi Timothy an oha damdaman baal Apu Dios an e
mangipa'in'innilah nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. Ta hiyay
bumoddang hi ihamadan di pangulugyu i Apu Dios ya ta wan humlu
ayun mangun'unud i hiya 3 ta wan ma"id i da'yu ha mangiwalong hi
pangulugna an gapuh nan punholholtapanyu. Te innilayu tuwalin
athinay ma'at hinadan kimmulug. 4 Te hidin awadanmihna ya

---

[a] **2:17** Nan Na'na'at 17:1-10

pinadapadananmi tuwalin da'yu an dita'un kimmulug ya paligaton
dita'u. Ya tinigoyu an immannung an na'at. 5 Ta hiya nan umaptu
amin manginnila hi'on nganney a'at di pangulugyuhna ta hiya nan
hinnagmihna hi Timothy. Te nunhiglan minomnomana' i da'yu te alina hi
baliyan da'yu i Satanas ta ma"id ha hilbin di emi nuntanudduwan i da'yu.
6 Mu maphod ta ad uwanin numbangngad hitu ya alyonay
inaynayunyuy pangulugyu ya atbohdin ongal di pamhodyuh ibbayu.
Ya impa'innilana bon nanongnan mapmaphod di mipanpanomnom i
da'yuh a'atmi. Ya iyahupanyu anuy umaliyanmihna an umat damdama i
da'mihtu. 7 Ta hiya nan ta'on on dakol di inomnomanmi ya punligatanmi
ya hituwen dingngolmin a'at di pangulugyun i'ibay mangipa'amlong
i da'mi. 8 Ya malinggop moy punnomnommi an gapuh nan nahamad
an pangulugyu i Jesu Kristu an Ap'apu ta'u. 9 Ta hiya nan nunhiglay
punhanaanmin Apu Dios an gapuh nangipa'amlonganyu i da'mi. 10 Ot
gapu i datuwe ya idasadasalmih abigabigat an ta'on on hinan mahdom di
emi pumbangngadan hina ta tigon da'yu ta ituddumin da'yu nadan udum
an mangipihamad hi pangulugyu.
11 Ot nangamung hi Apu Dios an hi Ama ta'u ya hi Jesus an Ap'apu
ta'u an mangipalubus hi emi umaliyan hina. 12 Ya hanat nan Ap'apu
ta'un hi Jesu Kristuy ukod an manginaynayun an mangipihamad hinan
pumpopohhodananyu ya hay pamhodyuh udum an tatagu ta umat hinan
pamhodmin da'yu. 13 Ot hanat hiyay mangipabikah i dita'un namin ta
wan maphod di pangat ta'u ta hitun pumbangngadana an didan namin
hinadan tataguna ya ma"id ha akhupanah bahul ta'un Apu Dios an hi
Ama ta'u.

Hay Maphod An Pangat Di Kimmulug

4 1 Maphod an i'iba ta innaynayunyun inun'unud nadan inadalyun
da'mi an aton an mangipa'amlong i Apu Dios. Ot hay ipa'anhanmin
itugun i da'yuh ad uwani ya hanat iyal'alanay atonyun mangunud
hinan tugun nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu 2 ot innilayun namin nadan
intudtudumin da'yu an nalpun Jesu Kristu. 3 Te hay pohdon Apu Dios ya
an namin di aton ta'u ya miyunnudan hinan a'atna. Ta hiya nan mahapul
an adi ta'u ilo' di bokon ta'u ahawa. 4 Ya mahapul an da'yun linala'i ya
hay maphod di atonyuh nadan ahawayu an miyunnudan hinan pinhod
Apu Dios hi atonyu. 5 Ta adiyu paton hinadan agge nanginnilan Apu Dios
an adida pa"itpol hinadan adi maphod an pohpohdon di adolda.
6 Ot hanat halipodpodonyu ta wan ma"id i da'yu ha mangat hi adi
maphod hi ibbanan tagu an umat hi munluktap te pinadananmi tuwalin
da'yu an nan mangat hi athidi ya dusaon nan Ap'apu ta'u. 7 Te agge dita'u
inayagan i Apu Dios an middum i hiya ta mangat ta'uh adi maphod mu
inayagan dita'u ta wan hanadan maphod an pangat an miyunnudan

hinan pangatnay aton ta'u. 8 Ot hanan tagun adi mangunud ituwen
imbaga' ya bokon hay taguy nginhena te hi Apu Dios an hiya nan
nangipiddum hinan Espirituna i dita'u.
9 Ya hana'e bon eyu pumpopohhodanan an kimmulug ya adi mahapul
an pi'tudo'mi te impa'innilan mon tuwalin Apu Dios i da'yu. 10 Ot
maphod ta pohpohdonyu nadan ibbayuh abobboblehnah ad Masedonia.
Ot hanat inaynayunyuh naen pumpopohhodananyu. 11 Ya way ohaon
hay nitaguwanay ipadutu'ana ta adiyu pi'bibiyangan di udum ta ma"id
ha al'ali i da'yu. Ya way ohaon padutu'anay tamuna te hiyah diyey
intuddumi tuwalin da'yu. 12 Ta adiyu idinol hinadan udum di mahapulyu
ta wan maphod di ibagan nadan agge kimmulug i da'yu.

Hay Pumbangngadan Jesus Hitun Luta

13 Pohdonmi bon innilaonyun i'ibay a'at nadan numpun'ate an
kimmulug ta wan adi umat hinadan agge kimmulug di atonyun
umukayungan an ma"id ha namnamaondah pi'taguwandah pidwana te
aggeda kimmulug i Kristu. 14 Mu dita'u ya patiyon ta'u an nateh Jesus
ot mamahuwan. Ta hiya nan patiyon ta'u bo an nadan numpun'ate an
kimmulug i hiya ya taguwon Apu Dios dida ta hitun pumbangngadan
Jesus ya awitona dida. 15 Ya hay inalin nan Ap'apu ta'u ya dita'un
kimmulug an matagu i diyen pumbangngadana ya adi ta'u mamangulu
mu mi'dihhan ta'uh nadan numpun'ate an kimmulug an e manamun
hiya. 16 Ta on hiyah humawwang hinan way bugut nan Ap'apu ta'un hi
Jesu Kristu an malpuh ad abunyan ya waday tumkuk ya midihhan bon
tumkuk nan ohan ap'apun di anghel ya mipadih bon gumangoh nan
tangguyub Apu Dios. Ta nadan numpun'aten kimmulug i Jesu Kristu
ya tumaguda ni'. 17 Ta midihhandah nadan kimmulug an agge ni' nate
an mipatuluh nan bugut ta eda damuwon nan Ap'apu ta'un hi Jesu
Kristu. Ta minaynayun mon middum ta'un hiyah ingga'inggana. 18 Ot
hituwey nanongnah ipapanomnom ta'uh nadan ibba ta'u ta wan hituwey
mangipa'amlong i dita'un namin.

5 1 Hantu'en pumbangngadan nan Ap'apu ta'u ya adi mahapul an
itudo'min da'yun i'iba. 2 Te innilayu an nan algon ahina umaliyan
ya umat hinan humawwangan nan mangakoh nan mahdom an
agge na'innilaan. 3 Ta hay punnomnom di tatagu i diyen a'atana ya
malinggopda an ma"id ha adi maphod hi ma'at i dida. Mu palpaliwanda
ya mi'bagan madatngan di adadaganda ya adi mabalin hi ibtikanda te i
diye ya umat hi dumgohan di golang an tuwen miyayyam.
4 Mu da'yu'en i'iba ya adi ayu umat hinadan tatagun paddungnay
wahnan munhihillong. Ta adi ayu masda'aw i diyen a'atana te innilayu
mo tuwali an athidiy ma'at an umat nimpeh umaliyan di mangako.
5 Te an namin ta'u ya innila ta'u an hi Apu Dios di namatal i dita'u ta

hiya nan paddungnay wada ta'u moh nan mapatal an ma"id ta'uh nan munhihillong an agge ta'u mo niddum hinadan paddungnay nahilngan.
6 Ot hanat adi ta'u paton hinadan udum an palpaliwanda an ayda malmallo' ta halipodpodon ta'uwot piboy pangat ta'u ta nanongnan mundadaan ta'u. 7 Hinan mahdom di alo'an di tatagu ya i diyey adaklan di mabutong an diday ipaddungan nadan tatagun paddungnay wahnan munhihillong. 8 Mu dita'u'en napatalan ya hanat halipodpodon ta'u ta wan nan pangulug ta'u ya pamhod ta'uy mi'alig hi gumo' an ilubung ta'u ta pumbaliw ta'u. Ya nan e ta'u papannodan hi pangawitan Jesus i dita'uy mi'alig hi helmet an pumbaliw ta'uh pangulug ta'u. 9 Ya madinol ta'u te hi Apu Dios ya bokon hay e ta'u adusaan di namto'anan dita'u te hay e ta'u pi'taguwan i hiya an gapuh nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 10 Hiyay nangiyaten dita'u ta ta'on on alinah mate ta'u onu matagu ta'uh tun pumbangngadana ya mabalin an mi'tagu ta'un hiya hi inggana. 11 Ta hiya nan hanat inaynayun ta'un munhintutugun ya munhimboboddang ta mihamad di pangulug ta'u an umat hinan atonyuh ad uwani ta way aton di pangulugyun mihamad.
12 Hay ibagami bon da'yun i'iba ya hanat lispituwon ta'u nadan mahlun mangipangpangulun da'yu te diday pinto' Apu ta'uh muntudtudu ya muntugun i da'yu. 13 Ya hanat ipatigoyuy pamhodyun dida te hi Apu Dios nimpey nangiyukod i dida i diyen tamuda. Ya hanat mun'u'unnudan ayu ta matigoy pun'oh'ohha'anyu. 14 Ya ibagami bon da'yun i'iba an hanat tugunonyu nadan ma'higga ya patulidonyu nadan ma'attakut ya boddanganyu nadan nakapuy di pangulugda ya hanat munhin'a'awat ayu ya mun'u'ullayan ayu. 15 Ya nomnomnomon ta'u ta adi ta'u iballoh nan adi maphod an atondan dita'u ta nanongnan mun'u'ullayan ta'u nimpe ya atbohdiy aton ta'u hi an namin an tatagu.
16 Ya hanat nanongnan mun'am'amlong ta'un namin. 17 Ya hanat adi ta'u umenglen mundasal. 18 Ya ta'on on nganney ma'at ya munhana ta'u te hiyah tuwey pohdon Apu Dios hi aton ta'un kimmulug i Jesu Kristu. 19 Ya adi ta'u ibahho nan pohdon nan Espiritun Apu Dios. 20 Ya nomnomnomon ta'u bo ta adi ta'u pihulon nadan ipa'innilan Apu Dios hinadan ibba ta'u. 21 Mu mahapul an hamadon ta'un innilaon hi'on immannung an miyunnudan hinan pohdon Apu Dios on ahi ta'u unudon nan ibagada. 22 Ya hanat adi ta'u aton di nganneh diyen adi maphod.
23 Ot hanat hi Apu Dios an alpuwan di linggop di mangipaphod i dita'u ta lo'tat ya miyunnudan di a'at ta'uh nan a'atna ta an namin nan nomnomnomon ta'u ya nan pangat ta'u ya miyunnudan hinan pohdona. Ta hitun pumbangngadan nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya ma"id ha akhupanah numbahulan ta'u. 24 Madinol ta'un ipa'annung Apu Dios danae te hiya an namto' i dita'u ya atonan namin nan imbagana.
25 Maphod on da'mi idasadasalan i da'yun i'iba.

26 Ya maphod boh on munhin'a'apnga ayun i'iba. 27 Ya innilan nan
Ap'apu ta'u tun ibaga' i da'yu an mahapul an ibahayuh tuwen tudo' ta
donglon nadan i'iba ta'uhna.
28 Ot hanat nan homo' nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di minaynayun i
da'yun namin.

Nan Mi'adwan Tudo' Paul Hinadan I Tesalonika

(2 Thessalonians)

1 1 Hituwen tudo' i da'yun i Tesalonika an kimmulug i Apu Dios an hi
Ama ta'u ya i Apu ta'un hi Jesu Kristu ya nalpun ha''on an hi Paul ya
da Silas i Timothy.
2 Hanat malinggop ayu ya minaynayun i da'yu nan homo' Apu Dios an
hi Ama ta'u ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

Hay Punhanaan I Apu Dios An Gapuh Nadan I Tesalonika

3 Ongal di punhanaanmi i Apu Dios i da'yun i'iba te tuwen mun'ihamad
di pangulugyu ya ta'on on nan pumpopohhodananyu. 4 Ta hiya nan an
namin di immayanmi an a'am'amungan di kimmulug i Apu Dios hinadan
udum an boble on impa'innilamin diday pun'amlonganmin da'yu hinan
eyu panginaynayunan hi pangulugyu ya nan eyu pangit'itpolan hinadan
nunhiglan pamalpaligat di tatagu i da'yu. 5 Ya hinaen pangit'itpolanyuh
nadan ma'ma'at i da'yuy atigana an hitun punhumalyaan Apu Dios ya
middum ayuh nan pun'ap'apuwana. 6 Ya nipto' di pangat Apu Dios te
nundadaan an mangiballoh hinadan inat nadan namalpaligat i da'yu.
7 Ta dita'un mapalpaligat hi ad uwani ya mapogpog di punligatan ta'uh tun
pumbangngadan nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu an ipatigan di anabaktuna
te mili'woh i hiya han mundalang an apuy ya mi'uyug i hiya nadan anghel
an ongal di abalinanda an malpuh ad abunyan. 8 Ta dusaon Apu Dios nadan
agge nanginnilan hiya an adi mangun'unud hinadan tudtudun nan Ap'apu
ta'un hi Jesu Kristu. 9 Ta hay dusada ya madadagdah inggana te mihi''anda
i Apu Dios ta adida tigon nan ma''id ha nihippatanan anabaktuna. 10 Mu
da'yu'e ya middum ayuh nadan dakol an tinatagun Apu Dios an gapuh
nangun'unudanyuh nadan intanuddumi. Ta hidiyen algon pumbangngadan
Kristu ya an namin ta'un kimmulug ya nunhiglay ahi ta'u pundayaw i hiya.
11 Ta hiya nan nanongnan idasadasalan da'yu ta wan inaynayun
Apu Dios an mangipaphod i da'yu ta wan miyunnudan di a'atyuh nan

pohdona te hidiyey gapunah namto'anan da'yu. Ya ta boddangan da'yun
hiya ta way atonyun mangat hinadan maphod an pohdonyun aton ta
atigan di kimmuluganyu. 12 Hiyah tuwey dasalmi ta mipabaktu nan
Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu hinan nitaguwanyu ya atbohdin ipabaktu
da'yu damdaman hiya te ongal di homo' Apu Dios ya nan Ap'apu ta'un hi
Jesu Kristu i da'yu.

Hay Ma'ma'at Ya Ahi Mumbangngad Hi Jesu Kristu

2 1 Ad uwani ya pohdo' an ibaga i da'yun i'iba nan ahi ma'at i diyen
umaliyan nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya hay e ta'u a'amungan
an e manamun hiya. 2 Ta adi hi kittang on minomnoman ayu onu
tumakut ayu hi'on waday donglonyu an umat hinan alyonday nadatngan
mo nan algon umaliyan nan Ap'apu ta'un munhumalyan dita'u. Ta ta'on
on alyonday hi Apu Dios di nangipa'innila i diyen inalida onu da'miy
alyondah nangali onu nangitudo' ya hanat adiyu patiyon. 3 Ot hanat
halipodpodonyu ta ta'on on nganney alyonda ya adi ayu mabaliyan.
Te hidiyen pumbangngadan Jesu Kristu ya adi mabalin hi ma'at te
ingganah madatngan nan timpu an dakolday tatagun mangiwalong an
mangun'unud i Apu Dios ya ngohayonda hiya ya ahi humawwang nan
tagun nunhiglan adi maphod di pangatna. Mu hay umudi ya mipiyeh
impilnu ta munholholtap hidih inggana.

4 Ya hituwen tagu ya ngohayonah Apu Dios ya ta'on on nadan udum an
dayawon di udum an tatagu te alyonay ma"id ha udum hi na'abbaktu mu
hiya. Ya e bo udot umbun hinan Templo hi ad Jerusalem te alyonay hiyah
Apu Dios.

5 Datuwen inanali' ya innilayu te intanuddu' tuwali i da'yu hidin
awadan ta'uhna. 6 Ya innilayu bo an waday mangipagol hi humawwangan
ni' diyen ma'ngohhen tagu hi ad uwanin agge ni' nadatngan nan nagtud
an umaliyana. 7 Mu ta'on on needahnay mungngohe i Apu Dios hi ad
uwani mu agge ni' na'innilaan hidiyen mangipangpangulun dida te wada
nimpey mangipagol. Mu udum hi algo ya uma'aan hidiyen mangipagol
8 ta mabalin an humawwang ta mumpa'innilah diyen nunhiglan tagu.
Mu hitun umaliyan nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya hanan nunhiglan
binangnan malpuh to'onay pamatenan hiya. 9 Ya hidiyen nunhiglan tagu
ya hi Satanas di mangdat hi abalinana an mangat hi dakol an milagro
ta pamalbalinah tatagu 10 ya dakol nadan udum an adi ahan maphod an
ato'atona. Mu dadiyen atona ya ona pamalbali nimpeh tatagu. Ta nadan
mabaliyan ya mihiwwedan Apu Dios hi inggana te adida abuluton nan
nahamad an tudtudu an mangitudduh atondan mi'tagu i Apu Dios. 11 Ta
hiya mo bo nan iyabulut Apu Dios ta mamamay eda abaliyan ta hanadan
nibahhon tudtuduy iyal'aladan patiyon. 12 Mu umudi ya dusaon Apu Dios
dida an gapuh nadan adi maphod an nun'am'amlongandan ina'inat.

Hanadan Mi'tagu I Apu Dios

13 Da'yun i'iba an pohpohdon nan Ap'apu ta'u ya nanongna nimpen
munhana ami i Apu Dios an gapu i da'yu. Te ta'on on hidin hopapna ya
pinto' da'yu ta mi'tagu ayu i hiya. Ot tee an nipa'annung te numbalinon
da'yuh nan Espirituna hi tataguna an gapuh namatiyanyuh nan nipto' an
tudtudu. 14 Te nan impa'innilamin da'yun hapit Apu Dios di nangayagnan
da'yu ta wan mabalin an middum ta'un namin an mipabaktu hinan
Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 15 Ot hiya nan mahapul an inaynayunyun
unudon nadan intuddumi ya intudo'min da'yu.
16 Ya hanat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya hi Ama ta'un hi Apu Dios
an ongal di pamhodna i dita'u ot idattan dita'uh nan ma"id ha pogpognan
amlong di punnomnom ta'u ya nan maphod an e ta'u namnamaon an
gapuh nan homo'na 17 di mangipabikah i dita'u ya mangdat hi tulid ta'u ta
wan mipto' an namin di aton ta'u ya hapiton ta'u.

3 1 Hay ma'udin ibagamin da'yun i'iba ya hanat idasalan da'mi ta
wan adi madne ya mihinap hi abobboble nan hapit nan Ap'apu
ta'un hi Jesu Kristu an emi ipa'innila. Ya ta wan hanadan mangngol ya
mun'am'amlongdan mangabulut an umat hi inatyu. 2 Ya idasalan da'mi bo
ta ihwang da'mi i Apu Dios hinadan tatagun adi maphod di pangatda te
adi an namin di tagu ya mamatidah nadan itudtudumi.
3 Mu ta'on on athidi ya madinola' an pabikahon dita'un namin ya
ipapto' dita'uh nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ta mihwang ta'uh nan aton
Satanas. 4 Ya madinol ami an nan Ap'apu ta'uy bumoddang i da'yuhnah
nan eyu pangun'unudan hinadan intugunmin da'yu. 5 Ya hanat hiyay
bumoddang i da'yu ta wan ma'udman nan innilayun a'at di pamhod Apu
Dios ya ta wan abalinanyun mangitpol hi ligat an umat hinan inat Kristu.

Mahapul An Muntamu Ta'u

6 Hay itugunmi bon da'yun i'iba an intugun nan Ap'apu ta'un hi Jesu
Kristu ya mahapul an adi ayu mi'mi"uyug hinadan i'iba ta'un ma'higga an
adida unudon nadan intudtudumi an mahapul an humlu ta'un muntamu.
7 Te hay maphod ya iyunnudyuh nan inatmihdin awadan ta'uhna an
nuntamu ami. 8 Te aggemi pinhod an namaaggon ni"an amin da'yu an
adimi bayadan. Ta hiya nan abigabigat ya ta'on on hinan hilong on
nuntamu ami ta wan da'miy ukod hinadan mahapulmi te adimi pohdon
an ungalon da'yu.
9 Unhaot mabalin an iyukodmin da'yu nadan mahapulmi mu aggemi
inathidi ta wan waday pangiyunnudanyu. 10 Te hidin awadan ta'uhna
ya imbagami an nan tagun adi muntamu ya adi mangan. 11 Ya manu'eh
itudo'mih tuwe ya dingngolmi an wadaday udum i da'yun adi muntamu
ta onda e tumaktak hinadan ibbadan muntamu. 12 Ot hanadan intugun

nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di ipa'anhanmin da'yun adi muntamu ta ipadutu'anyun e muntamu ta waday itanudyu. 13 Ya da'yu'en udum an i'iba ya hanat adi ayu umenglen mangat hi maphod.

14 Ya alina'e hi wada damdama i da'yu di adi mangunud ituwen intudo'mi ya mahapul an adi ayu midmiddum i hiya ta way atonan bumain. 15 Mu adiyu ahiwawan an onyuot tugunon an umat hi panugunyuh nan hi ibbayu.

Hay Dappuh Nan Mi'adwan Tudo' Paul Hinadan I Tesalonika

16 Ot hanat nanongnan palinggopon da'yu hinan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu an ta'on on nganney ma'at. Ya hanat hiyay mawadan bumoddang i da'yu.

17 Hituwen dappuh tuwen tudo' ya ha''on an hi Paul di mangitudo' ta pangimatunanyuh panudo''u.

18 Ya hanat nan homo' nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di minaynayun i da'yun namin.

Nan Namangulun Tudo' Paul I Timothy

(1 Timothy)

1 1 Hituwen tudo' ya nalpu i ha"on an hi Paul an apostoles Jesu Kristu
an e mangipa'innilah a'atna te pinto'a' i Apu Dios an Mangihwang
i dita'u hinan dusana ya hi Jesu Kristu an hiyay gapunan waday
namnamaon ta'un pi'taguwan ta'uh pidwana. 2 Hituwey tudo"un he"a
Timothy an ibilang'uh imbabale' an gapuh nangunudam hinan tudtudun
inunud'u.

Hanat malinggop'a ya minaynayun i he"a nan homo' Apu Dios an hi
Ama ta'u ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

Hay Tugun Paul Hinadan Nibahhoy Tudtududa

3 Hay imbaga' i he"ah nakaka' hinah ad Epesus hi umaya' hi ad
Masedonia ya hiya boy ibaga' i he"ah ad uwani an mahapul an
umohnong'ahnah ad Epesus ta way atom an manugun hinadan
mangitanudduh nibahhon tudtudu ta idinongda. 4 Te danaen itudtududan
a"apoh hidin nadne ya nan tanontonondan a'at di a'ammod hidin
nadne an uhu'uhuhonda ya gumalat hi pun'a'ahhiyanda. Ya ma"id ha
iboddangnah nan e umong'ongngalan di pangulugda ta wan atonda
nan pohdon Apu Dios. 5 Hay gapunah pangituguna' ituwe ya ta
mumpopohhodan ta'un namin an gapuh nan immannung an pangulug
ta'un Jesu Kristu. Te madinol ta'un ma"id ha bahul ta'u hi manandih nan
niyatan ta'un Apu Dios an gapuh nan naminhod ta'un mangat hinadan
pohdona. 6 Te danae'en e tumanudduh nibahho ya ma"id ha hunung nan
dakol an eda ibagabaga. 7 Ya pohdonda'eh'an diday muntudtuduh nan
tugun Moses mu dee mannot an adida ma'awatan di a'at nan eda itudtudu
ya nadan udum an eda ibagabaga.

8 Innila ta'u an nan tugun Moses ya maphod mu gahin di ma'awatan ta'u
nan nipto' an pinhodnan ibaga. 9 Te nan tugun Moses di mangipa'innila
hi a'at di bahul. Ya bokon hanadan maphod di pangatday tugunona te

hanadan mungngohe ya nadan adi maphod di pangatda ya nadan ma"id
ha takutdan Apu Dios an attaondan bumanahubbahul ya nadan mamateh
a'ammodda ya nadan udum an pamaaggon pimmateda 10 ya nadan mangilo'
hi bokonda ahawa ya nadan mangat hi nagaga"iho an umat hinadan
linala'in ilo'day ibbada bon linala'i ya nadan tatagun e mangihbut hi
ibbadan tagu ya nadan mangibagah agge immannung ya an namin nadan
adi mangunud hinan nahamad an tudtudu 11 an hidiye nan iphodan ta'u an
inat Jesu Kristu an impa'innilan nan na'abbaktun Dios an hiya nan alpuwan
di nahamad an amlong. Hituwe nan inyukodnan ha"on ta e' itudtudu.

Hay Nammo'an Apu Dios I Paul

12 Ongal di punhanaa' hinan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu an nangdat hi
abalina' an mangat hinadan ipatamuna. Ya munhanaa' bo te imbilanga' hi
na'na'unnud ta hiya nan pinto'a' hi ohah nadan puntamuwona 13 an ta'on
on nunhiglan adi maphod di e' hinapihapit hi a'atna. Ya mabungota' an
tagu ta pinaligat'u nadan kimmulug i hiya. Mu munhanaa' ta himmo'a' i
Apu Dios an gapu ta hidin aggeya' ni' kimmulug i Kristu ya agge' innila
an nibahho nadan ato'ato'. 14 Mu ongal di homo' nan Ap'apu ta'un ha"on
ta binoddangana' ta nawaday pangulug'u ya pamhod'uh ibba' an tagu.
Te athituy ma'at i dita'u an gapuh pangulug ta'un Jesu Kristu. 15 Ta
immannung an hi Jesu Kristu ya immalih tun luta ta ihwangna nadan
nun'abahulan ta way atondan mi'tagun hiya. Unhaot patiyon di an namin
di tagu. Ya teen ha"on di oha an nunhiglan na'bahhulan. 16 Ya maphod ta
himmo'a' nimpe i Apu Dios ta nan inatnan ha"on ya hidiyey mangipatigo
an hi Jesu Kristu ya hadhaddonay kumulugan nadan nun'abahulan an
umat i ha"on. Ta panginnilaan di tatagu an ta'on on dida ya mabalin an
mi'tagudan hiyah munnananong hi'onda kumulug i Jesus.
17 Ot hi Apu Dios ya abuh di nanongnah madayaw ya mipabaktu. Te
hiya ya Patul an ma"id ha pogpog di pun'ap'apuwana ya adi matigo ya
nanongnay a'atna te hiya ya ammunay nahamad an Dios. Amen.

Hay Nangihamadan Paul An Nanugun I Timothy

18 Danaen intugun'un he"an imbabale' Timothy ya hiya tuwaliy
imbagan nadan nangipa'innilah nan pohdon Apu Dios i he"ah atom ta
wan ihamadmun labanon nadan adi maphod 19 ta wan minaynayun
nan nahamad an pangulugmu ya nan pangatam hinadan innilam an
pohdon Jesu Kristu hi atom. Ta adim paton hinadan udum an ta'on on
inniladan adi miyunnudan hinan pohdon Apu Dios nan ninomnomdan
aton ya atonda damdama ta hidiyey namahbah hi pangulugda. 20 Hiyah
naey na'at i da Haymenyus i Alexander ta hiya nan inyukod'u mo dida i
Satanas. Ta hiyay mamalpaligat i dida ta matitilogda ta wan idinongdan
mamihupihul i Apu Dios.

Hay Mahapul Hi Aton Nadan Tatagun Apu Dios

2 1 Hay ma'ahhapul ahan hi aton ta'u ya idasadasalan ta'un namin di
tatagu ta wan hom'on Apu Dios dida. Ya nanongna bon munhana
ta'un Apu Dios hinadan boddangnan dida. 2 Ya mahapul bon idasadasalan
ta'u nadan patul ya an namin nadan nabaktun ap'apu ta maphod di
punggubilnuda ta wan ma"id ha mangipagol i dita'un kimmulug hi e ta'u
pangunudan hinan pohdon Apu Dios an nipto' an pangat. 3 Ot maphod
on athidiy idasal ta'u te hidiyey umipa'amlong i Apu Dios an nangihwang
i dita'u hinan dusanan dita'u. 4 Te hay pohdona ya an namin di tagu ya
innilaonda ya abulutonda nan nipto' an tudtudu ta wan mi'tagudan hiyah
munnananong. 5 Te oha ya abuh hi Apu Dios an nahamad an Dios ya
oha bo ya abuh hi Jesu Kristu an mabalin an mangihapit i dita'un tatagu
i Apu Dios an hiya nan numbalin ni' hi tagu. 6 Te hidin nadatngan nan
ninonomnom Apu Dios an umaliyan Jesu Kristu ya impa'alina ta inyatenay
bahul di tagu. Ta hituwey panginnilaan an pohdonan mi'tagudan namin di
tatagu i hiyah munnananong. 7 Ot hiyah tuwey gapunah namto'anan ha"on
hi apostolesna ta e' ipa'innilah tuwen tudtuduh nadan bokon Judyu. Ta
innilaonda ta wan mi'taguda damdama i Kristu hi'onda unudon nan nipto'
an tudtudu. Immannung hituwen inali' an bokon layah.

8 Maphod boh on nadan linala'ih nadan ahayuhayupan di mumpangulug
i Jesus ya idinongda nadan adi maphod an pangatda ta ihamaddan
mundasal an ma"id ha hihiwoda onu bungotdah ibbada. 9 Ya maphod
boh on nadan binabai ya iphoddan munlubung ta adida umipabain. Mu
adi mahapul an punhiglaonday pangiphoddah ibu'da ya adi gahin on
mun'usaldah nadan balitu' onu perlas. Ya adi gahin on munlubungdah
nadan nun'anginan lubung. 10 Te hay panginnilaan hinan immannung an
aphod di binabain kimmulug i Apu Dios ya nan maphod an pangatda.

11 Ya mahapul bo an nadan binabai ya mumpada"ulda ta igongahanda
nadan linala'in muntudtudu. 12 Te adi maphod hi'on nadan binabaiy
muntudtuduh nan a'amu'amunganyu ta diday umanhan. Hay maphod ya
dindinnonganda ta mundongolda. 13 Te hidin nunlumuwan Apu Dios hi
hopap di tagu ya hi Adam di namangulun limmuna ot ahi nan babain
hi Eba. 14 Ya bokon hi Adam di nabaliyan te nan babain ahawana ta
hiyay namangulun numbahul i Apu Dios. 15 Ta gapuh numbahulan Eba
ya mumpaligat nadan binabai hi'onda mun'ayyam. Mu ta'on on athidi ya
mabalin an pi'taguwon Apu Dios dida hi'onda inaynayun di pagulugda ya
pamhoddah ibbada ya nipto' di pangatda.

Hay A'at Di Mangipangpanguluh Kimmulug I Apu Dios

3 1 Immannung nan ugganda ibaga an alyonday, Nan tagun pohdonan
hiyay mangipangpanguluh nadan ibbanan kimmulug ya maphod

hidiyen ninomnomnan aton. 2 Mu mahapul an nan mangipangpanguluh
nadan ibbanan kimmulug ya maphod di pangatna an ma"id ha pamihulan
di tatagun hiya. Te adina iluktap di ahawana ya innilanan mangono'nong
hi panapitna ya pangatna ya ma"apnga hi'on waday humawwang hi
baleda. Ya abalinanan muntuddu. 3 Ya ma"id ha abutongana ya adi
hi kittang on bumungot te ma'ule. Ya adi hi kittang on mi'hannu ya
bokon hay pihhuy gagamgamana. 4 Ya gahin di innilanan mangipapto'
hi nunhituwana ya innilana bon muntugun hinadan imbabalena ta
na'na'unnudda. 5 Te onha adina abalinan an mangipapto' hi nunhituwana
ot nganney atonan mangipapto' hinadan kimmulug i Apu Dios. 6 Ya
hanat bokon hanan hiyah kimmulug di pot'onyuh mangipangpangulu te
hinuddum ya hidiyey gumalat hi pumbaktuwana ta lummuh adusaana
an umat hinan na'at i Satanas. 7 Ya mahapul bon ta'on on nadan agge
kimmulug ya maphod di ibagadah a'atna. Te onha adi athidi ot lo'tat ya
waday akhupandah pumbahulana ta mibabain ta hidiyey pangabak nan
diyablun hiya te ayna kinna.

Hay A'at Nadan Bumoddang Hinan Mangipangpanguluh Nadan Kimmulug

8 Hanada'e damdaman bumoddang hinan mangipangpanguluh nadan
kimmulug ya hanat piyalon di tatagu dida te maphod di pangatda
ya panapitda. Ya adida uggan mabutong. Ya bokon hay pihhuy
gagamgamanda. 9 Ya hanat miyunnudan nan pangatda hinan nipa'innilan
kinulugda an hapit Apu Dios. 10 Ta hiya nan mahapul an ihamadyun
innilaon di a'atda ta at'ehdin maphod di pangatda ya mabalin an diday
bumoddang hinadan mangipangpanguluh nadan kimmulug.
11 Ya atbohdih nadan ahawada an hanat piyalon di tatagu dida te adida
e tumtumbu'on di ibbada. Ya mahapul an abalinandan mangono'nong hi
panapitda ya pangatda ya waday dinol di tatagu i dida hi an namin an
atonda.
12 Ot hanada'e nimpen bumoddang hinadan mangipangpanguluh
nadan kimmulug ya mahapul an adida iluktap di ahawada ya inniladan
mangipapto' hi nunhituwanda. 13 Te maphod'ey pangatdah nan tamun
niyukod i dida ya mipabaktuda. Ya umong'ongngal di dinoldan e
muntudtuduh mipanggep i Jesu Kristu.
14 Intudo"u datuwe an ta'on on ninomnom'un agagga ya umaliya' hina
15 te alinah waday ataktaka' ya innilam di atom te mahapul an nipto' di
aton nadan tatagun nibilang hinan pamilyan Apu Dios. Te dita'un tatagun
nan wadawadan Dios di mangipa'innila ya mangita'dog hinan nahamad
an tudtudu an umat hinan a'at nan o"ongal an pusti. 16 Te tun unudon ta'u
an ma"id ha nipaddungana an agge nipa'innilah din nadne ya alyonay,

Hi Kristu ya numbalin hi tagu ya impa'innilan nan Espiritun Apu
Dios di amaphodna ya tinigon nadan anghel ya nipa'innilay a'atnah

abobboble ya dakolday kimmulug i hiyah tun luta. Mu ad uwani ya nipabaktuh ad abunyan.

Hay A'at Nan Nibahhon Tudtudu

4 1 Pohdo' an ipanomnom bo i he"a nan impa'innilan nan Espiritun
Apu Dios an alyonay hay umudi ya wadaday udum an mangiwalong
hi pangulugda i Jesu Kristu. Te mabaliyandah nan nibahhon
tudtudun malpuh nadan didimunyu 2 an ipituddudah nadan tatagun
nangipa'inghah layah te nadadawoh i didah diyen nibahhon at'attonda.
3 Te hay itudduda ya alyonday bahul i Apu Dios nan e alahinan ya hay
panganan hinadan udum an makan. Mu adi athidi te hay makan ya
limmun Apu Dios ta anon di tatagu. Ot dita'un kimmulug an nanginnilah
nan nahamad an tudtudu ya munhana ta'uh nangdatan Apu Dios hinadan
makan ta anon ta'u. 4 Te an namin nadan limmun Apu Dios ya maphod
an adi mapaniyo hi'on munhana ta'u i hiyah nangdatana. 5 Ta hiya nan
an namin di makan ya mabalin an anon ta'u an gapuh pangidasalan ta'un
miyunnudan hinan imbagan Apu Dios.

Hay A'at Di Maphod An Baal Jesu Kristu

6 Hanat ipa'innilam danaen imbagabaga' hinadan ibba ta'uhna te
athinay a'at di maphod an baal Jesu Kristu an nanongnan ada'adalona
nan mitudtudu an mangipihamad hi pangulug. 7 Mu tigom ta adim
hanguton nadan ma"id ha hunungnan a"apoh hidin nadne an ma"id
ha boddangdah nan umongngalan di pangulug. Ta hay maphod ya
inaynayunmun ipa'inghan mangat hinadan miyunnudan hinan pohdon
Apu Dios 8 an umat hi pangipa'inghaan tun adol an muntamu. Mu
nahamhamad nan e ta'u pangipa'inghaan an mangun'unud hinadan tugun
Apu Dios te iphodan ta'uh inggana an adi ammunah ad uwani.

9 Hituwen inali' ya immannung ot maphodot on unudon di tatagu.
10 Ot humlu ta'un e mangipa'innilah a'at Apu Dios an ta'on on naligat
ya mundinol ta'uh nan wadawada an Dios an hiya nan mangipappapto'
hi tatagu an namamah nadan kimmulug i hiya. 11 Ot datuwey ituddum
hinadan tatagu ta unudonda. 12 Mu halipodpodom di pangatmu ta
mabalin an he"ay pangiyunnudan nadan ibba ta'un kimmulug i Apu Dios
an gapuh nan maphod an atom an umat hi panapitmu ya pamhodmuh
ibbam an tagu ya nan pangulugmu ya nan maphod an punnomnommu.
At'ehdiy pangatmu ya ma"id ha atondan mamihul i he"a an ta'on on'a
unga.

13 Hay maphod boh atom ta ingganah ona' umali ya ibahabaham nan
hapit Apu Dios hinadan a'am'amunganyu. Ya ituddum di pinhodnan ibaga
ta ma'awatanda ta unudonda. 14 Ya hanat adim higanan an mangat hinan
abalinam an indat Apu Dios an impa'innilan nadan mangipangpanguluh

kimmulug hidin nangiha'mowandah ta'ledan he"a hi nangidasalandan
he"a. 15 Ot hanat atom di abalinam an mangat i datuwen imbaga'
ta wan tigon di tatagu an umong'ongngal di pangulugmu. 16 Ya
hanat halipodpodom di pangatmu ya ta'on on nadan itudtudum. Ya
inaynayunmun mangat i datuwen imbagabaga' te atom'ehdi ya wadaday
maboddangan ta mi'taguda i Apu Dios an umat i he"a.

Hay Intugun Paul Hi Aton Timothy Hinadan Kimmulug

5 1 Hay oha bon itugun'un he"a ya hanat adim ihingal nadan amamma
hi'on waday nibahhawanda. Maphod on pa'ulayam dida an ay hanan
ammodmu dida. Ya atbohdih nadan mumpangilog an linala'i an hanat
ibilangmu didah i'ibam. 2 Ya hanada'en ininna ya ibilangmu didah hi
inam. Ya nada'en binabain mumpangpangngilog ya ibilangmu damdama
didah i'ibam ta maphod di punnomnommu i dida.

3 Ya hanat tigom ta ipapto'yu nadan nabalu an ma"id ha mangipapto' i
dida ta da'yuy mangdat hinadan mahapulda. 4 Mu wadada'ey i'imbabaleda
onu apapuda ya maphod on innilaonda an diday mangipapto' hinadan
a'ammodda ta ay hidiyey paddungnay pumbayaddah nangipanapto'an
di a'ammodda i dida ot umipa'amlong i Apu Dios hidiyen atonda. 5 Ya
hanan imbaga' an nabalu an ma"id attog ha bumoddang i hiya ya hi
Apu Dios di pundinolana ta hiya nan adina higanan an dumasadasal an
mumpaboddang i hiya hi ahodohodom ya abigabigat. 6 Mu nadan udum
an on nan umipa'amlong hi nitaguwandah tun lutay nomnomnomonda
ya ma"id ha niyatanda i Apu Dios ta hiya nan hay panigon Apu
Dios i dida ya nateda an ta'on onda matagu. 7 Ot danaey itugunmuh
nadan mumpangulug ta innilaonday nipto' hi atonda ta wan ma"id
ha pamihulan di tatagu i dida. 8 Te onha waha taguh adina ipapto' di
tulangna an namamah nan pamilyana ya ma"id ha hilbin di pangulugna.
Ta udu'duldaot bo eh'a nadan agge kimmulug mu hiya.

9 Ya hay mabalin hi iddumyuy ngadanah nan nitudo'an di ngadan
nadan nabalu ya mahapul an nan mahuluk hi nanom (60) di tawona. Ya
mahapul an naminghan an nalahin 10 ya maphod di ibagan di tataguh
a'atna an umat hinan maphod an panalipodpodnah imbabalena hi'on
waday imbabalena. Ya ma"apnga hinadan humawwang hi balena an
namamah nadan tatagun Apu Dios. Ya bumoddang hinadan maligatan ya
nanongnay naminhodnan mangat hinadan maphod.

11 Mu hanada'en nabalu an aggeda ni' na'ininna ya adiyu iddum dida.
Te alinah maluman di punnomnomda ya iwalongda nan imbagadan
punhilbiyanda i Kristu ta malahinda. 12 Ya hidiyey gumalat hi
pumbahulanda te iwalongda nan imbagadah atonda. 13 Ya bokon'e bo
ya alinah humigada ta palpaliwanda an e mi'ib'ibbun hi abalebale. Ta
tumtumbu'onday ibbada ya mi'bi'biyangdah at'atton di udum an tatagu.

Ya lo'tat ya ta'on on hanadan adi maphod an mibaga on ibagada. 14 Ta
hiya nan hay ibaga' ya udu'dulnah on mumbintan nadan nabalu an agge
ni' na'ininna ta mun'imbabaleda ta waha ipapto'da ya ta wan bokon
diday gumalat hi pamihulan nadan ma'hihhiwo i dita'u. 15 Te ta'on on ad
uwani ya needahnay udum an nabalu an nangiwalong hi pangulugda ta
hi Satanas di unudonda. 16 Ot pidwo' bon ibaga an hanadan kimmulug
an wadaday tulangdah nabalu ya mahapul an diday ukod an bumoddang
i dida ta adida iyukod hinan simbaan ta way aton nan simbaan an
bumoddang hinadan udum an nabalu an ma"id ha bumoddang i dida.

Hay A'at Nadan Mangipangpanguluh Nan Simba'an

17 Hay oha bo ya nomnomnomonyu ta ong'ongngal di midat[a] hinadan
linala'i an maphod di atonda an mangipangpanguluh nadan kimmulug
an namamah nadan mahlun muntudtuduh hapit Apu Dios. 18 Te diday
ni'aligan nan impitudo' Apu Dios an alyonay, Adiyu bunguton di to'on nan
baka hi'on mun'ilik ta anona dohah nadan ma'ilik.[b] Ya alyona boy, Nan
muntamu ya mahapul an midattan hi bo'laona.[c] 19 Ya alina'e hi waday
ipabahuldah nan mangipangpangulun da'yun kimmulug ya tigonyu ta
adi namaag ya pinatiyu te gahin on wadada i da'yu ha duwa onu tuluh
muntistigu an immannung. 20 Mu alina'e hi immannung an numbahul ya
ihingalyu hi'on ayu na'amung ta wan pangitigan di udum ta adida aton di
athidi.

21 Ya ibaga' bon he"a Timothy ta ihamadmun un'unudon danaen
intugutugun'un he"a ta ma"id ha pangipangngelam. Te hi Jesu Kristu
ya hi Apu Dios ya ta'on on nadan anghelna ya dingngoldah tuwen
panugun'un he"a.

22 Ya hanat adi namaaggon pinto'yu nadan mangipangpanguluh nadan
kimmulug on inha'moyuy ta'leyu i dida ta idasalanyu dida te mahapul
an innilaonyu ni' di a'at nan ohan tagu ya ahi mabalin an pot'onyu. Te
logmonyu'e ya mi'bahul ayu hi'on waday atonah adi maphod. Ot hiya nan
halipodpodonyu ta ma"id ha atonyuh adi maphod.

23 Ya mabalin an uminum'ah kittang hi bayah ta ti'dona nan uggan
humakit hi putum.

24 Ot hanat nomnomom nan imbaga' hi atonyu an mumpilih nadan
mangipangpanguluh nadan kimmulug. Te wadaday udum an tatagu
an on tuwali ma'attigoy pumbahulanda ta hiya nan na'innilaan boy
adusaandah udum hi algo. Mu wadada boy udum an adi ma'innilah ad
uwaniy pumbahulanda mu lo'tat damdama ya ma'innilaan. 25 Ya atbohdi
an wadaday udum an ma'attigo nan maphod an at'attonda. Mu wadada

---

[a] **5:17** Hay alyon di udum an Biblia hinan midat ya punlispitu ya nadan udum'e ya nan duwa an bino'la ya punlispitu. [b] **5:18** Deuteronomy 25:4 [c] **5:18** Luke 10:7

boy maphod an aton di udum an adi ma'innilah ad uwani mu ma'innilaan hi udum hi algo.

Hay Maphod Hi Aton Nadan Himbut

6 1 Ya pohdo' bon tugunom nadan kimmulug an himbut ta
lispituwonda ya un'unudonda nadan ud himbut i dida. Ta wan ma"id
ha gumalat hi pamihulan di tatagu hinadan tatagun Apu Dios ya ta'on on
nan tuguna an itudtudu ta'u. 2 Ya hanada'en himbut an kimmulug i Apu
Dios nadan ap'apuda ya hanat adida alyon hi ta'on on adida un'unudon
dida ot ibbadan kimmulug. Mu hay maphod ya iyal'alanan maphod di
atondan munhilbin dida te ibbadan kimmulug nan ud himbut i dida.
Ot hanat datuwey ipa'anhanmun itugun i dida.

Hay A'at Nan Nibahhoy Itudtuduna

3 Wadaday udum an nat'on di itudduda an agge niyunnudan hinan
un'unudon ta'un tudtudun nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu 4 an dadiye
nadan mangipabaktuh adolda ya agge nanginnilah nan nahamad an
tudtudu. Te hay pinhodda ya mi'yahhiyanda hinan mipanggep hinan
hapit Apu Dios ta hidiyey gumalat an wadaday munhin'a"amoh ya
humihiwoh ibbada ya wadada mo ahan di mangibagah adi maphod ta
ma"id mo ha dinoldah hinohha. 5 Ya umana'ahhiyanda te hiyah diyey a'at
nadan adi maphod di punnomnomda an dida nadan nanginganuy hinan
nahamad an tudtudu. Ya hay punnomnomda ya gapuh nan tudtudun
Jesus ya kumadangyananda.
6 Mu immannung an nan mundinol i Apu Dios ya mapnek hinan
indat Apu Dios an wadan hiya ta hiya nan mibilang hi kadangyan. 7 Te
hidin niyayyaman ta'uh tun luta ya ma"id ha inodnan ta'u ot atbohdih
atayan ta'u an ma"id ha odnan ta'u. 8 Ta hiya nan mapnek ta'u hi'on
waday anon ta'u ya ilubung ta'u. 9 Te nan tagun hay kinadangyan di
gagamgamana ya lo'tat ya mabaliyan an mangat hi adi maphod. Ta atona
nadan pohpohdona ta hidiyey abahbahan di itaguwanah tun luta ya
ta'on on nan itaguwanah pidwana. 10 Te nan pangamgaman hi pihhuy
almuwan nan dakol an adi maphod an umat hinan na'at hinadan udum
an nangiwalong hi pangulugda. Ta hay numbalinan diyen inatda ya ongal
di eda inomnoman.

Hay Na'udin Tugun Paul I Timothy

11 He"a'e Timothy an munhilbin Apu Dios ya hanat inaynayunmun
halipodpodon ta adim aton nadan adi maphod. Ta hay nomnomnomom
ya hay panginaynayunam hinan pangulugmu ta mipto' di pangatmun
miyunnudan hinan pohdon Apu Dios. Ta minaynayun di pamhodmu ya
ulem hinadan ibbam. Ya ta wan itpolmu nadan ma'at i he"a. 12 Ot hanat

ihamadmun mangun'unud i Apu Dios an ta'on on naligat ta umat'ah
nan tagun mi'yabbak. Ot waday lagbum an hidiye nan pi'taguwan
hi munnananong te hidiyey gapunah namto'an Apu Dios i he"a hidin
nangipa'innilaam hinan a'at di pangulugmuh nadan dakol an tatagu.
13 Ot hi Apu Dios an alpuwan di itaguwan ya hi Jesu Kristu an agge
timmakut an nangipa'innilah a'atnah din nanumalyaan Ponsio Pilatu ya
innilana tun ibaga' i he"a. 14 Ot hanat halipodpodom tun nitugun ta ma"id
ha pamihulandan he"a ta ingganah madatngan nan pumbangngadan
nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 15 Hidiyen umaliyana ya gintud Apu
Dios an hiya nan ma"aphod ya na'abbaktun Ap'apu. Ya hiya boy Patul
di apatupatul ya Ap'apun di a'ap'apu. 16 Ya hiya nan ma"id ha hipuna ya
ma"id ha pogpogna. Ya ma"id ha taguh mabalin an mihaggon i hiya te
nunhiglan humili nan awadana ta ma"id ha taguh mabalin an manigon
hiya. Ya hiya ya madayaw hi inggana te ma"id ha nipaddungan nan
abalinana. Amen.

17 Ya tugunom bo ta'wa nadan kakadangyan hitun luta ta wan adida
mumbaktu ya bokon nan kinadangyanda an nalakan mama"id di
pundinolanda ta waot an hi Apu Dios te hiyay mangdat hi an namin
an pun'am'amlongan ta'u. 18 Ya ibagam bo i dida ta wan nan maphod
di iyal'aladaot an aton an umat hinan pammo'andah nadan tatagu ta
adida ma"ukuh. 19 Ot atonda'ehdi ya ay ma'ma"amung hi ad abunyan nan
nahamad an kinadangyanda an nan pi'taguwandah munnananong.

20 Ot he"a Timothy ya mahapul an ihamadmun mangat hinan inyukod
Apu Dios i he"ah atom. Ya adim hanguton nadan hapit an ma"id ha
niyatana i Apu Dios ya nan alyon di udum hi nahamad an adal mu onnot
bokon. 21 Te hiyah nae nan inunud nadan udum ta hiya nan nibahhoy
pangulugda.

Ot hanat nan homo' Apu Dios di minaynayun i he"a.

Nan Mi'adwan Tudo' Paul I Timothy

(2 Timothy)

1 1 Hituwen tudo' ya nalpun ha"on an hi Paul an pinto' Apu Dios hi
apostoles Jesu Kristu an e mangipa'innilah nan imbagan Apu Dios an
nadan mangabulut i Jesu Kristu hi nitaguwanda ya waday pi'taguwandah
munnananong. 2 Hituwey tudo"un he"a Timothy an ibilang'uh imbabale'.

Hanat malinggop'a ya minaynayun i he"a nan homo' Apu Dios an hi
Ama ta'u ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

Hay Punhanaan Paul Hi A'at Timothy

3 Hi Apu Dios an inunud handidan a'ammod'u ya hiya damdamay
ihamad'un un'unudon. Ya hinan pundasala' hi abigabigat ya ahodohodom
ya idasadasalan da'a. Ya munhanaa' i Apu Dios an gapuh nan a'at di
pangulugmu. 4 Te ingganah ad uwani ya nonomnomo' din limmuwaam
hidin nunhi"ananta. Ta hiya nan ongal di naminhod'un manigo bo i he"a
ta wan umamlonga'.

5 Nonomnomo' nan a'at di pangulugmu i Apu Dios an umat hidin
pangulug apum an hi Lois ya hi inam an hi Eunice ot innila' an athidi
damdamay pangulugmu. 6 Ta hiya nan pinhod'un ipanomnom i he"a
ta wan humlu'an mangiyusal hinan abalinam an indat Apu Dios hidin
nangiha'mawa' hi ta'le i he"a hi nangidasala' i he"a. 7 Te hi Apu Dios ya
impiddumnan dita'u nan Espirituna an hiya nan mangdat hi tulid ya
pamhod ta'uh ibba ta'u ya abalinan ta'un mangono'nong hi pangat ta'u.

8 Ot hanat adi'a bumain an e mangipa'innilah a'at nan Ap'apu ta'un hi
Jesu Kristu. Ya atbohdin adim ibain tun awahtu' hi baludan te manu'eh
nibaluda' ya gapuh pangun'unuda' hinan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Ot
hanat abulutom an ta'on on he"a ya mi'ligat'an gapuh nan tudtudun Jesu
Kristu. Ot hi Apu Dios di bumoddang i he"a ta way atom an mangitpol
hi ligat. 9 Te hiyay nangihwang i dita'u ot ibilang dita'uh tataguna. Mu
adi gapuh nadan maphod an inat ta'u te gapuh homo'na. Ya hidi tuwalih

din agge ni' nalmu tun luta ya hidiye moy ninomnomnah atona. Ot nan
na'at i Jesu Kristu di atigan tuwen homo'nan dita'u. 10 Ya nipa'annung hi
ad uwani an gapuh immaliyan Jesu Kristu an Mangihwang i dita'u. Te
inabaknay ate ta mabalin mohpen waday pi'taguwan ta'u i Apu Dios hi
munnananong hi'on kulugon ta'u nan tudtudun Jesu Kristu. 11 Ta hiya nan
pinto'a' i Apu Dios hi apostolesna an e muntudtudu. 12 Ot ta'on on athituy
ma'ma'at i ha"on an ongal di e' punholholtapan ya adiya' damdama
bumain te innila' di a'at Apu Dios an kinulug'u. Ya madinola' boh nan
abalinanan mangipadutu' i ha"on ta ingganah madatngan nan nagtud an
algon punhumalyaanah tatagu.[a]
13 Ot hanat inaynayunmun unudon nan nipto' an tudtudu an intuddu' i
he"a ta wan mipatigo i he"a nan pangulug ya pamhod an wada i dita'un
gapuh kimmulugan ta'un Jesu Kristu. 14 Ya ihamadmun mangat hinan
inyukod Apu Dios i he"a an idinolmuh nan boddang nan Espirituna.
15 Innilam nin di e nangiwalongan nadan udum an kimmulug hi ad
Asia i ha"on an ta'on on da Pigelus i Hermogenes. 16 Mu maphod ta
wadah Onesiporus an hiya han agge nangibain hi nibaluda' an ta'on ona'
nabangkilingan te hiya eh'a han uggan umalin mangalubyag i ha"on. Ot
hanat hi Apu Dios di mammo' i didan hina'amma.
17 Hidin immaliyanahtuh ad Roma ya eya' inana'anap ta inggana ot
hama'ona'. 18 Ya innilam bo an ongal di imboddangnah din awadan
ta'uhna hi ad Epesus. Ot hanat hom'on Apu Dios hitun pumbangngadan
nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.[b]

Hay Nipaddungan Nan Baal Kristu

2 1 He"an imbabale, mahapul an nanongnan mundinol'ah nan homo'
Jesu Kristu. 2 Ya hanada'en dingngolmun intuddu' ya dakol boy
udum an nangngol hi a'atna ya hanat ituddum hinadan tatagun mabalin
an madinolan ta wan eda damdama itudduh nadan udum. 3 Ya ta'on
on waday punligatam ya hanat hi Apu Dios di nanongnah unudom
ta mumbalin'ah na'na'unnud an tindalun Jesu Kristu. 4 Te hay a'at di
tindalu ya mahapul an adi e mi'mi'yat hinadan at'atton nadan tatagu
ta adi mataktak hinan tamuna ta way atonan mangipa'amlong hinan
opisyalda. 5 Ya atbohdih nan e mi'yabbak hi ay'ayam an gahin ona
unudon nan nibaga an ma'unud ya ahi mabalin an mangabak ta midattan
hi pulumyuna. 6 Ya umat boh nan e tumamutamuh nan puntanoman an
wa'et nadatong ya waday apitona. 7 Ot hanat pa'annomnomom datuwen
inali' ot nan Ap'apu ta'uy mamoddang i he"a ta wan ma'awatam.

---

[a] **1:12** Nan algon punhumalyaanah tatagu ya hay alyon di udum an Biblia ya inggana hi madatngan nan pumbangngadana. [b] **1:18** Nan pumbangngadan nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya hay alyon di udum an Biblia ya nan algon punhumalyaan Jesu Kristu.

8 Ha ahan di nomnomnomon ta'u ya hi Jesu Kristu an holag David an
namahuwan hidin natayana an hiya tun e' itanuddu. 9 Ta hiyay lummuh
pamalpaligatandan ha"on ta teen binangkilingana' hitun baludan
ta aya' pimmate. Mu ta'on on nabangkilingana' ya agge damdama
nabangkilingan nan hapit Apu Dios. 10 Ta hiya nan mabalin an itpol'un
namin datuwe hi'on hiyay mahapul ta ahida kumulug i Jesu Kristu
nadan tatagun pinto' Apu Dios ta wan milaggatdah nan munnananong an
ipabaktuwan Jesu Kristu an mangihwang i dita'u. 11 Ta immannung nan
alyonay, Paddungnay ni'yate ta'u i Kristu ot mamahuwan ta'u te hiya ya
namahuwan. 12 Ya itpol ta'u'ey ligat ya middum ta'u i hiya an mun'ap'apuh
tun pun'ap'apuwana. Mu hi'on iha"ut ta'uy kimmulugan ta'un hiya ya
atbohdin adi dita'u abuluton i hiyah pidwana. 13 Ya ta'on on adi ta'u
unudon hi Apu Dios ya hiya damdaman mahapul an mipa'annung nan
inanalina te adi munlayah hi Apu Dios.[c]

Hay Pangabulutan Apu Dios Hi Maphod An Tamu

14 Danaen inali' di maphod hi ipanomnommu boh nadan mumpangulug
hina. Ya ibagam i dida an adi ahan pohdon Apu Dios nan eda
pun'a'ahhiyan te bumahbah hi punnomnom nadan mangngol. 15 Ta hiya
nan mahapul an atom di abalinam an mangipa'amlong i Apu Dios ta
ipatigom an adim ibain nan tamum. Ya tigom ta maphod di atom an
mangitudduh nan nahamad an hapitna. 16 Ya hanat adi'a mi'hahhahapit
hinadan ma"id ha niyatanan Apu Dios an punhahapitan di udum te
hidiyen at'attonda ya bumahbah hi pangulug di udum. 17 Te dadiyen
itudtududa ya umat hinan gulid an kittang ni' mu lo'tat ya mihinap hi an
namin nan adol. Da Haymenyus i Piletus ya niddumdan e muntudtuduh
athidi. 18 Datuwen duwa ya eda itudtudu nan agge niyunnudan hinan
nahamad an tudtudu ta gapu i dida ya wadaday munduwaduwah
pangulugda i Apu Dios te alyonday nagibbuh mo anun namahuwanda
tuwali nadan numpun'ate.

19 Mu ta'on on wadaday athinan uggan muntudduh nibahho ya adi
damdama mabalin an mahukkatan nan tudtudun Apu Dios te nipaddung
hinan ongal an batu an adi mabalin hi madlig. Ya nitudo' hidi an alyonay,
Hi Apu Dios ya innilana nadan tataguna.

Ya inalina boy, Hanadan mangalih tatagun Apu Dios dida ya mahapul
an idinongdan mangat hinadan adi maphod an pangat.

20 Hanan kadangyan ya dakol di gina'una an waday balitu' ya silber mu
wadada boy usalnan pito' ya kayiw di niyamma. Mu hanadan nabalol an
usalna ya napiliy pangiyusalanda mu nada'en udum ya kumpulnan algoy
pangiyusalanda. 21 Ot athidin dita'u an pohdon ta'u'en umat hinan nabalol

---

[c] **2:13** Luke 21:33

an usal ya mahapul an idinong ta'u nadan adi maphod an ato'aton ta'u ta wan mipaddung ta'uh nan malinis an usal ta mundadaan ta'un mangat hinadan ipatamun Apu Dios ta wan mabalin an ongal di iyatan ta'un hiya. 22 Ot mahapul an adim aton nadan adi maphod an umat hinadan impa'inghan nadan mumpangpangngilog. Ta hay mipapanomnom i dita'u ya nan e ta'u pangatan hinan pohdon Apu Dios. Ya ihamad ta'uy pangulug ta'u ya ipatigo ta'uy pamhod ta'u ya maphod di pi'hayyupan ta'uh nadan ibba ta'u. Nan tagun athidiy pangatna ya paddungnay malinis di nomnomnah ena pundasalan i Apu Dios. 23 Ya hanat adi ayu e mi'hahhahapit hinadan ma"id ha hunungnan punhahapitan di udum te umman umudi ya munhahannuda.

24 Te hay baal Apu Dios ya adi mi'hannu ya ma'uleh ibbanan tagu ya abalinanan muntudtudu. 25 Ya pa'ulayana bon manugun hinadan nat'on di unudonda. Te ma"id ha mapto' ya hidiyey pamatal Apu Dios hi nomnom nadan mangngol ta muntutuyudah bahulda ya innilaonda nan nahamad an tudtudu. 26 Ta lo'tat aya ya idinongdan mangat hinadan impa'inghadan pumbahulan an hidiye nan ay lingon Satanas an pangnanan dida ta wan nan adi maphod an pohdonay atonda.

Hay A'at Di Taguh Tun Mun'adatngan Di Apogpogan Tun Luta

3 1 Ad uwani ya ipanomnom'u bon wa'et mun'adatngan di umaliyan Kristu ya nunhiglay punligatan di tatagu. 2 Te hay tatagu ya ammuna nadan pohpohdon di adolday nomnomnomonda ya hay pihhuy gagamgamanda ya mumbaktuda ya munlamitda ya ngohayonday a'ammodda ya adida munhanah nan niboddang i dida ya adida unudon hi Apu Dios. 3 Ya ma"id ha pamhoddah ibbada ya aggeda innilan mamakawan hi ibbada ya ma'attumbu'da. Ya ma"id ha ono'nongda ya mabungotda ya adida ahan pohdon nadan maphod an pangat. 4 Ya ta'on on nadan ibbada ya mabalin an ha'ulonda ta iyeda didah nadan mi'buhul i dida ya adida munnomnomnom on inatday atonda ya nunhiglan mumbaktuda ya hanadan pohpohdon di adolda nimpey nonomnomondan aton ta ma"id ha naminhoddan mangun'unud i Apu Dios.

5 Ya wadaday udum an alyonday kimmulugda i Apu Dios mu ma"id ha atiganah nan nitaguwanda an ta'on on atonda nadan udum an aton di kimmulug. Ot hanat halipodpodom ta adi'a mi'hayhayyup i dida. 6 Te hay aton di udum ya umedah abalebalen muntuttuduh nan nat'on an tudtudu ta ha'ulonda nadan nalakan mihapitan an binabai an paddungnay nabalud hi pumbahulan ta amod on nadan adi maphod di atonda. 7 Ya datuwen binabai ya pinhoddan mundongol hi kumpulnan muntudtudu mu adida pa"innilah nan nahamad an tudtudu.

8 Ya dadiyen inali' an muntudtuduh nat'on an tudtudu ya adi maphod di punnomnomda ya agge immannung an kimmulugda te ma'hihhiwodah

nan nahamad an tudtudu an umatda i da Hanes i Hambres hidin nadne
an inahiwawandah Moses. 9 Mu adi damdama mabalin hi minaynayun
hidiyen ato'atonda te lo'tat ya ma'innilaan di tatagu an ma'layyahda an
umatda nimpe i da Hanes i Hambres.

Hay Nanginaynayunan Timothy An Nuntudtudu

10 He"a Timothy ya innilam nadan e' itanuddu ya hay pangiye"e'. Ya
innilam nadan pinhod'un ma'at ya innilam boy a'at di pangulug'u ya
hay anus'u ya hay pamhod'uh tatagu ya nan e' pangitpo'itpolan hi ligat.
11 Te initpo'itpol'uy namalpaligatdan ha"on ya ta'on on nadan nunligata'
hi ad Antiok ya hi ad Ikonium ya hi ad Listra mu maphod ta impapto'a'
damdamah nan Ap'apu ta'u.
12 Mu bokon ha"on ya ammunay a'atan datuwe te an namin nadan
naminhod an mangun'unud hinan pohdon Apu Dios an gapuh
nangulugandan Jesu Kristu ya wadan waday mamalpaligat i dida. 13 Ya
hanada'en adi maphod di pangatda ya nadan muntudtuduh nat'on an
tudtudu ya iyal'aladan mangat hinadan adi maphod an at'attonda ta dakol
di baliyandah tatagu.
14 Mu he"a'e ya hanat inaynayunmun mangunud hinadan pinatim an
nahamad an tudtudu te innilam nan a'atmin nangituddu i he"a. 15 Ya
innilam an nihipun hi a'ungam ya dingngolmu nan hapit Apu Dios ta
hituwey nun'adalam ta na'awatam nan a'at di pi'taguwan i Jesu Kristu an
gapuh kimmulugam i hiya.
16 Te nan impitudo' Apu Dios an hapitna ya ongal di iyatana te
ituddunay nahamad hi unudon di tatagu ya tugunona nadan adi maphod
di pangatna ya ipa'innilanay aton nadan nibahhoy un'unudonda ta
mipaphodda ya itudduna boy aton an mangipa'inghan mangat hi maphod.
17 Ta wan nadan tatagun Apu Dios ya mabalin an innilaonday atonda ta
midadaandan mangat hinadan pohdon Apu Dios hi atonda.

4 1 Hi Apu Dios ya hi Jesu Kristu an munhumalyah tatagu an ta'on
on nadan numpun'ate hitun pumbangngadanan mun'ap'apu ya
innilada tun panugun'un he"an imbabale Timothy. 2 Ot hanat kumpulnan
timpu ya nanongnan nundadaan'a an mangitudduh nan hapit Apu Dios.
Ta tugunom nadan nibahhoy pangatda ya ipa'innilam i dida nadan adi
maphod an ato'atonda. Ya anusam an mangitudduh nan hapit Apu Dios i
dida ta wan lo'tat ya un'unudonda. 3 Te madatngan han timpu an pamaag
ya adi donglon di tatagu nan nahamad an tudtudu te nadan adi maphod
di unudonda. Ta hiya nan eda munhapul hi dakol hi muntudtudun dida
an ta'on on nibahhoy itudtududa mu ta miyunnudan hinan pohdonda.
4 Adida donglon nan nahamad an tudtudu ta nadan nibahhon tudtudun
nalpuh nomnom di taguy unudonda. 5 Mu he"a'e ya hanat ihamadmuy
punnomnommu an ta'on on nganney ma'at ta itpolmuy kumpulnan

dumatong an punligatam. Ta inaynayunmu an e mangipa'innilah nan
mipanggep i Kristu. Ya atom an namin nadan ipatamun Apu Dios i he"a.
6 Ha"on'e ya tee mon nadatngan di panayna' hitun luta. Te umata' hinan
ma'inum an midawat i Apu Dios te nundadaana' an mipapate. 7 Ta'omman
ot inat'un namin di abalina' an nangat hinadan inyukod Apu Dios i
ha"on. Ya atbohdin inhamad'un inun'unud an namin nadan intudtuduna.
8 Ot hiya nan ad uwani ya madinola' an waday mihmihhod i ha"on an
ma"aphod an gungguna' an idat nan Ap'apu ta'uh tun madatngan nan
algo an punhumalyaanah atagutagu te hiya ya nipto' di punhumalyana.
Ya bokon ha"on ya ammunay midattan hi athidin gungguna te an namin
nadan nangun'unud an manmannod i diyen pumpatigana.

Hay A'at di Nunligatan Paul

9 Mabalin'e ya na'annali'a ni' hitu. 10 Te hi Demas ya hanan itaguwanah
tun lutay nomnomnomona ta hiya nan tinaynana' an immeh ad
Tesalonika. Ya ten ma"iddahtu da Kresente i Titus te immeh Kresente hi
ad Galasya ya imme damdamah Titus hi ad Dalmasia. 11 Ta hi Luke ya
ammuna han wahtu. Ya hanat i'uyugmuh Mark ta da'yun duwan umali te
ongal di boddangnah nan tamu'. 12 Ya hinnag'uh Tikikus hinah ad Epesus.
13 Ya hanat dagguhonyu nan jacket'u an imbati' i Karpus hi ad Troas.
Ya ni'yalayu nadan nalu'ut an natud'an an namama ahan hinan lalat an
natudo'an.
14 Hana'en mun'udih an hi Alexander ya nunhiglay inatnan ha"on mu
ukod hi Apu Dios an mangiballoh i diyen inatna. 15 Ot hanat halipatam
hidiyen tagu te nunhiglay namihupihulnah nadan itudtudu ta'u.
16 Hidin hopap di nahumalyaa' ya ma"id ha ohah nadan ibba ta'uh
namoddang i ha"on te tinaynana' i dida. Mu ta'on on inatdahdi ya hanat
pakawanon Apu Dios dida. 17 Ya ta'on on tinaynana' hinadan ibba' mu
aggeya' tinaynan i Apu Dios ta binoddangana' i hiya. Ta hiya nan waday
tulid'un e nangitudtuduh nan mipanggep i Jesu Kristu ta mabalin an
donglon nadan bokon Judyu. Ya inihwanga' hinadan naminhod an
mamaten ha"on. 18 Ya innila' an inaynayun Apu Dios an mangihwang i
ha"on hinadan adi maphod an atondaot i ha"on ta ingganah madatngan
nan e' idduman hinan pun'ap'apuwanah ad abunyan. Ot hi Apu Dios di
nanongnah madayaw hi inggana. Amen.

Hay Nangipa'adan Paul An Nomnomnomona Nadan Ibbana

19 Hanat ibagam i da Prisila i Akila an nomnomnomo' dida. Ya atbohdin
da Onesiporus an hina'amma.
20 Ma"id hituh Erastus te wahdih ad Kulintu. Ya nundogoh hi
Tropimus hi ad Miletus ta hiya nan agge ni'yalih tun ha"on. 21 Ot hanat
nomnomnomom bahan ta dumatong'ahtu ya ahi madatngan di lowang.

Ya imbagan da Yubulus ya hi Pudens ya hi Linus ya hi Klaudia ya
nadan i'iba ta'uhtu an nomnomnomon da'yuhna.
22 Ot hanat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristuy nanongnah wadah
nitaguwanyu. Ya hanat nan homo' Apu Dios di minaynayun i da'yu.

Nan Tudo' Paul I

Titus

1 1 Hituwen tudo' ya nalpun ha"on an hi Paul an baal Apu Dios ya
apostoles Jesu Kristu an e muntudtudu ta way aton di pangulug
nadan pinto' Apu Dios an mihamad. Ya ta wan ma'awatanda nan a'at
nan tudtudun Apu Dios ta mipatigoh nitaguwanda nan a'atna 2 te hay
gagamgamanda ya nan pi'taguwandah munnananong i Apu Dios. Te hi
Apu Dios an adi munlayah ya imbagana tuwalih hopapnah din ma"id ni'
ha nalmu an wadaday mi'tagun hiyah munnananong. 3 Ot teen nadatngan
moy pangipa'innilaanah nan tudtudun iphodan ta'u. Ya teen ha"on di
ohah nangiyukodan nan Mangihwang an hi Apu Dios hi e mangitudtudu
ituwe.

4 Ot muntudo'a' i he"a Titus an ibilang'uh nahamad an imbabale' an
gapuh nangunudam hinan inunud'u.

Hanat malinggop'a ya minaynayun i he"a nan homo' Apu Dios an hi
Ama ta'u ya hi Jesu Kristu an Mangihwang i dita'u.

Hay Tamun Titus Hi Ad Krete

5 Hay gapunah nanayna' i he"ahnah ad Krete ya ta wan igibbuhmun
ipanuh nadan agge ni' nipanuh ya pinto'mu dohah nadan mabalin
an mangipangpanguluh nadan kimmulug hi abobboblehna. Mu
nomnomnomom nadan intuddu' i he"an atom an mumpili. 6 Ta nan pot'om
an mangipangpangulu ya mahapul an maphod di ibagan di tagu i hiya
ta ma"id ha apihulana ya ohay ahawana. Ya mahapul an natugunda ya
kimmulugday imbabalena ta ma"id ha ibagan di tataguh ma'ngohheda ya
adida dumngol. 7 Te nan mangipangpangulu ya hiyay pangiyukodan Apu
Dios hinan tamu ot mahapul an ma"id ha ma'akhupan hi pamihulandan
hiya. Ya mahapul bon adina ipapilit di pohdona ya adi mabambannungot
ya ma"id ha abutongana ta adi hi kittang on mungkalit ya bokon
hay pihhuy gagamgamana. 8 Ya mahapul an ma"apngah nan way
humawwang ya hanadan maphod di pohdonan aton ya waday abalinanan

mangono'nong hi pangatna ta an namin di atona ya miyunnudan hinan pohdon Apu Dios. 9 Ya mahapul an ihamadnan unudon nan nituddun hiya an hapit Apu Dios ta mabalin an itudduwana nadan kimmulug ta wan inaynayunday pangulugda. Ya mahapul an abalinanan tobalon nadan mungngohe hinan nahamad an tudtudu.

10 Manu'eh ato' hitu ya dakolday mi'yamu'amung i da'yu an mumpungngohen Judyu te namaagday hapihapit ta baliyanday udum an tatagu an namamah nadan mangipapilit an mahapul an makugit nadan kimmulug. 11 Ta hiya nan mahapul an mipadinongda an muntudtuduh athidi. Te bumahbahdah pangulug di hinahina'amma an gapuh nan nibahhon itudtududa. Manu'eh atondahdi ya pinhoddan ha'ulon nadan tatagu ta pangalandah pihhuda. 12 Wada han ohan ibbadan i Krete an propetah din nadne an nangali hi, Hanada'en i Krete ya minaynayun an ma'layahda ya mabungotda an ayda kahu. Ya ma'higgadan muntamu an manuy anonda te makalomda. 13 Immannung hinaen inalina. Ta hiya nan hanat ihamadmun tugutugunon dida ta way aton di pangulugdan mihamad 14 ta idinongdan e dumongodongol hinadan a"apoh di Judyu ya nadan dakol an mapaniyon itudtudun nadan tatagu an adi mangun'unud hinan nahamad an tudtudu.

15 Te nan maphod di pangatna an gapuh kimmulugana i Jesu Kristu ya adina paniyawon nadan dakol an paniyawon di tatagu. Mu nadan agge kimmulug an adi maphod di pangatda ya dakol di paniyawonda te ningamut an adi mo maphod di punnomnomda. 16 Te alyonday kimmulugdan Apu Dios mu ma"id ha atigana. Te mangoheda ya nunhiglan umipabungot i Apu Dios di pangatda. Ta ma"id ha matigoh maphod hi atonda.

Nan Nahamad An Mitudtudu

2 1 He"a Titus, mahapul an tigom ta nan nipto' an miyunnudan hinan nahamad an tudtuduy itudtudum. 2 Ta itudduwam nadan a'amamma ta halipodpodonda ta adida manginum ya mahapul an innilaondan mangono'nong hi panapitda ya pangatda ta atiganan nanomnomanda. Ya ta wan waday pamhoddah ibbada ya nahamad di pangulugda ya abalinandan mangitpol hi kumpulnan ligat an dumatong hi nitaguwanda.

3 Ya atbohdiy atom hinadan i'ininna an itudduwam dida ta nan umipa'amlong i Apu Dios di atonda ya adida e tumtumbu'on di ibbada ya adida umami'aminul an uminum hi bayah ta mabalin an diday mangitudtuduh maphod. 4 Ta diday pangiyunnudan nadan mumpangpangngilog an binabai hi atondan mangipapto' hi ahawada ya imbabaleda. 5 Ya ta innilaondan mangono'nong hi pangatda ya panapitda ya maphod di pangatda ya inniladan mangipapto' hi nunhituwanda ya ma'uleda ya mumpada"uldah nan ahawada ta wan ma"id ha lummuh pamihulan di tataguh nan mitudtudun hapit Apu Dios.

6 Ya atbohdih nadan mumpangpangngilog ya nadan nunggintongan
an linala'i an tugunom dida ta innilaondan mangono'nong hi pangatda
ya panapitda. 7 Ya halipodpodom ta maphod di pangatmu ta he"ay
pangiyunnudan di udum. Ya hinan puntudtuduwam ya halipodpodom
ta adim udman hinan punnomnommu onu nan layah. 8 Ta maphod an
namin di hapitom ta ma"id ha pamihulan nadan tatagun agge naminhod
ituwen tudtudun unudon ta'u ta alinah bumainda.
9 Ya tugunom bo nadan himbut ta na'na'unnudda an adida ngohayon
nadan ap'apuda ta an namin di atonda ya umipa'amlong hinan ud himbut
i dida. 10 Ya adida akawon nadan gina'uda ta mipatigoh nan maphod an
pangatda an mabalin an idinol nadan ap'apuday kumpulna i dida. Ot
hinaen a'atday ohan mangipatigoh amapmaphod nan tudtudun Apu Dios
an Mangihwang i dita'u.
11 Hi Apu Dios ya pohdonan an namin di tatagu ya mi'tagudan
hiya. Ta hiya nan impatigona nan ongal an homo'na i dita'u. 12 Ya nan
homo'na boy atugunan ta'u ta du'gon ta'u nan adi maphod an umat
hinan adi pangunudan i Apu Dios ya nan pangipa'anhanan hinan
ma'omnawan hitun luta. Te abalinan ta'u mon muntugun hi adol ta'u
ta wan miyunnudan di a'at ta'uh nan pohdon Apu Dios hi ad uwanin
13 panpannodan ta'uh nan e pumbangngadan nan nahamad an Dios an
hi Jesu Kristu an Mangihwang i dita'u[a] an hiya nan gagamgaman ta'u ya
pun'amlongan ta'u te hidiyen algon umaliyana ya matigo nan nunhiglan
anabaktuna. 14 Te hiya ya inhulugnay nitaguwana ta nate an gapuh bahul
ta'u ta wan abalinan ta'un mangidinong an mangat hinadan adi maphod.
Ya numbalinon dita'uh maphod an tatagunan mahlun mangat hinan
maphod.
15 Ot adi'a mun'og'ogon an mangitudtudu i datuwe ta ihamadmun
manugun hinadan tatagu an namamah nan waday nibahhawana ta
idinongna. Ya tigom ta ma"id ha ta'on hi ohah mungngohen he"a.

Hay Pangat Di Nangunud I Jesu Kristu

3 1 Ya ipanomnommu boh nadan tataguhna ta na'unuddah nadan
ap'apu an munggubilnu ya nadan uldinda ta bumoddangdah nan
maphod an ipa'atda. 2 Ya tugunom bo dida ta adida pihulon di ibbadan
tagu ta ma"id ha gumalat hi punhahannuwanda. Ta hay maphod ya
mun'u'ullayanda an ma"id ha ta'on hi ohan taguh ngohayonda. 3 Handi
ya ta'on hi dita'u ya ma"id ha in'innila ta'uh maphod te agge ta'u inunud
nan tugun Apu Dios ta hiya mo nan nabaliyan ta'u. Te nan nibahhon
pangat di impa'ingha ta'u an umat hinan amoh ya hihiwo ta hiya nan
inahiwawan dita'u mo bo. 4 Mu maphod ta lo'tat mahan ya nipa'innilan

---

[a] **2:13** John 1:1

dita'u nan pamhod ya homo' Apu Dios 5 an Mangihwang i dita'u. Mu
adi gapuh nan maphod an at'aton ta'uy nangihwanganan dita'u te
gapuh homo'nan dita'u. Ta inulahan nan Espirituna di bahul ta'u ya
impabalunay nitaguwan ta'u. 6 Ta gapun Jesu Kristu an Mangihwang i
dita'u ya nunhiglay boddang nan Espiritun Apu Dios an wadan dita'u.
7 Ta mabalin an mibilang ta'u moh maphod i Apu Dios an nammo' i
dita'u ta way aton ta'un mamoltan hinan gamgaman ta'un pi'taguwan an
munnananong.

8 Hinae di nahamad an tudtudu an iphodan di tatagu. Ot maphod on
ilutikmuh nadan kimmulug hina ta wan ha ahan di nomnomnomonda
ya nan pangatandah maphod. 9 Ya adim goton an mi'yat hinan ma"id ha
hilbinan pun'a'ahhiyanan di tatagu an umat hinan tanontononda an a'at
di tataguh din hopapna. Ya adi'a bo mi'hannu onu mi'yawwit an gapuh
nan a'at nan intugun Moses te adi maphod hidiyeh aton. 10 Ya wa'ehna ha
taguh hiyay gumapuh adi punhahayyupan nadan tatagu ya pahiwonyu.
Ta adina'e donglon ya inhingalyu. Mu on'e damdama adina donglon ya
aggeyu ni'iddumon i da'yu. 11 Te innilayun nan tagun athidi ya numbahul
te nibahhoy punnomnomna an ma'innilah nan at'atona.

Hay Dappuh Di Tudo' Paul I Titus

12 Nomnomnomo' an honagon hi Artemas hinah ad Krete. Bokon'e ya hi
Tikikus. Ot kumpulna i didan duway dumatong hinah mihukkat i he"a.
Ya maphod onmu adi ibahhon umalih ad Nikopolis ta mundammutahdi te
hidiy ninomnom'uh umohnonga' hitun lumowang. 13 Ya atom di abalinam
an mamoddang i Apolos ya nan abugadun hi Senas hinan akakanda ta
wan wadan namin di mahapulda. 14 Ya mahapul an nadan ibba ta'un
kimmulug hina ya innilaondan mangat hinan maphod an umat hinan eda
bumoddangan hinan ma'ahhapulnay boddang ta wan dakol di maphod an
punhilbiyan di nitaguwandah tun luta.

15 An namin nadan i'iba ta'uhtu ya pohdondan ipa'innila' i he"a an
nomnomnomon da'a ya atbohdih nadan ibba ta'un kimmulug hina.

Ot hanat nan homo' Apu Dios di minaynayun i da'yun namin.

Nan Tudo' Paul I

Philemon

1 Ha"on an hi Paul an nabalud an gapuh e' pangun'unudan i Jesu
Kristu ya tun iba ta'un hi Timothy ya muntudo' amin he"a Philemon an
nahamad an hi ibbami ya ibbami boh nan tamu. 2 Hituwey tudo'min
da'yun namin i da Arkippus an ibba ta'un tindalun Jesu Kristu ya nan
babain iba ta'un hi Appia ya hinadan mumpangulug i Apu Dios an
ma'amu'amung hinah baleyu.
3 Hanat malinggop ayu ya minaynayun i da'yu nan homo' Apu Dios an
hi Ama ta'u ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.
4 Hi an namin di pangidasdasala' i he"a ya munhanaa' i Apu Dios. 5 Te
dingngol'uy anahamad di pangulugmuh nan Ap'apu ta'un hi Jesus ya nan
pamhodmuh nadan ibba ta'un kimmulug i Apu Dios. 6 Hay dasal'u bo
ya hanat gapuh pangulug ta'un namin ya innilaon ta'u nadan dakol an
maphod an aton Kristu hinadan mangun'unud i hiya.
7 Nunhiglay immamlonga' an iba an gapuh nan pamhodmu te
impa'amlongmu nadan ibba ta'un tatagun Apu Dios.
8 Ot gapuh kimmuluganta i Jesu Kristu ya waday dinol'un mangibagah
nan pohdo' an ibaga i he"a. 9 Mu adi' ipapilit di pohdo' mu ibaga' ya abuh
ot innila' an ongal di pamhodmuh ibbam. Te ha"on'e tee ya amammaa' mo
ya nibaluda' bo udot an gapuh pangun'unuda' i Jesu Kristu. 10 Ot hay ibaga'
i he"a ya hanat ipatigom di ulem i Onesimos. Te hay immaliyanahtuh
baludan ya intudduwa' ta kimmulug. Ta hiya nan imbilang'u damdamah
imbabale'. 11 Handi ya ma"id ha dinolmun hiya. Mu maphod ta ad uwani ya
naluman di pangatna ta innilana mon bumoddang i he"a ya ta'on on ha"on.
12 Ta hiya nan ta'on on nunhiglan pa'appohpohdo' ya teen honago'
ta mumbangngad i he"a 13 an ta'on on pohdo"ot an mi'hitu i ha"on
ta ay'a wahtun bumoddang i ha"on hitun nibaluda' an gapuh nan e'
nangipa'innilaan hinan iphodan ta'u an inat Jesu Kristu. 14 Mu udu'dul on
adi pamaag ya inat'uy pohdo' hi'on adim iyabulut te hay pohdo' ya he"ay
ud nomnom an bumoddang.

15 Ot manu'e nin hi tinaynan da'a i Onesimos i han na'omtang ya ta wan
mumbangngad ya mabalin an mi'hitu i he''ah inggana. 16 Ta bokon mo
himbut di pangibilangmun hiya ya ammuna mu ibilangmu damdamah
hi ibbam. Te hina'aggi ta'u mon namin an gapuh e ta'u kimmulugan.
Ongal di naminhod'un hiya ot innila' an namama i he''a an ud himbut te
ibilangmuh hi ibbam an gapuh nangulugan ta'un namin hinan Ap'apu
ta'un hi Jesu Kristu.
17 Ot ibilanga''eh hi ibbam ya hanat abulutom hi Onesimos an umat hi
nangabulutam i ha''on. 18 Ya wada'ey inatnan he''ah adi maphod onu hay
ginawatnan he''a ya ta'on on ha''on di pangipagawatam. 19 Ot ha''on teey
mangibaga an abuluto' an gawaton hi'on waday ginawatnan he''a an ta'on
on ha''on di namoddang i he''a ot ahim innilaon nan aton an mi'tagu i
Apu Dios. 20 Ot namnamao' bahan an iba an atom tun imbaga' an gapuh
kimmulugantan Jesu Kristu ta wan mipa'amlonga'. 21 Ot madinola' an
atom tun intudo''u ya alinah iyal'alanay pamhodmun hiya mu nan inali' i
he''a.
22 Ot iyabulut'en Apu Dios nan idasadasalyu an hay e' umaanan hitun
baludan ya pohdo' an umalin manigon da'yuhna. Ot ipa'innila' teen he''a
ta mabalin'e ya hay baleyuy umohnonga' hi umaliya'.
23 Ya ta'on on hi Epapras an nibalud damdama an gapuh
pangun'unudanah nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya pohdonan
ipa'innilan nomnomnomon da'yun hiya. 24 Ya atbohdih nadan ibba' an
munhilbin Kristu an da Mark i Aristarkus ya da Demas i Luke.
25 Ot hanat nan homo' nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di minaynayun i
da'yu.

Nan Tudo' An Nipiyeh Nadan

Hebrew

(Hebrews)

Hay Nangipa'innilaan Nan Imbabalen Apu Dios Hi A'at Amana

1 1 Hidin nadne ya nat'onat'on di inat Apu Dios an nangipa'innilah
nan hapitna i handidan a'ammod ta'u. Ya hay nangipa'innilaana ya
hanadan propeta ta diday nangibagah nadan tataguna.
2 Mu i datuwen na'udin timpu ya hay nangipa'innilah nan pohdonan innilaon
ta'u ya nan Imbabalena an hiya din nunlumuwonah tun luta ya an namin di
wada. Ya hiya boy pinto'nah pangipaboltanana i datuwen namin. 3 Ya hiyay
atigan nan nunhiglan aphod ya anabaktun Amana an hi Apu Dios. Te an namin
nan a'at Amana ya hiya damdamay a'atna. Ya hiyay mumpapto' hi an namin
di nalmu te ta'on on ammunay hapitna on ma'at nan pohdonan ma'at. Ya hidin
inyatenay bahul ta'u ta mabalin mo an mapakawan ta'u ya numbangngad hi ad
abunyan ta wahdin niddum i Apu Dios an mumpapto' hinan pun'ap'apuwana.

Nan Imbabalen Apu Dios Ya Na'abbaktu Mu Nadan Anghel

4 Nan inat nan Imbabalen Apu Dios di mangipatigo an hiya ya
na'abbaktu mu nadan anghel te hiya ya Imbabalen Apu Dios. 5 Te hiya an
bokon hanadan anghel di nangalyan Apu Dios di, He''a nan Imbabale' ya
ten ad uwani ya ipa'innila' an ha''on hi Amam.
Ya inalin bon Apu Dios di, Ha''on hi Amana ya hiyay Imbabale'.
6 Ya hidin agagga ya honagon Apu Dios nan na'abbaktun Imbabalenah tun luta
ya inalinay, An namin nadan anghel'u ya mahapul an dayawonda nan Imbabale'.
7 Ya hay impa'innilan Apu Dios hi a'at nadan anghel ya inalinay dida
nadan baalna an wa'e on numbalinona didah dibdib ya wa'e bo on
numbalinona didah apuy ta way atondan mangat hinan ipa'atna.[a]

[a] **1:7** Psalm 104:4

8 Mu hay inalinah a'at nan Imbabalena ya alyonay, He"a Apu Dios, ya
ma"id ha pogpog di pun'ap'apuwam. Ya nipto' di pangatmun mun'ap'apu
9 te nunhiglay aggem naminhodan hinadan adi maphod an pangat te hay
pohdom ya hanadan maphod an pangat. Ta hiya nan ha"on an Dios an
Ap'apum ya ongal di nangipa'amlonga' i he"a mu nadan ibbam te pinto'
da'a an nabaktun Ap'apu.[b]
10 Ya inalina boy, Hidin hopapna ya he"a an Ap'apu di nunlumuh tun
luta ya hi ad lagud. 11 Ya munnananong'a an ma"id ha pogpogmu. Mu
hanada'en limmum ya udum hi algo ya mapogpogda te ayda lubung an
lumame. 12 Ta aymu hagamhamon dida ta hukkatam didah balu. Mu he"a
ya munnananong'a an adi maluman di a'atmu ya ma"id ha apogpogam.[c]
13 Ya hiya boy nangalyan Apu Dios hi, Umbun'ah way winawwan'u an
umbunan di nabaktun ap'apu ta abako' an namin nadan mi'buhul i he"a.
Mu nadan anghel ya ma"id ha inalinah athidi.[d] 14 Te on tuwali nadan
anghel'e ya dida nadan adi matigon baal Apu Dios an uggana honagon ta
bumoddangdah nadan tatagunan pi'taguwonah munnananong.

Hay A'at Di Anabaktun Jesus

2 1 Mahapul an nan dingngol ta'un tugun Jesus di ihamad ta'un
unudon. Te onha mungngannungannuy ta'un mangunud ot undan
adi lo'tat ya malingling dadiyen tugun? 2 Ya hanadan tugun Apu Dios
an impa'innilan nadan anghel i Moses ya nipa'innilay a'immannungna
te nadan agge nangunud ya nadusada an miyunnudan hinan
nibahhawanday dusada. 3 Ot namamay adusaan ta'u hi'on attaon ta'un
adi abuluton nan nahamad an pi'taguwan hi munnananong i Apu Dios.
Te hay namanguluh nangipa'innila i diyen aton ta'un mi'tagu i Apu
Dios ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Ta nadan nangngol hinadan
imbagabagana ya diday nangipa'innila i dita'uh a'immannungna. 4 Ya
ta'on on hi Apu Dios ya impa'innilana boy a'immannungna an nipatigoh
nadan inatnan nakaskasda'aw an nat'onat'on an milagro ya nadan
abalinan an nalpuh nan Espiritun Apu Dios an miyunnudan hinan
pohdona an abalinan an midat hi hinohhan kimmulug.
5 Hanan pun'ap'apuwan Apu Dios an hiya tee tun emi ipa'pa'innila
ya bokon nadan anghel di pinto'nah middum i hiyan mun'ap'apu te
dita'un tatagu. 6 Te hay nitudo' an inalin din patul an hi David i hiyah
din nadne ya alyonay, Umalih nomnom'u an na'adda"ul amin tatagu
mu tanganu on e da'mi pa'annomnomon ya e da'mi ipappapto' i he"a?
7 Hay tagu ya limmum an nada'da"ul mu nadan anghel mu numbalinon
da'mi hi nabakbaktu mu nadan udum an limmum. 8 Ta da'miy pinto'muh
mun'ap'apu i dadiyen namin an limmum.[e]

---

[b] **1:9** Psalm 45:6,7 [c] **1:12** Psalm 102:25-27 [d] **1:13** Psalm 110:1 [e] **2:8** Psalm 8:4-6

Ot hinaen nitudo' an alyonay hay taguy mun'ap'apu hi an namin
an nalmu ya ma'at hi pidwana te ma"id ni' ha taguh tinigo ta'u an
hiyay mun'ap'apu hi an naminamin. 9 Mu innila ta'u an nipa'annung
i Jesu Kristu hinae hi ad uwani. Te gapuh homo' Apu Dios hi tagu ya
impada"ulna ni' hi Jesu Kristu mu nadan anghel ta hiyay nangiyateh
bahul di tagu. Mu agge ninaynayun hidiyen nipada"ulana te hidin
nagibbuh nan nunholtapana ot ipabaktun Apu Dios. Ta hiya moy
madayaw ya na'abbaktun Patul an gapu i diyen nangiyatayanah bahul
ta'u. 10 Te hi Apu Dios an nunlumuh an namin di nalmu ta adayawana
ya nipto' hidiyen nangiyabulutanah nan nunholtapan Jesus ta wan
gapu i diyen nangiyatayanah bahul ta'u ya mabalin an dakolday tatagu
an mumbalin hi imbabalen Apu Dios ta mabalin an middumdah nan
anabaktunah ad abunyan.

11 Ta hi Jesus an nangiyateh bahul ta'u ta napakawan di bahul ta'u ta
mabalin an ibilang dita'uh maphod i Apu Dios ya dita'un napakawan di
bahulna ya ohah Apu Dios an hi Ama ta'u. Ta hiya mo nan adi bumain hi
Jesus an mangalih i'iba dita'un hiya 12 te inalinan Apu Dios di, Ipa'innila'
di a'atmuh nadan ibba'. Ya ikankanta' di pundayaw'un he"a hinan
a'am'amunganmi an mundayaw i he"a.[f]

13 Ya hay oha bo ya hay nangalyanay, Hi Apu Dios di pundinola' hi
bumoddang i ha"on.[g]

Ya alyona boy, Wahtuwa' tee an midmidduma' hinadan imbabalen Apu
Dios an dida nadan inyukodnan ha"on.[h]

14 Ot hay a'at dadiyen imbabalen Apu Dios an inalin Jesus ya tagudan
waday adolda. Ta hiya mo bo nan hay inatna ya numbalin hi umat i
dita'u ta way atonan mate ya ahi mamahuwan ta hidiyey pangabaknan
Satanas an alpuwan di ate. 15 Te handi ni' ya hay takut ta'uh atayan
ta'uy ay nangdon i dita'u mu ad uwani mo ya ma"id ha abalinana te
paddungnay nilubus ta'u. 16 Ta hiya nan immannung an dita'un tatagun
nibilang hi tinanud Abraham di boddangan Kristu an bokon nadan
anghel. 17 Te gahinnot mumbalin hi tagu ta lini'nanay ligat ta'u ta wan
mabalin an hiyay mumbalin hi na'unud an nabaktun padi an ongal di
homo'na i dita'u te hiyay nangiyaten dita'u ta hiyay paddungnay ni'nong
ta a'aanan di bungot Apu Dios an gapuh bahul ta'u. 18 Ya ta mabalin an
hiyay bumoddang i dita'uh nan apatnaan ta'u te nali'nanay ligat hidin
namatnaan Satanas i hiya.

Hi Jesus Ya Nabaktu Mu Hi Moses

3 1 Da'yun i'iba an pinto' Apu Dios hi tataguna ya maphod on nan a'at
Jesus di pun'onanon ta'uh nomnom ta'u te hiyay hinnag Apu Dios

---

[f] **2:12** Psalm 22:22 [g] **2:13** Isaiah 8:17 [h] **2:13** Isaiah 8:18

hi nabaktun padi ta'u. 2 Hiya ya na'na'unnud i Apu Dios an nannag i hiya
an umat hi ana'na'unnud apu ta'un hi Moses hidin hiyay numpapto'on
Apu Dios i handidan a'ammod ta'un Judyu an imbilangnah tataguna.
3 Mu agge numpaddung di a'at da Jesus i Moses te hi Jesus ya hiyay
nunlumuh tagu ta hiya nan hiyay nabakbaktu mu hi Moses an limmuna
4 an umat hinan bale an adi pamaag ya nawada hi'on ma"id ha nangapya.
Ot athidin namin hitudan nalmu an hi Apu Dios di nunlumu ot ahida
mawada.

5 Ya immannung an hi Moses an baal Apu Dios ya na'na'unnud te
impappapto'na nadan nibilang hi tatagun Apu Dios. Ya impa'innilana
bon dida nan ahi aton Apu Dios hi udum hi algo. 6 Ya hi Kristu ya
na'na'unnud an mangipapto' hinadan tatagun Apu Dios mu hiya ya bokon
baal te hiya ya Imbabalen Apu Dios. Ya dita'uy mibilang hi imbabalen
Apu Dios hi'on inaynayun ta'un ihamad an mundinol i Kristu. Ta ha
ahan di pun'amlongan ta'uh ad uwani ya nan e ta'u pi'taguwan i hiyah
munnananong.

Hay Pun'iblayan Nadan Tatagun Apu Dios

7 Hay maphod ya un'unudon ta'uh Jesu Kristu te pinadanan nan
Espiritun Apu Dios an alyonay, Ad uwani ya wa'et donglonyu nan hapit
Apu Dios 8 ya mahapul an adiyu ngohayon ta adi ayu umat i handidan
a'ammodyuh din nadne an nginhedah Apu Dios te pinanatnaday
abalinana hidin immanallungandah nan agge naboblayan.

9 Te alyon Apu Dios di, Pinanatnaa' i handidan a'ammodyu an ta'on on
tinannigoday a'at di abalina' hi napat (40) di tawon. 10 Ta gapu i diyen
inatda ya nunhiglay bungot'un dida ot alyo' di, Nunhigla mahan datuwen
tatagu te din'uga' i dida ya adida bo udot unudon nadan tugun'u. 11 Ta
gapuh bungot'u ya imbaga' an adida mi'indadatong hinan boble an
pangiyaya' i dida ta pun'iblayanda.[i]

12 Ta hiya nan hanat halipodpodonyun i'iba te ma"id ha mapto' ya
wadada i da'yuy mangmangngat hi adi maphod onu mungngohe te
danaey gumalat hi ihiwwayanyuh nan wadawada an Dios. 13 Ot ad
uwanin mabalin an innilaon ta'u nan a'at Apu Dios ya mahapul an
munhintutugun ta'uh abigabigat ta adi ta'u mabaliyan an mangat
hi pumbahulan ta adi ta'u ngohayon hi Apu Dios. 14 Ot nanongnan
middum ta'un Kristu hi'on inaynayun ta'uy pangulug ta'u an umat hidin
hiyah kimmulug ta'u. 15 Ot ipidwa' bon alyon nan impitudo' Apu Dios
an alyonay, Ad uwani mo ya wa'et donglonyu nan hapit Apu Dios ya
mahapul an adiyu ngohayon ta adi ayu umat i handidan a'ammodyu an
nginhedah Apu Dios.

---

[i] **3:11** Psalm 95:7-11

16 Te handidan a'ammod ta'u an impangulun Moses hi nanaynandah
ad Egypt ya dingngolda nan hapit Apu Dios mu apyanan nginheda. 17 Te
hidin awadandah nan awon hi napat (40) di tawon ya impabohboholdah
Apu Dios te innaynayundan nangat hinadan pumbahulan ta hiya nan
nun'a'atedahdih nan agge naboblayan. 18 Ta imbagan Apu Dios an adina
ipadatong didah nan boblen ninomnomnan edaot pun'iblayan.
19 Ot hanat ma'awatan ta'u an hay gapunah aggeda dimmatongan i
diyen maphod an boble ya gapuh ama"id ha dinolda i Apu Dios.

4 1 Ya ta'on on dita'uh ad uwani ya imbagan Apu Dios an waday
indadaanan ma"aphod an boblen e ta'u pun'iblayan hi pidwana.
Ot mahapul an halipodpodon ta'u ta ma"id ha oha i dita'uh adi bo
mi'indadatong i diyen boble. 2 Ot dingngol ta'u nan a'at diyen pun'iblayan
an umat hi nangngolan dadiyen a'ammod ta'uh din nadne. Mu ma"id
ha hilbinah nangngolanda te aggeda inunud. 3 Ot dita'un kimmulug
ya umannung an datngan ta'uh diyen pun'iblayan mu adi mabalin
hi umedahdi nadan adi kumulug te wada nan nitudo' an alyonay,
Impabohbohola' i dida ta hiya nan imbaga' an adida mi'indadatong hinan
boble an pangiyaya' i dida ta pun'iblayanda.[j]
Hinaen inalin Apu Dios an e pun'iblayan di tatagu ya indadaana mo
tuwalih din nagibbuhan di nunlumuwanah an naminamin.
4 Ya wada boy impitudo'nan alyonay, Hidin mi'apituh algo ya nun'ibleh
Apu Dios te inggibbuhnan limmun namin nadan wadah ad uwani.[k]
5 Mu ta'on hi athidin nidadaan hidiyen e pun'iblayan ya hiya
damdaman inalina i dadiyen a'ammod ta'u an adi mabalin hi datngandah
diyen pun'iblayan. 6 Manu'eh aggeda dimmatong i diyen pun'iblayan
an ta'on on diday namangulun nangngol i diyen maphod an aton Apu
Dios i dida ya gapuh aggeda nangunudan i hiya. Mu wadada damdamay
mabalin an dumatong i diyen pun'iblayan 7 te nadney nala"uh hi agge
nangunudan dadiyen a'ammod ta'u ot ahina ipitudo' i David nan alyonay,
Ad uwani ya hanat dingngolyu'e nan hapit Apu Dios ya adiyu ngohayon.[l]
8 Ta hinaen impitudo' Apu Dios i David di panginnilaan ta'u an bokon nan
boblen nangidatongan Joshua hinadan Judyu di nahamad hi e pun'iblayan.
9 Ot na'innila an dita'un tatagun Apu Dios hi ad uwani ya waday nidadaan
an e ta'u pun'iblayan an umat hinan nun'iblayan Apu Dios hidin nagibbuhan
di nunlumuwanah an namin. 10 Te nan tagun pun'iblayon Apu Dios an
miyunnudan hinan imbaganan pun'iblayan ya atbohdin mun'ibleh nan
tamuna an umat hinan inat Apu Dios. 11 Ot hay maphod ya aton ta'un namin
di abalinan ta'u ta datngan ta'uh diyen pun'iblayan an awadan Apu Dios ta
wan ma"id i dita'u ha umat i dadiyen tataguh din nadne an aggeda dinatngan
hidiyen boblen pangayanda te hay aggeda nangunudan hinan hapit Apu Dios.

---

j **4:3** Psalm 95:11 k **4:4** Hidin Hopapna 2:2 l **4:7** Psalm 95:7,8

12 Hanan hapit Apu Dios ya ongal di abalinana an umat hinan matadom
an hinalung te ipa'innilanay a'at ta'un tatagu an ta'on on nadan agge
na'innilaan an punnomnom ta'u. 13 Te ma"id ha ta'on hi ohah nadan
limmun Apu Dios hi adina tigon. Ot innilanan namin di nomnom ta'u
ya nadan at'atton ta'u. Ta udum hi algo ya humalyaon dita'un namin an
miyunnudan hinadan ina'inat ta'u ya ninomnom ta'u.

Hay Ahi Mangihapit I Dita'un Apu Dios

14 Mahapul an inaynayun ta'un mangunud i Jesu Kristu an Imbabalen
Apu Dios. Te hiya ya wahdih awadan Amanah ad abunyan ta hiyay
nabaktun padi an mangihapit i dita'u i Amana. 15 Ya maphod ta hiyay
mangihapit i dita'u te innilanan mammo' i dita'u hinadan pumpaligatan
ta'un mangun'unud. Ya innilanay pungkapuyan ta'u te pinatnanan namin
di a'at di apatnaan mu hiya ya agge numbahul. 16 Ot hiya nan maphod on
madinol ta'un mundasal i Apu Dios an ongal di homo'na ta wan hom'on
dita'u te hiya ya nundadaan an bumoddang i dita'u.

Hay A'at Nan Nabaktun Padin Di Judyu

5 1 Hanan nabaktun padin nadan Judyu ya hiya nan pinto' Apu Dios i
dida an mangihapit i dida i Apu Dios. Ta hiyay mangidawat hinadan
nat'onat'on an idat nadan tatagu an mi'nong i Apu Dios ya nadan mi'nong
hi apakawanan di bahulda. 2 Mu ta'on on nan nabaktun padi ya waday
pumbahulana te tagu. Ta hiya nan innilanay atonan mamoddang hinadan
ibbanan hi kittang on nibahho an gapu ta dakol di aggeda innila. 3 Ta
ta'on on hiya ya mahapul an waday i'nongnah apakawanan di bahulna
ya ahina mohpe i'nong nadan ipi'nong nadan tataguh apakawanan di
bahulda.

4 Ta ma"id ha ohah taguh pamaaggot mumbalin hi nabaktun padi te
gahin on hi Apu Dios di mamto' i hiya an umat hi namto'ana i Aaron an
hiya din namangulu an nabaktun padin handidan a'ammod ta'u.

5 Ot athidi i Jesu Kristu an adi namaaggot pumbalinonay adolnah
nabaktun padi te hay namto' i hiya ya hi Apu Dios an nangali i hiya hi,
He"a nan Imbabale' ya ten ad uwani ya ipa'innila' an ha"on hi Amam.[m]

6 Ya hi Apu Dios boy nangalih mumpadih Jesus te nitudo' an inalinan
hiyay, He"ay mumpadih inggana ta umat'a i Melkisedek.[n]

7 Hidin awadan Jesus hitun luta ya limmuwaluwan dimmasadasal ya
nun'olotnay hapitnan numpahmo' i Amana te innilanan ammunah Apu
Dios hi mabalin an mangihwang i hiyah ate. Ya gapu ta impada"ulnay
adolna ta inunudnah Apu Dios ya dingngol Apu Dios nan imbagana.
8 Te ta'on on hiya nan Imbabalen Apu Dios ya nan nunligatanay

---

[m] **5:5** Psalm 2:7 [n] **5:6** Psalm 110:4

nanginnilaanah a'at di umun'unudan i Apu Dios. 9 Ot inggibbuhnan
namin nadan pohdon Apu Dios hi atona an aton nan nabaktun padi
ta hiyay mangihwang hinadan mangun'unud i hiya ta mabalin an
mi'tagudan hiyah munnananong. 10 Te hiya nimpey pinto' Apu Dios hi
nabaktun padi an umat i din hi Melkisedek.

Hay Tugun Hinadan Agge Nihamad Di Pangulugda

11 Waday udum an pinhod'un ipa'innila an a'at tuwen numpadiyan
Kristu mu innila' an naligatyun ma'awatan an ta'on on nadney
nanguluganyu. 12 Te unhaot mabalin an muntudtudu ayuh ad uwani. Mu
ma"id te onnot boh on mahapulyuy mangipidwan mangitudduh nadan
inada'adalyu tuwalin hapit Apu Dios an ta'on on nalakan ma'awatan. Ta
umat ayuh nan golgollang an hay gatas ni' di itanudna yaden unhaot
hanadan paddungnay makulhin makan di anonyu. 13 Ta umat ayu
damdamah nan pa'akullugna an aggeyu innilan mangimatun hi nipto'
ya nibahho. 14 Ta hiya nan adiyu ma'awatan nan ay makulhin makan an
mitudtuduh nan nahamad di pangulugda an dida nadan nangipa'inghan
mangat hi nipto' te inniladan mangimatun hinan nipto' ya nibahho.

6 1 Mahapul an bokon hanadan namangulun inadal ta'uy nanongnah
ada'adalon ta'u te mahapul an adalon ta'u damdama nadan udum
an tudtudun Apu Dios an mabalin an mangipihamad hi pangulug ta'u. Ta
bokon hanadan namangulun inadal ta'u nimpe an a'at di puntutuyuwan
ya pangidinongan hinadan adi maphod an pangat ya nan aton an
kumulug i Apu Dios 2 ya nan a'at di abonyagan ya nan e pangiha'mawan
hi ta'leh ulun nadan mangulug an idasalan ya hay amahuwan di
numpun'ate ya hay a'at di punhumalyaan Apu Dios ta madusadah
inggana nadan adi kumulug i hiya. 3 Ta hay maphod ya hi Apu Dios di
pangidinlan ta'uh bumoddang i dita'u ta wan inaynayun ta'un mangadal
hinadan udum an tudtudun mangipihamad nimpe hi pangulug ta'u.
4 Ya halipodpodon ta'u te nan napatalan di nomnomna an lini'nana nan
ongal an homo' Apu Dios ya nan abalinan nan Espirituna hi nitaguwana
5 ya napatnanay boddang nan hapit Apu Dios ya nan ongal an abalinan
Kristu an hiya nan mumbangngad hi pidwana 6 ya indani ya inwalongnan
mangun'unud hinan hapit Apu Dios ya adi mo mabalin hi muntutuyu bo
te paddungnay ipidwanan ipipata' hi Jesu Kristu hinan krus ta ongal di
ena pangibabainan i Jesu Kristu an Imbabalen Apu Dios.

7 Mu nan tagun manginaynayun hi pangulugna ya mi'alig hinan luta
an ma'ud'udannan ta malumong di mitanom hidi ta waday itanud nan
muntanom. 8 Mu nan luta an ta'on on ma'uda'udanan mu ammunay pagat
hi tumubuhdi ya ma"id ha hilbina an ammunah mapu'ulan.

9 Mu ta'on on athituy pangalimi i da'yun i'iba mu madinol ami an adi
ayu athidi te umat ayuh nan malumong an luta an mabungay mitanom

hidi an gapuh nan pi'taguwanyu i Apu Dios. 10 Te hi Apu Dios ya adina
linglingon nadan maphod an ina'inatyu ya nan pamhodyun hiya te
ingganah ad uwani ya banoddanganyu nadan ibbayun kimmulug i hiya.
11 Ya ha ahan di pohdonmi ya way oha i da'yu on inaynayunan ihamad
di pangulugna ta ingganah mipa'annung nadan namnamaon ta'u. 12 Ya
hanat adi ta'u humiga ta paton ta'u i handidan tataguh din nadne an
inanusandan innaynayun di pangulugda ta ingganaot mipa'annung nan
imbagan Apu Dios i dida.

Hay Imbagan Apu Dios Hi Atona I Abraham

13 Hidin wada han imbagan Apu Dios i Abraham ya insapatana an
atona nan imbagana i hiya. Ya hay nangisapataana ya hay adolna te
ma"id ha nabakbaktu mu hiya 14 an alyonay, Ibaga' tee an wagahan da'a
ta punholagon da'a ta dumakkodakkol di holagmu.[o]
15 Ot hi Abraham ya inanusanan hinhinnod di ipa'annungan diyen
inalin Apu Dios i hiya ta ingganaot mipa'annung. 16 Nadan tatagun waday
isapatada ya nan nabakbaktu mu diday punsapataanda. Ta hidiyen
punsapataanday ipanuhan di way pun'a'addiyanda onu kumpulnan
mihahapit. 17 Ta athidin Apu Dios an impa'innilanah nadan tatagu an
atona nan imbagana ta hiya nan insapatana an adina ibahhon aton nan
imbagana. 18 Te hanan imbaganan atona onu insapatana ya adi mabalin
hi mibahho te hiya ya adi munlayah. Ot hiya nan dita'un kimmulug
i hiya ya madinol ta'un manmannod hi ipa'annungan nan inalinan
e ta'u pi'taguwan i hiyah munnananong. 19 Ya hinaen pundinol ta'uh
ipa'annungan nan inalin Apu Dios di mangipabikah i dita'u. Te innila
ta'u an umeh ta'uh udum hi algoh awadan Apu Dios an adi umat handi
an ammuna nan nabaktun padih mabalin hi umeh nan nakultinaan an
Kuwartun Apu Dios. 20 Te namanguluh Jesus an immeh awadan Apu Dios
ta nanongnan hiyay nabaktun padi an mangihapit hinadan tatagu i Apu
Dios an umat i din hi Melkisedek.

Hay A'at Din Padi An Hi Melkisedek

7 1 Hi Melkisedek ya patul hi ad Salem hidin nadne ya hiya nan
padi an munhilbih nan na'abbaktu an Dios. Ya i han hin'algo ya
dinamun Melkisedek da Abraham hidin umanamutda hi eda ni'gubatan
ot abakonda nadan opat an patul ot wagahanah Abraham. 2 Ot idat
Abraham i hiya nadan mi'ami'apuluh nadan nun'abalol an inabakdah
gubat. Ya hay ibalinan nan ngadan an Melkisedek ya patul an maphod
di pangatna. Ya hay oha bon pangalidan hiya ya patul di linggop te hay
ibalinan nan ngadan an Salem ya linggop. 3 Mu hi Melkisedek ya ma"id

---

[o] **6:14** Hidin Hopapna 22:17

ha nitudo' hi panginnilaan hi'on nganney ud holag i hiya ya hi'on danay
niyayyamana ya hay natayana te numbalin hi padih inggana ta umat
hinan Imbabalen Apu Dios.
4 Ot tigon ta'u an nabakbaktuh Melkisedek te ta'on on hi Abraham
an ap'apun an namin di Judyu ya indatna nadan mi'ami'apuluh nadan
nun'abalol an inabakdah eda ni'gubatan. 5 Ya adi umat hinadan tinanud
Libay an holag Abraham an dida nadan napilin padin di Judyu an
nibagah nan tugun an diday mangalah nadan mi'ami'apuluh nadan bino'la
onu bungan di intanom nadan ibbadan Judyu an ta'on on holag Abraham
didan namin. 6 Mu hi Melkisedek ya ta'on on agge nalpuh nan holag
Libay ya inalana nan indat Abraham an ni'ani'apuluh nadan inabakda ot
wagahanah Abraham an hiya din nangibagaan Apu Dios hi wagahana.
7 Ot innila ta'u an nan munwagah ya nabakbaktu mu nan mawagahan.
8 Ya hay oha bo ya hi Melkisedek an nangalah nadan indat Abraham
ya ma"id ha nibagah natayana. Mu nadan padin holag Libay ya agge
ninaynayun di nitaguwanda te nateda. 9 Ya ta'on on hi Libay di nangalah
nadan ni'ani'apuluh nadan limmun nadan tatagu mu ayna damdama indat
di ni'ani'apuluh nadan limmuna i Melkisedek hidin nangdatan nan ud
holag i hiya an hi Abraham hinan ni'ani'apuluh nadan inabakdah gubat.
10 Ya ta'on on agge ni' niyayyam hi Libay hi e nanamuwan Melkisedek i
Abraham mu ay wahdi te wahdin niddum ni' hi adol apunan hi Abraham.

Hi Jesu Kristu Di Nihukkat An Padi

11 Nadan padin holag Libay an nalpuwan Aaron di namangulun
nidatan nan tugun ta diday mangidawat hinadan idawat nadan tatagu
i Apu Dios. Mu datuwen padi ya nan tugun an itudtududa ya ma"id ha
abalinanda te agge na'at nan pohdon Apu Dios hi ma'at. Te onha na'at
nan pohdon Apu Dios ot wan agge immali nan oha an numpadi an umat
hi nangat Melkisedek di nangatna an adi umat hinan a'at di numpadiyan
Aaron. 12 Ot gapu ta nahukkatan nadan padi ot atbohdi an mahukkatan
nan tugun. 13 Te hidiyen nihukkat an numpadi ya nan Ap'apu ta'un hi
Jesu Kristu. Ya agge nalpuh nan holag Libay te nat'on an tinanud di
nalpuwana te ma"id ha a'ammodnah nunhilbih nan Templo. 14 Te hi Jesu
Kristu ya nalpuh nan holag Judah an ta'on on ma"id ha impa'innilan
Moses hi mumpadih nadan holag Judah.
15 Ta na'innila an hi Jesu Kristu moy nabaktun padi ta'u an umat hidin
hi Melkisedek. 16 Ya hiyay nahamad ya na'abbaktu te adi mapogpog di
pumpadiyana an adi umat hidin nitugun an hay mumpadi ya nadan
tinanud Libay. 17 Te hi Apu Dios ya inalinay, He"ay mumpadih inggana ta
umat'a i din hi Melkisedek.[p]

---

[p] **7:17** Psalm 110:4

18 Ta ad uwani mo ya paddungnay ita'lin ta'u nan tugun an inunu'unud
ta'u ni' te adina abalinan an mangihwang i dita'u. 19 Te ma"id ha ta'on hi
ohah tagu hi maphod di niyatana i Apu Dios an gapuh nangunudanah
nan tugun Moses. Mu maphod ta ad uwani ya nihukkat han mabalin an
pundinolan ta'un mangihaggon i dita'u i Apu Dios.
20 Hay oha bo ya hidin numpadiyan Jesu Kristu ya waday insapatan
Apu Dios an adi umat hi numpadiyan nadan tinanud Libay an ma"id ha
insapatana i dida. 21 Mu hi Jesu Kristu nimpe ya imbagan Apu Dios i hiya
di, He"ay mumpadih inggana. Ya hidiyen imbagana ya adi mabalin hi
mahukkatan.
22 Ot at'ehdin adi mapogpog di pumpadiyan Jesu Kristu ya hidiyey
panginnilaan ta'u an udu'dul nan inalin Apu Dios an hi Jesus di
pundinolan ta'u mu hay e ta'u pundinolan hinan tugun Moses.
23 Hanadan padi an tinanud Libay ya dakolda te nateda'e on
nahukkatanda. Ta ma"id i dida ha numpadih inggana. 24 Mu hi Jesus ya
nanongnan hiyay mumpadih inggana te hiya ya ma"id ha apogpogan di
itaguwana. 25 Ta hiya nan waday abalinanan mangihwang hi kumpulnan
tagun mangidinol i hiya ta mihayyupda i Apu Dios te nanongnan
wadawada an mangihapit i dida i Apu Dios.
26 Ot hi Jesus an nabaktun padi di pundinolan ta'uh bumoddang i
dita'u ya mangihapit i dita'u i Apu Dios. Te hiya ya maphod an namin
di atona an ma"id ha numbahulana onu nibahhawana an adi umat
i dita'un tatagu. Mu nipabaktu ta wahdih ad abunyan hi ad uwani.
27 Hanadan nabaktun padi ya abigabigat on waday idawatdah mi'nong
hi apakawanan di bahulda i Apu Dios on ahida i'nong nadan ipi'nong
nadan tataguh apakawanan di bahulda. Mu hi Jesus ya umdah nan
naminghan an paddungnay nangi'nonganah adolna an gapuh bahul di
atagutagu. Ta hiya nan adi mo mahapul an waday mi'nong hi animal te
hay adolnay ini'nongna. 28 Handi'e ni' ya nan miyunnudan hinan tugun
Moses di atondan mumpili hi nabaktun padi. Ot gapu ta taguda ya waday
ibahhawanda. Mu pinto' Apu Dios nan Imbabalenan mumpadi. Ta hiya
ya hanadan miyunnudan hinan pohdon amanay inaynayunan aton hi
inggana.

Hi Jesus Di Mangihapit I Dita'u I Apu Dios

8 1 Hay pohdo' an ipa'innila i da'yu ya hi Jesus moy nabaktun padi
ta'u an hiya nan wahdih ad abunyan an inumbun hi way winawwan
Apu Dios an na'abbaktun Ap'apu. 2 Ta hiyay munhilbih nan tabernakel
an awadan Apu Dios an hidiye nan nahamad an pundayawan i hiya an
bokon hay taguy nangiyamma te hi Apu Dios. 3 Te hiya ya hay adolnay
indawatna i Apu Dios an umat hinan nabaktun padin di Judyu an diday
mangi'nong hinan idawat nadan tatagu i Apu Dios. 4 Ta ad uwani ya

bokon hitun lutay awadan Jesus te onha wahtu ot bokon hiyay padi
te nehnada mo tuwali nadan padin mangi'no'i'nong hinadan midawat
i Apu Dios an miyunnudan hinan tugun Moses. 5 Ya hinan ugganda e
pangi'nongan ya nan eda pundayawan i Apu Dios an tabernakel ya umat
hinan nahamad an pundayawan an wah ad abunyan an impatigon ni' Apu
Dios i Moses hidin nangalyanan hiyay, Tigom ta an namin nadan apyom
ya miyunnudan hinadan nipatigon he"ahdih nan billid.[q]
6 Ot udu'dul hi ad uwani te hi Jesus ya ong'ongngal di abalinana mu
handidan padin di Judyu. Ya atbohdin udu'dul nan imbagan Apu Dios hi
aton ta'un middum i hiya mu handin inalina ni' an pangunudan hinan
tugun Moses. 7 Te onha mabalin an nan pangunudan hinan tugun di
pi'taguwan i Apu Dios ot wan agge nahukkatan. 8 Mu hi Apu Dios ya
ma"id ha amlongnah nadan tatagu te aggeda inunud hidiyen tugun
Moses ot hiya nan inalinay, Nomnomnomonyu an udum hi algo ya waday
balu an ibaga' i da'yun i Israel ya i Judah. 9 Mu hituwe ya adi umat
hidin imbaga' i handidan a'ammodyu hidin nangipanguluwa' i dida ta
tinaynandah ad Egypt te aggeda innaynayun an inunud nadan tugun'u
ta hiya mo nan ingnganuy'u dida. 10 Mu hituwen balu an ibaga' i da'yun
tinanud Israel ya iha"ad'uh nomnomyu ta paddungnay mihamad an
mitudo' hidi. Ta ha"on an Dios di dayawonyu ya da'yuy tatagu'. 11 Ta adi
mo mahapul an waday muntuddun da'yuh a'at'u ta wan un'unudona' an
Dios. Te an namin ayun tatagu an ta'on on nadan nawotwot onu nadan
waday abalinanda ya innilaona' i dida.[r] 12 Te pakawanon da'yun ha"on ya
adi' mo nomnomnomon nadan numbahulanyu.
13 Ot hi Apu Dios damdamay namogpog i diyen namangulu an tuguna
ta hituwen balu moy ma'unud.

Hay Numpahhiwan Di Pundayaw Ta'uh Ad Uwani I Apu Dios Hinan Nundayawda Handi

9 1 Handin namangulun tugun an impa'innilan Apu Dios ya nibagahdi
nadan unudon di tatagu ya ta'on on nan atondan mundayaw i
hiya. Ya wada boy na'apyan pundayawanda 2 an tabernakel an waday
duwan kuwartuna. Ta nan mamangulun kuwartu ya hidiyey awadan
nan punsilawan ya nan lamehaan an pangiha'mawanda hinadan tinapay
an midawat i Apu Dios. Ya hidiyen namangulun kuwartu ya hidiye nan
kuwartun niyappit i Apu Dios.
3 Ya nan mi'adwan kuwartu ya hidiye nan kuwartun Apu Dios. 4 Ya hay
wahdi i diye ya nan nabalitu'an an punggobhan hi insenso. Ya nan Kahun
an balitu' an namin di muntigona ya hidiy nangiha"adandah nan balitu' an
buhi an niha"adan nan mana. Ya inittuda bohdi hinan Kahun din hu"ud

---

q **8:5** Hay Nakakan 25:40 r **8:11** Jeremiah 31:34

Aaron an himmaping ya din duwan batu an nitudo'an nan namangulun
tugun Apu Dios hinadan tatagu. Ya hidiyen Kahun ya nginadanandah
Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. 5 Ya hinan uhhun nan Kahun ya
nundommangondan impata'dog hidi nan duwan kerubim[s] an mangipa'innilan
wadah Apu Dios hidi. Ya pinayyadday paya'da ta hinophopanda nan uhhun
diyen Kahun an mangipa'innilah a'aanan di bungot Apu Dios an gapuh bahul
nadan tatagu. Mu adi' uhuhon an namin di a'at danaeh ad uwani.

6 Ta hiyah naey a'at diyen tabernakel ta nadan padi ya hunggopdah
nan namangulun kuwartu ta atonda nan tamudah abigabigat. 7 Mu
na'en mi'adwan kuwartu ya ammuna nan nabaktun padi an mabalin an
hunggop hidih mumpinghan hi hintawon. Mu mahapul an waday dalan
nan i'nongda i Apu Dios hi iyenahdi ta ena pun'iwalaghi' hinan way
uhhun nan Kahun ta way aton Apu Dios an mamakawan hi bahulna ya
bahul nadan ibbanan tatagu an ta'on on nadan aggeda inattan inat. 8 Ya
hay intuddun nan Espiritun Apu Dios hi a'at diye ya hidiyen tugun Moses
an inunudda ya adi mabalin an ume nadan tataguh nan Kuwartun Apu
Dios te ammuna nan napto' an padi di umehdi. 9 Ta hiyay panginnilaan
ta'uh ad uwani an nan ina'inatdan nundayaw ya nan i'no'i'nongda i
Apu Dios ya ma''id ha abalinanan mangipalinggop hi punnomnomda
te innilada an numbahulda damdama. 10 Te hay ina'inatda ya inunudda
nan tugun an umat hi aggeda nanganan hinadan mapaniyon makan ya
ma'inum ya inunudda nan nibagan atonda ta wan mibilangdah malinis.
Ta dadiyey na'unud ta inggana ot ipa'alin Apu Dios nan balu an tugun.

11 Immalih Kristu ta hiyay nihukkat hinan nabaktun padi te hiyay
nahamad hi bumoddang i dita'u. Mu ad uwani ya numbangngad moh
nan na'abbaktu ya na'ahammad an tabernakel hi ad abunyan an bokon
hay taguy nangiyamma ya bokon hitun lutay nibohwatana. 12 Ya hidin
numbangngadan Kristu hi awadan Apu Dios ya ma''id ha inyenah dalan
di gulding onu baka te hay dalanah din natayanay indawatna i Apu Dios.
Ta wan dita'un kimmulug ya mi'tagu ta'uh munnananong i Apu Dios.

13 Hay intuddun nan namangulun tugun hi aton hi'on waha
nangibahhoh nan tugun Apu Dios ya mahapul an walaghi'an nan padih
diyen taguh nan dalan nan i'nongna an gulding onu bulug an baka
ya nan gubun nan ini'nongdan imbabalen di baka ta ahi mabalin an
mibilang hi malinis. 14 Ot namama mo ahan hinan dalan Jesu Kristu an
gapuh nan abalinan nan Espiritun Apu Dios ya indawatnay adolna an
ta'on on ma''id ha nibahhawana. Ta gapuh nan nangiyatayanah bahul ta'u
ya pinakawan dita'u hinadan numbahulan ta'u an nangihi''an i dita'un
hiya ta mabalin mohpen aton ta'u nan pohdon nan nahamad an Dios.

---

[s] **9:5** Datuwen kerubim ya datuwe nadan napaya'an an inyammadan ay anghel an hay
ipa'innilada ya dida nan mun'adug hinan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios.

15 Ta hidiyen inat Jesus di nipa'annungan nan balun tugun Apu Dios
ta mabalin mohpen midat hinadan tatagun Apu Dios nadan imbaganan
boltanondah inggana. Ya manu'eh mabalin mohpen ma'at hidiye ya gapu
ta waday nangiyateh bahul ta'u ta hiya nan mabalin an mapakawan ta'u
hi nangibanahhawan ta'uh nan tugun Moses. 16 Mu hidiyen mipaboltan
i dita'u ya miyunnudan hinan pangat nadan Judyu an gahin di mate
nan ud bagi ya ahi mipiyappong hinadan mamoltan hidiyen ipaboltana.
17 Te matagu'e ni' ya adi mipaboltan nadan ipaboltana. 18 Ya ta'on on din
namangulun tugun Apu Dios ya ma"id ha hilbina hi'on ma"id ha dalah
ni'nong i Apu Dios. 19 Ta hiya nan hay inat ni' Moses ya impa'innilana
nan tugun Apu Dios hinadan tatagu ot ahina alan nan dalan nan kilaw
an baka ya nan dalan nan gulding ot udmanah liting ot itamolnahdi
nan ma'alih haysop an nabobod hi dutdut di kalnero ot pun'iwalaghi'nah
nadan tatagun na'amung ya hinan nitud'an nan tugun. 20 Ta hidin
pun'iwalaghi'na ya indihhanan alyon di, Hituwen dalay mangipa'innilan
mahapul an unudon ta'u tun tugun Apu Dios.[t]
21 Ya inlaggat bon Moses an winalaghi'an hi dala nan tabernakel ya
nadan usal hidi. 22 Te hanan wah nan tugun ya alyonay mahapul an
waha dalah miwalaghi' hi kumpulnan usal ta ahi mabalin an mibilang hi
malinis. Ya atbohdih bahul di tatagu an onha ma"id ha mi'nong ta ma"id
ha umayuh dala ot adi mabalin hi mapakawan di bahul ta'u.

Hay Apakawanan An Gapuh Dalan Kristu

23 Gahin di waha dalah miwalaghi' hinan pundayawan ya nadan usal
hidi ya ahi mibilang hi malinis. Mu danae ya ay la'latu ya abuh nan
nahamad an pundayawan hi ad abunyan. Te hay mi'nong hidi ya nan
nabalbalol mu nadan i'no'i'nong nadan padih tun luta. 24 Ta hiya nan hi
Kristu ya hay dalanay ini'nongna i Apu Dios. Mu hay ena nangi'nongan
hinan dalana ya bokon hinan inapyan di tagun pundayawan te hinan
awadan Apu Dios hi ad abunyan. Ot ad uwani ya wahdi an hiya moy
mangihapit i dita'u i Apu Dios. 25 Ta adi mo mahapul an panidwonan
idawat di dalana i Apu Dios te umdah nan naminghan an nangiyatayanah
bahul ta'u an adi umat hinan nabaktun padih tun luta an atawotawon
on mahapul an iyenay dalah nan Kuwartun Apu Dios. 26 Te onha athidi
ot nihipun moh din nunlumuwanah tatagu ta ingganah ad uwani ya
agaggaon napalpaligat hi Kristu. Mu adi athidi te namingpinghan an nate
ta way aton ta'un mapakawan hinadan numbahulan ta'u te agagga moy
apogpogan tun luta.
27 Ya nibaga tuwali an maminghan an matey tagu ta nate'e ya
humalyaon mon Apu Dios. 28 Ot athidin Kristu an naminghan bon nate ta

---

[t] **9:20** Hay Nakakan 24:8

hiyay nadusah nan eta'uot adusaan an gapuh bahul ta'u. Mu hay pidwan
di umaliyana ya bokon gapuh bahul ta'u te hidiyey pangawitanah nadan
kimmulug i hiya an mamannod hi pumbangngadana.
10 1 Hanan tugun Moses an inunud handidan a'ammod ta'u ya
ipa'innilana nadan ma'at hi umaliyan Kristu. Ot hiya nan
ta'on on inunud nadan tatagu ta atawotawon on waday ini'nongda i
Apu Dios ya hiya damdaman agge pinumhod di niyatanda i Apu Dios.
2 Te onha hidiyen atonda ya napakawan an namin di numbahulanda
ot wan indinongdan mangi'nong hi animal i Apu Dios. 3 Mu athidin
aggeda indinong ta hiyah diyen atawotawon on waday i'nongda te
mipanomnom i dida nadan numbahulanda. 4 Mu adi mabalin damdaman
mamingpinghan an mapakawan di bahul di tatagu an gapuh nan dalan
nadan mi'nong an bulug an baka onu gulding.
5 Ta hiya nan hidin immaliyan Kristu hitun luta ya ni'hapit i Apu Dios
an inalinay, Innila' an bokon hanadan mi'nong an umat hinan maghob
an mi'nong onu nan mi'nong hi apakawanan di bahul di nabalol i he"a
te winadam tun adol'u ta mi'nong i he"a. 6 Te adi umipa'amlong i he"a
nadan i'nongda an maghob an mi'nong ya nadan mi'nong hi apakawanan
di bahulda. 7 Ta hiya nan alyo' di, Wahtuwa' tee Apu Dios. Nundadaana'
an mangat hinadan ipa'atmun ha"on an nitudo' hinan nitud'an di
tugunmu.[u]
8 Ya hay ipa'innilan naen inalin Kristu ya hay agge naminhodan
Apu Dios hinadan nat'onat'on an mi'nong i hiya an ta'on on hidiyey
wahnan tugun Moses. 9 Ta hiya nan inyabulut Jesu Kristuy adolna ta
na'at nan pohdon Apu Dios. Ta i diyey namogpogan Apu Dios hinadan
namangulun tugun ta hi Kristu moy ma'unud. 10 Ot gapu ta inabulut
Jesu Kristu nan pinhod Apu Dios ya hay adolnay ni'nong ta mabalin
mohpen mibilang ta'uh malinis. Mu adi mahapul an ipidwan Jesus
hidiyen inatna te naminghan ya abuh hidiyen inatna.
11 Hanadan padin di Judyu ya ta'on on abigabigat on waday i'nongda
i Apu Dios ya hiyah diye damdaman adi mabalin hi mapakawan an
namin di bahul di tatagu. 12 Mu hi Jesu Kristu ya namingpinghan
di nangi'nonganah adolna mu minaynayun di iyatan diyen inatna te
inyatenay bahul nadan mangabulut i hiya. Ot wahdih ad abunyan
hi awadan Apu Dios an mun'ap'apu. 13 Ta wahdin hadhaddonay e
pangabakan Apu Dios hinadan mi'buhul i hiya.
14 Ta gapuh nan naminghan an ni'nongan Jesu Kristu i Apu Dios
ya ibilang mohpen Apu Dios nadan kimmulug i hiya hi maphod ya
inaynayunan mangipappaphod hi pangatda ya punnomnomda. 15 Ya ta'on
on nan Espiritun Apu Dios ya athidiy ipa'innilanan dita'u te alyonay,

---

[u] **10:7** Psalm 40:6-8

16 Hidiyen balu an ibaga' i da'yun tatagu' ya iha"ad'uh nomnomyu ta
paddungnay nihamad an nitudo' hidi.[v]
17 Ya inalina boy, Ya pakawano' nadan numbahulanda ya adi' mo uggan
nomnomon.
18 Ot gapu ta pinakawan dita'u i Apu Dios ya adi mo mahapul an waha
udum hi mi'nong i Apu Dios ta ahi mapakawan di bahul ta'u.

Hay E Ta'u Pi'hayyupan I Apu Dios

19 Ot ad uwanin da'yun i'iban kimmulug ya madinol ta'u te mabalin
mon ume ta'uh nan awadan Apu Dios an gapuh nangiyatayan Jesu Kristu
hi bahul ta'u. 20 Te hidin natayana ya paddungnay inaana nan nihawan
hinan awon an umeh awadan Apu Dios ta waday balu an pangi'wan
ta'u mohpen umeh awadana. Ya hay adolnay nangaana i diyen nihawan
21 ta hiya moy padin ongal di abalinana an mumpapto' i dita'un namin
an tatagun Apu Dios. 22 Ot hay maphod hi aton ta'uh ad uwani ya
mihaggon ta'u i Apu Dios an iyohha ta'uy punnomnom ta'un hiya ta adi
ta'u munduwaduwa. Te innila ta'u an nan dalan Jesus di paddungnay
nangulahnah nadan adi maphod an ina'inat ta'u ta wan mibilang ta'uh
malinis. Ya hidin numpabonyagan ta'uy nipatigana an inulahan dita'uh
nan ma'pagganah an liting.
23 Ot hanat madinol ta'u an ipa'annung Apu Dios nan namnamaon ta'un
imbaganan ma'at i dita'uh udum hi algo. Te innila ta'un hi Apu Dios ya
adina ibahhon aton di ibagana.
24 Ot hanat nomnomnomon ta'uy aton ta'un bumoddang hi
umong'ongngalan di pangulug di hinohha ya ipatigo ta'uy pamhod ta'u
ya hanadan maphod di aton ta'u. 25 Ya mahapul an adi ta'u iwalong an e
mi'yamu'amung hinan pundayawan i Apu Dios an umat hinadan udum.
Ya munhimboboddang ta'u ta wan umong'ongngal nimpey pangulug ta'un
namin. Namamah ad uwani an tuwe mon madatngan di pumbangngadan
Jesu Kristu.
26 Ya onha attaon ta'un iwalong nadan dingngol ta'un a'at Kristu ot
ma"id mo ha namnamaon ta'uh mabalin boh mi'nong hi apakawanan di
bahul ta'u. 27 Te hay hadhaddon ta'u mo ya hay adatngan nan atatakut an
punhumalyaan Apu Dios ya nan nunhiglan apuy an pundusanah nadan
mungngohen hiya. 28 Ot umat i handidan a'ammod ta'u an nginheda'e nan
Nitudo' an Tugun Moses on immannung an nipapateda an adida hom'on
dida hi'on waha duwa onu tuluh muntistigu i diyen numbahulanda. 29 Ot
namama mo ahan di adusaan nan tagun mungngohe hinan Imbabalen
Apu Dios. Te hanan mungngohe ya ayna numbalinon hi ginalut nan
dalan Jesus an ni'nong i Apu Dios. Ya hidiyen inat Jesus di gumalat hi

---

[v] **10:16** Jeremiah 31:33

apakawanan di bahul ta'u an miyunnudan hinan balu an tugun Apu Dios. Ya gapu bo i diyen inatna ya pinihulna nan Espiritun Apu Dios an hiya nan mammo' i dita'un nun'abahulan. 30 Innila ta'u nan inalin Apu Dios an hiyay mangiballoh hinan tagun mangathidi. Ya ta'on on hanadan tataguna ya dusaona. 31 Ta hiya nan nunhiglan atatakut hi'on hi Apu Dios di mundusan dita'u.

32 Nomnomnomonyu din na'at i da'yuh din hiyah nangulug ayu an alyon di ta hiyah napatalan di nomnomyu ya nunhiglay namalpaligatdan da'yu. Mu maphod ta init'itpolyu 33 an ta'on on wa'e on nunhintiggan di tataguy nama'bainandan da'yu. Ya ta'on on hay udum di pangatandahdi ya ay ayu niddum i didan mapalpaligat an gapuh pammo'anyun dida. 34 Ya gapu ta waday homo'yuh nadan nun'ibalud an gapuh kimmuluganda ya ay ayu ni'laggat i didah nan punligatanda. Ot ta'on on numpulohda nadan lutayu onu nadan nabalol i da'yu ya hanat mun'am'amlong ayu an gapu ta innilayu an wada i da'yu nan nabalol mu nan pinlohdan da'yu. Te hinaen nabalol an wadan da'yu ya adi maploh te minaynayun an wada i da'yuh inggana. 35 Ta hiya nan mahapul an inaynayunyuh naen tulidyu ta ongal di gunggunah midat i da'yu. 36 Te mahapul an itpolyuy kumpulnan ligat an ma'at i da'yu ta nan pohdon Apu Dios di unudonyu ya ahi midat i da'yu nan imbagan Apu Dios an gunggunayu. 37 Te impitudo'nan alyonay,

Adi mibahho an agagga ya umali nan hahaddonyu.[w] 38 Ot hanadan nipto' di pangatda ya inaynayunday pangulugdan ha"on. Mu nan tagun mangiwalong hi pangulugnan ha"on ya adi umipa'amlong i ha"on.

39 Mu dita'u'e ya hanat inaynayun ta'uy pangulug ta'u ta mihwang ta'u ta adi ta'u paton hinadan nangiwalong hi pangulugdan Apu Dios.

Hay A'at Di Pangulug

11 1 Hanan tagun waday pangulugna ya ongal di dinolna an ipa'annung Apu Dios an namin di imbagana an hidiye nan namnamaon ta'u. Ya patiyonan ma'at an ta'on on aggena tinigo. 2 Athituy a'at di pangulug nadan tatagun Apu Dios hidin nadne ta hiya nan alyon Apu Dios hi maphodda. 3 Ya gapu damdamah pangulug ta'u ya na'innilaan ta'u an hidin hopapna ya hay hapit Apu Dios di nunlumuh tun luta ya an namin di nalmu. Te an namin nadan wadan matigoh ad uwani ya ma"idda ni' mu winadan Apu Dios dida.

4 Ya gapuh pangulug handin hi Abel ya ini'nongna i Apu Dios han ma"ap'aphod mu nan ini'nong ibbanan hi Cain. Ya inabulut Apu Dios hidiyen ini'nongna ot ibilangnah Abel hi maphod an tagu. Ta ta'on on nate ya mabalin an waday ma'adal ta'un diyen inatna.

5 Ya atbohdi i Enok an gapuh pangulugna ya agge nate an pamaaggot awiton Apu Dios hi ad abunyan ta ma"id ha pa'hamma' i hiya. Te hay

---

[w] **10:37,38** Habakkuk 2:3-4

inalin Apu Dios hi a'at Enok hidin aggena ni' nangawitan i hiya ya
alyonay ongal di pun'amlongana i hiya. 6 Ot hanan tagun ma"id ha
pangulugna ya adi umipa'amlong i Apu Dios. Ta hiya nan hanan tagun
naminhod an middum i Apu Dios ya mahapul an patiyona an wadah Apu
Dios. Ya mahapul bon patiyona an ipa'innilan Apu Dios di a'atnan hiya
hi'ona aton di abalinanan manginnilah a'atna.
7 Hay oha bo ya hi Noah an gapuh pangulugna i Apu Dios ya inunudna
nan imbagana te pinatina an ma'at nadan pinadanan Apu Dios an
ahi ma'at hi udum hi algo an ta'on on aggena ni' tinigo. Ta hiya nan
iniphodna din papol an hinunggopandan hina'amma ta aggeda ni'yateh
din dimmakolan di liting hi immuda'udanana. Ya hidiyen pangulugnay
nangibilangan Apu Dios i hiya hi maphod an tagu. Ya hidiye boy
nangipa'innila an namin nadan tataguh din atagun Noah ya numbahulda
te ma"id ha pangulugda.
8 Hi Abraham ya nahamad damdamay pangulugna te hidin alyon Apu
Dios i hiyah taynanah diyen boblen nunhituwana ta ume i han boble an
idat Apu Dios i hiya ya inunudna ot makak. Ya den aggena innila hi'on
idanah diyen boble. 9 Ta gapu i diyen pangulugna ya dinatngandah diyen
nidawwin boble. Mu onda ni'ibobboblehdi ya abuh an ma"id ha naputu'
hi nunhituwanda i diyen boblen alyon Apu Dios hi idatna i dida. Te nan
allungdan tolda di eda inyaninnabat di nihaha"adanda. Ya atbohdiy
inat imbabalenan hi Isaac ya hi apapunan hi Jacob te ta'on on dida ya
niddumdah nan imbagan Apu Dios an pangidatana i diyen boble. 10 Ya
inanusan Abraham di athidi te pohdona ahan an datngan hidiyen boblen
iniphod Apu Dios.
11 Ya gapuh pangulug Abraham ya ta'on on amamma ya ininna an
namogpog hi ahawanan hi Sarah ya patiyona an idattan Apu Dios dida hi
imbabaleda te innilanan ipa'annung Apu Dios an namin di ibagana. 12 Ta
ta'on on ay nateh Abraham te amamma mo ya nunholagon Apu Dios ta
dakkodakkol di holagna an ma"id ha bilangda an umatdah nan panag[x]
hinan da'ging di baybay onu bittuwon hi ad lagud.
13 An namin datuwen tatagun waday pangulugda i Apu Dios ya
innaynayundan hihinnod di pangatan Apu Dios hinan imbaganan dida
ta inggana ot mateda. Ya ta'on on agge nipa'annung hidin atagudah
diyen imbagan Apu Dios mu aggeda damdama inwalong di pangulugda.
Te inniladan udum hi algo ya umannung an datngandah diyen
gagamgamandan imbagan Apu Dios i dida. Ta hiya nan hidin ataguda
ya imbilangday adoldah ni'ibobbobleh tun luta ya abuh. 14 Ot hanadan
tatagun mangalih onda ni'ibobleh tun luta ya abuh ya patiyonda an wada
nan boblen namnamaondan e punhituwan. 15 Te onha minonomnom i

---

[x] **11:12** Hay pangalin di udum hinan panag ya gahal.

dida nan boblen tinaynanda ot wan imbangngadda. 16 Mu bokon hidiyey
pinhodda te hay gagamgamandah eda punhituwan ya nan ma''aphod an
bobleh ad abunyan an indadaan Apu Dios te ongal di pun'amlongana hi
pangalyanda di hiyay Dios hi unudonda.
17 Hi Abraham ya pinatnan Apu Dios mu gapu damdamah pangulugna
ya inatna nan imbagan Apu Dios an i'nongnan hiya nan oh'ohhan
imbabalenan hi Isaac an ta'on on waday imbaganan hiya hi atona. 18 Te
imbagana an hi imbabalenan hi Isaac di munholag ta dumakkodakkol
di holag Abraham. 19 Ya manu'eh inabulutnan patayon hi Isaac ya
patiyona an abalinan Apu Dios an mummahuh nate. Ya immannung an
ay namahuwan hi Isaac te unhaot pinaten amana hi'on agge himmapit hi
Apu Dios.
20 Ya atbohdi i Isaac an gapuh pangulugna ya impa'innilanah nadan
imbabalenan da Jacob i Esau an udum hi algo ya wagahan damdaman
Apu Dios dida.
21 Ya atbohdiy pangulug Jacob te hidin mun'atte'atte ya nihandag
hinan hu''udna ta dayawonah Apu Dios. Ot wagahana nadan apapuna an
imbabalen Joseph.
22 Ya atbohdi i Joseph an gapuh pangulugna ya hidin tuwe mon mate
ya imbagana an umaan nadan ibbanan Judyu hi ad Egypt. Ya imbaganan
pi'yaladay ba'agna hi'on taynandah diyen boble.
23 Ya ta'on boh on nadan a'ammod Moses ya hay pangulugday gapunah
nangipapa''ayandan hiyah tuluy bulan an nihipun hi niyayyamana. Te
tinigodan ma''ap'aphod di agolangna ta hiya nan aggeda timmakut hinan
inyuldin nan patul an alyonay mahapul an mipapaten namin nadan
linala'in goggolang an imbabalen di Judyu.
24 Ya atbohdin Moses an hidin kimmilog ya gapuh pangulugna
ya aggena pinhod an mibilang hi imbabalen nan babain imbabalen
nan patul an nangipakilog i hiya.[y] 25 Ta hiya nan e niddum hinadan
mapalpaligat an tatagun Apu Dios te aggena pinhod an middum
hinan pumbahbahulan nadan i Egypt te innilanan na'omtang han
pun'amlonganda ya abuh. 26 Te hay ninomnom Moses ya udu'dul di
mumpalpaligat an gapuh pangulugnah nan umalin Patul an pinto' Apu
Dios mu hanadan kinadangyan hi ad Egypt. Te hay ginamgamana ya nan
gunggunanan idat Apu Dios hi pidwana.
27 Ya hay pangulug bon Moses di nangipakak i hiyah ad Egypt
ta ta'on on ma'abbungot nan patul ya agge timmakut. Ya ta'on boh
on nunhiglay nunligatanah nan boblen immayana mu hi Apu Dios
damdamay inun'unudna an ayna tinigoh Apu Dios an adi matigo.
28 Ya hidin numbangngad hi ad Egypt ya gapu boh pangulugna ya

---

[y] **11:24** Hay Nakakan 2:9

inunudna nan inalin Apu Dios hi atona. Te imbaganah nadan ibbanan Judyu ta paltiyonda ha kalnero ya nun'ilamuhda nadan dalan dadiyen pinaltidah nadan pantoda ta wan adi pi'paten nan anghel Apu Dios nadan papanguluwan an linala'in imbabaleda.

29 Ya gapu boh pangulug nadan Judyu di nunhi"anan nan liting hinan baybay an mumbolah[z] ta umat hinan mamagan awon ta immagwatda. Mu indani ta handidan i Egypt di umagwat ya nundammuot nan nunhi"an an liting ta nun'a'altingda.

30 Ya gapu boh pangulug nadan Judyu ya namaag ya nakaludukud nadan binattun alad hi ad Jeriko ta na'abak nadan nunhituhdi. Ya manu'eh athidiy na'at ya gapuh nangunudandah nan inalin Apu Dios hi atonda an li'odondah pituy algo hidiyen boblen na'aladan hi binattun alad. **31** Ya gapuh pangulug han mumpabpabbayad ni' hi adolna an hi Rahab ya agge ni'paten nadan Judyu hidin numpamatayandah nadan ibbanan bimmoble an adi kumulug i Apu Dios te inapngana nadan duwan Judyu hi eda nunsi'iman i diyen boble.

32 An namin danaen nibaga ya mangipa'innila i dita'uh nan a'at di pangulug. Adi ammuna danae mu kulang di timpu' an manguhuh hinan a'at di pangulug da Gideon ya hi Barak ya hi Samson ya hi Jeptah ya hi David ya hi Samuel ya nadan propeta **33** an gapuh pangulugda ya nangaba'abakdah gubat on pinlohday boblen dadiyen inabakda. Ya hanada'en udum ya nahamad di nangipapto'dah bobleda. Ya nidat i dida nan imbagan Apu Dios an idatna i dida. Ya nihwang di udum hinadan layon an uman hi tagu. **34** Ya nihwangday udum hinan bimmikah an apuy. Ya nihwangday udum hi ate hi gubatan. Ya hanada'en udum ya nakapuyda mu nidattandah ongal an abalinanda ta timmulidda an ni'gubat ta inabakda nadan nalpuh udum hi boblen mangubat i dida. **35** Ya hanada'en udum an binabai ya gapuh pangulugda ya namahuwan nadan naten imbabaleda.

Mu hanada'en udum ya napalpaligatda ta inggana ot mateda. Ya gapuh pangulugda ya ta'on on alyon nadan mamalpaligat i diday iwalongday pangulugda ta wan adida paligaton dida ya aggeda inwalong te pohdonda ahan an mi'taguh nan ma"aphod an pi'taguwan hi pidwanah amahuwanda. **36** Ya hay na'at hinadan udum ya nunhiglay nangnangallidan dida on nunhoplatda dida. Ya hanada'en udum ya binangkilinganda on eda imbalud dida. **37** Ya nuntopaday udum i dida ta ingganah nateda. Ya linagadiday adol di udum ta nun'abongwah. Ya hanada'en udum ya hay matadom di inyateda. Ya hanada'en udum ya nunhigla mo ahan di a"idnan dida ta pamaag ya ammuna mo ahan han lubungdan up'up di kalnero ya

---

[z] **11:29** Nan baybay an mumbolah ya manu'e hi mumbolah ya gapuh nan mumbolah an holo' hi dallomna ya nadan mumbolah an panag hinan pingngitna.

gulding an wadan dida. Ya nunhiglay namalpaligatdan dida ya dakol di udum an punligatan an pinala"uhda. 38 Ya hanada'en udum ya nundolahda didah nan numpunhituwanda ta immeda mo attog hinadan billid ya lingab ya liyang ya hinadan agge naboblayan. Mu hay immannung ya diday maphod an tagu mu nadan tataguh tun luta an ma"id ha pangulugda.

39 Mu datuwen tatagu ya ta'on on imbilang Apu Dios didah maphod an gapuh pangulugda ya aggeda damdama inakhupan di nipa'annungan nan imbagan Apu Dios. 40 Te hi Apu Dios ya ninomnomna an udu'dul on ta'u middum i didah ipa'annungan nan imbagana ta wan pumbalinon dita'uh na'na'unnud hinadan pohdonan aton ta'u.

Mahapul Ta'u Nan Hingal Apu Dios

12 1 Hanadan tataguh din hopapna ya nahamad di pangulugda. Ot hanat diday pangiyunnudan ta'un kimmulug te ayda nili'woh i dita'uh ad uwani an mangmangmangonday pangat ta'u. Ot hanat idinong ta'u nadan impa'ingha ta'un adi maphod an pangat ta'u an humaliwah pangulug ta'u. Ta hanadaot an pohdon Apu Dios di ihamad ta'un aton ta umat ta'uh nan e mi'yabbak hi tinnagtag an atonay abalinana ta ingganay dumatong hinan pogpog di bumtikanda. 2 Ot hanat iyohha ta'un Jesus di pundinolan ta'u te hiyan paddungnay nigopnadan di pangulug ta'uy bumoddang hi ihamhamadan di pangulug ta'u. Te hiya ya intulidna nadan nunholholtapana ta ingganah din natayanah nan krus. Te innilanan waday pun'amlongana hi'on magibbuh hidiyen punholholtapana. Ta ta'on on nunhiglan ababain hidiyen ena ipata'an hinan krus ya bokon hidiyey ninomnomna. Ta hiya nan hi ad uwani ya wahdih ad abunyan an niddum i Apu Dios an mumpapto'.

3 Ya nomnomnomonyu boy nangitpo'itpolan Jesus hi bungot nadan tatagun adi maphod di pangatda. Ta hiyay pangiyunnudanyu ta ta'on on ayu maligatan ya itpolyu ta adi ta'u umenglen mangun'unud i Apu Dios. 4 Ta ta'on on ayu maligatan an mangidinong hinadan pumbahulan ot ma"id ni' ha nipapaten da'yu i naen atonyu. 5 Ya hanat adiyu linglingon din tugun Apu Dios i dita'un i'imbabalena an alyonay, I'imbabale', adiyu ngohayon nadan panugun'u i da'yu. Ya hanat adi ayu mahkitan hi'on ihingal da'yu. 6 Te an namin nadan tatagun pohpohdo' an imbilang'uh i'imbabale' ya gahin di titilgo' didah nadan ibahhawanda.[a]

7 Ot hanat itpol ta'uy ligat te hidiyey ohah panugunan dita'u ya hidiye boy panginnilaan an ibilang dita'un hiyah imbabalena. Te umat hinadan a'ammod an mahapul an tugunonda nadan imbabaleda. 8 Ot athidin Apu Dios an tugunonan namin nadan i'imbabalena. Te onha adi dita'u tugunon i hiya ot bokon dita'uy immannung hi imbabalena.

---

[a] **12:6** Proberbs 3:11,12

Hanan Nahamad An Manugun I Dita'u

9 Hidin a'u"unga ta'u ya inabulut ta'uy panitilog nadan a'ammod ta'un
dita'u. Ot maphodot boh on iyal'alanay e ta'u pangabulutan hinan aton
Ama ta'uh ad abunyan an manitilog i dita'u ta way aton ta'un mi'tagun
hiya. 10 Te hi Apu Dios ya nipto' an namin di atonan manitilog i dita'u ta
wan mipaphod di pangat ta'u ta lo'tat ya umat ta'un hiya. Mu hanadan
a'ammod ta'u ya hanadan nadadawoh i diday inatdan nanitilog i dita'uh
din a'u"unga ta'u. 11 Immannung an mahkitan ta'uh nan panugun Apu
Dios. Mu hanadan mangabulut i diyen panuguna ya diday mipaphod di
pangatna ya luminggop di punnomnomna. 12 Ot da'yun kimmapuy di
pangulugna ya hanat pabikahonyuy punnomnomyu ta hi Apu Dios di
pundinolanyu.[b] 13 Ya hanat inaynayunyun mangat hi maphod ta da'yuy
pangitigan nadan ibbayun kimmapuy di pangulugda ta adida inaynayun
an iwalong mu ondaot ihamad di pangulugda.

Nadan Nat'onat'on An Tugun

14 Mahapul an atonyuy abalinanyun mi'hayyup hinadan ibbayun
tatagu. Ya athidi bon gahin di atonyun namin di abalinanyun mangunud
hinadan pohdon Apu Dios. Te udum hi algo ya hanadan nangat
hinadan pohdonay manigon hiya. 15 Ya halipodpodonyu ta wan ma"id
ha mangiwalong an mundinol hinan homo' Apu Dios. Te onha waha
mangathidi ot alinah dumakolday mangiyunnud i hiya ta gumalat hi
pumbahulanda i Apu Dios. 16 Ya halipodpodonyu bo ta ma"id ha mangat
hi umipabain an umat hi mi'babai onu mi'lala'i. Ya tigonyu bo ta ma"id ha
mungngoheh nan tugun Apu Dios an umat i Esau. Te hi Esau ya aggena
binalol nan lebbengnan midat i hiya an panguluwan. Te gapuh inagangna
ya inhukkatnah diyen boltanona i han anonah ohay pinnangan. 17 Ya
innila ta'un adi madne ya pohdona mohpen alan hidiyen boltanona mu
adi mo mabalin. Ta ta'on on lumuwaluwa ya adi mo nimpe mabalin hi
alanah diyen mipaboltannot i hiya.

18 Maphod ta hay nanginnilaan ta'uh a'at Apu Dios ya adi umat
hi nanginnilaan handidan a'ammod ta'u. Te dida'e ya eda dinawat
nan tugunahdih nan nihaggon hinan billid hi ad Sinai an wahdi han
mundalang an apuy ya han umipatakut an munhihillong an ahuk an
nili'mut hidi ya mumpuwo'. 19 Ya wada bo han ma"adngol an gangoh di
tangguyub ya han munhapit. Mu hidin dingngol nadan tataguh diyen
munhapit ya nangintattakutda ta numpahmo'da ta wan idinongnan
humapit.[c] 20 Te nunhiglay takutdah nan imbagana an ma"id anu ha taguh
mabalin hi mihaggon hidi te ta'on on ha animal hi umehdi ya mahapul

---

[b] **12:12** Isaiah 35:3 [c] **12:19** Hay Nakakan 19:12,13

an puntopadat mate. 21 Ya immannung an atatakut hidiyen tinigoda te
ta'on on hi Moses ya inalinay munggagayonggong hi takutna.
22 Mu dita'u'e ya adi athidiy ma'at hi panginnilaan ta'u i Apu Dios te
wa'et kimmulug ta'u ya niddum ta'uh nadan mundayaw hinan nahamad
an billid hi ad Zion hidih ad Jerusalem. Mu hidiye ya bokon mo hitun
lutay awadana te hi ad abunyan an boblen nan wadawada an Dios. Ta
middum ta'un mi'yam'amlong hinadan linibun a'anghelna. 23 Ya middum
ta'u boh nadan imbilang Apu Dios hi papanguluwan an imbabalena an
nitudo' di ngadandah ad abunyan ya ta'on on nadan tatagun imbilang
Apu Dios hi nipto' di pangatdah din ataguda. Ta middum ta'u nimpen
namin i Apu Dios an hiya nan munhumalyah atagutagu. 24 Ya middum
ta'u mo i Jesus an gapuh nan dalanan immayuh hidin natayatana ya
nipa'annung nan balun hapit Apu Dios. Te ongal di niyatan nan dalan
Jesus an adi umat hinan dalan handin hi Abel hidin nadne.
25 Ot hanat donglonyu nadan mangibagbagah nan hapit Apu Dios. Te
hidin nadne ya nadan agge nundongol hinadan nangibagbagah nan hapit
Apu Dios ya nadusada. Ot namama mahan i dita'uh ad uwani hi'on adi
ta'u unudon nan Imbabalena. 26 Yaden hidin nadneh himmapitan Apu
Dios hinan billid ya immalyog tun luta. Mu hay imbaganah ad uwani ya
alyonay, Lo'tat ya pidwo' an iwagot tun luta mu bokon mo tun luta ya
abuh te ta'on on hi ad lagud[d].
27 Hay pohdon naen alyon ya hay e adadagan ya ama"idan an namin di
nawada ta ammuna nadan munnananong di a'atnay mabati.
28 Ta hiya nan ongal di punhanaan ta'u i Apu Dios te adina pi'dadag
nan e ta'u pi'hituwan. Ot hanat hiyay un'unudon ta'u ya dayawon ta'u.
29 Te nunhiglay bungotna an umat hinan nunhiglan apuy an gumhob di
dusan nadan adi umunud i hiya.[e]

Hay Aton Ta'un Mangipa'amlong I Apu Dios

13 1 Hanat ipatigo ta'uy pamhod ta'uh nadan ibba ta'un kimmulug.
2 Ya wa'et wadaday mangilih humawwang hinan numpunhituwan
ta'u ya apngaon ta'u dida. Te alinah ma'at i dita'u din na'at i handidan
a'ammod ta'u an aggeda innila ya anghel di udum hinadan inapngadan
mangilida. 3 Ya adi ta'u linglingon an bumoddang hinadan nun'ibabalud
an gapuh nanguluganda ta ay ta'u ni'ibalud an gapuh homo' ta'un dida.
Ya nomnomnomon ta'u bo nadan mapalpaligat ta ay ta'u mi'ligat hinadan
punligatanda.
4 Ya da'yu'en nangahawa ya mahapul an iyohhayuy pamhodyuh nan
ahawayu ta adiyu iluktap onu adi ayu mangat hi udum an ababain te
umannung an dusaon Apu Dios nan mangathidi.

---

[d] **12:26** Haggay 2:6 [e] **12:29** Deuteronomy 4:24

5 Ya bokon bo hay pihhuy gagamgaman ta'u ituwen pi'taguwan ta'u ta
adi ta'u unguhan nan wada i dita'u. Te hi Apu Dios ya inalinay adi dita'u
inganuy ya adi dita'u taynan i hiya. 6 Ta hiya nan mabalin an mundinol
ta'u i Apu Dios. Ot ta'on on nat'onat'on di ma'at i dita'u ya way ohaon
alyonay, Hi Apu Dios di bumoddang i ha"on. Ot ta'on on nganney aton di
tatagun ha"on ya adiya' tumakut. Te onda tagu ya abuh.[f]
7 Ya adi ta'u bo linglingon din intuddun nadan namangulun
nuntudtuduh hapit Apu Dios. Ya nomnomnomon ta'uy anahamad di
pangulugda i Kristu hidin ataguda ta diday pangiyunnudan ta'u. 8 Te
nan nahamad an a'at Jesu Kristu ya adi maluman. Te hiyah diye tuwaliy
a'atnah din hopapna ya ta'on on hi ad uwani ya hi ingga'inggana. 9 Ya
hanat adi ta'u bo unudon nadan dakol an tudtudu an adi miyunnudan
hinan immannung an tudtudun Kristu. Te hay maphod hi aton ta wan
mihamad di pangulug ya hay e pangidinolan hinan boddang Apu Dios
an bokon nan pangunudan hinan tudtudun mipanggep hi mapaniyon
makan. Te immannung an ma"id ha iboddang nan e pangunudan i danae.
10 Te hay kulugon ta'u ya hi Jesu Kristu di ni'nong i Apu Dios. Mu nadan
manginaynayun an mangi'nong hi animal ya adi mabalin hi middumdah
nadan ipaphod Apu Dios.
11 Hay aton nan nabaktun padi ya iyena nan dalan nan animal hinan
Kuwartun Apu Dios ta i'nongnah apakawanan di bahul di tatagu. Mu nan
adol diyen i'nongna ya ibata"anah nan numboblayanda ya ahina gobhon.
12 Ya atbohdiy na'at i Jesu Kristu te impibata"andah nan boble ot ahida
patayon ta hay dalanay nidawat i Apu Dios. Ta hiya moy nahamad hi
ni'nong hi nunlinis hi tatagu ta way atondan middum i Apu Dios. 13 Ot hay
maphod ya hi Jesus di pangidinlan ta'u ta bokon nan inunud ta'u ni'. Ya
abuluton ta'u boy pumpaligatan ta'u an umat hinan inat Kristu. 14 Te hitun
lutan awadan ta'uh ad uwani ya bokon hituy nanongnah iha"adan ta'u.
Te hay gagamgaman ta'u ya nan nahamad an boblen e ta'u pi'hituwan hi
pidwana. 15 Ot dita'un mangun'unud i Jesus ya hay i'nong ta'u i Apu Dios
hi abigabigat ya nan e ta'u pangibagbagaan hinan anabaktuna. 16 Ya adi
ta'u bo linglingon an mangat hi maphod ta hom'on ta'u nadan munhapul
hi boddang te danaey umipa'amlong i Apu Dios hi i'nong ta'uh ad uwani.
17 Ya mahapul bon un'unudon ta'uy tugun nadan mangipangpangulu
i dita'u ya mumpada"ul ta'un dida te diday bumoddang hi e
umong'ongngalan di pangulug ta'u. Te udum hi algo ya umannung an
mahmahan Apu Dios i dida nan inyukodnan dida an tamuda. Ta hiya
nan un'unudon ta'u nimpe dida ta wan waday amlongdan mangat hinan
tamuda. Te onha ngohayon ta'u dida ta humigadan mangat hinan tamuda
ot mahmo' ta'u.

---

[f] **13:6** Psalm 118:6

18 Ya ta'on on da'mi ya mahapul an idasalan da'mi ta way atonmin
manginaynayun an mangat hinan ipatamun Apu Dios i da'mi ta
wan ma''id ha ibahhawanmi. 19 Ya idasalana' ta wan agagga ya
mumbangngada' hinah awadanyu.

Hay Dasal Nan Nuntudo'

20 Hi Apu Dios an alpuwan di linggop ya hiyay nangipa'annung hinan
balun tugun ta minahuwanah Jesu Kristu an nangiyateh bahul ta'u ta
numbalin hi na'abbaktun mumpapto' i dita'un paddungnay kalnerona.
21 Ot hay dasal'u ya hanat hi Apu Dios di mangdat hi abalinan ta'un
mangat hinadan pohdonan aton ta'u. Ya hanat atona nadan umipa'amlong
i hiya an pohdonan aton i dita'u an gapu i Jesu Kristu an hiya nan
madayaw hi inggana. Amen.

Nan Dappuh Tuwen Tudo'

22 Hanat anusanyun i'iba an bahaon hituwen ho'dod an tudo''un da'yu
te pinhod'un mihamad di pangulugyu. 23 Ya pohdo' bon ipa'innila i
da'yu an nilubus hi baludan hi ibba ta'un hi Timothy. Ot agagga'e ya
umalihtu ya i'uyug'uh umaliya' hina. 24 Ot hanat ipa'innilayuh nadan
mangipangpangulu i da'yuhna an nomnomnomonmi dida ya an namin
ayun kimmulug i Apu Dios hina. Ya ta'on on nadan i'iba ta'un i Italy ya
alyonday nomnomnomon da'yu i dida.
25 Ot hanat minaynayun nan homo' Apu Dios i dita'un namin.

Nan Tudo'

James

Hay A'at Tuwen Liblu

Hay nangitudo' ituwen liblu ya hi James. Mu hinan Hebrew ya ma"id ha ngadan hi James te Jacobus di ngadanah nan hapit di i Akaya. Ya atbohdiy ngadanah nan Biblian di i Germany ya i Netherlands ya nadan udum an boble. Ya handi hi ad England ya impibalud nadan udum an patul ya ahawan di patul nadan tatagun nangibalin hinan Biblia hi English an umat i John Hus (1369-1415 A.D.) ya hi John Wycliffe (1320-1384 A.D.). Mu hi Wycliffe ya ammuna nan tungalna an pinu'ulanda te nate ot eda ka"utan di tungalnah nan nilubu'ana. Mu hidin hi James 1 di patul (1566-1625 A.D.) ya inyuldina an mahapul an mibalin nan Hapit Apu Dios hinan hapit an English ta an namin an Simba'an ya waday oha ni'mo hi Biblia. Ta hiyah diye nan wada nan Biblia an King James Version an nagibbuh hidin 1611 A.D. Mu hidin agge ni' nagibbuh an nibalin ya imbagan nan patul an hi James hinadan mangibalin an mabalin'e ya iniddumda nan ngadanah nan Biblia. Ta numanomnomda attog nadan mangibalin te ma"id ha ngadan an James hinan Biblia. Ya hay nipanomnom i dida ya hukkatanda nan ngadan an Jakobus hi James ta pangipatigodah punhanaandah nan patul te hiyay ud nomnom an mibalin nan Hapit Apu Dios hi English. Ta inatda an ta'on on ma"id ha ngadan hi James hinan Biblia.

---

1 [1] Hituwen tudo' ya nalpun ha"on an hi James an baal Apu Dios ya
nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Hay puntudo'a' ya da'yun namin an
mumpangulug i Kristu an niwakat hi abobboble. Hanat mapmaphod ayun namin.

Hay Iboddang Di Ligat Hi Pangulug

[2] Da'yun ibba' an kimmulug, ta'on on dakol di nat'onat'on hi punligatan
ta'u ya maphod on munhana ta'u damdama. [3] Te innila ta'u an gapuh
nadan punligatan ta'u ya mihamad di pangulug ta'u te abalinan ta'u mon
mangitpol hi ligat. [4] Ot mahapul an itpol ta'u nadan punligatan ta'u ta
wan mihamad an mihamad di pangulug ta'u ta nan pohdon Apu Dios di
pumbalinan ta'u an ma"id ha kulang di amaphod ta'u.

5 Mu wada'en da'yu ha aggena innilay madadawoh hi atona ya
maphod on idasalna ta idat Apu Dios di abalinanan mangipanuh hi
atona. Ot hi Apu Dios ya nundadaan an mangdat hinan ibaga ta'u ya
mun'am'amlong hi pumbagan ta'uh boddangna. 6 Mu gahin on hanan
mumbaga i Apu Dios ya patiyona an idat Apu Dios nan ibagana. Te nan
waday punduwaduwaana ya umat hinan dalluyun hinan baybay an
mumpinulluy hi pangat di dibdib. 7 Ot nan tagun dumuwaduwa ya ma"id
ha odamonah idat Apu Dios hinadan ibagana. 8 Ya hidiyen tagu ya ma"id
ha pot'onah atona te ma"id ha pot'onah unudona.

Hay Pun'amlongan Nadan Kimmulug I Apu Dios

9 Da'yun i'iba an nun'awotwot ya maphod on mun'am'amlong ayu te
gapuh kimmuluganyu ya nabaktuy niyatanyun Apu Dios. 10 Ya atbohdin
da'yun i'iba an kakadangyan an maphod on mun'am'amlong ayuh nan
eyu pumpada"ulan hitun luta an gapuh kimmuluganyu. Te nan a'at
di itaguwan hitun luta ya umat hinadan habhabung an adi madne on
nakling. 11 Te inumlot'e nan potang ya mun'alyoh nadan habhabung ta
mun'a'agah nadan habungna ta adi mo maphod di tigona. Ot athidiy
ma'at hinan tagu an mahiw hinadan kinadangyanah tun luta.

Hay Apatnaan Ya Hay Abaliyan

12 Hanan tagun hi Apu Dios di nanongnah unudona an ta'on on
mapalpaligat ya hiyay mipa'amlong. Te umannung an mi'tagu i Apu Dios
hi munnananong te hiyah diyey alyon Apu Dios hi lagbun midat hinadan
tatagun naminhod i hiya. 13 Ot hanat adiyu alyon di hi Apu Dios di nunha'ul
i da'yu ta hiya nan numbahul ayu. Te hi Apu Dios ya agge numbahul. Ot
adi mabalin hi ha'ulon da'yu i hiya ta atonyu nadan adina pohdon. 14 Te hay
lummuh e aha'ulan di tatagu ya gapuh nan nunhiglan naminhoddan mangat
hinadan adi maphod an nonomnomonda. 15 Ya hay pangatan hinan adi
maphod an ninomnom ya bahul. Ya hay pumbalinan nan e panginaynayunan
an pangatan i diyen bahul ya ate an hidiye nan ihi"anan i Apu Dios.
16 Ta hiya nan adiyu alyon an i'iba di hi Apu Dios di nunha'ul i da'yu. 17 Te
hi Apu Dios an wah ad abunyan di nalpuwan an namin nadan maphod an
wada i dita'u ya hiyay nunlumuh nadan dumilag hi ad lagud an bittuwon
ya algo ya bulan. Ya ta'on on wa'e on maluman di a'at dadiyen limmuna
mu hi Apu Dios ya adi maluman di a'atna. 18 Ya imbilang dita'un kimmulug
hi imbabalenah din namatiyan ta'uh nan nipto' an tudtuduna. Ta dita'uy
nabakbaktu hi an namin hinadan limmuna.

Mahapul An Unudon Ta'u Nadan Donglon Ta'un Tugun

19 Da'yun ibba' an kimmulug, hanat nomnomnomonyu ta mundadaan
ayun mangngol hinan hapit Apu Dios. Ya nomnomonyu on ahi ayu

humapit. Ya hanat adi hi kittang on bimmungot ayu 20 te ma"id ha
iboddang di bungot hinan e pangatan hinan pohdon Apu Dios. 21 Ot hiya
nan mahapul an aanonyun namin nadan adi maphod an punnomnomyu.
Ya idinongyu nadan adi maphod an ato'atonyu. Ya mahapul bon
mumpada"ul ayu ta nan tugun Apu Dios an pinatiyuy unudonyu ta way
atonyun mi'tagu i hiya. 22 Te hay adolyuy ilaylayahhanyu hi'on adiyu
unudon nan hapit Apu Dios an eyu donglodonglon. 23 Te nan tagun
mangmangngol hinan tugun Apu Dios mu adina unudon ya umat hinan
tagun e nundiggal ya tinigonan nagungal di ibu'na 24 mu aggena hinugud
ta on immaan hinan way diggal ya lininglingnay a'atna.

Athidiy a'at nan tagun mangngol hinan tugun Apu Dios ya adina
unudon. 25 Mu nan tagun nangngol hinan tugun Apu Dios ya inunudna
ta indinongnan mangat hinadan pumbahulan ya boddangan Apu Dios
hi an namin an at'attona ta adi umat hinan tagun adi mangunud hinan
tugun an dingngolna. 26 Ya nan tagun mangalih kimmulug i Apu Dios
mu adina ono'nongon di hapitona ya hay adolnay ilaylayahhana ya ma"id
ha hilbin diyen alyonay kimmulug. 27 Te hay abuluton Ama ta'un hi Apu
Dios hi nahamad di pangulugna an miyunnudan hinan pohdona ya
nadan nanginnilan mammo' hinadan nun'apuhig ya nadan nun'abalu ta
boddangana didah nadan punligatanda. Ya adida mi'mi'yat hinadan adi
maphod an ato'aton di tataguh tun luta.

Hay Maphod Hi Pangat Hinadan Kakadangyan Onu Nadan Nun'awotwot

2 1 Da'yun i'iba, hi'on nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu an na'abbaktuy
alyonyuh kinulugyu ya hanat numpapaddung di pangibilangyuh
kumpulnan tagu. 2 Te onha hinan a'am'amunganyun mundayaw i
Apu Dios ya alinah waha immali i ha kadangyan hi namalbalu ya
numbabalitu' ya indani bo ya immali ha nawotwot i ha nunlaglage 3 ya
undan agge nibahhoy pangatyu hi'on manu nan kadangyan te eyu ipabun
hinan maphod an ubunan ya na'e attog an nawotwot ya eyu impabun
hinan dotal onu pamaag ya impata'dogyuh nan dugu? 4 Adi mahan
maphod di pangatyu hi'on adi mumpapaddung di pangibilangyuh tatagu.

5 Da'yun i'iba, nomnomonyu tun ibaga'. Dakol nadan nun'awotwot an
kimmulug an pinilin Apu Dios an ibilangnah kakadangyan an gapuh
pangulugda. Ta ta'on on dida ya middumdah nan pun'ap'apuwana te
hidiyey imbaganah ma'at hinadan tatagun naminhod i hiya. 6 Mu tanganu
on athidiy pangatyuh nadan ma'ma"idan an adiyu ibilang dida? Undan
aggeyu innila an hanadan udum an kakadangyan di mamalpaligat i da'yu
ya hi kittang on e da'yu pun'idalom? 7 Ya nunhiglay pamihuldah nan
madayaw an Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

8 Ya ha ahan di nahamad an tugun an impitudo' Apu Dios hi unudon
ta'u ya alyonay, Mahapul an umat hi pamhodyuh adolyuy pamhodyuh

ibbayun tagu. 9 Te hi'on hanadan waday abalinanday pohpohdonyu
ya abuh ot numbahul ayu te aggeyu inunud nan tugun Apu Dios.
10 Te nan tagun mangalih un'unudona nan tugun Apu Dios mu waday
ohah imbahhona ya hiyah diye damdaman numbahul an nipaddung
hinan tagun aggena inunud an namin nadan tugun. 11 Ot ta'on hi agge
nunluktap ta inunudna nan tugun Apu Dios an alyonay adita umiluktap
muden pimmate ya hiyah diye damdaman numbahul te imbahhonay
ohan tugun Apu Dios.

12 Ot hay mahapul ya unudon ta'u nadan tuguna ya halipodpodon
ta'uy hapiton ta'u ya an namin di aton ta'u. Te nan tugun Apu Dios
ya bumoddang i dita'u ta adi ta'u aton nadan pumbahulan. Ot
nomnomnomon ta'u an hituwen tugun di mangipa'innila hi'on numbahul
ta'u onu agge ta'u. 13 Ot nan tagun ma"id ha homo'nah ibbana ya adi
hom'on damdaman Apu Dios hitun punhumalyaana. Mu nan tagun waday
homo'nah ibbanan tagu ya ma"id ha itakutnah tun panumalyaan Apu
Dios i hiya.

Hay Atigan Di E Kimmulugan Ya Nan Pangat

14 Da'yun i'iba, onha waha taguh alyonay kimmulug hinan Ap'apu ta'un
hi Jesu Kristu mu ma"id ha atiganah nan nitaguwana ya ma"id ha hilbin
di kimmulugana te adi umdah hidiyen pangalyanay hiya ya kimmulug hi
pangihwangan Apu Dios i hiya. 15 Te onha waha oha i da'yun kimmulug
ha maligatan hinadan mahapulna 16 ya imme'a ya alyom di, Adi'a
minomnoman ot hi Apu Dios di ukod an mangdat hinadan mahapulmu.
Yaden ma"id ha idatmuh nadan wadan he"a ya ma"id ha hilbin diyen
maphod an inalim. 17 Athidih nan pangulug an ma"id'e ha atiganah nan
nitaguwan ya ma"id ha hilbina.

18 Mu alina'eh waha mangalih, O mu agge numpapaddung di aton ta'un
mangunud i Apu Dios te mabalin an hay udum ya waday pangulugda.
Ya hay udum ya maphod di pangatda. Mu hay pambal'u i naen ibagada
ya mahapul an mun'unnud nan pangulug hinan pangat te hay atiganan
waday pangulug ya hanan maphod an pangat. 19 Ma"id ha mapto' ya wada
boy mangali hi immannung an waday pangulug'u te patiyo' an ohah
Apu Dios. Immannung an ohah Apu Dios mu ta'on on nadan dimunyu ya
nunhiglan munggagayonggongdah takutdan Apu Dios te patiyondan ohah
Apu Dios.

20 Ya hanadan paddungnay ma"id ha nomnomda ya gahin on waha
tigonda ta panginnilaanda an hanan pangulug an ma"id ha atiganah
nan pangat ya ma"id ha hilbina. 21 Handin hi apu ta'un hi Abraham
ya manu'eh imbilang Apu Dios hi nipto' di pangatna ya gapuh
nangunudanah nan imbagan Apu Dios an inyenah imbabalenan hi
Isaac i han billid ta enaot i'nong i Apu Dios. 22 Hidiyen inat Abraham

ya niyunnudan hinan pangulugna i Apu Dios. Ya hidiyen nangatanah
nan pohdon Apu Dios di nangipihamad hi pangulugna. 23 Ya hidiyey
nipa'annungan din impitudo' Apu Dios an alyonay, Hi Abraham ya
pinatinah Apu Dios ta hidiyey gapunah nangibilangan Apu Dios i
hiyah nipto' di pangatna. Ya hidiye boy gapunah pangalyan Apu Dios
hi gayyumnah Abraham. 24 Ta ma'awatan ta'u mohpe an hay gapunah
nangibilangan Apu Dios hi nipto' di pangat Abraham ya hidiyen
nangunudanah nan imbagan Apu Dios. Te adi umdah nan pangalyan hi
kimmulugta ya ma"id ha atiganah nan pangat.
25 Ya atbohdih din mi'ilala'i an hi Rahab an manu'eh imbilang
damdaman Apu Dios hi nipto' di pangatna ya hay namoddangana
i handidan tatagun Apu Dios an nahnag an e nunsi'im ya hay
nangitudduwanah pangi'wandan mumbangngad hinan nalpuwanda. 26 Ot
nan tagun alyonay kimmulug mu adina aton nan pohdon Apu Dios ya
nipaddung hinan nate an ma"id ha yahyahna.

Hay E Pangano'nongan Hi Hapiton

3 1 Da'yun i'iba, hanat adiyu gamgaman an muntudtudu te umman
wada'ey ibahhawanmin muntudtudu ya nunhiglay panumalyan
Apu Dios i da'mi mu hanadan itudtuduwanmi. 2 Immannung an
dita'un tatagu ya wa'e on nibahho ta'u an namamah nan hapiton ta'u
te na'alligat hi e pangano'nongan hi hapiton. Te onha abalinan ta'un
mangono'nong hi hapiton ta'u ya wa'ot an nipto' an namin di aton ta'u.
3 Ta hay nipaddungan di hapiton di to'o ta'un tatagu ya umat hinan
gumo' an mipakamel hi to'on nan kabayu an ta'on on kittakittang mu
hidiyey lummuh pangipluyan nan kabayuh nan pohdon nan nitakken[a]
pangipluyana. 4 Ya hay oha boh nipaddungan di to'o ta'u ya nan
kittang an gumo' hi uddun nan papol an ta'on hi kittakittang mu ongal
di abalinana. Te ipena nan papol hinan pinhod nan mummanehon
pangipluyan an ta'on on waday mabikah an puwo' hi damuwona. 5 Ya
umat boh nan apuy an ta'on on kittang ni' mu abalinanan pu'ulan nan
damunan billid. Te tun to'o ta'un tatagu ya ta'on on kittang mu ongal
di abalinan di hapitona 6 an nipaddung hinan apuy. Te hanan to'o an
alpuwan di adi maphod an hapiton ya abalinanan dadagon an namin di
nitaguwan ta'u. Ya hay nalpuwan datuwen adi maphod an hapiton ta'u ya
hi Satanas.
7 Wadaday tatagu an abalinandan ayumon di nat'onat'on an hamuti
ya animal an umat hinadan wah nan muyung ya hinadan baybay ta
itudtuduwanda dida. 8 Mu ma"id ha ohah tagu hi abalinanan itudduwan
di to'ona ta wan mipto' an namin di hapitona. Ta hiya nan wa'e on waday

---

[a] **3:3** Hay pangalin di udum hinan nitakke ya nihakay.

adi maphod an hapiton ta'u an ay guwade an pumate. 9 Ngalngalam ha
to'o ta'u an pundayaw ta'un Apu Dios ya indani bo on namihul ta'uh ibba
ta'un tatagu an limmun Apu Dios ta ay hi Apu Dios damdamay pinihul
ta'u. 10 Adi maphod hi pundayaw ta'uy to'o ta'u i Apu Dios ya indani bo on
namihul ta'uh ibba ta'un tatagu. Da'yun i'iba, hanat bokon athidiy pangat
ta'u.
11 Atbohdih nan obob an adi mabalin an nan ohan obob ya hidiy
alpuwan nan maphod an liting an inumon ya nan adi maphod di
tamtamnan liting. 12 Ya nan mumpait an liting ya adi mabalin an
hagubon ta inumon. Ta hiya nan maphod on hanadan maphod ya abuh di
hapiton ta'u ta adi ta'u udman hinadan adi maphod. Ya atbohdih nan fig
an adi mabalin hi bumungah olibo onu greyp ya bumunga hi fig.

Hay A'at Nan Immannung An Nanomnoman An Tagu

13 Hanan tagun immannung an nanomnoman ya matigoh nan pangatna
ya pumpada"ulana. 14 Mu adiyu alyon hi nanomnoman ayu hi'on
munhin'a'amoh ayu ya way oha i da'yu on ipapilitnay pohdona. 15 Bokon
athidiy alyon Apu Dios hi nanomnoman an tagu te nan athidin a'at ya
nalpuh nan dimunyu an hidiyey a'at di agge kimmulug. 16 Te hanadan
tatagun munhin'a'amoh ya way ohaon pohdonan hiya ahan di ma'unud ta
lo'tat ya mundudu'angda ya dakol moy adi maphod hi ma'at. 17 Hanadan
immannung an nanomnoman an tatagu an hi Apu Dios di nalpuwan
diyen punnomnomda ya mipatigo nan a'at Apu Dios hinan pangiye"eda.
Ta ongal di naminhoddah punhahayyupan di tatagu ya donglonday
ibagan di ibbada an adida ipapilit di pohdonda ya mumpada"ulda ya
ongal di homo'dah ibbada ya maphod di pumbalinan nadan atonda ya
immannung an numpapaddung di pangibilangdah ibbada. 18 Hanadan
tatagun mangat i danae ya diday umat hinan e muntanom an ayda
itanom nadan maphod an pi'hayyupandah ibbada. Ya hay ibungan
dadiyen atonda ya hanadan maphod an ma'ma'at.

Hay Bumahbah Hi Punhahayyupan

4 1 On innilayuy gumalat hi punhahannuwanyu? Umman hay
gumalat ya hanadan adi maphod an pohpohdonyu ta hiya datuwe
nadan miploh hi nomnomyu 2 an umat hinan waha pohdonyun alan
an wa'e ta adi ayu pa"ala on ammunadi on pumate ayu. Ya di'et adiyu
abalinan an alan nadan amohanyu ya hi kittang on mi'hannu ayu. Mu
manu'eh adiyu abalinan an alan nadan pohdonyu ya bokon hi Apu Dios
di pumbaganyu. 3 Ya ta'on boh on hiyay pangibaganyu ya adina idat te
adi maphod di ninomnomyuh pangiyatanyu an hanan pun'amlonganyu
ya abuh di nomnomnomonyu. 4 Tanganu on alyonyuy kimmulug ayu
ya hanadan pohpohdon di adolyuy ato'atonyu? Undan aggeyu innila an

hanan kimmulug an hay pangatna ya umat hi pangat di agge kimmulug ya mi'buhul i Apu Dios?

5 Nganney punnomnomyuh nan impitudo' Apu Dios an alyonay nunhiglay
hakit di nomnomna hi'on bokon hiya an nunlumun dita'uy un'unudon ta'u? 6 Mu
ta'on on athidi ya boddangan dita'u ta waday abalinan ta'un adi mangat hinadan
adi maphod an pohpohdon di adol ta'u. Te impitudo'na bon alyonay, Hanan
tagun mumbaktu ya hiyay aboholan Apu Dios. Mu nan tagun mumpada"ul te
innilanan ma'ahhapulnay boddang Apu Dios ya hiyay hom'on Apu Dios. 7 Ta
hiya nan mahapul an hi Apu Dios di un'unudon ta'u. Ya hanggaon ta'uh Satanas
ta wan taynan dita'un hiya.[b] 8 Ya mihaghaggon ta'u'e i Apu Dios ya atbohdin
mihaggon i dita'u. Mu da'yu'en mangmangngat hinadan pumbahulan ya gahin
on idinongyu nadan adi maphod an ato'atonyu. Ya da'yu'e an dumuwaduwa ya
mahapul an hi Apu Dios di pangiyohhaanyuh un'unudonyu. 9 Ta umukayungan
ayu ya kumga ayuh bainyuh nadan ina'inatyun pumbahulan. Ta wan hay
luwayuy mihukkat hi immanamlonganyun nangat hinadan adi maphod. 10 Ot
hanat mumpada"ul ayu i Apu Dios ta wan ipabaktu da'yu i hiya.

Hay Adi Pamihulan Hi Ibba

11 Da'yun i'iba, hanat adi ayu munhimpipihul te nan tagun pihulonay
ibbana ya nan hapit Apu Dios di pinihulna te alyonay mahapul an
mumpopohhodan ta'u. Te onha pihulon ta'uy ibba ta'u ya hidiyey atigana
an agge ta'u inunud nan tuguna. 12 Ya hay nalpuwan nan nahamad an
tugun ya hi Apu Dios. Ya hiyay munhumalyah tatagu te hiya ya abuh di
waday abalinanan manadag onu managuh tagu. Ta hiya nan hanat adi
namaaggon alyon ta'uh numbahul di ohan tagu.

Hay Pangiyukodan I Apu Dios Hinadan Aton

13 Ya wada'e i da'yu ha nunnomnom an mumbaat ta e mungkumilhu ta lo'tat
ya waday pihhuna ta umudu'dul di nitaguwana ya hanat nomnomnomonyuh
tuwen ibaga'. 14 Dita'u ya agge ta'u innilay ma'at hi bigat hinan nitaguwan ta'u.
Te hantun nitaguwan ta'u'e ya umat hinan bugut an wadan matigo mu indani
ya na'ibagan nama"id. 15 Ta hiya nan hay maphod ya nomnomnomon ta'u an
gahin di abuluton Apu Dios nan ninomnom ta'u ya ahi mabalin an ma'at. 16 Te
adi ta'u'e idinol i Apu Dios ya mumbahul ta'u te hay adol ta'uy impabaktu ta'u.

17 Ot nomnomnomonyu an nan tagun innilanay nipto' mu adina unudon
ya numbahul.

Hay Tugun Apu Dios Hi A'at di Kinadangyan

5 1 Da'yun i'iba an mahiw hi ikadangyana ya hanat nomnomnomonyu
an udum hi algo ya umukayungan ayu ya lumuwa ayuh nan

---

[b] **4:7** Epesus 6:11

pundusan Apu Dios i da'yu. 2 Ta hanadan nun'abalol an wadan da'yu ya
lo'tat ya mun'apa"ihda. 3 Ya ta'on on hanadan balitu'yu ya silberyu ya
lumatida. Te alyonyu eh'ay waday inamungyuh ikadangyanyu mu onnot
on hidiyey lummuh ahumalyaanyu ta mipiye ayuh nan munnananong an
apuy. 4 Te hi Apu Dios ya innilanan danaen ingkadangyanyu ya nadan
bino'lan nadan nuntamuwonyuh nadan puntanomanyun aggeyu indat. Ta
hiya nan numpahpahmo'dah nan ongal di abalinanan Dios ta dingngol
Apu Dios hidiyen pumpahmo'andan hiya. 5 Ot ta'on on umanam'amlong
ayuh ad uwani te pinumhod di nitaguwanyu ta wadan namin di
mahapulyu mu udum hi algo ya madusa ayu ta umat ayuh nan timmaban
kalnero an mapaltih nan nagtud an apaltiyana. 6 Ya wadaday tatagun
ma"id ha bahulda on eyu indalom dida ta nipapateda an gapu attog ta
ma"id ha abalinanda an mi'hangga i da'yu.

Hay Abalinan Nan Nahamad An Pangulug

7 Hanat anusan ta'un i'ibay ligat ta ingganah pumbangngadan nan
Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Itigo ta'uh nan pangat di muntanom
an anusanan hadhaddon di umudanana ta way atonan muntanom.
Ya intanomna'e ya hihinnodna boy a'apitan diyen intanomna. 8 Ot
maphod on athidiy aton ta'un manmannod hi e pumbangngadan nan
Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Ta inaynayun ta'un mangun'unud i hiya te
agagga moy pumbangngadana. 9 Ot hanat adi ta'u munhimpapabahul
an i'iba ta adi dita'u dusaon i Apu Dios te nundadaan mon umali nan
munhumalya i dita'un namin. 10 Ya nomnomnomon ta'u handidan
propeta an nangipa'innilah nan pohdon Apu Dios hi ipa'innilada an
nunhiglay nunholholtapanda mu inanu'anusanda. Ot maphodot on diday
pangiyunudan ta'u ta anusan ta'u nadan punligatan ta'u. 11 Dadiyen
propeta ya innila ta'un mun'am'amlongdah ad uwani te inanusanda
nadan ligat an hinolholtapda. Hi Job di ohan athidiy inatna te ta'on on
nunhiglay ena nunligatan ya aggena inwalong di pangulugna. Ta immudi
ya himmo' Apu Dios ot boddangana te athidi tuwaliy a'atna an ongal di
homo'na.

12 Ya ha ahan di mahapul hi aton ta'un da'yun i'iba ya kumpulnan alyon
ta'u ya adi ta'u isapata i Apu Dios onu hi kumpulna. Ta hanan owan ta'u
ya ipa'annung ta'u ya alyon ta'u'eh adi ya adi ta'u aton ta wan adi dita'u
dusaon i Apu Dios.

13 Wada'en da'yu ha maligligatan ya mahapul an mundasal i Apu Dios.
Ya nan udum an mun'am'amlong i da'yu ya maphod di ikankantayuy
pun'amlonganyu i Apu Dios ta hidiyey pundayawyun hiya. 14 Ya wada'ey
mundogoh ya maphod ona ipa'ayag nadan mangipangpanguluh nadan
kimmulug ta ma'amungdah balen nan mundogoh ya linanahanday adolna
ya indasalanda an mumbagadah boddang nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu

ta wan pumhod. 15 Ot gapuh pangulugyu i Apu Dios hinan pundasalanyu
ya umannung an pumhod nan mundogoh. Ya onha waday numbahulan
diyen mundogoh ot ta'on on hidiyen bahulna ya mapakawan.
16 Ya wada'ey numbahulanyuh nadan ibbayu ya mahapul an ibagayu an
nibahho ayu ta pakawanon da'yu ya ahi ayu munhindadasal ta ma'aan
di dogohyu. Te ongal di abalinan nan dasal nan tagun immannung di
pangulugnan Apu Dios. 17 Umat i din propeta an hi Elijah an hiya ya
tagu an umat i dita'u. Mu inhamadnan nangidasal i Apu Dios ta wan
adi um'umuddan. Ya nipa'annung ta agge im'immuddan hi tuluy tawon
ya han onom di bulan. 18 Ot ahina bo ibaga ta umudan. Ya immudan ta
timmaguda mohpe nadan nun'itanom.
19 Da'yun i'iban kimmulug, alina'eh waha ohan da'yu hi nangiwalong
hi pangulugna mu immey oha i da'yu ta ena binoddangan ta
imbangngadnay pangulugna i Apu Dios 20 ya immannung an hiyay
nangipagol hi e'ot ihi"anan diyen tagu i Apu Dios. Ya gapu bo i diyen
inatna ya an namin nan numbahulan diyen tagu ya mapakawan.

Nan Namangulun Tudo' Peter

(1 Peter)

1 1 Hituwen tudo' ya nalpu i ha"on an hi Peter an ohah nadan apostoles
Jesu Kristu an hinnagnan e mangipa'innilah nan a'atna.
Hituwey tudo"un da'yun pinto' Apu Dios hi tataguna an ni'ibobleh nadan
bobleh ad Pontus ya hi ad Galasya ya hi ad Kapadosia ya hi ad Bitinia ya hi
ad Asia. 2 Hidin hopapna ya ninomnom tuwalin Ama ta'un hi Apu Dios an
dita'uy pumbalinon nan Espiritunah tataguna an mangun'unud i Jesu Kristu
an gapuh nangiyatayanah bahul ta'u ta wan mapakawan di bahul ta'u.
Hanat nanongnan malinggop ayun namin ya minaynayun nan homo'
Apu Dios i da'yu.

Hay Adi Punduwaduwaan Hinan Kinulug

3 Madayaw hi Apu Dios an hi Aman nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu
te hiya ya ongal di homo'nan dita'u ta waday balun itaguwan ta'u an
gapuh nummahuwanan Jesu Kristu hidin natayana. Ta hiya nan hanat
hay gamgaman ta'u ya nan e ta'u pi'taguwan i hiyah pidwana. 4 Te waday
indadaan Apu Dios hi ad abunyan an adi maluman di aphodna te adi
madadag ya adi mapogpog. 5 Ya gapuh pangulug ta'uh nan abalinan Apu
Dios ya ipapto' dita'u ta ingganah datngan ta'uh diyen indadaana an e
ta'u pi'taguwan i hiyah pidwana. 6 Ot hiya nan maphod on hituwen e
ta'u pi'taguwan hi munnananong di mangipa'amlong i dita'u hi ad uwani
an ta'on on athitun dakol di nat'onat'on an ligat hi holholtapon ta'u. 7 Te
datuwen punligatan ta'uy atigana hi'on immannung nan pangulug ta'u.
Te ta'on on nan balitu' an mabalin an madadag ya gahin onda ilutu ya ahi
mamahmah an balitu'. Ot namama moh nan pangulug ta'u an na'ballol
mu hay balitu'. Ot nahamad'ey pangulug ta'u ya nahamad boy e ta'u
ipabaktuwan hitun pumbangngadan Jesu Kristu.
8 Ya ta'on on aggeyu tinigoh Jesus ya pohpohdonyu ya ongal di
dinolyun hiya. Ta mipatigo nan amlongyu an ma"id ha nipaddungana

hinadan pun'amlongan di tataguh tun luta. 9 Ya manu'eh athidi ya waday
pi'taguwan ta'uh munnananong an hiyah diyey gapunah nangulugan ta'u.
10 Hituwen e ta'u pi'taguwan i Jesus ya nadan propeta an nangipa'innilan
dita'uh nan a'at di homo' Apu Dios ya iniphoddan inada'adal di a'atna
11 te pinhoddan innilaon hi'on anuud di a'atana ya nganney atonan ma'at.
Te impa'innilan nan Espiritun Kristu i dida an hiya ya mapalpaligat ya
ahi bo mipatigo nan anabaktuna. 12 Ya nipa'innila bon dida an bokon
diday ipa'annungan nadan imbagada te dita'uy ipa'annungana. Ya hiya
tuwali boy impituddun nan Espiritun Apu Dios an hinnagnan nalpuh ad
abunyan hinadan nuntuddun da'yuh nan iphodan ta'un inat Jesu Kristu.
Ya ta'on on nadan anghel ya ongal di naminhoddan manginnilah a'at
diyen ma'at.

Hay E Ta'u Pangiyunnudan Hinan A'at Jesu Kristu

13 Ot mahapul an ihamad ta'uy pangun'unud ta'un Jesu Kristu ta wan
halipodpodon ta'uy pangat ta'u ta ha ahan di gagamgaman ta'u ya nan
mapmaphod an aton Apu Dios i dita'uh tun pumbangngadan Jesu Kristu.
14 Ya gapu ta imbabale dita'u mon Apu Dios ya mahapul an hanadan
pohdonay un'unudon ta'u ta adi ta'u bangngadon hanadan adi maphod an
impa'ingha ta'uh din agge ta'u ni' nanginnilaan i hiya. 15 Te hi Apu Dios
an nangibilang i dita'uh imbabalena ya nahamad di a'atna ot maphod on
hiyay inghon ta'u. 16 Te impitudo'na an alyonay, Inghona' an Dios te ha"on
ya nahamad di a'at'u.[a]

17 Nomnomnomon ta'u an hi Apu Dios an alyon ta'uh hi Ama ta'u hinan
pundasalan ta'u ya numpapaddung di punhumalyanan namin hi tagu an
miyunnudan hinadan ina'inat ta'u. Ta hiya nan ad uwanin atagu ta'uh tun
luta ya mahapul an waday takut ta'un mangat hinadan adina pohdon.
18 Ya innila ta'u an bokon nadan ma'umah an umat hi pihhu onu balitu'
di nibayad hinadan bahul ta'u an binoltan ta'u i handidan a'ammod ta'u
19 te hay namayad Jesu Kristu ya nan na'ballol an dalanah din natayana.
Te hiya ya umat hinan napilin kalnero an ma"id ha ganit di adolna an
uggan i'nong handidan a'ammod ta'u. Athidiy a'at Kristu te hiya ya ma"id
ha bahulna.

20 Hidin agge ni' nunlumuwan Apu Dios hitun luta ya hi Kristu tuwaliy
ninomnomnah mangiyateh bahul ta'u. Mu aggena ni' impa'annung ta
ingganah ad uwani teen mun'adatngan di e apogpogan tun luta. 21 Ta
gapuh nan inat Kristu ya waday dinol ta'u i Apu Dios an nummahun Kristu
hidin natayana ot mumbangngad hi ad abunyan ta hiyay na'abbaktu.
Ta hiya nan dita'uh ad uwani ya hanat hi Apu Dios di kulugon ta'u ya
pundinolan ta'uh nan e ta'u pi'taguwan hi munnananong. 22 Ot gapuh

---

[a] **1:16** Lebitikus 11:44-45; 19:2; 20:7

pangun'unudan ta'uh nan tugun Apu Dios ya nipaphod di punnomnom
ta'u ya pangat ta'u ya nahamad di pamhod ta'uh ibba ta'un mumpangulug
i Kristu. Ot hanat minaynayun hidiyen pamhod ta'u. 23 Te hidin kinulug
ta'u nan hapit Apu Dios ya paddungnay nipidwa ta'un niyayyam an
hay nangimbabalen dita'u ya nan munnananong an Dios. Ot hanan adi
maluman an hapitnan kinulug ta'u di panginnilaan ta'uh nadan a'at di e
ta'u pi'taguwan. 24 Te impitudo' Apu Dios an alyonay, An namin di tagu ya
umatdah nan holo'. Ya nan amaphodda ya umat hi amaphod di habhabung.
Te nan holo' ya makling. Ya hanada'en habhabung ya malyohda ya
nagahda. 25 Mu nan hapit Apu Dios ya munnananong di niyatana.[b]

2 1 Mahapul an idinongyun namin nadan adi maphod an impa'inghayu
an umat hi layah ya akih ya ha'ul ya nan e panumtumbu'an hi ibba
ya hanan pangipatigan hi maphod hi ibba ya dee mannot an nat'on di
wah nomnom. 2 Ta hay eyu ot pun'adalan hinadan hapit Apu Dios di
popohdonyu ta umat ayuh nan golgollang an hay ena uminuman hi gatas
di nomnomnomona ya abuh. Te gahin onyu atonhidi ya ahi mihamad di
pangulugyu. 3 Athidiy atonyu ot nali'nayu moy amaphod Apu Dios.

Hanan Batu An Agge Pinhod Di Tatagu

4 Hanat hi Jesu Kristu an alpuwan di munnananong an itaguwan di
nanongnah pundinolan ta'u. Te hiya ya nipaddung hinan batu an agge
pinhod nadan tatagun mangapyah bale mu aggeda innilan hidiyey
pinto' Apu Dios hi na'hamad an pangipabunan hi bale. 5 Ot dita'u'en
waday balun itaguwana ya mipaddung ta'uh batu an mi'apyah nan
balen Apu Dios. Ya dita'u boy pinto'nah padi an mangidawat hinadan
mi'nong an umipa'amlong i hiya an gapuh nangabulutan ta'un Jesu
Kristu. 6 Ot athinay a'atna te impitudo' tuwalin Apu Dios an alyonay,
Nomnomnomonyu an iha"ad'u hi ad Zion nan pinto"u an nipaddung hi
batu an nahamad hi ipabunan di bale. Ta nan tagun mundinol i hiya ya
adi muntutuyu hi ena nangiyukodan hi nitaguwanan hiya.

7 Ta hiya nan dita'un kimmulug i hiya ya ongal di niyatanan dita'u mu
nadan agge kimmulug. Te diday nipa'annungan nan impitudo' Apu Dios
an alyonay, Hanan batu an agge pinhod nadan mangapyah balen usalon
ya onnot on hidiye otahan nan nahamad hi pangipabunan hi bale.[c]

8 Ya impitudo'na bon alyonay, Hituwen batuy ihali'dudan di tatagu
ya hiya boy mipaddung hinan doplah an agahanda. Ot manu'eh
mihali'dudda ya hidiyey nadadawoh hi ma'at i dida te aggeda inunud nan
hapit Apu Dios.

9 Mu dita'un mumpangulug ya pinto' dita'un Apu Dios hi tataguna ya
padina an puntamuwona ya paddungnay oha ta'un bimmoble. Ta wan

---

[b] **1:25** Isaiah 40:6-8 [c] **2:7** Psalm 118:22

dita'uy e mangipa'innilah nan inatnan iphodan ta'u. Te hidin hopapna ya paddungnay wa ta'uh nan munhihillong mu ad uwani ya mapmaphod ta pinatalan dita'un Apu Dios. 10 Te handi ya ma"id ha niyatan ta'u i hiya ta hiya nan agge ta'u innilay a'at di homo'na. Mu ten ad uwanin wada moy niyatan ta'un hiya ya lini'na ta'u mohpey a'at di homo'na.

Hay Mahapul Hi Aton Ta'u An Kimmulug

11 Nomnomnomonyun i'iba an dita'u ya ay ta'u nundagguh hitun luta ya abuh te hay immannung hi e ta'u pi'hituwan ya hi ad abunyan. Ot hanat bokon hanadan adi maphod an pohpohdon di adol ta'uy at'atton ta'u te dadiyey manadag hi pangulug ta'u. 12 Ot hanat hay maphod di ipatigo ta'uh nadan agge kimmulug i Apu Dios. Ta ta'on on nunhiglay pamihuldan dita'u mu tigonda'en nanongnan maphod di pangat ta'u ya lo'tat ya abulutondah Apu Dios ta wan middumdan dita'un mundayaw i Jesu Kristu hitun pumbangngadana.

Hay Maphod Ya Na'na'unnud Ta'u

(Epesus 6:5-8; Kolosi 3:22-25)

13 Ot gapuh pamhod ta'uh nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya maphod on un'unudon ta'un namin nadan munggubilnun dita'u an umat hinan patul 14 ya nadan ap'apu an pinilinan munhumalyah nadan numbahul ya mangibagah maphod hinadan tatagun mangat hi nipto'. 15 Te hay pohdon Apu Dios ya hanadan maphod di aton ta'u ta wan lo'tat ya duminong nadan paddungnay ma"id ha nomnomdan e manumtumbu' i dita'uh agge immannung. 16 Manu te libli ta'un mangat hi pohdon ta'un aton mu hanat bokon hidiyey pangigadulan ta'un mangat hi kumpulna an ta'on on adi maphod. Te hay maphod ya pumbalinon ta'uy adol ta'uh baal Apu Dios. 17 Ta lispituwon ta'uy ibba ta'un tagu ya ipatigo ta'uy pamhod ta'uh nadan ibba ta'un kimmulug i Kristu. Ya hanat waday takut ta'un mangat hinadan adi pohdon Apu Dios. Ya mumpada"ul ta'uh nan ap'apu ta'u an munggubilnu i dita'u.

18 Ya da'yu'en himbut ya mahapul an na'na'unnud ayuh nadan ud himbut i da'yu ta mumpada"ul ayun dida an ta'on on nadan mabungot ta bokon ammuna nadan ma'ule onu nadan maphod di pangatnan da'yuy pangipatiganyuh maphod. 19 Te nan tagun mangun'unud hi hapit Apu Dios an anusanay pamalpaligat di tatagun hiya an ta'on on ma"id ha gapuna ya hiyay ipa'amlong Apu Dios. 20 Mu on'e tuwali gapuh bahul ta'uy pamalpaligatandan dita'u ya ma"id ha gungguna ta'u. Mu ipa'amlong dita'u i Apu Dios hi'on itpol ta'uy pamalpaligatdan dita'u an gapuh pangatan ta'uh maphod.

21 Te hay pohdon Apu Dios hi aton ta'u ya itpol ta'u nadan punligatan ta'uh ad uwani. Te innila ta'u an hi Jesu Kristu ya nunhiglay

namalpaligatdan hiya an gapu i dita'un namin. Ot hanat hiyay
pangiyunnudan ta'u. 22 Hiya ya ma"id ha ohah numbahulana ya ma"id ha
hinapitnah layah. 23 Te hi Jesu Kristu ya ta'on on nunhiglay nama'baindan
hiya ya ma"id ha nibahhoh nambalna. Ya atbohdih namalpaligatandan
hiya an aggena imballoh mu ona inyukod i Apu Dios te hiya ya nipto' di
punhumalyana an ma"id ha pangipangngelana. 24 Ta initpolnan namin
danae ta inggana ot iyatenay bahul ta'uh nan krus ta waday abalinan
ta'un mangidinong hinadan pumbahulan ta hanadan pohdon Apu Dios di
un'unudon ta'u. Ya gapuh nadan hugatna ya nipaphod ta'u.
25 Handi ya umat ta'uh nan natala' an kalnero. Mu ad uwani ya
nihayyup ta'u moh nan paddungnay mumpastol an hi Jesu Kristu ta hiyay
mangipappapto' i dita'u.

Hay Atigan Nan Immannung An Pangulug
(Epesus 5:22; Kolosi 3:18)

3 1 Da'yu'en nun'alahin an binabai ya maphod on ayu mumpada"ul
hinan ahawayu. Te onha wadan da'yu ha agge kimmulug di
ahawana ot ta'on on adiyu lutikan i dida ot lo'tat ya iyunnudandan da'yu
ta kumulugda an gapuh nan tigondan maphod an pangatyu 2 te tigonda
an nipto' nan atonyun mangun'unud i Apu Dios. 3 Ya tigonyu bo ta adi
nunhiglay pangipaphodyuh adolyu an umat hi pangipaphodanyuh ibu'yu
ya hay pumbanggolanyuh nadan nun'abalol an umat hi balitu' ya hay
punlubunganyuh nadan nun'anginan lubung te bokon danaey atigan di
amaphodyu. 4 Te hay atigana ya nan maphod an pangatyu an umat hinan
adi maluman an uleyu ya pumpada"ulanyu te danaey waday niyatanan
Apu Dios. 5 Te athinay inat handidan binabaih din nadne an nundinol i
Apu Dios an numpada"uldah nadan ahawada. Ta hidiyey nibilangandah
maphod an binabai. 6 Umat i Sarah an inun'unudnah ahawanan hi
Abraham an imbilangnah ap'apuna. Ot mibilang ayuh imbabalena hi'on
maphod di pangatyu ya ma"id ha nganneh diyeh takutanyu.
7 Ya da'yu'e damdaman linala'in nun'alahin ya mahapul an ipapto'yu
nadan ahawayu te nakapuyda mu da'yu. Ya maphod di ulayanyu dida
ta ma"id ha manandih dasalyu te innilayu an numpaddung di ulen Apu
Dios i da'yun himbale te ta'on on dida ya mi'tagudah munnananong i Apu
Dios.

Hay Pumpada"ulan Ta'u An Ta'on On Mapalpaligat Ta'u

8 Ot hay ibaga' i da'yun i'iban mumpangulug ya maphod on
mun'u'unnudan ayu ya munhimboboddang ayu ya mumpopohhodan ayu
ya hom'onyuy ibbayu ya mumpada"ul ayu. 9 Ya alina'eh waha adi maphod
hi inat di ibbayun da'yu onu waday adi maphod hi hinapitdan da'yu ya
adiyu iballoh mu atonyuot di maphod i dida. Ta umat hidin imbagan

Apu Dios hi namto'anan dita'u an alyonay wagahan dita'u. Ta hiya
nan mahapul an ipatigo ta'uy maphod hi ibba ta'u. 10 Te hay impitudo'
Apu Dios ya alyonay, Nan tagun pohdonan maphod di itaguwana ya
mahapul an ma"id ha hapitonah adi maphod onu layah. 11 Ya mahapul
an idinongnan mangat hinadan adi maphod ta hanadan maphod di
atona. Ya hanat maphod di pi'hayyupanah ibbanan tagu. 12 Te ha"on an
Dios ya ipappapto"u nadan tatagun maphod di pangatda ya nundadaana'
an mangngol hi dasalda. Mu hanada'en adi maphod di pangatda ya
nunhiglay bungot'un dida.[d]

13 Onha hanadan maphod di popohdonyun aton ot ma"id ha taguh
attaonan mangat hi adi maphod i da'yu. 14 Mu ta'on'eh on maphod
di pangatyu ya apyanan paligaton da'yu ya mabalin damdama an
mun'am'amlong ayu. Ya hanat adi ayu minomnoman ya adi ayu tumakut.
15 Mu onyuot nomnomon an hi Jesu Kristu di nahamad hi un'unudonyu
te hiyay Ap'apu ta'u. Ya mahapul bon nanongnan nidadaan di pambal
ta'u hi'on mahmahandan dita'u di gapunah e ta'u pundinolan i Apu
Dios. Ya pa'ulayon ta'un mambal ta ipatigo ta'uy pumpada"ulan ta'un
dida. 16 Ya ipatigo ta'uy ule ya lispitu ta'un dida ta lo'tat ya bumaindan
e mamihupihul i dita'u an gapuh e ta'u kimmulugan i Jesu Kristu. 17 Te
udu'dulnah on paligaton dita'u an gapuh pangatan ta'uh maphod hi'on
hidiyey pohdon Apu Dios mu ta adi gapu i ha adi maphod hi inat ta'u.
18 Te hi Jesu Kristu ya ta'on on ma"id ha bahulna ya nipapate an gapuh
bahul ta'un tatagu ta way aton ta'un mihayyup i Apu Dios. Ya hidiyen
nangiyatayanah bahul ta'u ya namingpinghan ya abuh an adi mabalin hi
mipidwa. Ya manu te pinateday adolna mu timmagu te nan linnawana
ya agge ni'yate. 19 Ta hidiyen linnawanay immeh nan nibaludan nadan
linnawan handidan numpun'ate ta ena intudtuduwan dida 20 an dadiye
nadan linnawan handidan agge nangulug i Apu Dios hidin atagun Noah.
Te hidin ataguda ya inan'anusan Apu Dios an hihinnod di eda kumulugan
i hiya mu hidin nagibbuh nan papol ya ammunada han walun tatagun
kimmulug i hiya an hinunggop hinan papol ta diday nihwang i diyen
nalbongan tun luta.

21 Ta hay nipaddung i diyen liting ya nan e ta'u pumpabonyagan ta wan
mipatigon mihwang ta'uh nan pundusan Apu Dios ta mi'tagu ta'un Jesu
Kristu an gapuh namahuwana. Te nan pumpabonyagan ya bokon hay
a'ulahan di dikan di adol ta'uy ipa'innilana te on hay e ta'u pangunudan i
Apu Dios an namakawan hi bahul ta'u. 22 Ta ad uwani ya numbangngad
hi Jesu Kristu hi ad abunyan hi awadan Apu Dios ta hiyay na'abbaktun
mun'ap'apu. Ta ta'on on nadan anghel ya an namin nadan wahdin waday
abalinanda ya hiyay mun'ap'apu i dida.

---

[d] **3:12** Psalm 34:12-16

Hay E Ta'u Pangitpolan Hi Ligat

4 1 Innila ta'u an hi Jesu Kristu ya inanusanay ligat ya nadan
nunholholtapanah din awadanah tun luta. Ot ta'on on dita'u ya
maphod on mundadaan ta'un mangitpol hinadan punligatan ta'u an
umat hinan inat Kristu. Te nan tagun mangitpol hinadan punligatana ya
abalinana mon mangidinong hinadan pumbahulan. 2 Ot ad uwanin atagu
ta'uh tun luta ya hanat hanadan pohdon Apu Dios di aton ta'u ta bokon
hanadan pohpohdon di adol ta'uy aton ta'u. 3 Te impahda ta'un ina'inat
nadan adi maphod hidin agge ta'u ni' kimmulugan an dadiye nadan
pohpohdon nadan agge kimmulug i Apu Dios an aton an umat hinan
nagaga"ihon pohpohdon di adol ya hanan ma'anamu"amungta on inagan
hi inum on inat nadan ababain. Ya hay nunhiglan umipabungot i Apu
Dios ya nan e pundinolan hi udum an dios an umat hi bulul. 4 Ta hiya nan
ad uwani ya masda'aw dadiyen agge kimmulug hinan adiyu pi'pi'yatan
hinadan adi maphod an at'attonda ta on da'yu mo ngihngihilan i dida.
5 Mu udum hi algo ya humalyaon Apu Dios didah nadan ina'inatdan
adi maphod. Te hi Apu Dios ya nundadaan an munhumalyah atagutagu
an ta'on on handidan numpun'ate. 6 Ta hiyah naey gapuna an ta'on on
hanadan numpun'ate ya nipa'innilan diday a'at Jesu Kristu. Ta ta'on
hi'on natey adolda te hiyah diyey ma'at hi an namin hi tagu mu ta wan
mi'taguda i Apu Dios hi pidwana.

Hay E Pangatan Hinan Niyukod I Dita
(1 Kulintu 12:4-11)

7 Tuwe mon madatngan di apogpogan di an namin an wahtun luta. Ot
hiya nan mahapul an nomnomnomon ta'uy aton ta'u ta adi ta'u palpaliwan
ta ma"id ha manandih nan pundasalan ta'u. 8 Ya ha ahan di mamanguluh
nomnomnomon ta'u ya hay e ta'u pangipatigan hinan ongal an pamhod
ta'uh nadan ibba ta'un kimmulug. Te wada'ey pamhod ta'un dida ya abalinan
ta'un pakawanon an namin nadan numbahulanda i dita'u. 9 Ya wadada'ey
ibba ta'un kimmulug hi himmawwang hi nunhituwan ta'u ya hanat
mun'am'amlong ta'un mangapnga i dida. 10 Te hiyah naey nangdatan Apu
Dios hi abalinan di hinohhan dita'u ta way aton ta'un munhimboboddang.

Ta maphod di pangiyatan ta'uh nan inyukodnan dita'u an ta'on on agge
numpappadung. Te nat'onat'on di abalinan ta'uh indat Apu Dios.

11 Ot hanan nidattan hi abalinana an muntuddu ya mahapul an
nan hapit Apu Dios di itudtuduna. Ya nan nidattan hi abalinana an
bumoddang hi ibbana ya mahapul an hidiyey ihamadnan aton. Ta wan
an namin di aton ta'u an gapuh boddang Jesu Kristu i dita'u ya hi Apu
Dios di mipabaktu. Te hiya ya ammunay madayaw hi inggana te ma"id ha
nipaddungan di abalinana. Amen.

Hay Punligatan Nadan Mumpangulug

12 Da'yun i'iba, hanat adi ayu masda'aw hi'on dakol di ligat hi
holholtaponyu. Te danaey apatnaan di pangulug ta'u. 13 Ot hanat
mun'am'amlong ta'u an ta'on on munholholtap ta'uh nadan dakol an
punligatan ta'u an gapuh pangun'unudan ta'un Jesu Kristu ta ay ta'u
ni'ligat hidin nunligatana ta wan udum hi algo ya mi'yam'amlong ta'uh
tun ipatigan di anabaktuna. 14 Ya mipa'amlong ta'u bo hi'on nan e ta'u
pangun'unudan i Jesu Kristu di lummuh pamihulan di tatagun dita'u. Te
hidiyey atigana an immannung an wadan dita'u nan Espiritun Apu Dios
an bumoddang i dita'u. 15 Mu hahalipodpodon ta'u ta wan ma''id i dita'u
ha mapaligat an gapu i ha adi maphod hi inatna an umat hi pimmate onu
nangako onu nadan udum an pumbahulan an umat hi e pi'bibiyangan
hi nitaguwan di udum. 16 Mu wa'et gapuh pangun'unudan ta'u i Jesu
Kristu di pamalpaligatandan dita'u ya adi ta'u bumain. Mu onnot on
munhana ta'u i Apu Dios an gapuh nidduman ta'u i Kristu. 17 Te datuwen
punholholtapan ta'uy atigana an nihipun di punhumalyaan Apu Dios hi
tatagu an hay pamanguluwona ya dita'un kimmulug i hiya. Ot athidi'ey
ma'at i dita'un i'imbabalena ya namama moh nadan tatagun adi mamatih
nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. 18 Te impitudo' Apu Dios an alyonay,
Ta'on on nan nipto' di pangatnan tagu ya naligat hi ena pi'taguwan i Apu
Dios. Ot namama mo ahan hinan tagun adi maphod di pangatna.[e]
19 Ot hiya nan hanat hi Apu Dios an nunlumu i dita'uy pundinolan ta'u
hi pangatan ta'uh maphod. Ot ta'on on ta'u mapalpaligat hi'on hidiyey
inyabulutna hi ma'at i dita'u.

Hay Pangipapto'an Hinadan Tatagun Apu Dios
(James 3:1)

5 1 Da'yu an mangipangpanguluh nadan ibba ta'u an mumpangulug
ya wada bo han itugun'un da'yu. Te ha''on di oha an nanigoh
nan nunholholtapan Kristu ya ha''on boy oha an umat i da'yu an
mangipangpanguluh kimmulug. Ya madinola' an hitun pumbangngadan
Kristu hitun ipatigan di anabaktuna ya middum ta'un hiya an mipabaktu.
2 Ta hay itugun'u i da'yun mangipangpanguluh nadan kimmulug ya
hanat ipappapto'yu nadan kimmulug i Apu Dios te dida nadan umat hi
kalnerona an ipipapto'na i dita'u. Ya maphod on waday amlong ta'un
mumpapto' i dida an gapuh naminhodan ta'un bumoddang i didah
nan eda pangun'unudan i Apu Dios. Ya hanat bokon hay bo'laon ta'uy
nonomnomon ta'u mu hay e ta'u ot pangatan hinan pohdon Apu Dios
di nomnomon ta'u. 3 Ya hay aton ta'un mangipangpangulun dida ya

---

[e] **4:18** Proberbs 11:31

adi gahin on nan pohdon ta'uy ma'unud. Mu hay maphod ya hanat
dita'uy pangiyunnudandah nan maphod an pangat. 4 Ta wan hitun
pumbangngadan nan na'abbaktun mumpapto' hi tatagu ya idatnan
dita'u nan gungguna ta'u an nan e ta'u idduman i hiya an mipabaktu hi
ingga'inggana.
5 Ya hay itugun'u damdaman da'yun mumpangpangngilog ya hanat
unudonyu nadan minamakilog. Ya maphod on way ohaon mumpada"ul.
Te hi Apu Dios ya alyonay, Ha"on ya nunhiglay agge' naminhodan
hinadan tatagun mumbaktu. Mu ongal di boddang'uh nadan tatagu an
nanongnan mumpada"ul.
6 Ta hiya nan maphod on ta'u mumpada"ul hinan ongal di abalinanan
Dios ta wan udum hi algo ya ipabaktu dita'un hiya. 7 Ya iyukod
ta'un hiyan namin nadan inomnoman ta'u te hiya ya nanongnay
pangipapto'nan dita'u. 8 Mu mahapul an halipodpodon ta'u ta hanadan
maphod di aton ta'u. Te hi Satanas an mi'buhul i dita'u ya umat hinan
atatakut an layon an e manamahama' i ha patayona ta anona. 9 Ot hiya
nan mahapul an ihamad ta'un mangun'unud i Jesu Kristu ta way aton
ta'un manangga i Satanas. Ya bokon dita'u ya abuh di paligatona te an
namin nadan ibba ta'un mumpangulug hi abobboble. 10 Mu magibbuh'e
aya datuwen na'omtang an punligatan ta'u ya pabikahon dita'un Apu
Dios ta mihamad di pangulug ta'u. Te hiyay numpili i dita'u ta middum
ta'un hiya hitun adatngan nan ma"id ha pogpognan ipabaktuwana an
gapuh nangulugan ta'un Jesu Kristu. 11 Ot hanat hi Apu Dios an ma"id ha
nipaddungan di abalinanay inaynayun ta'un dayawon hi ingga'inggana.
Amen.

Nan Dappuh Nan Namangulun Tudo' Peter

12 Hituwen ho'dod an tudo"un da'yu ya impitudo"u i Silbanus[f] an hiyay
ohah ibilang'un hi ibba'. Manu'eh impitudo"uh tuwe ya ta ibaga' an
immannung nan homo' Apu Dios ta wan nanongnan abuluton ta'u nan
homo'nah nitaguwan ta'u.
13 Nadan ibba ta'un kimmulug an ma'amu'amung hituh ad Babilon ya
alyonday nomnomnomon da'yuhna. Ya atbohdiy alyon nan ibilang'uh
imbabale' an hi Mark. 14 Ot maphod on nundadammu ayu'en kimmulug i
Kristu ya ipatigoyuy pamhodyuh hinohha.
Ot hanat malinggop ayun namin an mumpangulug i Kristu.

---

[f] **5:12** Hay ohah ngadan Silbanus ya hi Silas.

Nan Mi'adwan Tudo' Peter

(2 Peter)

1 1 Hituwen tudo' ya nalpu i ha"on an hi Simon Peter an baal
Jesu Kristu ya oha boh nadan apostolesna an hinnagnan e
mangipa'innilah nan a'atna.

Ot hituwey tudo"un da'yun i'iba an kimmulug. Dita'u ya kimmulug
ta'u an gapuh boddang Jesu Kristu an Dios an hiya nan Mangihwang i
dita'un namin an kimmulug. Te hiya ya maphod di pangatna an ma"id ha
pangituppuganah boddangna.

2 Hanat nanongnan malinggop ayu ya minaynayun nan homo' Apu Dios
i da'yu an gapuh nanginnilaanyuh nan a'atna ya nan a'at nan Ap'apu ta'un
hi Jesu Kristu.

Hay A'at Di Ohan Kimmulug

3 Hi Apu Dios an ongal di abalinana ya indatnan namin di mahapul ta'u
ta way aton ta'un mangihamad an mangunud hinan pohdona an gapuh
nanginnilaan ta'un Kristu an nangayag i dita'u ta wan mi'laggat ta'uh nan
amaphodna ya anabaktuna. 4 Ya gapu i naen boddangna ya nipa'annung
i dita'u nan imbagabagana tuwali ta mabalin an adi ta'u aton nadan
bumahbah i dita'u an umat hinan adi maphod an pohpohdon di tataguh
tun luta ta nadan maphod an pangat an nalpu i Apu Dios di matigoh nan
nitaguwan ta'u.

5 Ot hiya nan mahapul an aton ta'un namin di abalinan ta'u ta wan
umong'ongngal di pangulug ta'u ta pumhod di pangat ta'u. Ya ta
wan ma'udman di innilaon ta'u 6 ta way aton ta'un mangono'nong hi
punnomnom ya pangat ta'u. Ta wan itpol ta'u nadan punligatan ta'u ya
un'unudon ta'uh Apu Dios. 7 Ya mahapul bon ulayan ta'u nadan ibba ta'u
ya ipatigo ta'uy pamhod ta'un dida. 8 Aton ta'u'e datuwe ya mabalin an
umong'ongngal di iyatan nan na'innilaan ta'un a'at nan Ap'apu ta'un hi
Jesu Kristu. 9 Mu nan tagun kimmulug i Jesu Kristu mu adina unudon
dadiye ya hidiyey atigana an aggena na'awatan di a'at Apu Dios ya
lininglingnay namakawanan Apu Dios hi bahulna.

10 Ta hiya nan da'yun i'iba ya mahapul an way ohaon humlun
mangun'unud i Apu Dios ta wan mipatigo an pinto' da'yun munhilbin
hiya. Te athidi'ey pangatyu ya ma''id ha mabalin hi mangihi''an i
da'yun Apu Dios. 11 Ta udum hi algo ya mun'am'amlong hi Apu Dios an
mangabulut i da'yuh nan ma''id ha pogpognan pun'ap'apuwan nan Ap'apu
ta'un hi Jesu Kristu an Mangihwang i dita'u.

Hay Nangibagaan Peter Hi Ena Atayan

12 Inaynayun'un ipanomnom danaen da'yu an ta'on on dingngolyu
tuwali ot unudonyu ta na'innilan nahamad di pangulugyuh nadan
nituddun da'yu. 13 Te ad uwanin wadaa' ni' hitun luta ya pinhod'un
nomnomnomonyu datuwe. 14 Te innila' an agagga mo ya mateya' te
impa'innilan tuwalin nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di ataya'. 15 Ta
hiya nan ihamad'un muntugun i da'yuh ad uwani ta ta'on ona' mate ya
nanongnan mipapanomnom datuwen da'yu.

Hay Anabaktun Jesu Kristu

16 Nan impa'innilamin da'yu an a'at di anabaktun Jesu Kristu hitun
pumbangngadana ya bokon a''apoh an ninomnom di nun'ala'ing an
tatagu te immannung an nipatigo i da'miy anabaktuna. 17 Te hidin
nangipatigan Apu Dios hi anabaktun Jesu Kristu ya dingngolmi nan
nalpuh ad abunyan an hapit Amana an nunhiglay amaphodna an alyonay,
Hiyah tuwe nan Imbabale' an pa'appohpohdo' ya pum'am'amlonga'.
18 Ta dingngolmih diyen hapit an nalpuh ad abunyan te wahdi amin
ibbamih Jesus hinan billid an niyappit i Apu Dios. 19 Hidiyen na'at
di mangipa'innila an immannung nan anabaktun Jesu Kristu an
imbagabagan handidan propetah din nadne. Ot maphod on ihamad ta'un
adalon dadiyen imbagabagada. Te hiya ya nipaddung hinan dilag te
patalana nan nahilngan an punnomnom ta pa''innilaon ta'u nan a'atna an
hiya nan ay taloh nan mun'awiwi''it.
20 Mu ha ahan di nomnomnomonyu ya nan nitudo' an hapit Apu Dios
ya adi mabalin hi ukod nan tagu ya na'awatanay ibalinana te gahin on
nan Espiritu di pangidinolanah bumoddang an mangipa'innilah a'atna.
21 Te nan hapit Apu Dios an intudo' nadan propetah din nadne ya bokon
hay nomnomday nalpuwana te nan Espiritu di nangipa'innilah nan
intudo'da.

Nadan Nibahhon Muntudtudu

2 1 Ta'on on hidin nadne ya wadada nadan namaaggon inalidah
dida ya propeta. Ya ten atbohdi hi ad uwani an dindinlon ta'u ya
wadaday umalin muntudtuduh layah an nat'on di itudtududah a'at Apu
Dios ta bumahbah hi pangulug. Ya adida patiyon nan ongal di abalinanan

Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu an hiya nan nangiyateh bahul ta'u. Ta gapu
i diyen atonda ya ma"id ha bahhonan dusaon Apu Dios dida. 2 Mu ta'on
hi nibahhoy itudtududa ya dakolda damdamay maha'ul ta iyunnuddah
nadan umipabain an at'atonda. Ta gapu i dadiyen adi maphod an
at'attonda ya ngohayon di tatagu nan immannung an tudtudu an
un'unudon ta'u. 3 Te hay pihhuy gagamgamanda hi eda puntudtuduwan hi
layah. Mu hi Apu Dios ya indadaana moy pundusana i dida te tigtiggona
nadan at'attonda.

4 Immannung an hi Apu Dios ya dusaona nadan munlayah an
muntudtudu te ta'on on handidan anghel an numbahul hidin hopapna ya
agge himmo' Apu Dios dida te ena imbalud didah impilnu. Ta deedahdih
nan munhihillong ta ingganah madatngan nan algon punhumalyaan
Apu Dios i dida. 5 Ya atbohdin agge himmo' Apu Dios nadan tataguh
din hopapnan adi maphod di a'atda. Te namaaggot lobngona tun luta ta
nun'a'altingdan namin an ammuna nadan walu an da Noah an hina'amma
han nihwang. Te hi Noah ya intudtuduna nan pangat an miyunnudan
hinan pohdon Apu Dios.

6 Ya hay oha bo ya hay numpu'ulan Apu Dios hi ad Sodom ya hi
ad Gomorah ta numbalindah dapul an gapuh bahul nadan tatagun
numpunhituhdi. Manu'eh inat hidin Apu Dios ya pinhodnan ipatigoy
a'at di pundusanah nadan tatagun adi umun'unud i hiya. 7 Mu hi Lot an
maphod di pangatnan tagu ya inihwangna te hiya han minonomnoman
hinadan umipabain an at'aton nadan tataguhdi. 8 Te hidiyen hi Lot an
ni'iboblehdi ya mahkit di nomnomnah nadan tigtiggonan adi maphod
an at'atton ya hapiton nadan tataguhdi. 9 Ta hidiyey panginnilaan an
hi Apu Dios ya innilanay atonan bumoddang hinadan mangun'unud i
hiya hinadan punligatanda. Mu hanada'en adi umunud i hiya ya waday
indadaanah pundusana i dida hitun punhumalyaanah atagutagu. 10 Ya
namammamay pundusanah nadan tatagu an hanadan adi maphod an
pohpohdon di adolday ato'atonda. Ya atbohdiy ma'at hinadan tatagun
ngohayonda nadan ap'apuda.

Ya nadan muntudtuduh nibahho an ma"id ha bainda ya munlattuwagda
bo udot ya ma"id ha takutdah nan nabakbaktu mu dida an umat hinadan
anghel an nalpuh ad abunyan an ngohayonda. 11 Mu hanadan anghel
ya ta'on onda nabakbaktu ya ong'ongngal di abalinanda ya ma"id ha
eda ibaga i Apu Dios hi pamihuldah nadan nada'da"ul mu dida. 12 Mu
danaen muntudtuduh nibahho ya hanadan adi maphod di pohpohdondan
aton. Ya adi maphod di ibagadah nadan adida ma'awatan te ma"id ha
nomnomda an umatdah nadan animal an onda mapalti ya abuh 13 ta
holtaponday dusada hi eda namalpaligatan hi ibbadan tatagu. Te dida
ya ta'on on mapatal ya adida bumain an mangat hinan pohpohdon di
adolda. Ta umipabain nan atondah nan pi'yamungandan da'yu hinan

punhahamulanyu ta diday mamahbah hinan maphod an atonyu. 14 Ya
kumpulnay tigondah babai on omnawanda. Ya attaondan ha'ulon nadan
agge nihamad di pangulugna ta wan ma'ma'yatdah nan at'attonda. Ya
nunhiglan ma'aggamgamda. Ta hiya nan dusaon Apu Dios dida.
15 Te datuwen tatagu ya inwalongda nan nahamad an tudtudu ta
kumpulna on inunudda an umatda i Balaam an hi na' Beor hidin nadne
an ta'on on propeta ya inatnay adi maphod ta pangalanah pihhu. 16 Mu
inhingal Apu Dios an impahapitna nan dongki ta hidiyey nangidinongana
i diyen enaot aton.
17 Mu danaen muntudtuduh nibahho ya ma"id ha iboddang nadan
itudtududa. Ta mi'aligdah nan natdu' an obob ya umatda boh nan bugut
an alyon on iyalinay udan ya dee mannot an ma"id te inye"en di dibdib.
Ta hiya nan nidadaan han munhihillong an umayandah udum hi algo.
18 Te muntudduda'e ya alyonday nan itudtududay immannung mu onnot
on layahda. Ta diday munha'ul hinadan pa'kullugna ta bangngadonda
nadan inwalongda ni' an adi maphod an pangat.
19 Te hay itudduda ya ma"id anu ha mabalin hi mangipapilit an
mangipa'at i dida hi kumpulna. Mu hay oha ya adida unudon hidiyen
itudtududa te wada ayay mummandal i dida an dadiye nadan ato'atondan
mamahbah i dida. Athidiy a'atna te hay mummandal hi tagu ya nan
impa'inghadan ato'aton.
20 Ot nan tagun mangidinong hinan adi maphod an impa'inghana an
gapuh nanginnilaanah nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu an Mangihwang i
dita'u muden indani bo ya imbangngadnah din impa'inghana ya mamama
nan atonan adi maphod mu hidin hopapna. 21 Ya udu'dulna otboh on
aggena impatnan immunud i Apu Dios mu nan e ni' immun'unud ot ahina
attaon an du'gon nan nahamad an inunudna. 22 Nan tagun mangat hina
ya hiyay ni'aligan nan kahu an anonay utana[a] ya nan babuy an ta'on on
amhon ya ibangngadna damdamah nan ena puntabla'an an napito'.

Hay Pangipa'annungan Apu Dios Hinan Imbagana

3 1 Hituwey mi'adwa moh tudo"un da'yun i'iba ya umat damdamah
din hopapnan tudo"u an pinhod'un ipanomnom bon da'yu nan
maphod an tugun ta wan hiyay nanongnah nomnomnomon ta'u. 2 Ta adi
ta'u linglingon nan impa'innilan nadan propetah din nadne ya atbohdih
nadan impa'innilamin a'apostoles an tugun nan Ap'apu ta'un hi Jesu
Kristu an Nangihwang i dita'u hinan munnananong an pundusan Apu
Dios.
3 Ta ha ahan di nomnomnomon ta'u ya hitun mun'adatngan di
apogpogan tun luta ya dakolday mangiyal'alan mangat hinadan adi

---

[a] **2:22** Proberbs 26:11

maphod an pohpohdon di adol. Ya ngihngihilan dita'u i dida 4 an
alyonday, Appaa, on imbagan Jesus an mumbangngad hitun luta?
Ya daan bohna? Ot ten nun'a'ate handidan a'ammod ta'uh din nadne
ya hiyah tuwe tuwali tun lutan agge naluman. 5 Athidiy alyonda te
attaondan adi kulugon an hidin hopapna ya ammunay himmapitan Apu
Dios ot mawadah ad lagud ot ahina pumbalinon dohah nan liting hi
luta. Ta nalpuh nan liting nan luta ya atbohdin nan liting di alpuwan
di itaguwan nan wahtun luta. 6 Mu hay liting bo damdamay namahbah
hitun lutah din nalbongana.

7 Ya nan hapit Apu Dios boy mangipa'innila an punnanongon Apu Dios
tun luta ya ad abunyan ta nangamung ona dadagon i diyen adatngan
nan algon pundusaanah nadan tatagun adi maphod di ato'atonda an
hay apuy di panadagna. 8 Mu mahapul an ma'awatan ta'un i'iba an hay
punnomnom Apu Dios hinan hinlibun (1,000) tawon ya ohay algo. 9 Ta
ta'on on alyon di tataguy pun'ul'ullayonan mangat hinan imbagana ya
adi athidi mu manu'e ya nunnaud di anusna ta way aton nadan tatagu an
muntutuyuh nan inatdan bahul te hay pohdona ya ma"id ha ta'on hi ohah
taguh mihi"an i hiya.

10 Mu nan e pumbangngadan nan Ap'apu ta'u ya umat hinan umaliyan
nan mangako an agge na'innilaan. Hidiyen algon umaliyana ya nunhiglay
bungug di ad lagud hinan a'umahana an mun'a'aghobdan namin nadan
wadahdi. Ya atbohdi tun luta an mi'ighob. 11 Ot teen innila ta'u mon
athina damdamay ma'at hitun luta ot mahapul an ipappaphod ta'uy
pangat ta'u ta nan a'at Apu Dios di un'unudon ta'u ya abuh 12 hi ad
uwanin panpannodan ta'uh nan nagtud an algon punhumalyaan Apu
Dios. Ya aton ta'un namin di abalinan ta'un mangat hinan ipatamuna
ta wan agagga ya umalih Kristu. Ya hay adatngan diyen algo ya
ahidadalangda nadan wah ad lagud ta madadagda. 13 Mu dita'u ya
madinol ta'u te wada nan imbagan Apu Dios an balu an ad abunyan[b] ya
balu an luta[c] an ma"id ha adi maphod hi middum hidi an ta'on hi oha.

14 Ta hiya nan hay maphod an da'yun i'iba ya humlu ta'u nimpen
mangat hinan pohdon Apu Dios hi ad uwanin panpannodan ta'uh
umaliyan Kristu ta wan ma"id ha akhupana hi bahul ta'uh lummuh
bumainan ta'un hiya ta wan maphod mohpey pi'hayyupan ta'un hiya.
15 Ot tigonyun nunhiglay anus nan Ap'apu ta'u ta hiya nan agge ni'
numbangngad ta wan nadan agge kimmulug ya mabalin an kumulugda
ta mi'taguda. Ya atbohna damdamay intudo' nan iba ta'un hi Paul te hiya
ya ongal di indat Apu Dios hi abalinanan muntugun. 16 Ta an namin
nadan tudo'na ya imbaganay e pumbangngadan Kristu. Mu wadaday

---

[b] **3:13** Hay alyon di udum hinan balu an ad abunyan ya balu an ad lagud.
[c] **3:13** Isaiah 65:17; 66:22; Nipa'innila 21:1

udum an intudo'nan na'alligat an ma'awatan. Ta hiya nan nadan tatagun
agge nanginnilah a'at Kristu ya nat'on di pangibalinda ta nibahhoy
pangawatda an umat hinan atonda boh nadan udum an nitudo' an hapit
Apu Dios. Ta hiya nan madusadah udum hi algo.

Hay Dappuh Nan Ni'adwan Tudo' Peter

17 Hay ma'udih itugun'un da'yun i'iba an gapu ta innilayu mo
danae ya halipodpodonyu ta adi ayu mabaliyan hinadan nibahhon
tudtudun danaen ma'layyah an tatagu. Te mabaliyan ayu'e ya undan
adi ayu mabahbah? 18 Ot hay maphodot hi nomnomnomonyu ya hay
e umong'ongngalan di innilaonyuh nan a'at nan Ap'apu ta'un hi Jesu
Kristu an Mangihwang i dita'u hinan adusaan ta'u. Ot hiyay nanongnan
madayaw hi ingga'inggana. Amen

Nan Namangulun Tudo' John

(1 John)

1 1 Hituwen itudo''u ya hay a'at nan ma'alih Hapit an mangdat hi
itaguwan. Hiya ya wadawada tuwali ot ahi malmun namin di wada.
Mu immalih tun luta ta dingngodingngolmiy hapitna ya tinannigomi
nadan ina'inatna ya innilami an hiya ya immannung an tagu. 2 Ot hiya
an mangdat hi itaguwan ya on tuwali nun'ohhada i Ama ta'un hi Apu
Dios mu impa'alinah tun luta ta tinigomi. Ta hiya nan tistiguwanmi tee
i da'yu. 3 Ta nan tinigomi ya dingngolmi ya hiyay itudo''u ta innilaonyu
ta wan maphod di pi'hayyupan ta'u i Ama ta'un hi Apu Dios ya nan
Imbabalena an hi Jesu Kristu 4 ta wan nahamad di e ta'u pun'amlongan.

Hi Apu Dios Ya Ay Patal

5 Hay dingngolmih inalin nan Imbabalen Apu Dios an ipa'innilamin
da'yu ya alyonay hi Apu Dios an hi Amana ya ay patal te ma''id ha adi
maphod i hiya hi ay munhihillong. 6 Ot nan mangalih waday niyatana i
Apu Dios mu hiyah diyen adi maphod di at'attona ya paddungnay wadah
nan munhihillong ya munlayah. Te nan at'attona ya agge niyunnudan
hinan pohdon Apu Dios. 7 Mu onha nipaphod di pangat ta'u ot
paddungnay napatalan ta'u an miyunnudan hinan patal Apu Dios ot wan
maphod di punhahayyupan ta'u. Ya an namin di bahul ta'u ya pakawanon
Apu Dios an gapuh nangiyatayan nan Imbabalenan hi Jesu Kristuh
bahul ta'u. 8 Mu adi damdama mabalin hi alyon ta'uh ma''id mo ha
bahul ta'u. Te nan mangalih ma''id ha bahulna ya hidiyey panginnilaan
an aggena innila nan pohdon Apu Dios ot hay adolnay ilaylayahhana.
9 Mu ibaga ta'u'ey numbahulan ta'u i Apu Dios an gapuh puntutuyuwan
ta'u ya pakawanon dita'u ya ipaphod dita'un hiya te hidiyey inalina ya
immannung an atona te hiya ya nipto' di pangatna. 10 Mu alyon ta'u'e
nimpeh ma''id ha bahul ta'u ya agge niyunnudan hinan hapit Apu Dios ot
hi Apu Dios moy punlayahon ta'u te hiyay mangalih nabahulan ta'u.

Hi Kristu Di Mangihapit I Dita'un Apu Dios

2 1 Manu'eh muntudo'a' i da'yun ibilang'uh i'imbabale' ya ta
ipanomnom'un da'yu datuwe ta wan adi ayu mumbahul. Mu niluh'en
waday oha i da'yu hi numbahul ya hanat adina iha"ut ot wada nan
mangihapit i dita'u i Ama ta'un hi Apu Dios an hi Jesu Kristu an nipto'
di pangatna. 2 Te gapuh nan nangiyatayanah bahul ta'u ya mabalin an
pakawanon dita'u i Apu Dios. Ya bokon dita'u ya abuh te an namin di
tataguh tun luta. 3 Mu hay panginnilaan hi'on immannung an waday
niyatan ta'un Apu Dios ya nan pangunudan ta'uh nadan tuguna. 4 Te onha
alyon ta'uy innila ta'uh Apu Dios mu adi ta'u unudon nadan tuguna ya
munlayah ta'u te adi ta'u nimpe unudon nan nipto' an tugun an inabulut
ta'u. 5 Mu nan tagun mangun'unud hinan tugun Apu Dios ya hiyay
nahamad di pamhodnan Apu Dios. Ot hay pangimatunan ta'u an nihayyup
ta'un Apu Dios 6 ta alyon ta'uh niddum ta'u i hiya ya mahapul an hay
pangiye"e ta'u ya umat hi pangiye"en Jesu Kristu hidin awadanah tun luta.

Hanan Tugun An Ad Uwaniy Ipa'innilaan Di A'atna

7 Hay maphod an i'iba ya hanat inaynayun ta'un unudon handidan
tugun an dingngodingngol ta'uh din hopapna an hidiye nan e ta'u
pumpopohhodanan. 8 Mu hituwen tugun ya ay hanan balu te ad uwani ot
ahi ta'u innilaon di a'at di pamhod an impatigon Jesu Kristu. Ot maphod
ta ta'on on dita'u ya waday pamhod ta'uh ibba ta'u an ay mun'apatalan
mohpey punnomnom ta'u te nan immannung an patal ya pinatalanay
a'at ta'u. 9 Mu onha alyon ta'uh napatalan di punnomnom ta'u mu hiyah
diyen waday hihiwo ta'uh ibba ta'un tagu ya nanongnan paddungnay
wa ta'uh nan munhihillong. 10 Te hay immannung hi napatalan ya nan
tagun waday pamhodnah ibbana ta hiya nan ma"id ha atonah lummuh
pumbahulan di ibbana. 11 Mu nan ma'hihhiwoh ibbana ya paddungnay
wahnan munhihillong te aggena innilay a'at nan nahamad an tugun an
umat hinan mundaldallanan hinan hilong an adina tigon nan awona.

Hay A'at Nan Tagun Apu Dios

12 Hay puntudo'a' ya da'yun ibilang'uh i'imbabale' te napakawan moy
bahulyu te dadiyey inyaten Kristu 13 ya ta'on on da'yun a'ammod an
nahamad di pangulugna te innilayu nan wadawada an hi Jesu Kristu ya
atbohdi i da'yun minamakilog te inabakyuh Satanas. Ot hay puntudo'a'
nimpe ya da'yun ibilang'uh imbabale' an gapuh nanginnilaanyu i Ama
ta'un hi Apu Dios 14 ya ta'on on da'yun a'ammod te hay eyu nanginnilaan
i Apu Dios an wadawada tuwali ya atbohdi i da'yun minamakilog te
mun'abikah di pangulugyu an gapu ta minonomnom i da'yu nan hapit
Apu Dios ta inabakyuh Satanas.

15 Ot hiya nan hanat bokon hanadan ma'omnawan hitun luta an adi
miyunnudan hinan pohdon Apu Dios di omnawan ta'u. Te datuwe'e di
omnawan ta'u ya hidiyey panginnilaan an ma"id ha pamhod ta'un Ama
ta'u. 16 Te hay impa'inghan di tataguh tun luta an umat hinan adi maphod
an pun'amlongan an pohpohdon di adol ya nan nunhiglan omno ya
nan e pangipabaktuwan hi adol ya agge nalpu i Ama ta'u te nalpuh nan
punnomnom hitun luta. 17 Ya an namin nadan wah tun luta ya nadan
omnawan di tatagu ya mapogpogda. Mu nan tagun mangat hinan pohdon
Apu Dios ya hiyay mi'tagu i hiya hi munnananong.

Nan Mi'buhul I Kristu

18 Ipa'innila' bo i da'yun i'imbabale' an tuwen mun'adatngan di
apogpogan tun luta. Te hay panginnilaan ta'u ya ad uwani ya dakolday
mi'buhul i Kristu. Te nibagabaga tuwali i dita'u an waday umalin
mi'buhul i Kristu hi'on agaggay apogpogan tun luta.
19 Ya datuwen mi'buhul i Kristu ya dida nadan mi'yamu'amung ni' i
dita'un mumpangulug mu bokon hanan inunud ta'uy inunudda. Te hay
panginnilaan ya hay aggeda nanginaynayunan an niddum i dita'u. Te onha
nan inunud ta'uy inunudda ot wan agge dita'u tinaynan. 20 Mu dita'u ya wada
nan Espiritun Apu Dios an hinnag Jesu Kristu ta hiya nan an namin ta'u ya
innila ta'u nan nahamad an tudtudu. 21 Ta hiya nan madinola' an muntudo'
i da'yu te gapu i naen eyu nanginnilaan hinan nahamad an tudtudu ya hay
nanginnilaanyu an nan nibahhon tudtudu ya agge nalpun Apu Dios. 22 Te
hanan muntudduh nibahho ya diday mangalih bokon hi Jesu Kristu di
pinto' Apu Dios hi mumpatul. Ta dida nan mi'buhul i Kristu an gapuh adida
pangabulutan i Ama ta'u an hi Apu Dios ya nan Imbabalena. 23 Te nan tagun
adina kulugon nan Imbabalen Apu Dios ya atbohdin adina kulugon hi Amana
ot ma"id ha niyatana i Apu Dios. Mu nan mangulug i Jesus an Imbabalen
Apu Dios ya hiyay waday niyatana i Apu Dios. 24 Ta hiya nan mahapul an
nan kinulug ta'uh hopapnay inaynayun ta'un unudon. Ot aton ta'u'ehdi ya
nanongnan mi'tagu ta'u i Ama ta'un hi Apu Dios ya nan Imbabalena. 25 Te
hiyay inalin Jesu Kristu an pi'taguwon dita'uh munnananong.
26 Ta hiya tun ipa'innila' i da'yu nan umaliyan nadan bumalbalin
muntudduh nibahho 27 ta adi kumpulna on inunudyu. Dita'u ya wada
nan Espiritun impiddum Apu Dios hinan nitaguwan ta'u. Ot adi gahin
on waday udum hi muntuddun dita'u te idinol ta'u i diyen Espiritu ta
hiyay muntuddu i dita'u te an namin di ipa'innilana ya nipto' an bokon
layah. Ot mahapul an hidiyey unudon ta'u ta wan hi Kristu di nanongnah
unudon ta'u. 28 Ot aton ta'u'ehna an da'yun i'imbabale' ya madinol ta'un
e manamun hiyah tun pumbangngadana an adi ta'u bumain. 29 Ya innila
ta'u an hi Kristu ya nipto' di pangatna. Ot hidiye boy panginnilaan ta'u an
nan mangat hi nipto' ya hiyay imbabalen Apu Dios.

Hanadan I'imbabalen Apu Dios

3 1 Ongal di pamhod Apu Dios i dita'u te gapuh nan ongal an
pamhodna ya imbilang dita'uh i'imbabalena. Ya immannung an
dita'uy i'imbabalena. Mu nadan udum an tataguh tun luta ya adida
ma'awatan hituwen niyatan ta'un Apu Dios te aggeda innila hiya. 2 Ot
ta'on on agge ni' nahukkatan an namin di a'at ta'un i'iba ya imbabale
dita'u damdaman Apu Dios te innila ta'un hitun pumbangngadan Kristu
ya mabaliwan ta'u an mipaddung ta'uh nan a'atna te tigon ta'u mohpe
hiya. 3 Ot dita'un hinaey gagamgaman ta'uh ma'at i dita'u ya mahapul an
iwalong ta'un namin nadan pumbahulan ta umat ta'u i Kristu an ma''id ha
bahulna.

Hay Pangimatunan Hinadan Imbabalen Apu Dios

4 Hanan adi pangunudan hinan tugun Apu Dios ya bahul. Ot nan tagun
adi mangun'unud hinan tugun Apu Dios ya mumbahul. 5 Mu hi Kristu an
ma''id ha bahulna ya immalih tun luta ot iyatenay bahul ta'un tatagu. 6 Ot
nadan tatagun hi Jesu Kristu di nanongnah unudonda ya adida pohdon
an aton nadan pumbahulan. Mu nadan manginaynayun an mumbahul ya
aggeda innilay a'at Kristu te aggeda kimmulug i hiya. 7 Ta hiya nan da'yun
i'imbabale' ya mahapul an halipodpodonyu ta adi ayu mabaliyan hinan
tudtudun di udum an tatagu. Te nan tagun mangipa'inghan mangat hinan
pohdon Apu Dios an umat hi nangat Kristu ya hiyay nipto' di pangatna.
8 Mu nan tagun manginaynayun an mangat hinadan pumbahulan ya nan
diyabluy niyappitana an bokon hi Jesus. Te nan diyablu ya numbahul
hidin hopapna ot inaynayuna ta ingganah ad uwani. Ta hiyay gapunah
immaliyan nan Imbabalen Apu Dios ta wan abakona nan at'aton nan
diyablu. 9 Ta hiya nan hanadan imbabalen Apu Dios ya adida inaynayun
an aton nadan pumbahulan te nan a'at Apu Dios an hi Ama ta'u di wadan
dida. 10 Ya hay panginnilaan an immannung an imbabalen Apu Dios nan
ohan tagu ya nan nipto' an pangatna. Te nan adi mangat hinan pohdon
Apu Dios ya nan ma''id ha pamhodnah ibbana ya imbabalen di diyablu.
11 Ta hiya nan mahapul an mumpopohhodan ta'u te hiyah nae tuwaliy
nitugun hidin hopapna ta ingganah ad uwani. 12 Ta adi ta'u aton din
inat nan niyappit i Satanas an hi Cain an pinatenah ibbana an gapuh
amohna te nipto' di inat ibbana ya hiya'e ya nibahhoy inatna. 13 Ot hanat
adi ayu masda'aw hi'on ahiwawan da'yuh tatagu. 14 Ta'omman ot innila
ta'u an adi ta'u mihi''an i Apu Dios te mi'tagu ta'un hiyah inggana. Ya hay
panginnilaan ya nan nawadaan di pamhod ta'uh nadan ibba ta'u. Te nan
ma''id ha pamhodnah ibbanan tagu ya nanongnan nihi''an i Apu Dios.
15 Te nan tagun ma'hihhiwoh ibbana ya nipaddung hinan pimmate. Ya
innila ta'u an nan pumate ya adi mi'tagu i Apu Dios hi munnananong.

Hay A'at Di Pamhod

16 Hay a'at di nahamad an pamhod ya umat hinan inat Jesu Kristu
an inabulutnan hiyay mate an gapu i dita'u. Ot hiya nan mahapul an
athidiy pamhod ta'uh nadan i'iba ta'u an onha mabalin ot iyate ta'u
dida hi'on hidiyey mahapul. 17 Mu onha waha kadangyan ya innilana an
waday ibbanan ma'ahhapulnay boddang mu adina boddangan ya hidiyey
panginnilaan an ma"id ha pamhodnan Apu Dios. 18 Hay pangipatigo ta'un
i'imbabale hi pamhod ta'uh ibba ta'u ya bokon hay hapit ya abuh te nan
maphod an aton ta'u an gapuh nan pamhod ta'un dida. 19 Te aton ta'u'ehdi
ya hidiyey panginnilaan an tatagu dita'uh nan nahamad an Dios. Ya
mabalin an luminggop di punnomnom ta'u an ma"id ha punduwaduwaan
ta'u hi e napakawanan di bahul ta'u 20 hi'on minomnoman ta'uh nadan
numbahulan ta'u. Te hi Apu Dios an na'abbaktu ya nanginnila hi an
namin di mangali hi pinakawan dita'u.

Hay Aton Ta'u Ta Wan Waday Dinol Ta'un Mundasal

21 Onha innila ta'un i'iba an pinakawan Apu Dios nadan bahul ta'u ot
madinol ta'un mundasal. 22 Te innila ta'u an nan ibaga ta'un Apu Dios ya
midat te nan tugunay unudon ta'u ya nadan miyunnudan hinan pohdonay
aton ta'u. 23 Ya hay pohdonah aton ta'u ya kulugon ta'u nan Imbabalenan
hi Jesu Kristu ya mumpopohhodan ta'u te hiyah nae tuwaliy intuguna.
24 Ot dita'un mangun'unud hinadan tuguna ya hiyay wadawadan
bumoddang i dita'u. Ya hay panginnilaan ta'u an wada i dita'u ya nan
nawadaan nan Espirituna hinan nitaguwan ta'u.

4 1 Hay maphod an da'yun i'iba ya hanat adi namaaggon pinatiyu
nadan mangalih wada nan Espiritun Apu Dios i dida. Te mahapul
an ihamadyun innilaon hi'on nan itudduda ya immannung an nalpu i
Apu Dios. Te dakolday mumpuntudtudun alyonday propetada mu onnot
on layahda te bokon nan Espiritun Apu Dios di wadan dida. 2 Ya hay
panginnilaan an niddum nan Espiritun Apu Dios i dida ya hi'on itudduda
an hi Jesus nan pinto' Apu Dios an Kristu an nalpu i hiya ot mumbalin
hi tagu. 3 Mu bokon'e athidiy ituddudah a'at Jesus ya ma"id i dida nan
Espiritun Apu Dios te hay nalpuwan nan itudduda ya nan mi'buhul i
Kristu. Te nibagabagay e umaliyan diyen mi'buhul i Kristu hitun luta ot
neen wadadah ad uwani.

4 Da'yun i'imbabale', dita'u ya tatagu dita'un Apu Dios. Ya inabak ta'u
nadan ahilalayah an mangalih propetada te agge ta'u nabaliyan hinan
layahda. Te nan Espiritun Apu Dios an niddum i dita'u ya ong'ongngal
di abalinana mu hi Satanas an niyappitan nadan ahilalayah an tataguh
tun luta. 5 Te dida ya nan nalpuh tun lutay itudduda an miyunnudan
hinan punnomnom di tatagu. Ta hiya nan nalakah e pangabulutan

nadan tataguh tun lutah nan itudtududa. 6 Mu dita'un tatagun Apu Dios
ya atbohdin nadan nanginnilan Apu Dios di mangiyunnud hinan ituddu
ta'u te wadan dida nan Espirituna an mangitudduh a'atna. Mu nadan
bokon tatagun Apu Dios ya adida iyunnudan hinan ituddu ta'u ta hidiyey
panginnilaan an bokon nan Espiritun Apu Dios di wadan dida.

Hay A'at Nan Pamhod Apu Dios

7 Hay maphod an da'yun i'iba ya mumpopohhodan ayu te nan waday
pamhodda ya diday i'imbabalen Apu Dios te diday nanginnilan hiya
an alpuwan di pamhod. 8 Mu nada'en ma''id ha pamhodda ya diday
agge nanginnilan Apu Dios. Te ha ahan di wadawadan Apu Dios ya
nan pamhod. 9 Ya hay nangipatiganah nan pamhodnan dita'u ya hay
nannaganah nan binuktung an Imbabalenah tun luta ta way aton ta'un
mi'tagu i hiya. 10 Hiyah naey immannung an a'at di pamhod mu ma''id
i dita'u ha athidiy pamhodna. Te hiya'e ya hinnagna nan Imbabalena ta
hiyay nangiyateh bahul ta'u ta way atonan mamakawan i dita'u.
11 Ot athina an da'yun i'ibay a'at di pamhod Apu Dios i dita'u ot
maphodot on dita'u pibo ya mumpopohhodan ta'u. 12 Te ta'on hi ma''id ha
ohah taguh nanigon Apu Dios mu mumpopohhodan ta'u'e ya na'innilan
wadah Apu Dios i dita'u ya hiya boy atigan di nahamad an pamhodna.
13 Ya nan boddang nan Espiritu an impiddum Apu Dios hinan nitaguwan
ta'uy panginnilaan ta'u an hi Apu Dios ya niddum hinan nitaguwan ta'u
ya atbohdin niddum ta'u i hiya. 14 Ya da'mi an nanigon Jesus ya innilamiy
a'immannungna ta hiya nan ibagabagamih nadan tatagu an hi Ama ta'u
ya hinnagnah Jesus hitun luta ta Managuh tagu. 15 Ta an namin ta'un
mangabulut an hi Jesus ya Imbabalen Apu Dios ya wadah Apu Dios an
bumoddang i dita'u. 16 Ta hiya nan madinol ta'u te innila ta'un pohpohdon
dita'un hiya an alpuwan di pamhod. Ot nan tagun pohpohdonah
Apu Dios ya pohdona bo nadan ibbanan tagu ya wadah Apu Dios an
bumoddang i hiya.
17 Ya manu'eh gahin on mipatigoh nan pangat ta'u nan pamhod
Apu Dios ya ta wan ma''id ha e ta'u bumainan hitun adatngan di
punhumalyaan Apu Dios i dita'u te ta'on on wada ta'uh tun luta ya
hanan pangat ta'u ya umat hi pangat Kristu. 18 Te onha nan pamhod di
wada i dita'u ot ma''id mo ha takutan ta'u te nan nahamad an pamhod
di mumma''id hi takut. Mu nan tagun ma'attakut ya agge nahamad di
pamhodna i Apu Dios. Ta hiya nan hi kittang on tumakut hinan e ma'at i
hiya.
19 Manu'eh waday pamhod ta'u ya gapu ta hi Apu Dios di namangulun
naminhod i dita'u. 20 Ta hiya nan onha waha mangalih pinhodnah Apu
Dios mu ma'ahihhiwoh ibbana ot munlayah. Te ma''id'e ha pamhodnah
nadan ibbanan tigotigona ya namaman ma''id ha pamhodna i Apu

Dios an adi matigo. 21 Ya hay intugun Kristu i dita'u ya alyonay nan
immannung an waday pamhodna i Apu Dios ya mahapul an waday
pamhodna hinadan i'ibana.

Hay Pangabak Ta'uh Nadan Mi'buhul I Apu Dios

5 1 An namin ta'un mamati an hi Jesus nan pinto' Apu Dios an Kristu
ya dita'uy imbabalen Apu Dios. Ya nadan naminhod i Ama ta'un hi
Apu Dios ya diday naminhod hinan imbabalena. 2 Te pohdon ta'u'eh Apu
Dios ta unudon ta'u nadan tuguna ya ma"id ha bahhonan waday pamhod
ta'uh nadan imbabalena. 3 Ta hiya nan gapuh pamhod ta'un Apu Dios
ya agge naligat hi pangunudan ta'uh nadan tuguna. 4 Te an namin ta'un
i'imbabalen Apu Dios ya abalinan ta'un mangabak hinadan adi maphod
hitun luta hi'on nan tugunay unudon ta'u. 5 Ot hiya nan hay mabalin an
mangabak ya ammuna nadan mamati an hi Jesus ya Imbabalen Apu Dios.

Hay Nangipa'innila An Hi Jesus Ya Imbabalen Apu Dios

6 Hay na'at i Jesu Kristu hidin immaliyanah tun luta ya nabonyagan
hi liting ya inyatenay bahul ta'u. Ya nan Espiritun Apu Dios an adi
mibahhoy panistiguna di muntistigu. 7 Ya tuluy muntistigu an hi Jesus ya
imbabalen Apu Dios. 8 Ot datuwen tulu an hay nabonyagan Jesus ya hay
nangiyatayanah bahul ta'u ya nan Espiritun Apu Dios ya na'u'unnudan di
ipa'innilada i dita'uh a'immannungan di nangi'imbabalayan Apu Dios i
Jesus. 9 Ot on ni'mo nan puntistigun nan tagun maphod di nomnomna ot
kulugon ta'u ya namama mo ahan i Apu Dios an hiyay nangipa'innila an hi
Jesus ya Imbabalena. 10 Ot an namin ta'un kimmulug hinan Imbabalen Apu
Dios ya ma"id ha punduwaduwaan ta'un naen nanistigun Apu Dios i hiya.
Mu nadan adi mamatih nan imbagan Apu Dios an inalinay Imbabalenah
Jesus ya hi Apu Dios di punlayahona te hidiyen adina pangulugan hinan
nahamad an impa'innilana. 11 Te hay imbagan Apu Dios ya alyonay
pi'taguwonah munnananong nan tagun nangabulut i Jesu Kristu hi
nitaguwana. 12 Ot nan tagun wada nan Imbabalen Apu Dios hi nitaguwana
ya hiyay mi'taguh munnananong. Mu nan ma"id nan Imbabalen Apu Dios
hi nitaguwana ya adi mi'tagu i Apu Dios hi munnananong.

Hay Inaynayunan Di Pi'taguwan Ta'u

13 Intudo"u datuwe i da'yun mumpangulug hinan Imbabalen Apu Dios
ta waday dinolyu an mi'tagu ayu i Apu Dios hi munnananong. 14 Ya ta
madinol ta'un mundasal te innila ta'un donglon Apu Dios nan ibaga ta'u
hi'on miyunnudan hinan pohdona. 15 Ot innila ta'u'en donglon Apu Dios
nan ibaga ta'un hiya ya madinol ta'u bon idatna.

16 Ta hiya nan wada'e ha ibba ta'uh tinigo ta'un numbahul ya maphod
di idasalan ta'u ta wan ipaphod Apu Dios ta mi'tagun hiya. Ot hi Apu

Dios ya atona hi'on hidiyen bahulna ya mabalin an mapakawan. Te
waday bahul an adi mabalin hi mapakawan. Mu bokon nan nangat hi
athidiy alyo' hi idasalan ta'u. 17 Te an namin nadan aton an nibahho ya
bahul. Mu adi an namin di bahul ya gumalat hi ihi"anan i Apu Dios.
18 Mu innila ta'un ma"id ha imbabalen Apu Dios hi manginaynayun
an bumanahubbahul te ipapto' Apu Dios ta ma"id ha aton Satanas an
mamahbah i hiya. 19 Te innila ta'u an dita'un mumpangulug ya tatagu
dita'un Apu Dios. Mu nadan agge kimmulug ya diday ba'baalon Satanas.
20 Ya innila ta'u bon hay nangipa'innila i dita'uh nan a'at di immannung
an Dios ya nan Imbabalena an immalih tun luta. Ya gapu ta kinulug
ta'uh diyen Imbabalena an hi Jesu Kristu ya hiya nan niddum ta'un
Apu Dios an hiya nan immannung an Dios an alpuwan di pi'taguwan hi
munnananong. 21 Ta hiya nan da'yun i'imbabale ya mahapul an hi Apu
Dios ya abuh di dayawon ta'u.

Nan Mi'adwan Tudo' John

(2 John)

1 Ha"on an mibilang hi ap'apuyu ya muntudo'a' i da'yun hini'inna an
pinto' Apu Dios. Pohpohdon da'yun ha"on mu bokon ha"on ya abuh te an
namin nadan nanginnilah nan nahamad an tudtudu ya pohpohdon da'yu
bo. 2 Ya madinola' an inaynayunyun unudon hituwen nahamad an tudtudu
hi inggana. 3 Ot hanat minaynayun an hom'on dita'u ya ulayan dita'u ya
palinggopon dita'u i Apu Dios an hi Ama ta'u ya hi Jesu Kristu an imbabalena
ta wan nanongnan mipto' di pangulug ta'u ya pumpopohhodanan ta'u.
4 Mun'am'amlonga' hi nanginnilaa' an wadaday udum hinadan imbabalem
an mangun'unud hinan nahamad an tugun Apu Dios an hi Ama ta'u. 5 Ot hay
ipa'anhan'u i da'yu ya hay e ta'u pumpopohhodanan te hiyah tuwe tuwaliy
nitugun i dita'uh din hopapna an bokon pa'awwadana. 6 Te hay pamhodan
ta'un Apu Dios ya nan e ta'u pangun'unudan hinan tuguna. Ya hay intugunah
dingngodingngol ta'u an nihipun hidin hopapna ya hay e ta'u pumpopohhodanan.
7 Te aton ta'u'ehdi ya agge nalakah e ta'u abaliyan hinan dakol an nibahhoy
itudtududa te adida kulugon an hi Jesu Kristu ya niyayyam ta numbalin hi tagu.
Ot nan mangitudduh athidi ya dida nadan mumpunlayah an mi'buhul i Kristu.
8 Ot hiya nan mahapul an halipodpodonyu ta wan inaynayunyun mangunud
hinan intanuddumi ta way atonyun midattan hinan o'oddamon ta'un gungguna
ta'uh pidwana. 9 Te nadan tatagun adi manginaynayun an mangunud hinan
intudtudun Kristu te nan madadawoh hi punnomnomday unudonda ya ma"id ha
niyatanda i Apu Dios. Mu nadan manginaynayun an mangunud hinan tudtudun
Kristu ya wadah Ama ta'u ya nan Imbabalena an bumoddang i dida. 10 Ot hiya
nan halipodpodonyu ta wadada'ey umalih muntudtudu an bokon nan tudtudun
Kristu di itudtududa ya adiyu paghopon ya adiyu apngaon dida. 11 Te apngaonyu'e
dida ya ayyu boddangan didah nan layah an at'attonda.
12 Dakol di pohdo' an alyon i da'yu mu adi' itudo' hi ad uwani te pohdo'
an ha"on di umalihna ta humanahhahapit ta'u ta wan mun'am'amlong
ta'un namin.
13 Nadan imbabalen ibbam an pinto' damdaman Apu Dios ya alyonday
ibaga' an nomnomnomon da'yun dida.

Nan Mi'atlun Tudo' John

(3 John)

1 Ha"on an mibilang hi ap'apuyu ya muntudo'a' i he"a ibba' Geyus
an pohpohdo'. 2 Hanat malmallinggop'ahna an iba ta wan maphod di
punli'nam ta miyunnudan hi anahamad di pangulugmu.
3 Wadaday uggan umalihtun malpuhna an ibagbagaday anahamad di
pangulugmuh nan nahamad an tudtudu. Ta hiya nan mun'am'amlonga'
4 te ha ahan di umipa'amlong i ha"on ya nan panginnilaa' an da'yun
i'imbabale' ya inaynayunyun mangun'unud hinan tudtudun nan Ap'apu
ta'u.
5 Ya mun'am'amlonga' boh nan maphod an pangipappapto'mun iba
hinadan ibba ta'un mumpangulug an ta'on on aggem in'innila dida. 6 Te
inuhu'uhuhda hinan simba'an hitu nan a'at di pamhodmun dida. Ot
maphod on inaynayunmun bumoddang i dida hinadan mahapulda hi
eda puntudtuduwan te dida nan hinnag Apu Dios 7 an e mangitudtuduh
atagutaguh nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. Mu adida pohdon an
mumbagah boddang hinadan agge kimmulug. 8 Ot maphod on dita'un
kimmulug di mangdat hi mahapulda ta ay ta'u mi'mi'yen dida an e
mangipa'innilah nan nahamad an tudtudu.
9 Wada din impiyali' tuwali an tudo"un da'yun ma'amu'amung hina mu
innila' an adi donglon nan oha i da'yuhna an hi Diotrepes. Te pohdonan
hiya ahan di muntuddu ta adina donglon di ibaga'. 10 Mu indani ta hitun
umaliya' ya ahi' ibaga nadan nunhiglan namihupihulnan ha"on. Ya adina
bo anu pohdon an waha mangapnga hinadan ibba ta'un umalihnah
bobleyu. Ya wadada'e bo anun da'yuy mangapngan dida ya ipagolna ya
ipa'aana bo udot didah nan simba'an.
11 Mu he"an iba ya maphod on adim iyunnudan i naen adi maphod
an pangat ta nadan maphod di inaynayunmun aton. Te innilam an nan
mangat hi maphod ya hiyay tagun Apu Dios. Mu nan mangat hi adi
maphod ya hiyay agge nanginnila i Apu Dios. 12 Mu pohdo' an innilaom
nan ohan hi ibba ta'u an hi Demetrius. Te an namin nadan ibba ta'un
mangulug ya maphod di ibagbagadah a'atna. Te nan tugun nan Ap'apu

ta'uy un'unudona. Ya ta'on on ha"on ya patiyo' hituwen alyonday amaphodna ya innilayun adiya' munlayah.

Hay Dappuh Di Intudo' John I Geyus

13 Dakol di pohdo' an ibaga i da'yu mu bokon hituwen tudo' di pangipa'innilaa'. 14 Te pohdo' an agagga ya umaliya' hina ta munhahhahapit ta'u.

15 Ot hanat malinggop'ahna. Ya ipa'innila' bon he"a an nadan i'iba ta'uhtu ya alyonday nomnomnomon da'a. Ya pohdo' bon ipa'innilam hi hinohhah nadan i'iba ta'uhna an nomnomnomo' dida.

Nan Intudo' Juda

(Jude)

1 Hituwen tudo' ya nalpun ha"on an hi Juda an hi ibban James an baal
damdaman Jesu Kristu. Muntudo'a' i da'yun ibba' an pinilin Ama ta'un hi
Apu Dios hi tatagun pohpohdona ya ipappapto' Jesu Kristu.
2 Hanat malinggop ayu ya minaynayun nan homo' ya pamhod Apu Dios
i da'yu.

Nan Nibahhon Tudtudu
(2 Peter 2)

3 Agaggaon ninomnom'un muntudo' i da'yun i'iba te pohdo' an itudo' i
da'yu nan a'at di e ta'u pi'taguwan i Apu Dios. Mu ad uwani ya mahapul
an muntudo'a' i da'yu ta nanongnan nan kinulug ta'u tuwaliy ita'dogyu
te hidiyey impituddun Apu Dios hinadan tataguna an adi mabalin hi
maluman. 4 Te dindinlonyu ya wadaday udum hinadan uggan mi'yamung
i da'yu an nat'on di itudtududa an alyonday numpaddung hinan
kulugonyu. Mu nibahhoy atondan mangitudduh nan a'at di homo' Apu
Dios ta wan alyonda onta atonda nadan adi maphod an pohdon di adolda
ot adi anu dusaon Apu Dios dida. Ya hay oha bo ya adida abuluton an
hi Jesu Kristu ahan di ma'unud an Ap'apu. Mu impitudo' tuwalin Apu
Dios an dusaona nadan tatagun mangat hi athidi 5 an umat hi inatnan
nundusah tataguh din nadne. Ot ad uwani ya pohdo' an ipanomnom i
da'yu handidan na'ana'at an ta'on on innilayu tuwali. Hay oha ya umat
hidin namatayan Apu Dios i handidan udum an a'ammod ta'u an ta'on
on hiyay nangikak i didah nan bobleh ad Egypt ya hiyay nangipanapto' i
didah nan inwada ya hiya damdaman ma"id ha dinoldan hiya.
6 Ya hay oha bo ya nan nangipabaludan Apu Dios hinadan anghel an
agge nunnanong di sa'adda hi ad abunyan te nipa'aandahdi. Ta hiya
nan ingganah ad uwani ya nibaluddah nan munhihillong ta ingganah
on madatngan nan algo an punhumalyaan Apu Dios. 7 Ya umat boh nan
inat Apu Dios hinadan tataguh ad Sodom ya hi ad Gomorah ya hinadan
nun'ihaggon an boblehdi te nunhigla ahan an adi maphod di pangatda

te ilo'day bokonda ahawa ya nada'en linala'i ya ilo'day ibbadan linala'i ya atbohdi hinadan binabai an ilo'day ibbadan binabai. Ta gapu moh bungot Apu Dios i diyen at'atonda ya pamaaggot pu'ulana dida ta numbalindah dapul.[a] Hay pinhod tuwen ipa'innila ya ta'on on hi ad uwani ya wada nan munnananong an apuy an pundusan Apu Dios hinadan tatagun mangathidi.

8 Athidiy aton danaen muntudtuduh nibahho an alyonday waday ipa'pa'innilan Apu Dios i dida hinan inoponda ta atonda. Ta hiya nan atonda nadan pun'amlongan di adolda ya ngohayonda nadan ap'apuda. Ya pihulonda bo udot nadan anghel. 9 Adida nomnomnomon an ta'on on hi Michael an ap'apun di a'anghel ya aggena impatnan nginhe nan diyablu hidin pangiyadiyanah nan adol Moses hi e pangalan Michael. Ta pamaaggot alyonah nan diyablu di, Ukod attog hi Apu Dios an mangihingal i he"a.

10 Mu datuwen linala'i ya namaag ya ngohayonda nadan adida ma'awatan. Ya hay impa'inghada ya nadan adi maphod an ay pangat di kahu ta hidiyey lummuh abahbahanda. 11 Ta nunhiglan atatakut ahan di dusada te umatda damdama i Cain. Ya umatda bo i Balaam hidin nadne an hay pihhuy ginamgamana ta hiya nan numbahul. Ya umatda bo i Korah an nginhenah Moses ta hidiyey linummuh nabahbahana.

12 Danaen linala'i ya dida boy bumahbah hinan a'amunganyu an punnomnomnomanyuh nan natayan Kristu ya hay bimmangonana te adida bo udot ono'nongon di anonda ya inumonda an ma"id ha bainda te on hay adolda ya abuh di nomnomnomonda. Ya ningamut an ma"id tuwali ha maphod hi iboddangdah ibbada an umatdah nan nahyong an udan an alyon hi ona iyaliy udan mu onnot on ma"id te inye"en di dibdib. Ya umatda boh nan naten bungbunga"an an ta'on on nadatngan di bumungaana ya ma"id ha ibungana ya indani ya pamaag ya nabuwag. 13 Ya nipaddungda boh nan upag nan maludulludun an dalluyun an iha'litnay lugit hinan pingngit di baybay an gapuh nan umipabain an ato'atonda. Hay oha boh nipaddunganda ya nan balladong an bittuwon an nagah'e on napogpog di dumilagana. Ot athidi i dadiyen linala'i te wada han munhihillong an nidadaan hi iha"adandah inggana.

14 Te hi Enok an mi'anom hi tinanud an nihipun i Adam ya imbaganay ma'at hinadan athinay pangatda an inalinay, Nomnomnomonyu an umali nan Ap'apu ta'u an in'uyugnay linibun anghelna 15 ta humalyaonan namin di tatagu ta dusaona nadan nabahulan an nihi"an i Apu Dios an gapuh aggeda nangunudan i hiya ya hay nungngohayandan hiya. 16 Ot dusaon Apu Dios danaen linala'i te dakol di adida ipabahul i hiya an namaag onda lumilililih nan a'at di nitaguwanda. Ya hanadan pohpohdonday

---

[a] **1:7** Hidin Hopapna 19:11-28

ato'atonda an dadiye nadan adi maphod an impa'inghan di adolda.
Ya pamaaggon hay amaphodday hapihapitonda. Ya maphod di eda
ibagabagah nadan waday abalinanda te waday pinhoddan alan i dida.

Hay Tugun Juda

17 Mu da'yun i'iba ya mahapul an adiyu linglingon nadan imbagabagan
nadan a'apostoles ya nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. 18 Te pinadanandan
alyonday, Hitun mun'adatngan di apogpogan tun luta ya wadaday tatagu
an hanadan adi maphod an impa'inghan di adolday at'attonda ta hiya
nan ngihngihilan dita'un kimmulug i dida. 19 Ya wa'e on diday lummuh
adi ta'u pun'u'unnudanan an kimmulug i Jesu Kristu te ma"id i dida nan
Espiritun Apu Dios an ammuna nan impa'inghan di tataguh tun lutay
innilada.
20 Ot hay aton ta'u an da'yun i'iba ta wan mihamad di pangun'unudan
ta'uh nan tudtudun Apu Dios ya mahapul an agaggaon mundasal
ta'u ta nan ipa'innilan nan Espiritu di idasal ta'u. 21 Ya mahapul bon
inaynayun ta'un mundinol hinan pamhod Apu Dios i dita'u hi ad uwani ta
panpannodan ta'uh nan ipa'annungan nan homo' nan Ap'apu ta'un hi Jesu
Kristu i dita'u an nan pi'taguwan ta'un hiyah munnananong. Ot maphod
on unudonyu datuwe ta way oha i da'yu on ihamhamadnan mangun'unud
hinan tugun Apu Dios. 22 Ya maphod boh on ta'u bumoddang hinadan
munduwaduwa ta lo'tat ya mihamad di pangulugda i Apu Dios. 23 Te aton
ta'u'ehdi ya ay ta'u inaganat dida i ha gimmanab hi bale. Ya hom'on ta'u
bo nan mangamangat hi adi maphod mu ta taktan ta'u nan at'attondan
pumbahulan ta adi dita'u lalamon i dida. Ta wan nunhiglay agge ta'u
naminhod hinadan nibahhon ato'atonda.

Hay Anabaktun Apu Dios

24 Hi Apu Dios di mangibaliw ya bumoddang i dita'u ta mabalin an
idinong ta'u nadan pumbahulan ta wan mun'am'amlong ta'un e middum
i hiya an na'abbaktun Dios. 25 Hiya ya abuh di nahamad an Dios ya hiya
boy managu i dita'u an gapuh nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.
Hiya ya na'abbaktu nimpe ya ma"id ha nipaddungan di aphodna ya
abalinana. Te hiya ya wadawada an mumpapto' an nihipun tuwalih din
hopapna ta inggana. Amen.

Nan Nipa'innila

(Revelation)

1 1 Hituwen intudo"u ya hiya datuwe nan ahi ma'at hi udum hi algo an
imbagan Apu Dios hi ipa'innilan Jesu Kristu i dita'un baalna. Ha"on
an hi John an baal Jesu Kristu ya innila' datuwen namin te hinnag Apu
Dios nan anghelna ot ipa'innilanan namin datuwen ha"on. 2 Ta an namin
nadan tinannigo' ya dingngol'un nalpu i Apu Dios an impa'innilan Jesu
Kristu ya hiya datuwe an intudo"u. 3 Ta nan mangibaha i datuwen nitudo'
an ma'at hi udum hi algo hi hinangngab di tatagu ya mipa'amlong. Ya
atbohdin mipa'amlong nadan mangngol ya mangunud i datuwe te adi
madne ya ma'at datuwen nipa'innila.

Hay Intudo' John An Midat Hinadan Pitun Simba'an Hi Ad Asia

4 Hituwey tudo"u i da'yun kimmulug i Jesu Kristu hinah nadan pitun
bobleh nan probinsya hi ad Asia.

Hanat minaynayun an hom'on da'yu ya palinggopon da'yu i Apu Dios
an hiya nan wada tuwalih din hopapna ta inggana. Ya hanat atbohdiy
aton nan Espirituna an hiya nan wahdih nan way tronon Apu Dios an
waday pitun nat'onat'on an abalinana. 5 Ya hanat atbohdiy aton Jesu
Kristu i da'yu an hiya nan nahamad an mangipa'innilah nan pohdon
Apu Dios. Hiya nan namangulun minahuwan Apu Dios hi ate. Ta hiya
nan hiyay Ap'apun di an namin an ap'apuh tun luta. Ya hiyay nahamad
di naminhodnan dita'u te inhulugnay adolna ta hiyay nate ta wan
mabalin an mapakawan ta'uh nadan numbahulan ta'u. 6 [a] Ta mabalin
an iddum dita'uh nan pun'ap'apuwana ya numbalinon dita'u hi padi an
munhilbi i Amanan hi Apu Dios. Ot hanat hiyay nanongnah madayaw ya
mun'ap'apuh inggana. Amen.

7 Nomnomnomonyu an mumbangngad hi Jesu Kristu an middum hinan
bugut ta punhintiggan di atagutagu an ta'on on hanadan nangipapaten
hiya. Ta an namin nadan agge kimmulug i hiya hi abobboble ya

[a] **1:6** Hay ipa'innilan nan Nan Nipa'innila 1:6 ya nan inat Jesu Kristu i dita'u an iphodan ta'un kimmulug i hiya.

nunhiglay umukayunganda ya takutda. Ya ma'at datuwen namin an
ma"id ha bahhonan ma'at. Amen.
8 Te hi Apu Dios an ongal di abalinana ya alyonay, Ha"on nan Alfa ya
Omega[b] te ha"on nan wada tuwalih din hopapna ta inggana.
9 Ya ha"on an hi John an hi ibbayun niddum hinan pun'ap'apuwan Apu
Dios ya initpo'itpol'u nadan namalpaligatdan ha"on an umat i da'yu an
gapuh kimmulugan ta'u i Jesu Kristu. Athituy inatda i ha"on an gapuh
e' pangitanudtuduwan hinan hapit Apu Dios ya nan impa'innilan Jesu
Kristu ta inyeya' hinan boble hi ad Patmos an nigawwah nan baybay.
10 Ta i han algo an pundayawan i Apu Dios ya bimmikah nan Espiritun
Apu Dios i ha"on ya dingngol'u hi way indoggan'u han ma"adngol an
hapit an ay gangoh di trampeta 11 an alyonay, Itudo'mun namin datuwen
tigom ya impiyem hinadan kimmulug i Kristu hinadan pitun boble an hi
ad Epesus ya hi ad Smyrna ya hi ad Pergamum ya hi ad Tyatira ya hi ad
Sardis ya hi ad Piladelpia ya hi ad Laodisea.

Hay Tinigon John An A'at Jesu Kristu

12 Ya hidin nunligguha' hinan way munhapit ya tinigo' han pitun
balitu' an punhilawan. 13 Ya hi gawwan dadiyen punhilawan ya wahdi
han timma'dog an ay taguy tigona an nunlubung i han munggayyadan.
Ya wada han nabalitu'an an nibalangag hi palagpagna. 14 Ya ma'apullaw
di ibu'na an ay dutdut di kalnero. Ya mumbinang di matana an ay
mundalang ha apuy. 15 Ya humiliy hukina an ay na"aldang an gombang.
Ya hay hapitna ya umat hinan ungak di dakol an liting. 16 Ya waday pitun
bittuwon an inodnan di winawwan an ta'lena. Ya wada han ma'taddom
an hinalung an nalpuh to'ona. Ya humiliy angahna an umat hinan algo
hi'on nangimpopotang.
17 Ta hidin tinigo' ot inayun'un munlu'bub hi way hinangngabna an
aya' nate. Mu inidonay winawwanan ha"on ot alyonay, Adi'a tumakut
te ha"on nan ma"id ha hipuna ya ma"id ha pogpogna. 18 Ya mataguwa'
te ta'on hi pinateya' mu tigom an mataguwa' hi inggana. Ta hiya nan
ha"on di ukod hi itaguwan di tatagu ya ha"on boy ukod hi umayan di
linnawadah atayanda. 19 Ot itudo'mu nimpen namin nadan tigom te
nadan udum ya ad uwaniy a'atanda mu nadan udum ya ma'atdah udum
hi algo.
20 Hay ipa'innilan nan pitun bittuwon an tinigom an inodnan di
winawwan'u ya dadiye nadan pitun anghel an mangipangpanguluh
nadan mumpangulug hinadan pitun boble. Ya nada'en pitun punhilawan
ya dadiye nadan mumpangulug hinadan pitun boble.

---

[b] **1:8** Nan Alfa ya hidiye nan mamangulun alpabeton di Greek ya nan Omega ya hidiye nan ma'udin alpabeto.

Hay Nipa'innilah Nadan Kimmulug Hi Ad Epesus

2 1 Alyona bo di, Muntudo"ah nan ma'alih anghel an
mangipangpanguluh nadan kimmulug hi ad Epesus ta alyom di,
Hiyah tuwey imbagan nan nangdon hinan pitun bittuwon hi winawwana
an e munli'li"odan hinadan pitun balitu' an punhilawan 2 an alyonay,
Innila' an namin di at'attonyu te mahlu ayun mangat hinadan ipatamun
Apu Dios an ta'on on dakol di punligatanyu. Ya innila' bon aggeyu
pinhod nadan adi maphod an at'atton di udum an mangalih diday pinto'
Apu Dios an e muntudtudu. Ot maphod ta inhamadyun nanginnilah
nan immannung an a'at dadiyen mumpunlayah ta na'innilaanyu an
nibahho nadan itudtududa. 3 Ya ta'on on nunhiglay namalpaligatdan
da'yu an gapuh kimmuluganyu ya aggeyu inwalong di pangulugyun
ha"on. 4 Mu hay agge' pinhod i da'yu ya nan e nalumanan di pamhodyun
ha"on ya nan pamhodyuh ibbayu. Te hidin hopap di kimmuluganyu
ya ongal di pamhodyun ha"on mu ad uwani ya adi mo athidi. 5 Ot
maphod on nomnomnomonyuy a'at di pangulugyuh din hopapna ta
way atonyun muntutuyu hinadan nibahhawanyu. Te adiyu'e atonhidi
ya umaliya' ot aano' nan punhilawanyu. 6 Mu hay pohdo' i da'yu ya nan
aggeyu naminhodan hinadan adi maphod an tudtudun nadan ma'alih
Nikolaytan te ta'on on ha"on ya nunhiglay bungot'uh nadan adi maphod
an ato'atonda.

7 Ot da'yun waday ingana ya hanat igongahanyu nadan ipa'innilan nan
Espiritun Apu Dios hi an namin an kimmulug. Te nan tagun mangita'dog
hi pangulugnah inggana an ta'on on nganney ma'at i hiya ya hiyay
mabalin an pi"ano' hinan bungan nan kayiw an mangdat hi itaguwan hi
munnananong an nitanom hinan awadan Apu Dios.

Hay Nipa'innilah Nadan Kimmulug Hi Ad Smyrna

8 Alyona bon ha"on di, Muntudo"a boh nan ma'alih anghel an
mangipangpanguluh nadan mumpangulug hi ad Smyrna ta alyom di,
Hiyah tuwey imbagan nan ma"id ha hipuna ya ma"id ha pogpogna an
hiya din nate ot mamahuwan 9 an alyonay, Innila' an namin nadan
napalpaligatanyu ya hay nawotwotanyu. Mu hay immannung ya
kadangyan ayu an gapuh nan pangulugyu. Ya innila' bo nadan adi ahan
maphod an ibagabagan nadan mumpumbaktu an gapu ta Judyuda.
Mu bokon diday nahamad hi Judyu te dida nadan tatagun Satanas.
10 Ot nomnomnomonyu an ahi da'yu palpaligaton i dida mu hanat adi
ayu tumakut. Te e da'yu ibalud ya pinalpaligat da'yu ta patnaon da'yu.
Mu adi madney punholholtapanyu. Mu ta'on on hidiyey gumalat hi
pamatayandan da'yu ya hanat inaynayunyuy pangulugyun ha"on. Ot
waday gunggunayu an nan eyu pi'taguwan i Apu Dios hi inggana.

11 Ot da'yun waday ingana ya hanat igongahanyu datuwen ipa'innilan
nan Espiritun Apu Dios i da'yu an mumpangulug. Te nan tagun
mangita'dog hi pangulugnah inggana an ta'on on nganney ma'at i hiya ya
adi munholholtap hi pidwana te adi mihi"an i Apu Dios.[c]

Hay Nipa'innilah Nadan Kimmulug Hi Ad Pergamum

12 Alyona bo di, Muntudo"a boh nan ma'alih anghel an
mangipangpanguluh nadan kimmulug hi ad Pergamum ta alyom
di, Hiyah tuwey imbagan nan waday ma'taddom an hinalungna
13 an alyonay, Innila' di a'at nan numboblayanyu te hinay awadan
nan pun'ap'apuwan Satanas. Mu innila' an da'yun kimmulug ya
immannung an un'unudona' te ta'on on hidin namatayanda i Antipas
an ohan na'na'unnud an mangipa'innilah a'at'u ya aggeyu inwalong di
pangulugyun ha"on. 14 Mu hay oha ya waday adi' pohdon an at'attonyu
te wadada i da'yuy mangun'unud hinan tudtudun Balaam hidin nadne.
Hi Balaam ya tinudduwanah Balak ta a"ulana nadan i Israel ta anonda
nadan ni'nong hi udum an dios ya ta ilo'day bokonda ahawa. 15 Ya
needahna boy udum i da'yun mangun'unud hinan nibahhon itudtudun
nadan ma'alih Nikolaytan. 16 Ot mahapul an muntutuyu ayu ta idinongyu
danaen adi maphod an ato'atonyu. Te adiyu'e ya agagga ya umaliya' ot
patayo' danaen adi maphod di ato'atonda an hay pamate' i dida ya nan
hinalung an malpuh to'o'.
17 Ot da'yun waday ingana ya hanat igongahanyu nadan ipa'innilan
nan Espiritun Apu Dios i da'yun kimmulug. Te nan tagun mangita'dog hi
pangulugna hi inggana an ta'on on nganney ma'at i hiya ya hiyay idatta'
hinan nipa"en ma'alih mana an ma"id ni' ha taguh nanigo. Ya idatta' bo
didah nan pulaw an batu an nitud'an nan balun ngadan an ma"id ha
udum hi nanginnila te ammuna nan pangdata'.

Hay Nipa'innilah Nadan Kimmulug Hi Ad Tiyatira

18 Alyona bon ha"on di, Muntudo"ah nan ma'alih anghel an
mangipangpanguluh nadan kimmulug hi ad Tiyatira ta alyom di, Hiyah
tuwey imbagan nan imbabalen Apu Dios an mumbinang di matana an
umat hinan mundalang an apuy ya mungkilat di hukina an umat hinan
gombang 19 an alyonay, Innila' di a'at di pamhodyu ya pangulugyu ya
hay a'at di punhilbiyun Apu Dios ya hay pangitpo'itpolanyuh nadan
punligatanyu. Ya matigo' an nahamhamad di pangatyu i datuwe hi
ad uwani mu hidin hopap di kimmuluganyu. 20 Mu hay adi' pohdon i
da'yu ya hay aggeyu nangipadinongan hinan adi maphod an tudtudun
nan babai an hi Jesebel. Alyonay hiya ya propeta mu layahna te ena

---

[c] **2:11** Nan ihi"anan i Apu Dios hi atayan ya hidiye nan ma'alih pidwan di atayan.

itudtuduwan nadan baal'u ta wan mihapitanda ta ilo'day bokonda ahawa
ya ni"andah nadan ni'nong hi udum an dios. 21 Nadney nanannoda' hi
ena puntutuyuwan i dadiyen nagaga"ihon ato'atona mu ningamut an
adina pohdon an idinong. 22 Ta hiya nan idatta' i ha nalot an dogoh ta
nunhiglay ena punholholtapan. Ya atbohdiy ato' hinadan nangilo' i hiya
hi'on adida muntutuyu ta idinongda dadiyen at'attonda. 23 Ya ipapate' an
namin nadan mangiyunnud i hiya. Ta wan panginnilaanyun namin an
kimmulug i ha"on an innila' nadan adi matigon wah nomnom di tatagu
ya nadan pohpohdondan aton. Hanan ato' i da'yun tatagu ya miyunnudan
hinadan ina'inatyu.
24 Mu da'yun udum hinah ad Tiyatira an agge nangunud i diyen
adi maphod an tudtudun Satanas ya ammunah naen itugun'u i
da'yuh ad uwani ta wan adi' udman di inomnomanyu. 25 Ot hanat
inaynayunyuh naen immannung an pangulugyun ha"on ta ingganah
ona' mumbangngad. 26 Ot hanadan mangita'dog hi pangulugda an
inaynayundan mangat hinadan pohdo' ta ingganah atayanda ya diday
idatta' hi abalinan an mun'ap'apu hi abobbobleh pidwana. 27 Ya ma"id
ha mabalin hi mangabak i dida te ongal di abalinanda an mun'ap'apu
an umat damdamah nan abalina' an indat Ama. Ta dusaonda nadan
mangmangngat hi adi maphod an umat hi aton nan munggupal hi bangay
atondan dida.[d]
28 Ya idat'u bon dida nan bittuwon an ma'pattal.[e] 29 Ot da'yun waday
ingana ya hanat igongahanyuh tuwen ipa'innilan nan Espiritun Apu Dios
i da'yun kimmulug.

Hay Nipa'innilah Nadan Kimmulug Hi Ad Sardis

3 1 Alyona bo di, Muntudo"ah nan ma'alih anghel an
mangipangpanguluh nadan kimmulug hi ad Sardis ta alyom di,
Hiyah tuwey imbagan nan awadan nan pitun abalinan nan Espiritun
Apu Dios an hiyay nangdon hinan pitun bittuwon an alyonay, Innila'
an namin nadan ato'atonyu. Ya innila' an hay panigon di tatagun da'yu
ya na'na'unnud ayun kimmulug i ha"on mu hay immannung ya adiya'
mo un'unudon i da'yu. 2 Ta hiya nan mahapul an ibangngadyuh nan
nahamad an pangulugyun ha"on. Te hay panigo' hinadan pangatyu
ya adi miyunnudan hinan pohdon Apu Dios. 3 Hanat adiyu linglingon
handidan nitudtudu an inun'unudyuh din hopapna an a'at Jesu Kristu ta
hiyay ihamadyun unudon ta muntutuyu ayuh nadan numbahulanyu ya
indinongyun mangat i dadiye. Te alinah palpaliwanyu an mangmangngat
hi athidi ya nahanawwanga' ot ma"id ha bahhonan dusaon da'yu te hay

---

[d] **2:27** Psalm 2:9 [e] **2:28** Hay ipa'innilan nan bittuwon an ma'pattal ya nan e idduman hinan pun'ap'apuwan Kristu an ma"id ha ligat.

umaliya' ya umat hi umaliyan di mangako. 4 Mu wahnada eh'ay oh'ohha i
da'yuhna hi ad Sardis an agge na'na'yat i dadiyen adi maphod an pangat.
Ot diday munlubung hi pulaw an mi'yalin ha"on te aggeda inwalong di
pangulugdan ha"on. 5 Ta athidin hanadan manginaynayun an mangita'dog
hi pangulugda an ta'on on nganney ma'at i dida ya diday munlubung hi
pulaw. Ya adi' aanon di ngadandah nan liblun nitud'an di ngadan nadan
munnananong an mi'tagu i Apu Dios. Ya ibaga' i Ama ya nadan anghelna
an diday tatagu'. 6 Ot da'yun waday ingana ya hanat igongahanyu
hituwen ipa'innilan nan Espiritun Apu Dios i da'yun kimmulug.

Hay Nipa'innilah Nadan Kimmulug Hi Ad Piladelpia

7 Alyona bo di, Muntudo"ah nan ma'alih anghel an mangipangpanguluh
nadan kimmulug hi ad Piladelpia ta alyom di, Hiyah tuwey imbagan nan
ma"aphod di pangatna an pinto' Apu Dios hi mumpatul hinadan tatagu
an hiya nan nihukkat hinan pumpatulan David. Ya ma"id ha mabalin
hi e mangipagol hi ena pangibughulan ta hunggop nadan tatagun
nangat hinadan pohdon Apu Dios. Ya atbohdin ma"id ha mabalin hi e
mamilit i hiya ta ena ibughulan nadan agge nangat hinadan pohdona
8 an alyonay innila' di a'atyu an manghan di abalinanyu. Mu maphod
ta nanongna an nan tugun'uy un'unudonyu. Ot nomnomnomonyu an
paddungnay ibughul'u nan panto ta mabalin an hunggop ayu hinan
pun'ap'apuwa' ya ma"id ha taguh abalinana an mangikalob i diyen panto.
9 Ya nomnomnomonyu bo an ahi' ipa'ali nadan ma'layyah an tatagun
Satanas ta mundu"undah hinangngabyu ta wan innilaonda an da'yuy
pinpinhod'u. Manu'eh ato' hidi ya munlattuwagda an gapu ta Judyuda
mu hay immannung ya adida mibilang hi Judyu. 10 Ya gapu ta inunudyu
nadan tugun'u ya initpolyu nadan nunligatanyu ya ihwang da'yu hinan
nunhiglan ligat an pamatna' hi atagutaguh tun luta. 11 Ot adi madne ya
mumbangngada' ta hiya nan mahapul an inaynayunyu nan nahamad an
pangulugyun ha"on te adiyu'e ya adi midat i da'yu nan gunggunayu. 12 Te
nan tagun manginaynayun hi pangulugna an ta'on on nganney ma'at i
hiya ya pumbalino' hiya hi ay tu"ud nan Templon Apu Dios an punhilbiya'
ta adi mabalin hi mihi"an i ha"on. Ya imalka' bo i hiya nan ngadan Apu
Dios ya nan ngadan nan boblena an hidiye nan balu an ad Jerusalem an
malpu i Apu Dios hi ad abunyan. Ya atbohdin imalka' i hiya nan balun
ngadan'u. 13 Ot da'yun waday ingana ya hanat igongahanyuh tuwen
ibagan nan Espiritun Apu Dios hi an namin an kimmulug.

Hay Nipa'innilah Nadan Mumpangulug Hi Ad Laodisia

14 Alyona bon ha"on di, Muntudo"a damdamah nan ma'alih anghel an
mangipangpanguluh nadan kimmulug hi ad Laodisia ta alyom di, Hiyah
tuwey imbagan nan ma'alih Immannung an hiyay nangipa'innilah nan

pohdon Apu Dios ya immannung an namin di ibagana. Ya gapun hiya
ya limmun Apu Dios an namin nadan wada 15 an alyonay, Innila' di
a'at di pangulugyu an adi umat hinan liting an ma"atung mu atbohdin
adi umat hinan ma'attuning an liting. Udu'dulna boy umat ayu hinan
ma'attuning onu hinan ma"atung mu hanan mun'at'atung. 16 Mu gapu
ta hanan pangulugyu ya umat hinan mun'at'atung an liting ya hiya
mo nan paddungnay ibugha' da'yun ha"on. 17 Alyonyu eh'ay kadangyan
ayu te wadan namin di mahapulyu mu aggeyu innilan nunhigla an
ahohomo' ayu an paddungnay numpumbollad ayu ya nun'apipilok ayu
ya nun'awotwot ayu. 18 Ta hiya nan pohdo' an umali ayu ta gumattang
ayun ha"on hinan namahmah an balitu' ta way atonyun kumadangyan.
Ya gimmattang ayuh nan pulaw an ilubungyu te ababain hi'on ayu
numbollad ya ha pangagayuh matayu ta wan tumigoda.

19 Athinay pangali' i da'yu te an namin nadan pohpohdo' ya ihingal'u ya
titilgo'. Ot hanat ip'iphodyuy punnomnomyu ta muntutuyu ayuh nadan
numbahulanyu ya indinongyun mangat i dadiye. 20 Nomnomnomonyu an
waa' hinan way panto an mungkulkug ta nan mangngol ya mangipaghop
i ha"on ya hiyay pi"ana' ya nanongna an hiyay pun'ib'ibba'.

21 Ta hanan manginaynayun hi pangulugna an ta'on on nganney ma'at
i hiya ya hiyay ahi mi'ibun i ha"on hinan pun'ap'apuwa'. Te athidi i ha"on
an nidduma' hinan pun'ap'apuwan Ama an hi Apu Dios te inunud'un
namin nadan pohdona. 22 Ot da'yun waday ingana ya hanat igongahanyu
nan pohdon nan Espiritun Apu Dios an ipa'innila hi an namin an
kimmulug.

Nan Mumpapto' Ya Mundayaw I Hiya

4 1 Hidin nagibbuh dadiye ya alinah on tinigo' han nibughul an pantoh
ad abunyan. Ya dingngol'u bon munhapit din himmapit ni' i ha"on
an ay gangoh di trampetay hapitna ta ma"adngol an alyonay, Ma'ahtu ta
ipatigo' i he"a nadan ahi ma'at hi udum hi algo. 2 Ya gapuh nan abalinan
nan Espiritun Apu Dios ya na'ibagaa' an wah ad abunyan. Ya anakkaya an
wahdi han trono an wahdi han inumbun 3 an munlitaak di tigona an umat
hinadan jasper ya karnelian. Ya nili'woh i diyen trono han tilag[f] an umat
hinan emerald. 4 Ya hi nunlini"odan'en diyen trono ya deedahdi boy baintit
opat (24) an trono an deedahdi damdamay baintit opat (24) an ap'apu an
inumbun an numpunlubungdah pulaw ya nungkokoronadah balitu'. 5 Ya
waday mungkikilat an malpuh nan trono. Ya hidi'eh hinangngab diyen
trono ya wadaday pitu an buminabinang an hilaw an dadiye nadan pitun
abalinan nan Espiritun Apu Dios. 6 Ya hidi boh hangngab diyen trono ya
wahdi han abillobillog an ay baybay an mundiggang.

---

[f] **4:3** Hay pangalin di udum hinan tilag ya katkatibungalon.

Ya deedahdiy opat an matagu an namataan an namin di adolda an timma'dogdah nunlini''odan diyen trono 7an hana'en namangulu ya ay layon di angahna. Ya nan mi'adwa ya ay bulug an baka. Ya nan mi'atlu ya ay taguy angahna. Ya nan mi'apat ya umat hinan muntayyapan an agila di angahna. 8Ya an naminda ya hinonnom di paya'da an nun'amataan di numbinahhel. Ya abigabigat ya ahodohodom on ma''id ha dindinongdan kumananta an hay ikankantada ya alyonday, Mapmaphod di a'at Apu Dios te ongal di abalinana. Ya hiya nan Dios an wadah din hopapna ta inggana.

9Ta athidin ikankantaday punhanaanda ya pundayawdah nan nabaktun ap'apu an hiya nan wadawadah inggana. 10Ya wa'et mungkantada on nunlu'bubdan namin nadan baintit opat (24) an ap'apu hi hinangngab diyen nabaktun ap'apu an wadawadah inggana ta dayawonda on innayundan nun'iha''ad hi way hinangngabna nadan balitu' an koronada. 11On alyonday, Madayaw'a Apu Dios ya ongal di abalinam. Te he''ay nunlumu hi an namin an wada te hidiye tuwaliy pinhodmuh ma'at.

Hay A'at Nan Nalu'ut An Natud'an Ya Nan Kalnero

5 1Indani ya tinigo' bo han nalu'ut an natud'an hi winawwan nan inumbun an nabaktun Ap'apu. Ya matigon natud'an di numbinahhel ya numpipitun napu'otan. 2Ya tinigo' han ma'abbikah di tigonan anghel ya inlotnan alyon hi, Nganney waday abalinanan mangaan hinadan nipu'ot ituwen nalu'ut an natud'an ta wan bitbitona? 3Mu ma''id ha ohah mabalin an e mangaan hinadan nipu'ot i diyen nalu'ut an natud'an an ta'on on hanadan wah ad abunyan onu nadan wahtun luta ya hanadan wah ad dalom ta way atonan mamahah nadan nitudo'. 4Ya adi mitpol di luwa' te ma''id ha mabalin hi e mamitbit i diyen nalu'ut ta wan bahaona nadan nitudo' hidi. 5Mu himmapit di ohah nadan baintit opat (24) an ap'apu ya alyonan ha''on di, Adi'a munluluwa. Nomnomnomom an wada nan ma'alih Layon an hiya nan na'abbaktun tinanud David an nalpuh nan holag Judah. Hiya ya inabaknan namin di binuhulna ta hiya nan hiyay waday abalinana an mangaan hinan pitun nipu'ot i diyen nalu'ut an natud'an ta wan bitbitona.

6Ya indani tatawwa ya tinigo' nan ma'alih Kalnero an timma'dog hi numbattanan nan trono ya nadan baintit opat (24) an ap'apu ya nadan opat an matagu. Ya matigoy poyan nadan hugatna hidin namatayandan hiya. Ya waday pitun ha'gudna ya pituy matana an dadiye nadan pitun abalinan nan Espiritun Apu Dios an hinnagnah tun luta. 7Ya immeh diyen ma'alih Kalnero ot alana nan nalu'ut hi winawwan diyen inumbun hinan trono. 8Ya hidin inalanah diyen nalu'ut ya nunlu'bub nadan opat an ma'alih matagu ya nadan baintit opat (24) an ap'apu ta dayawondah

diyen ma'alih Kalnero. Ya napnapongdah harp ya nadan nun'abalitu'an an
malukung an napnuh insenso an dadiyey dasal nadan tatagun Apu Dios.
9 Ya ikankantada han balun kanta an alyonday,
He"a ya abuh di waday abalinana an mangala ya mangaan hinadan
nipu'ot i naen nalu'ut an natudo'an te he"ay nipapate.
Ta nan dalam di nibayad hi bahul di atagutagu an nalpuh
nat'onat'on an tinanud an nat'o'nat'on di pangatda ya panapitda.
10 Ya numbalinom didah padi ta munhilbidan Apu Dios.
Ya diday pumbalinom hi mun'ap'apuh tun luta.
11 Ya alina boh on tinigo' di linibun anghel an mungkankantada an
nali'li'wohdah nan trono ya nadan opat an ma'alih matagu ya nadan baintit
opat (24) an ap'apu. 12 Ya ol'oltondan mangikankanta i han alyonay,
Nan nipapaten ma'alih Kalnero di madayaw te ongal di abalinana ya
kinadangyana ya la'ingna ya bikahna.
Ta hiya nan hiyay midayaw an gapuh anabaktuna.
13 Ya dingngol'un an namin nadan wah ad abunyan ya hitun luta ya hi
ad dalom ya hinan baybay ya ahikakantadan alyonday,
Madayaw nan nabaktun Ap'apu ya hidiyen ma'alih Kalnero an
gapuh anabaktuda ya nan ongal an abalinanda ta hiya nan diday
madayaw hi ingga'inggana.
14 Ya nadan opat an ma'alih matagu ya alyonday,
Hiya peman.
Ya hanada'en ap'apu ya nunlu'bubda ta dayawonda dida.

Hay Na'aanan Nan Onom An Nipu'ot Hinan Nalu'ut An Natud'an

6 1 Indani ya tinigo' an inaan diyen ma'alih Kalnero nan namangulun
nipu'ot hinan nalu'ut an natud'an ot bitbitona. Ya dingngol'uy ohah
nadan ma'alih matagu an ay kidul di hapitna an alyonay, Ma'ahtu.
2 Ya anakkaya han pulaw an kabayu an wahdi han nitakke an nangdon
i han pana.[g] Ya tinigo' an nidat i hiya han koronan di patul. Hiya ya
nangaba'abak hi gubat ya dee bon umen e mi'gubat hinadan mi'buhul i hiya.
3 Indani ya inaan bon diyen Kalnero nan mi'adwan nipu'ot hinan
nalu'ut an natud'an ot bitbitona. Ya dingngol'u bo nan mi'adwah nadan
opat an ma'alih matagu an alyonay, Ma'ahtu.
4 Ya himmawwang han ohan mumbolah[h] an kabayu. Ya hanan nitakke
i diye ya nidattan hi ispada ya abalinana an mangipa'alih gubat ta wan
mumpapatteday atagutaguh tun luta.
5 Indani ya inaan bon diyen Kalnero nan mi'atlun nipu'ot hinan nalu'ut
an natud'an ot bitbitona. Ya dingngol'u nan mi'atlun ma'alih matagu an
alyonay, Ma'ahtu.

---

g **6:2** Nan pana ya hidiye nan bokang. h **6:4** Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

Ya anakkaya han mangmangitit an kabayu. Ya hanan nitakke i diye
ya inodnana han pungkiluwan. 6 Ya dingngol'u han himmapit an nalpuh
awadan nadan opat an ma'alih matagu an alyonay, Ad uwani ya kulang
di makan ot hay bayad di ohay kilu an alina an wit ya nan mabo'lah nan
ohay algo ya atbohdin hay bayad nan tuluy kilun barley ya nan mabo'lah
nan ohan algo.[i] Mu hanat adim e dadagon nadan greyp an ma'apyah
bayah ya nadan olibo an ma'apyah manteka.
7 Ya hidin inaana nan mi'apat an nipu'ot hinan nalu'ut an natud'an ya
dingngol'un alyon nan mi'apat an ma'alih matagu di, Ma'ahtu.
8 Ya anakkaya han nadapdapul an kabayu. Ya hay ngadan nan nitakke
ya hi Ate an tuntundon nan ma'alih ad Dalom.[j] Ya hay nidat i dida ya nan
abalinanda an e mamateh nadan adi umeh godwan di tataguh tun luta.
Te ipa'aliday gubat ya bitil ya dogoh ya atap an animal.
9 Indani bo ya inaan diyen Kalnero nan mi'aliman nipu'ot hinan
nalu'ut an natud'an ot bitbitona ya tinigo' hinan pu"un di punggobhan hi
mi'nong[k] i Apu Dios di linnawan nadan tatagun pinatepateda an gapuh
nangita'dogandah pangulugdan Apu Dios. 10 Ya inlotdan alyon hi, He"a
an Dios ya ongal di abalinam ya ma"id ha adi maphod hi a'atmu ya adim
ibahhon aton an namin di ibagam. On anuud di pundusaam hinadan
tatagun namatepaten da'mi?
11 Ya way oha i dida on nidattan hi pulaw an lubung an munggayyadan.
Ya nibagan dida an mun'ibleda ni' ta haddonda ta ingganah magibbuh an
mipapate nadan udum an ibbadan baal Jesu Kristu an mangita'dog hinan
hapit Apu Dios an umat i dida.
12 Indani ya tinigo' bo an inaana nan mi'anom an nipu'ot hinan nalu'ut an
natud'an ya inoy an nangin'a'alyog ya himmilong nan algo an umat hinan
mangmangitit an luput. Ya hana'en bulan ya numbalin hi mumbolah an
ay dala. 13 Ya mun'a'agah nadan bittuwon hinan luta an ay mun'a'agah ha
agge nalum an bungan di fig hi pangat di puwo'. 14 Ta nama"id hi ad lagud
te namaaggot ay papel an nalu'ut. Ya an namin nadan billid ya nadan lutan
nigawwah baybay ya nun'adligda. 15 Ta an namin nadan tatagu an ta'on on
nadan ap'apuh abobboble ya nadan opisyal di tindalu ya nadan kakadangyan
ya nadan ongal di abalinanda ya nadan himbut ya an namin di tataguh
abobboble ya eda mun'ipa"eh nadan way liyang ya hinadan way doplah. 16 Ya
puntukukanda nadan billid ya nadan doplah ta matobda ta matabbunanda
ta wan adi tigon nan nabaktun Ap'apu ya nan Kalnero dida ta wan adina

---

[i] **6:6** Nan barley ya nalaklakay nginana mu nan wit ta hiya nan hiyay anon nadan nawotwot ya hiya boy ipa'andah nadan animal. [j] **6:8** Nan ad Dalom ya hidiye nan Hades hinan hapit an Greek an hidiy alyondah niha"adan di numpun'ate mu bokon hidiye nan impilnu. [k] **6:9** Nan pu"un di punggobhan hi mi'nong i Apu Dios ya hidiy pangihiitandah nan dalan di i'nongda.

dusaon dida. 17Te hidiye moy pangipatiganda hinan nunhigla an bungotda ta
ma"id ha ta'on hi oha i dida hi adi madusa.

Hay Namalkaan Nadan 144,000 An Tinanud Israel

7 1Indani ya tinigo' han opat an anghel an nipnipongdan immohnong
hinan opat an duggun tun luta. Ta ipagolda nadan dibdib ta adida
dumibdib hitun luta ya hinan baybay ya ta'on on i ha ohah nadan kayiw.
2Ya tinigo' an wada han anghel an nalpuh nangappit hi tuluwan di algo
an inodnana han pummalkana an hidiye nan malkan nan wadawada
an Dios. Ya tinumkuk hinadan opat an anghel an nangidatan Apu Dios
hinan abalinan an manadag hitun luta ya nan baybay 3an alyonay, Adiyu
ni' dadagon tun luta ya nan baybay ya nadan kayiw ta ingganah on
malkaanmin namin di ulun nadan baal Apu Dios hinan malkana.
4Ya hay dingngol'uh bilang di namalkaan an nalpuh nan himpulut
duwan (12) tinanud Israel ya hinggahut ta napat ta opat di libu (144,000).
5Te himpulut duway libu (12,000) di namalkaan hinan tinanud Judah ya
himpulut duway libuh (12,000) nan tinanud Ruben ya himpulut duway libuh
(12,000) nan tinanud Gad ya 6himpulut duway libuh (12,000) nan tinanud
Asel ya himpulut duway libuh (12,000) nan tinanud Naptali ya himpulut
duway libuh (12,000) nan tinanud Manasseh ya 7himpulut duway libuh
(12,000) nan tinanud Simeon ya himpulut duway libuh (12,000) nan tinanud
Libay ya himpulut duway libuh (12,000) nan tinanud Issakar ya 8himpulut
duway libuh (12,000) nan tinanud Sebulun ya himpulut duway libuh (12,000)
nan tinanud Joseph ya himpulut duway libuh (12,000) nan tinanud Benjamin.

Hanadan Nanginaynayun Hi Pangulugda An Ta'on On Nunhiglay Nunligatanda

9Indani ya tinigo' boy dakkodakkol an tinatagu an na'amungdah
hinangngab diyen ma'alih Kalnero ya nan nabaktun Ap'apu. Dadiyen
na'amung an tinatagu ya nalpudah nat'onat'on an boble ya tinanud an
nat'onat'on di panapitda ya pangatda. Ya numpunlubungdah pulaw an
munggayyadan ya napnapongdah tubun di palma. 10Ya pun'olotdan
alyonday, Hay pi'taguwan ya malpun Apu Dios an nabaktun Ap'apu ya i
diyen ma'alih Kalnero.
11Ya an namin nadan anghel ya nali'li'wohdah nan trono an awadan
nadan baintit opat (24) an ap'apu ya nadan opat an ma'alih matagu.
Ot munlu'bubda ta dayawondah Apu Dios 12an alyonday, Hiya peman.
Madayaw hi Apu Dios te nala'ing ya ongal di abalinana. Ya hiyay
punhanaan te datuwey a'atna hi ingga'inggana. Amen.
13Ya alyon nan ohah nadan baintit opat (24) an ap'apu i ha"on di,
Nganne dadiyen nunlubung hi pulaw an munggayyadan? On innilam di
nalpuwanda?

14 Ot alyo' di, Agge' innila Apu mu innila' an innilam dadiye.
Ya alyonan ha"on di, Dadiye'en tatagu ya dida nan nanginaynayun hi pangulugda an ta'on on nunhiglay napalpaligatanda. Ya nan ma'pullaw an lubungday mangipa'innila an napakawan an namin di bahulda an gapuh nan dalan diyen ma'alih Kalnero.[l]
15 Ta hiya nan wadadahdih nan pun'ap'apuwan Apu Dios ta abigabigat ya ahodohodom ya munhilbidah nan Templona ta hi Apu Dios di mumpapto' i dida te hidi moy iha"adanda. 16 Ta adida mo ma'agangan ya ma'uwoh ya adida mo maptangan ta adida hiktaman nan nunhiglan potang. 17 Ya ma"id ha lumuwahdi te nan ma'alih Kalnero an timma'dog hi haggon nan nabaktun Ap'apu di mangipapto' i dida. Te hiya nan paddungnay obob an mangdat hi munnananong an pi'taguwan.

Hay E Na'aanan Nan Mi'apitun Nipu'ot Hinan Nalu'ut An Natud'an

8 1 Indani ya tinigo' bo an inaan diyen ma'alih Kalnero nan mi'apitun nipu'ot hinan nalu'ut an natud'an ot bitbitona. Ya nadadinongdan namin nadan wah ad abunyan ta ma"id ha al'ali i han godwan di olas. 2 Ya tinigo' nadan pitun anghel an dida nan uggan umohnong hi hinangngab Apu Dios an napongdah tangguyub. 3 Ya imme nan ohan anghel an e timma'dog hinan way punggobhan hi insenso an inodnana han nabalitu'an an ay malukung an punggobhan hi insenso. Ya nidattan hi dakkodakkol an insenso an middum hinadan dasal di tatagun Apu Dios ta ena gobhon hinan way nabalitu'an an punggobhan hi insenso an wahdih hangngab nan trono. 4 Ya nan ahukna ya immeh awadan Apu Dios an ni'datong hinadan dasal nadan tataguna. 5 Ot idalu'du'nah diyen malukung hinan apuy hinan punggobhan hi insenso ot inayunan ibkah tun luta. Ya mungkikilat ya mungkikidul ya immalyog.

Hay Nipagangohan Nan Onom An Tangguyub

6 Hanada'en pitun anghel an napong hi tangguyub ya nundadaandan mangipagangoh hinadan tangguyubda.
7 Ta hidin impagangoh nan namangulun anghel di tangguyubna ya mun'a'agah hitun lutay o"ongal an dalallu ya apuy an nadduman hi dala. Ta dandanih godwan tun lutay naghob an ta'on on hanadan kayiw ya holo'.
8 Ya impagangoh damdaman nan mi'adwan anghel nan tangguyubna ya wada bo han ay billid an mundalang an nibkah hinan baybay. 9 Ta dandanih godwan nan baybay di numbalin hi dala ta natedan namin nadan wahdi. Ya ta'on on hanadan papol an wadahdi ya nun'apa"ihda.

---

[l] **7:14** Nan ma'alih Kalnero ya hi Jesu Kristu an gapuh nan dalanah din natayana ya mabalin an mapakawan di tataguh nadan bahulda.

10 Ya impagangoh damdaman nan mi'atlun anghel nan tangguyubna
ya wada han nagah an mundalang an ongnga'ongngal an bittuwon an
nalpuh ad lagud ta dandanih godwan bon nadan wangwang ya obob
di nipto'ana. 11 Ta numbalin hi ma'pa"it nadan liting an nagahana ta
nun'a'ateday dakol an tinatagu an nanginum i diyen liting. Hay ngadan
diyen bittuwon ya hi Mumpait.
12 Ya impagangoh damdaman nan mi'apat an anghel di tangguyubna
ya himmilong di dandanih godwan nan algo ya nan bulan ya nadan
bittuwon. Ta hiya nan himmilong hi dandanih godwan di algo ya
atbohdin agge bimmulan hi dandanih godwan di hilong. 13 Ya hidin
intangad'u ya wada han muntayyapan an agila an pun'itkuknan alyonay,
Ayayyu' ayun tataguh tun luta te tuwen ipagangoh nadan ma'udin tulun
anghel di tangguyubda.
9 1 Indani ya impagangoh nan mi'aliman anghel nan tangguyubna ya
tinigo' han bittuwon an nagah hitun luta. Hidiyen bittuwon ya nidat
i hiya nan aladdun nan nikalob an adallodallom an ay bitu. 2 Ya imme i
diyen ay bitu ot ibughulna ya manawwang di dakkodakkol an ahuk an ay
nalpu i ha dammudammunan apuy. Ta himmilong tun luta ta adi matigo
nan algo. 3 Ya kinumhopdah tun lutay dakkodakkol an dudun an nalpuh
nan ahuk an nidattandah abalinan an umat hi abalinan di skorpyon. 4 Mu
hay nibagan dida ya bokon hanadan holo' ya kayiw ya nadan udum an
nitanom di eda dadagon ta hanadan tatagun agge namalkaan di uludah
nan malkan Apu Dios. 5 Manu te adida patayon mu munholholtapdah
limay bulan. Te hanan hakit di kalatonda ya nunhiglan umat hi kalaton
di skorpyon. 6 Ta adida pa"itpol i diyen holholtaponda i diyen limay bulan
ta iyaptuwandah eda atayan mu adida mate.
7 Dadiyen dudun ya umatdah nadan kabayun di e mi'gubat. Ya
paddungnay nungkokoronada hi balitu' an korona ya ay angah di taguy
angahda. 8 Ya adukkey ibu'da an ay ibu' di binabai mu hay bobada ya ay
boban di layon. 9 Ya nalubungan di palagpagda hi gumo' an ay lubung di
mi'gubat. Ya immihalda'e ya ay gangoh di dakol an kalesan e mi'gubat di
gangoh di paya'da. 10 Ya waday puntiloddah way iwitda an umat hi tilod
di skorpyon ta palpaligatonday tatagu nimpe hi limay bulan. 11 Ya hay
mummandal i dida ya nan anghel an adi maphod di pangatna an hidiyey
ap'apudah nan adallodallom an bitu. Hay ngadanah nan hapit di Hebrew
ya hi Abaddon mu hinan hapit di Greek ya hi Apolyon an hay ibalinana
ya hi Dumadag. 12 Ta hidiyey mamanguluh punligatan di tataguh tun
luta. Mu wadaday duwan inligligatna an holtaponda.
13 Indani ya impagangoh nan mi'anom an anghel di tangguyubna. Ya wada
han hapit an dingngol'un nalpuh nan way opat an duggun nan nabalitu'an
an punggobhan hi insenso an wahdih hinangngab Apu Dios 14 an alyona i
diyen mi'anom an anghel di, Ilubusmu nadan opat an anghel an adi maphod

di pangatda an nabangkilingan hidih nan wangwang an nungngadan hi
Euprates. 15 Ot ena ilubus dida ta way atonda an e mamateh nadan dandanih
godwan di tataguh tun luta. Te hidiye tuwaliy niyukod i didah atonda i diyen
olas i diyen algo i diyen bulan i diyen tawon. 16 Ya wadaday dakkodakkol
an nungkakabayu an e mi'gubat an hay dingngol'uh bilangda ya duway
gahut di milyon (200,000,000). 17 Ya hay nanigo' i dadiyen nungkakabayu
ya nalubungan di palagpagdah nan lubung di e mi'gubat an mumbolah ya
mangitit ya inunig an ay asidu. Ya atbohdin nalubungan nadan nitakkayanda.
Ya hay ulun dadiyen kabayu ya umat hi ulun di layon. Ya mamudduh to'oday
apuy ya ahuk ya asidu. 18 Ta dadiyen tulun bumudduh to'oday mamate hi
dandanih godwan di tataguh tun luta. 19 Ya hay to'oda ya iwitday alpuwan di
abalinandan pumate te hanan uddun di iwitda ya ay ulun di ulog ta dadiyey
pangalatdah tatagu.

20 Mu ta'on on athidi ya hiya damdaman nadan tatagun agge ni'yate
ya adida iwalong nadan adi maphod an ato'atonda. Te adida idinong an
mundinol hinadan dimunyu ya nadan tinagtaggun balitu' ya gumo' ya
gombang ya batu ya kayiw an ta'on on datuwe ya adi tumigoy matada
ya adi midngol di ingada ya adida dumallan. 21 Ya ma"id ha alyon hi
muntutuyuda hi eda pimmatapatayan ya hay eda nangaka'akawan ya hay
eda nangata'atan hi ayak ya hay eda nangilo'ilo'an hi bokonda ahawa.

Han Ma'abbikah An Anghel

10 1 Indani ya tinigo' han oha an ma'abbikah an anghel an nalpuh
ad abunyan an ay nalubungan hi bugut. Ya nili'woh hi uluna
han tilag. Ya hay angahna ya umat hinan algo. Ya hay hukina ya ay
mundalang ha tu"ud. 2 Ya wada han inodnana an kittang an nalu'ut an
nabitbit. Ya inggattin di winawwan an hukinah nan gawwan di baybay
ya inggattin nan iniggidnah tun luta. 3 Ya tinumkuk an ay mun'olmom ha
layon. Ya hidin tinumkuk ya numpipitun kimmidul. 4 Ta e"ot bo itudo' mu
dingngol'u han munhapit hi ad abunyan an alyonay, Adim itudo' hinaen
imbagan nadan kidul ya adim e ipa'in'innila.

5 Ya nan anghel an tinigo' an timma'dog hinan way baybay ya hinan luta
ya intaggenay winawwan an ta'lena. 6 Ta insapatanah nan wadawada an
Dios an nunlumuh ad abunyan ya hitun luta ya hinan baybay ya hi an namin
nadan wada i datuwe an alyonay, Ibaga' tee an tuwe mon madatngan di
pangatan Apu Dios hinan ninomnomnan aton. 7 Te ipagangoh'en nan mi'apitun
anghel nan tangguyubna ya ma"id ha bahhonan ipa'annung Apu Dios din
ninomnomnan ma'at an hiyah diye din imbagana tuwali i handidan propetana.

Hay Nanganan John Hinan Naludun An Natud'an

8 Indani ya dingngol'u bon himmapit i ha"on din himmapit ni' hi ad
abunyan an alyonay, Ekat em alan nan nabitbit an natud'an hinan anghel

an timma'dog hinan way baybay ya hinan luta. 9 Ot umeya' moh awadan
diyen anghel ot ibaga' hidiyen kittang an nabitbit an natud'an. Ya alyonan
ha"on di, Alam tee ya inanmu ot malumiih an ay danum di iyukan. Mu
pimmahad'eh putum ya mumpait. 10 Ta inala' ot ano' ya immannung
peman an malumiih. Mu hidi an pimmahad hi putu' ya nunhiglay paitna.
11 Ya alyon bon nan anghel i ha"on di, Mahapul an em ipa'innila nan
impa'innilan Apu Dios i he"a an ahi ma'at hinadan patul ya hinadan
tinataguh abobboble an nat'onat'on di hapitda ya pangatda.

Nan Duwan Honagon Apu Dios An E Muntudtudu

11 1 Indani ya wada han nangidat i ha"on i han punlukud an ay
hu"ud. Ya wada han nangalin ha"on hi, Ekat em lukudon nan
Templo ya nan punggobhan hi insenso. Ya binilangmu nadan tatagun
wahdin mundayaw. 2 Mu adim pi'lukud nan lita"angan te hidiyey niyukod
hinadan bokon tatagun Apu Dios. Ta diday mangat hi kumpulnan adi
maphod hinah ad Jerusalem an niyappit an boble i Apu Dios hi tulu ta
han godway (3 ½) tawon. 3 Ya wadaday duwan honago' ta eda ipa'innila
nadan ibaga' hi tuluy tawon ta han godwa (3 ½) an munlubungdah
langgut ta mangipa'innila an umukayunganda hinadan adi maphod
an ato'aton di tatagu. 4 Dadiyen duwa ya mi'aligdah nan duwan kayiw
an olibo[m] ya nan duwan hilaw[n] an wahdih hinangngab Apu Dios an
Ap'apun an namin di wahtun luta. 5 Ya waday apuy an malpuh to'oda ta
hidiyey pamatedah nadan mangipatnan mangat hi adi maphod i dida.
6 Ya abalinandan adi mangipa'alih udan ta adi umudan i diyen eda
pangitudtuduwan hinan hapit Apu Dios. Ya abalinandan pumbalinon nan
liting hi dala. Ya abalinanda bo an mangipa'alih nat'onat'on an punligatan
di tataguh tun luta ta kumpulnan timpu an pohdonda on inatda.

7 Ta nagibbuh'ey eda pangitudtuduwan hinan hapit Apu Dios ya
humawwang han animal an malpuh nan adallodallom an bitu ta
mi'yawwit i dida ta ingganah ona patayon dida. 8 Ta miwagillang di
adoldah nan kalata i diyen nundongol an boble an hidi din nipata'an
nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Ta gapuh nan a'at diyen boble ya
nginadananda hi ad Sodom onu hi ad Egypt. 9 Ta munnanongdahdih tulu
ta han godway algo ta punhintiggan di tatagun nalpuh nadan nat'onat'on
an boble ya tinanud an nat'onat'on di panapitda ya pangatda te ipagolday
e mangilubu' i dida.

10 Ya ma"am'amlong nadan tataguh natayan dadiyen duwa te
dadiyen duwa di gimmalat hi nunligatanda. Ta gapuh amlongda ya
nunhahamulda ya nun'i'iddatandah regaloh hinohha. 11 Mu mala"uh di
tuluy algo ta han godwa ya taguwon Apu Dios dida ta nadan tatagun

---

[m] **11:4** Sekariah 4:2 [n] **11:4** Matthew 5:15,16

manigon dida ya nunhiglay takutda. 12 Ya ahi donglon dadiyen duwa han
mun'ayag i didah ad abunyan an alyonay, Ma'ayuhtu.
Ta punhintiggan nadan tatagun mi'buhul i dida an namaag ya
mi'bagadan tumuluh ad abunyan an middumdah nan bugut. 13 Ya
midihhan han ma'abbikah an alyog ta mun'apa''ih di pangngel diyen
boble ta mateday pituy libun (7,000) tatagu. Ya nadan tatagun adi mi'yate
ya nunhiglay tumakutanda ta hiya nan dayawonda mohpeh Apu Dios an
wah ad abunyan. 14 Ta hinaey mi'adwah atatakut an ma'at an punligatan
di tatagu. Mu magibbuh'eh diye ya wada bo nan mi'atlu.

Hay Gimmangohan Nan Mi'apitun Tangguyub

15 Indani ya impagangoh damdaman nan mi'apitun anghel nan
tangguyubna. Ya wadaday munhapit hi ad abunyan an pun'olotdan
alyonday, Ad uwani ya ma''id mo ha udum hi mun'ap'apu hi ingga'inggana
hi an naminamin te ammuna da Apu Dios i Jesu Kristu.
16 Ya hanada'en baintit opat (24) an ap'apu an inumbun hinadan
tronodah hinangngab Apu Dios ya nundu''unda an nida''om di angahdah
nan luta ot dayawondah Apu Dios 17 an alyonday,

Munhana ami Apu Dios i he''a an ongal di abalinana ya he''a nan
Dios an wadah din hopapna ta inggana.
Ya munhana ami hi nangipatigam hinan ongal an abalinam.
Ta he''a moy mun'ap'apu hi an namin.

18 Mu hanada'en agge kimmulug i he''a ya nunhiglay bungotda.
Mu ad uwaniy pangipatigam hi bungotmu i dida ta humalyaom
nadan numpun'ate.
Ya idatmuy gunggunan nadan propeta an baalmu ya an namin
nadan mangun'unud i he''a an kadangyan onu nawotwot ya
nundongol onu agge.
Ya ad uwani boy pundusaam hinadan namatepateh tataguh tun luta.

19 Ya tinigo' an nibughul nan Templo hi ad abunyan ta matigo an
wahdi nan Kahun an nittuwan nan Hapit Apu Dios. Ya mungkikilat ya
mungkikidul. Ya immalyog ya mun'a'agah di o''ongal an dalallu.

Han Babai Ya Nan Ay Buwaya

12 1 Indani ya wada han nakaskasda'aw an nipatigoh ad lagud
te dehdi han babai an inlubungna nan algo ya nan bulan di
nangipattukanah hukina. Ya himpulut duwan (12) bittuwon di nikorona
i hiya. 2 Ya tuwen madatngan di pun'ayyamana ta hiya nan nunhiglay
palakna.
3 Indani ya tinigo' bo han ohan nakaskasda'aw hi ad lagud te wahdi
han ongnga'ongngal an mumbolah an dragon an pituy uluna ya himpuluy
(10) ha'gudna. Ya an namin nadan pitun uluna ya waday koronana. 4 Ya

ay hinagamham di iwitna di dandanih godwan nadan bittuwon hi ad
lagud ot ibkahnah tun luta. Ot e mihaggon hinan tuwen mun'ayyam an
babai ta bota'onay bumudduhan nan iyayyamna ta anona. 5 Indani ya
nun'ayyam[o] hidiyen babai i han lala'i. Mu na'ibagan waday nangawit ot
iyenah awadan nan Ap'apu an hi Apu Dios. Hidiyen golang ya hiya nan
ahi mun'ap'apuh abobbobleh tun luta. Ya ongal di abalinana ta hiya nan
mahapul an ma'unud an namin di ibagana. 6 Ya hidin nun'ayyam hidiyen
babai ya binumtik ot e mipa"eh nan agge naboblayan. Te hi Apu Dios ya
waday indadaanah ena iha"adan hidi ta mipapto' hi tuluy tawon ta han
godwa.

7 Ya tinigo' bo an munggugubatdah ad abunyan te hi Michael an
ap'apun nadan anghel Apu Dios ya impangulunan namin nadan anghelna
ta eda gubaton nan dragon ya nadan anghelna. 8 Ta na'abak nan dragon
ya nadan anghelna ta hiya nan nipa'aandah ad abunyan 9 ta nipakbodan
namin hitun luta. Hidiyen dragon ya hiya nan numbalin hi ulog hidin
nadne an hiya nan ma'alih diyablu an hi Satanas an e huma'uha'ul hi
tinataguh tun luta.

10 Ya dingngol'u han ma"adngol an hapit hi ad abunyan an alyonay,
Ad uwaniy ipa'annungan di pangihwangan Apu Dios hinadan tataguna.
Ya mipatigo nan ongal an abalinanan mun'ap'apu. Ya mipatigo boy
anabaktun Jesu Kristu an mumpapto' hinadan tataguna te impa'aanda
moh Satanas hi ad abunyan an hiya nan abigabigat ya ahodohodom on
imme i Apu Dios ta dakol di ipabahulnah nadan ibba ta'un kimmulug.
11 Ya ta'on di nadan kimmulug i Jesus ya inabakdah Satanas an gapuh
nangiyatayan nan ma'alih Kalnero hinan bahulda ya gapu boh eda
nangita'dogan hinan hapit Apu Dios an ta'on on lummuh atayanda. 12 Ot
hiya nan da'yun wah ad abunyan ya mun'am'amlong ayun namin. Mu
da'yun wah nan luta ya mahmo' ayu te wahna moh Satanas an namamay
bungotna te innilanan agagga mo ya mapogpog di pangatanah nadan
pohdona.

13 Mu hidin immutalngan nan dragon an hitun lutay nipakbowana
ya adi mangmanghop an e mamudupudug hinan babain nangiyayyam
hinan lala'i. 14 Mu nan babai ya nidattan hi paya'nan umat hi paya' nan
ma'abbikah an agila ta mabalin an tumayap hinan agge naboblayan
ta mipapto' hidih tuluy tawon ta han godwa. Ta ma"id ha aton nan
dragon an mangakhup i hiya. 15 Mu hidiyen dragon ya impabudduhnah
to'onay mun'ungak an liting an alyona onta iye"enah diyen babai. 16 Mu
bimmoddang tun lutah nan babai te nadhak tun luta ot ma'unug hi ad
dalom hidiyen liting. 17 Ta nunhiglay bungot diyen dragon hinan babai
ot ihiwna mo boh nadan udum an holag diyen babai ta ena gubaton dida

---

[o] **12:5** Hay pangalin di udum hinan nun'ayyam ya nuntungo.

an datuwe nadan nangun'unud hinan tugun Apu Dios ya nadan tudtudun Jesus. 18 Ot ume mo nan dragon hinan da'ging di baybay.

Nan Animal An Nalpuh Nan Baybay

13 1 Indani ya himmawwang han animal an nalpuh nan baybay an pituy uluna ya himpuluy (10) ha'gudna. Ya an namin nadan ha'gudna ya waday koronada. Ya nipnipong hinadan himpulun (10) ha'gudnay nitudo' an ngadan an hay ipa'innilan dadiyen nitudo' ya nan ngohenan Apu Dios.
2 Hay tigona ya umat hinan leopard. Mu hay hukina ya ay hukin di bear. Ya hay to'ona ya umat hi to'on di layon. Ya indat nan dragon di ongal an abalinana ta hiyay mun'ap'apu. 3 Hay ohah nadan uluna ya mapto' an himmalom di hugatna ot ahi mapoyanan. Ta hidiyen na'at i hiyay nasda'awan di atagutagu ta hiyay inunudda. 4 Ta hiya nan daydayawon nadan tataguh diyen dragon te hiyay nangdat hi abalinan diyen animal. Ya pi'idayawdah diyen animal te alyonday ma"id ha nipaddungan di abalinana ta hiya nan ma"id ha mabalin hi mangabak i hiya. 5 Ya ma"id ha takutnan mangibagah nadan adi ahan maphod. Mu ta'on te nipalubus an hiyay mun'ap'apuh tun luta hi tuluy tawon ta han godwa. 6 Ta ngohayonah Apu Dios ya dakol di ibaganah adi maphod hi a'at di ad abunyan ya ta'on on hanadan wadahdi.

7 Ya nipalubus bon ena gubaton nadan tatagun Apu Dios ta abakona dida. Ya nidattan hi abalinan an mun'ap'apuh atagutaguh abobboble an nat'onat'on an tinanud ya nat'onat'on di pangatda ya hapitda. 8 Ta hiyay dayawon nadan tataguh tun luta an ma"id ha ngadandah nan liblun nitud'an di ngadan nadan mi'tagu i Apu Dios hi munnananong an hidiyey liblun nan ma'alih Kalnero an hiya din pinateda. Ya nitudo' tuwalih diyen liblu hidin agge ni' nalmu tun luta.

9 Ot da'yun waday ingana ya igongahanyuh tuwe. 10 Te nan ninomnom Apu Dios an ma'at hi hinohhan dita'u ya umannung an ma'at te hay udum ya mibaludda ya hay udum ya hay matadom di iyateda. Ot hiya nan dita'un tatagun Apu Dios ya mahapul an ihamad ta'uy pangulug ta'u ta ta'on hi ma'at danae i dita'u ya mabalin an itpol ta'u.

Nan Animal An Nalpuh Tun Luta

11 Indani ya himmawwang boy ohan animal an nalpuh tun luta an duway ha'gudna an ay ha'gud di kalnero. Mu hay hapitna ya umat damdamah nan hapit diyen dragon. 12 Ya nan abalinana ya umat hi abalinan nan namangulu an animal. Ta pilitonan namin di tatagu ta dayawondah diye an namangulu an animal an waday poyan di hugat hi uluna. 13 Ya abalinana bon aton di nakaskasda'aw an umat hinan nangipa'aliyanah apuy an nalpuh ad lagud ta punhintiggan di atagutagu.

14 Ta gapu i dadiyen nakaskasda'aw an atona an gapuh nan abalinan an indat nan namangulun animal i hiya ya hidiyey nunha'ulnah nadan

tataguh tun luta an agge kimmulug i Apu Dios. Ot ipa'apyana i dida han
ing'ingoh diyen namangulun animal an nahugat ni' ot ahi mapoyanan.
15 Ya nidattan boh abalinan ta mabalin an payahyahonah diyen na'apyan
animal ta mabalin an humapit. Ya nadan akhupanan adi mundayaw
i diyen niyamman dayawonda ya ipapatena. 16 Ya pilitona bon namin
di tatagun nawotwot onu kadangyan ya waday sa'adna onu ma"id ya
nadan himbut onu bokon ta mumpamalkada an bokon'e hay winawwan
di ta'leda ya hay uluda. 17 Ya hay mimalka i dida ya nan ngadan diyen
animal. Bokon'e ya nan lumilu an ipa'innilanay ngadan diyen animal.
Ta nan ma"id ha malkana ya adi mabalin hi e munggattang onu e
gumattang. 18 Ot mahapul an nanomnoman nan tagu ya ahi mabalin an
innilaonay niyatan diyen lumilu. Te hidiyen lumilu an onom di gahut ta
han nanom ta onom (666) ya lumilun di ohan tagu.

Nan Ma'alih Kalnero Ya Nadan Tataguna

14 1 Hidin intangad'u ya nangitiga' nan ma'alih Kalnero an timma'dog
hinan nabillid hi ad Zion an didan namin hinadan hinggahut ta
napat ta opat di libun (144,000) tataguna an nimalkah uluday ngadana
ya nan ngadan Amana. 2 Ya dingngol'u han munhapit hi ad abunyan
an ay kidul ya ay ungak di dakol an liting di gangohna. Ya umat i ha
impagangohda ha dakol an harp. 3 Ya dingngol'un ingkantada han balun
kantahdih nan way hangngab nan nabaktun Ap'apu ya nan wahdin opat
an ma'alih matagu ya nadan baintit opat (24) an ap'apu. Hidiyen kanta
ya ma"id ha udum hi nanginnila an ammuna dadiyen hinggahut ta napat
ta opat di libu (144,000) te inyaten Jesus di bahulda. 4 Ya maphod di
pangatda ya ma"id ha inilo'dah babai ya aggeda nalnalahhin. Ya dida
nadan nitnunitnud i diyen Kalnero an nangiyateh bahulda ta diday
namanguluh paddungnay ni'nong i Apu Dios ya i diyen Kalnero. 5 Ya
ma"id ha bahulda te ma"id ha layah hi imbagada.

6 Indani ya tinigo' han oha bon anghel an muntaytayyapan hi ad
lagud ta hiyay e mangipa'in'innilah nan adi maluman an hapit Apu
Dios hinadan tinataguh abobboblen nalpuh nat'onat'on an tinanud an
nat'onat'on di pangatda ya hapitda. 7 Ya inlotnan himmapit an alyonay,
Hanat malmuy takutyu an mangat hinadan adi pohdon Apu Dios ya
hanat dayawonyu te tuwe mon madatngan di punhumalyaana. Ot hanat
dayawonyu te hiyay nunlumuh ad abunyan ya tun luta ya nan baybay ya
an namin nadan nawada.

8 Ya nitnud bo nan ohan anghel ya alyonay, Ma"id mahdi te nadadag nan
nundongol an boble an ad Babilon. Te hiyay nangitudtuduh nadan tinataguh
abobboble an mangat hi nagaga"iho an umat hi pangilo'an hi bokon ahawa.

9 Indani ya nitnud nan mi'atlun anghel ya inlotna damdaman himmapit
an alyonay, An namin ayun mundayaw i diyen animal ya nan ing'ingohna

ya ta'on on da'yun namalka'an di uluda onu ta'ledah nan ngadana 10 ya
nunhiglay bungot Apu Dios i da'yu ta hiya nan ipiye da'yuh nan adi
madmaddop an apuy an asidu ta munholholtap ayuhdi an tigtiggon da'yuh
nadan anghel Apu Dios ya nan ma'alih Kalnero. 11 Ya ma"id ha pogpog di
ahuk an malpu i diyen eyu punholholtapan. Ot da'yun mundayaw i diyen
animal ya nan ing'ingohna ya an namin ayun namalkaan hinan malkana
ya munholholtap ayuh abigabigat ya ahilohilong hi inggana.
12 Ot da'yun tatagun Apu Dios an mangun'unud hinadan hapitna ya
mangididinol i Jesus ya mahapul an itpolyu nadan punligatanyuh ad
uwani ta wan adiyu holtapon hidiyen bungot Apu Dios.
13 Indani bo ya dingngol'u han hapit an nalpuh ad abunyan an alyonay,
Itudo'muh tuwe an ha"on an Dios ya pa'amlongo' nadan mangitpol hinan
punligatanda ta ingganah atayanda an gapuh pangun'unudanda i Jesu
Kristu.
Ya alyon nan Espiritun Apu Dios di, Immannung an nan atayanda ya
hiyay pun'iblayanda an gapuh nan ina'inatda.

Hay Nagapasan Di An Namin An Wadah Tun Luta

14 Hidin intigo' ya inoy han pulaw an bugut ya wahdi han ay tagu an
inumbun an nungkoronah balitu' ya inodnana han ma'taddom an gapas.
15 Ya wada han anghel an limmah'un hinan Templo ya inlotnan himmapit
hinan inumbun hinan bugut an alyonay, Agam ta munggapas'a mohpe
te ad uwaniy ahigapas hitun luta. 16 Ya inhawagin diyen inumbun hinan
bugut di gapasna ya nagapas an namin nadan wadah tun luta.
17 Indani ya himmawwang bo han anghel an nalpuh nan Templo hi
ad abunyan ya wahdi damdama han inodnana an matadom an gapas.
18 Ya nitnud bon himmawwang han ohan anghel an nalpuh nan way
punggobhan hi mi'nong i Apu Dios te hiyay niyukodan nan apuy. Ya
tinumkuk i diyen nangdon hi gapas an alyonay, Eka ya nunhogbatmu
nadan greyp hidih luta ta alam nadan bungada te nalumda mo. 19 Ta
immeh diyen anghel ot punhogbatna nadan greyp ot pun'alanay bungada
on bingkahnah nan pungkopalan an ni'aligan nan bungot Apu Dios.
20 Ta kinopaldah nan bata"an di boble ya dalay mamudduh danumna ta
limbongnay umeh tuluy gahut ta han baintiy (320) kilumitluy dinukkena
ya hinta'dog di dinallomna.

Nadan Tatagun Nangabak I Diyen Animal

15 1 Indani ya wada bo han nipatigoh ad abunyan an panginnilaan
hi ahi ma'at an nakaskasda'aw. Hay tinigo' ya han pitun anghel
an dida nadan mangipiyalih nadan ma'udin pitun nat'onat'on an
punligatan di tataguh tun luta. Ta danaey ma'udin pangipatigan Apu Dios
hinan nunhigla an bungotna.

2 Ya tinigo' bo han dammudammunan ay baybay an mundiggang di
tigona ya mundalang. Ya tinigo' nadan tatagun nangabak hinan animal
an dida nadan agge nundayaw hinan niyamman ing'ingoh diyen animal
ya aggeda numpamalkah nan lumilun di ngadana. Ya napnapongdah
harp an indat Apu Dios i dida an timma'dogdah pingngit diyen ay baybay.
3 Ya ikankantada din kantan Moses an baal Apu Dios ya nan kantan nan
ma'alih Kalnero an alyonday,

He"a Apu Dios an ongal di abalinana ya nunhiglan nakaskasda'aw
nadan at'atom te nipto' an namin di pangatmu ya he"ay nahamad
an Ap'apu hi ingga'inggana.
4 Ot undan nganne ihyay adi tumakut ya adi mundayaw i he"a an
Ap'apu an he"a ya ammuna han ma"id ha adi maphod hi a'atna?
Ta umaliday atagutaguh tun luta ta dayawon da'a an gapuh nadan
maphod an pangatmu.

Nadan Anghel An Mangdat Hi Pitun Punligatan

5 Hidin nagibbuh diye ya anakkaya an nibughul nan kuwartun Apu
Dios hidih nan Temploh ad abunyan. 6 Ya himmawwangdahdi nadan pitun
anghel an dadiye nadan mangipiyalih pitun nat'onat'on an punligatan
di tataguh tun luta an nunlubungdah pulaw an humili ya wadaday
nun'abalitu'an an nun'ibalangag hi palagpagda. 7 Ya nan ohah nadan opat
an matagu di nangipiyappong i didah nan balitu' an duyun nun'apnuh nan
bungot nan wadawada an Dios. 8 Ya napnu nan Templo hi ahuk an hidiyey
pangimatunan hinan anabaktun Apu Dios ya nan ongal an abalinana. Ya
ma"id ha mabalin hi e hunggop hidi ta ingganah on magibbuh nan pitun
nat'onat'on an punligatan an ipiyalin dadiyen pitun anghel.

16 1 Indani ya dingngol'u bo han ma"adngol an hapit an nalpuh nan
Templo an alyonah nadan pitun anghel di, Eyu pun'ikuyag hidih
luta nan bungot Apu Dios an nun'ittuh nadan malukungyu. 2 Ta imme
nan namangulun anghel ot ikuyagnah tun luta nan nittuh nan malukung
an inodnana. Ta an namin nadan tatagun namalkaan hinan malkan
diyen animal ya nundayaw hinan niphod an ing'ingohna ya pamaag ya
nun'apopoghaanda i han nunhiglay dogohna ya alulugnin di tigona.
3 Ya imme nan mi'adwan anghel ot ikuyagnah nan baybay nan nittuh
nan malukung an inodnana ta numbalin nan liting hi ay dolong di nate ta
nun'a'aten namin nan wadahdi.
4 Ya imme damdama nan mi'atlun anghel ot ikuyagna nan nittuh
nan inodnanan malukung hinadan potto' di wa"el ya hinadan udum an
alpuwan di liting an umat hinadan obob. Ya pamaag bo ya numbalin hi
dalan namin nadan liting i dadiye.
5 Ya dingngol'un munhapit nan anghel an mumpapto' hinadan liting an
alyonay, He"a Apu Dios ya nahamad di a'atmu ya nanongnan wadawada'a ya

nipto' di inatmun nundusah nadan tatagu. 6 Impa'inummu i dida nadan dala
ta imballohmuy eda namatapatayan hinadan tatagum ya hinadan propetam.
7 Indani ya dingngol'u bo han hapit an nalpuh nan punggobhan hi
mi'nong i Apu Dios an alyonay, He"a nan Dios an ongal di abalinana ya
nipto' di inatmu an nundusah tatagu.
8 Ya nan mi'apat an anghel ya ingkuyagna nan nittuh nan malukung
an inodnana hinan algo ta nunhiglan umatung nan potang. 9 Ta hidin
mun'a'atungan nadan tatagu ya pun'idutandah Apu Dios an nangiyabulut
i dadiyen punligatanda an ma"id ha alyon hi muntutuyudah nadan
ina'inatda an pumbahulan i Apu Dios ta wan hiyay dayawonda.
10 Ya ingkuyag nan mi'aliman anghel nan nittuh nan inodnanan
malukung hi potto' nan pumpapto'an diyen animal. Ya himmilong hidiyen
boble. Ya pun'itib nadan tataguy bobada te nunhiglay hakit nadan
poghada. 11 Ya namaman pun'idutandah Apu Dios an wah ad abunyan
an gapu i dadiyen holholtaponda. Mu ma"id damdama ha alyon hi
muntutuyudah nadan adi maphod an ina'inatda.
12 Ya ingkuyag damdaman nan mi'anom an anghel nan nittuh nan
malukungna hinan damunan wa"el an nungngadan hi Euprates ya
na'ibagan natdu' ta mabalin an pangi'wan nadan patul an malpuh
nangappit hi tuluwan di algo an e mi'gubat.
13 Ya tinigo' bo han tulu an adi maphod an espiritu an ay bakbak di
tigoda. Ya hanan oha ya nalpuh to'on nan ay dragon ya nan oha ya
nalpuh to'on nan animal ya nan oha ya nalpuh to'on nan munlayah
an propeta. 14 Ya dadiyen tulun espiritu ya dadiye nadan dimunyu an
abalinandan mangat hi nakaskasda'aw. Ta eda ihaphapitan nadan patul
hi abobboble ta munhahayyupdan namin ta gubatondah Apu Dios. Ya
i diyen eda pangubatan i Apu Dios ya hidiye tuwali nan gintudna an
pangipatiganah nan ongal an abalinana.
15 Mu alyon Jesu Kristu di, Nomnomnomonyu an hitun pumbangngada'
ya umat hi umaliyan di mangako. Ot hanadan tatagun paddungnay adi
malmallo' ta nanongnan nundadaandah umaliya' ya mipa'amlongda.
16 Ya hanada'en tulun adi maphod an espiritu ya inamungda nadan
apatupatul hitun luta hinan alyonday hi ad Armageddon hinan hapit di
Hebrew.
17 Ya ingkuyag damdaman nan mi'apitun anghel nan nittuh nan
malukungna. Ya wada han ma"adngol an hapit nan Ap'apu hinan Templo
an alyonay, Nagibbuh mo.
18 Ya mungkikilat ya mungkikidul. Ya immalyog i han ma"id ha
nipadpaddunganan alyog hinadan nalana"uh an alyog. 19 Ta nuntulu nan
nundongol an boble an ad Babilon ot madadag. Te agge liningling Apu
Dios nadan nunhiglan adi maphod an ina'inat nadan i Babilon ta hiya nan
diday pangipatiganah nan nunhiglan bungotna. Mu atbohdi an nun'adadag

an namin di bobleh tun luta. 20 Ta an namin nadan luta an nun'ali"ub hi
baybay ya ma'umahda. Ya ta'on on nadan billid ya nama"idda. 21 Ya wadada
boy o"ongal an dalallun umeh napat ta limay (45) kiluy damot di hinohha
an mun'a'agah ta mun'iknah nadan tatagu. Ta namamay bungotda ta
pun'idutandah Apu Dios an gapu i diyen atatakut an punligatanda.

Hay Ni'aligan Nan Babain Mumpabpabbayad hi Adolna

17 1 Ya immalih awada' di oha i dadiyen pitun anghel ot alyonan ha"on
di, Ma'a ta ipatigo' i he"a nan a'at di pundusan Apu Dios hinan
boble an nipaddung hinan babain mumpabpabbayad hi adolnah linala'i an
um'umbun hinan nihaggon hi dakol an wangwang. 2 Te paddungnay inilo'nay
apatupatul hi abobboble. Ya binutongna nadan tataguh tun luta hinadan adi
maphod an pangatna ta niddumdan hiyan mangat hinadan adi maphod.
3 Indani ya nali'na' nan abalinan nan Espiritun Apu Dios ta inyeya'
i diyen anghel hinan agge naboblayan. Ta hidiy naniga' hinan babain
nitakke i han mumbolah an animal an pituy uluna ya himpuluy (10)
ha'gudna. Ya natud'an an namin di adolnah hapit an pungngohenan Apu
Dios. 4 Ya hay inlubung diyen babai ya bayulet ya mumbolah an hidiye
nan lubung di kadangyan. Ya inhu'lubnah adolnay balitu' ya nadan udum
an nun'abalol an batu ya perlas. Ya inodnana han balitu' an basu an
napnuh nagaga"ihoy a'atna ya gaga"ihon pamalbalinah tataguh tun luta
ta ilo'na dida. 5 Ya nitudo' hi uluna han naligat an ma'awatan di ibalinana.
Te hay nitudo' ya alyonay, Ha"on nan nundongol an boble an ad Babilon
an paddungnay hi inan di binabain mumpabpabbayad hi adolda ya an
namin an mangmangngat hinadan adi maphod hitun luta.
6 Ya tinigo' an nabutong hidiyen babai hinan dalan nadan tatagun Apu
Dios an impapatena an gapuh kimmuluganda i Jesu Kristu. Ta masda'awa'
hi naniga' i diyen babai.
7 Mu alyon nan anghel i ha"on di, Tanganun'a masda'aw? Agat ipa'innila'
i he"ay ni'aligan naen babai ya ta'on on nan nitakkayana an pituy uluna
ya himpuluy (10) ha'gudna. 8 Hinaen tinigom an nitakkayana ya wadah
din nadne mu ma"id hi ad uwani. Mu lo'tat bo ya bumudduh an malpuh
nan adallodallom an bitu ya ahi mohpe miyeh nan ena punholholtapan
hi inggana. Mu hitun humawwangana ya ahi masda'aw nadan tataguh
panigandan hiya te hay innilada ya nate mo. Mu dadiyen masda'aw ya
dida nadan agge nitudo' di ngadandah nan liblun nitud'an di ngadan
nadan mi'tagu i Apu Dios hi inggana an nituttudo' tuwalih din ma"id ni'
ha ohah limmun Apu Dios. 9 Ta gahin on nan na'annomnoman an tagu
ya ahina ma'awatan di ni'aligan dadiyen pitun ulu. Te nan pitun uluna ya
dadiye nadan pitun nabillid an inumbunan diyen babai. 10 Ya hay oha boh
ni'aligan diyen pitun ulu ya nadan pitun patul. Mu nan lima ya nateda
mo an ammuna nan mi'anom an hiya nan ap'apuh ad uwani. Ya nan

mi'apitu'e ya hiya nan ahi mumpatul i han na'omtang. 11 Ya nan animal
an nate ni' ya hiyay oha i dadiyen pitun patul an ahi humawwang ta
mumbalin hi mi'awalun patul. Ta nagibbuh'ey pumpatulana ya miyeh nan
ena punholholtapan.
12 Ya alyon bon nan anghel di, Hay ni'aligan nan himpulun (10) ha'gudna
ya nan himpulun (10) patul an agge ni' nadatngan di pumpatulanda. Mu
udum hi algo ya didan namin hinan nitakkayan nan babai di mun'ap'apu
i han na'omtang. 13 Ya dadiyen himpulun (10) patul ya mun'u'unnud di
punnomnomda te an naminda ya boddangandah diyen nitakkayan nan
babai. 14 Ta an naminda ya gubatondah diyen ma'alih Kalnero. Mu abakon
diyen Kalnero didan namin te hiya tuwaliy Ap'apun di an namin an
a'ap'apu ya hiyay Patul di apatupatul.[p] Ya middumdan mangabak nadan
pinto' Apu Dios hi tataguna an nanginaynayun an nundinol i hiya.
15 Ya inalin bon nan anghel di, Nan dakol an wangwang an inumbunan
diyen babain mumpabayad hi adolnah linala'i ya dadiye nadan
dakkodakkol an tinataguh abobboble an nat'onat'on di hapitda. 16 Mu
lo'tat ya an namin dadiyen himpulun (10) ha'gud ya nan ud ha'gud i
dida ya ahiwawandah diyen babai ta hiya nan pun'aladay usalna ta
mabolladan ya nun'a'anday lamohna ya ahida gobhon nadan mabati. 17 Hi
Apu Dios di mangipanomnom i diyen atonda ta ma'at nan ninomnomna
tuwalin ma'at an hay eda pangiyukodan hi an namin an abalinandah nan
nitakkayan diyen babai ta hiyay mun'ap'apu ta inggana hi mipa'annung
nan imbagan Apu Dios. 18 Ya hana'en babain tinigom ya hiyay nipa"elan
nimpen nan nundongol an boble an awadan nan mun'ap'apuh nadan patul
hi abobbobleh tun luta.

Hay Nadadagan Nan Bobleh Ad Babilon

18 1 Indani ya tinigo' bo han ohan anghel an nalpuh ad abunyan
an matigon nabaktuy niyatana te nunhiglay binangna ta
hinitalanan namin tun luta. 2 Ya inlotnan himmapit an alyonay, Ma"id
mahdi te nadadag nan nundongol an bobleh ad Babilon ta numbalin moh
nunhituwan di didimunyu ya nadan adi maphod an espiritu ya nadan
hamutin mangan hi nate. 3 Manu'eh nadadag hidiyen boble ya nadan
nunhituhdiy nangitudtuduh nadan adi maphod an pangat hi atagutagu ta
umatdan dida. Ya na'na'yat di apatupatul hinadan adi maphod an ina'inat
nadan tinatagu i diyen boble. Ya atbohdih nadan mumpunggattang
an kimmadangyanda an gapuh eda nungganattangan i diyen boble hi
nat'onat'on an gina'u ya nadan gaga"ihon pun'amlongan nadan tataguhdi.
4 Ya indani ya dingngol'u han hapit an nalpuh ad abunyan an alyonay,
Da'yun tatagu' i naen boble ya umaan ayuhna ta adi ayu mi'mi'yat

---

[p] **17:14** Psalm 136:3

hinadan ato'atondan pumbahulan i ha"on an Dios ta adi ayu middum
an madusa. 5 Te nan pumbahbahulanda ya ay limmatug ta ay mitu'dul
hi ad lagud ta hiya nan nundadaana' an mundusa i dida. 6 Ya dubliyo' di
pundusa' i dida an gapuh nadan ina'inatdah ibbadan tagu. 7 Ta nunhiglay
holholtaponda te nunhiglan munlattuwagda an gapu ta kakadangyanda.
Te hay punnomnomda ya alyonday, Da'miy ap'apu an adi ami umat
hinan nabalun babai an umukayungan ot innilami an adimi patnaon an
umukayungan.
8 Ta hiya nan udum hi algo ya mundidihhan di dumatong hi
punligatanda an umat hi bitil ya dogoh ya ate ya apuy an munggohob i
dida te ha"on an Dios ya dusao' dida hinan ongal an abalina'. 9 Ta hanadan
ap'apu hi abobboble an na'na'yat hinadan adi maphod an ato'aton
nadan tatagu i diyen boble ya umukayunganda ya kumogakogada
hi panigandah nan ahuk diyen boblen mun'apu'ulan. 10 Mu adida e
mihaggon te tumakutdah eda ilagatan. Ta alyonday, Nunhigla mahan
hidiyen na'at hi ad Babilon. Ayayyukah diyen kadangyan ya nundongol
an boble an nadadag i han ohay olas.
11 Ya ta'on on hanadan mumpungkumilhuh abobboble ya kumgada ya
umukayunganda te ma"id moh diyen boblen eda pangigattangan hinadan
igattangda 12 an umat hinadan balitu' ya silber ya perlas ya nadan udum
an nun'abalol an batu ya nadan linen ya nadan udum an luput ya nadan
mun'aphod an kayiw an ma'alih sitron ya nadan ma'alah nan ba'git di
elepante[q] ya nadan udum an umat hi gombang ya gumo' ya nadan marbol
13 ya nadan middum hi tinapay an sinamon ya nadan middum hi ihda ya
nan insenso ya nadan nun'anginan lana an mira ya frankinsens ya bayah
ya mantekan di olibo ya napinun alina ya wit ya nadan baka ya kalnero
ya kabayu ya kalesa ya nadan tinatagun eda ihbut. 14 Ta hay ibagan
mon dadiyen mumpungkumilhu i diyen boble ya alyonday, Nama"id
mahan mon namin nadan mun'a'omnawan an wada i diyen boble an
kinadangyanda ya nadan udum an mun'a'aphod an wahdi i diyen boble.
15 Ta dadiyen kimmadangyan an mumpungkumilhu i diyen boble
ya mun'ibata"anda te tumakutdah eda ilagatan. Ta kumogakogada
ya umukayunganda an alyonday, 16 Nunhigla mahan hidiyen na'at.
Ayayyukah diyen nundongol an boble an awadan di dakol an linen ya
nadan udum an luput an bayulet di kololna ya balitu' ya perlas ya nadan
udum an nun'abalol an batu. 17 Mu pamaag nee ya nadadag an namin
dadiyen kinadangyana i han ohay olas.
Ta hanada'en mumpuntamuh nan papol an umannehdi ya nadan
ilugalugandan tatagu ya nadan udum an hinan baybay di pangalandah
itanudda ya bimmata"anda ta mangmangmangondah diyen na'at.

---

[q] **18:12** Nan ba'git di elepante ya dakol di mabalin hi iphodda an mapmaphod di tigona.

18 Ta hidin mangmangmangonday ahuk diyen mun'apu'ulan an boble
ya pun'itkukdan alyonday, Ma"id ha udum hi boble i ha umat i diyey
nundongolana.
19 Ya pun'ihabuwagdah uluday hupu' ta pangipatigoda an
umukayunganda an alyonday, Nunhigla mahan hidiyen na'at i
diyen boble an ohay olas ya nadadag di kinadangyana. Yaden hiya
peman di nangipakadangyan i dita'un waday papolna an umannen e
mungkumilhuhdi.
20 Mu da'yun wah ad abunyan ya ta'on on da'yun tatagun Apu Dios ya
da'yun propeta ya apostoles ya mun'am'amlong ayu hi nangiballohan Apu
Dios hinadan adi maphod an ina'inatdan da'yu.
21 Indani ya wada han ma'abbikah an anghel an intaggena han
ongnga'ongngal an batu ot ibkahnah nan baybay ot alyonay, Athituy ma'at
hinan nundongol an boble an ad Babilon ta madadag ta ma"id mo ha uggan
matigo i diyen boble. 22 Ta ma"id mo ha uggan madngol hi mipagangoh
an harp ya ungngiyung ya trampeta. Ya mama"id mo nadan tatagun
manganapyah igattangda ya ma"id mo nadan ahigagangoh an punggilingan
hidi. 23 Ya ma"id mo nadan ahibibinang an hilaw hinan mahdom ya ta'on
on hanadan pun'am'amlongan di tatagun umat hi kasal. Ta hidiyey dusan
diyen boble an gapuh nan punlattuwaganda te nadan munggattang hidi
ya manu te kakaddangyanda mu hina'uha'ulday atagutaguh abobboble.
24 Ya nadan bimmoblehdiy namatepateh nadan tatagun Apu Dios ya nadan
propeta. Ya ta'on on hanadan udum an tatagu an namaaggon pinateda.

Hay Pangipabaktuwandan Apu Dios

19 1 Hidin nagibbuh hidiye ya dingngol'uy dakol an ahihahapit hi
ad abunyan an alyonday, Haleluya! Madayaw hi Apu Dios te hiya
ya na'abbaktu ya ongal di abalinana ya hiyay alpuwan di pi'taguwan
hi munnananong 2 te nipto' di nangatna an dinusana dadiyen tatagu an
nangitudtuduh adi maphod ta nangiyunnudan di atagutaguh tun luta.
Ya imballohna nadan ina'inatdah nadan baalna an pinatepateda dida.
3 Ya alyonda bo di, Haleluya! Madayaw hi Apu Dios. Te hinaen boble ya
napu'ulan ta minaynayun an umahu'ahuk hi inggana.
4 Ya hanada'en baintit opat (24) an a'ap'apu ya nadan opat an ma'alih
matagu ya nundu"unda ta dayawondah Apu Dios an inumbun hinan trono
an alyonday, Immannung peman. Madayaw hi Apu Dios.
5 Ya dingngol'u han munhapit hinan way trono an alyonay, An namin
ayun baal Apu Dios ya da'yun namin an hiyay takutanyuh un'unudonyu
an ta'on on nganney niyatanyu ya maphod on hi Apu Dios di dayawonyu.
6 Ya wada boy dingngol'un hapit di dakkodakkol an tatagu an umat
hinan mun'ungak an liting ya umat boh nan kikinduulna an kidul an
alyonday, Haleluya! Madayaw hi Apu Dios. Te hiya an ongal di abalinana

an Dios an ma''id ha nipaddungan di abalinana di mun'ap'apuh an naminamin. 7 Ot hanat mun'am'amlong ta'un namin ya hiyay dayawon ta'u te ad uwani ya nadatngan nan pungkasalan nan ma'alih Kalnero. Te nan ikasalna ya nundadaan 8 an nunlubung hinan linen an humiliy alubungna an nidat i hiya. Hay ibalinan naen lubungna ya nadan niyunnudan hinan pinhod Apu Dios an ina'inat nadan tataguna.

9 Ya alyon bon nan anghel i ha''on di, Itudo'muh tuwen hapit Apu Dios an alyonay, Mipa'amlong nadan tatagun na'ayagan an e mi''an hinan pungkasalan nan ma'alih Kalnero. 10 Ya ona inalih diye ot inayun'un munlu'bub hi hinangngabna ta dayawo' mu alyonay, Anakkaya! Adiya' dayawon i he''a. Hi Apu Dios di dayawom. Te ha''on ya ona' ba'baalon i hiya ya abuh an umata' i da'yuh nadan ibbam an mangun'unud hinan impa'innilan Jesus i dida an hidiyey nangipahlu i da'yu an e nuntudtudu.

11 Indani ya tinigo' an nibughul hi ad abunyan ya anakkaya han pulaw an kabayu. Ya waday nitakke i hiya an hay ngadana ya hi Madinolan ya hay mi'adwah ngadana ya hi Immannung. Te nipto' di pangipanuhnah tatagu ya hiyay e mangubat hinadan adi maphod. 12 Hay matana ya umat hinan mundalang an apuy ya dakol di koronah uluna. Ya nitudo' di ngadanah nan koronana mu ma''id ha nanginnilah ibalinan dadiyen nitudo' an hiya ya abuh di nanginnila. 13 Ya hay ohah ngadana ya hi Hapit Apu Dios.[r] Ya nalmoh hi dala nan inlubungna. 14 Ya dakolday tindaluh ad abunyan an nitnud i hiya an numpunlubungdah malinis ya pulaw an linen. Ya ta'on on nadan kabayun nitakkayanda ya pulawdan namin. 15 Ya hidiyen nitakken mangipangpangulun dida ya wada han ma'taddom an hinalung an nalpuh to'ona ta hidiyey pangabakna hinadan tataguh abobboble. Ta hiya ya abuh di mun'ap'apu an ma''id ha mabalin hi mangaan i hiya i diyen sa'adna. Ya hay atonan mundusah tatagu ya ayna kopalon dida an gapuh bungot nan na'abbaktun Dios. 16 Ya nitudo' hinan lubungna ya hinan ulpuna di, Patul di apatupatul ya Ap'apun di an namin an ap'apu.

Hay Na'abakan Nan Animal

17 Indani ya tinigo' han anghel an e timma'dog hinan algo. Ya inlotnan himmapit hinadan ahitatayyapan an hamuti an alyonay, Umali ayun naminamin te tayyahtuy indat Apu Dios hi anonyu. 18 Ta pun'a'anyu nadan nun'a'aten patul hinan luta ya nadan opisyal di titindalu ya nadan udum an nun'abaktun tatagu ya ta'on on nadan nun'a'aten kabayu ya nadan nun'itakken dida ya an namin nadan nun'a'aten tatagun himbut onu bokon ya waday abalinanda onu nun'awotwot.

19 Ya tinigo' boh diyen animal ya nadan patul hitun luta ya nadan tindaluda an na'amungdan namin ta eda gubaton nan nuntakkeh kabayu

---

[r] **19:13** John 1:1

ya nadan nitnud i hiyan titindaluna. 20 Mu indani ya na'abak hidiyen
animal ta tiniliwda didan duwah nan munlayah an propeta ot itopalda
didah nan dammudammunan dumaladalang an asidu. Hidiyen munlayah
an propeta ya hiya nan nanganangat hi nakaskasda'aw an gapuh
abalinan diyen animal. Ta hidiyey naha'ulan nadan numpamalkah nan
malkan diyen animal ya nundayaw hinan niyamma an padpaddungna.
21 Ya nadan tindalun nun'ibbana ya numpaten nan nungkabayu an hay
namatenan dida ya nan hinalung an malpuh to'ona. Ot ma'amung nadan
dakol an hamuti ot pun'a'anday lamoh dadiyen nun'a'ate.

Hay Na'at I Diyen Hinlibuy Tawon

20 1 Indani ya tinigo' bo han ohan anghel an nalpuh ad abunyan an
inodnana han ay bangkiling ya nan aladdun nan adallodallom
an bitu. 2 Ya dimpapna nan dragon an hidiye din ulog hidin nadne an
hiya nan diyablu onu hi Satanas ot bangkilingana ta nibalud hi hinlibuy
(1,000) tawon 3 an bingkahnah nan adallodallom an bitu ot kalubona
ot aladduwona ta ma"id mo ha atonan e munha'ul hinadan tataguh tun
luta. Ta naluh'e nan hinlibuy (1,000) tawon ya ahi mohpe milubus mu adi
madney ilubusana.

4 Ya wadada boy tinigo' an trono ya nadan inumbun hidi ya diday
nangiyukodan Apu Dios an mun'ap'apuh nadan tatagu an dadiye nadan
napatepate an gapuh nangita'dogandan Jesu Kristu ya nan hapit Apu
Dios. Dida nan agge nundayaw i diyen animal ya nan niyamman
ing'ingohna ta hiya nan agge nimalkah uluda onu hay ta'leda nan
malkana. Ya an naminda ya namahuwanda ta mi'taguda i Kristu ta diday
pun'ibbanan mun'ap'apuh tun lutah hinlibuy (1,000) tawon 5 an dida nan
mamangulun mamahuwan. Mu nadan udum an numpun'ate ya adida
ni' mamahuwan ta ingganah magibbuh hidiyen hinlibuy (1,000) tawon.
6 Ta dadiyen mamangulun mamahuwan ya mun'am'amlongda te adida
mo mihi"an i Apu Dios ta adida hiktaman nan mi'adwan ate an hidiye
nan e ihiwwayan i Apu Dios. Te dida moy mumbalin hi padin munhilbin
Apu Dios ya hi Jesu Kristu. Ya atbohdin diday ibban Jesu Kristu an
mun'ap'apu hi hinlibuy (1,000) tawon.

7 Ta nagibbuh'e nan hinlibuy (1,000) tawon ya milubus mohpeh
Satanas 8 ta ena bo ha'ulon nadan tataguh abobbobleh tun luta an dadiye
nadan ma'alih Gog ya Magog. Ta amungona dida ta eda mi'gubat. Ta
dakkodakkolda an umatdah dinakol di panag hinan pingngit di baybay.
9 Ta nakakda ot eda li"ubon nan boble an pohpohdon Apu Dios an awadan
nadan tataguna. Mu hidin lini"ubda ya mun'a'agah di apuy an nalpuh ad
abunyan ta nun'a'aghobda. 10 Mu hi Satanas an nunha'ul i dida ya ibkadah
nan dammudammunan mundaldallang an asidu ta e middum hinan
animal ya nan munlayah an propeta ta hidiy punholholtapandah inggana.

Hay E Ahumalyaan Nadan Tatagu

11 Indani ya tinigo' bo han ongal an mapmaphod an pulaw an trono
ya nan inumbun hidi. Ya nama"id tun luta ya ad lagud. 12 Ya tinigo'
nadan nun'a'ate an waday abalinanda ya ta'on on nadan nun'awotwot
an wahdidah hinangngab nan Ap'apu. Ya tinigo' an wadaday liblu an
inukabda an hanan oha ya hidiyey nitud'an di ngadan nadan mi'tagu i
Apu Dios hi inggana. Ya hanada'en udum ya hidiy nitud'an di ngadan
nadan agge kimmulug i Apu Dios ya nadan ina'inatda. Ta miyunnudan
hinadan nitudo' i dadiyen liblu di punhumalyana ya pundusanah tatagu.
13 Ta an namin nadan adi mi'tagu i Apu Dios an ta'on on idanay awadan
di linnawada ya madusada an miyunnudan nimpeh nadan ina'inatdah
tun luta. 14 Ta mapogpog moy ate ya ta'on on nan umayan ni' di nun'a'ate
te bokahonda didah nan dammudammunan dumaladalang an apuy an
asidu an hidiye nan ma'alih pidwan di atayan. 15 Ta athidiy ma'at hinadan
tatagun ma"id ha nitudo' hi ngadandah nan liblu an nitud'an di ngadan
nadan mi'tagu i Apu Dios hi inggana.

Nan Balun Boble

21 1 Indani ya tinigo' han balun luta ya han balun ad lagud. Te
nama"idda mo din namangulun luta ya ad lagud[s] ya ma"id mo
ha baybay. 2 Ya tinigo' bo han ma"ap'aphod an boble an niyappit i Apu
Dios an hidiye nan ma'alih balun ad Jerusalem an bimmaba an nalpuh
ad abunyan. Ya matigon inip'iphod Apu Dios hidiyen boble ta umat hinan
babain mungkasal an nipniphod an nalubungan. 3 Ya dingngol'u han
ma"adngol an hapit an nalpuh nan trono an alyonay, Nomnomnomonyu
an mi'hitu moh Apu Dios hinadan tataguna ta nanongnan wadawada i
dida. Ya hiya ya abuh di dayawonda. 4 Ya ma"id mo ha lumuwa ya mate
ya umukayungan hidi. Ya ma"id mo ha mundogoh hidi te pinogpog mon
Apu Dios an namin di punligatan di tatagu.

5 Ya himmapit bo nan inumbun hinan trono ya alyonay,
Nomnomnomonyu an impabalu' di an naminamin. Ya alyonan ha"on di,
Itudo'mu danaen inali' te ma"id ha bahhonan ma'at danae.

6 Ya alyona bon ha"on di, An namin danae ya ma'at. Te ha"on di
ukod hi an namin an nihipun hidin hopapna ta inggana te ha"on di
ma'alih Alfa ya Omega. Ta nadan na'uwoh ya mabalin an uminumdah
nan ma"id ha bayadnan liting an mangdat hi itaguwan hi inggana. 7 Ot
inayuna bon alyon di, Nadan manginaynayun hi pangulugda an ta'on on
nganney ma'at i dida ya ha"on di mangipapto' i dida te diday imbilang'uh
imbabale'. 8 Mu nadan tatagun bokon ha"on di unudonda an gapuh

---

[s] **21:1** Isaiah 65:17; 66:22; 2 Peter 3:13

takutda ya nadan ma"id ha pangulugda ya nadan nagaga"ihoy ato'atonda
an umat hinadan pumate ya nadan mangilo' hi bokonda ahawa ya
nadan mumbuyun ya nadan mundayaw hinadan udum an dios ya nadan
munlayah ya hay umayanda ya nan dammudammunan dumaladalang an
asidu an hidiye nan pidwan di atayan.
9 Indani ya immalih awada' nan ohah nadan pitun anghel an hiya
din nangdon hi malukung an napnuh ligat ot alyonan ha"on di, Ma'at
tigom nan babain ikasal nan ma'alih Kalnero. 10 Ya gapuh nan ongal an
abalinan nan Espiritun Apu Dios ya inyeya' hinan uhhun han na'taggen
billid. Ot ipatigonan ha"on hi ad Jerusalem an hidiye nan boblen niyappit
i Apu Dios an mun'ul'ullen mungkohop an nalpuh ad abunyan. 11 Ya
nunhiglan humili an gapuh anabaktun Apu Dios an umat hinan jasper
ya ay kristal an mundiggang. 12 Ya na'aladan hi na'taggen binattun alad
di nunlini"odan diyen boble. Ya himpulut duway (12) geytna. Ya an
namin dadiyen geyt ya wahdiy anghel an mungguwalya. Ya nipong bon
nitudo' i dadiyen geyt di ngadan nadan himpulut duwan (12) holag Israel.
13 Dadiyen geyt ya tuluy wah nangappit hi tuluwan di algo ya tulu boh
nangappit hi alimuhan di algo ya tuluy wah nangappit hi muyyadna ya
tulu boy wah nangappit hi huddo'na. 14 Nan binattun aladna ya nipabun
hi himpulut duwan (12) batu an nipnipong bon nitudo' hidiy ngadan
nadan himpulut duwan (12) apostoles nan ma'alih Kalnero.
15 Ya nan anghel an ni'hapit i ha"on ya inodnana han balitu' an hu"ud an
punlukud ta punlukudna i diyen boble ya nan binattun aladna ya nadan
geytna. 16 Ya hidiyen boble ya numpapaddung di dinukkena ya binillogna
ya ta'on on hay tinagena. Te lingkud nan anghel ya numpapaddung an
hindudway libu ta han opat di gahut (2,400) di kilumitluy dinukkena ya
binillogna ya tinagena. 17 Ya hay tinagen diyen alad ya duway gahut ta
himpulut onom (216) di umpi. Ya hay nunlukud diyen anghel ya umat
damdamah nan punlukud ta'un tatagu. 18 Hay niyamma i diyen alad
ya nan jasper. Ya nadan bale i diyen boble ya balitu' di nun'iphod ta
nunhiglan humili. 19 Ya hay nipabunan nadan binattun aladna ya nadan
nun'abalol an batu. Ya hay ngadan nan namangulun nipabunana ya nan
jasper ya nan mi'adwa ya nan sapira ya nan mi'atlu ya nan kalsedoni
ya nan mi'apat ya nan emerald 20 ya nan mi'alima ya nan oniks ya nan
mi'anom ya nan karnelian ya nan mi'apitu ya nan krisolayt ya nan
mi'awalu ya nan beril ya nan mi'ahiyam ya nan topas ya nan mi'ahimpulu
(10) ya nan krisopreys ya nan mi'ahimpulut oha (11) ya nan jasint ya nan
mi'ahimpulut duwa (12) ya nan ametis. 21 Ya nada'en himpulut duwan
(12) geyt ya way oha i dadiyen geyt on ohan perlas di niyamma. Ya na'en
kalatan diyen boble ya balitu' di niphod ta nunhiglan humili.
22 Ya ma"id ha tinigo' hi Templo i diyen boble te hidiyen bobley
awadan nan ongal di abalinanan Dios ya nan ma'alih Kalnero. 23 Ya

adi mo mahapul nan algo ya bulan hidi te nan binang Apu Dios ya
hidiyen Kalnero di mamatal i diyen boble. 24 Ya mapatalan di tataguh
abobbobleh tun luta ya hanada'en patul hi abobboble ya iyedahdi nadan
kinadangyanda. 25 Ya nanongnan mibubughul nadan geyt diyen boble
te nanongna mon mapatal an ma"id ha alyon hi mahdom hidi. 26 Ya
dakol di tinatagun malpuh abobboble an iyedahdi damdama nadan
kinadangyanda ya nadan udum an mun'aphod an usalda. 27 Mu ma"id ha
umehdih nadan adi maphod di pangatda an umat hinadan mumpunlayah
ya nadan umipabain di ato'atonda. Te hay ume i diyen boble ya ammuna
nadan nitudo' di ngadandah nan liblun nan ma'alih Kalnero an nitud'an
di ngadan nadan mi'tagun Apu Dios hi inggana.

22 1 Ya tinuddun bon diyen anghel i ha"on han wangwang an
awadan nan ma'alih liting an mangdat hi itaguwan. Hidiyen
wangwang an ma'paggana ta mungkilat an ay kristal ya nalpuh nan
tronon Apu Dios ya nan ma'alih Kalnero. 2 Ya nundalan hi gawwan
nan kalata. Ya hidih nan numbinahhel an da'ging diyen wangwang ya
wadaday kayiw an ma'alih kayiw an mangdat hi itaguwan. Ya dadiyen
kayiw ya mumpipulut duway (12) bumungaandah nan hintawon
te abulabulan on bimmungada. Ya hanada'en tubuda ya hidiyey
mangipaphod hinadan tataguh abobboble. 3 Ya ma"id ha ohah punligatan
nadan tatagu i diyen boble te hidiy pun'ap'apuwan Apu Dios ya hidiyen
Kalnero ta hiyay dayawon di an namin an baalna. 4 Te tigonda mohpey
angahna ya mitudo' di ngadanah uluda. 5 Ya hi Apu Dios di mamatal
nimpe i diyen boble ta hiya nan ma"id ha hilong ta adi mo mahapul
di hilaw ya algo. Ya an namin nadan tataguna ya mi'papto'dan hiyah
inggana.

Hay Pumbangngadan Jesus

6 Indani ya alyon nan anghel i ha"on di, An namin datuwen imbaga' ya
umannung an adi mibahho. Te hi Apu Dios an nannag hinan Espirituna i
handidan propetana ya hiya damdamay nannag i ha"on an anghelna. Ta
wan ipa'innila' i da'yun baalna nan agagga ya ma'at.

7 Ya himmapit hi Jesus an alyonay, Hanat donglonyu tun ibaga'
te agagga mo ya mumbangngada'. Ot mipa'amlong nan tagu an
manginaynayun an mangun'unud hinadan nibaga ituwen liblu.

8 Ha"on an hi John di nangngol ya nanigon namin i datuwen intudo"u.
Ta hidin nagibbuh an tinigo' an namin datuwe ot mundu"una' hi
hinangngab nan anghel an nangipatigon ha"on ta dayawo'. 9 Mu alyonay,
Anakkaya! Adim atonhina i ha"on ta hi Apu Dios di dayawom. Te
ha"on ya ona' ba'baalon i Apu Dios an umata' i he"a ya nadan ibbam an
muntudtuduh hapit Apu Dios ya an namin nadan kumulug hinan nitudo'
ituwen liblu. 10 Danaen nibagan he"a an intudo'mu ya mahapul an em

ipa'in'innila ta adim ipa'pa''e te adi madne ya mipa'annungda. 11 Ya hitun
ipa'annungana ya hanada'en adi maphod di pangatda ya inaynayundah
diyen pangatda. Mu nadan nangipa'inghah nadan maphod an pangat ya
dadiye damdamay inaynayundan aton hi inggana te dida tuwaliy tatagun
Apu Dios.
12 Ya inalin bon Jesus di, Agagga ya mumbangngada' ta idat'uh
hinohhan da'yu nan gunggunayu an miyunnudan hinan ina'inatyu.
13 Ha''on an ma'alih Alfa ya Omega di nangihipun hi an namin ya ha''on
boy pogpog di an namin.
14 Ot mipa'amlong nadan tatagun paddungnay halipodpodondan
ilaba' di lubungda ta nanongnan malinis. Te diday mabalin an hunggop
i diyen boble ya dida boy mabalin an e mi''an hinan bungan nan kayiw
an alpuwan di itaguwan an wahdi i diyen boble. 15 Mu nadan tatagun
adi miyunnudan hinan pohdon Apu Dios di pangatda ya adi mabalin
hi hunggopdahdi an umat hinadan mumbuyun ya nadan mangilo' hi
bokonda ahawa ya nadan pumate ya nadan tatagun mundayaw hi udum
an dios an umat hi bulul ya nadan tatagun mumpunlayah.
16 Ya innayun Jesus an alyon di, Ha''on hi Jesus an ma'alih taloh nan
mun'awiwi''it an nalpuwa' hinan tinanud David. Ha''on di nannag hinan
anghel ta impa'innilanan da'yun kimmulug nan ahi ma'at.
17 Ya alyon nan Espiritun Apu Dios ya nan babain ahawaon[t] nan
Kalnero di, Ma'ayu.
Ta an namin nadan na'ayagan an nangngol ituwen hapit Apu Dios
ya mahapul an ayaganda damdama nadan udum an alyonday, Ma'ayu
ta middum ayu. Ya an namin ayun na'uwoh ya umali ayu ta uminum
ayuh nan liting an ma''id ha bayadna an mangdat hi munnananong an
pi'taguwan i Apu Dios.
18 Ot ha''on an hi John an nangitudo' ituwe ya padana' i da'yun
mumbaha ya mangngol hinan nipa'innila ituwen liblu ta adiyu udman. Te
nan tagun mangdum hinan nipa'innila ya dusaon Apu Dios ta ma'at i hiya
nan umat hinadan punligatan an nitudo' ituwen liblu. 19 Ya nan tagun
aanonay udum hinan nipa'innila ituwen liblu ya aanon damdaman Apu
Dios di kalebbenganan mangan hinan bungan di kayiw an mangdat hi
pi'taguwan hi munnananong ya adi bo middum hinan boblen niyappit i
Apu Dios ya nadan udum an midat an nibaga ituwen liblu.
20 Ya hi Jesu Kristu an nangipa'innila i datuwen intudo''u ya alyonay,
Immannung an agagga ya mumbangngada'.
Ot alyo' di, Hinaey pohdo'. Ot maphod on agagga ya umali'a Apu Jesus.
21 Ot hanat minaynayun an hom'on dita'un Jesu Kristu an Ap'apu ta'u.
Amen.

---

[t] **22:17** Hay ni'aligan nan babain ahawaon nan Kalnero ya nadan kimmulug i Jesu Kristu.

Read the New Testament daily

January

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	Matthew 1:1–2:12	17	Matthew 12:1-21
2	Matthew 2:13–3:6	18	Matthew 12:22-45
3	Matthew 3:7–4:11	19	Matthew 12:46–13:23
4	Matthew 4:12-25	20	Matthew 13:24-46
5	Matthew 5:1-26	21	Matthew 13:47–14:12
6	Matthew 5:27-48	22	Matthew 14:13-36
7	Matthew 6:1-24	23	Matthew 15:1-28
8	Matthew 6:25–7:14	24	Matthew 15:29–16:12
9	Matthew 7:15-29	25	Matthew 16:13–17:9
10	Matthew 8:1-17	26	Matthew 17:10-27
11	Matthew 8:18-34	27	Matthew 18:1-22
12	Matthew 9:1-17	28	Matthew 18:23–19:12
13	Matthew 9:18-38	29	Matthew 19:13-30
14	Matthew 10:1-23	30	Matthew 20:1-28
15	Matthew 10:24–11:6	31	Matthew 20:29–21:22
16	Matthew 11:7-30		

February

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	Matthew 21:23-46	15	Mark 1:1-28
2	Matthew 22:1-33	16	Mark 1:29–2:12
3	Matthew 22:34–23:12	17	Mark 2:13–3:6
4	Matthew 23:13-39	18	Mark 3:7-30
5	Matthew 24:1-28	19	Mark 3:31–4:25
6	Matthew 24:29-51	20	Mark 4:26–5:20
7	Matthew 25:1-30	21	Mark 5:21-43
8	Matthew 25:31–26:13	22	Mark 6:1-29
9	Matthew 26:14-46	23	Mark 6:30-56
10	Matthew 26:47-68	24	Mark 7:1-23
11	Matthew 26:69–27:14	25	Mark 7:24–8:10
12	Matthew 27:15-31	26	Mark 8:11–9:1
13	Matthew 27:32-66	27	Mark 9:2-29
14	Matthew 28:1-20	28	Mark 9:30–10:12

March

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	Mark 10:13-31	17	Luke 2:36-52
2	Mark 10:32-52	18	Luke 3:1-22
3	Mark 11:1-26	19	Luke 3:23-38
4	Mark 11:27–12:17	20	Luke 4:1-30
5	Mark 12:18-37	21	Luke 4:31–5:11
6	Mark 12:38–13:13	22	Luke 5:12-28
7	Mark 13:14-37	23	Luke 5:29–6:11
8	Mark 14:1-21	24	Luke 6:12-38
9	Mark 14:22-52	25	Luke 6:39–7:10
10	Mark 14:53-72	26	Luke 7:11-35
11	Mark 15:1-47	27	Luke 7:36–8:3
12	Mark 16:1-20	28	Luke 8:4-21
13	Luke 1:1-25	29	Luke 8:22-39
14	Luke 1:26-56	30	Luke 8:40–9:6
15	Luke 1:57-80	31	Luke 9:7-27
16	Luke 2:1-35		

April

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	Luke 9:28-50	16	Luke 18:1-17
2	Luke 9:51–10:12	17	Luke 18:18-43
3	Luke 10:13-37	18	Luke 19:1-27
4	Luke 10:38–11:13	19	Luke 19:28-48
5	Luke 11:14-36	20	Luke 20:1-26
6	Luke 11:37–12:7	21	Luke 20:27-47
7	Luke 12:8-34	22	Luke 21:1-28
8	Luke 12:35-59	23	Luke 21:29–22:13
9	Luke 13:1-21	24	Luke 22:14-34
10	Luke 13:22–14:6	25	Luke 22:35-53
11	Luke 14:7-35	26	Luke 22:54–23:12
12	Luke 15:1-32	27	Luke 23:13-43
13	Luke 16:1-18	28	Luke 23:44–24:12
14	Luke 16:19–17:10	29	Luke 24:13-53
15	Luke 17:11-37	30	John 1:1-28

May

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	John 1:29-51	17	John 9:1-41
2	John 2:1-25	18	John 10:1-21
3	John 3:1-21	19	John 10:22-42
4	John 3:22–4:3	20	John 11:1-53
5	John 4:4-42	21	John 11:54–12:19
6	John 4:43-54	22	John 12:20-50
7	John 5:1-23	23	John 13:1-30
8	John 5:24-47	24	John 13:31–14:14
9	John 6:1-21	25	John 14:15-31
10	John 6:22-40	26	John 15:1-27
11	John 6:41-71	27	John 16:1-33
12	John 7:1-29	28	John 17:1-26
13	John 7:30-52	29	John 18:1-24
14	John 7:53–8:20	30	John 18:25–19:22
15	John 8:21-30	31	John 19:23-42
16	John 8:31-59		

June

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	John 20:1-31	16	Nan Na'na'at 10:34-48
2	John 21:1-25	17	Nan Na'na'at 11:1-30
3	Nan Na'na'at 1:1-26	18	Nan Na'na'at 12:1-23
4	Nan Na'na'at 2:1-47	19	Nan Na'na'at 12:24–13:12
5	Nan Na'na'at 3:1-26	20	Nan Na'na'at 13:13-41
6	Nan Na'na'at 4:1-37	21	Nan Na'na'at 13:42–14:7
7	Nan Na'na'at 5:1-42	22	Nan Na'na'at 14:8-28
8	Nan Na'na'at 6:1-15	23	Nan Na'na'at 15:1-35
9	Nan Na'na'at 7:1-29	24	Nan Na'na'at 15:36–16:15
10	Nan Na'na'at 7:30-50	25	Nan Na'na'at 16:16-40
11	Nan Na'na'at 7:51–8:13	26	Nan Na'na'at 17:1-34
12	Nan Na'na'at 8:14-40	27	Nan Na'na'at 18:1-21
13	Nan Na'na'at 9:1-25	28	Nan Na'na'at 18:22–19:12
14	Nan Na'na'at 9:26-43	29	Nan Na'na'at 19:13-41
15	Nan Na'na'at 10:1-33	30	Nan Na'na'at 20:1-38

July

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	Nan Na'na'at 21:1-16	17	Roma 4:1-12
2	Nan Na'na'at 21:17-36	18	Roma 4:13–5:5
3	Nan Na'na'at 21:37–22:16	19	Roma 5:6-21
4	Nan Na'na'at 22:17–23:10	20	Roma 6:1-23
5	Nan Na'na'at 23:11-35	21	Roma 7:1-14
6	Nan Na'na'at 24:1-27	22	Roma 7:15–8:6
7	Nan Na'na'at 25:1-27	23	Roma 8:7-21
8	Nan Na'na'at 26:1-32	24	Roma 8:22-39
9	Nan Na'na'at 27:1-20	25	Roma 9:1-21
10	Nan Na'na'at 27:21-44	26	Roma 9:22–10:13
11	Nan Na'na'at 28:1-31	27	Roma 10:14–11:12
12	Roma 1:1-17	28	Roma 11:13-36
13	Roma 1:18-32	29	Roma 12:1-21
14	Roma 2:1-24	30	Roma 13:1-14
15	Roma 2:25–3:8	31	Roma 14:1-23
16	Roma 3:9-31		

August

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	Roma 15:1-21	17	1 Kulintu 11:2-16
2	Roma 15:22–16:7	18	1 Kulintu 11:17-34
3	Roma 16:8-27	19	1 Kulintu 12:1-26
4	1 Kulintu 1:1-17	20	1 Kulintu 12:27–13:13
5	1 Kulintu 1:18–2:5	21	1 Kulintu 14:1-17
6	1 Kulintu 2:6–3:4	22	1 Kulintu 14:18-40
7	1 Kulintu 3:5-23	23	1 Kulintu 15:1-28
8	1 Kulintu 4:1-21	24	1 Kulintu 15:29-58
9	1 Kulintu 5:1-13	25	1 Kulintu 16:1-24
10	1 Kulintu 6:1-20	26	2 Kulintu 1:1-11
11	1 Kulintu 7:1-24	27	2 Kulintu 1:12–2:11
12	1 Kulintu 7:25-40	28	2 Kulintu 2:12-17
13	1 Kulintu 8:1-13	29	2 Kulintu 3:1-18
14	1 Kulintu 9:1-18	30	2 Kulintu 4:1-12
15	1 Kulintu 9:19–10:13	31	2 Kulintu 4:13–5:10
16	1 Kulintu 10:14–11:1		

September

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	2 Kulintu 5:11-21	16	Galasya 2:17–3:9
2	2 Kulintu 6:1-13	17	Galasya 3:10-22
3	2 Kulintu 6:14–7:7	18	Galasya 3:23–4:20
4	2 Kulintu 7:8-16	19	Galasya 4:21–5:12
5	2 Kulintu 8:1-15	20	Galasya 5:13-26
6	2 Kulintu 8:16-24	21	Galasya 6:1-18
7	2 Kulintu 9:1-15	22	Epesus 1:1-23
8	2 Kulintu 10:1-18	23	Epesus 2:1-22
9	2 Kulintu 11:1-15	24	Epesus 3:1-21
10	2 Kulintu 11:16-33	25	Epesus 4:1-16
11	2 Kulintu 12:1-10	26	Epesus 4:17–5:2
12	2 Kulintu 12:11-21	27	Epesus 5:3-33
13	2 Kulintu 13:1-14	28	Epesus 6:1-24
14	Galasya 1:1-24	29	Pilipay 1:1-26
15	Galasya 2:1-16	30	Pilipay 1:27–2:18

October

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	Pilipay 2:19–3:6	17	1 Timothy 2:1-15
2	Pilipay 3:7–4:1	18	1 Timothy 3:1-16
3	Pilipay 4:2-23	19	1 Timothy 4:1-16
4	Kolosi 1:1-20	20	1 Timothy 5:1-25
5	Kolosi 1:21–2:7	21	1 Timothy 6:1-21
6	Kolosi 2:8-23	22	2 Timothy 1:1-18
7	Kolosi 3:1-17	23	2 Timothy 2:1-21
8	Kolosi 3:18–4:18	24	2 Timothy 2:22–3:17
9	1 Tesalonika 1:1–2:9	25	2 Timothy 4:1-22
10	1 Tesalonika 2:10–3:13	26	Titus 1:1-16
11	1 Tesalonika 4:1–5:3	27	Titus 2:1-14
12	1 Tesalonika 5:4-28	28	Titus 2:15–3:15
13	2 Tesalonika 1:1-12	29	Philemon 1:1-25
14	2 Tesalonika 2:1-17	30	Hebrew 1:1-14
15	2 Tesalonika 3:1-18	31	Hebrew 2:1-18
16	1 Timothy 1:1-20		

November

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	Hebrew 3:1-19	16	Hebrew 13:1-25
2	Hebrew 4:1-13	17	James 1:1-18
3	Hebrew 4:14–5:14	18	James 1:19–2:17
4	Hebrew 6:1-20	19	James 2:18–3:18
5	Hebrew 7:1-19	20	James 4:1-17
6	Hebrew 7:20-28	21	James 5:1-20
7	Hebrew 8:1-13	22	1 Peter 1:1-12
8	Hebrew 9:1-10	23	1 Peter 1:13–2:10
9	Hebrew 9:11-28	24	1 Peter 2:11–3:7
10	Hebrew 10:1-18	25	1 Peter 3:8–4:6
11	Hebrew 10:19-39	26	1 Peter 4:7–5:14
12	Hebrew 11:1-16	27	2 Peter 1:1-21
13	Hebrew 11:17-31	28	2 Peter 2:1-22
14	Hebrew 11:32–12:13	29	2 Peter 3:1-18
15	Hebrew 12:14-29	30	1 John 1:1-10

December

date	*Scripture*	*date*	*Scripture*
1	1 John 2:1-17	17	Nipa'innila 8:1-13
2	1 John 2:18–3:2	18	Nipa'innila 9:1-21
3	1 John 3:3-24	19	Nipa'innila 10:1-11
4	1 John 4:1-21	20	Nipa'innila 11:1-19
5	1 John 5:1-21	21	Nipa'innila 12:1-18
6	2 John 1:1-13	22	Nipa'innila 13:1-18
7	3 John 1:1-14	23	Nipa'innila 14:1-20
8	Juda 1:1-25	24	Nipa'innila 15:1-8
9	Nipa'innila 1:1-20	25	Nipa'innila 16:1-21
10	Nipa'innila 2:1-17	26	Nipa'innila 17:1-18
11	Nipa'innila 2:18–3:6	27	Nipa'innila 18:1-24
12	Nipa'innila 3:7-22	28	Nipa'innila 19:1-21
13	Nipa'innila 4:1-11	29	Nipa'innila 20:1-15
14	Nipa'innila 5:1-14	30	Nipa'innila 21:1-27
15	Nipa'innila 6:1-17	31	Nipa'innila 22:1-21
16	Nipa'innila 7:1-17		